

PRIMORSKI SLOVENSKI BIOGRAFSKI LEKSIKON

12. SNOPIČ

Pirjevec - Rebula

Uredil Martin Jevnikar

GORICA 1986
GORIŠKA MOHORJEVA DRUŽBA

SODELAVCI 12. SNOPIČA IN NJIHOVE ZNAČKE

(Imena umrlih sodelavcev so zaznamovana s križcem)

Adč.	dr. France Adamič, univ. prof. v p., Lj.
A. Pr.	dr. Anton Prijatelj, mag. med., Zdrav. dom, N. Gor.
B. Kolar	Bogdan Kolar, salezijanec, Lj. - Rakovnik
B. Lu.	dr. Lučana Budal, prof., Gorica
B. Mar.	Branko Marušič, ravn. Gor. muzeja, Nova Gorica
B. S.	inž. Boris Sancin, ravn. RAITrsta v p., Trst
B. Ur.	Borut Uršič, asistent, ZRC, SAZU, Lj.
B. Z.	Božo Zuanella, župnik, Trčmun
Češč.	dr. Marija Češut, prof., Gorica
Drago Bajc	dr. Drago Bajc, prof., Trst
Edv. Gardina	Edvilijo Gardina, kustos, Pokraj. muzej, Koper
F. Salimbeni	dr. Fulvio Salimbeni, univ. prof., Trst
Gorjan	dr. Klara Gorjan, prof., Gorica
Har.	dr. Zorko Harej, programist RAITrsta v p., Trst
Hum.	dr. Kazimir Humar, stolni vikar, Gorica
Ij	Ivo Jevnikar, časnikar na RAITrsta, Trst
Jan	Zoltan Jan, prof., Nova Gorica
Jem.	dr. Martin Jevnikar, univ. prof. v p., Trst
Kandut	dr. Jakob Kandut, pravnik in prof. v p., Trst
Koren	Jože Koren, časnikar, Trst
Kosmač	dr. Angel Kosmač, župnik, Ricmanje
Kralj	Franc Kralj, prof. na Srednji verski šoli, Vipava
L. B.	dr. Lojzka Bratuž, asistent na Univ. v Vidmu, Gorica
Lc.	Ljubomir A. Lisac, arhivar v p., Zagreb
L. D.	Lucijan Drole, prof. v p., Gorica
Idt	Lida Debelli Turk, urednica RAITrsta, Trst
Lelja Rehar	Lelja Rehar Sancin, prof., Trst
Lil. Trampuž	Lilijana Trampuž, asistent, IZDG, Ljubljana
mak	dr. Marijan Kravos, prof., Trst
Mar. Smolik	dr. Marijan Smolik, prof. na Teol. fak., Lj.
Mart. Brecelj	Martin Brecelj, časnikar, Trst
M. Bajc	dr. Marjan Bajc, uradnik na Deželi F-JK, Trst
M. V.	Marko Vuk, kustos Gor. muzeja, Nova Gorica
Nan.	Nelida Silič-Nemec, kustos Gor. muzeja, Nova Gorica
Pan	dr. Nadja Pahor-Verri, prof., Trst
Plah.	Slavica Plahuta, kustos Gor. muzeja, Nova Gorica
Pšč	Tomaž Pavšič, kustos Mestnega muzeja, Idrija
Rij	Mirko Rijavec, duhovnik, prof. v p., Gorica
R. Klíneć	dr. Rudolf Klíneć, nadšk. kancler, Gorica (†)
Ropet	dr. Robert Petaros, raziskovalec na Univ. v Vidmu

PRIMORSKI SLOVENSKI BIOGRAFSKI LEKSIKON

III. KNJIGA

PIRJEVEC Dušan, literarni teoretik, zgodovinar in kritik, filozof, univ. prof., urednik, prevajalec in politični delavec, ena osrednjih osebnosti slov. povojnega kulturnega življenja, v katero je posebno izvirno posegal od srede šestdesetih let dalje, r. 20. mar. 1921 v Solkanu lit. zgodovinarju in knjižničarju dr. Avgustu (gl. čl.) in učiteljici Ivi Mozetič, u. 4. avg. 1977 v Lj. Z materjo se je 1923 preselil v Lj., kjer je oče živel že nekaj let, vsa družina pa se je pozneje zaradi P-eve slabokrvnosti po nasvetu zdravnikov naselila najprej v Šentjurju pri Grosupljem, nato v Gameljnah pri Lj. in naposled 1929 v Tacnu pod Šmarno goro. Po osn. š. v Lj. in Šmartnem je študiral na I. drž. realni gimn. v Lj. Maturiral je 1939, nato odšel v Zagreb, da bi se učil pri akad. slikarju L. Babiću, a se je še istega leta vpisal na tamkajšnjo Agron. fak. Tu je deloval v slov. akad. društvu Triglav in v Kulturno umjetniškem savezu pacifista. V Tacnu je 1940 postal član KPS in z ilegalnim imenom Lojze Brodar deloval v lj. univ. part. celici kot odgovoren za partijski študij. - Takoj po napadu na Jslo je postal aktivist OF, kot kurir vzdrževal stike med Lj. in Zgbom, bil član komiteja KP za Ljubljano mesto in sekretar. Z ilegalnim imenom Ahac je konec sept. 1941 odšel v partizane in postal polit. komisar različnih bataljonov in odredov (Krimskega bat. 1941, Dolenjskega bat. 1942, Belokranjskega odr. 1942, Loškega odr. 1942, Soškega odr. 1942-43, Primorske operative cone 1943, Primorskega odr. 1943, Koroškega odr. 1943-44), član PK KPS za Primorsko 1942-43, sekretar PK KPS za Koroško 1943-44, zastopnik CK KPS ter glavnega štaba NOV in POS za zvezo z avstr. partizani 1944-45. Demobiliziran je bil kot podpolkovnik JA, za svoje medvojno delo pa je bil odlikovan s Spomenico 1941, redom hrabrosti, redom bratstva in enotnosti II in redom zaslug za narod II. - V partizanih na Koroškem se je 10. sept. 1944 poročil z Marjeto Vašič (registrirano v Lj. 5. maja 1947); 5. jun. 1945 se mu je rodila hči Alenka. Globoko ga je pretresla smrt sestre Ivice, ki

je padla 13. marca 1945 v part. na Koroškem. Avg. 1945 je prevzel glavno ured. LdP in pozneje SPor. Jun. 1946 je bil član jsl. delegacije na mirovni konferenci v Parizu. Od 1. jun. do 28. sept. 1946 in od 1. apr. do 31. dec. 1947 je bil zaposlen v Upravi za agitacijo in propagando pri CK KPS, v drugem obdobju kot generalni sekretar. Med 1. jan. in 31. mar. 1947 je bil funkcionar Ministr. za zunanje zadeve FLRJ v Lj., od 1. jan. do 30. apr. 1948 pa član izvršnega odbora OF Sje. - Apr. 1948 se je kot izredni študent vpisal na odd. za primerjalno književnost Filoz. fak. v Lj. Diplomiral je 30. dec. 1952 iz zgod. svet. književnosti in literarne teorije kot glavnega predmeta ter iz slov. jezika in slov. književnosti kot vzporednega predmeta. Zaradi »norčije« (vplivnim znancem je telefoniral, da je SZ zasedla Jslo) je bil od sept. 1948 do konca mar. 1949 v preiskovalnem zaporu. Med febr. 1953 in dec. 1962 je bil zaposlen kot strok. in nato kot znanst. sodelavec v Inštitutu za literaturo pri SAZU. 1958 je po desetih letih postal spet član ZKS, kar je ostal do 1964. Na U v Lj. je bil 22. nov. 1961 promoviran za doktorja literarnozgod. znanosti. Čez leto dni je bil na isti U imenovan za izred. prof. za novejša obdobja svet. književnosti, 1973 pa za rednega in to ostal do smrti. - 30. mar. 1967 se je ločil od žene Marjete Vasič in se iz Lj., kjer je stanoval po vojni, preselil na stari dom v Tacen. Tu je stanoval z drugo ženo Nedeljko Kacin (PSBL II, 5), s katero se je poročil 2. mar. 1968. V zadnjih sedmih letih si je intenzivno zdravil srčno bolezen, zaradi katere je naposled umrl. - Študijsko je potoval v Pariz 1960-61 in zadnjič 1967. Na Dunaju je 1960 zbiral gradivo za doktorat. V ZR Nemčiji je bil 1974 na študijskem potovanju po univerzah na povabilo nemške vlade in tri mesece v zimi 1976-77 v Kölnu pri filozofu K. H. Volkmann-Schlucku s Humboldtovo štipendijo. Ob prvem in drugem potovanju v ZRN je obiskal filozofa M. Heideggerja. - Bil je preds. Slavističnega društva Sje (1959-60), podpreds. Društva za primerjalno književnost SRS

(1976-77), član ur. SR (1958-72), NS (1959-62), Sd (1963-64; zadnjega letnika odgov. ur. z Dragom Šego), Problemov (1969-71; glavni ur. št. 91/92, 1970 in letnika Problemi-Razprave, 1971). Bil je nadalje glavni ur. knjižne zbirke Znamenja, št. 1-53, Obzorja, Mrb., 1968-75, sodelavec revije Praxis in član odbora Korčulanske letne šole (1967-74). - Prve spise je objavil v Slovenski mladini, ki so jo izdajali člani levičarskega akad. Slovenskega kluba v Lj., kmalu nato pa že v LZ. Poleg člankov aktualnopolit. vsebine (*Mladina in kultura*, Slov. mlad. 1938) gre za literarne kritike (*Ivan Mrak*, Čajkovski, Slov. mlad. 1938; *Ivan Čampa*, *Iz belih noči*, Mladi Prekmurci, Murska Sobota 1938/39), sestavek *Poglavja iz filozofije*. Po M. Mitinu (LZ 1940, podpis Vlado Kersnik) ter za prevode nekaterih literarnocestetskih tekstov M. Gorkega, A. Šumškega, F. Iljina in J. Frévillea. Te prve poskuse preveva angažirani marksizem, sam P. je Poglavlja iz filozofije pozneje označil kot »najčistejši diamant najčistejšega stalinističnega tipa«, vendar je zanimivo, da so na oblikovanje njegovega svetovnega nazora poleg očeta in značajne matere vplivale osebnosti, ki so bile pred vojno na partijsko neortodoksni stališčih: sam je pozneje omenjal svojega gimn. prof. in ur. LZ J. Kozaka, D. Kermaunerja in B. Krefta. V sporu med partijo in M. Krležo se je z njimi opredelil za drugega. - Ni znan noben P-ev tekst iz partizanskih let, razen poročil in posegov na sestankih in posvetih. Bil je strog izvrševalec vojaških povelj in partijskih direktiv, sam si je pozneje pripisoval »saktaške napake« v odnosu do krščanskih socialistov, vendar so bržkone neosnovane govorice o njegovem izstopanju v »levih ekscesih«, ki so se pojavljale po 1948 tudi v tisku. Takoj po vojni je objavljial članke o kulturni problematiki. Prevedel je nekatere estetske in filoz. spise A. Fadejeva, G. V. Plehanova in N. G. Černiševskega. Že okrog 1947 pa je napisal dramo *Ljudje v potresu* (ostala v rkp.), ki izraža razočaranje nad revolucijo oz. spoznanje, da »povsem spremeniti sveta ni mogoče« (D. Rupel). - Za nadaljnje P-vo znanst. delo je bistvenega pomena komparativistična »šola« A. Ocvirka na U. Po diplomu se je pričel intenzivno ukvarjati s slov. moderno: med drugim je uredil dve knjigi ZbD J. Murna (Lj., DZS 1954), skupaj z J. Vidmarjem tri knjige (ZbD O. Župančiča (Lj., DZS 1956-59), predvsem pa je naraščalo njegovo zanimanje za I. Cankarja, o

katerem je prvič pisal že v Slov. mlad. 1938 in 1939. V ta sklop spadajo npr. uvodna študija *Ivan Cankar*, *Bela krizantema* (Lj., DZS 1951); razprave: *Boj za Cankarjevo podobo* (NS 1954), *Cukrarna. Prispevek k zgod. slov. moderne* (Soc. misel 1955), *Družbenopolitični vzroki slov. moderne* (Kron 1955), *O liriki slov. moderne* (NS 1955), *Oton Župančič in Ivan Cankar* (SR 1959/60). To mu je služilo kot priprava na doktorsko disertacijo *Ivan Cankar in evropska dekadenca in simbolizem* (branil jo je 30. okt. 1961). V petdesetih letih se je večkrat ukvarjal tudi z J. Kersnikom, med njegovimi tedanjimi spisi pa izstopata študiji *O Hemingwayevi umetnosti* (Beseda 1952) ter *O ideji in kompoziciji Hemingwayeve novele* (E. H., Starec in morje, Lj., MK 1959). - Osnovna značilnost P-ovega pisanja v petdesetih in na začetku šestdesetih let je svojevrstna negotovost ob iskanju interpretacijske metode, ki naj bi upoštevala samostojnost umetniških del, hkrati pa omogočala razumevanje njihovih posebnosti v širših kulturnozgod. strukturah. Že v Cankarjevi *Beli krizantemi* je nalletel na misel o avtonomiji estetskih pojavov, jo podčrtal v razpravi *O Baudelairovi estetiki* (NS 1958), razvijal pa jo je ob spodbudah fenomenologije. E. Husserla in E. Steigerja je prvič omenil v oceni *Wolfram Walder, Ivan Cankar als Künstlerpersönlichkeit* (SR 1955). Toda fenomenologiji je očital nezmožnost zgod. sintetiziranja, po drugi strani pa je kritiziral pozitivizem, npr. v oceni *Taine in njegova Filozofija umetnosti* (NS 1956), češ da ne omogoča vrednotenja umetnin. Mestoma je videval možnost za preseganje pomanjkljivosti obeh v marksizmu, a ta ga ni povsem zadovoljeval, ker da teži k ocenjevanju umetnin z neestetskimi merili (*Merila in metode*, Beseda 1953) oz. k enostranskemu upoštevanju zgolj njihove spoznavne funkcije (*Ob razmišljanjih o slov. liter. zgod.*, NS 1954). Širok odmev je imela polemika, ki jo je P. razvil v spisih: *Oprostite, kako ste rekli?*; *Slovenstvo, jugoslovanstvo in socializem ter Odgovor Dobrici Čosiću* (NS 1961-62). Kritiziral je Čosićevo tezo, da so jsl. narodi s svojim organiziranjem v državo izčrpali bistvene zahteve in da je njih nadaljnja zgod. naloga razvoj »nacionalne« zavesti, ki naj bo »predvsem razredna, se pravi revolucionarna, internacionalistična, jugoslovanska«. Pozornost kulturne javnosti je kmalu zatem pritegnila P-eva polemika z revijo Perspektive. Očital ji je posebne vrste

abstraktnost, izvirajočo iz antihistoricizma fenomenologije ter Sartrovega in Heideggerjevega eksistencializma, ob katerih se je oplajala (*Neresnične dileme*, NS 1962). Sodelavcem Perspektiv in sploh slov. inteligenci pa je očital, da ne razpolagajo z obsežnejšimi in stvarnimi koncepti, s katerimi bi lahko učinkovito posegali v slov. kulturno življenje (*Resnica neresničnosti*, NS 1962). Polemiko oz. dialog je pretrgal s *Kratkim pojasnilom* (Sd 1963); omeniti pa velja, da se je naslednjega leta javno opredelil proti oblastveni ukinitvi Perspektiv. - V tej polemiki je prvič omenil Heideggerja, in sicer z ostro odklonilnega stališča. Toda globlje srečanje z njegovo mislijo zaznamuje vse P-evo nadaljnje delo, mu odpre pot iz filoz. krize in nudi osnovo za izdelavo trdnjših literarnozgod. in kritičnih izhodišč. Preokret je opazen že v zadnjem delu obsežne knjige *Ivan Cankar in evropska literatura* (Lj., CZ 1964), ki je nastala iz njegove disertacije, a sega močno prek njenih meja in predstavlja enega temeljev cankaroslovja. Razi-skavo I. Cankarja je nadaljeval in v nekem smislu dokončal v razlagi Hlapcev *Hlapci, heroji, ljudje* (Lj., CZ 1968), ki je že vsa »heideggerjanska«. Nove interpretacijske kriterije je uporabil tudi v *Uvodu v umevanje Murnove poezije* (J. M., Topol samujoč, Lj., MK 1967). Že v prelomnem letu 1964 pa je objavil prvo izmed študij o dvanajstih delih, ki so do 1976 izšla v zbirki Sto romanov: Sartrov *Gnus*, Gogoljeve *Mrtve duše*, Stendhalovo *Rdeče in črno*, Balzacove *Zgubljene iluzije*, Kafkov *Grad*, Jacobsenov *Niels Lyhne*, Malrauxova *Kraljevska pot*, Stendhalov *Lucien Leuwen*, Laclosova *Nevarna razmerja*, Cervantesov *Don Kihot*, Robbe-Grilletov *Videc* in Dostojevskega *Bratje Karamazovi*. Postumno so te študije izšle v knjigi *Evropski roman* (Lj., CZ 1979), predstavljajo pa vrhunec P-eve misli ter »izviren, velikopotezen in hkrati v skladu s svojimi izhodišči premišljeno izveden slov. znanst. filoz. prispevek k zgod. in teoriji evropskega romana« (J. Kos). - Od Heideggerja je prevzel in po svoje razvil idejo, da je umetnost tisto območje, na katerem človek stopi v neposredno razmerje z bitjo in s tem predre obroč »metafizike«, se pravi evropskega mišljenja od antične Grčije dalje, ki »zgolj-bit« prikriva tako, da ji pripisuje vlogo temeljnega bistva oz. smisla, skratka jo istoveti z (najvišjim) bivajočim, in to v funkciji utemeljevanja akcije. Prav novoveška akcija po P. napo-

sled razkrije ničevost »metafizičnih« istovetenj (nihilizem). Zlasti ko se zaostri v revolucionarstvo, se izkaže kot nasilno uničevanje in čista volja do moči; v tem izkustvu smrti in nič pa se razgrne »ontološka diferenca« med bitjo in bivajočim. Ujetost v »metafiziko«, ki jo v svojih spisih iz 1964 razume še kot alienacijo v novomarksističnem smislu, in osvobajanje od nje postaneta temeljna pojma teorije evropskega romana, ki jo dosledneje razvije od študije o Stendhalovem *Rdečem in črnem* naprej, opirajoč se tudi na nazore G. Lukácsa: klasični romaneskni junak, začeni z don Kihotom, je nosilec akcije, ki se usodno konča s porazom - razkritjem »ontološke difference« ali »katarzo«. Te koncepte je skušal prenesti tudi na razvoj slov. romanopisja v razpravi *Pri virih slov. romana* (Problemi 1972). - V svojo interpretacijsko metodo je P. med drugim vgradil elemente fenomenološke estetike, zlasti R. Ingardena, ki se nanj izrecno sklicuje v prvih študijah o evropskem romanu. Sicer pa je estetsko problematiko tudi v tem obdobju obravnaval v samostojnih spisih. Plod raziskovanja slov. estetskega izročila sta razprava *Estetska misel Franceta Vebra* (Problemi 1972) in obsežna monografija z istim naslovom (rkp. - gradivo, Inštitut za sociol. in filoz. pri U v Lj., 1975). Njegovo pozornost so pritegnile tudi strukturalne oz. numerične poetike in estetike, npr. J. M. Lotmana in M. Benseja, ki so se navezovala na informacijsko teorijo in kibernetiko. O tem je razpravljal predvsem v spisih *Vprašanje o poeziji* (NRazgl 1969), *Možnosti in nezmožnosti leposlovnih znanosti* (NRazgl 1970), *Znanost o umetnosti* (Problemi 1970), *Uvod v vprašanje o kritiki* (Dial 1972), *Vprašanje strukturalne poetike* (Problemi 1972), *Strukturalna poetika in literar. znanost* (SR 1973), pa tudi v univ. predavanjih, eno izmed katerih je izšlo v Literar. leksikonu z naslovom *Strukturalna poetika. Kibernetika, komunikacija, informacija* (DZS 1981). V novih matematiziranih postopkih je P. videval možnost zares znanst. analize umetniških del in v nekem smislu celo njihovega strojnega proizvajanja. Vendar je v luči »ontološke difference« razlikoval dvoje ravni: umetniškost umetnine oz. razodevanje biti ne more postati predmet znanosti, medtem ko je to lahko vse, kar jo materialno omogoča, kar je pri njej bivajočega. Vendar tu ne gre za tradicionalno (pojmovano) umetnost, vezano na spo-

znavanje, pravzaprav mitologizacijo, in spremenjjanje sveta. Umetnost (pojmovana) kot prilagojenost načelu spoznavanja in akcije v času konca »metafizike« umira. K sebi povrnjena poezija (avantgardizem) je s stališča akcijskih potreb igra. - Podobna usoda naj bi doletela narod. V času razkrivanja »ontološke difference« naj bi kot zgod. pojav moči prerasel v občečloveško kibernetizirano moč, v planetarno dogajanje tehnologije kot moči, pri življenju pa naj bi ostalo, kar je pri narodu »narojenega«, etničnega, se pravi materinščina, regionalna kultura ipd. (*Vprašanje naroda*, Problemi 1970, knjižna izdaja *Vprašanje o poeziji. Vprašanje naroda*, Mrb., Obz 1978). Planetarna uveljavitev tehnologije (tehnokracija) sploh pomeni dovršitev, tj. uresničitev in samoodpravo humanizma, ki misli človeka kot subjekta akcije (*Vprašanje o humanizmu*, Problemi 1968). - Ti in podobni pogledi so naleteli na vrsto polemičnih odzivov, v katerih je bil P. pogosto ožigosan kot »nihilist«, med drugim obdolžen, da kot univ. prof. (njegova predavanja po 1964 je obiskovalo tudi po več sto slušateljev) kvari mladino in jo celo zavaja v samomor. Na to obtožbo je posredno odgovoril v zapisu *Kako je mogoče* (Problemi 1970). Po vsem sodeč je bil žrtev grobega nesporazuma, kot je razvidno tudi iz etičnih in teoloških nazorov, ki jih je izpeljal iz ontologije »ontološke difference«, predvsem v interpretacijah Jacobsenovega Nielsa Lyhneja, Cankarjevih Hlapcev, Stendhalovega Luciena Leuwena, Cervantesovega Don Kihota in še najbolj v razpravi o Dostojevskega Bratih Karamazovih: junakova odpoved ideji in akciji ob izkustvu smrti in niča se razpre v »odpuščanje biti« slehernega bivajočega, ki je »sveto«, v usmiljenje in »dejavno ljubezen«, ki ljubi človeka in ne abstraktno človeštvo in v kateri se razodeva božanstvo, oz. je z njo istovetno. O svojem »bogu ateistov« je napisal predavanje, ki so ga prebrali na Teološkem tečaju za študente in izobražence v Lj. 1976-77, in mu ostal zvest do smrti.

Prim.: Podatki žene N. Kacin-Pirjevec; ULJBB II, 48-49; III, 44-45, kjer je navedena osnovna bibliografija; J. Kos, D. P. (1921-77), SR 26/1978, št. 1, 106-09; Dela D. P., zbrala N. Kacin-Pirjevec, ur. F. Buttolo, Primerjalna književnost 2/1979, št. 1, 69-78; J. Kos, D. P. in evropski roman, spremena beseda k D. P., Evropski roman, Lj., CZ 1979 (ponatis v: J. Kos, Moderna misel in slov. književnost, Lj., CZ 1983, 316-44); I. Urbančič, Vprašanje umetnosti in estetike na pre-

lomu sodobne epohe. Estetska in filoz. misel D. P., Inštitut za sociologijo, Lj. 1980; D. Poniž, Numerične estetike in slov. literarna znanost, Mrb., Obz 1982; več avtorjev, Pirjevčev zbornik, Mrb., Obz 1982; več avtorjev, Mišljenje na koncu filozofije. In memoriam D. P., zal. M. Djurić in I. Urbančič, Lj. 1982 (na str. 154-61 sta objavljeni krajša biografija in bibliografija D. P.). Dela D. P. obravnava več diplomskih nalog na Filoz. fak. v Lj. Popolnejši seznan spisov o D. P. v arhivu PSBL.

Mart. Brečelj

PIRJEVEC Jože, zgodovinar, r. 1. jun. 1940 v Trstu. Oče Miroslav, trgovec, mati Otilija Oswald, gospodinja, sestra Marija (gl. čl.). V Trstu je dovršil osn. š., klas. licej (1959) in zgod. na Filoz. fak. 1966 z nalogo o študentih na dunajski U ter njihovih narodnostnih in ideoloških strujah (1900-1914). Pred diplomom in po njej je nekaj časa poučeval na slov. sred. šolah v Trstu, že dec. 1967 pa je dobil štipendijo za vpis na Normalko v Pizi (Scuola Normale Superiore - SNS), kjer se je dve leti izpopolnjeval v zgod. Obenem je zastavil tudi raziskovalno delo o zvezah med it. patrioti risorgimenta in Južnimi Slovani v času marčne revolucije 1848 in zbiral gradivo v Firencah, Benetkah, Turinu, Rimu, Zgbu in Bgdu. Sad tega dela je bila teza, s katero je 1971 diplomiral na SNS. Medtem je dobil tudi štipendijo avstr. vlade in se vpisal na Diplomatsko akad. na Dunaju, kjer je absolviriral tri semestre. Študiral je predvsem mednar. pravo, sodobno in avstr. zgod. ter se izpopolnjeval v angl., franc., nem. in ruščini. 1971 je bil imenovan za pov. prof. zgod. Vzhodne Evrope na Fak. za polit. vede v Pizi, kjer je bil od 1974 tudi asistent na stolici za sodobno zgod. V tem času je študiral predvsem it.-slovanske odnose med risorgimentom, pa tudi narodnostne in socialne boje v zadnjih desetletjih habsburške monarhije. Glavno delo iz tega obdobja je monografija *Niccolò Tommaseo tra Italia e Slavia* (Venezia 1977). Z njo je pod mentorstvom prof. F. Zwitterja dosegel 1978 znanst. doktorat na lj. U. 1975 je podpisal z založnikom Vallardijem pogodbo za Zgod. Rusije (1800-1917). Da se seznani z najnovejšo sovjetsko liter. o tem vprašanju, je šel 1976 kot gost Akad. znanosti v SZ, kjer je zbiral gradivo v moskovskih in leningrajskih knjižnicah. 1978 pa je s štipendijo A. von Humboldt odšel v München, kjer je v presledkih delal do 1984. Nadaljeval je s pisanjem knjige o Rusiji, ki je izšla kot *Storia della Russia del XIX secolo* (1984). Nato je začel

zbirati gradivo za študijo o sporu med Titom in Stalinom (1948-49). Raziskovalno delo je nadaljeval v angl., amer. in it. arhivih. V teh letih je nastopil z referati na številnih zgod. kongresih in kot gost predaval na U v Lj., Turinu, Bochumu, pa tudi na Akad. znanosti v Varšavi. Od 1977, ko so ga poklicali kot prof. zgod. slovenskih narodov na Filoz. fak. v Trstu, je posvetil veliko naporov za krepitev stikov med trž. in slov. (oz. jsl.) ter avstr. kulturnim prostorom. V ta namen je bil med pobudniki in organizatorji raznih znanst. srečanj in simpozijev, ki so bili posvečeni vprašanjem iz sodobne zgod. naših krajev (Slov. in it. socialisti na Primorskem v času H. Tume; Polit. in socialne razmere v Jul. krajini v dvajsetih letih; Misel in delo E. Kardelja; Trst in njegovo zaledje; Beseda in knjiga. Slov. protest. reforma 16. stol.). Na Filoz. fak. je priredil tudi vrsto predavanj, na katerih so nastopili zgod. s srednjeevropskih univerz. V tem času se je lotil tudi publicističnega dela in objavljaj predvsem v PDK, pogosto nastopal na RAITrsta in pripravil za TVLj reportažo o prvem trž. procesu (1930). Od 1983 je pridružen profesor (associato) na trž. U. 1983 je bil izvoljen za preds. NŠKT. - Važnejše razprave: *Progetti e tentativi di propaganda sovversiva tra le truppe slave di Radetzky* (Rassegna storica del Risorgimento, a. LVII, fasc. III, 1971); *Der Vatikan und die Heiligen Stätten in Palästina 1919-1922 und 1947-1950* (Jahrbuch der Diplomatischen Akademie, Wien 1971); *Studi sui rapporti italo-jugoslavi (1848-49)* (Archivio storico italiano, dispensa II, 1972); *Vincenc Klun Ferreri in beneška revolucija 1848-49* (ZČ XXVI, 1972); *Mazzini in Južni Slovani* (ZČ XXVII, 1973); *Problem slov. univerze v Trstu v avstrijski dobi* (ZČ XXIX, 1975); *Rivoluzione e reazione in Jugoslavia* (Rivoluzione e reazione in Europa, 1917-1924, Perugia 1978); *Henrik Tuma e il socialismo* (Socialisti italiani e sloveni nel Litorale, Lj. 1979); *Pagine di storia dell'antifascismo sloveno. I fucilati di Basovizza del 1930* (Qualestoria IX, n. 1, 1981); *Die Auseinandersetzung Tito-Stalin im Spiegel britischer diplomatischer Berichte* (Südost-Forschungen, B. XL, 1981); *Die italienischen demokratischen Strömungen und ihre Beziehungen zu den Balkanstaaten in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts* (Der Berliner Kongress von 1878, Wiesbaden 1982); *Introduzione alla storia culturale e politica slovena a Trieste nel '900* (Trieste 1982); *Slovene Nationa-*

lism in Trieste (Nationalities Papers, vol. XI, n. 2, 1983); *Il contesto culturale e sociale sloveno dell'Ottocento* (Stefano Koojančič, un ecclesiastico al servizio della cultura fra Sloveni e Friulani, Gorizia 1984); *Tržaški voz: dogajanja v letih 1945-1980* (Trst 1984); *Tito, Stalin e l'Occidente* (Trieste 1984); *Echi della vittoria di So-bieski in Slovenia* (Esteuropa, vol. I, Istituto di Lingue e letterature dell'Europa Orientale, Udine 1984). Ocenil je nekaj knjig, napisal tri življenjepise za Dizionario biografico degli Italiani ter predstavil Balkanski polotok v Enciclopedia europea. - Ko je bil študent na liceju in univ., je napisal več pesmi za Mladiko v Trstu (1956-63 v presledkih) in uspelo zgod. po-vest iz starega Egipta *Ekhnaton*, ki je izhajala vse leto v isti reviji, 1961.

Prim.: Osebn. podatki; Neva Lukeš, Pogovor z zgod. J. P. pred predstavitvijo knjige Tržaški voz..., PDK 17. apr. 1985 s sl.; Intervista con J. Pirjevec, Il Meridiano, Tr. 18. jul. 1985; B. Rublek, Pirjevec, Start, Zgb 2.11.1985; celotna bibliografija je v arhivu PSBL.

Jem.

PIRJEVEC Karel, prof., starejši brat Avgusta P., r. 3. febr. 1883 v Gor. računskemu ravn., poročenemu z Avgusto Mozetič, u. 14. maja 1961 v Lj. in tu tudi pokopan. Osn. š. je opravil v Gor. 1894 in se nato vpisal na K. K. Staatsgymnasium (mestno gimnazijo); maturiral je 1903 in se verjetno vpisal na Fil. fak. na Dunaju. V šol. letih 1912-14 je bil suplent (poučeval matem., fiz., geogr.) na gor. gimn. (Staatsgymnasium). 4. sept. 1914 se je poročil z Ido Gombač iz znane tržaške družine. V šol. letu 1916-17 je bil vodja dijaških tečajev v Trstu. Tu je bil starosta Sokola od 1920 do 1923. Leta 1923 je prišel v Lj. in bil prof. na takratni Trg. akademiji (sedanji Ekonomski sred. šoli) in kasneje ravn. vse do upokojitve.

Prim.: Jahresbericht des K. K. Staatsgymnasiums in Görz, Veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1903, 1913, 1914; Gabršček II, pass. Sirk

PIRJEVEC Marija, por. **GUARDIANCICH**, kulturna delavka, prevajalka, r. 8. nov. 1941 v Trstu. Oče Miroslav, trgovec, mati Otilija Oswald, gosposdinja, brat Jože, zgodovinar (gl. čl.). V Trstu je dovršila osn. š., klas. licej (1960) in slov. jezik in liter. na leposlovni fak. trž. U z doktorsko tezo *Il mondo poetico di S. Kosovel* (1966). Poučevala je na Nižji sred. š. I. Cankar (1965-66) in F. Erjavec (1966-75), od 1975 do 1985 pa

na Trg. tehn. zavodu ž. Zois. 1966 je dobila triletno jsl. štipendijo, da se je na Filoz. fak. lj. U izpopolnjevala v slov. in dosegla 1971 redno diplomu. V akad. letu 1972/73 je dobila mesto pov. prof. na Fak. za leposlovje v Trstu za slov. jezik in liter. Od 10. dec. 1975 je dir. Inštituta za slovansko filologijo. 1984 je zmagala natečaj za pridruženega prof. (associato). Na U se trudi, da bi navezala znanst. in didaktično povezavo s Filoz. fak. lj. U, član je odbora, ki skrbi za to sodelovanje, aktivno je sodelovala pri pripravi simpozija v Lj. (1978) in Trstu (1979). Na Fak. za leposlovje je pripravila okrogli mizi, pri katerih so sodelovali it. in jsl. prof., posvečeni pa sta bili I. Cankarju in zgod.-kult. problemom Benečije. - Znanst. raziskuje probleme, ki se tičejo romantike, realizma, moderne, ekspresionizma in social. realizma. Zlasti je obravnavala Prešerna, Cankarja, Kosovela, Kersnika in Prežihovega Voranca. Njeni važnejši eseji so: *Ustroj Mačkovih očetov znotraj Kersnikovih Kmečkih slik* (JiS 1967); *Ženski liki v Vorančevih novelah* (JiS 1969); *Kraški človek in njegova povojna usoda v Kosovelovi poeziji* (Zaliv, Trst 1972, št. 34/35); *Pokrajina v Kosovelovi liriki* (JKol 1973); *Kulturno delo Akademije Operosorum in njeni stiki z rimsko Arkadijo* (IzvTrst 1973); *S. Kosovel: Aspetti del suo pensiero e della sua lirica* (ZTT Trieste 1974); *I. Cankar in Trst* (JiS 1977); *I. Cankar nella storia e nella cultura slovena* (Quaderni del teatro stabile FVG 1977); *I. Cankar e il suo impegno artistico e civile*, v knjigi *La madre* (ZTT Trieste 1977); *Saggi sulla letteratura slovena dal XVIII al XX secolo* (ZTT Trieste 1983); *Dalla letteratura per «pacifici agricoltori» alla letteratura d'élite; aspetti particolari del Romanticismo sloveno* (Problemi del Romanticismo, ed. Shakespeare & Company, Milano 1983). Prevedla je in napisala uvod v I. Cankar, *Casa di Maria Ausiliatrice* (Ediz. Studio Tesi, Pordenone 1984). Za 2. in 3. razr. osn. šol je sestavila berili *Jadro v vetru* in *Zlata ladja* (1973) in tretje slov. berilo za višje sred. šole z Lojzko Bratuž *Od realizma do moderne* (1981). Za Grande Enciclopedia dell'Istituto Geografico De Agostini, Novara, je napisala gesla od C-Z iz slov. in lužiško-srb. liter.

Prim.: Osebni podatki; poročila ob publikacijah; celotna bibliografija je v arh. PSBL; IzvTrst 1965-85.

Jem.

PIRJEVEC Roman, politik in gospodarstvenik, r. 2. mar. 1935 na Orleku pri Sežani, živi v Sežani. Oče Jože, zidarski mojster, mati Marija Rodica iz Merč, gospodinja. Osn. š. Orlek, nižja gimn. Kozina-Tomaj (1950), Srednja gradb. š. v Lj. (1954), I. stopnja Ekon. fak. lj. U (1978). Od 1954 je delal pri SGP Kraški zidar kot šef gradbišča, kalkulant, od jun. 1962 do 1974 direktor, nato svetovalec in vodja komerciale do 1985, ko so ga invalidsko upokojili. Med 1967-69 je bil podpreds. občine Sežana, dalje član izvršnega sveta obč. Sežana, podpreds. izvrš. odb. Splošne banke Koper, preds. skupščine SIS-a za komunalno urejanje zemljišč idr. Med 1969-74 je bil poslanec skupščine SRS in tedaj član odbora Republ. sveta za družbeno-ekon. odnose.

Prim.: Osebni podatki; Kojeko 2, 809.

Jem.

PIRKER Rajmund, šolnik, r. 27. apr. 1829 v Postojni, u. 22. sept. 1884 v Lj. Oče Franc, učitelj, mati Katarina Prelesnik. Osn. š. je obiskoval v Postojni, gimn. in filoz. v Lj. 1852 je dobil mesto suplenta za mat. in nem. na novoustanovljeni nižji realki v Lj., ko so jo 1865 razširili v višjo realko, je postal prof. V prvih desetih letih se polit. ni izpostavljal, pri pouku nem. je uporabljal celo slov. besede, da bi ga učenci bolje razumeli, zato je imel težave z ravn. 1853 se je poročil z bogato Marijo Domladiševo iz Ilir. Bistrice in si kmalu kupil v Lj. hišo. Od 1867 se je vedno bolj vdajal nemškimi nacionalnim vplivom, nastopal proti rabi slov. v kranjskem šolstvu in zahteval postopno germanizacijo. 10. mar. 1869 je bil v 2. razr. izvoljen v lj. občinski svet in ostal v njem do apr. 1882. V tem času je bil član lj. okraj. šol. sveta in 1869-72 načelnik mestnega šol. odbora. Kot tak je izpeljal v Lj. novi ljudskošol. zakon iz leta 1869. Po nastopu Auersperg-Lasserjeve vlade 1872 so se v lj. nem. časopisju množili sistematični napadi na slov. šolstvo in proti poslovenjenju drž. učiteljsčja; spisal jih je najbrž P. ali jih vsaj navdihnil. Tedaj je vlada udarila po slov. šolstvu in 29. sept. 1872 P. imenovala za nadzornika ljud. šol. Na novem službenem položaju je P. brezobzirno deloval po začrtani germanizatorski poti. Vsi protesti niso nič koristili, čeprav je bil vesten in delaven uradnik in v ostalih zadevah dokaj objektivni, le da se niso tikale nem. polit. koristi. Umrl je za rakom.

Prim.: Rudolf Andrejka, SBL II, 360-61 in tam navedena liter. Gorjan

PIRKOVIČ Vilma, roj. **BEBLER**, družbeno politična delavka, r. 12. sept. 1918 v Gor., živi v Lj. Oče Vilko Bebler je bil 1918 voj. komandant mesta Gor., mati Dubrovčanka Fani Ragusin. Iz Gor. se je družina preselila na Col in v Lj., živeli so nato v Ptuj, kjer je P-va dovršila osn. š. in gimn. (matura 1936). Nato je obiskovala v Zgbu Agron. fak., absolvirala 1940, dipl. v Zgbu 1951. V levo usmerjenem študentovskem gibanju je delovala že v gimn. letih, v Zgbu je bila podpreds. in tajn. akad. društva Triglav. Član SKOJ-a je postala 1937, 1940 članica KPS. V Novem mestu, kamor se je družina preselila, je delovala v organizaciji KPS in bila zaprta. Po it. okupaciji Sje je prišla v Lj., kjer je delala v pirotehniki in dokumentni tehniki CK KPS. Jun. 1942 je odšla v partizane in delovala predvsem kot mladinski aktivist na področju Novega mesta, jan. 1943 je postala član PK SKOJ-a za Sjo. Po kapitulaciji It. je pripravila I. kongres Zveze slov. mladine, postala je sekretar Zveze, nato njen preds. Od jan. 1945 je bila v Bgdu kot član predsedstva centralnega odb. USAOJ. Po osvoboditvi je odšla na Dunaj, kjer je bil njen soprog Franc Pirkovič (poročena 12. maja 1945 v Lj.) vodja jsl. delegacije za repatriacijo. Po vrnitvi z Dunaja (1947) je delovala v Gospodarskem svetu FLRJ v Bgdu. Ko je prišla 1950 v Lj., je postala preds. Zveze združnic Sje in član vodstva Glavne združne zveze Sje in Jsle. Kasneje je sodelovala v Zvezi ženskih društev Sje in Jsle, bila ustanovitelj Centralnega zavoda za napredek gospodinjstva v Lj. (sour. njegovih izdaj), in delovala kot republiški poslanec. Na začetku 1959 je postala profesionalni podpreds. OLO Novo mesto. 1963 je bil mož postavljen za generalnega konzula Jsle v Celovcu, po vrnitvi domov (1967) se je zaradi bolezni upokojila. P-eva je nastopala na raznih strok. srečanjih doma in na tujem, tako v Edinburghu (1953), Washingtonu (1954), Stockholmu (1957), Londonu in Blackpoolu (1958), v Rimu (1960); govorila je predvsem o problematiki združništva. Kot zgodovinar NOB na Slov. je pripravila referate za strok. sestanke v Zgbu (1979), v Lj. (1981). P. je delovala tudi kot publicistka. Začela je v part. tisku zlasti kot sour. Mladine (1943-44), 1944 je izdala brošuro *Naloge mladinskega gibanja po II. zboru aktivistov*. Od 1950 je sodelovala pri Kmečkem glasu, Naši vasi, NŽ, Sodobnem gospodinjstvu, DL, Delu, Komunistu, TV-15, Mladini, dalje pri

knjižnih izdajah: *Dolenjski zbornik* (Novo mesto 1961), *Bihačka republika* (1965), *Skozi viharje v lepšo prihodnost* (Ptuj 1981), *SKOJ 1919-1945* (Lj. 1980), *Revolucionarni omladinski pokret Jugoslavije* (Bgd 1982), *Napredno mladinsko gibanje na Slovenskem* (Lj. 1982), *Veze u NOB* (Bgd 1981), *Junaška Ljubljana 1941-1945* (Lj. 1985). Večkrat je nastopala na oddajah radia Lj. (kmečijska oddaja, *Še pomnite, tovariši?*).

Prim.: Zdrušni leksikon FNRJ, 2, Bgd 1957, 916; Kojeko; Izvestje gimn. Dušana Kvedra v Ptuj 1969; Letno poročilo gimn. v Novem mestu 1972/73; Leksikon narodnoosvobodilnega rata i revolucije u Jugoslaviji, 1, Bgd 1980, 53-54; EJ² 1, 533 (slov. izdaja, 547-48); DL 5. okt. 1978; TV-15 9. nov. 1978; Delo 12. okt., 21. nov. in 19. dec. 1978; Ned. dnevnik 8. apr. 1979, 7. apr. 1985; osebni podatki (pismo 17. sept. 1985).

B. Mar.

PIRNAT Makso, poljudnoznanstveni pisatelj, r. 24. sept. 1875 v gradu Tustanju pri Moravčah, u. 6. jan. 1933 v Lj. Oče Luka, posestnik, mati Marjana Resnik. Osn. š. je obiskoval v Moravčah, gimn. v Lj. (1888-96), po maturi študiral 2 leti klas. filol. na Dunaju, 1898-99 jus, nato 1899-1900 slavistiko v Gradcu, 1902 opravil v Gradcu prof. izpit. Služboval je od 1900 kot suplent, od 1902 pa kot pravi učitelj na mestni realki v Idriji. V Idriji se je 14. febr. 1903 poročil z učiteljico Ano Lapajne, hčerko Franca, ustanovitelja veletrgovine s čipkami. Tu se mu je 10. dec. 1903 rodil sin Nikolaj (gl. čl.). 1905 je bil premeščen v Kranj, kjer je bil prof. na gimn. do 1921, ko je dobil mesto na realni gimn. v Lj., pa bil začasno prideljen drž. realki v Mrbu do 1923, ko je zaradi živčno-psihične bolezni postal za šolo nesposoben. Upokojen je bil 1926 in živel v Tustanju ali pa v lj. bolnišnici. Njegovo javno delovanje je bilo zelo pomembno za Idrijo, kjer je kot prof. nastopal v kult. življenju in si nabral zaslug zlasti v planinstvu. Ustanovil je 1904 Idrijsko podružnico SPD, ki si je kmalu postavilo kočo na Javorniku, imenovano Pirnatova koča; slovesno so jo odprli 1907. Pridno je pisal v *Izvestja idrijske realke*, za Idrijo so najpomembnejši članki *Slovenska pesem idrijskih rudarjev* (prvič objavljena stara pesem idr. rud.) v *Izv. za leto 1901-02*; *Pripraviški tečaj v Idriji* v *Izv. za 1902-03* in *Rudniško gledališče v Idriji* v *Izv. za 1904-05*; ter članki, ki so izšli drugod, in sicer: *Magdalenska gora pri Idriji*, PV 1903; *Ljubeč pri Idriji*, PV 1905; *Zgod. napisi v Idriji*, IMK 1907. Do prve svet.

vojne je veliko pisal in objavljajal v raznih strok. in drugih listih o znamenitih osebah, zlasti v zvezi s kraji, ki jih je poznal, tako o baronu Juriju Vegi, Prešernu, Linhartu, Gaju, Mencingerju idr. Pisal je tudi v razne politične liste pod Avstrijo in staro Jslo. V Idriji, s katero se je življenjsko povezal, četudi je tu bival le pet let, se mu je ohranil lep spomin. Po njem zasnovana prva Pirnatova kočica na Javorniku je po prepovedi društev pod It. sicer kmalu razpadla, a idrijski planinci so 1952 postavili novo Pirnatovo kočico in jo pozneje še razširili. Od 1957 jo krasi tudi spominska plošča z napisom: Ustanovitelju planinskega / društva v Idriji in graditelju / prve kočice na Javorniku l. 1907 / MAKSU PIRNATU / v spomin / Avgust 1956 Idrijski planinci.

Prim.: SBL II, 362; J. Jeram, O 60-letnici PD Idrija, IdrR X, št. 1, 17-18; T. Pavšič, GorLtk 7, 52.

Pšč.

PIRNAT Nikolaž, kipar, grafik, časnikar, profesor akademije, roj. 10. dec. 1903 v Idriji, u. 9. jan. 1948 v Lj.; oče Makso, prof. (gl. čl.), mati Ana Lapajne, učiteljica. Oče je bil 1905 prestavljen na gimn. v Kranj, kamor se je kasneje preselila družina. Nikolaž (tudi Niko) vstopi 1910 v osn. š. v Kranju, 1914 pa v gimn., vendar že po petem razr. gre na idrijsko realko in na njej maturira 1921 (bil je namreč navezan na rod svoje matere in na mesto). Še isto leto se vpiše na umetn. akad. v Zgibu in najprej študira slikarstvo in večerni akt (pri Lj. Babiću); po dveh letih se prepíše na kiparski odd. in 1923 prvič samost. razst. v Mrbu, kamor se je bila družina preselila jeseni 1921. Leta 1925 konča akad. s študijem v Meštrovičevi specialki ter se naseli v Mrbu. Iz tega časa je njegov kip kiparja Vanje Radauša. 1927 obišče za nekaj mesecev Pariz (verjetno od apr. do dec.), kjer v gal. Carmine razstavlja skupaj z Antejem Trstenjakom; še isto leto pa skupaj z Janezom Mežanom tudi v Mestni hranilnici v Celju. 1928 nastopi službo ilustratorja pri liberalnem dnevniku J v Lj. Sept. 1928 z O. Globočnikom, M. Malešem, J. Mežanom, M. Pregljevo in F. Pavlovcem razstavlja v Jakop. pav. v Lj. Skupina si nadene ime Četrta generacija. Naslednje leto se udeleži natečaja za Cankarjev spomenik na Vrhniki. 1931 izstopi iz Cerkve in se poroči z Nado Kraigher; 1932 se jima rodi sin Janez, poznejši kipar in slikar. 1938 opravlja formalnosti za ustanovi-

tev Kluba slov. neodv. lik. umetn. Avg. 1940 mu prekinejo službeno razmerje pri J. 1941 ga operirajo na ušesih. Ob izbruhu vojne se pridruži prostovoljcem, ki jih v Zgibu zajamejo Nem. in ustaši; P. pobegne in se nekaj časa skriva v Iškem Vintgarju. Febr. 1942 ga zapro It., mar. pa ga pošljejo v taborišče v Gonars; vrne se maja 1943 v Lj., avg. pa odide v part., kjer ga dodelijo glavnemu štabu in mu poverijo delo na področju likovne propag. Pozneje ga pošljejo v XVIII. div., gre na pohod v Gorski Kotar, naložijo mu skrb za izdajo graf. map; 1944 se udeleži kongresa kulturnikov v Semiču in postane šef slik. sekcije pri propag. odd. glavnega štaba Sje; dobi čin kapetana in konec nov. odide prek Barija v osvobodjeni Bgd, kjer dela kot polit. ilustrator Borbe; avg. 1945 se preseli iz Bgda v Lj., kjer 5. nov. postane redni prof. na novoustanovljeni Akad. za upodabljanje umetn., za LdP pa prispeva polit. karikature. Odlikovan je bil z redom bratstva in enotnosti II. stop. in z redom za zasluge za narod II. stop. Umrli je zaradi tumorja v možganih. V rojstni Idriji mu je posvečena ulica, na mestni hiši (kjer se je rodil) ima spominsko ploščo, po njem se imenuje tudi Dom učencev v Idriji, kjer imajo njegovo bronasto doprsko plastiko (po očetovem osnutku ga je izdelal in dal uliti sin Janez). Kot umetnik se je Pirnat uveljavljal v kiparstvu in slikarstvu, zlasti risbi in grafiki, največkrat pa so mu življenjske ali bolj službene in pozneje vojne razmere določale poleg vsebine tudi zvrst in tehniko. S svojimi deli je nastopal razen na že omenjenih razst. še na drugih pomembnejših, kot so npr. Razst. sodobne grafike (Lj. 1930), IV. razst. umetnin na lj. velesejmu (1931), Razst. slik in kipov slov. umetnikov v Jakop. pav. (1933), II. pomladanska razst. Društva slov. likovnih umetnikov v Jakop. pav., I. razst. Kluba neodv. slov. likovnih umetnikov (obe Lj. 1937), VIII. razst. Kluba neodv. slov. likovnih umetnikov v Jakop. pav. (1940), Razst. slov. umetnikov par. v Jakop. pav. (1945), Razst. slov. prim. umetnikov (Trst-Gorica, avg. 1945). Vseh razstav (tudi istih v več krajih), na katerih je Pirnat sodeloval in ki imajo vse tudi večje ali manjše kataloge, pa je od 1924 do 1982 več kot 80. Največja P-ova razst. po njegovi smrti je bila nedvomno retrospektivna razst. (1925-1946), ki jo je z lj. sodelavci 1984 pripravila Gal. Idrija (Mestni muzej) v sodelovanju z Likovnim razstaviščem R. Jakopič v Lj., Umetn. gal. v Mrbu in Gal. Veno Pilon

v Ajdovščini. Razst. katalog Nikolaj Pirnat, Retrospektivna razst. (1925-1946) vsebuje uvodni študiji I. Sedeja in Izt. Durjave in bogato bibl. in drugo dokumentacijo, ki jo je zbrala Florijana Jesenko. Bibl. obsega ok. 300 enot. Likovna kritika se je bolj kot kiparstvu posvečala njegovemu slikarstvu, zlasti risbam, akvarelom in grafiki, vendar je P. ustvaril tudi več dobrih manjših in večjih kipov, med temi so: *Janez Krstnik* za trnovski most, *Kralj Matjaž*, *Anton Aškerc* (1932); *Idrijski rudar*, *Harmonikar*, *Portret igralca Danila*, *Portret žene*, *Portret Josipa Prunka* (1933); *Josip Jurčič*, *Deček*, *Polonca* (1935); *Spomenik kralju Aleksandru* (skupaj z arh. Spinčičem prejel drugo nagrado), *Maksim Gorki* (1936), *A. S. Puškin* (1937), kip *Ivana Laha* za pokopališče v Lj. (1939), doprsje *dr. Pavla Grošlja* za pokopališče v Lj. Obvladal je več likovnih zvrsti, najbolj znan pa je bil vsekakor kot odličen risar in ilustrator. Kritiki so ga uvrščali najpogosteje v vmesno četrto generacijo (tudi ta namreč ni bila enotna), vendar I. Sedej meni, da spada drugam, in trdi, da P-ova likovnost korenini v poglobljenem študiju Picassovega slikarstva in grafike. Delo pri J je terjalo hitrega in sprotnega »beleženja«, kar je sicer škodilo umetniški dodelanosti, vendarle pa je tudi »urilo« slikarja, ki je bil sposoben »čiste, nesenčne risbe, s krepkimi potezami peresa ali redkeje svinčnika«. Iztok Durjava pravi: »P-ova nenehna aktualnost in prisotnost izhaja iz dejstva, da je znal kot umetnik v svojih delih tenkočutno prislunhiti času in njegovim potrebam. ... Bil je torej umetnik-humanist in revolucionar in to je postalo še zlasti očitno v njegovem vojnem opusu.« Glede P-ovega taboriščnega opusa Durjava meni, da to »presega po likovni kvaliteti in globini sporočila vse, kar so v taborišču ustvarili drugi slikarji. In celo več, ta P-ova dela dosega vrhove slov. likovne umetn. nasploh.« V zgoščenem pregledu Pirnatovega slikarstva je omeniti vrsto karikatur z epigrami na slov. kult. delavce, ki so izhajale v J 1930, in knjige, ki jih je ilustriral, to so Zupančičev *Ciciban* (1932), *Cervantesov Don Kihot* (v prevodu Stanka Lebna, 1935-37), *Bevkovi Pastirci* (1935), *Kačev Moloh* (1936), *Lipahove Gledališke zgodbe* (1938), *Robov Deseti brat* (travestija, 1938), *Torkar-Pirnatov Blazni Kronos* 1940 (1940), *Finžgarjev Gospod Hudournik* (1941). Sem lahko štejemo še grafične mape iz časa NOB: *Naša borba*, 12 linorezov. Nikolaj Pirnat-France Mihelič. Iz-

dal Glavni štab NOV in PO Sje 1944; *Domovi, ječe, gozdovi*. Izdal Glavni štab NOV in PO Sje 1944; *Gdje je Hitler?* Karikature Milorada Čiričiča, Nikolaja Pirnata i Vlade Kristla. Bgd, »Borba« 1945, in seveda Torkarjevega Kurenta 1946, Mimo tega je 1941 naredil serijo risanih portretov iz družinskega kroga, 1941-42 je zasnoval ilustracije za *Borovo part. pesn. zbirko*, ki pa so se izgubile, iz življenja v taborišču Gonars je najlepši cikel risb z naslovom *Dekla Ančka*. Pirnat je veliko skiciral in naredil tudi mnogo študij. Imel je tudi satirično liter. žilico, tako je 1933 za Bravničarjevo muzikalno satiro *Stoji*, stoji Ljubljanca napisal libreto v verzih. Bibliografija njegovih slikovnih ali pisnih prispevkov šteje ok. 90 enot (od 1922 do 1941).

Prim.: SBL II, 362-63; U Lj. Bio-Bibliografije III, 1232-34; N. Pirnat 1984 (razst. katal., tu zbrana vsa bibliografija); J. Kavčič, Retrospektiva N. P., PrimN 3. apr. 1984; J. Mesesnel, Neprizanesljiv in svojski portret družbe, Delo 14. apr. 1984.

Pšč.

PIRNIK Makso, skladatelj, glasb. pedagog, zborovodja, r. 28. avg. 1902 v Prelogah pri Slov. Konjicah. Mati Ivana Pirnik, kmetica. V Celju obiskoval mešč. in obenem orglarsko š., v kateri se je učil tudi klavir in zborovodstvo. Od 1923 študiral na učiteljski v Mrbu in se izpopolnjeval v glasbi. Mariborsko glasb. življenje je bilo tedaj zelo razgibano, tu so delovali npr. O. Dev, V. Parma, V. Mirk in U. Vrabec. P. je vodil učiteljski zbor in orkester, delavski moški zbor *Enakost* in z njim nastopal, v Breznu ob Dravi pa cerkv. zbor. Sam je pel v zboru marib. Glasb. matice in komponiral triglasne skladbe za mladino. Po maturi 1927 je sprejel učiteljsko mesto v Oplotnici, vodil šol. zbor, študiral mlad. glasb. literaturo in se pripravljaj na sprejemni izpit za lj. konservatorij. 1928 se je vpisal na pedag. oddelek. Po premestitvi v Litijo je lahko redno obiskoval predavanja na konservatoriju, kjer so med drugim predavali St. Premrl in L. M. Škerjanc. Po diplomu 1933 študiral harmonijo in kontrapunkt pri Slavku Ostercu. Bil je član Maroltovega Akad. pev. zbora, iz katerega je izšla vrsta odličnih zborovodij. P. je ta izkušnja bogatila in ga pripravljala na samostojno delo. V tem času je bilo že pomembno njegovo publicistično in organizacijsko delovanje. Bil je pobudnik in idejni vodja Društva pevovodij mlad. pev. zborov. Z litijskim mlad. zborom je 1934

nastopil na prvem festivalu mlad. zborovske glasbe v Lj., z istim zborom je na raznih koncertih zaslovel kot odličen mlad. zborovodja. V Litiji se je spoprijateljil s trž. beguncem, učiteljem in glasbenikom Milanom Pertotom. 1937 je bil dodeljen mešč. š. na Rakeku. Tu je bilo njegovo delo zelo uspešno zlasti z mlad. zborom »M. Vilhar«. P. je tedaj nastopal v lj. Filharmoniji, v Celju in Mrbu ter snemal za lj. radio. Med vojno je deloval v OF in bil preganjan. Tudi v vojnih letih je ustanavljal mlad. zборе, zlasti v Beli krajini, sestavljal pesmarice, komponiral in predaval na učiteljskih tečajih. Julija 1944 je prišel iz Bele krajine na Lokve in nato na Cerkljansko. Povsod je v težkih in nevarnih okoliščinah organiziral glasb. kult. delo. Po vojni je živel nekaj časa v Trstu, bil glasb. referent na trž. radiu in vodil mlad. oddaje. Zatem je poučeval glasbo na raznih lj. višjih sred. š. in vodil mlad. zbor »I. Cankar«, s katerim je zelo uspešno nastopal. Od 1950 živi v Tolminu. Po njegovi zaslugi je glasb. življenje na Tolminskem po vojni nanovo oživel. Razgibal je delovanje pev. zborov in posvetil veliko svojih moči glasb. vzgoji mladih rodov. Na tolm. učit. je ustanovil izredno številen dekliski zbor, vodil še druge zборе v različnih zasedbah in z njimi nastopal, tudi v zamejstvu. Poučeval je na glasb. šoli, organiziral tolm. pev. festival (1953, 1954) in na učiteljišču nekaj let vodil zborovodski tečaj. Med njegove večje koncerte iz tolm. dobe spada tudi nastop mlad. zbora tolm. osn. š. v Vidmu 1971 ob srečanju treh pev. kultur. Pri zborovodskem delu je P. dosegal odlično dihalno tehniko, čisto intonacijo in ritmično preciznost. Izoblikoval je lastno metodo za poučevanje glasbe na šolah raznih stopenj in jo posređoval številnim mladim zborovodjem, ki so si pri njem poleg temeljitega znanja pridobili tudi navdušenje za glasb. delo. 1944 so izšle P-ove *Otroške pesmi*, istega leta je uredil *Pesmi za mladenke*, 1945 pa *Otroške narodne pesmi*. Samostojni zbirki sta še *Otroški in mladinski zbori Maksa Pirnika* z uvodno besedo P. Kalana (DZS 1958) in *Izbrane pesmi*, izšle ob skladateljevi 70-letnici 1972 z uvodno besedo M. Gabrijelčiča. P-ova skladateljska bera obsega kakih 100 zborovskih skladb, samospevov, priredb ljud. pesmi, instrumentalnih skladb in nekaj cerkv. pesmi. Ena (za otroški zbor) obj. v Sončni pesmi 1985, št. 2. Kot skladatelj je bil P. učenec Osterčeve šole in se je zavzemal za napredno smer sodobnega kompozicijskega stav-

ka. Linearni način komponiranja je povezal z vertikalnim. Velik del njegovega opusa obsega mladinsko literaturo. Literarno podlago je P. jemal iz soc. in part. življenja, deloma je uporabil tudi religiozna besedila.

Prim.: Osební podatki; Gradivo zborovanja ob 80-letnici M. Pirnika v Novi Gor. 1982, zlasti C. Budkovič, M. Pirnik - Življenje in delo, in J. Habjanič, Makso Pirnik - zborovodja.

L. B.

PISANI (PIŠCANC) Franko, strokovnjak za probleme okolja, r. 4. febr. 1931 v Trstu, živi v Velikem Repnu, na trž. Krasu. Oče Just iz Rojana (Trst), trgovec na drobno tam, mati Ana Fuks-Volpi iz Rojana, gospodinja. V Trstu je od 1937 dovršil pet razr. ital. osn. š., nižjo sred. š. in prvi razr. real. gimn., od 1947 do mature 1950 na slov. real. gimn. v Trstu. Od 1951 obiskoval Inž. fak. trž. U in doktoriral v mehansko-industr. smeri 1959. Takoj 1959 se je zaposlil na Inž. fak. trž. U v Inštitutu za tehnično fiziko najprej kot prostovoljni asistent, nato kot poverjeni, od 1960 kot redni; v naslednjih letih je bil še pov. asistent za teorijo modelov, od 1963-80 tudi pov. prof. za industr. instrumentacijo. V letih 1963-67 je bil istočasno pov. asistent za tehnično fiziko in sodelavec pri ustanavljanju Inž. fak. na U v Paviji. Od 1968 je pomožni dir. (»aiuto«) na Inšt. za tehn. fiz. v Trstu, od 1971 docent (»libero docente«) za termične naprave v gradbeništву, od 1980 dir. Inšt. za tehn. fiz., od 1982 redni prof. druge stopnje (»prof. associato«) za tehn. fiz. istotam. Soustanovitelj in vodja Laboratorija za akustiko na trž. Inž. fak. V obdobju 1969-72 je študijsko gostoval na U v New Yorku, v Los Angelesu (za probleme onesnaženja zraka) in v Københavnu (za ambientalno akustiko). Priobčil je več razprav, člankov in poročil v ital. strok. revijah (npr.: La Termotecnica, La Tecnica Italiana, L'ingegnere...), v Zborniku Inž. fak. v Trstu idr., v glavnem o problemih onesnaženja zraka, mestnih odpadkov, mestnega ogrevanja, prevodu toplote itd., kakor tudi znanst. poročila in ocene iz mednar. kongresov, ocene strok. knjig itd., vsega okr. 15 strok. publikacij in 10 poročil (seznam na Inž. fak. v Trstu). Na U je član številnih strok. komisij na drž. ravni (npr. za normativo na akustičnem, na termičnem področju, za probleme onesnaženja zraka itd.); član raznih ital. delegacij na mednar. kongresih, v glavnem na energetskem področju; koordinator oz. član raznih raziskovalnih skupin

v sklopu Drž. sveta za raziskave - CNR; član ali preds. številnih strok. komisij na dežel. in pokraj. ravni za posebna teh. vprašanja pri javnih delih, načrtovanih itd.; izvedenec pri sodiščih v Trstu, Pordenonu, Benetkah na področju akustike. V sklopu slov. šolstva v It. je bil preds. izpraševalnih komisij pri maturitetnih in prof. izpitih. Član je bil gradb. komisije v obč. Devin-Nabrežina, član davčne komisije v Trstu, član uprav. sveta in nato dve mandatni dobi preds. nadzor. odb. HP na Opčinah. Predava v slov. in ital. krožkih ter društvi predvsem o varstvu okolja in o energetiki. V študentovskih letih je ilustriral zamejske časopise, revije, knjižne zbirke, plakate itd. Poročen je bil z radijsko igralko **Marinko Theuerschuh** (u. 27. avg. 1986).

Prim.: Osebni podatki; IzvTrst 1947-50.

Jem.

PIŠCANC Albina (Zora), pisateljica in kulturna delavka, r. 12. maja 1912 v Trstu, živi v Gor. Oče Rafael, poštni uradnik, mati Ivana Pipan, gospodinja, brat Lado, pesnik (gl. čl.). Osn. š. je dovršila v Barkovljah (Trst), meščansko pri Sv. Jakobu (šola DCM), trg. sred. š. ni dokončala, ker se je družina preselila v Pizo (1927). Ko se je oče upokojil, se je družina naselila v Gor. Pisati je začela med vojno, ko je ponehal faš. pritisk. Njena prva povest *Petnajstim v spomin* je izhajala v GorL 1944-45 pod psevd. Bogomila. Istočasno je začela objavljati črtice v glasilu gor. MarDr. Vijolica (1945). Od takrat se njeno pisateljsko ustvarjanje ni več ustavilo. V SlovPrim je objavila v podlistku povest *Marjetica* (1946), v KatG pa občasno objavlja črtice, opise romanj in krajše prevode. Pisala je v M(Trst), ViD (Clc), Duhovno življenje (Argentina), Pastirčka. Kot samostojne knjige so izšle pri GMD naslednje povesti: *Cvetje v viharju* (1953), povest dveh mladih ljudi, ki morata med zadnjo vojno pretrpeti vsak svoj križev pot, da se izčistita in dozorita drug za drugega; *Dom v tujini* (1958) je povest o slov. družini, ki so jo pod faš. preselili v Pizo. Izjavila je: »Gotovo je, da se vse, kar sem pisala, ni pri nas zgodilo. Pač pa mi je bila usoda naše družine nekako ogrodje za zgodbo« (M(Trst) 1958, 55); *Andrejka* (1970) je spet usoda slov. družine, ki so jo pred vojno prestavili v Toskano, ko pa se med zadnjo vojno vrnejo na Cerkljansko, morajo doživljati vse grozote vojne in glavna junaka sta žrtev sovraštva in revolucije; *Na obalah morja* (1975, pod psevd. Marjana Kan-

duš) je slavospev »ljubezni, ki je močnejša kot smrt, lepša in svetlejša kot biser na morskem dnu«, povest o Simoni, ki odpusti fantu nezvestobo in mu postane dobra žena in ljubeča mati njegovi hčerki; *Pastirica Urška* (1979) je povest o nastanku božjepotne cerkve na Sveti Gori ali Skalnici pri Gorici. Središčna oseba je Urška Ferligoj, ki se ji je prikazala Marija in ji naročila, naj ji sezidajo cerkev na Sv. Gori. Čeprav je bila Urška bolehnna in so ji nasprotovale oblasti, je uspela v svojem namenu; *Most čez ocean* (1984, samozaložba) je povest o povojnih letih na Goriškem in o življenju slov. izseljencev v ZDA; *Blagovestnika Slovanov* (1984) je zgodovinski roman o življenju in delovanju sv. bratov Cirila in Metoda v Panoniji in na Moravskem. Dobro je poustvarila tedanje razmere v Solunu, Bizancu, pri Hazarih, v Rimu in v obeh slovan. državah. Ponatisi: v Duhovnem življenju so ponatisnili *Petnajstim v spomin* (1958) in *Marjetico* (1959); pri Ognjišču v Kopru *Pastirico Urško* (1979), *Na obalah morja* (1983/84 v reviji v nadaljevanjih in v samostojni knjigi 1984), *Blagovestnika Slovanov* (1985). Njene povesti so vedno našle hvalečne bralce v zamejstvu in v Sji zaradi živahnih dialogov, žive fantazije in domače vsebine. Večina njenih povesti je namreč zajeta iz življenja prim. ljudi. P-eva je zato izrazita prim. pisateljica po vsebini svojih stvaritev in po svojstvenem čustvovanju. - Poleg pisateljavanja je P-eva sodelovala pri trž. radiu z mlad. oddajami. Uveljavila se je tudi kot kult. delavka: vrsto let je tajn. pri gor. MarDr., več let tajn. pri gor. SKPD Mirko Filej, od 1952 upravnica pri KatG. Za svoje življenjsko pisateljsko delo je dobila 1979 trž. literarno nagrado Vstajenje in papeško odlikovanje Pro Ecclesia et Pontifice (1979).

Prim.: Osebni podatki; J. Peterlin, Z. P., M(Trst) II, 1958, 55 s. sl.; M. Jevnikar, Zam. lit., M(Trst) 1968, 121; 1972, 156-57; 1977, 15; 1979, 21-22; 1984, 139-40; 1985, 56-57; F. Jeza, Knjige MD v Gor., LitV XXI, 1969/70, 90-92; Pastirček 1982/83; poročila o knjigah GMD v KatG; o *Mostu čez ocean*, Amer. domovina, ponatis KatG 4. apr. 1985.

Hum.

PIŠCANC Ladislav (Lado), duhovnik in pesnik, r. 16. jun. 1914 v Trstu, u. 3. febr. 1944 v Cerknem. Oče Rafael, poštni uradnik, doma iz Rojana (Trst), brat žpka Gabrijela, mati Ivana Pipan iz Škofje Loke, sestra Valentina Pipana, župnika v Renčah. Sestra Zora, pisateljica (gl. čl.). Šole: osn. š. obiskoval v Trstu, 1925 stopil

v gor. Alojzijevišče, leto nato pa v gor. malo semenišče. Tu dokončal gimn. in maturiral 1934. Stopil v gor. bogoslovno semenišče, posvečen v duhovnika 11. jun. 1938. Službe: po novi maši kpl. pri Sv. Ignaciju v Gor., 1940 župn. uprav. v Št. Vidu pri Vipavi (Podnanos). Od 1941 do smrti kpl. v Cerknem. Oče je bil iz Trsta 1926 uradno premeščen v Pizo, za njim se je 1927 preselila tudi družina. Sin Lado je tako preživel mlada leta med Pizo in Gorico ter Renčami, kjer je bil njegov stric Valentin Pipan za župnika. V malem semenišču sta na njegovo oblikovanje vplivala zlasti spiritual Leopold Cigoj in podravn. Ivo Juvančič. Vstopil je v zavodsko Mar. družbo in se pridružil mladinske-mu gibanju, ki ga je v zavodu zasnoval podravn. Juvančič. Pri tem gibanju je vzljubil naravo in naše gore, kamor je zahajal vsake počitnice. Iz njegovega dnevnika je videti, kako je to gibanje in z njim povezana ljubezen do gora vplivala na njegovo mladostno rast. Bil je čuteča pesniška in umetniška duša; imel je tudi prijeten tenor. Zato je nekaj časa razmišljal, da bi se posvetil umetnosti, toda odločil se je za duhovniški stan. - Pesniti je začel zelo zgodaj kot srednješolec. Prva pesem *Goslar* je nastala v Pizi 1930. Nato so mu pesmi nastajale vsa leta srednješol. in bogosl. študija. Nekaj jih je objavil v tedanji Mladiki (ured. Finžgar) 1938. Svoje dotodanje pesmi je pripravil za zbirko 1942 pod naslovom *Pesmi zelene pomladi*. Toda zbirka med vojno ni mogla iziti in je ostala v rokopisu. Po njegovi smrti je leta 1950 njegova sestra Zora zbrala in izdala v Gor. njegove pesmi pod že prej zamišljenim naslovom: *Pesmi zelene pomladi* ter jim napisala tudi uvod in spremno razlago. V zbirki so izšle P-eve pesmi, kot jih je sam zamislil in uredil za zbirko, dodane pa so pesmi, ki so nastale med vojno 1942-44, med temi cikel *Lepa Vida* in pa poslednje pesmi iz časov vojne pod zaglavjem *Sklepni akordi*. Med temi slednjimi so tudi tri božične, ki jih je zložil za cerkljanske otroke in so jih v cerkvi recitirali na praznik sv. Družine 1944, in pa poslednja *Črna noč*: »Iz črne noči voda šumi mimo domov, mimo grobov. Vse molči, človeka ni, da dal bi glas med nas.« Ta pesem je na poseben način povezana s P-ovo usodo, tj. z njegovo smrtjo. O tem je bilo že veliko napisanega in bo še, ker zadeva ni razčiščena. Cerkno je zlasti od 8. sept. 1943 dalje veljalo za »osvobojeno ozemlje«. V kraju

so bile razne partizanske komande, v jan. 1944 je prišla tja tudi part. šola, v kateri so se šolali mladi partijci. V jutru 27. jan. je Cerkno nenadoma napadel oddelek remških vojakov, ki so prek Otaleža prišli iz Idrije. Pri napadu je bilo 47 mrtvih, povečini mladih članov partijske šole. Zaradi napada so kaplana L. P. in Ludvika Slugo ter 13 drugih Cerkljanov obtožili izdajstva, jih na svečnico 2. febr. aretirali ter naslednji dan pod noč likvidirali nekje nad Cerknim, njih trupla pa vrgli v brežno. Samo eden izmed 15 aretiranih se je rešil. Dogodek je takrat odmeval po vsej Primorski, a zadevi še danes ni konca, kajti še vedno ni jasno, kdo je Nemce obvestil o partijski šoli v Cerknem. Uradno tolmačenje trdi, da sta bila to oba kaplana in njuni tovariši, druga verzija pa pravi, da je bil nemški obveščevalec neki partizan-ski major Jernej Hrastnik, ki so ga pozneje odkrili in likvidirali (Tedenska tribuna 17. sept. 1958). Kljub temu se v uradni zgod. ponavlja trditev, da so bili »izdajalci« tisti 15 obtoženi in likvidirani Cerkljani, in sicer kaplana L. Piščanc, L. Sluga, Pavla Paa, Filip Bevk, Pavla Sedej, Anton Mlakar, Janez Ambrožič, Rudolf Bogataj, Karolina Zorzut, Angela Eržen, Katarina Mezeg, Malka Purgar, Franc Rojc, Albert Kavčič in Josip Bavcon, ki se je edini rešil iz jame, a do smrti ni odprl ust o vsej tragediji; umrl je v Idriji 1984. - Poleg pesmi je P. pisal tudi dnevnik, ki ga je spremljal vsa dijaška leta in pozneje kot duhovnika. »Dnevnik« je objavila tržaška Mladika v letih 1978-79. Napisal je tudi povest »Zgodba kaplana Simona«, ki je izšla kot podlistek v KatG 1954.

Prim.: Pesmi zelene pomladi, Gorica 1950; V zelenih daljavah božje bodočnosti (dnevnik), M(Trst) 1978/79; dr. Veridicus, Ob 13. obletnici dogodkov v Cerknem, KatG 1957; Isti, Ozadje trojne cerkljanske tragedije, KatG 1959; V spomin L. Piščancu, KatG 1951; Ameriška domovina, sept. 1950; Tolminski glas, jan. 1945; GorL 1945; TT 17. sept. 1958; PrimN 1984; KatG 1980 in 1984; B. Pahor, Tržaški mozaik in V labirintu. Hum.

PIŠCANEC Anton, duhovnik, prosvetni in politični delavec, r. 12. jan. 1900 v kmečki družini v Rihemberku, u. 29. jun. 1961 na Katinari (Trst). Oče Franc, mati Marija Bavčar. Po osn. š. v domačem kraju je šel na gimn. v Šentvid nad Lj., a so ga na koncu leta 1917 poklicali k vojakom. Na tirolski fronti so ga ujeli It. in je ostal v it. ujetništvu do pomladi 1919. Po do-

končani gimn. in maturi je proti volji domačih stopil v gor. bogoslovje in bil 29. jun. 1926 v Gor. posvečen v duhovnika. Njegove duhovniške službe so bile: kaplan v Postojni (1. okt. 1926 - 31. avg. 1927); kpl. ekspozit na Suhorju, tedaj župnija Košana (1. sept. 1927 - 30. nov. 1934); župnijski uprav. na Katinari - obč. Trst (1. dec. 1934 - 19. jan. 1938). Tržaški apostolski administrator nadškof Karel Margotti ga je 20. jan. 1938 imenoval za župnika na Katinari. Za tedanje čase je bilo to nekaj izrednega, da je civilna oblast dala svoje privoljenje za imenovanje slov. župnika v trž. občini. P. je ostal žpk na Katinari do smrti. Pokopan je na Katinari. 1. febr. 1944 so ga Nemci aretirali in poslali v Dachau, kjer je bil od 9. mar. 1944 do 16. jun. 1945. Na Katinaro se je vrnil kot 30 % invalid. V prvi polovici 1946 je bil z delegacijo prim. predstavnikov v Parizu, kjer je sledil delu mirovne konference. V pismu Zvezi borcev v Trstu je 17. febr. 1961 takole opisal svoje delovanje: »Ves čas svojega duhovskega delovanja med Slovenci sem smatral za svojo temeljno dolžnost vzgajati zaupano mi ljudstvo v narodnem in protifašističnem duhu, širiti med njimi prosveto ter ga tako utrjevati v narodni zavesti in odpornosti proti fašističnemu potujčevanju. Dajal sem pobudo za delovanje prosvetnih društev in aktivno sodeloval pri njihovi organizaciji.« Pozdravil je nastanek OF in z njo sodeloval. Vključil se je v Slovensko-ital. antifašistično unijo (SIAU). Dal je pobudo za ustanovitev nekatereh slov. šol, bil je soustanovitelj SPZ, Dij. matice, predsednik krajevnega PD, pobudnik ustanovitve NSK. Več let je bil v glavnem odboru SPZ, prosvetni predavatelj in organizator. Vedno in povsod je hotel biti in nastopati kot zaveden in odločen Slovenec. Zaradi svojega dela je večkrat zašel v konflikt s svojim cerkvenim predstojnikom.

Prim.: ŠkATrst; župn. arhiv Katinara; PDK 1961 (ob smrti); 27. sept. 1981 s sl.; 29. sept. 1981; KatG 1961, št. 40; Razgovori in članki (Primorska duhovščina za FLRJ), Trst 1946, 11 (župnik Anton Piščanec: Ločitev Cerkve od države); Božo Milanović, Moje uspomene, Pazin 1976, 139 (v Parizu za mirovno konferenco); J. K. (Jože Koren), Pred 20 leti je umrl župnik A. P., PDK 27. sept. 1981 s sl.

Škerl

PIŠČANEC Elda, slikarka in kiparka, r. 2. nov. 1897 v Trstu, u. 18. okt. 1967 na Vinah pri Dobrni (Celje). Odraščala je v Dobrni. Mestni licej in obrtno š. je obiskovala v Lj. Ze v tem času se je

zasebno učila slikarstva pri R. Jakopiču, kasneje še pri P. Žmitku v Litiji in Tabakoviču na zgb. akad. Od 1924-29 je študirala slik. in grafiko na akad. v Florenci (Carena, C. Celestini), kjer je za jedkanico *Nespametne device* prejela tudi odlikovanje. V Parizu se je izpopolnjevala v cerkv. slikarstvu (M. Denis in Lothe). Nato je živela v Dobrni. Od 1936 je poučevala risanje na raznih sred. š. (Lj., Kranj, M. Sobota, Trbovlje). P. je ustvarjala v olju, fresko tehniki in raznih grafičnih tehnikah (akvatinta, lesorez, linorez). Poskusila se je tudi v kiparstvu (učila se je pri Severju, Dremlju in Smerduju). Izdelala je npr. jaslične kipe za c. v Štepanji vasi pri Lj. Posvetila se je predvsem cerkv. slik., ustvarjala pa je tudi krajine, tihožitja in portrete. V njenih prvih delih je občutiti vpliv it. renesančnih mojstrov, sicer pa se v njenih delih zrcalijo odmevi realizma, impresionizma, ekspresionizma in simbolizma. Njena dela hranijo Nar. gal. in Nar. muzej v Lj., GorMuz v Kromberku (*Studija ž. glave*, oglje; *Cvečično tihožitje*, ol. pl.; *Motiv s Krasa*, jedkanica; *Firenca*, jedkanica, 1927; *Mesto*, jedkanica, 1928; *Rojstvo D. Marije*, jedkanica, 1929; *Pametne in nespametne device* (Prenočišče), jedkanica, 1929; *Ulica*, jedkanica, 1929), zasebniki in razne cerkve na Slov. (npr. oljna olt. sl. *Kristus Kralj* za c. v Hrastniku, 1937; 1940-46 je poslikala ž. c. v Stranicah pri Konjicah; oljni križev pot za c. na Humu pri Ormožu; reliefni poslikan križev pot za p. c. v Šmartnu ob Savi, 1942). Nekaj razstav: Razst. slov. moderne um. 1918-28, Velesejem, Lj. 1928 (*Oljke*, Rab); Razst. likovnih umetnic, Zgb, okt. 1930; jsl. graf. razst. v Saarbrücknu, 1933; Slovenske Madone, Velesejem, Lj. 1933; razst. umetnic Male zveze, Jakop. pav., Lj. 1938; razst. v Košicah, CSR; razst. slov. prim. umetnikov, Trst-Gorica 1945 (*Ciprese*); samostojna razst. v gal. Obersnel, Lj.; razst. DSLU, Mod. gal., Lj. 1964; razst. DSLU, Mod. gal., Lj. 1966; malo pred smrtjo razst. z učenci domače osn. š. v Strmcu. Razstavljala je tudi v Belgiji, Romuniji, Nem. in na Švedskem. V Likovnem salonu v Celju je bila 8. dec. 1967 odprta spominska razst., ki naj bi bila retrospektiva ob P-eve 70-letnici in jo je dva dni pred smrtjo še sama pomagala pripravljati. Dela P-eve se pojavljajo tudi na tematskih razst. (npr. Prešernove pesmi v delih likovnih umetnikov, Kranj 1976). - P. je bila članica celjskega pododбора DSLU. Pisala je tudi poročila, ocene in kritike

(npr.: ZS XVII, 1939, 47: v bibliofilski založbi v Lj. so pred kratkim izšle tri nove knjige: Mihe Maleša »Slavni Slovenci«, Ložarjeva »Kipar Fr. Gorše« in »Njav čriez izaro«, 18 izv. lesor. Fr. Goloba; ZS XVIII, 1940, 96: Podobe Mihe Maleša s študijo Rajka Ložarja; ZS XVIII, 1940, 96: Litografije M. Maleša so izšle v lastni založbi, daljšo študijo je napisal S. Mikuž).

Prim.: DS 1929, 55, 56; ZUZ XII, 1932-33, pass.; IS 1932, 87; M 1935, 109 s sl., pass.; ZUZ XIII, 1935, pass.; XIV, 1936, pass.; S 13. mar. 1938; Umetniški zbornik I, Lj. 1943, 252; SBL II, 364-65; Thieme-Becker XXVII, 106; Razst. slov. prim. likovnih umetnikov, Trst-Gorica 1945 (katal.); Sijanec, pass.; E. Bénézit, Dictionnaire..., Paris 1966, 707; Delo 21. okt. 1967 (osmrtnica); Večer 7. dec. 1967 s sl.; Sinteza 9. mar. 1968, 53; Celjski zbornik 1968, 175-76 s sl.; ZUZ VIII, 1970, 341; Miha Maleš (katal. k retrospektivi, Mod. gal., Lj. 1974), 109, 111; N. Kuret, Jaslice na Slov., Lj. 1981, 230.

V-ž

PIŠČANEC Just, publicist in carinski strokovnjak, r. 7. okt. 1865 v Piščancih nad Rojanom pri Trstu, u. 19. jun. 1932 na Vinah pri Dobrni (Celje), pokopan v Štepanji vasi pri Lj. Oče sodar, mati perica, hči Elda, slikarica (gl. čl.). Obiskoval je slov. osn. š. v Rojanu, ital. mestno gimn. v Trstu in maturiral 1886. Naslednje leto je postal carinski pripravnik, po 4 mes. prestavljen v Trst, kjer je ostal do 1899, ko je odšel v Gor. za carin. kontrolorja. 1905 so ga prestavili v Lj. za carin. višjega kontrolorja, kjer je ostal do 1920. Zaradi narodne zavednosti pod Avstr. nad 10 let ni mogel službeno napredovati in tudi ni postal uprav. carinarnice, čeprav je med prvo svet. vojno dve leti vodil uprav. posle. Ob prevratu je kot vodja glavnega carin. urada v Lj. vpeljal slov. uradovanje in v neurejeni prehodni dobi vodil carin. posle na vsem slov. ozemlju. Delegacija Minist. financ za Slov. in Istro mu je podelila polnomočje, da zavaruje novo carin. črto s carinarnicami in oddelki finančne straže. Na njegov predlog je delegacija ustanovila 25 carinarnic. Ko je vlada v Bgdu v začetku 1919 razširila srb. carin. zakon in carin. tarifo na vso državo, je imenovala P. za prvega uprav. glavne carinarnice I. reda v Lj. in nato za glav. revizorja general. direkcije carin v Bgdu, vendar mesta zaradi smrti edinega sina in zaradi bolezni ni nastopil, temveč je prosil za upokojitev, kar se je zgodilo šele čez leto dni. Nato je v letu 1920-21 poučeval blagoznan. in ital. jezik na drž. dvorazr. trg. š. v Lj. 1.

dec. 1921 je za Južno železnico ustanovil carin. posredništvo kot samostojno podjetje v Lj., pozneje še podružnico v Mrbu, Sisku, Virovitici in Dravogradu. Na tem mestu se je uspešno boril proti izrodkom in korupciji, dokler ni bilo posredništvo dec. 1924 ukinjeno. Namesto njega je ustanovil samostojno zasebno carin. posredništvo v Lj. in ga vodil do apr. 1932, ko se je preselil na svoje posestvo Vinegrad pri Dobrni. Gradič je bil zgrajen v 18. stol. sredi vinogradov, sprva last celjskih minoritov, po ukinitvi njihovega samostana je prešel 1808 v druge roke, dokler ga ni kupil P. - P. je že kot dijak branil svoje narod. prepričanje pred ital. sošolci in prof. in se z branjem knjig pod Cegnarjevim vodstvom izobraževal v slov. Na priugovarjanje V. Dolenca je začel kot sedmošolec 1884 anonimno ali s psevd. Levin sodelovati v E z novicami, narodopisjem, pravljičami in črticami, pozneje tudi s polit. članki. 1886 je sam vodil upravo E in jo razpošiljal po pošti, po Dolenčevi smrti 20. jul. 1887 pa jo je do odhoda k vojakom v jeseni i. l. tudi sam urejal in največ sam pisal. Ko se je 1888 vrnil od vojakov, je z Lj. Furlanijem in Drag. Martelancem delal v ured. provizoriju, dokler ni jan. 1890 ured. E stalno prevzel M. Cotič. Ob 500-letnici katedrale sv. Justa v Trstu je po ital. virih sestavil zgod. spis o svetnikovem življenju in začetku trž. stolnice (E 1885, št. 87-88 in ponat.). Iz rokopisa nekega viš. avstr. častnika je prevedel narodop. spis *O Slovanih osobito o ruskem narodu* (teden. pril. E 1886-87, samostojno 1887). Sodeloval je še 1887 v Gospodarskem listu, ki ga je izdajalo c. kr. kmet. društvo v Gor. (1881-1901), in v SS. Da bi poživil narod. zavest v svojih ožjih rojakihi, je ustanovil z Jožefom Katalanom v Rojanu 8. okt. 1889 Pev. društvo Zarja in bil na prvem obč. zboru 3. nov. izvoljen za preds. Zarja je poleg samostojnih koncertov prirejala pustne veselice, plesne venčke, Silvestrove večere, miklavževanja, sodelovala pa je tudi pri kult. zabavnih prireditvah v Trstu in okolici. 2. febr. 1889 je ustanovil na Greti (Trst) moško podruž. DCM, ki je imela v oskrbi ves IV. polit. okraj: Rojan, Greto in Barkovlje. Skrbela je za otroška vrtca na Greti in v Rojanu, ki ju je obiskovalo nad sto otrok. V korist vrtcev je podružnica prirejala družabne večere, miklavževanja in božičnice, pomagala pa so ji tudi druga društva s svojimi nastopi. Da bi osamosvojil rojake v narodnogosp. pogledu, je 4. okt. 1891 ustanovil

Rojansko posojilnico in konsumno društvo, ki je delovalo na združni podlagi. V oskrbi je imelo združno gostilno pri rojanski cerkvi, pozneje tudi združ. prodajalno jestvin na Belvederu. Kupili so obe stavbi in 20. jan. 1907 dogradili združ. gostilni veliko dvorano (8. sept. 1921 so jo faš. zažgali). P. je vodil Roj. posojilnico in konsumno društvo šest let, a je doživel toliko razočaranj nad sodelavci in preganjanj v uradu, da se je umaknil iz javnega delovanja. Po predstavitvi v Lj. je pisal samo strok. razprave o carinskih vprašanjih. Tako je napisal dolgo razpravo o carinstvu (Slov. trg. vestnik [STV] 1912-17), ki je prvi poskus v slov., da bi dobili posebno trgovci najvažnejša navodila na tem področju. Od 1918 je sodeloval z raznimi članki v SN in Našem glasu. Iz srb. je prevedel carinski zakon iz leta 1899 s poznejšimi spremembami in dopolnil (Lj. 1919) ter *Zakon o splošni carinski tarifi z maksimalnimi in minimalnimi postavkami in pravila o tarifi* (Lj. 1920). Za pouk blagoznan. na trg. šoli je sestavil obširen *Nauk o blagu*, ki je ostal v rkp., ker je med tem izšla Verbičeva učna knjiga z enako vsebino. Kot carinski posrednik se je moral večkrat pritožiti na ministr. in na najvišje sodišče. Uspehe, okr. 40 odločb, je objavljial pod naslovom *Iz carinske prakse*. Odločbe Drž. sveta (Trg. list 1925-26).

Prim.: J. Slebinger, SBL II, 365-66 in tam navedena lit.; Rojan skozi čas, Rojan-Trst 1978, 41-45, 90; KL Sje III, 98; VI Murko, Razvoj ekon. misli pri Slov. od 17. do 20. stol., Ekon. revija, 32/1981, št. 1-2, 29-30.

Jem.

PIŠOT Václav, zdravnik, kirurg, primarij, r. 6. apr. 1914 v Lj., u. 23. nov. 1984 v Kopru. Oče Franc, mestni stražmojster, mati Frančiška Miklič. Nepremožni starši so mu le s skrajnimi naporji omogočili šolanje in študij medicine. Prve štiri semestre je opravil v Lj., diplomiral pa v Zgbu (1939). Po končanem stažu in odsluženem vojaškem roku je delal kot splošni zdravnik in zobozdravnik v Črnomlju od 1941 dalje. Povezal se je z OF in zdravil prve part. in jim dostavljial zdravila. 1942 je bil zato zaprt, 1943 pa je odšel v partizane. Vključil se je najprej v Belokranjski odred, nato je bil v part. bolnišnici Dolenjske Toplice, v Slovensko-hrvaški bolnišnici v Zumberku, bil sanitetni referent v Dolenjskem odredu in Gubčevi brigadi, v part. bolnišnici na Snežniku in ob koncu vojne v Kirurški ekipi 18. divizije. Po vojni je ostal v JLA in bil v

takratni con B STO šef kirurškega odd. vojne bolnišnice v Portorožu. 1948 je opravil specialistični izpit za kirurga, od 1953 do 1958 je bil šef kirurškega odd. armijske bolnišnice. Izpopolnjeval se je v torakalni kirurgiji. 1958 je bil kot polkovnik demobiliziran. Bil je postavljen za ravnatelja ortopedske bolnišnice v Valdobitri, nato je opravil še specialistični izpit iz ortopedije. V ortopedski bolnišnici v Valdobitri se je najprej posvetil kirurškemu zdravljenju tuberkuloze, nato modernim ortopedskim operacijam. Ob njem so zrastle številni zdravniki ortopedi in ponesli sloves te bolnišnice po Sji in Jsli. Po svetu pa so jih spoznali, ko so v Valdobitri organizirali svetovni kongres o zdravljenju skolioz. Do zadnjega je delal, operiral, smrt ga je doletela med delom. V svojem skromnem prostem času se je ukvarjal s kinologijo, tekmovanjem šolanih psov ter slikarstvom. Prejel je številna vojaška in civilna odlikovanja. Bil je častni član Slov. zdrav. društva.

Prim.: Maks Kovač, V. P., Delo 7. dec. 1984 s. sl.; PrimN 7. jan. 1985.

A. Pr.

PITAMIC Leonidas, znanstvenik pravnih ved, organizator lj. Pravne fak. in diplomat, r. 15. dec. 1885 v Postojni, u. 30. jun. 1971 v Lj. Oče dr. Ivan, odv. v Postojni, doma iz Gorice. V Gor. je dovršil osn. š., pripravnico in 3 razr. gimn., ostale na znani dunajski akademiji Theresianum, kjer je maturiral 1903. Še ne 22-leten je z odliko diplomiral na dunajski Pravni fak. (1903-07) in doktoriral 1908. Stopil je v polit. upravno službo in bil od 1908-13 pri dežel. vladi v Lj. in pri okraj. glavarstvih v Krškem, Litiji in Postojni, vmes pa je dobil enoletno študentsko stipendijo za strok. izpopolnjevanje v tujini v državoslovju. Študiral je v Heidelbergu, na Dunaju in v Münchnu (1909-10), kasneje se je izpopolnjeval v Parizu (1919), v Londonu, Oxfordu (1924) in Cambridgeu. V letih 1913-18 je bil dodeljen državnopravnemu odd. predsedstva ministrskega sveta na Dunaju in se 1915 komaj 30-leten habilitiral na dunajski U za docenta za splošno in avstr. drž. pravo, 1917 tudi za pravno filoz. 1918 je bil imenovan za izred. prof. na tedaj znani U v Černovicah, toda službe ni nastopil, ker ga je konec nov. 1918 poklicala Nar. vlada v Lj. v upravno komisijo. Po razpadu Avstr. je bil takoj izbran (1919) za člana jsl. delegacije na mirovni konferenci v Parizu kot ekspert. Medtem je bila 23. jul. 1919 ustanov-

ljena lj. U in 31. avg. 1919 so bili že imenovani prvi štirje redni prof. za Pravno fak.: I. Žolger za meddrž. pravo, Bog. Vošnjak za jsl. javno upravo, L. P. za ustavnopravno vedo in I. Žmavc za nar. gosp. (ni sprejel). Ker so bili prvi trije na mir. konf. v Parizu, Pravna fak. ni mogla pričeti s predavanji že v zim. semestru 1919/20. Pripravljalna dela so opravili kar v Parizu in tu ustanovili fakultetni svet. Na seji tega sveta 18. dec. 1919 so pripravili vse potrebno za izpopolnitev osebja in pričetek delovanja, prof. P. pa naj bi »formuliral ustrezne predloge in jih zastopal pri univ. svetu« (Petdeset let slov. univ. v Lj., Lj. 1969, 286-87). Po vrnitvi v domovino je bil P. na seji univ. sveta 16. febr. 1920 izvoljen za prvega dekana Pravne fak. Poskrbel je za predavalnice, seminarje, pisarno in knjižnico ter svečano odprl Pravno fak. v slavnostni dvorani 15. apr. 1920 z nastopnim predavanjem *Pravo in revolucija*, ki je izšlo v razširjeni obliki v knjigi kot prvi dokaz uspešnega pedag. in znanst. dela Pravne fak. 1920 je bil P. član mednar. komisije za razmejitve med Jslo in Avstr. s sedežem v Mrbu. Konec avg. 1920 je postal v tedanji slov. vladi poverjenik za notranje zadeve in kot tak nov. izpeljal volitve, ki so bile nepristranske (social. in komun. so dobili tedaj največ glasov). Od dec. 1920 do febr. 1921 je opravljal še dolžnosti preds. vlade. V letih 1924, 1927 in 1928 je bil pri letnih skupščinah tedanjega Društva narodov v Genevi namestnik jsl. delegata. Imenovan je bil tudi za člana stalnega arbitražnega sodišča v Haagu. V akad. letu 1926-27 je bil rektor lj. U, naslednje leto prorektor. V letih 1929-34 je bil izredni poslanik in opolnomočeni minister kraljevine Jsle pri vladi ZDA v Washingtonu. Ko je bil kot poslanik upok. 1935, se je v akad. letu 1936-37 vrnil na U za honorarnega prof. javnega prava. 1938 je predaval o občni teoriji o državi na Pravni fak. U v Zgbu, še istega leta je bil imenovan za red. prof. za ustavno pravo in teorijo o državi na Prav. fak. v Lj. 1940-41 je bil dekan. Učil je do prvih povojnih let, ko so ga brez vzroka upokojili in ga niso povabili niti na proslavo 50-letnice U. - P. se je ukvarjal s problematiko teorije o državi, z ustavnopravno vedo, s komparativnimi ustavno pravnimi problemi, z meddrž. javnim pravom, z upravnim pravom in pravno filozofijo. Z znanjem, prikupnim nastopom in nazornim podajanjem je izredno pritegoval študente. - P. je veliko pisal

v slov., shr., češč., nem., franc. in ang. Bil je eden najuglednejših znanstvenikov na pravnem in polit. področju. Dr. Lado Vavpetič piše o tem v spominskem članku ob smrti: »Bil je med štirimi velikimi znanstveniki, ki so oblikovali danes po svetu znano čistopravno šolo. Poleg imen Kelsen, Merkl, Verdross je vedno imenovano tudi ime Pitamic. Znanstvenikov takega slovesa na pravnem področju danes ni med nami in tudi ne na dunajski univerzi« (NRazgl 1971, št. 15). Njegova bibliografija obsega nekaj knjig in samostojnih izdaj, okrog 70 monografij in člankov ter večje število ocen. Popoln seznam vseh spisov do 1942 je v Letopisu AZU I, 80-83. Važnejša dela so: *Das Recht der Abgeordneten auf Diäten*, Wien u. Leipzig 1913; *Die parlamentarische Mitwirkung bei Staatsverträgen in Oesterreich*, Wien u. Leipzig 1915; *Pravo in revolucija*, Lj. 1920; *Država*, MD Celje 1927; *Some Notions of the State and its international Phases*, Washington 1931; *A Treatise on the State*, Baltimore 1933 - angl. dopolnjena in predelana knjiga Država. Razprave: *Denkökonomische Voraussetzungen der Rechtswissenschaft*, Oesterr. Zft f. öff. Recht 1917; *Narodnost kot pravni pojem*, SP 1917, 5-12; *Nove smeri v pravni filozofiji*, Zbornik znanst. razprav (ZZR) I, 1921; *Plato, Aristoteles und die reine Rechtslehre*, Zft f. öff. Recht 1921; *Ustava in zakon*, SP 1922, 1-4; *Krit. Bemerkungen zum Gesellschafts-, Staats- und Gottesbegriff bei Kelsen*, Zft f. öff. Recht 1923; *Državno in meddrž. pravo pod vidikom enotnega sistema*, ZZR II, 1923; *Kritični pogledi na juridično osebo*, ZZR IV, 1925; *Some aspects of the Problem of Interpretation*, Amer. Bar Assoc. Journal, Oct. 1933; *Interpretation und Wortbedeutungswandel*, Zft f. öff. Recht 1938; *Čista pravna teorija in naravno pravo*, Razprave prav. razr. AZU I, 1941; *O ideji prava*, ZZR XIX, 1943; *Sv. Terezija deteta Jezusa in razlaga sv. pisma*, BV XXIV, 1944; *Organ, organizacija, organizem*, Razpr. prav. razr. AZU III, 1945; *Naturrecht oder die Natur des Rechtes*, 1964. Clanki: *Slovenački »problem«*, Nova Evropa I, Zgb 1921; *Zur neuesten Rechtskraftlehre*, Zft f. öff. Recht 1924 (povodom knjige prof. Merkla *Die Lehre von der Rechtskraft*, 1923); *Pravna podlaga zaščite manjšin*, Čas XXIII, 1928; *Povodom jedne knjige o Paskalu*, Srp. Knjiž. Glasnik XXVI, 1929; idr. Več člankov s svojega strok. področja je napisal za KMD. 1961 je prevedel v angl. jsl. splošni upravni postopek, ki je dobil pri-

znanje v mednar. svetu. Največ ugleda mu je prinesla Država, posebno v ZDA so jo označili kot delo, ki obravnava problematiko države na način, ki do tedaj v ZDA še ni bil uporabljen. - Za svoje znanst. delo je dobil P. vrsto domačih in tujih priznanj. Bil je častni doktor katol. univ. v Washingtonu; častni član filoz. akad. univ. v Georgetownu; častni član ugledne in velike American Bar Association, ki ga zelo redko podeljujejo; častni član Društva za pravno filoz. in sociol. v Bgdu; član Internac. instituta za javno pravo v Parizu, Internac. diplomatske akad. v Parizu, romun. Instituta za administrativne vede, Amer. društva za internac. pravo, Slovan. instituta v Pragi, Masarykovega sociološkega društva v Pragi. 1928 je postal dopisni član JAZU v Zgbu, od ustanovitve 1938 redni član SAZU (tedaj AZU), a so ga po vojni 1945 brez vzroka črtali iz nje in se ga niso spomnili niti ob smrti v LSAZU. Kot človek je bil velik Slovenec, globoko veren, človečanski in socialno čuteč. Bil je podpreds. Vincencijeve družbe, ki ji je predsedoval pisatelj F. Sal. Finžgar. Bil je pristaš polit. nevtralnosti in zagovornik ideje tolerantnosti, zato ni bil vpisan v nobeno polit. stranko. Med zadnjo vojno je nudil pomoč preganjanim, čeprav ga je okupator preganjal. Že omenjeni dr. Vavpetič poudarja »njegove redke osebne lastnosti: predvsem čut za etično življenje in za veliko moralno odgovornost, ki sta ju navdihovali osebna dobrota ter takšna osebna skromnost, ki je mejila že na askezo. Razumljivo je, da so bile njegove odločitve pretehtane in so vedno izražale plemenitega duha.«

Prim.: SBL II, 366-67 in tam navedena liter.; Letopis AZU I, 79-83, sl. na str. 77, v njem je vsa bibliogr. do 1942; Zgod. slov. univ. v Lj. do leta 1929, Lj. 1929, 144 in pass.; Petdeset let slov. univ. v Lj., Lj. 1969, 286 in pass.; Moder, Moh-Bibl. 511; D. Lado Vavpetič, Prof. dr. L. P., NRazgl 1971, št. 15, 458-59; Družina 1971, št. 14 s sl.; M. Jevnikar, L. P., KolGMD 1972, 51-52 s sl.; J. D. (Dolenc), KMD 1972, 173-74; EJ 6, 506. Jem.

PIZON Valentin, zborovodja, r. 12. febr. 1867 v Trstu (Škedenj), u. 7. febr. 1945 istotam. Oče Tomaž, kmet, mati Marija Jeriševič. Osn. š. je obiskoval v domačem kraju in se nato izučil za čevljarja. Kot glasbenik je bil samouk; kasneje se je izpopolnjeval v Trstu pri prof. Bambosku. Igral je razne instrumente, pel v zboru in začel učiti petje pri devetnajstih letih. Po usta-

novitvi pevskega društva Velesila v Škedenju (18. maja 1889) je vodil društveni zbor do 1913. Z zborom je nastopal v raznih krajih Primorske, na skupnih zborovskih nastopih v Trstu in okoli. Ko so pri Sv. Mariji Magdaleni Spodnji ustanovili društvo Slava (12. apr. 1892), je prevzel tudi ta zbor in ga s krajšimi presledki vodil do 1911. Za društvo Slava je uglasbil tudi himno. Z obema zboroma se je udeležil odkritja Prešernovega spomenika v Lj. Nekaj let je vodil še zbor društva Zvonimir na Rocolu (1903-06) in učil zbor v Miljskih hribih. Od 1899 do 1903 je bil društveni gostilničar Obrtnijskega društva na Kolonkovcu (Sv. M. M. Spodnja). Nato se je vrnil v Škedenj, kjer je nekaj let obdeloval polje in vinograd. 1906 je prevzel društveno gostilno Obrtnijskega društva v Škedenju in jo upravljal do 1915, ko je postal zasebni gostilničar. Ob začetku vojne je bil mobiliziran in poslan v Radgono, nato v Pulj, kjer je organiziral vojaški zbor, ki je pel pri maši, ter v puljskem kinu na klavirju spremljal filmske predstave. Za festivale-natečaje narodnih popevk, ki sta jih organizirali društvi Slava in Velesila v prvih letih stoletja, je uglasbil več skladb in bil večkrat nagrajen: *Milica, Primorski fantje* (1900), *Lahko je zate duša, Slovo* (1901), *Tvoj pušelj ni mene več vreden* (1903), *Moja rožica* (1904), *Fantu, Slovo, Vinska* (1905), *Nezvesta* (1906). Pseudonima: Tomson. Stenski.

Prim.: Zpk. arh. v Škedenju; podatki vnukinje Alne Ghirardi; Kronika pevskega društva Slava, hrani D. Jakomin; D. Pahor, Prosvetno delo v Škedenju in na Kolonkovcu od »Slovanske vile« do naših dni, Citalnica v Škedenju 1868-1968, Trst 1968, 13-20 s sl.; D. Pahor, V. Pižon in njegova doba, PDK 26. nov. 1968 s sl.; Jelerčič 51, 110; Minka Pahor, Delovanje pevskega društva Slava, JKol 1983, 230-31.

ldt

PLAHUTA (PLACHUTTA) Josip, šahovski problemist in vojaški gradbenik, r. 13. maja 1827 v Zadru, u. 22. jul. 1883 v Przemyslu (Galicija). Oče Josip (r. 16. okt. 1791 v Batujah), učitelj, mati Josipina Markežič, gospodinja, poročena v Trstu 1822. Kot vojaški gradbenik je služboval v Zadru (1849), v Innsbrucku (1855), Benetkah (1862), Vidmu (1863), Gradcu in Trentu (1866-72), Olomoucu (1872-75), Petrovaradinu pri Novem Sadu (1875-81) in Przemyslu (1881). Leta 1882 je postal vojaški gradbeni upravitelj. Kot šahovski problemist je P. začel z objavljanjem v *Illustrirte Zeitung Leipzig* (1858), kjer je tudi prvič

prikazal novo problemsko tezo, ki se odtlej po njem imenuje »Plahutova«. Kako izvirna je bila nova P-ova ideja, priča dejstvo, da ni nobenemu bralcu revije uspelo rešiti problema. Gre za žrtev bele figure na križišču dveh linij črnih figur: če vzame črni z eno od obeh svojih figur, onemogoči drugo. Celotni P-ov opus šteje okoli 300 problemov, ki se odlikujejo po globini, svežini in bogastvu zamisli, zato sodijo v sam vrh svetovnega problemskega šaha. P. je bil večkratni dobitnik avstrijskih in mednarodnih nagrad, najbolj pa se je proslavil z drugo nagrado na mednarodnem problemskem turnirju v Londonu 1862.

Prim.: I. Zika, Delo 11. apr. 1970 (z navedbo lit.); I. Zika, Slovenski šah, DZS Lj. 1972; L. Bizjak, PrimN 25. okt. 1974; E. Spitzenberger, Österreichisches Biographisches Lexicon 1815-1950, Dunaj 1980; B. Marušič - privatno sporočilo.

Drago Bajc

PLAHUTA Slavica, zgodovinar, r. 24. apr. 1949 v Batujah, živi prav tam. Oče Alojz, kmet, mati Olga Rebek, gospodinja. Osn. š. obiskovala v Batujah in Dobravljah, gimn. v Ajdovščini (matura 1968). Nato je študirala zgod. in zemlj. na lj. U (diplomirala 1973). Med študijem je bila s Knafljevo štipendijo dva meseca na Dunaju; prejela je študentovsko Prešernovo nagrado. 1973 se je zaposlila v GorMuz kot kustos za novejšo zgod. Pripravila je več razstav (Ljudska oblast na Primorskem, Srednjeprimorsko okrožje itd.), zbirala je na terenu ustne in pisane vire, proučevala arhivske vire za zgod. NOB na Prim. (Lj., Bgd, Trst, Gor., Nova Gor.). Svoje raziskovalno zanimanje je usmerila predvsem na zgod. ljudske oblasti na Prim. ter na kult. in prosv. delovanje. Objavila je več člankov in razprav. Samostojno je objavila brošuro *Srednjeprimorsko okrožje 1941-1945* (Nova Gor. 1981), pripravila je in opremila z besedilom ponatis NOB brošure *Leto borb ob Soči* (Nova Gor. 1983). Več obsežnih razprav je objavila v GorLtk, tako *Oris delovanja in razvoja tehnike Sabotin H-37* (4/5, 1977/8); *Oris delovanja narodnoosvobodilnih ciklostilnih tehnik na Krasu* (6/1979); *Narodnoosvobodilne tehnike na Vipavskem* (7/1980); *Kulturnoprosvetna dejavnost v Srednjeprimorskem okrožju* (8/1981, 10/1983). Razprave in članke je objavila v PrimN, PDK, JKol, PrimSreč, Quale storia. Razprava *Partizansko šolstvo na Primorskem* je izšla v Prosveta i šolstvo u narodnoosvobodilačkom ratu i revoluciji

naroda i narodnosti Jugoslavije (Novi Sad 1984). Z referati je sodelovala na strokovnih srečanjih v Novi Gor. (1979, 1982, 1984), Novem Sadu (1983), Titogradu (1983), Trstu (1984) in Pazinu (1984). Za tisk ima pripravljeno knjigo o udeležbi Črnogorcev v NOB na Slov.; razpravo o tej tematiki je objavila v titograjskem Ovdje (febr. 1984, št. 177).

Prim.: Osební podatki; Delo 3. apr. 1974; PrimN 6. jun. 1975; PrimSreč 1980, 326; Borec 1982, 123-24; Delo 11. jul. 1985.

B. Mar.

PLANINSEK Attilio, operni pevec, r. 20. apr. 1922 v Trstu, živi v Splitu. Oče Ivan iz Lj., delavec, mati Ivana Štolfa iz Rubij pri Gor., gospodinja. Petje je študiral v Trstu, Rimu, Benetkah in v Milanu pri znameniti pevki Toti dal Monte. Kariero je začel 1951 v Toulousu kot Manrico (Trubadur) in jo nadaljeval v Angl., Franc. in Švici. V Lj. je prišel okt. 1957 in pel vloge: Manrico (Trubadur), André Chénier, Cavaradossi (Tosca), Canio (Glumači), Erik (Večni mornar), Radames (Aida) in nekaj drugih. Po treh letih je 1960 zaradi zdravstvenih razmer odšel v Split, od 1964-67 je pel v bgd. operi, nato se vrnil v Split, kjer živi kot svoboden umetnik in nastopa v raznih jsl. opernih hišah. Pel je še v naslednjih klasičnih operah: Cavalleria rusticana, Faust, La Bohème, Rigoletto, Nabucco, Don Carlos, Moč usode, Othello, Norma, Carmen, Samson in Dalila, Turandot, Ples v maskah, Ernani, Manon, Gioconda, Adel i Mara in še nekaterih. P. »je tenorist z enim najlepših glasov, kar smo jih slišali pri nas. Je lirske do mladodramski tenor z izredno mehkim in lepo obarvanim glasom, ki je velik in izredno blesteč v višjih legah« (SGL II, 519). Kritiki poudarjajo njegove vrhunske interpretacije, njegov tipični ital. slog v ital. operah, njegovo petje iz polnih prsi, njegovo gotovost. Na RTVLj. ima nekaj odličnih posnetkov oper. arij.

Prim.: Anagraf. urad Trst; tu je r. letnica 1922, ne 1923 kot v SGL II; P. Bedjančič, SGL II, 519; poročila o predstavah v srb. in hrv. listih s sl. (arh. hrani Marjana Kralj v operni redakciji RTVLj., ki mi jih je ljubeznivo posodila).

Jem

PLATIŠE Jakob, tigrovec, sindikalni voditelj, aktivist OF in KPS, r. 19. apr. 1910 v Počah pri Cerknem, ubit 27. aprila 1943 v Trstu. Oče Jakob, kmet, mati Marjana Klavžar. Izhaja iz dru-

žine malega kmeta, kjer je bilo rojenih devet otrok, sedem jih je odraslo. P. je osn. š. zaradi dela na kmetiji obiskoval zelo neredno. Narodnjak, protifaš. usmerjen, v domači vasi je bil član TIGR, vzdrževal zveze preko meje. 1935 je ilegalno odšel v Jslo. Vključil se je v sindikalno gibanje in bil 1936 med najvidnejšimi organizatorji junijske stavke gradbenih delavcev v Lj. V Lj. je kmalu izgubil delo in se 1937 preselil na Jesenice; tudi z Jesenic je bil kmalu pregnan in se naselil v Kranju, kjer je postal eden vodilnih sindikalnih voditeljev. V Kranju se je povezal z dr. Jožo Vilfanom, Andrejem Brovčem, Francem Vodopivcem, sodeloval je s Tomom Brejcem itd. V KPS je bil verjetno sprejet 1937 in bil do jeseni 1939, ko se je moral zaradi varnosti pod ilegalnim imenom Franc Medved preseliti v Zgb, eden najbolj aktivnih komunistov v Kranju. 1941 se je vrnil na Gorenjsko, kjer je s Tomom Brejcem sodeloval pri organizaciji vstaje. Kdaj je stopil v NOV, ni znano, vendar je mar. 1942 prišel na Prim. kot komisar II. prim. čete. Sodeloval je v bitki na Nanosu 18. apr. 1942, na Vipavskem je ostal do konca maja, nato je odšel na Tolminsko. Bil je komisar Tolminske čete, imenovane tudi Francova četa. Avgusta 1942 je bil poslan kot zaupnik PK KPS za Prim. na Idrijsko in bil glavni organizator osvob. gibanja v Idriji in okolici. Postal je sekretar OK KPS za Idrijsko. Proti koncu febr. 1943 je bil kot najboljši okrož. sekretar na Prim. poslan kot inštruktor PK KPS v Trst z nalogo, da po smrti prejšnjega sekretarja Jožeta Udoviča Nina oživi in razširi organizacijo KP in OF med trž. Slov. in It. V Trstu je deloval komaj dva meseca, uspelo mu je vzpostaviti zveze s številnimi tovariši in tudi s člani KPI, tako je organizacija po njegovi zaslugi ponovno oživela. Po izdaji je padel 27. apr. 1943 v stanovanju družine Del Fabbro (ul. Tigor) v roke it. policiji, ki ga je zverinsko mučila do smrti. Part. ime Franc.

Prim.: Anica Štucin in Olga Lipužič: Gradivo za zgodovino OF na Idrijskem in Cerkljanskem, Zbornik IdrR 1978/79, 3-147, Idrija 1980.

Samo Bevk

PLENČIČ (Plencig, Plenczls, Plentschitsch) pl. Marko Anton, medicinec, strokovnjak za konserviranje žita, r. 28. apr. 1705 v Solkanu (Nova Gorica), u. 25. sept. 1786 na Dunaju. Gimn. in filoz. je dovršil v Gor., medicino je študiral na

Dunaju in v Padovi (Morgagni) in tu promoviral. Prakso je začel na Dunaju, a je moral ponovno opraviti izpite in predložiti doktorsko disertacijo. Cesarica Marija Terezija mu je zaradi zaslug podelila 1770 plemstvo. Na Dunaju je postal prof., vendar ni znano kdaj. Ko so v Gor. odprli semenišče, je P. pregovoril vojvodinjo savojsko, roj. kneginjo lichtensteinsko, da je ustanovila v semenišču 14 mest, zato so goriški in gradiščanski stanovi 1766 podelili njemu in potomcem deželanstvo. P. je napisal štiri znanstvene knjige v lat. Prva je *Opera medico-physica in quattuor tractatus digesta...* Dunaj 1762. Poklonil jo je cesarici Mariji Tereziji in v njej razpravlja o nalezljivosti, o osepnicah, o škrlatinki in o potresih, zlasti o velikem potresu, »qui prima novembris anno 1755 Europam, Africam et Americam conquassabat«. O škrlatinki je napisal tudi knjigo *Tractatus de scarlatina, olim cum aliis eiusdem operibus, nunc vero separatim et ab auctore ipso novis observationibus auctus*, Dunaj 1780. Vmes je izdal dve »fizično-ekonomski disertaciji« o večletnem konserviranju žita in drugega sočivja in o tem, kako obvarovati žito in sočivje pred plesnobo. Prva je *Dissertatio physico-oeconomica seu Nova ratio frumenta aliaque legumina quam plurimis annis integra salvaque conservandi*, Dunaj 1764. Delo je izšlo tudi v franc. in nem. izdaji. Druga je *Dissertationes physico-oeconomicae seu Nova idea putredinis, rubiginis atque methodi, qua frumenta... a putredine praeservari possint*, Dunaj 1767. »P. je splošno znan po svoji teoriji o "contagium vivum". V svojih *Opera medico-physica* in v traktatu o škrlatinki je svoje nazore razložil in jih skušal dokazati s presojo potekov posameznih epidemij. Ker edinega, res dokazilnega postopka, bakteriološke tehnike, takrat še ni bilo, ni pridobil mnogo pristašev. Pravilno je slutil, kar so zadnja desetletja 19. stol. izkazala za resnico« (J. Polec, SBL II, 379). - Njegov sin Leopold, r. in u. na Dunaju (1749-1830), je dovršil pravo na Dunaju in se posvetil sodni službi. 1823 je dosegel kot edini Slovenec v Avstriji mesto vrhovnega justičnega predsednika. 1814 je bil kot justični organizacijski dvorni komisar v Lj., da bi uredil pravo in zakonodajo v Ilirskih pokrajinah, toda že v zač. jul. 1814 so ga poklicali v Benetke, da izvede organizacijo v Benečiji, ki je prišla pod Napoleonom pod Avstr. Leto pozneje je vodil posvetovanja za spremembo

lombardsko-beneškega sodnega reda in napredoval do preds. samostojnega senata vrhov. sodišča v Veroni. Znal je slov.

Prim.: J. Polec, SBL II, 379 in tam navedena star. liter.; I. Pintar, M.A.P. in njegov nauk o »Contagium virum«, ZdrV 1947, št. 1-3; EJ 6, 514; Primož Simoniti, Sloveniae scriptores latini recentioris aetatis, Zgb-Lj. 1972, 101; VI. Murko, Razvoj ekon. misli pri Slov. od 17. do 20. stol., Ekonom. revija 32/1981, št. 1-2, 14.

Jem.

PLES Ivan, gospodarski organizator in publicist, r. 19. jul. 1886 v Devinu pri Trstu, u. 23. okt. 1958 prav tam za kapjo, ko je bil na počitnicah; pokopan v druž. grobnici. Oče Miroslav, narodni buditelj (gl. čl.). Osn. š. v Devinu, gimnazijo v Gor., matura 1907. Kot osmošolec je pomagal Aškercu zbirati gradivo za pesniško knjigo Jadranski biseri (gl. v knjigi pripombo na str. 154). Po maturi je odslužil enoletni vojaški rok pri 97. pp. v Trstu, v jeseni 1908 je odšel na Dunaj in dosegel 1914 doktorat iz prava. V vsučiliških letih je bil preds. Bralnega in pev. društva Ladija v Devinu; praznovanje 10-letnice delovanja in blagoslovitve društvene zastave avg. 1910 se je razvilo v mogočen narodni tabor, na katerem je imel P. slavnostni govor. Ze 24. jun. 1913 je vstopil kot praktikant pri okraj. sodišču v Trziču (Monfalcone) ter postal 26. febr. 1914 avskultant (edini Slov.). Ob izbruhu prve svet. vojne so ga poslali na bojišče, 10. sept. 1915 je prišel v rusko ujetništvo ter bil končno poslan v Krasnojarsk v Sibiriji. Konec 1918 je vstopil tam kot kapetan v novoustanovljeni 1. jsl. dobrovoljski polk, ki je P-a poslal kot zveznega častnika v štab glavnega poveljnika zavezniških čet v Sibiriji, franc. gen. M. Janina. V mar. 1920 so ga poklicali k vojni misiji Kralj. SHS v Vladivostoku in z njo se je avg. 1920 vrnil v domovino, oz. v Lj. Tu so ga sept. i. l. poslali v medzavez. plebiscitno komisijo v Celovec, odtod pa kot zastopnika Kraljevine SHS v medzavez. okraj. svet v Borovlje. Po kor. plebiscitu je bil dodeljen nov. 1920 predsedništvu okrož. sod. v Mrbu in ostal tam do avg. 1921, ko je bil sprejet za provizor. konceptnega pristava pri Zbornici za trgovino, obrt in industrijo (TOI) v Lj. Tu je ostal do smrti in dosegel naslov višjega svetnika. Poleg uradnih poslov je veliko pisal o gosp. vprašanjih. Ze od 1921 je sodeloval pri Obrtnem vestniku (izh. 1914-41), v jul. 1923 pa je prevzel sour. Trgovskega lista (izh. 1913-14 in 1920-45) in ga

uspešno vodil do 1932, ko je prevzel predstavništvo izdajateljskega konzorcija in ga obdržal do konca izhajanja. Za Krajevni leksikon dravske banovine (Lj. 1937) je napisal uvodni članek *Trgovina, obrt in industrija* (55-58). Sodeloval je pri reorganiz. Zveze obrtnih društev v Sji in se zavzemal za decentralizacijo soc. zavarovanja. Nov. 1929 je bil imenovan za komisarja bolniške blagajne Trg. podpor. in boln. društva v Lj., 1932 pa izvoljen za preds. ravnateljstva in blagajne, kar je ostal do 25. nov. 1935. Med zadnjo vojno je bil od jeseni 1941 član gosp.-finanč. odseka OF. Po vojni je z ljubeznijo obravnaval vprašanje trgov. z bližnjim trž. in gor. zaledjem. Pomagal je pri prevajanju del, ki obnavljajo Sjo, v tuje jezike.

Prim.: SBL II, 379-80 in tam navedena liter.; Gabršček II, 70, 237, 442, 512; Dr. I. P. umrl, PDK 24. okt. 1958 s sl.; Devin, dom lepe Vide, Trst 1983, 80, 81 skupinska sl.

Jem.

PLES Miroslav, narodni buditelj in politik, r. 28. febr. 1852 v Devinu, u. 26. avg. 1922 prav tam. Oče Ivan, gostilničar. Po očetu je prevzel veleposestvo in znano slovensko restavracijo v Devinu, kjer je bilo središče narod. prireditvev na Prim. P. je postal voditelj devinskih in okoliških Slov. in je uspešno branil ogroženo ozemlje ob jezikovni meji. Od 1881-1906 je bil devinski župan in odbijal naklepe devinskega oskrbnika Negrina in ital. društva Lega nazionale, ki so jo okr. 1898 ustanovili ital. prebivalci Devina, da bi poital. pouk v slov. osn. š. Svoje poslopje so ponudili občini, češ da bi služilo za potrebe celotnega prebivalstva. Župan P. in odbor sta ponudbo odklonila, Lega nazionale pa je toliko časa izzivala, da so Devinčani sept. 1898 odgovorili z demonstracijo. »Tisti bolj korajžni... so dobili pri Mirkotu (Plesu) razno orodje, zlasti sekire, kladi, krampe in podobno. Začeli so udrihati po stavbi "Lege", da se je kar kladilo. Naredili so precej škode in ne vem, kako bi bilo z laškimi pajdaši, če ne bi kmalu prišla iz Trziča cela četa vojakov, ki so razkropili množico ljudstva« (PDK 23. jul. 1972). Okrajno glavarstvo v Gradiški je dalo naslednji dan aretirati več Devinčanov in tudi P. so uklenjenega odpeljali v Trst k jezuitom v ul. Tigor, češ da je hujskal domačine proti Ital., da je dal demonstrantom orožje. Dežel. sodišče je P. 17. nov. obsodilo zaradi »javnega nasilja« na 8 mes. ječe, od 7 do 10 mes. so dobili drugi, nekaj so

jih oprostili. Branila sta ga odv. in politika dr. Otokar Rybar in dr. Gustav Gregorin. Po obravnavi so Devinčani slovesno sprejeli župana in druge vaščane na devinski žel. postaji in dekan Jos. Škočir jih je »ganljivo nagovoril« in pozdravil. Na pritožbo dr. Gregorina je kasac. sod. na Dunaju P. oprostilo krivde in kazni in 19. dec. 1900 je spet prevzel žup. posle. Da bi se ljudje kult. in narod. dvignili, so 16. dec. 1900 ustanovili v Devinu Bralno in pev. društvo Ladija in za preds. izvolili P. Sedež je bil v njegovi restavraciji, kamor so dobivali razne časopise, celo LZ. Društvo je ob velikih praznikih prirejalo ples in t. i. »veselice« ter tombolo. V okviru društva je delovala zelo delavna dram. skupina. Društvo je v akademskih letih vodil P-ov sin Ivan, delovalo pa je do 1920. V P-ovi restavraciji in na okrašenem dvorišču je bilo 25. avg. 1901 veliko sokolsko slavlje z vrsto pev. zborov. Predzadnjo ned. jun. 1902 je bilo pri P. zborovanje društva Pravniki iz Lj., Tr. in Gor., med drugimi je govoril tudi pisatelj I. Tavčar. - Polit. je bil P. član Narodno napredne stranke na Gor.; ob njeni reorganizaciji v jan. 1907 je bil izvoljen za njenega podpreds. Od P-ovih sinov je Leopold (1891-1984) prevzel očetovo posestvo, Ivan pa je postal gosp. organizator in publicist (gl. čl.).

Prim.: SBL II, 380 in tam navedena liter.; Gabršček I, 388, 481-83; II, 34 in pass.; Dj. Planja-vec, Buditelj slovenstva iz Devina, PDK 23. jul. 1972 s sl.; Devin, dom lepe Vide, Trst 1983, 56, 78-82, 97.

Jem.

PLESNIČAR Josip, gozdar, r. 30. dec. 1842 v Voglarjih (zaselek Laze) pri Trnovem nad Novo Gorico, u. 25. apr. 1913 v Ajdovščini. Do vojaškega roka je delal doma, potem so ga sprejeli v gozdarsko službo in je služboval v raznih krajih Trnovskega gozda: od 1864 na Lazni pri Lokvah, od 1867 v Puštalih pri Čepovanu, od 1873 v Krnici pri Trnovem, od 1889 v Idriji, od 1895 na Otlici pri Ajdovščini, kjer je ostal do upokojitve 1903. V pokoju je živel v Ajdovščini in tu je napisal spomine iz svojega dolgega lovskega in gozdar. življenja. Priobčil jih je pod naslovom *Iz Trnovskega gozda* v Lovcu 1911-12. Zanimivi so zaradi izkušenj in ljubezni do narave, dreves in živali. Sinova Miroslav in Pavel (gl. čl.).

Prim.: SBL II, 380; Lovce 1913, 100; Carn 1915, 175.

Jem.

PLESNIČAR Ljudmila, roj. GEC, arheologinja, r. 12. dec. 1931 v Sežani, živi v Lj. Oče Franc Gec, kmet, mati Mila Mahnič, gospodinja. V Lj. je dovršila Filoz. fak., oddelek za provincialno arheologijo. Doktorirala je 1975 z disertacijo *Kronološka in tipološka analiza lončenine emonskih grobišč*. Zdaj je višji znanst. sodelavec Mestnega muzeja v Lj., vodja odd. za arheologijo. Poleg disertacije, ki je izšla v knjigi 1975, je napisala naslednje monografije: *Antična Emona v srcu moderne Ljubljane* (Lj. 1961 - skupaj s T. Bregantom); *La nécropole romaine à Emona* (Inventaria Archeologica, 10, Bgd 1967); *Jakopičev vrt* (Zbirka vodnikov, 14, Lj. 1968); *Severno emonsko grobišče* (Emona 3. Katalogi in monografije, 8, Lj. 1972); *Emonske freske* (Razstavni katalog, Lj. 1973); *Keramika emonskih nekropol* (Dissertationes et monographiae, 20, Lj. 1977); *Antična posoda iz Emone s figuralnim prizorom* (Situla 22/2, Lj. 1982); *Starokrščanski center v Emoni* (Katalogi in monografije, 21, Lj. 1983). Veliko prispevkov je objavila v strok. revijah: v Arheološkem vestniku (ArhV) v Lj.: *Zaščitno izkopavanje rimske stavbe ob Tržaški cesti v Lj.* (17/1966, 453-68); *Obležje in kronologija antičnih grobov na Prešernovi in Celovski cesti v Lj.* (18/1967, 137-52); *Rimski vodnjak ob lj. opekar- nah v Lj.* (19/1968, 403-14); *Emona v pozni antiki* (21-22/1970/71, 117-22); *Steklene zajemalke iz severnega emonskega grobišča* (25/1974, 35-38); *Porta praetoria - Severna emonska vrata* (prav tam, 387-91); *Vrči z emonskih grobišč* (26/1975, 15-18); *La città di Emona nel tardo antico e i suoi ruderi paleocristiani* (23/1972, 367-75); drugod: *Kronološka determinacija keramike tankih sten s severnega grobišča Emone* (Materijali, 8. Zenica 1970, 115-20); *Poznoantična in starokrščanska Emona* (Materijali, 12, Zadar 1976, 231-41); *Urban Characteristics of Emona based on new discoveries* (Archaeologia Jugoslavica, 13, Bgd 1970 [1975], 45-50, priloge); *Svatbeni običaji v okolici Buzeta v prvi polovici 19. stol.* (Kron V/2, 1957, 95-97); *Bronasta statueta Venere iz emonske insule* 29 (prav tam, XI/2, 1963, 115-17); *Severna emonska vrata pod traso Titove ceste v Lj.* (prav tam, XII/1, 1964, 67-73); *Novo odkrita rimska plastika v Emoni* (prav tam, XIII/2, 1965, 98-101); *Nekaj zgodovinskih podatkov o Slov. primorju v rimski dobi in antični situs Egide* (prav tam, XIV/1, 1966, 68-72); *Nova odkritja in arheološke najdbe pri gradnji nove Lj.* (TurV 1963, 320-34); *Novoodkriti starokrščanski objekti pri*

osn. šoli Majde Vrhovnik v Lj. (Sinteza 1968, 73-74); *Emona v luči najnovejših arheoloških odkritij* (prav tam, 1969, 109-16); *Aquileia ed Emona, Aquileia e l'arco alpino orientale* (Antichità Altoadriatiche, Aquileia 1976, 119-40); *Urbanistične značilnosti Emone*, Antički gradovi i naselja u južnoj Panoniji i graničnim područjima (Materijali, 13, Bgd 1977, 19-34); *Emona at the beginning of great migration period* (Problemi seobe naroda u Karpatskoj kotlini, Novi Sad 1978, 59-64 - z I. Sivcem); *Varovanje arheoloških ostalin*, Rešena arheološka dediščina Lj. (Lj. 1979, 7-16, razstavi katalog Mest. muz. - z M. Slabetom); *Antično obdobje*, Rešena arheol. dediščina Lj. (prav tam, 37-105); *Rimski grob z Dolenjske ceste* (Situla 20-21/1980, 459-65, Gabrovčev zbornik); *Ob likovnih prilogah* (Rimska lirika, Kondor, Lj. 1980, 133-35); *Tiski o arheologiji Lj.*, Razstava publikacij o zgod. mesta Lj. (Lj. 1980, 11-13); *Najstarejši urbanistični koncept Emone* (Materijali, 15, Prilep 1976 [1980], 103-10); *The production of glass at Emona* (Archaeologia Iugoslavica, 20-21/1980-1981, 136-42); *Arheološki predmeti z gledališko tematiko in nekaj podatkov o obstoju gledališča v Emoni* (Antični teatar na tlu Jugoslavije, Novi Sad 1981, 263-72); *Yugoslavia, Tecnologia nell'antichità 2* (Rivista di archeologia, 6, 1982, 97-99 - z I. Curnkom); *Trg Revolucije v antiki* (Lj. 1983, 5-8, razstav. katalog Mest. muz. - in v srbohrv.). Sodelovala je tudi z drugimi strokovnjaki, več poljudnih člankov je priobčila v Obz, NRazgl, Življenju in tehniki, Pionirskem listu, v Varstvu spomenikov idr. Dne 18. apr. 1985 je dobila Valvasorjevo nagrado za muzejsko dejavnost za leto 1984. Utemeljitev s sliko je v Dnevniku 19. apr. 1985.

Prim.: Vprašalna pola in osebni podatki 12. jan. 1985.

Jem.

PLESNIČAR Miroslav, prevajalec, r. 12. jul. 1872 v Puštalah pri Čepovanu, u. 8. maja 1894 v Idriji. Oče Josip, gozdar (gl. čl.), brat Pavel, šolnik (gl. čl.). V Gor. je dovršil nižjo realko 1887, v Kopru učiteljsko in maturiral 1891. Učil je na šoli Reka-Poljice v cerkljanskem okraju na Goriškem. Ukvarjal se je s slov., hrv. in rus. slovstvom, nabiral med ljudmi narodno blago, pisal pesmi in prozo, največ pa prevajal iz rus. Pesniške prvence je priobčeval s šifro M.P. v dijaški Vesni, pod psevd. E. Sikolski je objavil črtico *Vrtačev Peter* (Vesna 1893). Iz rus. je

prevedel *Ruska Ofelija* (E 1891) in Tolstojevi povesti *Zakaj so ljudje živi* (SS 1893, št. 19 do 24) in *Trije starci* (Soča 1893). Preden se je razvil, je umrl za jetiko, star 22 let.

Prim.: SBL II, 380; članki ob smrti: SS 1894, 195; UT 1894, 204; Soča 1894, št. 19; Vesna 1894, 118, 140; Vilhar, 72; Savli, PDK 25. nov. 1977.

Jem.

PLESNIČAR Pavel, šolnik in organizator, r. 4. jun. 1880 v Krnici pri Trnovem nad Novo Gorico, u. 22. febr. 1947 v Lj. Oče Josip, gozdar (gl. čl.), brat Miroslav, prevajalec (gl. čl.). Osn. š. v Gor. in Idriji, tri razr. gimn. v Gor., učiteljske v Kopru z maturo 1900 in usposob. izpitom 1902. Učiteljeval je v Predloki pri Črnem Kalu v Istri do 1902, v Marezigah pri Kopru do 1906, v Rihemberku (zdaj Brank) do 1908, v Ajdovščini do 1919, po prvi svet. vojni je odšel v Jslo in učil na I. deš. osn. š. v Lj., kjer je bil od 1932 do upokoj. 1941 upravitelj obrt. nadalj. šole za mehan. tehn. obrti. Dopi-soval je v E, Sočo, SN, Zk, UT, ki ga je tudi urejal 1920-21, ko so ustanovili organiz. Udruženje jsl. učiteljstva, katerega glasilo je bil. 1926 je sodeloval pri ustanovitvi učit. organiz. Edinstvo ter urejal njegovo glasilo istega imena ves čas izhajanja (1926-28). List je bil »šolsko politični« in je zagovarjal vzgojo mladine in učiteljskega naraščanja v duhu narodnega in državnega edinstva. Z R. Grumom je sestavil za osn. šole pomožno učno knjigo *Zemljepis Jugoslavije I. Slovensko ozemlje* (Lj. 1923). Od 1922 je vodil pri Slov. šolski matici (SSM) blagajniške posle, sestavljal o njenem delovanju vsakoletna poročila, ob njeni 30-letnici pa uredil *Letopis o upravnih dobi 1928-30* in zbral podatke o nastanku društva. Sestavil je bibliografijo *Narod naš dokazuje hrani* (Lj. 1940) o slov. knjigah in periodikah na Prim. od 1607 do konca 1918.

Prim.: SBL II, 380; Šlebing, 123, št. 742; Vilhar, 82; Savli, PDK 23. nov. 1977.

Jem.

PLESNIČAR Stojan, zdravnik, specialist za radio-terapijo in onkologijo, r. 5. febr. 1925 v Gor. Sred. š. obiskoval v Ptuj in Lj., na Medic. fak. v Lj. diplomiral 1954, specialistični izpit opravil 1960, asistent na lj. Medic. fak. od 1963, docent od 1964, doktoriral 1969, izredni prof. od 1971, redni prof. od 1978, direktor Onkološkega inštituta v Lj. od 1982. Strok. se je izpopolnjeval v

It. (Brescia, Rim), Angl. (London, Oxford), na Sved. (Stockholm) in v ZDA (Philadelphia). Ožja področja P-ega raziskovalnega dela so v zvezi z radioterapijo malignih tumorjev, še zlasti v limfnem sistemu, sprememb v organizmu zaradi rakastih obolenj in radioterapije, pa tudi radio-loška zaščita človeka in okolja. Aktivno se ude-ležuje številnih strok. posvetovanj doma in v tujini. Avtor je več samostojnih strok. publika-cij (o radio-loški zaščiti, radioaktivnih izotopih v medicini in industriji, sodobnih perspektivah v razvoju radioterapije malignih tumorjev) in avtor ali soavtor številnih znanstvenih in poljud-nih člankov, pa tudi član uređ. več strok. revij v Jslji in tujini (Radiologica Iugoslavica, ZdrV, Redazioni di Alta Energia). Vključen je v več mednar. raziskovalnih programov in je član več strok. združenj.

Prim.: ULjBB II in III/2; Objave ULj 1964, 34, 41-45; arh. SBL pri SAZU v Lj.

SAS

PLESNIČAR Vekoslav (v krstni knjigi Anton Aloyzlj, v dodatku stoji: iuxta litteras Comiss. generalis pro Venetia Julia die 11. 2. 1921, N. IV. 4417a/5893 nomen huius infantis recte sunt Aloy-sius Antonius), gospodarski in narodnoobrambni delavec, trgovec, r. 12. jun. 1874 v Otlici (obč. Ajdovščina), u. 20. apr. 1952 v Trstu. Oče Peter (poklic nečitljiv, gotovo ni »rusticus« - kmet), mati Marija Kravagna. Osn. š. doma, s 14 leti je prišel v Trst (1888) in vstopil v trg. z jestvinami Kozak v Ul. Udine, kjer je moral delati po 16 ur in še pomagati gospodarjevi družini. Bistroumni in nadarjeni fant se je sam izobraževal in se družil z naprednimi vajenci in pomočniki. 1889 so se začeli shajati v prostih popoldanskih urah enkrat na mesec in najprej ustanovili odsek trgov. sotrudnikov, v katerega so »vpisali kolikor mogoče nam znanih kolegov. Da pa pridobimo za enkrat zanimanje in tako zvano privlačno silo, je bila naša prva točka plesna zabava« (Plesničar, E 1926). Iz tega plesa se je razvil elitni trgovski ples, na katerega so prihajali samo z vabilom. Na jesen 1895 je moral P. na odsluženje triletnega vojaškega roka. Ko se je vrnil 1899, so se začeli na njegovo pobudo zbirati starejši trgov. vajenci v prostorih nekdanje kavarne Tedesco (danes Night Mexico, Ul. XXX Ott.) dvakrat na mesec ter se pogovarjali, kako bi izboljšali svoje gmotne in delovne pogoje (trgovine so bile odprte od 6. ure zjutraj do 9.-10. ure zvečer,

tudi ob nedeljah in praznikih). Ustanovili so Zvezo trgov. pomočnikov, in ker niso imeli sedeža, so se obrnili na Čitalnico, ki jim je odstopila dvorano dvakrat tedensko in v nedeljo popoldne. Najprej so imeli nekaj predavanj, potem so ustanovili večerne tečaje za knjigov., raču-nov., blagozn. in trgov. koresp. Od 20 do 30 va-jencev in pomočnikov je redno prihajalo vsak tor. in pet. Vodnik jim je bil prof. Ulčakar. 1901 se je P. osamosvojil in odprl trg. s kol. blagom v Ul. Giulia, pozneje še eno v isti ul. in tretjo na vogalu ulic Marconi in Ronco. Ker so se tega leta osamosvojili tudi drugi voditelji Zveze trgov. pomočnikov, so spremenili pravila in ime organizacije v Trgov. izobraževalno druš-tvo (TID), ki ga je P. kot preds. uspešno vodil dolgo vrsto let. Bilo je prvo društvo v Trstu, ki je imelo pridevek »izobraževalno«. Iz tega druš-tva se je razvila Trgovsko obrtna zdruaga v Trstu (ust. 10. febr. 1906 do 1927), ki je poma-gala mnogim, da so se osamosvojili ali obdr-žali. Društvo je ustanovilo dvoletno trgov. šolo (min. odlok 13. avg. 1910), ki jo je vodil posebni kuratorij (delovala do 1931). »Na stotine mladih mož je prišlo prav iz te šole, imeli so zago-tovljen obstoj« (Plesničar, E 1926). TID je začelo 1918 izdajati Trgovski list, časopis za trgov., obrt, industrijo. Izhajal je ob sobotah na 8 str. do 7. avg. 1920, ko se je preselil v Lj. Kmalu je dosegel skoraj dva tisoč naročnikov in širok krog sodelavcev. P. je opisal delovanje društva in tedanjih razmer v spominskem članku *Ob petindvajsetletnici obstoja Trgov. izobraž. druš-tva* (E 1876-1926, št. 15, 17. jan. 1926, jubil. št., str. 35). Med faš. vlado se je P. zaradi gosp. krize preusmeril in 1935 odprl v Ul. sv. Fran-čiška 48 moderno kisarno. To je bila pridobi-tev, ki jo je pohvalil tudi trž. it. dnevnik in P-ja označil za »izobraženega, pametnega, spo-sobnega in podjetnega delavca ter obdarjenega z vsemi najboljšimi lastnostmi modernega indu-strijca«. Z izdelavo in prodajo kisa se je ukvar-jal še nekaj let po zadnji vojni v Ul. Rismondo 2. P. je bil večletni preds. nadzor. odb. THP, preds. Trgov. obrtne zadrage in odb. Svetoivan-skega konsumnega društva (ust. 7. apr. 1896). Bil je zaveden Slov. in je v trgov. in tovarni zapo-sloval samo slov. delavce.

Prim.: + V. P., Demokr. 25. apr. 1952; Vl. Tu-rina, Od Vek. Plesničarja do Trgov. izobraž. društva in trgov. šole, PDK 31. dec. 1981; sporo-čilo žpka Janka Kosmača iz Otlice 14. okt. 1984. Jem.

PLESTENJAK Karel, muzealec, slikar, r. 27. jan. 1914 v Lj., u. 12. apr. 1963 v N. Gor. Oče Anton, mati Antonija Rozman, oba delavca v Tobačni tovarni v Lj. P. je obiskoval v Lj. drž. dvorazr. trg. š. in jo končal 1932. Po dveh letih brezposelnosti, ki jih je izrabil za učenje slikanja, se je apr. 1934 zaposlil kot uradnik pri zavarovalnici Feniks. Po odsluženju vojašbine (1935) je bil 1. febr. 1937 nameščen kot knjigovodja pri Gasilski zajednici Dravske banovine, od avg. 1940 pa do konca 1948 je bil knjigovodja na različnih delovnih mestih pri mestnem glavarstvu oz. povojnem MLO v Lj. Med vojno je bil zaradi simpatiziranja in podpiranja NOB nekaj časa zaprt. Jul. 1948 je bil imenovan za prvega ravn. muzeja v Škofji Loki in ostal tam do konca apr. 1955. V Škofji Loki je opravil (1951) zvezni tečaj za muzejskega restavradorja in dobil naziv restavrador. V škofjeloškem muzeju (danes Loški muzej) je predvsem pomnožil etnološki razst. inventar, največ s predmeti domače obrti (platnarstvo, barvanje tekstilij, sitarstvo, slamnikarstvo) in zbiral podatke o materialni in duhovni kult. Poleti 1954 je s sodelavci zbiral podatke o spomenikih NOB na Gorenjskem in o tem pisal v reportažnih zapisih v Glasu Gorenjske. Dec. 1954 je bil v Škofji Loki, tudi po P-ovi zaslugi, odprt odd. NOB. V času ravnateljevanja v Škofji Loki je vodil likovni odsek ljudsko prosv. društva, z zapisi, predvsem muzejskimi pa se je oglašal v Glasu Gorenjske, Tov in v VS. 1. maja 1955 se je preselil v Novo Gor. in postal ravn. GorMuz. 8. jul. 1960 je vložil zavoljo zamotanih razmer v muzeju pismeno ostavko na mesto ravn. in bil razrešen 16. jul. istega leta. Do 8. dec. 1961 je ostal v d. ravn. muzeja, nato pa do smrti za posledicami prometne nesreče kustos za etnologijo. 1959 se je vpisal na Filoz. fak. lj. U kot izredni študent etnologije (A) in umetnostne zgod. (B). V GorMuz je P. zbiral etnološko, kult. zgod. in umet. gradivo ter gradivo iz NOB. Izvedel je uspelo etnološko topografijo Goriških Brd (1958), na Vitovljah-Sv. Peter je organiziral prva arheološka izkopavanja GorMuz (1955), zbral pa je tudi dokaj zapuščine S. Gregorčiča in na gradu Kromberk uredil pesnikovo spominsko sobo. Prizadevno je skrbel za urejanje in popravila kromberškega gradu (vodovod) in 1957 uspel odpreti muzejsko zbirko na gradu za javnost. Od 1958 do 1959 je bil P. preds. okraj. spomeniškovarstvene komisije, bil je član okraj. sveta za prosv. in kulturo. V GorMuz je prirejal ob-

časne likovne in muzejske razstave (Godec-Plestenjak, Josip Ressel, Goriška fevdalna arhitektura, Jsl. sodobna grafika). P. je bil pevec (sindikalni zbor v Lj., cerkveno petje) in čebelar ter ustvarjalen slikar amater. Najraje je povsem realistično, z izrazito lirčno potezo v olju in pastelu upodabljal krajino (škofjeloški, notranjski, prim. motivi). Razstavljal je v Škofji Loki, Kranju, Bgdu in Novi Gor. Tu je bil član kluba slikarjev amaterjev »Nikolaj Pirnat« in razstavljal na klubski razstavi (1957) ter skupaj z akad. slikarjem F. Godcem (1958). Z muzejsko tematiko se je oglašal v PrimN.

Prim.: Osebni arhiv K. Plestenjaka; zloženska Slikarska razstava F. Godca in K. Plestenjaka, 10.-25. maja 1958.

Svd.

PLEZZANI (PLESNIČAR) Helena, pianistka, r. 1. okt. 1941 v Gor., živi v Gor. Oče Edvard, šolski postrežnik, mati Rafaela Smrekar, gospodinja. Osn. š. je obiskovala v Gor., potem pa maturirala na it. trg. zavodu v Gor. Nekaj let je študirala ekonomijo na trž. U. Od 1962 naprej je bila stalno zaposlena kot prof. tehničnih predmetov na raznih it. šolah. V letih 1968-70 je bila na Inštitutu za mednarodno sociologijo kot knjižničarka in prevajalka. Že 1949 se je vpisala na slov. Glasb. š. v Gor. Učila se je pod vodstvom pianistke Damijane Bratuževc. Glasb. študij je nadaljevala na šoli GlasbM v Trstu, vedno pod vodstvom Damijane Bratuževc. Dalj časa je sledila lekcijam Franka Alunni-Fabbronia. Diplomirala je v Bocnu 1961 in nadaljevala študije pri pianistki Maureen Jones. V Salzburgu se je izpopolnjevala v komorni glasbi (mentor prof. Schilhawsky). Z glasb. pedagoškim delom je začela na šoli GlasbM v Gor. in na it. glasb. šoli. Nastopila je z odličnim uspehom na številnih komornih zasedbah na Prim., v Sji in na zgb. televiziji.

Prim.: Vprašalna pola; osebni podatki.

Rij.

PLOHL Miroslav, elektrotehnik, univ. prof., r. 30. jun. 1881 prof. Francu v Gor., u. v prometni nesreči 30. sept. 1939 blizu Borlina pri Karlovcu, pokopan v Zgbu. Po 5. razr. gimn. v Gor. je obiskoval mornariško voj. akad. na Reki, 1902 postal inž. častnik, nato dve leti študiral torpedništvo in elektrotehniko na tečaju v Pulju, kjer je bil med odličnjaki. Kot odličen strokovnjak je hitro napredoval, ob začetku prve svet. vojne je bil že polkovnik. Po vojni ravn. tovarne za radij-

sko tehn. na Dunaju, 1925 je prišel na Tehn. fak. U v Zgbu, tu postal 1930 redni prof. in vodja inštituta za elektrotehniko, 1937 dekan Tehn. fak. Zaslužen je za elektrifikacijo Hrvaške, ustanovil Banovinsko električno podjetje, ki naj bi oskrbovalo tudi najmanjše kraje z energijo iz vodne elektrarne na Fužinah v Gorskem Kotaru. Izdelal načrte za elektrifikacijo železn. proge Sušak-Karlovac. Ob obisku terena je na cestnem ovinku padel iz avtomobila in se smrtno ponesrečil.

Prim.: A. Rudolf, M. P., SBL II, 386. SAS

POČKAR Melita Marija, roj. **PIRC**, strokovnjak za nemščino, r. 2. avg. 1909 v Idriji, u. 22. febr. 1984 v Lj. Oče Matija Pirc, prof. na realki v Idriji, doma iz Kroke, mati Antonija Okorn, gospodinje iz Lj. Družina se je morala po prvi svet. vojni preseliti v Maribor in tu je P. dovršila osn. š. in klas. gimn. Po maturi je študirala germanistiko na Filoz. fak. v Lj. in eno leto na U v Pragi; diplomirala je 1933 v Lj. in tu opravila tudi prof. izpit. 1934 je nastopila službo suplenta na gimn. v Kranju, po poroki odšla v Črno goro in učila v šolah v Baru in Ulcinju. »Leta 1939 so ji tamkajšnje oblasti povsem svojevoljno in neupravičeno odpovedale službo« (J. Stanonik, Delo 6. mar. 1984). Med okupacijo je bila brez službe v Lj. in se je težko preživljala z instrukcijami. Po vojni je nastopila službo gimn. prof. v Lj. (1946-51), od 1951 do 1958 je predavala kot prof. višje šole nem. jezik in metodiko nem. jezika na Višji pedagog. š. v Lj. Od 1950 do 1952 in od 1955 do 1957 je poučevala nem. kot honorarna lektorica za ne-filologe na Prirodoslovno-matem. fak. v Lj. in od 1957 do 1958 kot honorarna lektorica za nem. jezik za germaniste. 1958 je postala lektorica in nato predavatelj in višji predavatelj nem. jezika na Oddelku za germanske jezike in književnosti Filoz. fak. v Lj. 1978 je odšla v pokoj. - Kot štipendistka komisije za kult. zveze s tujino se je jul. 1953 udeležila mednar. tečaja za nem. jezik v Kielu in Lübecku, sept. 1956 pa tečaja pri Goethejevem inštitutu v Münchnu. Dec. 1964 in maja 1965 se je študijsko izpopolnjevala na Dunaju kot štipendistka Oesterreichische Gesellschaft für Literatur. Jun. 1965 se je udeležila mednar. visokošol. tečaja v Weimaru v NDR. Na Dunaju se je strok. izpopolnjevala še mar. 1966 in jan. 1967. - Nem. je med drugim predavala jun. 1955 na izpopolnjeval-

nem tečaju za srednješol. prof. in predmetne učitelje nem. v Kamniku, jan. 1960 inšpektorjem za tuje jezike na seminarju pri pedagog. centru v Lj., jan. 1960 srednješol. prof. in predmetnim učit. kranjskega okraja, jul. 1966 izrednim slušateljem na PA v Lj. - Objavila je več publikacij, ki so bistveno olajšale pouk nem. na U: *Nemški izgovor. Deutsche Aussprache*, Lj. 1959; druga, poprav. izd. 1961; *Izbor nemških tekstov za berilo in konverzacijo* (skupno z Adelo Žgur), Lj. 1963; druga, pred. izd. 1972 kot *Nemški teksti za berilo in konverzacijo; Izbor novejših nemških literarnih tekstov*, Lj. 1963; druga, predelana in razšir. izd. 1974; *Deutsche Laut- und Betonungslehre*, Lj. 1966; druga, popr. izd. 1969; tretja, pred. izd. 1974. Važna je tudi njena razprava *Über den Zeitbrauch nach den Verben der Wahrnehmung in der deutschen und slowenischen Sprache* (Vestnik društva za tuje jezike SRS 7/1969, 1-8).

Prim.: ULjBB II, 72; III/1, 110; Jan. Stanonik, M. P., Delo 6. mar. 1984 s sl.; župni urad Idrija 22. dec. 1984.

Jem.

PODBERSIČ Renato, duhovnik, publicist, r. 17. jan. 1943 v Vrtojbi pri Gorici mizarju Petru in babici Dori Ferletič. Osn. šolanje dovršil deloma v Vrtojbi (4 nižji razr. 1950-54), deloma v Sempetru pri Gor. (4 višji razr. 1954-58). 1958-62 obiskoval klas. gimn. v Malem semenišču v Vipavi (Srednja verska šola), kjer je tudi maturiral 1962. Bogoslovne študije nadaljeval na Teol. fak. v Lj. (1962-68), vmes odslužil 1963-64 vojaški rok v Valjevu in Subotici, v duhovnika posvečen 29. jun. 1968 v Kopru (nova maša v Vrtojbi 7. jul. 1968). V letih 1968-70 kaplan v Idriji, 1970-73 kaplan v Kopru, nato 1973-76 študiral pedagoško metodologijo in dosegel magisterij na UPS-u (Universiti pontificia salesiana) v Rimu. Po vrnitvi iz Rima je bil 1976-79 voditelj škof. pastoralnega urada v Kopru, od 1979 dalje ravn. (do 1982 tudi ekonom) Malega semenišča v Vipavi in obenem ravn. Srednje verske šole v istem zavodu. Vmes je bil 1976-81 preds. Medškof. pastoralnega sveta, od 1982 dalje je preds. Medškofijskega katehetskega sveta v Lj. V letih 1971-72 in od 1977 dalje je član ured. sveta revije Cerkev v sedanjem svetu (CSS), hkrati je bil obdobjno tudi član raznih škof. svetov (duhovniškega, pastoralnega in katehetskega), od 1979 dalje je škof. svetovalec (po službi). - P. se je na začetku duhovniške službe usmeril

najprej na pastoralo zakoncev, ko je kot kaplan v Idriji je 1968 prirejal redna srečanja za zakonce, z isto dejavnostjo je nadaljeval v Kopru in bil tu 1971 pobudnik področnih tečajev za pripravo na zakon. Po prihodu v Vipavo je za A. Metlikovcem (PSBL II, 415-16) prevzel 1983 vodstvo enotedenskih katehetskih tečajev na Mirowskem Gradu in od jeseni 1979 dalje je organizator in vodja tečajev za versko poglobljanje v vipavskem semenišču. - P-eva publicistična dejavnost zajema pretežno pastoralno-zakonsko in katehetsko področje. Svoje prispevke objavlja v glavnem v reviji CSS, kjer so izšli: *Srečanje mlajših zakoncev v Idriji* (1970, 11-12, 187-89); *Skrb vseh za boljše stanje zakona* (1972, 3-4, 44-46); *Delo z zakonci v mestni župniji* (1972, 7-8, 131-35); *Seznam tem za srečanje zakoncev* (1972, 7-8, 140-41); *Ali smo pastoralni delavci potrebni posvetovanja?* (1977, 5-6, 82-84); *Dekanijska oz. področ. raziskov. delovna skupina* (1977, 7-8, 101-04); *Pomembni kriteriji prenove* (1977, 5-6, 137-40); *Delo z zaročenci in zakonci v luči katehumenata* (1978, 1-2, 13-17); *Perspektive medžupnijskega sodelovanja* (1978, 9-10, 146-47); *Pastoralni tečaj 1978* (1978, 11-12, 191); *Spoznanja pastoralnega tečaja* (1979, 1-2, 16-18); *Zakonski vikend - oblike duhovne poglobitve* (1979, 5-6, 86-87); *Katehistinje v službi besede* (1979, 7-8, 108-10); *Druga evangelizacija - potreba našega pastoralnega prostora* (1980, 3-4, 53-55); *Razmišljanje nepoklicanega o duhovniških namestitvah in premestitvah* (1980, 5-6, 92-93); *Vzgoja zakoncev in predzakoncev za ljubezen* (1980, 7-8, 109-11); *Pastoralna enotnost je naš odgovor na zahteve časa in prostora* (1980, 9-10, 139-40); *SedANJI trenutke Malih semenišč* (1981, 11-12, 171-73); *Tudi pastoralni delavci se staramo* (1982, 1-2, 10-13); *Pastoralna uporabnost apostolskega pisma o družini* (1982, 7-8, 117-19); *V spomin A. Metlikovcu* (1982, 11-12, 191-92); *Rast ne pozna meja* (1983, 5-6, 68-71). - Njegov je tudi članek *Nekatera izhodišča krstne pastore* v katehezah *Občestvo, starši in krst otroka* (str. 5-18), nekaj krajših sestavkov v *Družini* (npr. D 1985, 13/14, 5 s sliko), tudi katehetski osnutki h knjigi *Verovati danes* (Koper 1984), idr.

Prim.: Osební podatki; Letopis Cerkve na Slovenskem 1985, 24, 226, 229, 265, 273, 289.

Kralj

PODGORNIK Anton, agronom, r. 15. maja 1881 v Čepovanu, u. 20. maja 1964 v Lj. Oče Ludvik, kmet, mati Marija Kafol, gospodinja. Osn. š.

je obiskoval v domačem kraju, gimn. v Gor. in Kranju, kjer je 1900 maturiral. Kot štipendist gor. dežel. odb. je študiral na Visoki kmetijski šoli (Bodenkultur) na Dunaju in 1906 diplomiral za inženirja agronomije. 1907 je bil imenovan za suplenta, 1910 pa za stalnega prof. na dežel. kmet. š. v Gor. Poučeval je skupino živinorejskih predmetov s travništvom in mlekarstvom, obenem je od 1911 predaval kmetijstvo na dežel. kmetijskogospodinjški š., od 1914 pa tudi na moškem učiteljski š. v Gor. Konec 1914 je bil P. premeščen k dežel. uradu za agrarne operacije v Gor., ki je opravljal melioracije in zložbo kmetijskih zemljišč, delitev veleposestev in naseljevanje interesentov iz pasivnih območij. Ta razvoj je prekinila vojna z It. 1915, ko se je P. z uradom preselil na Dunaj, 1916 v Ajdovščino, febr. 1918 pa nazaj v Gor. Vojna uprava je ustanovila urade za obnovo kmetijstva, pri katerih je P. vodil posvetovalno in operativno službo za obnovo kmetij in zadružnih organizacij ter si še posebej prizadeval za napredek živinoreje, mlekarstva in planšarstva. Po it. zasedbi Gor. so ga it. oblasti že v dec. 1918 internirale, v maju 1919 izpustile, konec leta 1923 pa upokojile z minimalno pokojnino. V obdobju 1924-27 je honorarno delal kot potujoči zadružni učitelj pri Zadružni zvezi v Trstu. Pod grožnjo ponovne internacije se je P. v začetku 1927 preselil v Jsló. V mar. 1927 je bil imenovan za pogodbenega upravnika, jul. 1928 pa za ravn. Kmetijske šole na Grmu pri Novem mestu. Zaradi njegovih vsestranskih izkušenj je bil v dec. 1929 imenovan za načelnika kmetijskega odd. Dravske banovine, ki je združeval strokovne službe iz kmetijstva, gozdarstva, veterinarstva, agrarnih operacij in vodnega gospodarstva. Ker se 1931 ni udeležil volitev šestojanuarskega režima, je bil 1932 upokojen, po spremembi režima 1935 pa reaktiviran in postavljen na prejšnje službeno mesto, katerega je formalno obdržal tudi pod it. in nemško zasedbo do 1945. Po osvoboditvi je bil do polovice leta 1946 član študijske skupine pri Min. za kmetijstvo, nato pa sodelavec Kmetijskega znanstvenega zavoda Sje do 1950, ko je bil tretjič upokojen. P-ova bibliografija obsega blizu sto enot. Zaradi obsežnosti jo bo težko urediti, posebno še, kot je bila tedaj navada, ker avtorji niso bili povsod navedeni. Pred vojno je objavljial članke iz živinoreje, travništva, planšarstva in mlekarstva v časopisih *Primorski gospodar* in *Kmetov prijatelj*. Po vojni je ob-

javljal kot zadružni delavec tudi prispevke o zadružništvu v GospL in GospV, po prihodu v Jslo pa je objavljajl v Kmetovalcu, urejal kmetijske nasvete v S in Dm (priloga Gospodar-gospodinja). Njegovi prispevki so vsebinsko bogati, preprosti v izrazu, namenjeni rojakom in slov. kmetovalcem. Druga vrednost je v bogatstvu novih in nanovo oživelih ljudskih izrazov, katere je sprejela v strok. jezik terminološka komisija za kmetijstvo, v času ko je bil P. njen sekretar (1947-53). Spominsko ploščo ima v Čepovanu (odkrita 22. jul. 1973).

Prim.: Kadroviski arhiv Kmetijskega inštituta Sje; SBL II, 391; K 1931, 153 s sl.; Šlebinger-Marentič 193; Dopis Zale Lj. št. 666/1, dne 11. jul. 1973; Arhiv VTOZD za agronomijo BF U Lj.; PDK 25. jul. 1973.

Adč.

PODGORNIK Franc, publicist, r. 6. jul. 1846 v Čepovanu, u. 16. sept. 1904 na Dunaju. Oče Martin, mati Marija Samec. Hišno ime P. je bilo »pri Farbarju«, mlajši Francov brat Ludvik je bil oče dr. Karla (gl. čl.) in inž. Antona P. (gl. čl.). Gimn. je končal v Gor. (matura z odliko 1869), na Dunaju je nato študiral klasično in primerjalno filologijo (do 1873), nato 4 leta še arheologijo in filozofijo. Študija ni končal. Še 1879 je bil na Dunaju tajn. novoustanovlj. Slov. liter. društva. Med leti 1880 in 1882 je deloval v Gor. kot urednik Soče. Kasneje se je ukvarjal s publicistiko. Sept. 1890 se je naselil v Trstu, od sept. 1895 pa je bil vse do smrti na Dunaju. P. je prvič javno nastopil 1861 na zaključni prireditvi gor. normalke, ko je prebral govor v slov. jeziku, kar je bilo za tiste čase dejanje, vredno omembe v časniku. Publicistično je pričel delovati konec sedemdesetih let najprej v mrb. Zori (1877-78), nato pri Stritarjevem Z. Že iz prvih objav izzvenijo nekatere značilnosti P. kasnejših opredeljevanj in prizadevanj (vse gospodarsko in polit. delovanje je treba nasloniti na večino pri slov. narodu, to pa predstavlja kmet). 1879 je v Poznikovem Slavjanskem almanahu v članku o vseslovanskem jeziku prikazoval ruski jezik kot najprimernejši za skupni jezik vseh Slovanov. Te misli je kasneje dograjeval do take mere, da moremo gibanje, ki mu je stal na čelu, imenovati kot »kulturni panslavizem«. Ko je v Gor. urejeval Sočo, je v list uvedel nov duh, ki ni bil vselej uravnan z nameni in stališči lastnikov. Urejanje je zato opustil in se oprijel publicističnega pisanja za

tedanji slov. revijalni in dnevni tisk (SN, LSM, Sn, Kres). V SN je pričel objavljati članke, s katerimi je utrjeval misel, ki jo je začel že 1879 in nato dopolnjeval v Soči (v ur. članku za novo leto 1881 je poudarjal vrednost slovanske edinsti, kakršne svet še ni videl in se je svet zaradi njene plemenitosti ne sme bati). P. je postal glasnik »kult. vseslovanstva«, kult. (pa tudi polit.) opredeljevanja, ki je nastalo kot odmev na pota slov. politike osemdesetih let 19. stol.; P. je predvsem odgovarjal liberalnemu taboru, iz katerega je tudi izšel. P. je v publicističnem delovanju pomagal Davorin Hostnik-Krutorogov, ki je takrat živel v Rusiji kot srednješolski prof. Oba sta nastopala zelo ognjevitno in v svoji »vseslovanski rusofilski idejni ofenzivi« (D. Kermavner) sta zagovarjala staroslovanske cerkvene obrede, zato sta si nakopala ostro obsodbo škofov gor. nadškofije (pastirsko pismo nov. 1887). V tem obdobju publicističnega delovanja je P. objavil 1886 v Novem mestu brošuro *Delavski priatelj*; z njo je ovrge! Marxove nauke, a je delavcem priporočil snovanje strok. organizacij, konsumnih in zavarovalnih družb. P-ov poseg v slov. kult. in polit. razmere je tudi zamisel o nacionalni avtonomiji, ki naj bi združila vse Južne Slovane Avstrije. Avstrijski Slovani naj svoj razvoj načrtujejo na podlagi svojih narečij, višji jezik sporazumevanja naj postane ruščina (ta naj se uvede v š. kot obvezni učni predmet). Le na podlagi tega svetovnega jezika bodo avstrijski Slovani dosegli kult. razvoj, kot ga imajo Nemci. Da se osvobodijo tujega kapitala, je Slov. nasvetoval ustanovitev lastnih delniških družb. 1887 P. ni sprejel mesta drugega ur. pri SN, pač pa se je odločil za lastno revijo SS, katere prvi trije letniki (1888-90) so izšli v Lj., pet letnikov v Trstu (1891-95), od sept. 1895 do sept. 1899 pa je izhajala na Dunaju. Revija se je borila z velikimi finančnimi težavami. V njej je P. razvijal in dograjeval misli, ki jih je pred tem razlagal na raznih mestih. Revija je objavljala vesti o slovanskem svetu (v Rusiji je imela stalne dopisnike v slov. izobražencih, ki so tam živeli), objavljala prevode iz slovanskih književnosti ali pa prevode slov. del v ruščino in si že v prvih letih izhajanja nakopala polemiko z A. Mahničem, ki je P. očital, da želi Slov. priključiti pravoslavnemu bogoslužju (RK 1889, pass.). P. je v svojih predlogih za cirilmetodijsko Cerkev dokazoval, da more le staroslovansko bogoslužje ščititi vero in narodnost. S tem v zvezi, z zašči-

to narodnosti, je uvedba skupnega jezika vseh Slovanov in ustvaritev skupne slovanske kulture, ki naj bi onemogočila delovanje Avstriji škodljivega panslavizma in pangermanizma. Reševanje narodnega obstoja slovanskih narodov Avstrije ni videl v nekakih polit. reformah, pač pa zgolj na področju kulture. Polit. okvir njegovim zahtevam je dajala še vedno habsburška Avstrija. Za razvoj posameznih avstrijskih narodov je spoznal veliko oviro prav v dejstvu, da se je narodni boj prenesel v parlamentarno življenje. Dežel. zbori niso ustanove, ki naj ščitijo narodno življenje, to naj bodo posebna narodnouppravna predstavništva, ki naj se postavijo namesto deželnih. Na podlagi narodne avtonomije naj bi se habsburška monarhija preuredila na 8 skupin (pogoj za njih ustanovitev je ukinitve dualizma), Slov. bi pripadali 3. skupini. Vprašanje preureditve Avstrije je bilo po P. odločilno za njen razvoj ali pa za propad. Iz teh stališč izvirajo P-ovi polemični toni do zadržanja slov. politikov, ki jim je očital pobiranje drobtin, namesto da bi sprejeli generalni program razvoja slov. naroda in na njem gradili svojo polit. aktivnost. V svojem programu za Slov. je določil predvsem tri smeri: zahteva za narodno enakopravnost s pomočjo ustrezne zakonodaje, uvedba narodne avtonomije z izvajanjem določil historičnega prava, uvažanje slovanske kulture. S teh nazorskih kotov je presojal polit. dogodke na Slov., v njih je čutil pomanjkanje stremljenj za uvedbo narodne avtonomije in premalo povezav z ostalimi Slovani monarhije (premallo Slov. poudarjajo historično pravo, pragmatična sankcija jih npr. tesneje veže na Hrvate). P. se je manj kot s polit. (za svoj vstop v polit. dogajanje je sodil, da je bil naključen, saj na politiko »nisem za svoj posel nikdar mislil«) ukvarjal z gosp. vprašanji (pristaš amer. ekonomista H. Ch. Careya). Pri reševanju je zopet vso težo nalagal bodočim narodnim zborom, pri tem je svaril Slov. pred vdorom tujega kapitala. Socialna demokracija služi le židovskim interesom; Slov. in Slovani morajo biti antisemitje zaradi gospodarskih razlogov in v odnosu do Židov voditi politiko po vzoru ruske države in naroda. Po prenehanju SS je P. na Dunaju izdajal Slavisches Echo (1899-1904), skupaj s Stjepanom Radićem in Svetozarjem Pribičevićem pa Glas ujedinjene hrvatsko-srpske i slovenačke omladine; bil je sodelavec Parlamentarja. P. je v politiki hodil samosvoja pota, vendar je imel

dosti somišljenikov (npr. Andrej Gabršček, Matej Ternovec-Lamurski, ki je objavljaj slov. literarna dela prepisana v cirilico). Vseslovanstvo ali panslavizem je bilo v 19. stol. gibanje, ki si je zadalo nalogo, da združi vse Slovane pod vodstvom carske Rusije. P-ova slov. enačica tega gibanja je le ena od epizod v reševanju slov. narodnega vprašanja. P-ov »megleni panslavizem« je s kulturnimi sredstvi in cilji reševal zapleteno vprašanje. P. ni pomislil na razcep Avstrije, pač pa je sodil, da bi odstop od ruskega vseslovanstva pomenil za Slov. »največjo izgubo za prihodnost«. Svoj polit. credo, ki ga je razglašal ves čas publicističnega ustvarjanja, obsega zahtevo po ustanavljanju narodnih avtonomij za vse avstrijske narode, vseslovansko povezavo pa je gradil na uvedbi ruščine kot jezika vseh Slovanov ter uvažanja slovanskega bogoslužja (cirilmetodijska Cerkev) pri avstrijskih katoliških Slovanih. Oživil je tako in zagovarjal slov. narodni program in poudarjal južnoslovanske povezave. Objavljaj je tudi s psevdonimom Yporej. Klub starih gor. študentov mu je v Čepovanu 22. jul. 1973 odkril spominsko ploščo.

Prim.: SBL II, 391-93 (in tam navedena liter.); Prijatelj, KPSZ V in opombe, pass.; Pdk 29. jul. 1973; B. Marušič, ZC 1975, 127-38; EJ 6, 521. B. Mar.

PODGORNIK Karel, politik, r. 16. febr. 1878 v Čepovanu, u. 28. jan. 1962 v Solkanu. Oče Ludvik, mati Marija Kofol. Gimn. je končal v Gor. 1898 in nato študiral pravo v Gradcu, promoviral 15. jul. 1904. Se pred tem je stopil kot koncipient v odvet. pisarno dr. Tume v Gor. in pričel kmalu javno in polit. delovati v liberalnem taboru. 1907 je postal član izvršnega odb. NNS na Gor. Zelo aktiven je bil v društvu Narodna prosveta, ki mu je bil ustanovitelj (1904) in dolgoletni preds. To društvo je bila osrednja prosv. organizacija liberalcev na Gor., imelo je bogato knjižnico in razvito gledal. dejavnost. P. je bil tudi tajn. Pev. in glasb. društva v Gor. (1908), starešina pri akademskem ferijalnem društvu Adrija, deloval v kolesarskem društvu Gorica in bil vsestransko aktiven kot vsa njegova generacija mlajših liberalno usmerjenih izobražencev na tedanjem Gor. (dr. D. Puc, I. Šorli, B. Vošnjak, P. Medveček itd.). Febr. 1911 je odprl lastno odvet. pisarno v Gor.; dr. Tuma, pri katerem je začel službovati (1904), ga je označil kot »izbornega koncipienta«. 1912 je sodeloval pri prevzemu časnikov Soča in Primorec od dotedanjega lastnika A. Gabrščka

na posebno družbo, ki ji je bil preds. Naslednje leto je bil izvoljen v gor. dežel. zbor v mestni kuriji (Tolmin, Bovec, Kobarid, Kanal, Ajdovščina) kot edini kandidat. V delež. zboru je načeloval klubu 11 slov. poslancev. Svojo aktivnost je P. takrat izkazoval tudi z nastopi v dežel. zboru, kjer je imel več interpelacij (zoper preganjanje slov. železničarjev v Gor., za zvišanje učiteljskih plač itd.), ter s predavanji in govori na gor. podeželju (polit. š. v Dutovljah dec. 1913, govori febr. 1914 v Gor. in na Oslavju, mar. istega leta v Kobaridu in Cerknem). Ob izbruhu prve svet. vojne je bil mobiliziran ter bil v vojni službi v Celju do avg. 1918. Vrnil se je v Gor. in sodeloval pri odboru za likvidacijo Trgovsko-obrtno zadruga. Kmalu pa se je ponovno pogel na polit. delovanje, ko je 13. sept. 1918 postal preds. gor. pokraj. odseka Narodnega sveta iz Lj. Gor. odsek je v okt. izvedel plebiscitno akcijo za priključitev slov. dela gor. dežele z Gor. vred v bodočo jsl. državo. Tik pred podpisom premirja med It. in Avstro-Ogrsko pa je odsek 1. nov. objavil razglas, s katerim je v imenu narodne vlade »samostojne jugoslovanske države« prevzel oblast nad slov. delom gor. dežele in Gor. P. je podpisal proglas in 2. nov. zaprisegel vojake avstr. gorskega polka za jsl. vojsko. Delo Pokraj. odseka je prekinila it. vojaška oblast, ki je z vojsko od 7. nov. dalje zasedala področja Goriške. Pokraj. odsek je poslej deloval še ilegalno, vendar je bil P. dec. 1918 odpeljan kot vojni ujetnik v taborišče Servigliano pri Anconi. Od tu se je vrnil jul. 1919. Pričel je znova polit. delovati, vključil se je v enotno polit. društvo Edinost za področje JK. Na volitvah za it. parlament je bil 15. maja 1921 izvoljen na listi Jugoslovanske narodne stranke, v parlamentu je deloval do njegovega razpusta dec. 1923. V poslanski dobi 1922-23 je bil član komisije za notranje zadeve. Njegov prvi nastop v parlamentu je povezan s problematiko šolstva Slov. in Hrvatov v SlovPrim. in v Istri. Večkratni so tudi P-ovi posegi v zadevah rabe slov. jezika v javnosti, tako je 25. mar. 1922 skupaj z dr. Vilfanom predlagal resolucijo, naj vlada omogoči slov. prebivalstvu, da v javnosti svobodno uporablja slovenščino v občevaranju z oblastmi. Po ukinutvi slov. javnega delovanja se je posvetil svojemu poklicu. Policija ga je v tistem času strogo nadzirala, njegov poskus, da bi 1937 skupaj z Virgilom Ščekom kot bivša poslanca it. parlamenta obiskala Mussolinija in ga seznanila s polo-

žajem slov. narodne manjšine v It., ni uspel, ker so dale krajevne faš. oblasti negativno mnenje. Ob napadu na Jslo 1941 je bil zaprt v taborišču Urbisaglia (Macerata), nov. 1942 je bil v gor. zaporih. V OF se je vključil 1942. Javni delavec je ostal tudi še po osvoboditvi 1945. 10. avg. 1947 je bil izvoljen za prvega preds. DFS v Gor. Zaradi it. šovinistov in njih ustrahovanja se je ob priključitvi dela SlovPrim. k Jsli preselil v jsl. Solkan, kjer je živel kot upokojenec. Arhiv P-ove pisarne hrani Pokraj. arhiv v Novi Gor. 22. jul. 1973 mu je Klub starih gor. študentov odkril v Čepovanu spominsko ploščo.

Prim.: SBL II, 394 (s tam navedeno liter.); Soča 1. mar. 1958; PDK 30. jan. in 1. febr. 1962; PrimN 31. jan. 1962; PDK 25. jul. 1973; GorZb II, 115; Kacinova pass.; Kacinova, 1921-28, pass.; M. Kacin-Wohinz, Poslanci Jugoslovanske narodne stranke v italijanskem parlamentu v predfašistični dobi, PZDG 1974, 109-36; B. Marušič, Primorski čas pretekli, Koper 1985, pass.; C. Rinaldi, I deputati del Friuli-Venezia Giulia a Montecitorio dal 1919 alla Costituente, 2, Trieste 1983, 573-77.

B. Mar.

PODGORNIK Pavel in Peter, alpinista, dvojčka, r. 10. mar. 1958 v Postojni, dne 29. jun. 1982 se je Pavel skupaj z znano prim. alpinistko Tamaro Likar smrtno ponesrečil na Mangartu. Peter živi v Vrtovinu. Oče Andrej, kmet, mati Frančiška Plahuta, gospodinja. Osn. š. sta končala v Dobravljah, poklicno v Novi Gor. Izučila sta se poklica avtokleparja. Plezati sta pričela 1976, naslednje leto sta opravila izpit za alpinista, po vrnitvi iz JLA 1979 pa izpit za alpinistična inštruktorja in postala prva uradna alpinist. inštruktorja v Vipavski dolini. Peter je od 1980 načelnik alp. ods. N. Gor. 1982 sta bila sprejeta med člane Gorske reševalne službe v Bovcu. Odkar sta prišla iz vojske, sta skupaj, po Pavlovi smrti pa Peter sam, opravila nad 400 plezalnih vzponov na domačih in tujih gorah, od tega je bilo 74 prvenstvenih. Največ vzponov sta opravila v trentarskih gorah. 1979 sta plezala na Mont Blancu in na Jerebici. 1980 sta preplezala 12 novih smeri v Velikem Špičju, Vršču, Cima Grande della Scala v Ital., v črnogorskih gorah, na Breithornu, na Matterhornu in drugod. 1980 sta se kot prva prim. alpinista udeležila 8. JAHO v Himalaji v južni steni Lhotseja (Pavel se je dvignil do višine 8250 m). Med pripravi na odpravo in po njej sta opravila večje število novih predvsem zimskih vzponov

na zaledenelih slapovih v Vršču, v Loški steni, v Trenti, v Koritnici in se pripravljala na prvo prim. alpinistično odpravo v južnoameriške Ande - Aconcagua. Te sta se udeležila 1982. Po Pavlovi smrti se je pretrgala naveza dvojčkov. V spomin na umrlega alpinista organizira Peter vsako leto spominski alpinistični tabor v steni Malega Koritniškega Mangarta. Po Pavlovi smrti je Peter v navezi s prijatelji preplezal več novih smeri (Rob nad Zagačami, Jerebica in drugod). Sodeloval je kot instruktor v Makedoniji. 1983 je sodeloval v izvidniški odpravi na področju Kanchenjunga, plezal je v franc. Alpah, v Dolomitih in v Julijcih ter sodeloval kot instruktor v Srbiji. 1984 je nadaljeval s težkimi zimskimi vzponi v trentarskih gorah in v Paklenici in sodeloval v mednar. alp. odpravi na Grönlandiji. Povzpel se je na več še ne osvojenih vrhov in jih poimenoval: Pavletov vrh, Tamarin vrh, Jugov vrh - prim. smer, Alešev vrh - trentarska smer in smer alpinistov v Maskalovem vrhu, ki je bila doslej najtežji vzpon na Grönlandiji. Med pripravami na 9. JAHU v Kanchenjung je opravil več novih vzponov v prim. in franc. Alpah. 9. JAHU se je udeležil 1985, še to leto se je pripravljala in organiziral tričlansko odpravo v gore Britanske Kolumbije. Zapis in reportaže s poti je objavljala v PV in v PrimN.

Prim.: Osební podatki Petra P.

Plah.

PODGORSKA Vika, s pravim imenom **ČUS Hedvika Ana**, gledališka igralka, r. 13. maja 1898 v Mačah na Koroškem, u. 12. jul. 1984 v Mrbu. Oče Valentin, inž. iz Sedla pri Kobaridu, mati Ana Baumeier, z Mač pri Svečah. V Gor. je dovršila 8 razr. osn. š., 2 raz. učiteljskega, nato kot begunka 2 raz. trg. š. v Innsbrucku 1919. Bila je uradnica okraj. glavarstva v Mrbu, obiskovala dramsko š. H. Nučiča in od 1919 do 1921 delovala v Nar. gledališču v Mrbu; nato je odšla 1921 z Nučičem v Zgb in se v Hrvatskem narodnem gledališču razvila v eno največjih jsl. dramskih igralk. Igrala je večinoma dramske tragične vloge, bila je umetnica prefinjene čustvene razgibanosti in bogatega registra. V svetovnem repertoarju skoraj ni velike ženske vloge, ki bi je ne bila igrala. Za izredne zasluge na področju umetnosti je dobila 1961 Nazorjevo nagrado za življenjsko delo, 1976 nagrado Avnoja. Igralsko ime Podgorska si je izbrala po Podgori, vasi pri

Gor., kamor je najraje hodila na sprehod, ko je živel v Gorici.

Prim.: Arh. matičnega urada občine Gorica; SBL II, 394; SGL II, 523; MSE III, 92 s sl.; T. Partljič, Obisk pri stari gospe, NRazgl 31. avg. 1984, 458; Večer 24. jul. 1984, 1 s sl.; T. Partljič, V. P. ni več, Večer 25. jul. 1984, 6 s sl.; Umrli je V. P., Delo 24. jul. 1984, 12 s sl.; Marija Inzko, Vika Podgorska, KolcicMD 1986, 93-94 s sl.

Češč.

PODOBNIK Anton, pravnik in lj. župan, r. 3. jun. 1755 v Idriji, u. med 1798 in 1808 neznano kje. Oče Pavel, mati Marjeta Pivk. Sred. š. je obiskoval 1771-79 v Lj.; kje je študiral pravo in promov. za doktorja, ni znano (na Dunaju ne). 1790 je bil magistrat. svetnik v Lj., 1793 še svetnik merkantil. sodišča. Avg. 1795 je bil izvoljen za lj. župana, istočasno je opravljal tudi posle preds. meničnega sodišča. Okoli 1796 se je (ne v Lj.) poročil z Barbaro, hčerko Dunajčana viteza Pavla Dreerja, ki mu je rodila 1. jan. 1797 hčerko Elizabeto Ernestino. - Za njegovega županovanja se je preložilo 1796 živinsko sejmische v Lj. s Kapucinskega (Kongresnega) trga v Kravjo dolino (Tabor), zboljšala ulična razsvetljava ter dovršilo izravnanje sveta na mestu porušenega mestnega obzidja. Material tega obzidja so porabili za gradnjo zidu okoli razširjenega mestnega pokopališča pri Sv. Krištofu, ki je bilo 10. mar. 1797 blagoslovljeno. Tedaj so vkorakali v mesto Francozi pod gen. Bernadottom med 31. mar. in 1. apr. 1797. Francozi so pustili, kakor ostala oblastva, tudi P. nadalje na županskem mestu kot »predsednika lj. municipalitete« ter ga celo imenovali za člana provizornega centralnega gubernija, ki je namesto avstrij. dežel. glavarstva kot »deželna uprava« posloval od 28. apr. do 2. maja 1797, ko so Francozi po miru v Leobnu Lj. zapustili. Po odhodu Francozov je P. prosil vlado, naj ga razreši županstva, in na tem vztrajal, čeprav so mu vrhovna avstr. oblastva na Dunaju zagotavljala svojo naklonjenost in nadaljnjo podporo. Ker se P. ni vdal, je bil jun. 1798 namesto njega za župana izvoljen tedanji 1. magistratni svetnik Jožef Kokelj (Kokail). Od tedaj se sled za P. izgubi. Umrli je vsekakor pred 1809. Njegova vdova Barbara se je ok. 1809 (izven Lj.) poročila z odvetnikom dr. Janezom (Jeanom) Repičem. P-ova hčerka Ernestina, ki je kot 16-letno dekle 1812 zelo ugajala Jerneju Kopitarju, se je 21. jan. 1814 v lj. stolnici poročila s trgovcem Julijem Fortisom iz Milana. Tja se je preselila

tudi njena mati Barbara in iz Milana dopisovala z Valentinom Vodnikom. - P. je bil, kakor ga baron Žiga Zois označuje v pismu (7. avg. 1795) Vodniku, »izvrsten župan in prijatelj znanosti«. Prevzel in hranil je literarno zapuščino Antona Linhartarja, ki mu je bil prijatelj. Misli je na to, da bi izdal nadaljevanje Linhartarjeve zgodovine Versuch einer Geschichte von Krain; najbrž mu je zgodnja smrt prekrizala načrte.

Prim.: Posneto po R. Andrejka, P. A., SBL II, 402-03, kjer je vsa liter.

Ured.

PODOBNIK Brigita (Gita), učiteljica in kult. delavka, r. 9. maja 1905 v Gor., u. 18. avg. 1981 v Asti. Oče Ivan, mati Viktorija Greiler. Po osn. š. v Bovcu in kot begunka v Lj. se je vpisala na slov. učiteljske v Tolminu. Maturirala je na it. učit. v Vidmu 1924 in poučevala najprej na pripravnici v gor. Alojzijevišču. Ker ji šolske oblasti niso izdale diplome, je do konca šol. leta učila na osn. š. na Gradišču pri Prvačini. Medtem je na posredovanje dr. E. Besednjaka z drugimi sošolci dobila diplomu. Jeseni 1925 se je vrnila v Alojzijevišče in istega leta opravila usposobljenostni izpit. Odpovedala se je stalnemu mestu v Kobaridu in raje ostala v Alojzijevišču, ker je bila prepričana, da tu lahko naredi mnogo več za slov. otroke v času njihove priprave za vstop v ital. sred. š. Številni slov. izobraženci, ki so se vzgajali v gor. zavodu, se je hvaležno spominjajo kot sposobne in plemenite vzgojiteljice. V Alojzijevišču je ostala do 1933, ko so zavod ukinili. Istega leta se je ponovno javila k usposobljenostnemu izpitu, a so ji prošnjo odbili, ker ni bila vpisana v faš. stranke. Naslednjih 11 let se je preživljala s privatnimi lekcijami. Od 1944 do 1948 je poučevala v Gor. in medtem 1946 opravila izpit za poučevanje na slov. šolah, ki ga je zahtevala zavezniška šol. oblast. 1948 je postala redna učiteljica in sprejela stalno mesto na osn. š. v Štandrežu, kjer je ostala do upokojitve 1970. P-ova je kot mlada učiteljica sodelovala v Goriški prosv. zvezi do njene razpustitve. Pela je v zboru PD Mladika, ki ga je vodil Lojze Bratuž. Dolga leta je pela pri slov. maši v c. sv. Ignacija pod vodstvom prof. Komela. Po deželi, posebno na Tolminskem, je ustanavljala dekliške krožke.

Prim.: Podatki sorodnikov; L. Š., Nekaj misli v spomin na Gito Podobnik, KatG 3. sept. 1981 s sl.

L. B.

PODOBNIK Brunoslav (Slavko), dekan, r. 24. sept. 1911 v Trstu (žpn. Sv. Jakoba), u. 31. jul. 1971 v Lj. Oče Janez, železničar, mati Alojzija Rudež. Osn. š. obiskoval v Trstu in v Sp. Idriji, gimn. v Malem semenišču v Gor. 1926-34, po maturi šel v gor. bogoslovje, 27. mar. 1937 posvečen v duhovnika. Službe: župn. uprav. v Šebreljah (1937-51), v Oseku (1951-54), na Vogrskem, souprav. tudi Osek (1954-61), v Vipavi dekan in rektor Malega semenišča 1961 do 1971. Umrl v lj. bolnišnici, pokopan v Vipavi 2. avg. 1971. V dušnem pastirstvu je bil goreč spovednik, spreten katehet in dober pevovodja. Odlikoval se je tudi kot dober ljudski misijonar. V vseh župnijah, kjer je deloval, je izpeljal velika dela na cerkvenih stavbah. V Šebreljah je dvakrat predelal župn. cerkev, ki so jo 1943 Nemci požgali, postavil nov oltar, nove orgle in klopi. V Oseku je popravil cerkev, orgle in klopi. V Vipavi je sam predelal orgle, postavil novi spovednici, nove klopi, Zavodu za spomeniško varstvo je dal obnoviti Wolfove freske v župn. cerkvi in Goldensteinove freske v romarski cerkvi v Logu pri Vipavi. Od občine je odkupil »stari farovž«, ga podrl in zgradil novo poslopje za Malo semenišče, kjer so kuhinja, jedilnica in nova semeniška kapela. Škof Jenko je ob njegovi krsti rekel: »Blagi pokojnik je izgorel pri delu za božjo čast in zveličanje duš.«

Prim.: Podatki škof. ordinariata Koper, Okrožnica 8/71, Koper 11. avg. 1971; R. Klinec, V spomin, KatG avg. 1971; KMD Celje 1972: Spominjamo se, str. 175.

T. P.

PODOBNIK Josip, trgovec, zadružnik, polit. in prosv. delavec, r. 17. mar. 1904 na Opčinah pri Trstu, u. 9. okt. 1976 prav tam. Oče Jakob, železničar, mati Ivana Pavlovec, gospodinja. Štiri leta osn. š. na Opčinah, enoletna pripravnica na Proseku, tri razr. gimn. v Lj. Zaposlil se je pri manufakturnem podjetju Glanzmann v Trstu in pri njem delal 28 let. Nato si je kupil manufakturno trgovino na Opčinah, ki jo je pozneje preselil v lastno hišo ob Narodni ul. Ustanovil je tudi avtomobilsko prevozniško podjetje. Po drugi svet. vojni je sodeloval pri gradb. podjetju inž. Jože Sosič za obnovo v vojni uničenih vasi. Od 1950 do smrti je bil član openske Hranilnice in posoj. in njen preds. V tej dobi se je denarni zavod zelo razmahnil in si postavil lastno stavbo. Med tem časom je prevzel tudi preds. Slov. prosvete (1950-68) in formalno jam-

čil za nakup prosv. prostorov v ul. Donizetti 3 v Trstu. 1949 in 1952 je kandidiral na Slov. narodni listi za trž. obč. svet in bil član Akcijskega odb. za ohranitev STO-ja.

Prim.: Podatki domačih; M. Šah, J. P., M(Trst) 1976, 139 s sl.; Umrl je J. P., PDK 10. okt. 1976.

Šah

PODOBNIK Rafael, fotograf, raziskovalec, zobozdravnik, r. 10. okt. 1942 na Straži pri Cerknem, živi v Novi Gor. Oče Jože, voznik, žagar, trgovec, direktor, mati Karolina Zajc, kuharica. Osn. š. in niž. gimn. v Cerknem, gimn. v Idriji. Od 1961-66 študiral na Stomatološkem odd. Med. fak. v Lj., diplomiral 13. jan. 1967. Specialistični izpit iz čeljustne in zobne ortopedije 1976, akademska specializacija 1982. Dela v Združenem zdravstvenem domu Nova Gor. v ortodontski ambulanti, poleg tega vodi od 1979 zobozdravstveno službo za otroke in mladino, raziskuje sodelovanje pacientov pri čeljustnoortopedskem zdravljenju v pogojih družbenega zdravstva in se ukvarja z epidemiologijo in preprečevanjem stomatoloških obolenj. Od 3. slov. stomatoloških dnevoev 1981 v Portorožu si prizadeva za družbeno uzakonitev zobozdravstvene preventive. Od 1981 je član razširjenega strok. kolegija Univ. stomatološke klinike v Lj. Napisal je več znanst. člankov in razprav, npr.: *Dve leti dela zobne ambulante* (Obveščevalec tovarne avtoelektričnih izdelkov Nova Gor. 1971); *Disgnatije pri šolski mladini v gor. regiji*. Naloga za specialistični izpit (Nova Gor. 1976); *Zdravstveno stanje šestic in pogostnost disgnatij pri šolarjih v občinskih središčih in okolici* (ZobV 1981); *Zobozdravstvena preventiva v gor. regiji* (PrimSreč 1981); *Sodelovanje pacientov pri dispanzerskih oblikah ortodontskega zdravljenja v gor. regiji*. Diplomsko delo akademske specializacije (Nova Gor. 1982). Izven poklicnega področja raziskuje zaganjalke (intermitentne izvire). Na podlagi večletnega merjenja Zaganjalke v Volkovi grapi na Cerkljanskem je 1968 postavil hipotezo o vlogi zraka pri zaganjanju in o tem napisal razpravo: *Zaganjalka* (IdrR 1968). - P. se na likovnem področju ukvarja s fotografijo in grafiko. Fotografiji se je zapisal v gimn. letih pod vodstvom idrij. fotografa Vilija Trevna, na univ. je deloval v Foto kino klubu Akademski kolegij, v zgodnjem novogor. obdobju je na njegov fotografski razvoj vplival mojster fotografije Milenko Pegan (PSBL II, 602-03). Od 1970 je član Foto kino kluba Nova Gor. Foto Zveza Jsle mu je

1980 podelila naslov kandidat mojster fotografije. Pripravil je 23 samostojnih razstav fotografije in 2 samostojni razst. sitotiskov. Sprejeta dela je imel na 229 domačih in mednar. fofogr. razst. in prejel 77 priznanj. Sitotiske je razstavljal na petih skupinskih razst. Važnejše teme: umirajoče domačije, prim. krajina, detalj žive in nežive narave, povožene živali, narodnoosv. grafiti. Prištevajo ga med upodabljalce svojske Rovtarije. Suvereno obvlada vse tehn. postopke, ima smisel za izbor in umet. obdelavo motivov. V oblikovnem smislu so njegove fotografije smotno urejene, premišljene, kompozicija je skrbno prehtana in podpira vsebinsko izpoved. Posebno zanimanje posveča svetlobi, pri barvnih fotografijah se približuje slikarstvu. Vsebinske poante so izrazito humanistične in etične. - Samostojne fotogr. razstave: Osn. š. Cerkno - 1967; Klub mladih Idrija - 1967, 1969; Gal. Idrija - 1971, 1977, 1980, 1983; Pilonova gal. Ajdovščina - 1977; Gal. Meblo Nova Gor. - 1978, 180, 1981, 1985; Gostol Nova Gor. - 1979; Muzej NOB Cerkno - 1980; Gal. Rika Debenjaka Kanal - 1980; Kult. dom Gorica - 1983; Gal. knjižnice Cirila Kosmača Tolmin - 1983; Zadrugi dom Predmeja - 1984; Zdravstv. dom Miren - 1984; Gal. v Mestni hiši Kranj - 1984; Dvorec Zemono - 1985; Likovna vitrina DLUSP Nova Gor. - 1985; Poligalantplastik Volčja Draga - 1985. Samostojni grafični razstavi: Auditorij Portorož - 1978; Argonavti Nova Gor. - 1979.

Prim.: Osebni podatki; R. Terpin, Nekaj misli ob Podobnikovih povečavah, IdrR 1975; P. Krečič, Tekst v zloženki razstave, Pilonova gal. Ajdovščina 1977; R. Terpin, Tekst v zlož. razstave, Gal. Meblo Nova Gor. 1978; Mar. Breclj, Barvna vizija R. P. o izginjajočem kmečkem svetu, PDK 29. maja 1980; M. Rener, Tekst v zlož. razstave, Kult. dom Gor. 1983; Naško Križnar, Hiše - kadavri na poti R. P., Tekst v zlož. razstave, Gal. knjiž. C. Kosmača Tolmin 1983; J. Kavčič, Tekst v zlož. razstave, Gal. v Mestni hiši Kranj 1984; Naško Križnar, Podobnik na novi poti? Tekst v zlož. razstave, Dvorec Zemono 1985.

Spac.

PODRECCA Antonio (PODREKA Anton), duhovnik, pridigar, kulturni delavec, r. 24. mar. 1794 v Škrutovem (Scrutto), pod Sv. Lenartom v Benečiji, u. 8. apr. 1870 pri Sv. Lenartu. Študije je dovršil v semenišču v Vidmu in bil posvečen 16. maja 1818. V bogoslovju se je tako odlikoval, da so ga predstojniki poslali na Dunaj, kjer je dosegel doktorat iz filozofije. Postal je poklicni pridigar in prehodil velik del severne in sred. It. ter žel povsod navdušene uspehe.

Govoril je prepričljivo, prikupno in s tako vne-
mo, da se je ves prepotil in včasih tudi pre-
hladil. O postu 1836 je npr. pridigal vsak dan v
stolnici v Parmi in bil »pravo čudo, ki je zbu-
dil občudovanje vseh na splošno izobraženih
Parmčanov do take mere, da še nihče do zdaj ni
znal najti dovolj izrazov in besed, ki bi ga
mogle slaviti in mu priznati tisto pohvalo in
mu izreči tisto zahvalo, ki si jih je zaslužil...
Po njegovi zaslugi se štejejo številne spreobrnit-
ve, mnoge nepričakovane odločitve za umik v
samostane, nekateri za kontemplativno življenje,
drugi za aktivno...» Cerkev je bila vedno polna,
ob prazničnih dnevih pa so morali stati tudi
zunaj. Tako je 8. apr. 1836 pisal grof Girolamo
Asquini, prof. keltskih jezikov in arheologije na
univ. v Parmi, msgru pl. Michelu della Torre
iz Cedada (Giornale di Udine 2. mar. 1887). Ni
znano, kaj se je zgodilo, da se je odpovedal
temu uspešnemu delu, ker je 1837 prosil za žup-
nijo Fagagna zahodno od Vidma in jo 17. nov.
1837 dobil. Toda ni se znašel, ni bil ustvarjen
za preprostega dušnega pastirja, v krvi je že
imel razgibano življenje slavnega pridigarja.
Ljudje niso razumeli njegovega obnašanja, zato
je 1839 zapustil župnijo in se umaknil k Sv. Le-
nartu v Benečijo, kjer je bil do 1868 tudi ob-
činski učitelj. Študiral je dela rojaka Jakoba
Stelina, istočasno pa je gotovo hodil okrog in
pridigal, ker je v škof. osmrtnici označen kot
pridigar. - P. je imenovala 1868 videmska Aka-
demija znanosti (Accademia delle scienze) za
dopisnega člana. 2. avg. i. l. je prišel, da se je
Akademiji zahvalil in priporočil svoje Benečane,
»ki niso za nikomer po ljubezni do Italije in
po domoljubnih čustvih«, morajo pa spoznati
it. jezik. Predložil je *Berilo za osn. šole*, napi-
sano v it. in slov., da bi z njim olajšal učencem
največje težave pri učenju. Prosil je, da bi
posebna komisija Akademije pregledala rokopis
in ga priporočila Sol. svetu (Consiglio scola-
stico), da ga sprejme in natisne. Predlagal je
tudi, da bi drž. licej poimenovali po beneškem
učenjaku Jakobu Stelinu. Berila niso sprejeli
in natisnili, licej pa se do danes imenuje »J.
Stellini«. Eno leto po njegovi smrti je izšla nje-
gova knjiga *Della patria di Iacopo Stellini e del
suo sistema di morale* (Padova, Prosperini 1871).
P. je predstavil Stelinovo teorijo morale. Po
njem je pravi človek tisti, ki zna uravnovesiti
v sebi razum, čustvo in hrepenenje, tri sposob-
nosti, ki so v človeku, se v njem razvijajo, ven-

dar imajo določene meje, preko katerih ne mo-
rejo iti.

Prim.: Giovanni Clodig, Relazione intorno agli
atti dell'Accademia di Udine pel biennio 1867-
1869, Atti dell'Accademia di Udine, Ud. 1870, 12-
13; Slovanski pridigar, Giornale di Udine 2. mar.
1887; Guglielmo Biasutti, Sacerdoti distinti del-
l'Arcidiocesi di Udine defunti dal 1863 al 1884,
Ud. 1958, 52; Blaž Tomaževič, Slov. slovstvo v
Ben. Slov, JiS IV, 1957/58, 115 (netočnosti); M.
Jevnikar, Slavni pridigar A. P., TKol 1981, 95-99;
M. Breclj, Beneška Slovenija in Rezija, v I.
Trinko, Beneška Slov. Hajdimo v Rezijo!, MD
Celje 1980, 148.

Jem.

PODRECCA Boris, arhitekt in publicist, profesor,
r. 30. jan. 1940 v Bgdu, živi na Dunaju. Oče Mi-
lovan, višji častnik, mati Zora Šain. Z družino
je po vojni prišel v Trst, kjer je študiral na
slov. š. vse do višjih razr. takratne realne gimn.,
maturo pa je opravil že na Dunaju, kamor se
je bila družina že prej preselila. Z risarsko spo-
sobnostjo se je izkazal že v dij. letih (v š. prof.
Černigoja), ko se je aktivno ukvarjal tudi z no-
gometom (bil je vratar in zanj se je potegoval
tudi tržaški ligaš). Na Dunaju je študiral ki-
parstvo na Akad. uporabnih umetnosti, arhitekt.
pa na Tehnični U in na Akad. za umetnost prav
tako na Dunaju. Diplomiral je 1968 pri prof. R.
Rainerju in 1972 začel delati kot samostojen
arhitekt na Dunaju, delal pa je že tudi v drugih
mestih. Od 1975-79 je bil asistent na münchen-
ski Polytechniki, od 1979-83 pa je bil lektor na
Politehniški U na Dunaju, kjer je opravljal tudi
profesuro. 1982-83 je bil visiting prof. v Lausan-
nu (EPF), 1983 tudi visiting prof. na pariški
UP-8, istočasno je poučeval morfologijo upod.
umetnosti in teorijo forme na Akad. uporabnih
umetnosti na Dunaju. 1984 je bil visit. prof. na
Inšt. za arhit. v Benetkah, 1985 na pensilvanski
U v Philadelphiji in na Harvardu. 1964 je dobil
nagrado za arhitekturo v Salzburgu, 1982 v Lj.
Plečnikovo nagrado. V vrsto odličnih del v se-
demdesetih letih in z zavzetim publicističnim
delom, s katerim je seznanjal strok. kroge s
svojo izredno kultiviranostjo in svetovno raz-
gledanostjo si je P. pridobil ugleden prostor v
evropskih krogih. Na Dunaj je prinesel elemente
mediteranskih arhitekturnih prvin in slov. kult.,
predvsem s Plečnikovimi in Fabianijevimi deli,
ki so bila prav po njegovi zaslugi predmet no-
vega zanimanja v Srednji Evropi in širšem
svetu. P. trdi, da izhaja arhitektura iz tradicije,
ne v obliki posnemanja, ampak v neprestanem

ustvarjalnem dialogu s preteklostjo. P. ustvarja celovito, zavrača sicer design, vendar pa posebej veliko pozornost detajlu, pri delu je perfekcionističen in je stalno na gradbišču. Znani so njegovi pogledi na identiteto in kontinuiteto v arhitekturi (od Wagnerja do Looseja). - S Trstom je tesno povezan; več let je bil v ured. odb. tržaške revije *Most*. - Izbor del: Ureditel *Mirabellplatz* v Salzburgu (1965); načrt obnove kolonialnega mesta v Južni Am., 1. nagrada; urbanistični načrt za *Center 2001* v Atenah (z G. Eibökom, 1968); načrt za stan. hišo v Trstu (1972-74); načrt za mestno središče v Hohenems (3. nagr. z Eibökom, 1975); Reklamna agenc. Plus na Dunaju (1976-77); štiristanovanjska hiša Akropolis v Kalabriji (z G. Podrecca); zobozdravniška klinika v Münchnu (1978-79); Inšt. za nevropsihiatrijo v palači Starhemberg arh. M. Steinla (1733) na Dunaju (z G. Podrecca in S. Hornom, 1979-82); Reklamna agencija in galerija CGK (v vili Vojesik O. Schoenthala 1902 na Dunaju, 1980-81); stan. hiša Danu in stan. hiša Braunegger v Hinterbrühl blizu Dunaja (s Hochholdingerjem, 1980-82); Razstavni prostor in sejna dvorana Palmers v stavbi Maxa Fabianija iz 1912 (z G. Hochholdingerjem, 1981-82, Dunaj); vhod v razstavni prostor za družbo L'Oreal na Dunaju (1981-82); stan. hiša v Trstu - študija (1982); *Opéra de la Bastille* - Pariz, natečaj (skupaj z W. Neigerjem in M. Novakom, 1983); ured. revije *Wiener* z G. Hochholdingerjem, 1983, Dunaj); rekl. agencija CGK (vila Vojesik, Dunaj), razširitev (1983-84); stan. hiša Schlamminger v Münchnu, načrt (1984); organizacija razstave Carla Scarpe na Beneškem bienalu (z M. Botta, 1984); Kika, trg. hiša Wiener Neustadt blizu Dunaja (1984); Humanic, trg. obutve in trg. pasaža na Mariahilferstrasse na Dunaju (1984-85); agencija CGK, Dunaj, razširitev in novi upravni prostori (1984-85); Banca popolare, Sacile (1984-85); povabilo na natečaj za socialni center v Benetkah - skupaj z desetimi arhitekti (1985); »Villes d'eaux«, oprema razstave franc. termalnih mest v Beaux Arts v Parizu (1985); sedež pokrajinske uprave in zveze industrijcev v Pordenonu (1985); Kika, nova trgovska hiša, Linz (Zg. Avstrijska) (1985); »Zaherlhaus« obn. gost. prostorov, Dunaj (1985); Retrospektiva Jožeta Plečnika, oprema razstave v Centru G. Pompidou v Parizu in Lj. - Izbor člankov in publikacij: *Josef Plečnik, Dunaj-Pražga-Ljubljana*. Katalog razst. avstr. društva arh. na dunajskem festivalu 1967; v letih 1968-73 vrsta

člankov v tržaškem *Mostu*: F. Bacon in E. Matta; Max Fabiani; Veno Pilon; A. Černigoj; Plečnik, Loos in Fuch na Češkoslovaškem; Težnje arhitekture v Secesiji na 1j. simpoziju o Secesiji 1978; *Plašč zaprtega* v AB-arhitektov biltenu, Lj., dec. 1982; *Jože Plečnik*, Casabella I/II, 1982, 96-103; *Plečnikova cerkev v Bogojini*, v *Gran Bazar*, Milan, nov. 1983; *O spletu odnosov nastajanja arhitekture* v *Sinteza*, Lj., jan. 1984; *Semper, Plečnik, Loos, Scarpa*, v monografskem katalogu B. Podrecca, arhitektura u rasponu tradiranog, Muzej savremene umetnosti, Bgd 1984. Organizacija in oprema nekaterih razstav: 1967 - Jožef Plečnik (Dunaj, Trst, Praga); 1975 - Hans Döllgast (München); 1979 - Paolo Portoghesi (Dunaj); 1982 - Max Fabiani (Dunaj).

Prim.: Osebni katalog, 1985; Katalog »B. Podrecca - arhitektura u rasponu tradiranog«, Muzej savremene umetnosti, Bgd 1984; osebni podatki.

S. P.

PODRECCA Carlo, odvetnik, zgodovinar, esejist, pisatelj, kulturni delavec, r. 18. sept. 1839 v Čedadu (Borgo S. Maria della Corte), u. 20. jan. 1916 v Rimu. Oče Giovanni Battista, odv., mati Carolina della Torre, plemkinja iz Čedad. Carlov oče, ki se je preselil iz Špetra v Čedad 1837, je izhajal iz poznane in bogate »Peteratove« družine, ki se v ožjem in širšem sorodstvu ponaša s številnimi in imenitnimi možmi: Peter Podreka (1822-1889), slov. pesnik in pisatelj; Giuseppe Leonida Podrecca (1802-1880), zdravnik v Padovi in rektor tamkajšnje univerze (napisal je številne razprave s področja medicine); opat Antonio Podrecca (1794-1870), vikar v Fagnini v Furlaniji in dvorni pridigar (Quaresimalista) parmskih vojvod (gl. čl.); Francesco Podrecca (1804-1850) je bil 1848 najbrž »general« beneško-slovenskih upornikov proti Avstriji. Carlov ded Giovanni Battista (r. 1769) je bil zapisnikar Lndarske banke pod Beneško republiko in je igral Jezusa v Pasijonu, ki so ga uprizorjali pri cerkvi sv. Kvirina v Špetru (zadnja uprizoritev 1792). Do konca svojega življenja je bil Carlo ponosen na svoj rod. Trdil je, da ima po očetu in očetovih prednikih nagnjenje do preučevanja beneško-slovenske zgodovine, »sosedenj« ipd. Od matere in njenih prednikov pa da je podedoval ljubezen do glasbe, gledališča in umetnosti. Sam nase je gledal kot na sintezo dveh kultur (slovsanske in latinske), dveh človeških komponent, ki sta se uresničili v eni sami osebi. Ob iz-

bruha druge it. vojne za neodvisnost (1859) je bil P. kot študent v Turinu. Zapustil je bil Čedad, ker se je kot patriot hotel umakniti pred preganjanjem avstr. policije (tudi družina Podreccovih iz Špetra je bila 1848 udeležena v protiaustr. gibanju). Carlo je 1859 stopil v vojsko Viktorja Emanuela II. Pozneje se je boril ob Garibaldiju v vseh njegovih bitkah. V Milazzu na Siciliji je dobil od Garibaldijevega namestnika Nina Bixia meč in bil povišan v poročnika. V osvobojeni Milan je vkorakal skupaj »z generalom«. Šele po 1867 (po razočaranju pri Mentani) je P. odložil orožje in se vrnil v Furlanijo, ki je bila že pridružena Italiji. Mazzinijeva ali boljše garibaldinska komponenta njegove osebnosti pa je ostala v njem vedno močno zakoreninjena. V Milanu je spoznal 16-letno Amalijo Galli, sestro kiparja Rizzarda Gallija, avtorja spomenika »5 milanskih dni«, in se z njo poročil. Imela sta štiri sinove. Najbolj poznana sta Guido in Vittorio. Guido je bil socialist, ur. satiričnega in antikleikalnega tednika »L'Asino«, poslanec v rimskem parlamentu, vojni dopisnik, lastnik založniške hiše, osebni prijatelj Mussolinija in glavnih voditeljev faš. stranke; bil je med ustanovitelji it. »fasciov« in je umrl 1923 v New Yorku. Vittorio je postal svetovno znan kot lutkar. V Rimu je ustvarjal, izdeloval, režiral in vodil Teatro dei Piccoli, ki je obredel ves svet in povsod žel velike uspehe (gl. čl.). Naj tu samo omenimo še, da je bila Carlava hči Marla mati dveh otrok (Vera in Orio Vergani), ki sta postala slavna: Vera v igralskem poklicu, brat Orio Vergani (1889-1960) pa kot časnikar in pisatelj. - Carlo je bil po poklicu odvetnik in je imel pisarno v hiši. Ni se ukvarjal samo s svojim poklicem (imenovali so ga l'avocat dai Selâs - odvetnik Slovencev), ampak je bil velik ljubitelj kulture, časnikarstva, zgod., glasbe in gledališča in je za to svojo strast napravil celo premoženje, tako da je njegova družina živela prav skromno. P. je začel pisati 1870 (esej o pesniku P. Zoruttiju in furlanskih ljudskih pesmih). Glavno zgod. delo in časopisni članki pa so bili objavljeni po 1882. Knjižica *Mons. Jacopo Tomadini e la sua musica sacra* je izšla v Čedadu 1883. Istega leta se je na straneh Giornale di Udine vmešal v debato o »slovanskem vprašanju«, kjer zagovarja zamisel o bodoči ilirski državi južnih Slovanov; v tem kontekstu naj bi Čedad dobil zgod. nalogo: za to pa bi bilo treba ustanoviti slavistični inštitut

in katedro za poučevanje slov. jezika. Tako bi se mogli Benečani razvijati v skladu z zgod. konstantami polit. integracije v it. državi in ovrednotiti svojo različnost na kulturnem, jezikovnem in upravnem področju. Zgodovino Benečije je raziskoval v letih 1883-87; to so bila leta njegovih polemik, časnikarskega boja, v katerem so ga zaradi njegove vneme tako označili: »S preveliko vnemo odkriva nekakšno Slovenijo v Italiji in povzroča upravičeno ogorčenje, ker si je izmislil v italijanski kraljevini slovansko vprašanje... Delo (La Slavia Italiana) je polno podtikanja, nezadovoljstva in ugovorov, češ da ti Slovani ne pripadajo veliki italijanski domovini...« (Corriere di Gorizia 7. jul. 1887). *Slavia Italiana* je izšla 1884 v Čedadu in prav tej knjigi dolguje P. svojo slavo. V zadnjem delu se neustrašeno postavlja v bran prve slov. skupnosti v It. 1885 je izdal drugi del, ki nosi podnaslov *Polemica*, kjer je sintetiziral svojo teorijo in odgovoril na vse svoje kritike in napadalce ter spet poudaril važnost Benečije in njeno polit. in kult. vlogo v srednji Evropi. 1887 je izdal pri istem založniku v Čedadu knjigo o sosednjah: *Slavia Italiana - Le Vicinie* s podnaslovom *Istituti amministrativi e giudiziari in relazione a quelli del Friuli ed alla storia comune*. V Sosednjah je avtor napadel tabù it. polit. in upravne centralizacije, s tem da se je navezal na upravno in sodno avtonomijo, ki sta jo uživali Landarska in Mierska banka pod Beneško republiko. Avtor navaja obilno gradivo, ki ga je iztaknil po župnijskih arhivih, javnih in zasebnih zbirkah dokumentov, ter pobija vse nasprotne teorije. Poznal je B. de Courtenaya in občudoval Ello Schultz-Adaiewsko, ki je spremljala poljskega jezikoslovca in proučevala melodije Rezijanov in Benečanov (prim. La patria del Friuli 11. okt. 1898). Svojo živahno osebnost je pokazal v časnikarskih in zgod. debatah, ob raznih stoletnicah (Jakoba Stelina, Pavla Diakona, Pavlina Oglejskega) in ob porokah, v počastitev katerih je objavil nekaj dragocenih starih dokumentov in celo novel. Stalno je poudarjal, da je ponosen na Benečijo in na svoj rod. 1892 je izdal v Čedadu *Homologijo*, kjer opisuje svoj polit. in moralni nazor. Predmet knjige je človek. Avtor daje vtis vedrega misleca, polnega človečnosti in zdrave pameti, globoko vernega in zasidranega v tradicionalnih vrednotah kmečkega življenja ter postavlja prebivalce Nadiških dolin za vzor individualnega in skupnega živ-

ljenja. - Bil je ljubitelj gledališča in občudovalec slavne it. igralka Adelaide Ristori, s katero si je dopisoval in ji organiziral lep sprejem v Čedadu. Ristorijeva mu je (1899) navdihnila tragedijo *Romilda* (čedadjska legenda), ki je postavljena v langobardsko dobo; leto prej je napisal monolog *Francesca da Rimini* (Udine 1898). Največje zasluge za svoje rodno mesto si je P. priboril z delom za slavnosti ob tisočletnici zgodovinarja Pavla Diakona. Te slavnosti so dosegle višek v znanem zgod. kongresu sept. 1899, ki so se ga udeležili največji evrop. zgod. od angleških do ruskih, od skandinavskih do madžarskih. Tedaj je bil Čedad, morda zadnjič, v središču mednar. pozornosti. P. je bil genialen, antikonformist, znan po svoji simpatični ekstravaganci, po svojem živahnem videzu in po svojem ekshibicionizmu (prvi je v Čedadu vozil kolo in je večkrat nastopil kot igralec na čedadjskih odrih). - 1905 se je preselil z družino v Rim k sinu Guidu, ki se je uveljavil v it. polit. življenju, in tam je P. kar naprej pisal, urejal svoje papirje in se srečeval s preživelimi garibaldinci. Knjiga *Slavia Italiana* je P-ovo najpomembnejše delo. Napisal jo je garibaldinec, ki se nikoli ni sramoval svojega rodu in ni nikoli zatajil svoje ožje domovine, ampak je bil nanjo celo ponosen. Njegov najboljši biograf Pavel Petricig piše: »Prepričan sem, da so dela C. Podrecca o Beneški Sloveniji še danes aktualna in da je ta knjiga najvažnejši dokument o Beneški Sloveniji in najvišji prispevek njenega stvariteljskega duha« (Biografska študija o C. P. v *Slavia Italiana*, ponatis, Trst 1977, 20).

Prim.: Podatki tega članka so prirejani in vzeti iz temeljite in izčrpne biografske študije o C. Podrecci, ki jo je napisal Pavel Petricig kot uvod k ponatisu *Slavia Italiana* (ZTT, Trst 1977), str. 7-46. Isti avtor je prispeval tudi spremno besedo h knjigi (str. 47-79), ki je pravzaprav obširen in dokumentiran esej o problematiki Beneške Slovenije v zadnjih sto letih. Na koncu ji je dodal vire, literaturo ter bibliografijo Podreccovih del in spisov (biografska študija in spremna beseda sta objavljeni v it. in slov. jeziku). Odmeve slov., it. in nem. časopisov na Podreccova dela in spise glej v knjigi *Slavia Italiana - Polemica* (ponatis, ZTT, Trst 1978) in v dokumentaciji, ki spremlja knjigo (uredil študijski center Nadiža, predgovor Pavel Petricig).

B. Z.

PODRECCA Vittorio, odvetnik in lutkar, r. 25. apr. 1883 v Čedadu, u. 5. jul. 1959 v Zenevi (Švica). Oče Carlo, odvetnik, mati Amalia Galli iz

Milana. Osn. š. in gimn. v Čedadu, nato U v Padovi, kjer je študiral pravo in diplomiral z odliko. Nekaj let je opravljal odvetniški poklic, najprej v Čedadu in nato v Rimu v očetovi pisarni, kamor se je preselil z družino k bratu Guidu. Od očeta je podedoval tudi zanimanje za glasbo, predvsem pa — kot vsa družina — uničljivo ljubezen do gledališča. Kot otrok je hodil z očetom na svojevrstna potovanja, ko je oče igral klavir na vaških sejnih Beneške Slovenije. Še deček si je v Čedadu ogledal gledališče in lutkovne predstave ter sodeloval z Braidottiji iz Čedada. V Rimu je bil nekaj časa tajn. v Regio Liceo musicale di santa Cecilia in se ukvarjal s publicistiko in pisateljevanjem. 1925 je izdal v Rimu odlično mladinsko knjigo *Fratello*. V Rimu je prišel med glasbenike in 1912 se je v palači Odescalchi rodilo njegovo lutkovno gledališče I Piccoli di Podrecca, ki mu je prineslo svetovni sloves. Najprej je bilo mišljeno kot lutkovno gledališče za otroke, ki je prirejalo nekaj časa otroške burke, nato pa prave komedije tudi za odrasle. V konjušnici omenjene palače je ustvarjal, izdeloval izvirne lutke, režiral in vodil Teatro dei Piccoli (Podreccovi malčki). Z njimi je obredel ves svet in povsod so občudovali lepoto in bogastvo kostumov in scen ter dognanost glasbenih spremljav (Rossini, Mozart, Paisiello, Debussy, Prokofjev). Teatro dei Piccoli, ki je premogel 2 tisoč izvirnih lutk, 25 lutkarjev in drugih sodelavcev ter 80 stotov raznih rekvizitov, je pripravljval izrazite in umetniško prefinjene predstave in žel uspehe po vseh kontinentih. 1953 je prišel v Čedad in takrat so mu izročili mestne ključe in trenutno se Čedadci izmed vseh imenitnih članov Podreccove družine spominjajo prav njega. P-ove lutke je kupilo Teatro Stabile di prosa del Friuli-Venezia Giulia 7. maja 1979 z deželno podporo in prireja predstave.

Prim.: Carlo Podrecca, *Slavia Italiana* (ponatis), Trst 1977 - Biografska študija o C. Podrecci prof. Pavla Petriciga, str. 43-44; Enci Treccani, vol. XXVII, 586; Podrecca e il Teatro dei Piccoli, Trst 1979 (v knjigi je več slik avtorja in njegovih lutk); Le marionette di V. P., Quaderni del Teatro stabile di prosa del F-VG, N. 21, maggio 1981 z več članki in slikami lutk.

B. Z.

PODREKA Jožef (PODRECA Joseph), duhovnik, kult. in gosp. delavec, r. 1. mar. 1822 v Podutani, župnija Podutana, občina Sv. Lenart v Benečiji, u. 12. maja 1886 v Tržiču (Monfalcone). Oče Mi-

hael, iz Nježacove družine, mati Katarina Faidutti iz Škrutovega. Študiral je verjetno v Gor., kjer je bil posvečen v duhovnika 19. sept. 1846. Posvetil ga je nadškof Fr. Ks. Lushin. Tako piše sam o sebi v krstni knjigi 1856, ko je bil kurat v Breginju, kjer ga je slovesno ustoličil bovški dekan Jožef Vogrič na belo nedeljo 1856. P. je avtor katekizma, ki je izšel pod naslovom *Katekizem ali kristianski nauk v prašanjih in odgovorih zložen zlasti iz nauka gosp. Mihaela Casati Jožefa Podrieke za slovenske šole* (v Gorici 1851, natisnil J. K. Seitz, 64 str., mala oblika). Ta katekizem je posvečen Antonu Ukmarju, duhovniku v Marijinem Celju nad Kanalom; natis je dovolil gor. nadškof. Simon Rutar omenja pa, da je Peter Podreka izdal 1851 v Gorici katekizem po Casatiju, ki ga pa videmski nadškofijski ordinariat ni potrdil, ker je bil pisan v knjižni slovenščini. Po Rutarju povzema ta napačni podatek vrsta del, npr. JKol 1966, 59. Kje je P. opravljal prvo kaplansko službo, ni zabeleženo. Ugibati se sme, da kje blizu Gorice, kjer je že 5 let po posvetitvi izdal omenjeni katekizem. Drugo službeno mesto ali bolje prvo znano kaplansko službo je P. dobil v Ročinju, kjer je zapisan prvi krst, ki ga je imel 2. apr. 1854, zadnji pa 9. jun. 1855. Kot vikar-kurat je deloval potem v Breginju od 1855 do 1877. Največje njegovo delo v Breginju je bila zidava nove župn. cerkve sv. Nikolaja; temeljni kamen je po pooblastilu gor. nadškofa Andreja slovesno blagoslovil sam P. 28. sept. 1858. Še tisto leto je bila dograjena do strehe, potem se je delo zaradi težav s strani vodje zidarskega podjetja Bobella za eno leto ustavilo. 1860 je bil pokrit že prezbiterij, na koncu 1862 pa tudi cela cerkev, ki jo je na belo nedeljo 1863 slovesno blagoslovil kobariški dekan Andrej Jakše. Istega leta 14. sept. je bil vikariat Breginj povišan v župnijo. 10. jun. 1866 je novo cerkev sv. Nikolaja v Breginju slovesno posvetil gor. nadškof Andrej Gollmayr v pričo 14 duhovnikov in štirih bogoslovcev iz Gorice. Drugo večje P-ovo delo v Breginju je bilo podaljšanje (pokopališke) cerkvice sv. Marije Snežne na Kladju (v sedaj ohranjeni velikosti). Veliko je P. napravil tudi za sadjarstvo v Breginju, kjer so 1859 posadili preko 1.000 jablan. Verjetno se je tega dobro naučil v Breginju (Valentin Stanič). 1859 so zaradi gradnje nove cerkve uredili tudi vozno pot od Robiča do Breginja zaradi dovoza tramov (iz Rajbla, kakor kasneje za cerkev v Log-

jeh). Prej je bila zasilna vozna pot ob Nadiži, skozi Podbelo in skozi Sedlo. 1864 je bila narejena nova konica na (ločenem) zvoniku, ob katerem je stala prejšnja cerkev. 1869 je bilo obnovljeno župnišče v Breginju, 1872 so bile postavljene nove orgle v tej cerkvi (delo Augusta a Prospero Folia pri Briksnu); te so dobro služile vse do potresa 1976. Leta 1873 je bil naveden nov veliki zvon (delo Al. Broili iz Vidma). 1875 je bilo zgrajeno novo pokopališče (na Kladju), ki ga je blagoslovil P. sam. In še več drugih manjših del je naredil v Breginju. Dne 18. jan. 1877 je bil imenovan za župnika v Ajellu (Ajello del Friuli) na Furlanskem, kjer je deloval do marca 1879. P. je umrl kot župnik in dekan v Tržiču (Monfalcone) v starosti 64 let.

Prim.: Župn. arhivi v Podutani, Ročinju, Breginju. Vse podatke o delovanju J. P. v Breginju je zbral Franc Rupnik, dekan v Kobaridu; ZD 1854, 80; B. Marušič, Prispevek k biografiji P. Podreke, JKol 1970, 197.

B. Z.

PODREKA Peter (it. **PODRECCA**), duhovnik, narodni buditelj, pesnik in pisatelj, r. 16. febr. 1822 v Špetru (Sanctus Petrus Sclaborum), obč. Špeter v Benečiji, u. 4. nov. 1889 v Roncu (obč. Podbonesec). Oče Mihael, posestnik, mati Terezija Corincigh iz Špetra. Osn. š. v Čedadu, gimnazijo in bogoslovje v Vidmu, kjer je bil ordiniran 1848. Vsaj eno leto pred posvetitvijo je bil naročen na Kmetijske in rokodelske novice in je verjetno poznal tudi osrednjo slov. naobžno literaturo ter pridigarske narečne rokopise, zato se je začel lotiti pisanja lastnih pridig takoj po posvetitvi. P. Merku je objavil štiri P-ove narečne pridige (iz let 1848-54) in o njegovem jeziku piše, da »je lep, sočen, pristen, blagoglasen, živ, klen, pač učinkovito izrazilo nadarjenega besednega oblikovalca... Zato velja prav tem pridigam večja pozornost kakor katekizmom in nebogljenim pesmim izpod Podrekevega peresa« (Letopis NSK za leto 1971, Trst 1972, 10). Služboval je 7 let kot kaplan v Trčmunu (od febr. 1850 do 31. dec. 1856). »Bil je ljudem pravi oče ne samo v duhovnih zadevah, ampak tudi v vsakem drugem oziru. In še posebno se je žrtvoval in postavil zanje svoje življenje, kadar je po kaplaniji razsajal legar in pozneje še hujša kolera in je kot umen zdravnik bolnikom stregel, zdrave učil in svaril in mnogim rešil življenje« (I. Trinko). Od 1857 je bil kaplan v Špetru in se zavzemal, da bi tam se-

zidali novo župn. cerkev, a brez uspeha. Od 1873 do smrti pa je bil kpl. v Roncu, kjer je dvignil umno sadjarstvo, bodisi z besedo, bodisi z zgledom in je bil zato večkrat odlikovan. Bil je veselega značaja, zelo vljuden in gostoljuben. Furlanski znanci so ga imenovali »il gentiluomo della montagna«. Sodeloval je z nasveti s poljskim jezikoslovcem B. de Courtenayem, ki je bil večkrat njegov gost, dopisoval si je z Luko Jeranom, ur. Zgodnje Danice, in je bil v prijateljskih odnosih z Janezom Hrastom z Livka, tedanjim ravn. gor. semenišča. Zložil je in natisnil na letake več priložnostnih pesmic, posebno za nove maše, a se jih je večina izgubila. Nekaj se jih je ohranilo med Trinkovo zapuščino in so bile objavljene v TKol: *Ivanu Mariji Berengo-tu Videmskemu Nadškofu*, 22. malega srpana 1886; *Videmskemu Nadškofu Andreju Casasoli*, 18. maja 1889; *Novomašniku Janezu Plata*, iz 1871. Skupaj s špetrskim župnikom M. Mučičem je izdal *Katekizem za Slovence Videmske nadškofije na Beneškem* (Videm-Gorica 1869). Prvo pesem je objavil v goriškem tedniku *Domovina* (28. avg. 1868, št. 35) pod naslovom *O prvi nekrivavi daritvi novega mašnika, Jožeta Jušiča v Cirkvi Sv. Jakopa Apost. v Ažli*, 23. velikega Serpana 1868. Leta 1871 je gor. list *Soča* (24. maja 1871, št. 4) priobčil pesem *Slovenija in njena hčerka na Beneškem* s podpisom *Domoljub na Beneškem*. Ta pesem je imela lep odmev, saj jo je Simon Rutar objavil na prvi strani svoje *Beneške Slovenije* (Lj. 1899). P. je pisal pod vplivom takratne slov. buditeljske poezije, ki je bila v 60. in 70. letih preteklega stol. zelo razširjena. Za to pesmijo, ki je bila po Trinkovem mnenju najboljša P-ova pesem, je objavil v mrb. Zori (15. avg. 1874, št. 16, str. 257) pod psevdonimom *Beneški Slovenec* pesem *Slavjanka na Beneškem*. Pesem je postala splošno znana potem, ko jo je uglasbil takratni kobarški učitelj in pevodnja Srečko Carli iz Tolmina. Iz leta 1878 je pesmica *Kobariškim pevkam*, ki jo je P. zložil potem, ko se je bil udeležil občnega zbora gor. polit. društva Sloga v Kobaridu (7. apr. 1878). Ta pesem je bila prvič natisnjena v gor. Novi Soči (28. mar. 1890, št. 13) in v LZ s posredovanjem I. Trinka. Istega leta jo je uglasbil nadarjeni, a prerano umrli kobarški učitelj in skladatelj Hrabroslav Volarič, ki ji je dal naslov *Slovenskim mladenkam*. P-ov sorodnik, odv. C. Podrecca je v slov. in it. prevodu objavil pesem *Slovenija in njena hčer-*

ka na Beneškem v svoji knjigi *Slavia Italiana* (Čedad 1884, 127-28). O P-ih pesmih piše I. Trinko: »Težko je izhajal z jezikom, kar se i meni in vsakemu Benečanu godi... Popravlil sem se svinčnikom pravopis (Podrekove pesmi, op. ur.), kojega ni še znal rabiti, in kojega pri nas noben še zdaj rabiti ne zna, izvžimši morda jednega samega, č. g. Pavša« (pismo Francu Levcu 7. apr. 1890). Smatrajo ga za prvega beneško-slov. pesnika in pisatelja. To čast si deli s sobratom duhovnikom I. Obalo iz Marsina. Slednji ga v nekem članku imenuje »prijatla slovenšine in prijemnika slovenskih časopisov« (Slovenija, Lj. 1849, str. 156). V opombi k temu članku objavlja Obala P-ovo pismo, v katerem je vključena ta kratka domovinska pesem: *Prebivam na Laškem / sim rojen Taljan / izviram s Slavjanstva — / Bom vedno Slavjan. / Oh, drago Slavjanstvo... / Predragi moj dom! / Dokler bom na svetu / jaz ljubil te bom*. P. je širil med ljudstvom slov. molitvenike in knjige Družbe sv. Mohorja in spodbujal pri duhovnikih ljubezen do slov. jezika in do ožje beneške domovine. Njegovo liter. prizadevanje pa je brez dvoma močno vplivalo na mladega I. Trinka, kot je razvidno iz tega stavka: »Bil je čista iskrena duša slovenska in je širil, kjer je mogel, narodno zavednost. Pisatelja teh vrstic, šele mladega dijaka, je on spravil na pravo pot« (I. Trinko, *Beneška Slovenija*, zgodovinski oris. JAL 1923, Trst). P-ovi sorodniki so mu postavili na ronškem pokopališču nagrobni kamen s slov. besedilom, ki je vzdian na pokopališki kapeli.

Prim.: I. Trinko, LZ 1890, 280-87 z objavo posvetnih pesmi; Glazer III, 50, 125; Rutar, *Beneška Slovenija*, 175; Simonič, KCM 1909, 30-31 in 1910, 77, 87; I. Trinko, M 1922, 273-75; Gabršček I, 204; B. Marušič, Prispevek k biografiji P. P., JKol 1970, 196-201 (s ponatisom pesmi in s sl.); TKol 1963, 61-63; 1973, 98-100; 1979, 54; 1981, 115-21; DOM 1979, št. 10; A. Cracina, *Costumanze religiose di nostra gente*, Gorizia 1965, 5 s sl.; Carlo Podrecca, *Slavia Italiana* (ponatis), Trst 1977 (Podrekovo sorodstvo v biografski študiji P. Petriciga na str. 7-8). P. Podreka je napisal 1848 pesem, ki je v nemala domače patriote in ki se začneja z besedami: »Predraga Italija / preljubi moj dom, / do zadnje moje ure / jest ljubu te bom« (celotno pesem v slov. izvirniku in v it. prevodu je objavil Carlo Podrecca v knjigi *Slavia Italiana*, 23-24). Dvajset let pozneje, po združitvi Benečije z It. je razočaran zapisal: »Jaz nisem Taljanka, / pa tudi ne bom, / sem zvesta Slavjanka / in ljubim svoj dom« (*Slavjanka na Beneškem*); SBL II, 403.

B. Z.

POGAČNIK Anton, zdravnik, r. 2. sept. 1829 v Dobrli vasi na Koroškem, u. 11. dec. 1900 v Gor. Bil je sin revnega tesarja. Po gimn. je odšel na Dunaj, kjer se je posvetil medicinsko-kirurškemu študiju. Po doktoratu je bil vojaški zdravnik v Veroni, Gradcu in menda še drugje. Zaradi težke prsne bolezni je postal civilni zdravnik. Bival je nekaj let v Gor., zatem v Pöchlarnu ob Donavi na Nižjem Avstrijskem in od 1868 na Dunaju, kjer je postal specialist za pljučne bolezni. Tu je izdal 1887 knjigo *Erklärung der mikroskopischen Untersuchungen auf Tuberkel-Bacillen in Sputum Brustkranker mit Ausstellung von 100 Doppel-Praeparaten*, ki jo je prevedel Janko Leban in je izšla 1898 v Novem mestu pod naslovom *O jetiki, sušici in deri*. Nem. knjiga je doživela pet natisov. P. je namreč iznašel tako imenovani katarni prašek, ki ozdravlja pljučni katar in s tem zavira razvoj jetike. Kot specialista na Dunaju, kjer je bival 25 let, so ga klicali v najvišje kroge in kdaj celo na dvor. V tem času je kupil ob Klopinijskem jezeru vilo, kamor je odhajal na poletne počitnice. Sem je privabil imovitejše sloje, ki jih je zdravil z vso skrbjo. Kasneje je vilo prodal in se 1895 naselil v Gor., kjer so ga že težko bolnega obiskovali zlasti goriški okoličani, posebno po izidu njegove poslovenjene knjige o jetiki, ki se je precej razširila med našim ljudstvom. V nem. je napisal še več knjig o tuberkulozi, tudi preprostih za ljudstvo. 1888 je prejel zlato medaljo na mednar. razstavi v Bruslju za knjigo *Die Tuberkulose und Tuberkelbacillen*. V dunajskem strok. glasilu *Regenerator* je bil o njem objavljen članek s sliko.

Prim.: Janko Leban, Dr. Anton Pogačnik zdravnik. Ob obletnici njegove smrti, SN 1901, št. 286, 1-2.

Svk.

POGAČNIK Feodor Marja, pravnik in šolnik, r. 9. julija 1908 v Gradcu (Avstr.), živi na Dunaju. Oče Josip, zdravnik v Lj., mati Amalija Povše. Osn. š. in realna gimn. v Lj., maturiral 1927. Pravo študiral na U v Monakovem in nato v Bgdu, kjer je 1934 diplomiral. Doktoriral 1936 na U v Lj. Mar. 1952 nostrificiral diplomu na U v Trstu s tezo o *Pravu, običaju in praksi državne uprave* (Diritto, consuetudine e prassi amministrativa). Že med študijem se je zaposlil v industriji, sodno prakso opravil na sodišču v Celju, odvetniško v Lj., kjer je bil po odvetniškem izpitu samostojen odvetnik do 1945, ko

se je preselil v Trst. V Trstu je 1945-53 poučeval pravo na slov. Trgov. akad., 1953-54 na učiteljsku in 1954-55 na Nižji gimn. 1954 je napravil na Dunaju prof. izpit in do upokojitve 1976 poučeval na tamkajšnjih Višjih tehničnih zavodih (Höhere Tech. Bundeslehranstalten), predvsem na Aeronavtiki (Flugtechnik) mednar. in nacionalno letalsko pravo, pa tudi državoslovje in ekonomijo. Zadnja leta se je posvetil pisanju. P. je v Trstu sodeloval s predavanji v slov. radijskih oddajah (od 9. do 30. apr. 1953 z nizom o davkih in 20. jun. in 17. septembra 1953 o družinskem pravu). 1955 je objavil tri članke v dnevniku *Corriere di Trieste*: *L'assicurazione sociale nel mondo - Provvidenze in Austria* (23. mar.), *Strassburgo Europea* (20. apr.) in *L'uomo onora Montesquieu* (27. maja). Na Dunaju so izšle v revialnem tisku razprave *Aus der Sicht der Luftfahrt* (Wiener Lehrer, Mai 1973), *Gesellschaftliche Aspekte - einmal anders* (Wiener Lehrer, April 1974), *Staatsidee in der modernen Verfassung* (Wiener Lehrer, Oktober 1974/75), *Verfassungsrecht in Bilde der Zeit* (Berufsbildende Schule Österreichs 1974/75). V samozaložbi je izdal dva eseja: *Der Kirchenbeitrag - objektiv* (Dunaj 1980) in *Ethos der modernen Gesellschaft* (Dunaj 1981). Njegovo najobsežnejše delo pa je zgodovinska, kulturna in socialna študija o očetovi graščini Dol pri Ljubljani, o takratnem življenju in ljudeh. Od načrtovanih treh sta doslej na Dunaju izšla v samozaložbi prva dva zvezka *Schloss Lusttal* - Band I (1983) in Band II (1985).

Prim.: Demokracija 14. mar. 1952; IzvTrst 1947-1955; osebni podatki.

B. S.

POGAČNIK Ivan, povovodja, organist, skladatelj, r. 26. jun. 1855 na Posavcu pri Podnartu v župniji Ljubno na Gorenj. posestniku in gostilničarju Ignaciju, u. 23. okt. 1934 v Lj. v bolnišnici. Že v osn. š. v Ljubnem je kazal posebno nadarjenost za glasbo. Prve glasb. nauke je dobil pri učitelju in organistu Petru Cebinu v Kranju. Izpopolnil se je pri A. Foersterju in A. Hribarju v Lj. 1877 je dobil mesto organista v Kamni Gorici, 1879 v Ljubnem, nato pri Sv. Juriju pri Cilu in v Sv. Križu pri Beljaku. Po izpitu na orglarski š. v Lj. 1882 je postal 1884 organist v Vipavi in zborovodja v tamkajšnji Čitalnici. 1894 je odšel za zborovodjo v Celje, 1896 v Tržič, 1900 v Idrijo, kjer je bil mestni organist in učitelj petja na realki. Po upokojitvi

1923 je odšel na Rakek k sinu Ivanu, kontrolorju drž. železnic. Bil je dober organist, sposoben in domiselni organizator in vešč skladatelj. V letih 1884-94 je bil vodja čitalniškega zbora v Vipavi, ki ga je prevzel od A. Hribarja. Tam je 1888 dal pobudo za ustanovitev farne pev. š. Bil je vnet pospeševatelj cecilijanskih nazorov; odpravljal je iz cerkve posvetno glasbo in uvajal vanjo cerkv. Vneto je gojil gregorijanski koral. V Tržiču je vpeljal večernice. Mnogo je dopisoval v CG. Med drugim je zložil: *Missa in honorem ss. Cordis Jesu* za moški zbor (1886); *Missa de Spiritu Sancto* za meš. zbor (1893); *Missa in honorem B.M.V. de perpetuo succursu* (1899); *Missa in honorem B.M.V.* za meš. zbor z orglami (1904); *Missa in honorem S. Josephi* za meš. zbor (1910); *Slov. maša za 3-glasni ž. zbor z orglami* (1915); tri zbirke *Marijinih pesmi*; *Zbirka evangelističnih pesmi* v čast Srcu Jezusovemu; 4 himne *Kraljici sv. Rožnega venca* za meš. zbor; več ofertorijev za solo in moški zbor. Seznam njegovih objavljenih in neobjavljenih skladb je sestavil St. Premrl v CG 1939, 51-55, 74-77. Njegove skladbe so lahke, melodiozne in strogo cerkv. Predlagal je posebno komisijo, ki bi presegala cerkv. pesmi, kar se je zgodilo 1914.

Prim.: SBL II, 408; Jelerčič, 68, 77, 78, 84, 114, 172, 203; Trobina, 99, 116, 133; Cvetko III, 32, 243, 250, 434, 465; D. Cvetko, *Stol. slov. glasbe*, 223; CG 1910, 87; 1922, 39; 1927, 99-101 s sl.; 1934, 181-83; 1939, 51, 74; 1943, 1-3; KMD 1936; Simonič, 396; Šlebing, 230.

Har.

POGAČNIK Marko, kipar in oblikovalec, r. 11. avg. 1944 v Kranju, živi v Šempasu v Vipavski dolini. Oče Albin, tiskarski mojster in numizmatik, mati Mara Poličar, gospodinja. Osn. š. in gimn. v Kranju (mat. 1963), ALU pa v Lj. (kiparski oddelek, D. Tršar in Z. Kalin). Diplomiral 1967. Od 1968 svoboden umetnik. Z razstavno dejavnostjo je začel že zelo zgodaj: 1962 razst. v predddverju Prešernovega gledališča v Kranju; 1965 osebna razst. v Prešernovi hiši v Kranju; 1966 »Knjiga«, avtorska knjiga-objekt. 1966 je skupno z Iztokom Geistrom ustanovil gibanje OHO. Od 1966-68 soavtor knjig edicije OHO: *Eva, OHO, Knjiga v škaticah, Pegam in Lambergar*; v zbirki Znamenja (zal. Obzorja) pa: *Pericareze-racirep, Ikebana*. Od 1969-71 je član skupine OHO skupaj z Milenkem Matanovičem, Davidom Nezom in Andražem Šalamunom; nastopil je na Trienalu v Bgdu, v Aktionsraum v Münchnu, v Muzeju Moderne umetnosti v New Yorku, na

Bienalu mladih v Parizu; izdelal je prostorske načrte na rekah Kokri in Savi, v dolini Zarica pri Drulovki; razstavljal je v Lj., Novem Sadu, Bgdu, Sarajevu, Firencah. Skupina OHO se je 11. apr. 1971 z družinami in prijatelji naselila v Šempasu v Vipavski dolini. P. je ustanovil kmečko skupnost in umetniško skupino Družina v Šempasu (1971-78). S skupino je razstavljal na Trienalu v Bgdu, na Trigonu v Gradcu, na Bienalu v Benetkah, na »Novi umetniški praksi« v Zgbu, Sodobna slov. umetnost 1945-78 v Lj., v Katol. domu v Gor., v Argonavtih v N. Gor. Od 1978-85 je gradil »mrežo krajinskih skulptur v Vipavski in Soški dolini«: Vrtovin, Šempas, Cesta, Visoko, Duplje, Vitovlje, Gabrje, Vipavski Križ, Bovec, Vogrsko, Podnanos, Zatočmin, Osek, Podkraj (vse spomeniki ali grobnice NOB); skulptura za Kulturni dom v N. Gor., likovna oprema Gradbene š. v Ajdovščini, pokopališča v Tolminu ter ambulante v Mirnu. 1982 je izdelal skulpturo pred Muzejem moderne um. v Skopju, 1983 pa skulpturo štirih letnih časov pred Agromosko fak. v Lj. 1985 je bila osebna razstava v Mali gal. v Lj. Od 1980-85 »Delavnica v prostoru«, izvedena v Skopju, Sarajevu, Bgdu, Lj., Benetkah, Zgbu, Monte Verità. P. je izdal nekaj zanimivih, svojevrstno napisanih knjig: 1982 *Vodnik v Vipavo*, 1984 *Umetnost novopazarskega prostora*, 1985 *Ley-lines and ecology* (skupaj z Williamom Bloomom), Glastonbury, U. K., 1985 *Percorso segreto attraverso Venezia* (Carucci Ed., Rim).

Prim.: Sinteza 12/dec. 1968, 33-36; Sinteza 16/mar. 1970, 76; Sinteza 17/jun. 1970, 46-48; MSE III, Lj. 1976, 95; Zloženska ob razstavi v Katol. domu, Gor. od 11. do 20. mar. 1976; Tretji dan, febr. 1984/85, št. 5, 10-11; M. Pogačnik, Mala gal., Lj., sept. 1985 (katalog ob razstavi).

V-č

POHAJAČ Franc, ustanovitelj in vodja glasbenih skupin, salezijanec, r. 4. febr. 1941 v Celju, živi na Opčinah pri Trstu. Oče Franc, kmet, mati Marija Sivka. Prvo stopnjo osn. š. dovršil v Novi Cerkvi (zdaj Strmec) pri Vojniku, drugo stopnjo (nižja gimn.) na Dobrni, klas. gimn. v nadškof. semenišču v Zadru. Po dveletni obvezni vojaški službi je začel bogoslovne študije na Teološki fak. v Lj. (1963-65), jih nadaljeval na Papeški salezijanski U v Rimu in jih 1969 končal z licenciatom v bogoslovnih vedah. Posvečen je bil 28. dec. 1968 v Novi Cerkvi. Od sept. 1969 slušbuje na Opčinah (v Marijanišču). Posveča se predvsem delu med slov. mladino na Opčinah

s poučevanjem verouka v šoli ter ustanavljanjem raznih glasbenih skupin in pevskih zborov. Ustanovil je glas. skupine: Taims, Galebi, Zvezde, Rdeči nagelj, Pevski tercet Mavrica. Otroški in Mladinski pev. zbor Vesela pomlad. Za delo na glasb. področju se je spopolnjeval pri raznih strokovnjakih: pri dr. Mirku Cudermanu klavir in orgle, pri prof. Samuilu Vidasu iz Bolgarije dirigiranje in pevsko tehniko, redno se udeležuje pev. tečajev v Sji in It. Od 1983 vodi tudi Mešani pev. zbor Sv. Jernej na Opčinah in je član odbora ZCPZ v Trstu. Z glasb. skupinami in zbori prireja gostovanja za Slovence po Evropi, ZDA in Kanadi. Tako je gostoval z Galebi in pev. tercetom Mavrica v Kanadi in ZDA, 1981 z Galebi v Nemčiji, 1983 z Galebi v Belgiji, isto leto z MPZ Vesela pomlad in glasb. skupino Zvezde v Rimu, z istima skupinama 1984 v Parizu in 1985 v Berlinu. Vse to delovanje je izraz skupnega dela staršev, mladine in P.

Prim.. Osebni podatki; Letopis Cerkve na Slov. 1985, 357; časopisna poročila o prireditvah.

Jem.

POHAR Lado, urednik, časnikar, družbenopolit. delavec, publicist, r. 9. jul. 1920 v Radečah, živi v Lj. Oče Franc, strojnik, mati Karolina Kurnik, trg. pomoč. Osn. š. je obiskoval v Radečah, gimn. v Celju (1933-39) in Lj. (1939-41). Obakrat zavoljo polit. delovanja izključen (član SKOJ-a od 1937), maturo delal 1945 po vojni v Lj. V Bgdu 1948 končal diplomatsko šolo, 1966 ob delu diplomiral na Visoki š. za polit. vede v Lj., smer novinarstvo in politologija. Pred vojno sodeloval v napred. srednješol. glasilu Slovenska mladina. Aktivist OF od 1941, jun. 1942 aretiran v Lj. in interniran v Gonarsu ter drugod po It. vse do njene kapitulacije sept. 1943. Od sept. 1943 deloval na Prim., med drugim sekretar SKOJ-a za Prim. (od konca 1943 do konca 1944), obenem tudi ur. Primorske mladine. Sredi apr. 1945 imenovan za glav. ur. Partizanskega dnevnika, ko se le-ta po vojni v Trstu preimenuje v PDK, ostane tam ur. še nekaj mesecev. Jeseni 1945 organizacijski tajn. PNOO za SlovPrim. in Trst. Spomladi 1946 v Inštitutu za proučevanje mednar. vprašanj v Bgdu, sodeloval pri pripravljanju gradiva za mirovno konf. v Parizu. Nato diplomatsko konzularni uslužbenec v Min. za zunanje zadeve. Od 1948 delal v zunanje-polit. redakciji Tanjuga v Bgdu. Mar. 1951 premeščen v Koper za dir. tamkajšnje rad. postaje (Radio

Koper). Od 1957 do 1962 prvi dir. slov. televizije, pred tem na tečaju za televizijo pri BBC v Londonu. Od 1964 do 1968 dopisnik JRT pri OZN v New Yorku. Po povratku iz ZDA ustanovil na RTV Lj. Službo za študij programa (SSP) in ostal njen vodja do upokojitve 1974. Tudi po upokojitvi vsestransko strok., družbeno in polit. aktiven. - V času začetkov in razvoja slov. televizije bil član jsl. TV programske komisije in komisije JRT za zveze z inozemstvom. Večkratni jsl. delegat na programskih konf. Evrovizije in Intervizije. Član programske komisije UER/EBU (evrop. unije za radiodif.) in planske grupe za progr. Evrovizije. Član komis. UER/EBU za evr. primerjalno statistiko radia in televizije; preds. GEAR (grupe raziskovalcev publike in programov pri evrop. RTV postajah). Član programske skupine UER za prvi eksperimentalni evrop. satelitski program. Bavi se s teoretičnim in strok. delom na področju časnikarstva in raziskovanja medijev, predavatelj o televiziji na AGRFT in na Fak. za sociologijo, polit. vede in novinarstvo v Lj. Dvakrat prejel Tomšičevo nagrado Društva novinarjev Sje in srebrno plaketo Združenja novinarjev Jsle. Dobitnik republ. priznanja zlati znak OF za leto 1985, nosilec več vojnih in drž. odlikovanj. - Napisal več kot 75 različnih prispevkov, študij in razprav predvsem s področja časnikarstva, raziskovanja medijev, televiz. občinstva in programov ter nekaj razprav iz zgod. narodnoosvob. boja. Iz njegove obširne bibliografije omenjamo nekaj najpomembnejših del: *Sloboda informacija i ujedinjenje nacije*, Novinarstvo 1960, 24-32; *Slov. radio in televizija v ustavni razpravi*, TiP 1974, 7-8, 770-81; *Radio osemdesetih let*. Izbor iz gradiva simpozija Evropske unije za radiodifuzijo in JRT v Bgdu, 5-8. nov. 1974, Bilten SSP, 2. izred. št., 1974, 70; *Local broadcasting research in Yugoslavia*. Annual Conference of GEAR, Bern, maja 1977, Bilten SSP 1977, 14, cit. 15; *Kje se samoupravljalci in delegati obveščajo*. Komuniciranje in odločanje v delegatskem sistemu I. Poročilo o raziskavi v občini Celje, FSPN, Center za raziskovanje družbenega komuniciranja, 1977, 122-33, cit. 2; *Ekonomska propaganda i televizija*, TiP 1977, 7, 155-75, cit. 14, tab. 4; *Radio, televizija in tisk v samoupravnem delegatskem obveščanju*. Komuniciranje in odločanje v delegatskem sistemu, Zbirka Priročniki, 29, 1978, 95-108; *Research of new current affairs programmes in Slovenia (Yugoslavia)*. Annual Conference of GEAR, Ma-

drid 1978; *Bibliografija raziskav radia in televizije opravljenih v raziskovalnih letih 1952-1977*, Bilten SSP, 7. izred. št., 1978, 160; *Televizijska komunikacija i samoupravno odločanje*, referat, 1980, 123-29; *Gradivo za proučevanje mlad. organ. med NOB na Prim.* Posvetovanje 16. in 17. apr. 1981 v Lj.; *Pino Tomažič in drugi tržaški proces*, JKol 1981, 55-67; *Programski načrti satelitske televizije v Evropi*. Studija za razvojni oddelk Iskre, 1983; *Pomen satelitske TV v pogojih večnacionalne države*, Bgd 1983; *Ob prvih korakih satelitske televizije*, NRazgl 25. febr. 1982; *Eurikon...* TiP, Bgd 1983; *Partizanski dnevnik*, Lj. 1984; *Spomeniki...*, 43. zv., 31.

Prim.: Osebni podatki; Jugoslavenski savremenici. Kojecko, 818.

S. Bevk

POHLEN Jože, kipar, slikar, r. 19. mar. 1926 v Hrastovljah, živi v Strunjanu. Oče Andrej, kmet, mati Urša Richter. Osn. š. je obiskoval v Hrastovljah. Vaški učitelj Dionizij Čibej (Dionisio Cibeo) je v njem zgodaj odkril nadarjenega risarja in ga začel usmerjati. V 4. in 5. razr. ga je učila Tirolka Inge Müller iz Kufsteina, ki je posredovala pri družini Noerpel-Krauss, da mu omogočijo šolanje na Istituto d'Arte v Firencah. 1945 je po šestletnem bivanju v Toscani zaključil šolanje na kiparskem oddelku, ki sta ga vodila Giuseppe Albano in Bruno Innocenti. Za zaključni izpit je izklesal iz carrarskega marmorja figuro vola. V prvi generaciji študentov na ALU v Lj. je bil v razr. Borisa Kalina, nato pri Zdenku Kalinu in Karlu Putrihu ter dve leti pri Frančišku Smerduju. Pri Smerduju se je nato izpopolnjeval po diplomi (1951). Za diplomsko delo je oblikoval ženski akt v mavcu. Prvo službo je nastopil kot pedagog na it. gimn. v Kopru (1951). Nato je služboval na slov. gimn. in učiteljsku. Z nekaterimi prekinitvami je pedagoško delo povezano z njegovim življenjem do danes. V času specializacije pri F. Smerduju sta s Kopčanom Orestom Dequelom dokončala kip Franceta Prešerna v Kranju (1951). Drobna plastika je zanimala v začetku P. tako, da je v polni meri posnemala tudi intimni lirični občutek, ki je osnovna značilnost v opusu kiparja Smerduja. Prvo odstopanje od močnega Smerdujevega vpliva zasledimo v treh velikih reliefih v mavcu, ki prikazujejo zgod. naselitve istrskih Slov. ob razstavi »Slovenci ob Jadranu«, ki je bila v koprskem muzeju (1952). Opus risb iz tega časa potrjuje novo usmerjenost slikarja in kiparja,

ki teži k arhaiziranju forme in preprosti stilizaciji. Figuralika žene in njeno simbolično poslanstvo ter živalske podobe, ki jih je predstavil v koprskem gledališču (1954), so bile ugodneje ocenjene v risbah, akvarelih in temperah kakor v kiparskem opusu, ki je nosil še močan odsev Smerdujevih skulptur. Poseben vtis so napravile risbe s tušem na mokri podlagi, ki so kasneje postale stalni spremljevalec mojstrovih snovanj. Razstava v Lj. Mali gal. (1955) pomeni prvo večjo afirmacijo mladega umetnika. Razstava v muzeju v Kopru (1957) je predstavila celotno P-ovo produkcijo, ki obsega monotipije, grafike, olja, tempere in risbe ter malo plastiko. Jan. 1961 je razstavljal z D. Fuggerjem v Lj. Jakop. paviljonu (grafika in mala plastika) in požel velik uspeh pri likovni kritiki, ki je ugotovila samosvoj plastični čut v komponiranju strogih klas. zasnovanih form. Sledile so razst. v Mrbu in Slovenj Gradcu. Nagrada Prešernovega sklada (1961) mu je omogočila študijsko bivanje v It. Dve razst. v Benetkah (1961) in Firencah (1962) sta predstavili P. kot grafika in kiparja. It. kritika je prvič opozorila na izvirnost laviranih risb s tušem z motivi, ki se vračajo v prazgod. svet jamskega slikarstva. V naslednjih letih se pojavlja P. na vseh letnih razst. podob. DSLU za Prim. in na razst. DSLU ter s samostojnimi razst. (Piran 1965, Portogruaro 1966, Caorle 1966, Koper 1967 in 1968). 1968 dobi prva naročila za javno spomeniško plastiko. To dejavnost je nadaljeval in ustvaril niz monumentalnih skulptur v različnih ambien-
tih, ki kot pomniki žrtvam NOB pomenijo pomemben delež tovrstni spomeniški dediščini. Za svoje obsežno delo pri ustvarjanju spomeniške plastike je bil 1983 deležen posebnega priznanja (Nagrada vstaje slov. naroda). V sedemdesetih letih je razstavljal na skupinskih in samostojnih razst. v Sji in tujini. Razst. v koprski gal. Loža (1973) je pomembnejši mejnik v razvoju P-ovega kiparstva. Kiparski izdelki so zasnovani kot mehak kamen, ki ga oblikujejo naravni procesi (atmosfera in voda) na istrskem flišu in v morju. Pomembno mednar. priznanje je dobil v Trevisu (1977), kjer so mu podelili za slikarsko delo Cavino d'Oro.

Prim.: E. Smole, Bori, jesen 1954; J. Mesesnel, Bori, dec. 1955; Mala gal., Okraj. muzej Koper, nov. 1957 (zloženska); SlovJ 8. in 15. nov. 1957; 27. jan. 1961; 1. jan. 1962; Jakop. pav. 1960, Fugger-Pohlen (zlož.); Galleria d'Arte »Il Traghetto« Venezia 1961 (zlož.); La Voce di S. Marco 23. dec.

1961; Delo 13. in 15. jan. 1961; 30. jan. 1968; 19. maja, 4. jul., 20. sept. in 21. dec. 1969; 26. maja 1972; 13. dec. 1977; PDK 9. jan. in 21. dec. 1961; 16. januarja 1962; 16. maja 1964; 11. decembra 1965; 22. dec. 1973; Umet. gal. Mrb., febr. 1961 (zlož.); Slovenj Gradec, apr. 1961 (zlož.); Večer 26. apr. 1961; NL 28. sept. 1961; Firenze «Galleria Giotto», jun. 1962 (zlož.); La Nazione 20. jan. 1962; Giornale del Mattino 24. jan. 1962; La Voce del Popolo 25. febr. 1962 in 21. okt. 1967; Portogruaro, Gall. Ponte Molini, okt.-nov. 1966; L'Unità 8. avg. 1966; Gal. Loža Koper, okt.-nov. 1967 (zlož.); maja 1968 (zlož.); maja 1972 (zlož.); okt. 1973 (zlož.); Nova Gor., jun. 1968, ZKPO Nova Gor.; PrimN 25. maja 1968; 19. jun. 1971; 19. maja 1972; 19. sept. 1975; Piran, Gal. Piran, jun. 1969 (zlož.); Rovigo, Gall. d'arte moderna «Eridano», mar. 1969 (zlož.); Picc. 26. apr. 1969; Skedenj, Skedenjsko kult. društvo Dom, apr. 1969; Lj., Moderna gal., sept. 1971 (katalog); La Voce del Popolo 19. jan. 1971; 29. jan., 16. apr. in 3. okt. 1975; Gal. Meblo Nova Gor., dec. 1973 (zlož.); Ajdovščina, jan. 1974 (zlož.); Kranj, Gal. v Mestni hiši, apr. 1975 (zlož.); Večernji list 4. febr. 1975; Gazz. 14. apr. 1977; Silič-Nemec, Javni spomeniki.

Edv. Gardina

POJAVNIK Ivan, teološki pisec, r. 7. jan. 1943 v Šempetru pri Gorici, živi v Lj. Sin gostilničarja Martina in Marije Brumat. Po osn. š. v domačem kraju in gimn. v Novi Gorici (matura 1962) je študiral teologijo na Teol. fak. v Lj. (1962-66), nato še 6 let na papeški gregorijanski univerzi kot gojenec zavoda Germanika. Tam je dosegel licenciat iz filozofije in teologije. Mašniško posvečenje je dobil 10. okt. 1970 v Rimu in bil 1971 nastavljen za kaplana v Postojni in asistenta za patrologijo na Teol. fak. v Lj. Po doktoratu iz teologije na isti fakulteti z disertacijo o teologiji sv. Gregorija iz Nise: *Človek na meji dveh vesolij* (Lj. 1975, ciklostil) je 1976 postal honorarni predavatelj za patrologijo in zgod. teologije in dogem ter 1978 napredoval za docenta. S članki sodeluje pri revijah: *Cerkev* v sedanjem svetu (1975), *Duhovnost* (1976) in *Mladika* (1976). V Bogoslovnem vestniku je objavil daljši razpravi: *Iz Origenove teologije* (1977, 1978) in *Spoznatnost Boga pri sv. Gregoriju iz Nise* (1978, 1980, 1981), ter predavanji: *Vesoljni cerkveni zbor v Carigradu 381* (1981) in *Pomen kalcedonskega in 3. carigradskega koncila* (1983). P-ovi prevodi beril iz cerkvenih očetov so objavljeni v zbornikih: *Bogoslužno branje 1-5* (Lj. 1976-77). Priredil je novo izdajo Lukmanove knjige *Martyres Christi*, ki je z naslovom *Kristusovi pričevalci* izšla 1983 pri MD v Celju kot prvi zvezek zbirke *Cerkveni očetje*. V knjigi je obja-

vil daljši uvod o krščanstvu prvih stoletij (prim. oc. R. Bratoža v *Zgod. časopisu* 1983, 135-39). V obliki razmnoženih skript je izšel *Oris mario-loškega nauka Janeza Pavla II.* (ponatis Lj. 1985).

Prim.: Arh. Teol. fak. v Lj.; Letopis Cerkve na Slov., Lj. 1985, 274 in pass.

Mar. Smolik

POLANC Slovenko, kemik, r. 10. jan. 1948 na Predmeji, družina se je 1953 preselila v Lokavec, živi v Domžalah. Oče Franc, med NOB komisar v Gradnikovi brigadi, po vojni gozdarski tehnik, mati Stanislava Polanc. Osn. š. je obiskoval v Lokavcu pri Ajdovščini, srednjo tehn. v Lj. Vpisal se je na Fak. za naravoslovje in tehnologijo (čista kemija) in diplomiral 1972. Za asistenta na stolici za organsko kemijo je bil izvoljen 1972. V letu 1975 je obranil doktorsko disertacijo *Nekatere reakcije heterocikličnih azidov*. Naslednje leto je postal docent za področje organske kemije. Od 1977 dalje predava organsko kemijo za biologe. Na podiplomskem študiju predava kemijske sinteze polipeptidov in polinukleotidov. V študijskem letu 1980-81 je bil na strok. izpopolnjevanju na U Wesleyan v Middletownu (ZDA). 1982 je bil izvoljen za izrednega prof. za področje organske kemije. Sodeloval je na več domačih (Lj. 1972, 1984, Portorož 1977, 1978, Bled 1976, Zgb 1973, 1975, 1977, 1979, 1981, 1983 in 1985, Bgd 1977, Niš 1978, Novi Sad 1983) in tujih strok. srečanjih (Salt Lake City 1973, Aix-en-Provence 1976, Teheran 1977, Haifa 1978, Köln 1979, Stresa 1981, Gradec 1981, Trst 1982, Kaiserslautern 1984). O svojem raziskovalnem delu je predaval na U v Middletownu 1981, v Bratislavi 1979 in v Leipzigu 1983. S sodelavci je do 1984 objavil dve strokovni publikaciji: *Določevanje strukture organskih spojin s spektroskopskimi metodami* in *Vaje iz organske kemije*. Veliko znanst. in strok. sestavkov je skupaj s sodelavci objavil v domačem in zlasti v tujem tisku. Njegove raziskave so v tem času usmerjene v študij pretvorb aminov in amidoksimov z acetilenski estri ter v pripravo binaftilov in njihovih aza analogov.

Prim.: ULJBB III/1, 478-79; osebni podatki.

Stres

POLENCIČ (POLLENCIG) Jožef Tomaž, slikar, grafik in kartograf, r. 24. mar. 1763 v Gor. in tam u. 7. avg. 1823. Oče Janez (Billianensis),

mati Agata Mohorovič (Macoravig) (ex parochia Canalensi). Bil je torej slov. porekla, kar it. pisci dosledno zmolčijo. Ni še znano, kje se je P. učil slikarstva. 31. jan. 1785 se je v Gor. poročil z Julijano Doljak (Doliach) in kmalu zatem odšel na Dunaj, kjer je ostal do 1791. Nato se je preselil v Pešto na Madž. in tam bival do 1797. O njegovem delovanju na Dunaju do sedaj še ni podatkov. Iz madž. let pa se je ohranilo pogostno P-ovo dopisovanje s sorodniki v Gor. V Pešti je P. našel v grofu Orczy pravega mecenca. Zanj naj bi slikarsko dokumentiral vse važnejše dogodke v javnem življenju. 1793 mu je grof Szapàry naročil zemljevid s Primorjem in Dalmatinsko obalo. P. je nalogo odlično izvršil, zdi pa se, da ni več prejel podobnih naročil. Vsekakor je v Pešti dosegel lepe uspehe — med njegovimi potomci je bilo živo izročilo, da je učil risanje celo samega kraljevega namestnika. 1797 se je P. preselil v Trst, kjer je nadaljeval svoje dokumentarno upodabljanje. Nekaj časa (1797-1810) je tudi učil risanje v pomorski šoli Mih. Andr. Stadler de Breitweiga (od takrat se je na svojih delih podpisoval Cesareo Regio Professore di Disegno). 1805 je izšlo delo Antonia Carpaccia *Saggio sopra il commercio in generale z nekaj P-evimi vedutami: Trst s pristaniščem, Rusi most in Veliki trg*. Po ukinitvi te šole pa je začel z zasebnim poučevanjem. Okr. 1809 se je preselil v Gor., kjer je izdelal vrsto vedut z goriškimi motivi, npr. *Pogled na Travnik* (akvarel 1813), *Pogled na Gorico z južne strani* (akvarel 1817), *Pogled na jetnišnico v Gradišču* (1818), *Hudičev most v Čedadu* (1818). Še nekaj P-evih del: *Parada mestnih stražnikov* (akvarel 1797), *Prihod avstrijske nadvojvodinje Marije Klementine v Trst* (akvarelirana jedkanica), *Odhod avstrijske nadvojvodinje Marije Klementine v Manfredonijo* (l. sp. se je P. tudi sam upodobil), *Pomorska bitka med Angleži in Francozi* (jedkanica), *Slovesna blagoslovitev zastav* (jedkanica), *Veduta Trsta s pristaniščem* (jedkanica). 1812 je izdelal tudi portret sina Franciška, sodnika v Gor., 1818 pa avtoportret. P-eva dela so jasna, nazorna, bolj risarsko ploskovita, včasih skoraj nekoliko naivno učinkujoča. Opisna natančnost daje grafikam statičnost, linije so umirjene, brez plastičnih vibracij. P-ev opus pa še ni v celoti raziskan. Nekaj del hrani Pokraj. muzej v Gor., grof Coronini (podatek M. Vuk), v Trstu pa Mestni um. zgod. muzej, Mestna knjižnica A. Hortis in muzej ustanove Scaramangà.

Prim.: LibBapt XI. gor. stolnice, 152; Lib. III. matrimoniorum gor. stolnice, 937; Lib. V. matrimoniorum gor. stol., 4; Thieme-Becker XXVII, 218; R. M. Cossar, Giuseppe Pollencig, pittore e incisore (1763-1823), v Archeografo Triestino XII-XIII, 1947, 93-123; Cossar, Storia, 309, 311, 348-56, 392; G. Marchetti, Il Friuli. Uomini e tempi, Udine 1959, 775; E. Bénézit, Dictionnaire critique... (Nouv. éd., Paris 1966), VI, 749; R. M. Cossar, Gorizia d'altri tempi, Gor. 1975 (ponatis), repr. na str. 45, 68, 123, 162; V. Rossitti, Dizionario degli incisori friulani, Bologna 1981, 81; Carte dell'Impero (Catalogo della mostra di Trieste), Venezia 1982; Da Carlevaris ai Tiepolo. Incisori... (Catalogo della mostra Gorizia-Venezia 1983), Venezia 1983, 323-27 (z reprodu.); StudG LXI, genn.-giugno 1985, 90.

V-č

POLIČ Miloš, strokovnjak za material pri gradnji cest in za varstvo okolja, r. 12. maja 1914 v Ajdovščini, živi v Lj. Oče Anton, železniški uradnik-prometnik, mati Roza Prosen. Osn. š. v Novem mestu (1925), gimn. v Ptuj (matura 28. jun. 1934), inženirsko-tehn. vojna akad. v Bgdu (1938). Inž. podporočnik v Ptuj (1938-41), vojni ujetnik v Nem. in It. (1941-43), partizan na Kor. (1943-45), oficir JLA (1945-63), direktor Inštituta za ceste pri Zavodu za raziskavo materiala in konstrukcij v Lj. (1964-80), ko je stopil v pokoj. Ob tem je opravljal vrsto javnih funkcij: podpreds. Zveze društev za ceste Jsle; poslanec Republ. zbora Skupščine SRS dve mandatni dobi (od 1967); preds. Društva za ceste Sje; preds. Društva gradb. inž. in tehn. Lj.; podpreds. stanov. skupnosti Sje za obč. Lj.-Bežigrad; preds. skupščine Krajevne skupnosti Lj.-Brinje; podpreds. krajevne organ. Zveze borcev Lj.-Brinje; preds. odb. za varstvo okolja Republ. skupščine SRS. Obdelal je dve veliki študiji: *Stabilizacija drobnozrnatih zemljin z bitumensko emulzijo in cementom*; v drugi je napravil poskus z apnom; obe je napravil za jsl. raziskovalni center s praktičnimi preizkusi na cestah v Ptuj 1964-65 in na cesti Kalce-Godovič 1966. Ostali raziskavi: *Pravilno vgrajevanje asfaltnih zmesi v konstrukcije vozišč je osnova trajnosti asfaltnih vozišč in Uporaba rezultatov in dognanj AASHO testa v naših prilikah*. Nastopil je na 7 kongresih Zveze društev za ceste Jsle s strok. referati, ki so bili osnova za izboljšanje tehnologije gradnje cest v Jsli (2 predavanji v Zgbu in Bgdu, Sarajevu, Splitu, Skopju in Novem Sadu). Referati so izšli v zbornikih kongresov (Mostar, Skopje, Milanovac, Portorož, Opatija, Novi Sad). 1978 je nastopil na vse-

jugosl. posvetu Aktualni problemi gosp. razvoja in varstva okolja v Bgdu z referatom *Sodobni problemi planske uporabe in upravljanja z naravnimi viri v sklopu družbeno-ekonom. razvoja*. Večkrat je sodeloval za okroglo mizo Dela (Lj.) in v treh javnih oddajah TVLj., vedno v zvezi s problematiko varstva okolja. O njegovih raziskavah so pisali vsi jsl. časopisi. Za svoje delo je dobil več odlikovanj in priznanj: 4 vojaška odlikovanja, Red za delo z zlatim vencom, srebrno priznanje OF, srebrno priznanje Zveze tabornikov Sje, zaslužno članstvo Jsl. zveze za ceste, priznanje Zavoda za raziskavo materiala, priznanje obč. Lj.-Bežigrad in Brinje.

Prim.: Osebni podatki; Kojecko 2, 819.

Jem.

POLIČ Mirko, skladatelj in dirigent, r. 3. jun. 1890 v Trstu, u. 2. okt. 1951 v Lj. Oče France, tiskar, mati Marija Muha. Osn. š. in gimn. je dovršil v Trstu. Po maturi 1908 je odšel na Prav. fak. v Prago, a jo je kmalu zapustil. V letih 1908-12 je študiral kompozicijo in klavir na konservatoriju Verdi v Trstu (absolutorij 1913). Hkrati je deloval kot zborovodja Slov. pev. društva Trst in pev. zbora šentjakobske čitalnice v Trstu. 1911 je postal kapelnik Narodnega gled. v Trstu, kjer je uvedel 1913 prve redne operne predstave. 1914 je odšel za kapelnika v Osijek, kjer je postal 1918 tudi ravn. tamkajšnje O. V Osijeku je ustanovil tudi civilni ork. in glasb. š. 1923-24 je bil tajn. in dirigent zgb. O, 1924-25 bgd. O in vodja pev. društva Stanković. Od 1925 do 1939 je bil ravn. lj. O in uvajal moderne, predvsem slovanske opere, kakor so Prodana nevesta, Jenufa, Boris Godunov, Ero z onega sveta, uspešno izvajal Wagnerjeve opere in skušal uveljaviti slov. opere: R. Savina Lepo Vido in Matija Gubca, Kogojeve Črne maske, Bravničarjevo Pohujšanje v dolini Šentflorjanski, Osterčev Medejo. S pomočjo Nika Štritofa je pregledal, dal prečistiti, predelati ali spet prevesti besedila mnogih oper. V letih 1926-36 je z lj. O veliko gostoval po Jslj, zlasti po Dalmaciji. Od 1929 je bil tudi vodja zbora GM, s katerim je uspešno gostoval po Fran., Švici in Bolgariji. GM je pod njegovim vodstvom z velikim uspehom izvedla Beethovnov IX. simfonijo (1927), Mozartov Requiem (1933), Berliozovo Faustovo pogubljenje (1930), Gallusove motete in madrigale (1932), Beethovnov Missa solemnis (1933), Verdijev Requiem (1933), Osterčev Magnificat

(1936), Foersterjevo kantato Turki na Slevici (1937), ki jo je nanovo instrumental. Pripravil je Lajovčev večer v Zgbu (1937), v Sofiji (1937) Simf. koncert jsl. skadateljev, v Pragi (1936) koncert za jsl. narodni praznik. Zaradi osebnih težav v lj. O je 1939 odšel v bgd. O, kjer je bil dirigent, režiser in referent za osebje. Vodstvo zbora GM je še obdržal in 1. dec. 1939 pripravi v Bgdu velik koncert z izvedbo Škerjančeve kantate Zedinjenje. Po izbruhu vojne se je 1941 vrnil v Lj. in poučeval na š. GM. Sept. 1945 je bil imenovan za ravn. lj. O. Uveljavil se je tudi kot skladatelj in glas. pisec. Dela: Suita v antičnem slogu (1911), Uvertura k Balkanski carici (1913), Uvertura k operi Smrt majke Jugovićev (Osijek 1919), ki jo je dokončal 1936 in je bila izvedena 1947 v Lj.; priredba libreta in glasbe Lisinskega opere Porin (1922), Božična suita za zbor in ork., kantata Turki na Slevici, zbirka Pesmi za en glas in klavir (1937), opera Deseti brat (1951), zbori in samospevi. V svojih delih se je naslanjal na novo romantiko in jo približal sodobnim estetskim prijemom. O Porinu je 1921 napisal v Hrv. glasu daljšo razpravo. 1922 je izdal z G. Berkešem in A. V. Beckom 235 strani obsegajoči Talija Almanah za godinu 1922, kjer je napisal članka o gled. v Lj. in Trstu.

Prim.: SBL II, 435-36; Leksikon jsl. muzike II, 194-95; MSE III, 101; Muze III, 101; Jelerčič, 101-02, 109, 150-52, 197; Cvetko III, 309, 324, 358; Priročni leksikon 538-39; M. Bravničar, M. Polič, ravnatelj in dirigent O, lj. narodno gled. v letu 1928, Lj. 1928; I. Peruzzi, Stebri domačega gled., DP 1929; I. Čačinović, M. Polič i Osijek, Hrv. list 1923, 261; večkrat S. J. Vreme, Politika, SN; npr. Vreme (Bgd) 12. sept. 1924; J 1927, št. 173; 1930, št. 3 (s sl.); 1932, št. 3 (s sl.); S 1938, št. 43; SN 1931, št. 76; Politika (Bgd) 1938, št. 53.002; SPor 1947, št. 144; Hrv. list (Osijek) 7. nov. 1923.

Har.

POLIČ Svetozar, sodnik in družbeno politični delavec, r. 4. okt. 1916 v Grahovem ob Bači (Tolmin), živi v Lj. Oče Anton, žel. prometnik, mati Roza Prosen, gospodinja. Osn. š. v Novem mestu in Ptujju (1923-27), gimn. v Ptujju (1927-35), pravo na U v Lj. (1935-40) z doktoratom. Službe: sodnik Okraj. sodišča v Grosupljem (1945-46), I. sekretar - glavni referent za Nemčijo v Min. za zunanje zadeve FLRJ v Bgdu (1946-49), znanst. sodel. Inšt. za mednar. pol. in gosp. Min. za zunanje zadeve FLRJ v Bgdu (1949-51), preds. Okraj. sodišča Lj.-okolica (1951-54), preds. Okraj. sodišča v Kopru (1954), preds. Okrož. gosp. so-

dišča v Kopru (1954-73), preds. Okrož. gosp. sodišča v Lj. (1973-79), sodnik Vrhovnega sodišča SRS (od 1979). Ob teh službenih dolžnostih pa je veliko javno deloval na različnih področjih in zavzemal pomembne funkcije. Bil je član Mestnega odb. SZDL SRS v Lj. (1952-54); član Okraj. komit. ZKS v Kopru in njegovega sekretariata (1955-63); član okraj. odb. in kasneje Obalne konference SZDL SRS v Kopru (1955-73); član Zvezne konf. SZDL Jsle (1968-72); član Repub. konf. SZDL SRS (1972-78); preds. komisije za manjšinska oz. narodnostna vprašanja in stike z zamejstvom pri Okraj. odb. oz. kasneje pri Obalni konf. SZDL SRS v Kopru (1962-74); preds. komis. za verska vprašanja Skupščine obč. Koper in član take komis. pri IS Skupščine SRS (1967-73); član Univ. sveta U v Lj. (1956-57); član Komis. za manjšinska in izseljenska vprašanja RK SZDL SRS (1962-74); preds. Okraj. zveze TVD Partizan Koper (1954-62); član odb. Zveze TVD Partizan SRS (1952-62); pobudnik za ustanovitev in prvi preds. Slov. sodniškega društva (1971-79); preds. nadzor. odb. Slov. sodniškega društva (1979-83); član predsedstva zveze društev pravnikov Sje (1975-83); član nadzor. odb. Zveze društev pravnikov Sje (od 1983 dalje); član izdajateljskega sveta jsl. pravne revije Arhiv (od 1978 dalje); član izdajatelj. sveta časopisa za pravna vprašanja Pravna praksa (od 1982 dalje); član Pravnega sveta IS Skupščine SRS (od 1982 dalje). 1981 je bil habilitiran in imenovan za izred. prof. na Prav. fak. v Lj. in tam je tudi član Inštituta za delo. Od 1981 je stalni sodelavec pri delu Repub. družb. sveta za vprašanja družb. ureditve SRS. - P. je napisal veliko strok. razprav in člankov o nemškem vprašanju, o narodnosti, posebno o ital. manjšini v Jsli, o utrjevanju ustavnosti in zakonitosti, o družbeno-ekonomskem, samoupravnem in pravnem položaju delovnih skupnosti, o samostojnosti in neodvisnosti sodišč, o kodeksu sodniške etike, o Slov. sodniškem društvu, udeležil se je cele vrste razgovorov in okroglih miz o aktualnih vprašanjih. Objavljal je v TiP, Zbor. INV, PDK, Delu, NRazgl, Ob, Pravniku, Občanu, Vestniku kor. partizanov, v slov. in jsl. pravnih revijah oz. časopisih. Samostojno so izšli priročniki: *Postopek za konstituiranje in vpis v register organizacij združenega dela* (Dopisna delav. univ. Priročniki 5. Lj. 1973); *The special statute (annex to the London memorandum of understanding) and some elements*

of the legal situation of the Slovenian ethnic group in Italy and of the Italian in Yugoslavia (English transl. by Jaka Štular; založ. Medjunarodna politika, Bgd, natis. Part. tisk., Lj. 1974); *Pooblastila za podpisovanje instrumentov za zavarovanje plačil ter pravdni postopek v zvezi s temi instrumenti* (Univerzum, Lj. 1976); *Družbenoekonomski, samoupravni in pravni položaj delovnih skupnosti* (Center za samouprav. normativno dejavnost, Priročniki 35, Univerzum 1978). Važnejše razprave: *Poročilo o vprašanih ital. manjšine na obalnem področju* (PDK 15. mar. 1967); *Narodi in narodnosti ter položaj njihovih jezikov v Jsli* (TiP 1970, št. 2); *Nations and national minorities in Yugoslavia* (Student's quarterly 1970, št. 1/4); *Samoupravljanje in država* (TiP 1970, št. 3); *Vprašanje razvoja sodišč kot samostojnih in neodvisnih organov* (TiP 1970, št. 8/9); *Ob kodeksu sodniške etike* (Pravnik 1972, št. 10/12); *Ustavni in pravni položaj narod. manjšin v Sji* (napisano za manjšinsko konf. v Trstu, Sd 1974, 778-80); *Utrjevanje ustavnosti in zakonitosti*. Ob tridesetletnici socialističnega sodstva v Sji (Komunist 7. okt. 1974); *Samostojnost gosp. sodišča - da ali ne?* *Preosnova pravosodnega sistema* (Delo 27. mar. 1976). V prvih povojnih letih je napisal brošuro in več člankov o nemškem vprašanju. - Za svoje delo je dobil več odlikovanj in priznanj: red dela s srebrnim vencem (1965), red dela z zlatim vencem (1972), red republ. s srebrnim vencem (1979), zlata značka oz. priznanje OF (1973), nagrada obč. Koper »15. maj« (1970), priznanje Partizana Jsle in Sje in zveze za telesno kulturo Sje za delo na telesno kult. področju, častni član Slov. sodniškega društva.

Prim.: Slov. sodniško društvo. Ob ustanovitvi govori preds. dr. Sv. P., NRazgl 14. maja 1971 s sl.; Kojeko 2, 820; osebni podatki 3. aprila 1984 (arh. PSBL).

Jem.

POLIČ Štefanija, roj. LEPUŠA, pevkica, r. 17. nov. 1893 v Trstu, u. 7. avg. 1978 v Lj. Po osn. in mešč. š. je v Trstu obiskovala Dram. š. Leva Dragutinovića (PSBL I, 315); obenem je dve leti študirala solo petje pri prof. de Filippiju. Že med študijem je nastopala v dram. vlogah in kot subreta v operetah. Po ukinitvi oper. gled. v Trstu je dve leti študirala na Dunaju pri prof. Rosi Papier Baumgartner. Nato se je vrnila v Trst. V letih 1918-23 je bila v Osijeku, v sezoni 1923-24 v Bgdu, nato v Lj. v O do upokojitve

1948. Tu se je spopolnjevala pri znanem glasb. pedagogu Juliju Betettu. Do 2. svet. vojne je bila 1. subreta SNG v Lj. Nastopala je tudi v Zgbu, Mrbu, Splitu, Novem Sadu, Subotici, kjer je tudi režirala. Pela je sopranske in mezzosopranske oper. in operetne vloge iz tedanjega repertoarja. Bila je izredno muzikalna, z izvrstno pevsko tehniko in velikim igralskim talentom. Bila je tudi lepa ženska in polna šarma. Ker je vloge hitro naštudirala, je z vskoki režila mnogo predstav. Nekaj operetnih vlog: Liza (Benatzky, Pri belem konjiču), Helena (Nedbal, Poljska kri), Grofica Marica (Kálmán), Erika (J. Gregore), Kristina (Zeller, Ptičar), Liza (Lehár, Dežela smehljaja), Amina, Saffi, Adela (J. Strauss ml., Beneška noč, Cigan baron, Netopir). Uspešna je bila tudi v O: Despina (Mozart, Così fan tutte), Giulietta (Offenbach, Hoffmannove pripovedke), Marinka (Smetana, Prodana nevesta), Musetta (Puccini, La Bohème), Suzuki (Puccini, Madame Butterfly).

Prim.: JAlm 1925-30, 97; Pdk 18. avg. 1978; Delo 15. nov. 1973; SGL II, 531; Muze III, 101; Leksikon jsl. muzike II, 195; MSE III, 101.

Har.

POLJŠAK Anton, narodni dobrotnik, r. 17. maja 1852 v Zapužah pri Ajdovščini, u. 14. nov. 1915 tam. V Gor. je dovršil 5 razr. realke in kmetijsko šolo in se po odsluženju voj. roka posvetil gospodarstvu na roj. domu. 1912 je postal župan obsežne šturške obč., a je zaradi bolezni kmalu odložil posle. Pred smrtjo je volil svoje veliko premoženje Družbi sv. Cirila in Metoda. Z njim je izumrla nekoč daleč naokrog sloveča rodbina žapuških Poljšakov.

Prim.: SBL II, 438 in navedena liter.; KCM 1917, 30 (2 slike in Jurčeva prigodnica); KL Sje I, 32.

Ur.

POLJŠAK Leonard, prosvetni in socialni delavec v ZDA, r. 28. febr. 1895 v vasi Potok (Šmarje pri Ajdovščini), u. 5. febr. 1970 v Clevelandu, ZDA. V ZDA se je izselil 1910 in se zaposlil v Clevelandu pri podj. Warner & Swasex kot strojnik; tu je ostal do upokojitve 1960. Takoj se je vključil v družbeno življenje in se večnil v društvo št. 178 SNPJ in se zelo aktivno udeleževal vseh enotnih akcij. 35 let je bil tajn. društva Vodnikov venec št. 147 SNPJ. Dalj časa je bil preds. odbora počit. središča SNPJ v Chardonu, Ohio; redno je dopisoval v enotino glasilo Prosveta (izhaja od 1908 v Chicagu); sodeloval pri Slov. narod. domu na St. Clair cesti

v Clevelandu; zastopal kot delegat SNPJ na številnih konvencijah itd. Ves čas njegovega obstoja je bil tudi član social. kluba št. 27 Jsl. socialist. zveze v Clevelandu. V okviru tega kluba je bil 1916 ustanovljen Slov. delavski pev. zbor Zarja, da bi gojil slov. delavsko in ljud. pesem. P. je bil soust. tega zbora in se mu posvetil z vso zavzetostjo do smrti. V njegovih vrstah je prepeval, organ. prireditve, bil 35 let Zarjin preds. Med pevci je spoznal svojo kasnejšo ženo Viktorijo Čebulec, društveno delavko pri SNPJ in pri Progresivnih Slovenkah Amer. Zarja mu je 24. jul. 1972 odkrila spominsko ploščo na šoli v Šmarju pri Ajdovščini.

Prim.: N. B., L. P.: vse življenje posvečeno napredku, Pdk 21. jul. 1972 s sl.; KL Sje I, 29.

Jem.

POLJŠAK Vera glej **PERFOT Vera**.

POLJŠAK Zoran, zdravnik, kirurg, r. 4. jul. 1919 v Vrbju pri Zalcu, živi v Šempetru pri Gor. Oče Alojz, učitelj, mati Olga Tomšič, učiteljica, oba sta službovala na Gor. P. je maturiral v Lj. (1938), se vpisal istega leta na Medic. fak. v Zgbu, med vojno sodeloval z OF, bil interniran v Gonarsu. Na Medic. fak. v Zgbu diplomiral 1947, stažiral v Lj. Služboval v Celju na kirurgiji od 1948 do 1958 (specialistični izpit iz kirurgije opravil 1954). Od 1958 dalje je bil kirurški odd. bolnišnice v Šempetru pri Gor. Naziv primarija dobil 7. dec. 1966. Direktor bolnišnice je bil od 6. dec. 1965 do 29. jun. 1970, nato pa šef zdravnik. Posebej se ukvarja z reparaturno kirurgijo. Organiziral je v Novi Gor. slov.-hrv. medseksijski sestanek kirurške sekcije, 2 sestanka sekcije kirurgov in en sestanek sekcije za plastično kirurgijo. Bil je preds. podružnice Slov. zdrav. društva v Novi Gor. od 1959 do 1961. V letu 1961 je bil podpreds. kirurške sekcije Slov. zdrav. društva. Sodeloval je z referati na slov. in jsl. kongresih kirurgov. Napisal je več člankov o reparaturni kirurgiji za Acta Chirurgica. Bil je preds. sveta za zdravstvo občine Nova Gor. Odlikovan je z redom dola z zlatim vencem, dobil je nagrado občine Nova Gor. Vzgojil je celo vrsto sposobnih mladih kirurgov in dvignil odd. na zavidljivo strok. raven.

Prim.: Osebn. podatki.

A. Pr.

POLLEY (POLLEI, POLLAY, POLAJ) Alojzij, sodnik, politik, r. 18. febr. 1816 v Sežani, u. 4. jan. 1872 prav tam. Oče Simon, veleposestnik, mati

Marija Külling; brat Karel (gl. čl.). Šolal se je v domačih krajih, nato se je vpisal na U in diplomiral iz pravnih ved. 1846 je stopil v drž. službo pri okr. uradu v Sežani, 1853 je postal prav tam okr. komisar. Sodeloval je pri ustanovitvi Društva za pogozdovanje Krasa (med 1851-53), pomagal pri sestavi pravil društva in se veliko trudil za pogozdovanje na komenskem območju. Ko je bil 1857-60 predstojnik okr. urada v Komnu, si je prizadeval za gradnjo novih vodnjakov in za splošno izboljšanje gosp. razmer na Krasu. 21. mar. 1861 je bil izvoljen v gor. dežel. zbor kot poslanec kmečke kurije za okr. Sežana-Komen. Od 1863 do 1866 je bil član-suplent dežel. odb., 1863 preds. odb. za pripravo cestne zakonodaje in član odb. za uvedbo novih zemljiških knjig, 1864 član odb. za š. zadeve in posebnega odb. za finančne zadeve, 1865-66 član odb. za sestavo zakona, ki je predvideval nov teritorialni in administrativni stroj gor. dežele, ter član odb., ki je sestavil cesarju zahvalnico za sept. patent. Dec. 1865 je bil med predstavitelji Winklerjevega predloga za spremembo volil. reda v korist Slov. z uvedbo dveh kurij namesto ene (za Slov. in It. posebej) v veleposestvu. Predlog ni bil sprejet in ga je dežel. zbor zamenjal z Gorjupovim (PSBL I, 452). 1867 je spet kandidiral za dežel. zbor, a ni bil izvoljen. 2. jun. 1867 je bil izvoljen za preds. odb., ki je skrbel za ustanovitev čitalnice v Komnu ter imel slavnostni govor na njeni otvoritvi 15. sept. i.l. Po ločitvi uprav. in sodne oblasti je 1868 postal okr. glavar v Sežani in se še nadalje potegoval za pravice in gosp. koristi Slov. Od njegovih sinov je bil Guldo (1864-1932) c. kr. komisar v Gor., nadkomisar in okr. glavar v Kopru; Alojzij (1866-1907) pa veleposestnik, veljaven mož, dolgoleten podžupan in župan v Kopru.

Prim.: LibBapt in LibDef v Sežani; SBL II, 438-39 in tam navedena bibliografija; Pertrattazioni 1863-66; Atti e memorie 1864, 266-69 in 1865, 22-24; D 26. jul. 1867; Soča 6. in 20. jan. 1872, 21. mar. 1901, 27. sept. 1902, 30. dec. 1905 in 2. maja 1907; L'Isonzo 17. jan. 1872; V. Melik, Volitve na Slov. 1861-1918, Lj. 1965, 376; Marušič, Razvoj, 7, 25, 212, 223, 228.

Vh

POLLEY (POLLEI, POLLAY, POLAI) Karel Dragotin, veleposestnik, politik, gradbenik, r. 5. jan. 1812 v Sežani, u. 20. sept. 1877 prav tam. Oče Simon, veleposestnik, mati Marija Külling; brat Alojzij (gl. čl.). Šolal se je v domačem

kraju. Febr. 1867 je bil izvoljen v gor. dežel. zbor in tam zastopal interese slov. veleposestva do 1875. 1868 je bil član odb. za uravnavo cest v deželi, 1869 član peticijskega odb., i.l. je postal tudi član komisije za uravnavo zemljiškega davka; začela je uradovati mar. 1870 (preds. baron Pino, gl. čl.). P. je bil lastnik gradbenege podjetja, ki je skupno z drugimi prevzelo med 1850-57 zgradbo predorov med postajama Ležeče in Košana pri gradnji odseka Lj.-Trst železniške proge, ki je povezovala Dunaj s Trstom. Njegovo podjetje je zgradilo tudi čuvajnice od Košane naprej proti Trstu in bilo prisotno pri trasiranju raznih prog v Sji v letih 1845-57. P. je bil dolgo let župan v Sežani. Z bratom Alojzijem si je prizadeval za pogozdovanje Krasa in za gosp. napredek svoje dežele. Uspešno je vodil domačo kmetijo, bil zgled vsem v moderni in racionalni živinoreji ter prejel zato priznanja in pohvale na raznih sejmih v gor. pokr. in drugod.

Prim.: LibBapt v Sežani; Pertrattazioni 1867-75; Soča 26. apr. 1871, 5. okt. 1877; SN 25. sept. 1877; Gabršček I, 76, 77, 102, 141; P. Pellis, Centenario del completamento della ferrovia Trieste-Vienna, Trst 1957 (izvleček iz Tecnica it., XXII (1957), št. 5, 1-8; V. Melik, Volitve na Slov. 1861-1918, Lj. 1965, 368; Marušič, Razvoj, 223, 231; I. Mohorič, Zgod. železnic na Slov., Lj. 1968, 35.

Vh

POLOJAZ Libero, gospodarstvenik, r. 28. apr. 1912 v Boljuni v Istri, živi v Trstu. Oče Jože, gostilničar, mati Marija Sandalj. Po ital. osn. š. v Boljuni je dovršil v Pazinu ital. nižjo sred. š. in malo maturo 1926. Ker ni imel sredstev za nadaljevanje študija, je stopil v trgovinsko prakso pri veletrgovcu stricu Jos. Sandalju v Lupoglavi v Istri. V desetih letih je prehodil raznovrstne sektorje tega poklica, od obrtništva do manufakture, od lesa do kože, od jestvin do petroleja in kolonialij in tem ostal zvest vse življenje. Vojaški rok je služil v Anconi in Avellinu, a so ga po šestih mesecih zaradi bolezni odpustili. 1936 so ga mobilizirali za pohod v Etiopijo, vendar se je rešil. 1937 se je preselil v Postojno in prevzel trgovino sredi mesta od trgovca Milana Kutina. Dve leti pozneje se je poročil z Zoro Sandalj in v Postojni sta se mu rodili hčeri Sonja in Vlasta. Ob ital. napadu na Jslo 1941 so se za 15 dni umaknili v Trst, toda od tedaj so ga faš. stalno preganjali in vpoklicali v »posebne bataljone«. 1942 so ga odpravili s 34. Reggimento Artiglieria od Sv.

Ivana (Trst) na rusko bojišče, po 8 dneh potovanja pa mu je uspelo, da se je zaradi bolezni vrnil. Ker je aktivno pomagal OF, so ga maja 1943 faš. zaprl v Pulj, kamor so prepeljali iz Trsta tudi njegovo ženo. Po padcu faš. sta se oba rešila in vrnila v Postojno, kjer je vodil trgovino do konca dec. 1945. V Trstu je nadaljeval poklic trgovca, ustanovil podjetje za uvoz in izvoz surove kave, nato Cogeco S.p.A. Postal je eden največjih uvoznikov in razdeljevalcev kave po ital. in širšem evrop. tržišču ne samo v Trstu, ampak tudi v vsej It. Pri srcu mu je gosp. prihodnost slov. mladine v Trstu in skozi njegovo šolo je vstopilo z uspehom v poslovni svet veliko mladih slov. uslužbencev. Stalno poudarja, da je v Trstu še veliko prostora za gosp. dejavnost mladih moči: »Trst ima veliko bodočnost v razvijanju svetovne trgovine in zlasti na tržišču s kavo je še veliko prostora.« Njegovo geslo je, da je človekovo največje bogastvo »v delu in poštenju, s čimer lahko dosežeš vsak cilj in so ti odprta vrata v svet«. P. je v mladosti sam poglobljal znanje hrv., istočasno se je učil knjižne slov. Med faš. se je sestajal z mladimi vrstniki in z njimi skrivaj gojil slov. glasbo in pesem. V Trstu se udeležuje glasb. in gled. prireditev v Kulturnem domu, sodeluje pa tudi pri gosp. organizacijah. Nad 20 let deluje pri TKB, kateri je bil od 1973. apr. 1984 preds. Zaradi zaslug pri razvijanju trgovine na trž. in ital. trgu je bil po priporočilu trž. trgovinske zbornice 1977 imenovan za »Viteza republike« (Cavaliere della Repubblica).

Prim.: Osební podatki; J. Koren, L. P. sedemdesetletnik, PDK 28. apr. 1982 s sl.

Jem.

PONIKVAR Karla glej GRMEK Karla.

PONIZ Ambrož, šolnik in pevovodja, r. 3. dec. 1845 v Ajdovščini, u. 1. jan. 1917 kot begunec v Leobnu na Štaj., pozneje prepeljan in pokopan v Rihemberku (Branik). Brat Benedikt, šolnik (gl. čl.). Po šolanju v Gor. je prišel 1864 za učitelja v Škrbino na Krasu, že po nekaj mes. so ga prestavili v Predloko v Istri, kjer je ostal do 1872, ko je bil imenovan za učit. in pozneje za nadučitelja v Rihemberku na Vipavskem. Tu je služboval do upokojitve 1906. V Rihemberku je bilo prosv. življenje že razgibano, saj so ustanovili 11. okt. 1867 Čitalnico. P. je po prihodu ustanovil pev. zbor in ga vodil do 1906. Dvignil ga je do izredne višine, da je slovel »kot naj-

boljši na Vipavskem«. Z njim je nastopal doma in drugod. Za šolo se je zelo zanimal in je priobčil več sestavkov metodične vsebine v gor. šoli, glasilu gor. učiteljev, ki je izhajala četrtletno od 1880-85 ter jo je izdajal in urejal učitelj Vinko Černic. Sodeloval je tudi na vseh treh učnih razstavah v Gor. (1875, 1884 in 1894), ki jih je priredil šol. nadz. Anton Klodič, vitez Sabladoski (PSBL II, 67-70). Na prvi je dobil posebno priznanje »za zbirko gospodarstvenih priprav, vsega pohištva in kmet. orodja v mali obliki, pa za zbirki mrčesov in rudnin« (Prva učna razst. v Gor. 1875, Gor. 1876, 23). Na drugi razst. je dobil posebno priznanje »za svojo izpopolnjeno zbirko predmetov za intuitivni pouk« (Seconda mostra didattica in Gorizia 1884, Gor. 1884, 20). Njegova šola je dobila posebno priznanje za pisanje in častno omembo za risanje. Na tretji razst. je bil v razstavní komisiji v IV. odseku za pisanje in spisje poročevalec skupaj z J. Cusulinom. Njegova šola je dobila posebno priznanje za pisanje in spisje in častno omembo za risanje.

Prim.: SBL II, 443; Prva učna razstava v Gorici 1875, Gor. 1876, 23; Seconda mostra didattica in Gorizia 1884, Gor. 1884, 20-22; Tretja učna razstava v Gorici 1894, Gor. 1894, 7, 8, 35, 39; Jelerčič, 69; KL Sje I, 198.

Jem.

PONIZ Benedikt, Ambrožev brat, r. 1. mar. 1851 v Ajdovščini, u. 7. jan. 1934 v Lj. Po učiteljsku v Gor. (1872) je služboval v Kanalu ob Soči, Ajdovščini (1873-74) in ma vadnici gor. učiteljsča. Na željo šol. nadz. A. Klodiča Sabladoskega (PSBL II, 67-70) je prišel v jeseni 1875 na novo ustanovljeno učiteljsko v Kopru, kjer je vodil vadnico. Sodeloval je pri sestavi *Učnih načrtov za ljud. šole na Prim.*, ki jih je izdal A. Klodič v Zalogi šol. knjig na Dunaju 1878 v štirih jezikih (v nem., it., slov. in hrv.), nova izdaja s *Pojasnili* (Dunaj, I. zv. 1889, II. zv. 1891), Pojasnila posebej 1896. Urniki za vse stopnje in vrste osn. šol so samo P-ovo delo. Učni načrti in Pojasnila so bili do konca prve svet. vojne v rabi na Prim. Do 1881 je bil P. tudi šol. nadz. za slov. šole v koprskem okraju. 1887 so ga prestavili na učit. vadnico v Gor., zadnja leta do upokojitve 1897 je učil na gor. gimn. pripravnici. Kot upokojenec je napravil predpisani izpit v it. na trž. magistratu in odprl v Gor. prvo slov. mirodilnico (drogerijo). Po nekaj letih je podjetje prodal in odpotoval; ve-

činoma peš je prepotoval skoraj vso Evropo, Palestino in Egipt. Kot odločen narodnjak se je 1931 preselil iz Gor. v Lj.

Prim.: P. Plesničar, P. B., SBL II, 443 in tam navedena liter.; Vilhar, 24.

Ur.

PONIZ Roman, elektroteh. strok., znanstvenik in univ. prof., urednik, r. 23. jan. 1904 v Idriji, u. 1. mar. 1968 v Lj. Oče Franc, okrajni sodni sluga, mati Marija Lavrenčič. Osn. š. je obiskoval v Idriji, nato 7 razr. drž. višje realke prav tam, maturiral jul. 1921. Zaradi it. zasedbe Idrije se je še isto leto odselil v Lj. Na svojo prošnjo je dobil 1923 državljanstvo SHS. Vojaščino je služil 1924-25 pri inženirih v Mrbu, dobil je čin rezervnega inž. podporočnika. Najprej se je vpisal na Filoz. fak. U v Lj., nato je prestopil na Tehn. fak. Sprva se je zaposlil kot asistent pri prof. F. Lobetu in je sodeloval pri gradnji strojnega inštituta. Od tu ga je povabil k sebi prof. dr. Milan Vidmar na elektro odd., kjer je diplomiral 29. dec. 1937; 22. jul. 1938 je postal asistent-volonter na Tehn. fak. U »Kralja Aleksandra I«. Od 1941 do 1945 je bil asistent pri prof. Milanu Vidmarju. 28. apr. 1944 je pri prof. Milanu Vidmarju promoviral z disertacijo *Eksperimentalno raziskovanje toplotnih razmer transformatorskih tuljav z naravnim zračnim hlajenjem s posebnim ozirom na Vidmarjevo transformatorsko toplotno teorijo*. 1946 je postal docent, nato izredni in redni prof. na Tehn., pozneje na Elektrotehn. fak. U v Lj. Večkrat je bil dekan omenjene fak. Bil je med prvimi in evrop. znanimi visokošol. predavatelji elektrotermije. V ta namen je 1954 ustanovil na Tehn. fak. prvi laboratorij za elektrotermijo v Jsli. Od 1946 do smrti je bil glavni ur. revije Elektrotehniški vestnik, ki je postal po njegovi zaslugi prepoznaven. Glasilo je elektroinž. in tehn., ki je navezalo delovne stike z več kot 600 podobnimi revijami po svetu. Za svoje delo je dobil 1951 Prešernovo nagrado (gl. SPor 9. febr. 1951, ker ga sam Prešernov sklad v svojih poznejših pregledih redno zamolčuje kot nagrajenca!). Njegova strok. bibliogr. obsega 37 večjih enot (knjige, razprave in članki) in ok. 80 referatov ter recenzij domačih in tujih znanst. oz. strok. knjig v raznih časopisih. Njegov patent je opisan pod naslovom *Vezalna razporeditev z merilnim, signalnim in stikalnim elementom, ki je odvisen od smeri vrtenja vrtilnega magnetnega polja*. Sad

njegovih znanst. raziskovanj in dosežkov sta knjigi *Osnove elektrotehnike, I. del* (1948) in *Osnove elektrotehnike, II. del* (1949), ki v tretji, dopolnjeni izdaji (1955, 1957) znašata skupno 500 str., ter knjiga *Osnove preračuna električnih uporovnih grednih naprav* (1952, 128 str.). Vse tri knjige so v vseh izdajah izšle tudi v srbsčini oz. hrvaščini.

Prim.: Osební podatki pri sinu Denisu.

Pšč

PONIZ Stanko, tigrovec, borec NOBJ, mali trgovec v Vipavi, r. 13. nov. 1906 v Vipavi, u. 16. dec. 1961 tam. Oče Jernej, zidar, mati Jožefa Premrl. Kot velik rodoljub je deloval na kult. in polit. področju. Po ukinitvi slov. š. je iz Gor. prejemal kot svoje blago v zabojih abecednike Prve korake, ki so jih po njegovi zaslugi dobivali šolarčki po vseh vaseh gornje Vipavske doline. Ko je ta način dostavljanja abecednikov postal negotov, so jih v črnih vrečah za oglje prinašali ogljarji iz Gor., kamor so z Nanosa vozili prodajati oglje. P. je bil 1926 pobudnik ter s pesnikom Dragom Bajcem, Iv. Možetom iz Vipave, Zvonimírom Lasičem z Goč, Fr. Žgurjem iz Podrage soustanovitelj nogometnega kluba Nanos, ki so ga fašisti preganjali. NK Nanos je nastopal po več gor. kraških krajih ter v Trstu in Postojni. Polit. tajn. fašja v Vipavi je zahteval od poveljnika garnizije v Vipavi, naj igranje nogometa prepove na voj. vežbališču, ker je NK iredentistična organizacija. Imenovani fantje so dali razumeti, da so samo športniki in da z njimi igra it. študent, zato je poveljnik dovolil NK uporabo voj. vežbališča. P. je bil z Bajcem in Možetom član zelo aktivne colice TIGR, ki je vodila v Vipavi, Podnanosu, Podragi, na Gočah, Ložah, Mančah, Slapu in drugod ileg. protifaš. dejavnost in tem celicam dostavljala ileg. protifaš. tisk. P. je prejemal ileg. liter. iz Gor. in od oboroženih trojk. Pri raznašanju ileg. liter. je veliko sodeloval Mirko Princes iz Vipave. P. je bil tesno povezan z oboroženo trojko (Danilo Zelen, Tone Černač, Josip Kučec idr.), ki je iz Jsle prinašala razno liter. in ileg. protifaš. tisk v nekatere vipavske vasi, predvsem v Podrago, kjer sta ileg. dejavnost vodila posestnik Jožef Uršič in njegov delavec Tone Mohorčič iz Vipave. P. je oborožene trojke oskrboval z vsem potrebnim, predvsem pa s hrano, ki so jo M. Princes, Iv. Može in drugi nosili iz Vipave v skrivališča v Podragi in dru-

god, kjer so pač trojke prenočevale in se skrivale. P. je med prvimi v Vipavi začel že sept. 1941 sodelovati v OF in je dec. 1941 dal izjavo, da je vsa gornja Vipavska dolina organizirana v NOB. Zbiral je denar, živila in drug material za NOVJ in na njegovo pobudo so trgovine po vaseh, s katerimi je bil v gosp. odnosih, oddajale znatne količine živil za NOVJ. P. je med spomlad. aretacijami 1930 faš. policija aretirala jun. 1930 in ga po 3 mes. preiskovalnega zapore izpustila. Med NOB je bil večkrat zaprt, a mu niso mogli dokazati sodelovanja v OF. Spomladi 1943 sta bila aretirana P. in njegova žena Boža, ki je sodelovala v TIGR in v NOB. Oba sta bila zaprta v tržaških zaporih in po daljšem mučenju, posebno Boža, ki so ji celo obraz oblili z amonijakom, da je bila koža po obrazu vsa razjedena, so P. internirali na Sardiniji, Božo pa v Frosinone. P. se je po kapitulaciji It. pridružil NOV v Gravini, prišel s prekomorci na jsl. tla in bil 1944 pri partizanih na Dolenjskem. Otroka sta bila pri sorodnikih do vrnitve Bože domov po kapitulaciji It. P. se je po vojni vrnil zelo slabega zdravja domov v Vipavo. V nesreči sta mu umrla oba sinova in P. je umrl od kapi.

Prim.: Podatki Izidorja Rekarja, Vipava 128; osebni arhiv.

Rut.

PORCIA Bartolomeo di, papežev diplomat in vizitator, r. najbrž 1540 v znani furlanski plem. družini Porcia in Brugnera, ki je imela gradove v Senoččah, na Premu, grad Raclek pri Ilirski Bistrici, na Kor., Staj. in v Istri, u. 12. avg. 1578 v Pragi. Oče Gianbattista, mati Claudia, sestra Silvia Porcia in Brugnera. Študiral je na U v Padovi in dosegel doktorat iz teologije. V Padovi je spoznal pesnika Torquata Tassa (1544-95). Hitro je napredoval na cerkveni lestvici, ker se je njegov stric odpovedal v njegovo korist komendi priorata pri Sv. Lenartu, 1562 pa je dobil še vikariat cerkve sv. Pavla v Morteglianu. Po družinski tradiciji je bil 1562 v Rimu v službi pri papeški kuriji. Tu je navezal prijateljstvo s kardinalom nočakom Karlom Boromejskim (Carlo Borromeo), ki ga je sprejel med pridružene člane Akademije vatikanskih noči (Accademia delle Notti Vaticane), ki jo je sam ustanovil. Ko je P. opravil nekatere diplomatske predstavniške naloge za papeža, je odšel za Boromejskim v Milan in opravil zanj nekatera poslan-

stva v Franciji. Ko se je odpovedal kanonikatu v Ogleju, za kar ga je predlagal sam Boromejski, je 1565 dobil nadarbino cerkve sv. Mihaela nadangela v Porcii, ki se ji je odpovedal njegov sorodnik. V duhovnika je bil posvečen 26. dec. 1566. Še nadalje je skrbel za verske zadeve Boromejskega na ozemlju beneške republike, katere državljani je bil P. Za zasluge je dobil komendo opatiije v Mužacu (Moggio), ki jo je do tedaj imel sam milanski nadškof, svečano pa mu jo je podelil papež Pij V. jan. 1567. Da bi papež vzpostavil red na upravnem in verskem področju tistega dela oglejskega patriarhata, ki je bil začasno pod upravo nadvojvode Karla Habsburškega in ta ni dovoljeval patriarhovim delegatom, da bi svobodno delovali na tem področju, je dve leti pozneje zaupal P. nalogo apostolskega vizitatorja za te kraje. Obisk je moral P. zaradi bolezni odložiti, začel ga je šele febr. 1570, ko je odšel iz Vidma v Oglej. Spremljal ga je tržaški škof Andrea Rapicio kot nadvojvodov komisar. Obiskala sta spodnjo Furlanijo — razen področja Tržiča (Monfalcone), ki je bilo pod Benetkami — Gradiško ob Soči, Krmin, Gorico z okolico, Tolmin in Kobarid in se končno vrnila v Krmin, kjer se je 3. jun. uradno zaključila apostolska vizitacija. P. je poslal v Rim izčrpno poročilo o stanju v habsburškem delu patriarhata in o duhovnih potrebah tega področja. Uporabil je obilno bero podatkov, ki jih je zbral med vizitacijo. Iz poročila izstopajo važne novice ne samo verskega, ampak tudi družbenega in gospodarskega stanja obiskane ozemlja, še posebej predelov, ki so naseljeni s Slovenci; poudarja njihovo usmiljenost, pobožnost in stanje krajevnega cerkvenega življenja. Proti koncu leta 1570 je moral oditi P. v Avstrijo na dvor nadvoj. Karla, da bi ga spodbudil k izvedbi tega, kar je med vizitacijo odločil glede disciplinske preнове in odnosov do civilne oblasti, vendar ni dosegel pomembnejših uspehov. 1571 je bil predlagan za nuncija na Dunaju, a ni prišlo do uresničitve, 1573 pa je postal nuncij v jugovzh. Nem., da bi ustavil luteranstvo in kalvinizem. Odpovedal se je komendi Mužac in bil imenovan za apostolskega proto notarja. Njegova nunciatura je bila omejena na ozemlje pod upravo nadvojvodov Karla in Ferdinanda ter nadšk. v Salzburgu. Aktivno je posegel v protireformacijski boj in pri tem dokazal moder pristop in precejšnjo sposobnost ocenjevanja zapletenih pojavov spora z reforma-

torskim gibanjem. Še naprej pa se je zanimal za oglejski patriarhat, stalni kamen spotike med Benetkami, Habsburžani in rimsko kurijo, ne samo glede časne posesti Ogleja, ki so si ga patriarhi lastili proti avstr. knezom, ampak tudi glede duhovnega upravljanja habsburškega dela škofije. Ta del je nezadržno propadal, ker ni bilo patriarhovega predstavnika, ki bi stalno skrbel za težko pastoralno stanje, saj ga patriarhi zaradi spora s Habsburžani niso obiskovali. Habsburžani so se namreč potegovali za popolno cerkveno avtonomijo, če že ne za dejansko neodvisnost z ustanovitvijo goriške škofije z jurisdikcijo torej nad slov. ozemljem patriarhata. P. je bil odprt do habsburških tez, saj so sovpadale z rimskimi interesi, da bi se izboljšala pastirska služba v avstrijskem delu patriarhata. P. se je udeleževal drž. zborov, za krajše obdobje je bil v Porenju in Kölnu kot papeški opazovalec, poslali so ga mislili v Švico, 1578 pa je bil imenovan za nuncija na cesarskem dvoru in tu je umrl. Bil je šibkega zdravja in bolehen, služba pa je bila pogosto naporna. Bil je zvest papežu in tridentinskemu katolištvu. Nedvomno je bil pomembna osebnost katol. reforme v drugi polovici 16. stol. in važen vir za zgod. Slov. tiste dobe, saj so med njegovimi papirji pogosto zanimivi podatki o njih, nanašajo pa se na osebne izkušnje, pridobljene med apostolsko vizitacijo, ki se je odvijala v glavnem na slov. ozemlju vzh. dela Gor. grofije.

Prim.: Akte apostolske vizitacije hrani videmska obč. knjižnica; prepise pisem Jacopa Maracca, generalnega vikarja oglej. patriarha Giovannija Grimanija med vizitacijo, hrani Nadškof. knjižnica v Vidmu; Nuntiatuberichte aus Deutschland (1572-1585), zv. III, Berlin 1896, glede njegovih diplomatskih sporočil nem. obdobja; P. Canisii Epistolae et acta collegit O. Braunsberger, Friburgi Brigoviae 1896-1923, zv. 8, glede odnosov s Canisijem med nunciature na Nemškem; A. Battistella, Una missione di Bartolomeo di Porcia anteriore alla sua nunziatura di Germania, Atti dell'Accademia di SS.LL.AA. di Udine, s. III, vol. XIV, 1906-07, 73-124; Isti, La prima visita apostolica nel patriarcato aquileiese dopo il concilio di Trento, Memorie storiche forogiuliesi, III, 1907, 133-54; IV, 1908, 17-29, 113-24, 153-96, in v brošuri v Cedadu 1909; Isti, I prodromi della spartizione del patriarcato d'Aquileia negli ultimi anni del secolo XVI, Memorie storiche forogiuliesi, IX, 1913, 40-76; P. Paschini, Un diplomatico friulano della Controriforma. Bartolomeo di Porcia, Memorie storiche forogiuliesi, XXX, 1934, 17-51 (na str. 50-51 je objav-

ljena spomenica o apostolski vizitaciji); Isti, Eresia e riforma cattolica al confine orientale d'Italia, Roma 1951; L. Pastor, Storia dei papi dalla fine del medioevo, it. prevod, Roma 1958-64, zv. 17; G. Valle, Carlo Borromeo e il Friuli, Udine 1924. - V SBL je članek o Janezu Ferdinandu knezu Porcia, diplomatu in prvem ministru cesarja Leopolda I. (II, 455-56); tu je nekaj tudi o rodbini Porcia.

F. Salimbeni

PORENTA Carlo, občinski svetovalec in župan v Trstu, državni poslanec, r. 17. jan. 1814 v Trstu, u. 31. jan. 1898 prav tam. Oče Simon, r. 20. okt. 1775 v Stari Loki, mati Caterina Fecondo de Fruchental. Gimn. je dovršil 1830 v Lj., pravo neznano kje. Že v letih 1848-49 ga je policija štela med protivladne elemente. Izvoljen je bil za občinskega svetovalca v Trstu 1861, 1863 in 1865, 22. maja 1863 in 22. nov. 1865 tudi za župana. V letih 1861-63 in 1873-76 je bil poslanec na Dunaju. 1866 je postal vitez Leopoldovega reda. Bil je prvi tržaški župan slov. rodu.

Prim.: La Venezia Giulia e la Dalmazia nella rivoluzione nazionale del 1848-1849, str. 252; Lib. bapt. IX, 58 ž. Stara Loka; Juventus gimn. v Lj.; Verbali del consiglio della città di Trieste, 1861-1869; V. Melik, Volitve na Slovenskem, 380.

Samo Pahor

PORENTA Jože, inž., strokovnjak za ceste in šolnik, r. 30. mar. 1892 v Srednjih Bitnjah (obč. Kranj, p. Žabnica), u. 6. jun. 1972 v Lj. Oče Franc, kmet, mati Marija Trilar iz Stare Loke. Gimn. je dovršil v Kranju (1911), Kmetijsko-tehnični oddelek Zemljedelske visoke šole na Dunaju (12. jul. 1916). Služboval je ves čas v Lj. kot gradbeni inž. pri gradbeni direkciji, pozneje pri oblastni tehnični upravi (1. jul. 1919 - 31. mar. 1928), šef odseka za ceste pri oblastnem odboru lj. oblasti (1. apr. 1928 - 20. nov. 1929), referent in pozneje šef odseka za samoupravne ceste v činu tehničnega inšpektorja pri banski upravi (1. dec. 1929 - 5. maja 1945). Po zadnji vojni je prišel v Trst in poučeval mat. na niž. sred. š. I. Cankar pri Sv. Jakobu (1945-47 in 1955-62), od 1947-55 je bil pov. ravn. nižje industr. strok. šole (zdaj Fr. Erjavce) v Rojanu. Na tem mestu je pokazal izredne sposobnosti in šolo visoko dvignil. Zavedal se je pomembnosti Literarnih vaj pri uvajanju dijakov v samostojno liter. izražanje, zato jih je podpiral in dosegel, da so bili skoraj vsi njegovi dijaki naročeni nanje. Bolan se je vrnil v Lj.

Prim.: Ž. u. Kranj-Šmartin; Arh. sred. š. I. Cankar Trst; IzvTrst 1947-62; M. Jevnikar, Inž. Porenta 70-letnik, LitV 1961/62, 170 s sl.; Isti, Inž. J. Porenta - pokoj, IzvTrst 1962, 77 s sl.

Jem.

POSCH Andrej, duhovnik, drugi župnik mesta Gorice, r. (verjetno) v Lj. okoli 1430, u. v Gor. jan. 1498. Bil je najprej hišni kaplan Leonarda, zadnjega gor. grofa. Ko je 1485 umrl Nikolaj Pace (gl. čl.), prvi goriški župnik (prej je Gor. spadala pod solkansko župnijo), je grof Leonard, opirajoč se na pravico »patronata«, ki ga je Sv. stolica od nekdaj priznavala gor. grofom, predlagal za novega župnika svojega kaplana P. »iz ljubljanske škofije«. Toda predlog je bil »zaradi ne vemo katerih vzrokov« zavržen od Petra Barbariga, generalnega vikarja oglejskega patriarhata. Grof Leonard se je tedaj obrnil naravnost na Sv. stolico. V zadevo je posegel sam papež Inocenc VIII. ter z bučo 17. mar. 1486, naslovljeno na lj. dekanijo, imenoval P. za zakonitega gor. župnika ter potrdil pravico »patronata« gor. grofu. Kot gor. župnik se je P. izkazal za zelo delavnega in gorečega dušnega pastirja. Njegova glavna zasluga je bila, da se je tudi v Gor. osnovala Bratovščina Najsvetejšega zakramenta (Confraternita del Santissimo Sacramento), za tiste čase izredno zaslužna in napredna ustanova in to ne samo z globoko verskega, temveč tudi s splošno socialnega vidika. Brez razlike je namreč povezovala med seboj člane iz najrazličnejših slojev, duhovnike in laike, moške in ženske, bogate in revne, dà, celo plemiče in kmete. Vsem je bila naložena dolžnost, da si vzajemno pomagajo, da se udeležijo pogreba umrlih članov itd. Ni čudno, če v seznamu članov, ki se hrani v semeniški knjižnici in ga navaja Spessot v članku *La confrat. del Ssmo. Sacramento* (StudG 1957), naletimo na it., furl., slov. in nem. priimke (še posebno številni so člani iz Vipavske doline). Kaže, da se je bratovščina zares držala svojega programa »združevati in Charitate Corporis Christi« vse svoje člane. Med prvimi, ki jih je P. sam vpisal v bratovščino, je bila grofica Pavla iz slavne družine Gonzaga, žena grofa Leonarda. Bila pa je tudi med prvimi, ki je umrla, stara komaj 34 let.

Prim.: Valdemarin, La chiesa e la parrocchia dei Santi Ilario e Taziano in Gorizia; Spessot, La confraternita del Santissimo Sacramento, Studi Goriziani 1957.

Rij.

POSEGA Zmago, akad. kipar, r. 29. maja 1959 v Postojni kot zadnji izmed treh otrok očetu Viktorju (1913) iz Prestranka, avtotapetniku, in Mariji Bukovič (1923) iz Vipave, gospodinji. Živi in dela v Biljah. Tu je obiskoval tudi prve štiri razr. osn. š. (1966-70), ostale štiri pa v Mirnu (1970-74). Po uspešno opravljenem sprejemnem izpitu se je vpisal na Šolo za oblikovanje v Lj. (1974-78), nato pa na ALU na oddelku za kiparstvo. Po diplomu 1982 pri D. Tršarju se je vpisal na kiparsko specialko in jo 1985 pri D. Tršarju tudi opravil. Že kot študent se je pokazal kot inventiven in izrazito studiozen in iskatejski ter bil za uspehe pri študijskem delu večkrat nagrajen: prejel je tudi študentsko Prešernovo nagrado (1982) in Prešernovo nagrado U Edv. Kardelja v Lj. (1983). Že 1980 je kot študent 2. letnika Akad. prejel prvo nagrado za skulpturo na srečanju jsl. akademij v Pulju (skulpturo v kamnu je realiziral v Mornaričkem parku v Pulju 1983). Kot študent 4. letnika ALU je bil izbran na mednar. simpozij mladih kiparjev v Verono, kjer je realiziral skulpturo v kamnu. Član je Zveze društva likovnih umetnikov Sje (1982). Bavi se z risbo in s skulpturo v različnih materialih (kamen, železo, les, mavce), izhaja pa iz antropomorfnega izhodišča, celo iz detajla, ki pa je le »pars pro toto — oziroma zasnova celovitega razmerja motiv — tema« (A. Bassin). V svojih rešitvah, ki so izredno sveže in predvsem analitičnega značaja, sledi problemom gibanja, ob upoštevanju in priznavanju materialnosti in kiparske gmote, obvlada prostor v širšem in ožjem pomenu besede. »Razmišljanje o načinu, kako in zakaj napeti formo, na slikovit ali bolj konstrukcijski, še vedno po površini sestavljiv način, dalje — kako formo usločiti, da bo še vedno zadržala notranjo konstrukcijo, kako jo dobesedno nagniti, pri tem pa zadržati optično-vizualno ravnotežje kiparske gmote, kako postaviti vertikalno težečo maso na enem ali več nosilcih — ob vsem tem pa izhajati iz klasične teme moškega torza — to je sporočilo Posegovskega nastopa, kot se kaže danes« (A. Bassin). Samostojno je razstavljal: Nova Gor. (1980, 1984), Lj. (1984, 1985), Bgd (1985), Rábnica (1985). Skupinsko je razstavljal: Pulj (1980), Lj. (1981, 1983, 1985), Bgd (1983), Reka (1985, Bienale mladih), Murska Sobota (1983, 1985, Bienale male plastike), Gor. (1985), Trst (1985), San Vendemiano (1985). Sodeloval je na simpozijih: Verona (1982, Mednar.

simpozij mladih kiparjev), Marušiči (1983, Letna šola). Javna dela: Nova Gor. (1978), Pulj (1983). Nagrade: Prva nagrada za skulpturo na srečanju likovnih jsl. akademij v Pulju (1980), Prešernova študentska nagrada za kiparstvo (1982), Prešernova nagrada U Edv. Kardelja v Lj. (1983).

Prim.: Osební podatki; (vc), Razstava plastik, PrimN 1980, št. 11; Mar. Tršar, uvod v katal., Lj., maj 1981; D.N., Skulptura Zmaga Posege, Glas Istre 1981, št. 1; Quest'anno l'omaggio a Giulietta è venuto dalle sculture di cinque artisti jugoslavi, L'Informatore del marmista (Verona), št. 251, nov. 1982, 35, 38; J. S., Prešernove nagrade za študente na univerzi, Delo 1982, št. 33; Nada Opalič, Oplemenjen Mornarički park, Glas Istre 1983, št. 174; »Puljski likovni usponi« (zlož. ob otvoritvi skulpture), jul. 1983, Pulj; Oto Širec, Posegno e pobjedio, Kulturni vjesnik (Pulj), št. 29, 10; Aleks. Bassin, uvod v katal., Dobitniki študentskih Prešernovih nagrad, NRazgl, št. 21, 4. nov. 1983, 620; Aleks. Bassin, uvod v katal. osebne razst., gal. Meblo, 23. nov. - 8. dec. 1984; Nelida Silič Nemec, Zaupa v svoje delo, PrimN 1984, št. 102.

Nsn.

POSTELI Teodor, zdravnik kardiolog, r. 2. apr. 1909 v Ajdovščini. Oče Lovrenc, mati Elvira Fajdiga. Klas. matura v Gor., diploma iz medicine v Bologni 1934. Od 1942 prof. za klinično patologijo in od 1955 prof. za klinično medicino. V letih 1946-47 na specializaciji v kardiologiji v ZDA na Massachusetts General hospital. Poučeval je na U v Sassariju in v Bologni. V letih 1973-79 je bil direktor na 3. stolici za klinično medicino v Bologni; do 1979 je tudi poučeval na šoli za specializacijo za kardiologijo in za interno medicino. Napisal je preko 200 člankov s področja kardiologije, nevropatologije, gastroenterologije, biokemije idr. Zlasti so pomembni njegovi prispevki na področju mikroelektrokardiografije, reografije ter videokimografije. Zaradi svojih zaslug je član mnogih it. in mednar. medicinskih organizacij in član ured. odborov mnogih medicinskih revij. Leta 1954 je s sodelavci prevedel v it. knjigo *Malattie di cuore*, katere avtor je P. D. White.

Prim.: Osební podatki.

špac.

POSTOVAN Matej, kulturni in polit. delavec, r. 19. sept. 1912 v Ivanjševcih, obč. Gornja Radgona, živi v Trstu. Oče Jožef, posestnik in gozdar, mati Alojzija Veberič. Osn. š. v bližnji Negovi, klas. gimn. v Mrbu, matura jun. 1933. Vpisal se je na Pravno fak. Lj. U, a se mu je študij

nekoliko zavlekel, ker je deloval v raznih akademskih društvih. Diplomiral je mar. 1939, doktoriral 30. okt. 1939. Na U se je najprej vpisal v Slov. katol. akad. društvo Zarja, pozneje se je prepisal v akad. klub Straža. Ko je ta klub začel izdajati svoj list Straža v viharju (od 1. nov. 1934 do 1941), je bil dve leti njen odgov. ur. (2. in 3. letnik). Štiri leta je vodil Vincencijevo konferenco za akademike, ki je zbirala denarna in druga sredstva za pomoč revnejšim študentom. Večkrat je bil izvoljen v odb. Akademске akcije za vseučiliško knjižnico, ki se je pozneje razširila v akcijo za izpopolnitev slov. univ. ter je bila obenem nekakšna reprezentanca vseuč. študentov, ker reprezentance v formalnem smislu univ. ni imela. Tako je P. skupaj s Cirilom Žebotom izposloval v Bgdu pri dr. A. Korošcu in finanč. ministru Letici prvih pet milijonov din. za slov. univ. knjižnico, kolikor je bilo takrat potrebno za zidavo palače po načrtih arh. J. Plečnika. Od 1934 do 1936 je bil P. tudi preds. Akademске zveze, reprezentančne organizacije, v kateri so bila včlanjena vsa takrat obstoječa katol. akad. društva na slov. univ. (Danica, Zarja, Borba, Društvo slov. bogoslovcev in Društvo katol. akademičark Savica). Sodeloval je tudi v vodstvu Slov. dijaške zveze (SDZ), v kateri so bili včlanjeni slov. katol. srednješolci, a so jo vodili akademiki. Med študijem je veliko pisal v dij. liste in občasno v dnevnik Slovenec. Še pred diplomjo je odšel v Bgd. Nastavljen je bil v senatni knjižnici, toda takoj imenovan za osebnega tajn. preds. senata dr. A. Korošca (febr. 1939). Na tem mestu je ostal do promocije, ko je bil 1. nov. 1939 poklican k vojakom. Po vojaškem roku se je vrnil v Lj. in se zaposlil kot ur. Slovenca, kjer je ostal do konca apr. 1945, ko ga je aretirala Gestapo. Med okupacijo je urejal zunanjepolit. stran. Med ital. okupacijo je moral nositi na cenzuro krtačne odtise Slovenca, ker pa ni hotel po faš. pozdravljati, so mu prepovedali vstop v cenzurni urad, ki ga je vodil Carlo Tígoli (poznejši glavni ur. videmskega dnevnika Il Messaggero Veneto). Pod nem. okupacijo so cenzuro odpravili, toda vsak ur. je z glavo jamčil za svoje članke. Takoj po vstaji v varšavskem getu je general Rupnik poklical k sebi 12 vidnejših, zaveznikom naklonjenih Ljubljčanov (med njimi je bil tudi P.) in jim grozilno rekel: »Memento Varšava, memento Pariz! Če se bo v Lj. zgodilo kaj podobnega, bom imel za odgovorne

vas.« Že naslednjo noč so aretirali dr. Puca in ga odpeljali v Dachau, nato pa vsak teden po enega izmed dvanajsterice. Prav na dan, ko so part. zasedli Trst, so aretirali P. in mu očitali »tudi druge grehe«. V Dachau ga niso mogli več odpeljati, ampak si ga je posebej pridržal SS-esovski gen. Rösener, ki je zaradi skorajšnjega premirja v It. mislil na beg. P. je bil izpuščen iz zaporov in takoj je odšel z ženo v Celovec, od tam pa v taborišče Monigo pri Trevisu, nato pa v Rim, kjer je bil takrat njegov svak dr. Miha Krek. Po treh mes. so ga Angleži odpeljali iz Rima v Trst in ga nastavili na trž. zavezniškem tiskovnem uradu (AIS). Tu so iz angl. in ital. prevajali novice in članke ter jih pošiljali vsem slov. časopisom, ki so izhajali v Trstu, Gor. in Clcu. 1947 so ga prestavili na USIS. Ostal je v istem uradu, le da ni bil več odvisen od ZVU, ampak naravnost od amer. zunanjega ministrstva, in to vse do odhoda zaveznikov iz Trsta 1954. Zadnjih šest let je bil šef slov. oddelka tega urada. Poleg dela v uradu je v imenu Amerikancev nadziral še slov. poročila na trž. radiu; do 1972 je bil ur., potem do upokojitve 1977 načelnik govorjenih sporedov RAITrsta. Po prihodu v Trst je pisal članke v SlovPrim. in kasneje v KatG ter v nekatere revije. Sodeloval je tudi s skupino, ki je v Trstu obnavljala nekdanjo Krščansko-socialno zvezo, in imel več predavanj zlasti narodnoobrambnega in social. značaja. Ko je bil načelnik zavezniškega tisk. urada, je opustil polit. delovanje, ker je bil urad pluralističnega značaja. Po odhodu zaveznikov in po pridobitvi ital. državljanstva 1960 je na vabilo slov. demokratičnih in zlasti katol. polit. delavcev začel spet polit. delovati. Sodeloval je pri ustanovitvi in nato pri vodstvu Slovenske skupnosti ter pri sestavi njenega prvotnega programa. Bil je večkrat polit. tajn. Slovenske skupnosti in skoro vedno vodilno sodeloval pri njenih akcijah. Zmagala je tudi njegova ideja, da mora matična domovina podpirati vse polit. skupine v zamejstvu, in tako je SSk navezala stike s predstavniki matične domovine, ki jih prej ni imela. Dvakrat je predaval na študijskih dneh Draga: *Dialog v svetu* (1966) in *Slov. zamejski katoličani in njihovo javno delovanje po koncilu* (1967).

Prim.: Osebni podatki; Nadja Maganja, Trieste 1945-1949. Nascita del movimento politico autonomo sloveno, Tr. 1980, 105.

Jem.

POTOČAR Stane, part. borec, narodni heroj, r. 27. apr. 1919 v Mirni Peči na Dolenjskem, živi v Lj. Osn. š. je dokončal v rojstnem kraju, poklicno v Lj. Izučil se je za mesarja. 1936 se je prijavil v podofic. mornar. š., a so ga odklonili, ker je imel srčno napako. Do 1940 je delal v Novem mestu. V letu 1940 je med služenjem vojske dokončal podofic. š. Po kapitulaciji jsl. vojske, ki jo je doživel v Bgdu, se je vrnil v Mirno Peč in se kmalu vključil v OF. Pred vojno je deloval v Društvu kmečkih fantov in deklet in v Sokolu. 15. mar. 1942 je odšel v Krški odred. Bil je vodnikov namestnik v 1. četi 2. bat., za tem komisar in komandir 1. čete in komandant 3. bat. tega odreda. Po oblikovanju Gubčeve brigade 23. sept. 1942 je postal poveljnik njenega 3. bat. Sodeloval je v napadih na postojanko vaške straže Ajdovec v Suhi Krajinici (v noči od 11. na 12. dec. 1942), nadalje na fašistično postojanko v Dobu na Dolenjskem (v noči od 26. na 27. dec. 1942). 20. febr. 1943 je napredoval v komandantovega namestnika Gubčeve brigade, sredi jul. pa je postal njen komandant. Posebno se je izkazal pri napadu na sovražno postojanko v Žužemberku (od 24. do 27. jul. 1943), sept. 1943 se je uspešno boril proti ustašem v Stojgradu in v Kamencih na Hrv., kjer je bila nem. postojanka. Med tem časom je tudi dobil čin majorja. 13. jan. 1944 ga je Glavni štab poslal na Prim. Postal je komandant XXXI. diviz. Spomladi je sodeloval v bojih na komunikacije (žel. proga Divača-Rakek, cesta Postojna-Razdrto-Trst, cesta Razdrto-Vipava itd.), ob koncu jun. in v začetku jul. 1944 pa je sodeloval v bojih na žel. progo, postojanke in železniške objekte v Baški grapi. Avg. 1944 je z divizijo vodil evakuacijo težkih ranjencev prim. part. bolnišnic na osvobojeno ozemlje v osred. Sji. 1. sept. 1944 je aktivno sodeloval pri napadu na domobransko postojanko v Črnem vrhu. V začetku sept. 1944 je bil povišan v polkovnika in postal komandant IX. korpusa NOVJ. To funkcijo je opravljal do konca jan. 1945, ko je odšel k osrednjemu vodstvu NOB, od tam v Bgd, apr. 1945 pa na višji vojaški tečaj v SZ. 1952 je dokončal Višjo voj. akad. in tečaj operatike. Po vojni je opravljal visoke voj. naloge. Med drugim je bil komandant odreda JLA v STO, komandant vojaškega področja, komandantov pomočnik vojaške oblasti in komandant vojaške oblasti. 19. jan. 1979 je bil imenovan za načelnika generalnega štaba JLA. To funkcijo je

opravljajl do konca 1979. Dosegel je čin generalpolkovnika. Opravljajl je tudi pomembne civilne funkcije. Med drugim je bil poslanec slov. skupščine, član GO SZDL, član okraj. odb. SZDL Mrb. Bil je član GO ZZB NOVJ, pomembne funkcije je opravljajl tudi v ZKS, med drugim je bil tudi član komisije izvršnega komiteja ZKJ za splošno ljudsko obrambo. Član je sveta federacije in nosilec visokih drž. in voj. odlikovanj. 4. sept. 1953 je bil razglašen za narodnega heroja. Njegovo ime je bilo Lazar.

Prim.: Gradivo Arhiva CK ZKS Lj.; Narodni heroji Jsle, Bgd 1982; Petelin Stanko-Vojko, Enaintrideseta divizija, Lj. 1985, pass.; PDK 25. okt. 1971; Komunist 29. dec. 1971.

Plah.

POTOČNIK Franc, pomorski oficir, aktivist OF, publicist, r. 4. mar. 1903 v Lj., u. 1. jun. 1984 istotam v bolnišnici. Oče Franc, načelnik žel. postaje Lj., mati Nilka Pirc, učiteljica, odbornica Ciril-Metodove družbe, med drugo svet. vojno aktivistka OF. Po maturi na klas. gimn. v Lj. in po končanem abiturientskem tečaju na Trgov. akademiji se je P. vpisal na Višjo vojno pomorsko akademijo v Dubrovniku in 1926 postal aktivni pomorski oficir. Obiskoval je hidro-pilotski tečaj, se specializiral v torpedistiki, minerstvu, kemičnem vojskovanju in tehniki eksplozivov. Služboval je v glavnem na torpedovkah, predaval pa je tudi na Pomorski vojaški akademiji v Dubrovniku. Po zlomu Jsle se je vključil v OF in v okviru le-te začel z organizacijo mlajših pomorskih oficirjev. 19. mar. 1942 je bil skupaj z nekaterimi tovariši aretiran in interniran v Gonarsu, nato v Chiesanuova pri Padovi. V obeh taboriščih je kot član narodno-osvob. odbora OF vneto nadaljeval s polit. delom. Zaradi tega so ga ločili od ostalih in ga preko Lj. (belgijske vojašnice) prepeljali na otok Rab, kamor je prišel 1. jan. 1943. Tudi tam je začel organizirati odpor proti sovražniku. Kot član odbora OF je bil zadolžen za vojaške zadeve. V ilegali je ustanovil udarni bataljon, vodil (po kapitulaciji It.) razorožitev it. posadke na otoku in prvi part. desant na otok Cres. Kot poveljnik Rabske brigade se je z brigado izkrcal na obali in jo vodil na Snežnik (Mašun), kjer je bila zaprisega. Pozneje je bil operativni oficir pri štabu 14. udarne brigade. Po nem. ofenzivi 1943 je odšel na Vis v mornarico NOVJ, kjer je bil član ožjega štaba in načelnik obveščevalne službe. Jeseni 1944 je bil preko Barija preme-

ščen v glavni štab NOV in POS, še kasneje pa v štab 4. armade. Po osvoboditvi se je vrnil v vojno mornarico, vendar je iz osebnih razlogov že nov. 1945 odšel iz nje in bil demobiliziran s činom kapetana fregate. Zatem je delal v gospodarstvu. Bil je direktor podjetja Export, referent v ministrstvu SRS za lokalni promet, v direkciji NB za Sjo in direktor Istrske banke v Kopru. Od 1953, ko se je za stalno naselil v Slov. Primorju, pa se je večinoma ukvarjal s pomorstvom. Bil je inšpektor Pomorske sred. šole v Piranu, svetnik za pomorstvo okraja Koper, strokovni svetnik Splošne plovbe Piran ter direktor Višje pomorske šole Piran. Leta 1961 se je zaradi hude revme upokojil. P. je avtor publikacij *Žice, morje in gozdovi* (SKZ, Lj. 1951) ter *Koncentracijsko taborišče Rab* (Lipa, Koper 1975). Zadnje delo je bilo prevedeno tudi v it. z naslovom *Il Campo di sterminio fascista, l'isola di Rab*. Izšlo je v Turinu 1979 (izdala Associazione nazionale partigiani d'Italia). Napisal je tudi več člankov, ki so izšli v raznih zbornikih. Tako uvodno besedo k zborniku *20 let Pomorske šole Piran* (Portorož 1967, 7-16); članek *Višja pomorska šola v Piranu* za Slov. pomorski zbornik (Koper 1962, 105-08) idr. Za svojo prizadevno in zaslužno delo je prejel več nagrad in priznanj: nagrado »15. maj« občine Koper za leto 1974, posebno priznanje Višje pomorske šole, priznanje OF (srebrno značko), medaljo »Garibaldi« za uspešno sodelovanje z it. part. in srebrno plaketo za sodelovanje z enotami in ustanovami vojne mornarice pri načrtu razvoja sistema splošne obrambe in družbene samozaščite na Jadranu. Za zasluge v NOB in po vojni pa je bil odlikovan z redom in medaljo za hrabrost, redom part. zvezde s puškami, redom bratstva in enotnosti z zlatim vencem in redom zaslug za narod.

Prim.: Delo 3. mar. 1973; PrimN 4. mar. 1983 in 12. jun. 1984; PDK 4. mar. 1984 (ob 80-letnici); podatki P-ove žene.

Vik.

POTOČNIK Herman, pionir raketne in vesoljske tehnike, r. 12. dec. 1892 v Pulju, u. 27. avg. 1929 na Dunaju. Oče Jožef (1841-94) iz okolice Slovenj Gradca je bil zdravnik v a. o. vojni mornarici v Pulju, udeležil se je bitke pri Visu in ob upokojitvi dosegel generalski čin (štabni zdravnik). Mati Minka Kokošinek je bil hči mrb. veletrgovca. P. je imel brata Adolfa in Gustava, oba mornariška častnika, in sestro Franzi, po-

ročeno z mrb. zobozdravnikom dr. Antonom Valentinčičem. Po očetovi smrti, ko je bilo P. šele dve leti, se je družina preselila v Mrb. Sred. š. je obiskoval v Hranicah na Moravskem, tehn. inž. vojno akad. v Mödlingu (1910-13). 1913 je postal poročnik, specialist za mostovne in železniške gradnje. 1915 je dobil nadporočniški čin. V vojni je bil najprej na srbskem bojišču, nato v Galiciji, Srbiji in Bosni, naposled je prišel na soško bojišče in doživel prodor do Piave. Že 1919 so ga zaradi bolezni (jetika) upokojili s stotniškim činom. 1918 se je vpisal na Tehn. visoko š. na Dunaju, smer strojništvo, kasnejša specializacija raketna tehnika; 1922 je absolvirал, 1925 diplomiral in postal inž. Že kot študent je deloval v letalskem društvu na U v odd. za raketno tehniko. Po koncu študija se je tej usmeritvi popolnoma posvetil; ni se zaposlil, marveč je (v veliki bedi) živel pri bratu Adolfu na Dunaju. Njegove ideje o osvajanju vesolja so se zdele sodobnikom preveč fantastične, resno ga je jemal le krog okoli Hermanna Obertha v Nemčiji, kar je P. še bolj usmerilo severno od domovine njegovih prednikov; privzel je psevdonim Noordung. Tako je podpisal tudi svoje edino knjižno delo, ki je nastajalo v tekmi s smrtjo, a je še doživel njen izid 1929. Knjižica *Das Problem der Befahrung des Weltraums* (Problem vožnje po vesolju) vsebuje ok. 120 tipkanih strani teksta in 100 risb ter ilustracij, ki so prav tako P-ovo delo. V ponatisu je izšla v nem. še 1938, deloma so jo prevedli v ruščino, slovenski prevod je napovedan za 1986. Ovrednotena je kot eno temeljnih del na svojem strok. področju, bila je učbenik generaciji, ki je spravila astronave izven zemeljske atmosfere in težnosti ter naposled na Mesec. P. je napovedoval vse te dogodke in način njihove uresničitve, pa tudi še neuresničene podvige. V začetku svoje knjige se ukvarja z raketo kot vesoljskim vozilom, z njeno izstrelitvijo, letom v vesoljski prostor in vrnitvijo. Predvidel je raketoplane, vendar ne le kot vesoljska vozila, marveč tudi za medcelinske polete. Ko je obravnaval umetne zemeljske satelite, si je zamislil geostacionarni satelit, ki bi z zemeljski enako kotno hitrostjo neprestano lebdel nad isto točko pribl. 36 tisoč km nad ekvatorjem; takšne satelite izstreljujejo v vesolje od 1963 in so postali nepogrešljivi v planetarnih komunikacijah. Ni pa še uresničena druga originalna P-ova zamisel za obljubeno vesoljsko postajo, ki bi v breztežnosti z vrtenjem

okoli središčne točke ustvarjala na obodu umetno težnost, enako zemeljski. V takšnih orjaških kolesih ali votlih valjih naj bi potovali ljudje generacija za generacijo proti oddaljenim ciljem v vesolju. Napovedal je ne le polete do planetov našega osončja, marveč tudi proti zvezdam, vendar šele z novo tehnologijo, v kateri je predvideval jedrski ali fotonski pogon raket. Vendar pa P. ni bil le tehnični navdušenec, ampak predvsem človekoljub. Skrbno je pretehtal vse nevarnosti, ki preže na človeka v vesolju, in predvidel tudi tehn. rešitve teh problemov, tako da si je pridobil tudi pionirske zasluge na področju vesoljske medicine. Zapisal je, da bi bila potovanja v vesolje in bivanja v njem nemiselna, če bi ne bila koristna za človeštvo, in tudi predlagal, kako bi lahko koristila (znanstveni poskusi in opazovanja, nadzor nad dogajanjem na zemlji in njegovo usmerjanje, oskrba zemlje s sončno energijo z velikimi zrcali itn.). Svaril pa je pred možno vojaško zlorabo vesoljske tehnike: rakete lahko nosijo smrtonosne naboje tudi globoko v nasprotnikovo zaledje, pred pogledi iz vesolja ni mogoče ničesar skriti, na tako odkrite cilje na zemlji pa je mogoče delovati uničevalno z najstrahotnejšim učinkom. Nasprotno pa bo koristna uporaba raketne in vesoljske tehnike omogočila človeštvu razširjanje po vesolju in s tem vrhunsko samouresničitev. Dandanes cenijo P. ne le zaradi posameznih originalnih zamisli, marveč predvsem kot sicer fantastičnega, pa vendar — kot kaže že doseženo in tudi načrtovano — realnega stratega človekovega prodiranja v izvenzemeljski prostor.

Prim: Hermann Noordung (= H. P.), *Das Problem der Befahrung des Weltraums*. Berlin 1929, ponatis 1938; prvi odziv v strok. literaturi: H. Oberth, *Wege zur Raumschiffahrt*, Berlin 1929; nato obravnavan v številni literaturi, npr. v prispevku W. v. Brauna: *World astronautic's encyclopedia*, Larousse, Paris 1966 («P-ova knjiga je bila pravzaprav učbenik meni osebno... in ostalim graditeljem vesoljskih vozil... H. P. sodi nedvomno med vesoljske pionirje, ki so prispevali levji delež za uresničevanje vesoljskega programa.»); Aleksej Leonov, sovjetski kozmonavt in prvi človek, ki je v skafandru izstopil v vesolje («Slovenski inženir z dunajsko diplomom, inž. Potočnik, se je tudi zavedal, kako bodo človeštvu koristile izkušnje pri prodiranju v vesolje tudi v vsakdanjem življenju.»); *Österreichisches biographisches Lexicon*, Dunaj 1981; prva omemba pri Slovencih: L. Cermelj, *Z raketo v vesolje*, Lj. 1959, 66-68; prva celovita predstavitev P-ega življenja in nadroben opis P-ove knjige: S. Sitar, H. P., 1-4, *Življenje in tehnika* 1981, št. 7-8, 9,

10, 11; slov. prevod P-ove knjige je napovedan pri SM v Lj. 1986, prevod P. Srakar, spremna beseda S. Sitar.

SAS

POTOČNIK Janez, slikar in učitelj likovne vzgoje, r. 10. maja 1892 v Škofji Loki, u. 10. jun. 1983 v Sežani, pokopan v Škofji Loki. Oče Franc, mati Ana Grohar. Osn. š. v rojstnem kraju, nato v Lj. realko in dveletno Mahrovo trgov. š. S slikarstvom se je prvič srečal na lj. realki, kjer sta poučevala risanje M. Koželj in I. Franke, doma pa je imel pogoste stike z I. Grohajem, ki ga je kasneje usmeril v študij slikarstva. Slednji je tudi večkrat pregledoval in ocenjeval P-ove risbe in akvarele, ki so nastajali v š. v Lj. Po končani Mahrovi š. se je P-ova mati omehčala in mu dovolila študirati slikarstvo na Münchenski akad., kjer je prebil dve leti, do 1919. Po vrnitvi je bil zaposlen v Krevsovem mlinu v Škofji Loki, nato je do 1934 vodil trgovino z usnjem. 1938 se je popolnoma posvetil slikarstvu in začel študirati na akad. v Bgdu, že prej pa je občasno razst. in izdeloval karikature za humoristični list Kopriva, ukvarjal se je tudi s portretom. V Bgdu je hkrati s študijem na akad. obiskoval tečaj akta na Kolarčevi univerzi. 1940 je odšel v Benetke, kjer si je delil atelje skupaj s T. Kraljem. Zaradi bližajoče se vojne sta bila od tu izgnana, s seboj je prinesel oljno sliko *Giudeca* (1940). Odpotoval je v Bosno in kasneje v Bgd, kjer ga je zatokla okupacija, ob osvoboditvi je živel v Loznici. 1945 se je vrnil v Škofjo Loko in tu učil risanje do 1947, ko je bil premeščen v Hrpolje in nato v Tomaj, kjer je deloval kot likovni pedagog do upokojitve 1965. Prvič je samostojno razst. v Bgdu 1940, vedno pa je pridno slikal, vendar je šele 1968 v Novi Gor. priredil drugo samostojno razst., nekaj mesecev kasneje tudi v Škofji Loki in 1969 v Kopru. A. Pavlovec je 1968 o njem zapisal: »Realizmu in naturalizmu zvest si je v treh decenijah slikarstva izbral svetlo barvno skalo in tehniko slikanja z lopatico, kar je morda še vedno vpliv velikega vzornika Groharja, ki je še posebno očiten v sliki Snežni metež (olje, vezana plošča, 1940, 58x60 cm). Pri drugih slikah pa je tehnična sorodnost ostala, slikarski problemi pa so drugačni: Potočnik skuša ohraniti na svojih slikah resnično podobo sveta, stalno jasnost in čistost barv, potenciranih pod sončno lučjo do izrednih jakosti v najsvetlejši skrajnosti.« P. je rad upodabljal značilne motive

iz Škofje Loke in okolice, posegel pa je tudi v planinske kraje (npr. *Razorjeva skupina, Hiša v Trenti*), na Kras, v Vipavsko dolino in obmorski svet. Janez P. ne sodi med velike slov. mojstre, a se odlikuje po solidnem slik. znanju; izhajajoč iz naše impresionistične tradicije, se je globoko vživel tudi v primorsko pokrajino.

Prim.: Sporočilo matičnega urada Škofja Loka; Loški razgledi 1968, 204-06; PrimN 18. maja 1968; PDK 5. sept. 1968; Delo 25. jun. 1969; PrimN 28. jun. 1969 in 14. dec. 1973.

M. V.

POTRATA Josip (Jože), zdravnik, zdravstveni pisec, r. 25. avg. 1900 v Trstu, u. 11. apr. 1942 v Mrbu. Oče Jože, strojnik v tržaški luki s Slapa pri Vipavi (u. v prvi svet. vojni kot avstrijski vojak na ruskem bojišču), mati Apolonia Jamšek iz Lož pri Vipavi. Osn. š. je obiskoval v Trstu, sred. š. v Idriji in Kranju, kjer je tudi maturiral. Na lj. U je začel študirati medicino, nato je študij nadaljeval v Zgbu in Padovi; tu je 1927 promoviral. Služboval je kot zdravnik v Gor. in deloval v takratnih slov. organizacijah (tudi v ilegalnem TIGR-u). Zaradi tega je imel veliko težav s tedanjo faš. oblastjo; 1932 je zbežal v Jslo, da bi se tako ognil aretaciji. V Jsli je postal zdravnik Bratovske skladišnice rudnika Zabukovica, živel je v Grižah pri Celju. Kmalu po nem. zasedbi Jsle se je vključil v OF in kot zdravnik v part. gibanje. Nemci so ga namestili že jun. 1941 izseliti, okt. istega leta so ga zaprli v ječo »Stari pisker« v Celju. Vendar so ga izpustili in ga ponovno aretirali nov. 1941. Iz celjskih zaporov so ga premestili v Mrb., kjer so ga kot talca usmrtili. Skupaj s P. je bila zaprta tudi njegova žena Dora, ki je nato u. v taborišču Auschwitz jul. 1943. - V svojem kratkem življenju se je P. uveljavil kot pisec poljudnih zdravstv. del. Nadaljeval je knjigo *Zdravje in bolezen v domači hiši*, katere prvi in drugi del je napisal Just Bačar (PSBL I, 26-27). V tretjem delu je P. opisal bistvo, vzroke in pojave bolezni (Gor. 1930), v četrtem kužne bolezni in obrambo pred njimi (Gor. 1930), v petem pa ljudske bolezni (Gor. 1931). Poleg tega je samostojno izdal še tri poljudnoznanst. knjige: *Prva pomoč v nezgodah* (Gor. 1932), *Zdravje iz rastlin* (Gor. 1933) in *Higijena matere* (Gor. 1936). Poljudnoznanst. razprave je objavljala tudi v periodičnem tisku (KolGorM). Kot zdravnik je užival lep ugled,

zlasti pri zabukovških rudarjih in njihovih družinah. Po njem je imenovan zdravstveni dom v Zalcu.

Prim.: Podatki P-ovega sina Boruta, sodnika iz Lj.; TV 15 28. sept. 1972 in 17. apr. 1975; Gradivo o slov. part. saniteti, Lj. 1979, 42-43; Rado Zakonjšek, Velika preizkušnja, Lj. 1977, 156, 257-59.

A. Pr.

POVH Vekoslav, gospodarstvenik, r. 16. jun. 1897 v Voloskem, u. 19. sept. 1975 v Lj. Oče Anton, poštni uradnik, mati Josipina Boštjančič. Osn. š., gimn. in visoko ekon. š. Revoltella je obiskoval v Trstu. Tu je vodil po končanem študiju dvoletni trgovski tečaj in deloval v slov. gosp. ustanovah (Zadružna zveza, Tržaška posojilnica). 1929 je izgubil službo in odšel v Jslo. V Bgdu je služboval pri Priviligirani agrarni banki, nato je bil v Lj. direktor slov. podružnice iste banke. Med vojno je deloval v OF in bil zato odpeljan v Dachau. Po vojni je deloval predvsem v bančnih službah (Denarni zavod Sje in Narodna banka) kot statistik in nazadnje pri Zavodu SRS za družbeno planiranje.

Prim.: Podatki Olge Povh (pismo 1. mar. 1985); L. Cermelj, Spomini na moja tržaška leta, Lj. 1969, 120, 121; A. Rejec, PDK 28. sept. 1975; Gosp 31. okt. 1975.

B. Mar.

POVŠE Janez, režiser, publicist, pisec, r. 15. okt. 1941 v Lj., živi v Gor. Oče Franc je bil kvalificiran delavec, mati Marija Klobučar, uslužbenka v pokoju. Klas. gimn. je končal 1960 v Lj., nato je študiral na AGRFT v Lj. (tedaj Akad. za igr. umetnost), diplomiral 1967. Nekaj časa je bil v svobodnem poklicu, 1972 je postal umetniški vodja Prešernovega gledališča v Kranju, 1975 pa se je preselil v Gor. Istočasno je postal umetn. vodja Prim. dram. gled. (PDG) v Novi Gor. oziroma programski vodja Goriškega srečanja malih odrov (sedaj Srečanje gledališč Alpe-Jadran). 1981 je spet stopil v svobodni poklic in se ukvarja z režijo, predvsem pa s pisanjem. V okviru študija je dvakrat prejel študentsko Prešernovo nagrado, in sicer za režijo diplomске predstave *Robin in Marion* Adama de la Halla 1965 in 1967 za diplomsko nalogo iz zgod. gledališča *Brecht na Slovenskem*. Pričel je z režijami predstav za otroke in mladino v različnih gledališčih (Lj., Celje, Nova Gor.), 1968 pa z izvirnejšimi gled. dejanji. Realiziral je lastno pri-

redbo Anderscheve radijske igre *Smrt Jamesa Deana* v disco klubu Hale Tivoli. Kasneje je režiral predstave za odrasle po različnih slov. gledališčih: *Pomarančnikov jubilej* Branka Miklavca v Mali Drami SNG Lj.; *Veš, da te ne slišim, če teče voda* Andersona v Mestnem gled. v Lj.; *Kastelko* VI. Levstika v Prešernovem gled. v Kranju in Molièrovega *Tartuffa* ter Nušičevega *Pokojnika* v PDG. V Kranju je režiral Cankarjev *Za narodov blagor* 1972, krstno predstavo Jož. Javorška *Deželo gasilcev* 1973, Cankarjevo *Pohujšanje v dolini šentflorjanski* 1974. Leta 1973 je priredil za oder in režiral *Ukano* T. Svetine. 1975 je isto priredbo dopolnil za osrednjo predstavo Drame SNG v Lj. v okviru praznovanja 30-letnice revolucije. V Novi Gor. je režiral *Med štirimi stenami* Iva Brnčiča 1975, *Stekleno menažerijo* T. Williamsa 1976, *Martina Kačurja* Iv. Cankarja, prirejenega za tri moške igralce, *Balado o trobenti in oblaku* C. Kosmača v lastni priredbi in 1980 svojo izvirno monodramo *Izvolite, tovariš Marjan*. Posebno odzivna je bila postavitev *Martina Kačurja*, ki je med drugim obiskala rojake na avstr. Koroškem, Festival v Lj., festival »Spectrum« v Beljaku, Mednar. festival malih odrov v Bernu ter Varšavo in Ščečin na Poljskem. 1979 je P. isto besedilo režiral tudi v »Teatru Adekwatnem« v Varšavi z zelo ugodnimi ocenami poljske gled. kritike. Za izvirnost priredb treh proznih del za gledališče (*Ukane*, *Martina Kačurja*, *Balade o trobenti in oblaku*) je prejel 1978 nagrado Prešernovega sklada. Od gled. režij velja kasneje omeniti še postavitev lastnega besedila *Odstop* v Drami SNG v Mrbu 1983 ter režijo Mozartove *Carobne piščali* v lj. Operi. - Potem ko je P. občasno objavljial pesmi in prozo v različnih revijah in časopisih, kot v NRazgl, Mladina, Obrazi, Kaplje, Problemi in Sd, se je začel vse intenzivneje ukvarjati z izvirnim pisanjem za t. i. »žive« medije. 1978 je napisal TV igro *Jolanda, kdo je to*, ki je prejela II. nagrado na razpisu RTV Lj. za nove televizijske igre. 1979 je prejel odkupno nagrado za lutkovno igro *Pravljica o soncu naših dni*, za monodramo *Izvolite, tovariš Marjan* pa Kajuhovo nagrado 1979. Za radijsko igro *Odstop*, ki jo je kasneje priredil za gled., je dobil 1981 II. nagrado RTV Lj., istočasno pa se je pričel vse bolj posvečati radijski režiji kakor tudi pospešenemu pisanju in prirejanju za radijski medij. Tako je v letu 1982 realiziral za Radio Lj. ciklus 12 tragedij oz. dram iz svet.

gled. zgod. in 1983 za isto postajo ciklus 12 komedij iz svet. gled. zgod.; polovico omenjenih priredb je tudi režiral. Za Radio Mrb. je napisal in režiral igro *Tereza in vojak* 1983 in pa *Zgodbo v senci* 1984. Posebno vneto pa je vsa leta bivanja na Prim. ustvarjal za RAITrsta. Za trž. postajo je priredil romane: *Beli macesen* Juša Kozaka, *Mrive duše* N. V. Gogolja, *Mojega brata svetnika* C. Zlobca in *Izza kongresa* I. Tavčarja. Napisal je pet biografskih iger na temo o pomembnih slov. ustvarjalcih, in sicer o Mat. Čopu, Jur. Dalmatinu, Jak. Gallusu, A. T. Linhartu in Fr. Prešernu. Izvirno igro *Obračun*, nadaljevanko *Za plačilo ti prinašam slovo*, kakor tudi igre za otroke *Levo šest spodaj* ter humoristični seriji *Družino Bogatajčič* v štirih nadaljevanjih in *Počitnice počitnice* v trinajstih. 1985 je prejel na natečaju RAITrsta drugo nagrado za igro *Dih ostrih senc* ter prvo nagrado za otroško igro *Zgodba o srečnem darilcu*. - V letih 1983-85 je pisal scenarij za celovečerni film *Naš človek*, ki ga je režiral Jože Pogačnik, 1984 lutkovno igrico *Črček naj spet poje* za gled. v Mrbu, ki čaka na uprizoritev, ter komedijo *Milijonarji v oblakih*, ki jo je 1985 uprizorila gled. skupina PD Standrež v Standrežu pri Gor. Leta 1983 je gled. skupina iz Pirnič uprizorila igro *Adrijanovo jutro* in 1985 je napisal za gled. Tone Čufar z Jesenic igro *Celjske ječe*. - P. se je vsa leta, posebno pa po 1980, vse intenzivneje ukvarjal s publicistiko, kjer velja omeniti tako rekoč kontinuirano pisanje v NRazgl in pa liter. redakcijo Radia Lj. Za NRazgl že nekaj časa redno spremlja knjige o gled., ki izidejo v slov., kar sicer redno, s preko dvajset različnih naslovov, opravlja tudi za jsl. gled. revijo *Scena* v Novem Sadu, in sicer od 1979 dalje. Od 1984 redno sodeluje v PDK kot recenzent novih slov. knjig, gled. predstav in radijskih iger. Samo v dobrih dveh letih je število knjižnih ocen naraslo na blizu 60 naslovov, vseh objavljenih zapisov pa je okoli sto. Kar se tiče gled. delovanja, naj omenimo še, da je P. član založniškega odb. Sterijinega pozorja — Jsl. gled. iger v Novem Sadu — kjer se je trikrat udeležil pomembnega mednar. simpozija z aktivnim prispevkom: 1979 na temo igralca, 1982 na temo *Gledališče in gledališka kritika* in 1985 na temo *Kritika in kritičnost znotraj gledališkega postopka*.

Prim.: Leksikon CZ, Slov. književnost, 276; MSE III, 135; SGL II, 341-42; Rapa Šuklje, Steklena menažerija, Delo 10. dec. 1976; Zdenka Lovec,

Balada o trobenti in oblaku, PrimN 16. sept. 1977; Aleš Berger, NRazgl 21. okt. 1977; Andr. Inkret, Stop 20. okt. 1977; Ivan Cankar-Janež Povše, Martin Kačur, Dramska knjižnica ZKO Sje, št. 18, 1977; Izjava ob nagradi Prešernovega sklada, NRazgl 10. febr. 1978; Utemeljilne žirije, Večer 8. febr. 1978; T. Peršak, Pogovori z režiserji, Knjižnica Mestnega gled. lj., št. 77, 1978, 91-135; Stopov magnetofon, Stop 28. febr. 1980; J. Horvat, Portret tedna, Delo 17. jan. 1981 s sl.; Za plačilo ti prinašam slovo (Pogovor z avtorjem), PDK 2. okt. 1985; Razgovor s scenaristom J. P., PDK 24. jan. 1986.

Češč.

POZZETTO Marko, umetn. zgod., univ. prof., r. 26. apr. 1925 v Lj., živi v Trstu. Družina očeta Dominika, tehnika, je bila iz Gradeža, a je živel v Dalmaciji, mati Vera Hribar. Po njeni smrti je 1929-36 živel pri njenem svaku dr. Izidorju Cankarju, dokler ni odšel ta kot veleposlanik v Argentino. Pri ustanovitelju slov. umetnostno-zgodovinske šole je »tako rekoč srkal njegove neverjetno napredne ideje filozofije umetnosti«, kar mu je določilo življenjsko pot. Osn. š. je obiskoval v Lj. Marijanišču, gimn. v Splitu (2 leti), Bolu na Braču (2 leti) in Lj., kjer je 1943 maturiral na III. realni gimn. za Bežigradom. Ob koncu vojne je odšel v Rim, da bi srečal Iz. Cankarja, ki pa je bil že v Bgdu, od nov. 1945 pa v Atenah. Ostal je pri sorodnikih v Gradežu, se vpisal na U v Benetkah in se preživiljal kot delavec na plaži in pri bonifikacijah, kot tolmač, hotelski uslužbenec ipd. 1955 se je preselil v Turin, kjer se je 1960 poročil z Gabriello Colombo in kjer sta se jima rodila Barbara in Luca. Na turinski politehniki je 1968 dovršil arhitekturo z obširno disertacijo o arh. Jožetu Plečniku in dunajski umetnostnozgod. š. Otta Wagnerja, katere tretjina je istega leta izšla v knjigi. Že 1969 je začel univ. pot v Inšt. za zgod. arh. Fak. za arh. turinske politehnike in opravil izpit za docenco. V Turinu je predaval zgod. arh. do 1977-78. Z akad. letom 1976-77 je začel predavati na Inšt. za arh. in urban. Fak. za inž. trž. U, kjer je od 1978-79 prof. zgod. arh. Na obeh U je več let predaval tudi nekaj pomožnih predmetov. V Trstu je uvedel redne izmenjave z U v Lj., Gradcu in na Dunaju. V arhitektu vidi P. humanista-tehnologa, ki teži k umetnosti, mora pa odgovarjati družbeno polit. razmeram; arh. je »architectura perennis«, ker ostane za človekovo pojmovanje in čutenje bistveno nespremenjena v dobrem ali slabem po-

menu besede, je pa sama vzrok modifikacij (slavnostni govor ob podelitvi Plečnikovih priznanj v Nar. galeriji v Lj. 4. mar. 1985). - P-ovo plodno znan. delo obsega od 1966 do 1986: 10 samostojnih knjig v it. in nem.; 3 it. TV dokumentarce za trž. sedež RAI; okoli 80 razprav, člankov, referatov, recenzij in vodnikov v it., slov., nem., hrv. in drugih jezikih v brošurah, zbornikih in revijah (pomembnejše it.: *Dibattito Urbanistico*, *Aria & Acqua*, *Felix Ravenna*, *Studi Piemontesi*, *Iniziativa Isontina*, *Lotus International*, *La Bora*, *Antichità Altoadriatiche*, *Rivoli*, *Studi Goriziani*, *L'Architettura - Cronache e Storia*, *Critica d'Arte*, *Piemonte Vivo*, *Ricostruire*, *L'Industria Italiana del Cemento*, *Parametro*, *Histria Historica*; slov.: *Sinteza*, *JKol*, *M(Trst)*, *Arhitektov bilten*; okoli 50 prispevkov za kult. strani dnevnikov (*Gazzetta del Popolo*, *Turin* 1978-80, *PDk* 1978, *L'Ora*, *Palermo* 1982-85, *Picc.* 1979-86); predavanja, udeležba pri okroglih mizah in simpozijih v It., Jsli, Avstr., ZRN, Češko-slovaški; priprava ali strok. sodelovanje pri nekaterih zelo odmevnih razstavah (popolna bibl. v arh. PSBL). - P. posveča svojo pozornost v prvi vrsti preučevanju vpliva dunajske umetnost. zgod. šole Otta Wagnerja na arh. 20. stol. v Sred. Evropi in podrobni analizi pomena Maksa Fabianija (PSBL I, 338-339) ter Jožeta Plečnika. Z 20-letnim delom ju je predstavil zahodnoevr. kult., z njima pa sploh slov. arh., o kateri je v omenjenem slavnostnem govoru dejal, da zdrži »kakršnokoli primerjavo s tujino, kar je približno enak čudež, kot je dejstvo, da je Slovenija dala Evropi in svetu pred 90 leti Plečnika in Fabianija«. Dosegel je, da se za oba arh., ki sta bila v sami Sji premalo cenjena, zanima svetovna arhitektonska kultura. Fabianiju je posvetil prvo knjigo *Max Fabiani architetto* (Gor. 1966, 297 str.). Takrat je tudi pripravil razstavo z istim naslovom, ki je bila od apr. 1966 do jan. 1967 na ogled v Turinu, Trstu, Gor., Vidmu, Lj. in na Dunaju. Sestavil je še vodnik po razstavi, ob tem in pozneje pa o Fabianiju pripravil vrsto predavanj, razprav in člankov, tudi o spet aktualni vodni poti Jadran-Donava, 1980 pa polurni TV dokumentarec. 1982 je na pobudo dežel. uprave F-JK začel pripravljati za trž. obč. razstavo o urban. in regionalnem načrtovanju M. Fabianija. Zbral je gradivo v It., Jsli, Avstriji, Šleziji in Češki, vendar zaradi še nerazčiščenih zapletov zaenkrat ni prišlo do razstave, v krtačnih odtisih pa mu je ostala štirijezična zbirka Fabiani-

jevih teoretskih spisov *La cultura urbanistica e il piano - Scritti scelti di Max Fabiani*. Na Dunaju je 1983 izdal monografijo *Max Fabiani, ein Architekt der Monarchie* (206 str.), ki mu je prinesla redko avstr. nagrado: Tehniška U na Dunaju mu je za življenjsko delo podelila 2. dec. 1985 svoje najvišje priznanje, kolajno Johann Joseph Ritter von Prechtel. Ko so Fabianijeve posmrtno ostanke 11. febr. 1984 prenesli iz Gor. v družinsko grobnico v Kobjdlj, je imel P. spominski govor. Za 20. srednjeevr. kult. srečanje v Gor. je sept. 1986 pripravil razstavo Fabianijevih razglednic in katalog *Max Fabiani (1865-1962)* (Gor. 1986, 46 st.). Plečniku je P. po disertaciji posvetil knjigo *Jože Plečnik e la scuola di Otto Wagner* (Turin 1968, 171 str.), za katero je kot prvi prejel Plečnikovo priznanje 23. jan. 1975 v Lj. 1983 je kot strokovnjak sodeloval pri Plečnikovih dnevih v Lj. Ob ostalih razpravah velja omeniti predstavitev Plečnikovih Zal v it. in angl. (*Zale - Obitorio giardino/Zale - Obitorium Garden*, *Lotus International*, št. 38, Milan 1983, 107-12; slov. prevod v M(Trst) 1984, 12-14). Glede Wagnerja in njegove šole je prvo P-ovo večje delo prevod in komentiranje temeljne arh. študije v knjigi *Otto Wagner - Architettura moderna* (Turin 1976, XLVI + 189 str.). Leta 1979 je za trž. obč. pripravil razstavo o Wagnerjevi šoli, ki je po Trstu obiskala že Rim, Gradec, Zgb, Osijek, Lj., Bgd, Sarajevo, Mrb., Čakovec, Reko, Bologno, Dunaj, Innsbruck, München, Salzburg in Prago ter doživela 190.000 obiskov in velik odmev v tisku. P. je ob tem uredil knjigo *La scuola di Wagner - Idee - Premi - Corsi* (Trst 1979, 2. izd. 1981, 270 str.) in nem. izd. *Die Schule Otto Wagners 1894-1912* (Dunaj-München 1980, 256 str.), vodnike v it., hrv. in nem., vrsto člankov in predavanj. Na beneškem bienalu 1984 je bil v znanstv. odboru razstave *Le arti a Vienna dalla Secessione alla caduta dell'Impero asburgico* in je za njen katalog napisal splošno študijo o tem obdobju, prikaza o šolah politehnike in Wagnerja ter 13 biografij. V Gor. je bil 1986 koordinator srednjeevr. kult. srečanja, posvečenega Dunajski šoli. Takrat so prvič enakopravno razpravljali z mednar. udeležbo o njenem vplivu v vseh nekdanjih a.-o. predelelih, P. pa je predaval o Dunajski šoli in periferijah. - Drugo področje P-ovega dela je preučevanje tiste it. arh. med obema vojnama, na katero je zgodovinarje pozabilo, kot tudi odkrivanje manj znanih arh. Tako je pionirsko

preučil primer urbanistike industr. velemera z monografijo *La Fiat Lingotto - un'architettura torinese di avanguardia* (Turin 1975, 86 str.). V Vidmu je 1981 sodeloval pri razstavi o arh. Aloisiju in zanj pripravil katalog *La vita e le opere dell'architetto udinese Ottorino Aloisio* (Firenze 1977, 260 str.), 1980-82 pa pri pripravah na mednar. simpozij (1981) in razstavo (1982) o arh. Raimondu D'Aroncu, za katero je pripravil TV dokumentarec, z Elettro Quargnal pa katalog *D'Aronco architetto* (Milan 1982, 242 str.). V razpravah in člankih so obravnavani še: Umberto Cuzzi, Alberto Sartoris, Gino Levi-Montalcini, Luciano Baldassari, Annibale Rigotti idr. - Tretje, bolj teoretsko področje P-ovega dela je raziskovanje proporcij in modelov v arh. glede na geometrijo in filozofijo. O tem je objavil dve študiji o gradeški arh.: *Appunti sul problema della configurazione spaziale delle basiliche eliane di Grado* (Felix Ravenna 1972, 235-60) in *Ipotesi sui presupposti teorici delle architetture eliane di Grado* (Antichità Altoadriatiche, Videm 1980, 297-307). V it. je prevedel še pomembni teoretski razpravi Tineta Kurenta. - Na četrto mesto bi lahko končno uvrstili P-ovo veliko pozornost do krajevnih arh. posebnosti, prej v Piemontu, zdaj v Trstu in F-JK. V Piemontu je s sodelavci vodil niz razstav Piemonte da salvare (1967-71). Pripravil je uvodno delo, uredil posebne, samostojne razstave v 17 mestih in krajih Piemonta, sodeloval še v 4 krajih ter pripravil sklepno razstavo v Turinu s prikazom 406 utrjenih zgradb v deželi. Sestavil je katalog *Piemonte da salvare* (Turin 1970, XV + 189 str.), članke in predavanja. V letih 1969-70 je vodil poskusno pregledovanje kult. dobrin v turinski pokr. Kot piemontski dežel. tajnik združenja za varstvo kult. in naravnega bogastva Italia Nostra je 1971 uspešno nastopil proti prenosu piemontskih judovskih sinagog v Izrael. Sodeloval je nadalje pri kongresu Société Française d'Archéologie, ki je bil 1971 posvečen Piemontu (zbornik z nekaterimi P-ovimi prispevki *Congrès archéologique du Piémont* je izšel v Parizu 1978). O Trstu je objavil več člankov in imel vrsto predavanj. Deželne arhitekto je orisal v skupinskem delu *Arte del Friuli-Venezia Giulia 1900-1950* (Pordenone 1982, 357-417). Sestavil je prvi oris zgod. trž. arh. *Annotazioni per una storia dell'architettura moderna a Trieste* (Parametro, Bologna 1984, monogr. št. 133, 14-49; v tisku je predelana

slov. izd.; v monogr. št. 135, Bologna 1985, pa je obdelal Furlanijo). Obravnaval je tudi ladijsko arhitekturo. Ob 2000-letnici nabrežinskih kamnolomov je za it.-angl. zbornik *I marmi del Carso triestino* (Trst 1985) prispeval razpravi *Un significativo impiego in età postromana: il Mausoleo di Teodorico* (34-36) in *La diffusione da Trieste all'impero asburgico* (42-56). Koordiniral je delovno skupino za preučevanje Miramarskega parka pri Trstu in objavil študijo *Il parco di Miramare ieri e domani - Storia, idee, ipotesi* (*Un giardino in riva al mare*, Trst 1986, 1-19).

Prim.: Osební podatki; Marco Pozzetto, Curriculum dell'attività didattica e scientifica, *Elenco delle pubblicazioni*, Trst 1985; Arhitektov bilten, Lj. 1985, št. 75/76, 4-5 s sl.; Rudolf Wurzer, Laudatio za Marka Pozzetta, Most 1986, št. 73/74, 16-19 s sl.; Vladimir Vremec, Intervju z Markom Pozzettom ob pomembnem mednarodnem priznanju, prav tam 23-30.

ij

POZAR Anton, duhovnik, publicist, r. 7. apr. 1861 v Gočah na Vipavskem, u. 17. okt. 1933 v Koprivi na Krasu. Oče Ivan, kmet, mati Frančiška Nabergoj, gospodinja. Osn. š. v Gočah, gimn. v Trstu, bogoslovje v Gor., posvečen 10. sept. 1884. Na U v Gradcu je 1897 doktoriral iz cerkv. in civilnega prava. Služboval je: kpl. v Žminju v hrv. Istri (okt. 1884 - 6. febr. 1886), istočasno tudi kpl. v kraju Cere; župn. uprav. v Žminju (od 6. febr. do jul. 1886); župn. uprav. v Gologorici (jul. 1886 - 21. dec. 1887), istočasno je upravljal še župnijo Paz; žpk v Pazu (21. dec. 1887 - sept. 1891); upravljal je tudi župnijo Gologorico, a službama se je odpovedal; kpl. v Pregarjah v dekaniji Jelšane (sept. 1891 - 4. nov. 1897); od 4. nov. 1897 do 4. sept. 1898 je bil v pokoju; od 4. sept. 1898 do 5. jan. 1903 kpl. v Ricmanjih na Tržaškem. - Kot kpl. v Ricmanjih je bil glavni pobudnik za bogoslužje v staroslovan. jeziku. Povod za to je bil stari glagolski misal iz leta 1483, ki ga je bil njegov prednik, upokojeni duhovnik Jos. Sancin, našel v arh. v Ricmanjih in je bil takrat shranjen v škof. ordinariatu v Trstu. Po smrti škofa dr. And. Sterka (17. sept. 1901) si je P. prizadeval, da bi dobil glagolski misal nazaj v Ricmanje, in je tudi uspel (16. dec. 1901). Misal naj bi bil dokaz, da je bilo v preteklosti glagolsko bogoslužje doma tudi v Ricmanjih. Zato je prosil grško-katol. škofa Julija Drohobeckega iz Križevcev na Hrv. za prestop v grško-katol. obred. Škof je bil te-

mu načrtu naklonjen in je sam prišel v Ricmanje, kjer so ga sprejeli domačini z vsemi častmi. Vendar so dovoljenje za ta prestop zavrnil v Rimu. P. je kar sam uvedel v ricmanjsko cerkev glagolico, ki pa nima nobene zveze z uniatskim obredom. Ko je prišel avg. 1902 v Trst novi škof, Dunajčan Frančišek Nagl, je zahteval od P. pojasnila za ta svoj korak in potrebnih listin svojega prednika, na katerega se je P. rad skliceval. Ker takih listin ni bilo in ker se ni hotel škofu pokoriti, ga je ta 5. jan. 1903 razrešil službe in ga suspendiral »a divinis« (do jun. 1906 in od jul. 1907 do 1910). P. se je umaknil v zasebno življenje, vendar je ostal še nekaj časa v Ricmanjih. S tem je dal vaščanom priložnost, da so iskali novih poti do priznanja svojega bogoslužja. Prišlo je tudi do stikov s pravoslavno hierarhijo, vendar do samega prestopa v pravoslavje ni prišlo. Tako se je začela tako imenovana »ricmanjska afera«, ki je tedaj močno razburila duhove na Tržaškem in še drugod, ko so vaščani sami upravljali cerkvene zadeve (poroke, pogrebe) po svojem županu Ivanu Berdonu, ki je imel zato težave tudi na sodnji. Vsa zadeva je trajala skoraj deset let in se je uradno zaključila 1910, ko so domačini iz Ricmanj in Loga sprejeli novo župnijo, vse drugo pa se je vrnilo na staro. P. se je medtem umaknil v Trst, kjer je bil sour. lista Edinost (1904-12). 1912 je sprejel službo upokojenega duhovnika v Kopriavi na Krasu, kjer je tudi umrl. Zapustil je bogato knjižnico, ki je bila najprej prenesena v Tomaj, zdaj pa se hrani v Malem semenišču v Vipavi.

Prim.: Arh. žup. urada v Gočah in Ricmanjih; ŠkATrst; trž. šematizmi; Ang. Kosmač, 70 let župnije v Ricmanjih, KolGMD 1975, 54-67; T. Simčič, Jakob Ukmar, Gor. 1986, pass.

K-ač

POŽAR Anton, duhovnik, profesor, publicist, r. 27. maja 1912 v Petelinjah na Postojnskem kmetu Matiji in Frančiški Brgoč. Osn. š. je obiskoval 1918-23 v št. Petru na Krasu-Pivka, od 1923 je študiral kot dijak klas. gimn. Skofovih zavodov v Šentvidu nad Lj., kjer je maturiral 1931. Kot gojenec tržaško-koprške škofije je 1931-35 opravil bogoslovne študije v Gor. in bil 30. jun. 1935 posvečen v duhovnika pri Sv. Justu v Trstu. Bil je najprej kpl. v Hrenovicah (od 1. sept. 1935 do 31. maja 1937), nato kurat v Matenji vasi in v Orehku (od 1. jun. 1937 do 6. apr. 1941); v tem času ga je 5. sept. 1940 faš. oblast

internirala v taborišče Colfiorito di Foligno (Perugia), nato v Cantalupo del Sannio (Campobasso - 9. okt. 1940), od tu so ga 31. mar. 1941 zaradi bolezni odpustili domov. Po vrnitvi je 11. apr. 1941 prevzel v upravo župnijo Lokev pri Divači (tu je dalj časa gostil narodnega delavca Virgila Ščeka), hkrati je soupravljal Bazovico (do 1. sept. 1942), nato poleg Lokve še Divačo vse do 20. dec. 1948. Vmes je v letih 1939-44 dopolnil svojo izobrazbo s študijem književnosti na Filoz. fak. (Lettere) v Padovi, kjer je doktoriral iz slavistike 29. febr. 1944 s tezo: *Prešernov verski problem*. Strok. izpit za prof. slov. na sred. šolah opravil 9. dec. 1947 v Lj. S Tržaškega je P. pot vodila v Istro, kjer je od 1. jan. do 25. apr. 1949 upravljala župnijo Tinjan pri Pazinu, a ker mu je hrv. polit. oblast odrekla pristanek za duh. službo v Istri, ga je škof Nežić 16. jul. 1949 imenoval za upravitelja župnije St. Peter na Krasu-Pivka. 9. jan. 1951 je postal notar cerkv. sodišča tržaško-koprške administrature v Pazinu. 30. avg. 1958 se je preselil v Malo semenišče v Vipavo, kjer deluje kot prof. na Sred. verski š., a je obenem še pomagal oskrbovati župnijo Šmihel-Dolane (1964-65), Lozice (1971-72) in upravljala župnijo Slap pri Vipavi (od 20. jul. 1972 do 12. jul. 1973). Ob 70-letnici življenja je bil 1982 imenovan za monsinjorja. - Svoje pedagoško delo je pričel že med drugo svet. vojno, ko je poučeval slov. v lokavski osn. š. (1943-44) in na večernih tečajih ter bil tajn. PD Tabor v Lokvi (1945-47). Po vojni je od 22. okt. 1945 do 15. sept. 1947 poučeval slov. in lat. jezik na slov. Nižji sred. š. v Trstu, na Sred. verski š. v Vipavi pa od nastopa (sept. 1958) poučuje slov. jezik, obdobje lat. in nem. jezik, redno likovno in glasb. umetnost, dalj časa je bil tudi ravn. iste šole (1958-73). Ljubitelj glasbe je tako na župnijah kakor v semenišču vodil pev. zборе in pripravljala proslave. - Močno mu je bila pri srcu skrb za ohranitev in lepšavo sakralnih prostorov: v Rakitniku (Matenja vas) je popravil zvonik podr. cerkve, matenjsko župno cerkev sv. Ivana (notranjščino je 1938-39 poslikala Mara Kralj), župn. cerkev sv. Mihaela v Lokvi je dal poslikati 1942-43 Tonetu Kralju, tudi žup. cerkev sv. Petra na Pivki je 1953-58 temeljito prenovil s pomočjo arh. Plečnika, arh. T. Bitenca in akad. slikarja Staneta Kregarja. - P-eva publicistična dejavnost obsega naslednje objave: *Oris slovenskega slovstva* (do 1848) - (ciklost. 1962); *Krščanstvo je odprlo Slovincem vrata v svet kulture in omike*

(priloga v Ognjišču nov. 1973); *Primož Trubar na Nemškem* (Nova Mladika, Celje 1973); *In memoriam T. Kralj* (Nova Mladika 1975); *Virgil Šček* (KolGMD 1979); o Vir. Ščeku je predaval v Društvu slov. izobražencev v Trstu in Gor. 1983 in na Radiu Trst A (KolGMD 1984); *Dvojna uprizoritev Cankarjevih Hlapcev v Lj.* (KatG 1980). - Članki v Družini: *Srečanje vipav. semeniščnikov* (1968); *Razstava slov. nabožne ljudske umetnosti* (1969); *V Srbiji, Bolgariji in Carigradu* (1970); *Kaj mi pomeni Ivan Cankar* (1976); *Slovenski tabor v spomin Vinka Vodopivca* (1977); *Biserna maša R. Morela* (1977); *Virgil Šček* (1978); *Osnovna šola Fr. Bevk na Opčinah* (1979); nekrologi v D: J. Kalan (1963), Breda Šček-Orel (1968), E. Besednjak (1969), A. Zele (1984). - Članki v PSBL: Česnik Silvo, Kobal Vinko, Kos Viktor, Kovač Janez, Kralj Franc, Krapež Franc, Lavrenčič Franc, Lavrenčič Matej, Lavrenčič Primož, Marc Ljubo, Mažgon Anton, Muha Ada-Vidovič, Nanut Anton, Pegan Vladislav, Pirih Metod, Pirih Vladimir. - V semeniškem glasilu *Iskre* 1970-71 je objavil: *Spomini na Fr. Bevka*, prevedel iz it. zvezek *Kralji in preroki* (E. Galbiati, Sveto pismo in njegova zgodovina, Ognjišče, Koper 1983), sodeloval kot lektor pri prevodu knjige A. Grabnerja *Praktisches Bibellexikon* (Biblični leksikon, MD 1984). - P. odlikuje čut za lep jezik, za glasbene in likovne stvaritve, zvestoba narodnim vrednotam.

Prim.: Osební podatki; Letopis Cerkve na Slovenskem 1985, 228, 229, 265, 274, 280; F. K., Zlatomašniški jubilej dr. A. Požarja, KatG 20. jun. 1985 s sl.

Kralj

POŽAR Anton, igralec in pevec, r. 15. maja 1885 v Trstu, u. 7. sept. 1974 prav tam. Oče Jakob, mati Marija Požar. V otroški vrtec je hodil pri Sv. Jakobu v Trstu (1892-95), v osn. š. od 1895 do 1900, nato v pripravnico za gimn. v Rojanu. Vpisal se je na gimn., a jo je iz gmotnih razlogov kmalu zapustil in 1904 stopil v službo kot uradnik pri odv. Slaviku in 1906 na sodniji, kjer je ostal do 1933, ko so ga kot antifaš. izgnali iz Trsta in premestili v Tarčent in Spilimbergo v Furlaniji, kjer je bil 1934 iz zdravstvenih razlogov upokojen. Imel je lep glas in veselje do nastopanja na odru. Rad bi bil šel na Dunaj, da bi študiral petje in igranje, a ni mogel iz že omenjenih vzrokov, in ker ni maral pustiti očeta samega: mati mu je zgodaj umrla. Prosti čas je prebil v glavnem v šentjakobski čitalnici in v

Narodnem domu. Tako je bil do 1914 do 15. ure v pisarni, popoldneve in večere v gled. Od 1914 do 1916 je bil v vojski, potem spet na delovnem mestu. Nastopal je v vseh odrskih delih in v mnogih operah in operetah. Odigral je veliko najrazličnejših vlog. Bil je benjaminček trž. občinstva. Najbolj se je razživel v vedrih in nasmejanih vlogah ter v ljud. igrah s petjem. Že prav mlad je kazal veliko veselje do petja. Kot učenec Ciril-Metodove šole je pel sopran v zboru Bratovščine sv. Cirila in Metoda. Bil je borben, zaveden in prikupen mladenič. Po požigu Narodnega doma je spet igral pri Sv. Jakobu. Po 1926 je deloval ilegalno do 1933, ko so ga premestili. Po vojni se je z Valerijo Silovo in Jos. Fišerjem vključil v SNG v Trstu in igral do upokojitve 1957 ter ustvaril nekaj dobrih likov. V tem času je nastopil v Pohujšanju, Kranjskih komedijantih, v Bettijevi drami Usad na severni postaji, v Cankarjevih Hlapcih. Zadnje delo, kjer je 1957 nastopil, je bila komedija B. Nušiča Žalujejo ostali.

Prim.: GL Trst 1956/57, 32; NL 21. maja 1964; PDK 15. maja 1959, 25. maja 1969, 10. sept. 1974; osebna pola v NŠKT, odsek za zgod.; SGL II, 342.

Har.

POŽAR Danilo, diplomirani pravnik, strok. za transport in transportno zavarovanje, univ. prof., r. 11. dec. 1914 v Trstu, živi v Mrbu. Oče Franc, ključavničar z Vatovalj pri Vremskem Britofu (Divača), mati Ema Mladovan, tekstilna delavka iz Trsta. V Mrbu je dovršil mešč. š. (1926-30) in realno gimn. (1930-34), v Lj. Pravno fak. z diplomom in doktoratom 1940, absolviriral Ekon. fak. 1952. Po vojni je najprej delal kot referent za tekoča goriva na Min. za trg. in preskrbo SRS ter kot organizator podjetja Na-Ma v Lj. in njenih podruž. po vsej Sji (1945-47). Od 1947-49 je bil prof. polit. ekonomije na Ekon. sred. š. v Mrbu, 1949-50 načelnik za strok. šolstvo na Min. za prosveto SRS, 1950-51 dir. Ekon. sred. š. v Mrbu. Naslednje desetletje je preživel v uprav. službi v Mrbu: na MLO je bil načelnik za komunalno, na OLO načelnik za prosv. in kult., pozneje načelnik za gosp. Že tedaj je od 1. apr. do 30. sept. 1960 honorarno predaval na tedanji višji in zdaj Visoki ekon. komercialni š. (VEKŠ) v Mrbu, od 1. okt. 1960 do upokojitve 1. sept. 1981 pa je bil stalno zaposlen na VEKŠ. 1960 in 1965 je bil izvoljen kot prof. višje š., 1969 se je habilitiral za izred. prof. na Visoki š. za zu-

nanjo trg. v Zgbu in bil izvoljen za izred. prof., od 1974 dalje je bil redni prof. Na VEKŠ je P. predaval na I. stopnji pet predmetov: Transport s transportnim zavarovanjem, Mednar. gosp. pravo, Osnove zavarovanja, Prometno pravo in Zavarovanje blaga v transportu. Na II. stopnji Gospodarjenje v poslovni logistiki, na III. stopnji je organiziral program magistrskega študija poslovne logistike in formiral predmet Poslovna logistika. Poleg na VEKŠ je P. predaval o transportu na Visoki šoli za zunanjo trgovino v Zgbu. Služateljem III. stopnje študija na finančnem in marketinškem odd. Fak. ekonomskih nauka v Zgbu je predaval Marketinško logistiko, na finanč. odd. pa še Cestni promet. Na III. stopnji Ekon. fak. v Sarajevu je predaval Marketinško logistiko. Tudi po upokojitvi predava na VEKŠ Teorijo transporta in poslovne logike na III. stopnji študija. Istočasno je pedagog vodja specialističnega študija za investicijska dela v tujini ter predstojnik Inštituta za transport in poslovno logistiko. Na šoli za zunanjo trg. v Radencih poučuje Logistiko v zunanji trgovini. Na VEKŠ je opravljal različne funkcije: direktor (1967-69), dekan (1969-71, 1976-77), preds. sveta, član uprav. odb., predstojnik komerc. odd., predstojnik za znanstveno raziskovalno delo, mentor diplomantov na vseh treh študij. stopnjah idr. - P. je izdal nad 30 strok., znanst. in raziskovalnih del, predvsem učbenikov s področja transporta, transportnega zavarovanja in poslovne logistike, brez katerih študij na nobeni izmed treh študijskih stopenj logistične smeri na VEKŠ ne bi bil možen. V prvi vrsti je skrbel, da bi imeli njegovi študentje ustrezne, razumljive in z novimi dognanji posodobljene učne pripomočke, ki jih odlikujeta vsebinska prilagojenost potrebam jsl. družbeno-ekon. razmer in znanstveni pogledi na svet. Svoje teoretično znanje s področja prava, družboslovja in polit. ekon. ter praktične izkušnje, pridobljene pri izvrševanju vodilnih funkcij v organih rep. in okraja, je vedno povezoval s konkretno problematiko znanstvene discipline, ki jo je predaval, ali z znanst. raziskovalnim delom, ki ga je izvajal. - P-eva samostojna dela so: *Transport s transportnim zavarovanjem*: Pomorski transport, cestni transport, zračni transport (skripta), VEKŠ 1961; *Transport s transportnim zavarovanjem*: Transportno zavarovanje, špedicija, javna skladišča, organizacije za kontrolo blaga (skripta), VEKŠ 1961; *Transport s transportnim zavarovanjem*:

Železniški transport (skripta), VEKŠ 1961. Te tri temeljne zvezke je dopolnjeval in so izhajali razmnoženi pri VEKŠ: 7 pogl. 2. in 3. zv. 1971; 2. zv. 1971; 3. zv. dopolnjen 1969 in 1972; 1. in 2. zv. skupaj, dopolnjena 1973 in 1978; *Zavarovanje v praksi* (Gosp. komerc. knjižnica, zv. 8, Obz. Mrb. 1963); *Zaščita in zavarovanje blaga* (soavtor z dr. inž. Albin Nerima, Mrb. tisk 1967); *Transportne klavzule in transportno zavarovanje*, v Osnove blag. prometa, Mrb. 1967 (razmn.); *Mednarodno gosp. pravo*, VEKŠ 1968 (razmn.); *Mednarodni transport s transportnim zavarovanjem*, v Zunanja trgovina, Mrb. 1968 (razmn.); ponatis v Priročniku za strok. kadre (v zunanji trgovini), VEKŠ 1973; in kot priročnik za strok. izobraževanje, izd. U v Mrbu, VEKŠ, VTOZD za ekon. komerc. vede, Mrb. 1978; *Zavarovanje blaga v transportu* (Kurze Zusammenfassung: Warentransportversicherung), Gosp. komerc. knjiž., zv. 10, Obz. Mrb. 1968; ponat. v isti knjiž., zv. 22, 1972; v delu Odškodninska odgovornost in zavarovanje, izd. Center za samoupravno normativno dejavnost v Lj., dec. 1973; in EPOK, Obz. Mrb. 1980; *Ekonomika transportnega procesa* (zapiski predavanj), VEKŠ 1968, ponat. 1971; *Konvencija o ugovoru za mednarodni prijevoz robe drumom*. Kratek ekskurz - razmn. za slušatelje III. stopnje iz financ na Fak. za ekon. nauke v Zgbu; *Plasma blaga* (skripta za podiplomski študij iz marketinga, dva dela, 468 str.), VEKŠ 1973; *Prevoz blaga v letalskem prometu*, v Pogodbe in samoupravni sporazumi v gosp., izd. Združenje društev pravnikov v gosp. in Center za samoupravno normativno dejavnost v Lj., febr. 1975; *Elementi mednar. konvencije o želez. prevozu* (CIM 1975), v Izbrane teme iz sodobnega zunanjetrgovin. poslovanja (priročnik za strok. izpopolnjevanje), VEKŠ 1975; *Gospodarjenje v poslovni logistiki*, Obz. Mrb. 1976; sodeloval je pri knjigi *Leksikon marketinga* (izdelal 70 izrazov na pribl. 5 avtor. polah), izd. Privredni pregled, Bgd 1977; z mr. Ant. Ogorelcem *Železniški transport*, izd. U v Mrbu, VEKŠ in VTO za ekon. komerc. vede, Mrb. 1978; dr. Roman Obrab, dr. D.P., mr. Franc Lorbek, *Politika izvoznog marketinga* (P. pogl. Kratek oris mednar. poslovne logistike), U v Mrbu in VEKŠ 1978; *Osiguranje robe, osiguranje od odgovornosti i osiguranje putnika u drumskom i železničkom saobraćaju*, v delu skupine avtorjev Saobraćajno pravo, Bgd 1979; *Pogodba o prevozu blaga v letalskem prometu*, izšlo kot 16. pogl. v delu več avtorjev

Gosp. pogodbe, I. del, Lj. 1980 - Za revijo Naše gospodarstvo v Mrbu je napisal več strok. in znanst. člankov: *Vloga transportnega zavarovanja blaga v našem gospodarstvu* (1964, 84-89); *Transportna in zavarovalna dokumentacija* (1964, 146-49); *Notranje rezerve gosp. organizacij v zvezi s transportom in zavarovanjem* (1964, 194-96); *Požarno zavarovanje v luči novih pravil* (1964, 283-85); *Riziki po novih pravilnikih o obveznih imovinskih zavarovanjih* (1964, 323-29); *Zavarovanje dokumentarnega inkasa* (1965, 10-11); *O razvoju zavarovalstva v SFRJ* (1965, 131-36); *Pereča vprašanja premijskega zavarovanja v SFRJ* (1965, 267-71); *Pravilnik o izumih, tehn. izboljšavah in koristnih predlogih v naših podjetjih* (1966, 36-46); *Tehnika in nekaj praktičnih primerov izračunavanja v želez. transportu* (1966, 258-64); *Sistem splošnih pogodb pri zavarovanju karga v SFRJ* (povz. v angl.) (1967, 71-84); *Zavarovanje proti inozemskim dolžnikom v SFRJ* (povz. v nem.) (1967, 222-31); *Zavarovanje želez. karga* (1968, 89-109); *Računanje voznine za blago v želez. prometu v SFRJ* (1972, 276-80) in še nekaj člankov v srbohrv. in madž. - P. se je udeležil z referati številnih domačih in mednar. posvetovanj, simpozijev in seminarjev, tako petih simpozijev Alpe-Adria, šestih posvetovanj v Mrbu, štirih v Portorožu, treh v Radencih idr. Njegovi referati so izšli v Zbornikih referatov. Sam in s sodelavci je opravil sedem raziskovalnih del, važnejša so: *Škoda požara z razširjenim jamstvom*; *Osnutek projekta mezoorganizacije delovnih skupnosti zavarovalne skupnosti Triglav* (nosilec razisk. naloge); *Proučitev možnosti logistične racionalizacije pri proizvodnji gradbenih elementov v GP STAVBAR - TOZD IGM Hoče*; *Razvoj tovarnega prometa na Aerodromu Mrb.*; *Zavarovanje naložb in finansiranje v deželah v razvoju*; *Ugotavljanje stroškov logistike v OZD* (nosilec razisk. naloge). Bil je tudi nosilec dveh raziskovalnih nalog, ki ju je finansirala Raziskovalna skupnost Sje in ki ju je izdelal s skupino raziskovalcev, in sicer: *Logistična dejavnost kot pospeševalec zunanje menjave podravskih občin in Preučitev možnosti za zajemanje podatkov o blagovnih tokovih v SRS*. Zdaj je nosilec dveh raziskovalnih nalog, ki sta v delu: *Blagovno-distribucijski centri v Sji in Vpliv kakovostnih dejavnikov logistike pri izbiri transportnih sredstev*. Ocenil je tudi štiri raziskovalna dela. - Zunaj šole je imel P. še kakih 30 funkcij: bil je poslanec zvezne skupščine in

član ekon. sveta ZIS v Bgdu (1976-79), član dveh repub. komitejev, preds. desetih uprav., izvrš. in organiz. odb., član repub. in podravskih družbenopolit., strok. in samouprav. organov. Kot športnik je bil član mladinske drž. reprezentance Jsle v odbojki v obdobju 1932-40 (1932 in 1938 v Pragi, 1937 v Sofiji), član drž. reprez. Jsle v odbojki na Balkaniadi (1946 v Bukarešti, 1947 v Tirani), pet let trener OK Branik v Mrbu, pet let zvezni kapetan ženske odbojarske reprez. Jsle, drž. inštruktor odbojke in predavatelj na Visoki šoli za fiskulturo v Ankari, preds. odbojarske podzveze v Mrbu. - Za delo je dobil red dela z zlatim vencem ob 15. obletnici ustanovitve VEKS; zlato plaketo U v Mrbu ob 20. obletnici ustanovitve; pismeno priznanje VEKS za delo ob 20. obletnici šole; plaketo Železniškega gosp. v Lj. ob 30-letnici samoupravljanja na železnici; pismeno priznanje Zavarovalne skupnosti SFRJ za delo v zavarovalništvu; pismeno priznanje Odbojarske zveze Sje v Lj. za delo na področju te športne panoge; naslov »zaslužni prof.« U v Mrbu (1982).

Prim.: Osebn. podatki 11. jul. 1984; Poročilo strok. poročevalcev za podelitev naslova »zaslužni prof.« z življenjepisom, oznako, bibliografijo znanst. del, funkcij in priznanj, v arh. VEKS (kopija v arh. PSBL); Koješko 2, 839.

Jem.

POŽAR Matevž, tigrovec, borec NOBJ, r. 16. sept. 1899 v Pivki, tu po padcu na ledu pred svojo hišo u. 7. mar. 1979. Oče Janez, delavec, mati Francka Konobelj, gospodinja. 1927 ga je organiziral v TIGRa Miha Vodopivec iz Petelinj, s katerim so v TIGRu sodelovali njegovi bratje Štefan, Jože, Tone. S P. so sodelovali v TIGRu še I. Dekleva iz Petelinj, Jan. Rebec iz Parij, An. Zorč iz Selc, Fr. Zafred iz Stare Sušice ter Jože Vadnjal in Mat. Rutar iz Zagorja, a v Šempetru (Pivki) Lud. Vilhar, L. Čeč (ubili Nemci v Jslji), Tom. Krmelj (Valinov), Fr. Požar, Gvido Mislej in drugi tudi v drugih vaseh. Antifaš. tisk, ki ga je skrival v vrtnem zidu, kjer je v starem Šempetru stanoval, je večinoma prejemal od Fr. Zafreda, sam pa je hodil ponj v Staro Sušico k Zafredu. Tisk je delil v Šempetru in po okoliških vaseh. Imel je več preiskav. Med pašnjo krav 1935 na paši ob progi so mu karabinjerji zaplenili pištolo, a je trdil, da jo je našel ob progi. Terorizirali so njega in njegovo ženo, ga odpeljali v zapor v Postojno ter do podrobnosti preiskali hišo, da bi našli naboje. Zafred mu

je malo prej izročil nekaj liter., ki je k sreči niso našli, a Zafred je s tovarišem opazoval, kaj bo s P. Čez teden dni so ga izpustili. - P. je od 1941 delal za NOBJ in bil terenski blagajnik. Zaradi izdajstva so ga nacisti pretepali v kasarni do nezvesti, toda ker je vse trdovratno tajil, so ga izpustili. Zaradi treh zlomljenih reber je moral tri tedne ležati. 28. mar. 1942 je šel na sestanek v Fabjanovo gostilno na šempetrskem kolodvoru, kjer so nabavili orožje za OF od podoficirja Ercoleja Cosima; ta pa jih je zvabil in izdal, da so bili takoj aretirani in odpeljani v Trst: Vin. Brozina iz Jelšan, Al. Smrdelj iz Trnja, avtoprevoznik v Šempetru Drago Puž, T. Frank iz Kilovč, Fr. Kavčič iz Slovenske vasi in nato še več drugih. P. je bil zadržan v predsobi, da se je kratki sestanek končal, in ga Cosimo ni videl, zato ni bil aretiran. P. je bil pod It. zaposlen v tovarni podjetnika Medica v Šempetru, a ko je ta lesna tovarna zgorela, je bil le priložnostno zaposlen kot nakladač lesa na kolodvoru raznim lastnikom. Stalne zaposlitve mu faš. niso dali, ker je zavrnil vpis v faš. stranko. Ko so mu ponudili mesto pismonoše in zahtevali, da pozdravlja po faš., je odklonil in se priložnostno zaposlil pri nakladanju in razkladanju lesa.

Prim.: Osebni arhiv.

Rut.

POZENEL Jadviga (v krstni knjigi **Marija Hedviga**), por. **ŠTRUKELJ**, pianistka, r. 17. okt. 1901 v Postojni, živi v Lj. Oče Janez iz Unca pri Rakeku, železniški uradnik, pozneje nadzornik, mati Karolina Obersnel iz Divače. Izhaja iz samouke glasbene družine. Od 1907 do 1913 je obiskovala osn. š. v Zagorju ob Savi. Tam je dobila v organistu Zupanu svojega prvega učitelja glasbe in klavirja. Nato se je preselila v Lj., kjer je maturirala na mestnem dekliškem liceju. V tem obdobju se je začela resno ukvarjati s študijem klavirja. Na GlasbM se je učila najprej pri prof. Antonu Trostu (1913-14), nato pri Dani Koblerjevi (1914-15) in še pri Marti Dolejš (1915-19). Tedaj je prešla na konservatorij GlasbM, kjer sta jo učila klavirja D. Koblerjeva (1919-20) in Janko Ravnik (1920-23), ostalih predmetov pa J. Mantuani (glasb. zgod.), J. Michl (oblikoslovje), St. Premrl in M. Kogoj (harmonija) ter N. Stritof (nauk o instrumentih). Klavirski študij je dopolnila 1924 na Ecole normale de musique pri prof. A. Cortotu v Parizu, kjer je med drugim

zbirala za prof. Mantuanija podatke o skladatelju Juriju Miheucu. V naslednjih letih (1925 - Pariz; 1926 - 1932 izmenoma Barcelona in Brives) pa se je v šoli slovite španske pianistke Blanche Selva izučila posebne klavirske tehnike. Dosegla je četrto od šestih možnih diplom. Leta 1936 je stopila v zakonsko zvezo s sodnikom dr. Stanikom Štrukljem. Nastopala je na raznih koncertih v Parizu, Nantesu, Barceloni, Bgdu, Zgbu, Lj., Mrbu, Rogaški Slatini itd. Od 1929 do 1941 je na R Lj. izvedla 27 stilnih klavirskih koncertov, ki so obsegali dela tujih (Beethoven, Bach, Schumann, Haydn, Liszt, Chopin, Debussy, Deodat de Severac, Ravel idr.) in domačih (Gerbič, Foerster, Parma, Krek, Kogoj, Koporc, Tomc, Škerjanc itd.) skladateljev. 1936 je prav tako na R Lj. izvedla ciklus predavanj o Beethovnovih sonatah. Sledila so leta kult. molka (1941-46), ki so se ujemale s dobo okupacije. Od 1946 do 1949 je za Lj. R izvedla še 12 koncertov, od katerih velja omeniti Kogojev večer. 1953 je nastopila tudi na slov. trž. radu. Velik del svojega življenja je posvetila pedagoškemu delu, predvsem od 1939 dalje. Klavir je poučevala najprej zasebno. Od 1934 do 1945 pa je učila na šoli Narodnega železničar. glasb. društva Sloga v Lj., nato pa prevzela mesto prof. na srednji stopnji Akad. za glasbo v Lj., kjer je nepretrgoma službovala do upokojitve 1985. V svoji dolgi karieri je učila klavirja več znamenitih mlajših slov. glasbenikov (Igor Ozim, Anton Potočnik, Andrej Rijavec, Uroš Lajovic idr.). Kljub starosti še vedno zasebno poučuje v svojem stanovanju v Lj.

Prim.: Osebni podatki; žpk urad v Postojni, krstna knjiga; J 13. mar. 1927 s sl.; 15. mar. 1927; 1. mar. 1928; 2. mar. 1928 (S. Osterc); 30. nov. 1929; 4. dec. 1929 (L. M. Škerjanc); S 20. nov. 1928 (2. izd.); 4. dec. 1929; SN 13. mar. 1927; 16. mar. 1927 (E. Adamič); 20. nov. 1928 (isti); 18. jul. 1929; MV 2. in 4. apr. 1928; LZ april 1929, 255 (S. Osterc); nov. 1930, 699 (M. Kogoj); CG maj-jun. 1927, 115 (St. Premrl); Zbori 1. apr. 1928, 16 (Z. Prelovec); SBL II, 470 in tam navedena liter. (Muzika 1928, Bgd - dr. M. Milojevič; Le Figaro 10. jan. 1926, Paris; Listine v AG(GA) v Lj.; H. Riemanns Musik-Lexikon, 11. izd., Berlin, 1929); MuzE II, 203.

mak

PRAČEK KRASNA Ana, pesnica, pisateljica, časnica in urednica, r. 30. nov. 1900 v Dolgi Poljani na Vipavskem. Oče Jožef, kmet, mati Marija Cesen. Leta prve svet. vojne so bila za številno družino usodna. Starši so umrli, otroci

so morali z doma, nekateri so šli na fronto, drugi k sorodnikom. Po vojni so se vrnili na zapuščeni dom in na opustošeno zemljo. Tedaj se je Ana odločila za Ameriko. Njena ameriška doba, ki je trajala dobrega pol stoletja, se je začela 1920 med slov. izseljenci-rudarji v Pennsylvaniji. P. je prišla do izobrazbe v glavnem kot samouk. Doma je opravila samo osn. šolo, sama pa je prebirala slov. pesnike in pisatelje in že kmalu poskusila izražati svoja čustva v verzih. V ZDA se je poleg učenja angl. jezika še naprej izpopolnjevala, sama in na raznih tečajih. Ob splošni gosp. krizi 1929 se je z možem in družino preselila v New York, kjer je nadaljevala z že prej začetim kult. prosv. delom med amer. Slovenci in se kot članica socialističnega kluba vključila v polit. delovanje. Tedaj je začela tudi pisati. Njene pesmi in črtice so izhajale v številnih izseljenskih listih in revijah kot npr. v Mladinskem listu, Prosveti, Proletarcu, Enakopravnosti, Novi dobi in Glasu naroda. Sodelovala je tudi v Kristanovem zborniku Ameriške povesti (1943). P. je objavljala tudi polit. spise, tako npr. več člankov o prim. vprašanju. Med drugo svet. vojno je bila tajnica Združenih slov. društev New Yorka in okolice, delovala je v Slov. amer. narod. svetu in v Amer. slovan. kongresu, kjer je sodelovala z Louisom Adamičem, Etbinom Kristanom in drugimi. Delala je na amer. radiu, bila na čelu slov. odbora amer. Rdečega križa in sodelovala še v drugih organizacijah. Bila je ured. in pozneje lastnica Glasa naroda, pri katerem je delala 18 let, do 1963, ko je prenehal izhajati. Bila je med ustanovitelji in med ured. hrv. Novega lista. Nastopala je na raznih shodih in kot predavateljica v slov. in angl. jeziku. Med zadnjo vojno in po njej je sodelovala v akcijah za pomoč Jsli, seznanjala amer. javnost z novo stvarnostjo v domovini. Pred dokončno vrnitvijo v rodne kraje jih je trikrat obiskala (1949, 1953, 1970). Znana je bila tudi v domovini kot pesnica, pisateljica in družbeno-polit. delavka. S svojimi prispevki se je oglašala v Rodni grudi, Slov. izseljenskem koledarju in Naši ženi. Za svoje delo je prejela več priznanj. 1972 se je z možem Adolfom Krasnom za stalno naselila v Ajdovščini. Tu je med drugim napisala vrsto spominskih člankov iz svojega amer. življenja. 1950 je v New Yorku v samozaložbi izdala pesniško zbirko *Za lepše dni*. V oblikovno preprostih pesmih obtožuje družbo, prikazuje težke soc. razmere in opisuje amer. svet, kot ga je sama doživljala.

Zbirka vsebuje tudi cikel mladinskih pesmi. Mar-sikje je čutiti vpliv Seliškarjeve in Klopčičeve soc. lirike. 1978 je pri Založbi Lipa izšla knjiga črtic in člankov *Med dvema domovinama*. V črticah je mnogo avtobiografskega, sicer pa prevladuje izseljenska tematika. V spremni besedi pravi A. Ingolič, da so črtice »dragocen kamenček v mozaiku slov. socialne proze«. Pri isti koprski založbi je 1980 izšla knjiga *Moja ameriška leta*, v kateri pisateljica slikovito opisuje svojo pisano življenjsko pot. Pod naslovom *Iz težkih dni* so zbrane črtice in dramski prizor, pod naslovom *Iz mojih zapiskov* pa članki, poročila, odlomki sejnih zapisnikov, nekaj pisem idr., kar daje delu še posebno dokumentarno vrednost. Spremno besedo je napisal J. Kajzer. Izbrana besedila P-ove so objavljena v antologiji *Naši na tujem* (Lj. 1982). Pri Slov. izseljenski matici in s sodelovanjem avtorice je 1986 izšla zbirka: Anna P. Krasna, *Pesmi izseljenske - Poems by immigrant woman*. Gre za izbor pesmi, ki so nastale večidel v ZDA in so bile objavljene v raznih izseljenskih glasilih. Pesmi so porazdeljene v cikle: Med sajastimi hribi, Domotožje na tujih tleh, Za najmlajše, Veliki Babilon, Proletarci, Vrnitev (novejše pesmi) in Souvenirs (v angl.). Ob koncu je še črtica v angl. v spomin pok. moža, nekaj fotografskega gradi-va in zapis J. Prešerna o pesnici in njenem delu.

Prim.: M. Jevnikar, Ana Praček Krasna, M(Trst) 1970, 202.04 (o pesmih); Isti o Mojih ameriških letih, RAITrsta 14. febr. 1981; L. K., Pri Ani Praček-Krasni, Pdk 18. avg. 1972 s sl.; Jerneja Petrič, Naši na tujem, Lj. 1982, 459-62; Iztok Ilich, Ana Praček-Krasna, Pesmi izseljenke, Delo 26. sept. 1986.

L. B.

PRAPROTNIK Avgust (Slavoj), učitelj, r. 16. jan. 1879 v Lokvi na Krasu, u. 28. jan. 1955 prav tam. Oče Avgust, učitelj, mati Jožefa Muha, gospodinja in trgovka. Po osn. š. v domačem kraju je 1891-95 obiskoval štiri razr. realke in nato do 1899 učiteljsiše v Lj. Bil je član literarnega društva Zadruga. Iz teh časov je izviralo njegovo prijateljstvo z Ivanom Cankarjem, ki ga je v počitnicah večkrat obiskoval ter ostal pri njem v Lokvi tudi po več tednov in si z njim še pozneje dopisoval. Prvo učiteljsko mesto (1899-1902) je dobil v Cerkljah na Gorenjskem, nakar je služboval v Logatcu do 1909, ko je zaradi bolezni opustil učiteljsko službo, se vrnil v Lokev, se poročil, pomagal v domači trgovini ter deloval

kulturno in prosvetno. Ustanovil in vodil je tamburaški in pev. zbor ter dramsko in pev. društvo, kar je pozneje združil v Bralno pevsko društvo Tabor. Bil je tudi ustanovni član Ciril-metodovega društva v Trstu. V tržaški slov. dnevnik *Edinost* je pisal polit. in gosp. članke. 1915 se je povrnil k učiteljskemu poklicu, a že naslednje leto je bil mobiliziran in kot polit. osumljenec preganjan. Vojake je služil v Judenburgu prav v času tamkajšnjih vojaških uporov. 1918 se je vrnil v Lokev, se ponovno oprijel učiteljskega poklica in društvenega delovanja, kar pa mu je it. faš. oblast kmalu onemogočila. Kljub prigovarjanju, naj se izseli v Jslo, je čutil moralno dolžnost, da ostane s svojimi ljudmi in z njimi deli grožnje in nasilje novih oblastnikov. 1922 je bil kazensko premeščen v Štjak, 1925 se je za eno leto vrnil na domačo šolo, 1926 pa je bil ponovno kazensko premeščen v Kutežovo pri Knežaku; 1927 so ga končno vrgli iz službe brez pokojnine. Medtem so karabinjerji febr. 1923 izvedli pri njem hišno preiskavo, našli nekaj orožja in literature ter jslo zastavo in ga aretirali pod obtožbo nacionalistične propagande za Jslo. Kljub grožnjam in nasilju faš. je tudi po odpustu iz službe doma naskrivaj učil otroke slov. jezika in širil med ljudi slov. knjige. Na začetku druge svet. vojne se je vključil v narodni upor. 1942 je bil v njegovi hiši ustanovljen krajevni odbor OF, katerega član je bil tudi sam. Bil je tudi član okrož. odb. OF in v njem odgovoren za prosveto. Povezan je bil s part. Brkinskim odredom, v katerem je vodil prosv. delo. Po kapitulaciji It. sept. 1943 je v Lokvi obnovil slov. šolo in prirejal tečaje za slov. mladino in odrasle. Kljub letom in šibkemu zdravju je tudi po osvoboditvi zaradi pomanjkanja učiteljev še naprej vodil šolsko in izvenšolsko prosv. delo. Znova je ustanovil knjižnico in obnovil tamburaški zbor in ga tudi vodil, dokler mu bolezen ni preprečila vsega delovanja. V pokoj je stopil 1950. Za svoje narodno delo je bil odlikovan z Redom za zasluge za narod.

Prim.: SPor 30. jan. 1955; arhiv P-ove hčere.

Koren

PRAŠNIK Viktor (PRATTI), kulturni delavec in organizator, r. 30. sept. 1919 v Cerknem, živi v Gor. Mati Katarina Prašnik. Osn. š. dokončal v Cerknem, nato se je izučil za krojača. Še mlad se je vključil v domači cerkv. pev. zbor in v kult. življenje tedanjega časa pod faš. Ude-

leževal se je srečanj z mladino, ki sta jih takrat imela prof. R. Bednarik in inž. J. Rustja (Sv. Višarje, Huda Južna in razni kraji na Cerkljan-skem). Med vojno je bil pri vojakih v Parmu in v Astiju. Po 8. sept. 1943 se je vrnil na Prim. Po vojni se je maja 1945 umaknil v It. in se mudil v raznih taboriščih. Jeseni 1947 se je vrnil v Gor. in ostal tu do danes. V Gor. je takoj pristopil k pev. zborom (pev. zbor Mirka Renerja, pev. zbor pri Sv. Ignaciju, zbor prof. M. Fileja). S prof. Filejem je ostal prijateljsko povezan do njegove smrti 1962, nato je pristopil k moš. zboru M. Filej, ki ga vodi Z. Klanjšček, ter postal preds. tega zbora. S tem zborom je gostoval po raznih krajih doma, v Sji, na Koroškem in med izseljenci (Belgija). Že od ustanovitve je član in odb. Slov. katol. prosv. društva Mirko Filej ter od 1962 tudi njegov preds. Bil je prednik fantovske Mar. kongregacije v Gor. (1951). Član odbora za Katol. dom v Gor. (od 1952). V petdesetih letih je živo deloval tudi kot igravec v številnih igrah, ki sta jih Prosv. društvo in Mar. kongregacija pripravili v tistem času (Miklavž prihaja, Kajnov angel, Domen, Striček Vanja, Mlini pod zemljo idr.). Kot preds. Prosv. društva in moš. pev. zbora skrbi za kult. večere, koncerte in gostovanja.

Prim.: Osební podatki; brošura Ob 10-letnici KD; Ob 20-letnici KD; KatG; Planika.

Hum.

PREDAN Izidor - DORIČ, kulturni in politični delavec, pesnik in pisatelj, r. 7. maja 1932 na Gorenjem Bardu (občina Grmek) v Benečiji. Oče Andrej, kmet, mati Ana Chiabai, kmetica iz Gorenjega Grmeka. Z materino pomočjo je že kot otrok začel brati slov. povesti iz zbirk Družbe sv. Mohorja in vzljubil slov. jezik. It. osn. š. je dokončal v bližnji vasi Platac. V številni in siromašni Štefanovi družini (Dorič je bil deseti in zadnji sin) so si pomagali kot dninarji in tudi P. je služil nekaj časa za hlapca pri kmetu v sosednji vasi, ko še ni bil dopolnil 14 let. Vedno je rad segal po knjigah in z narodno zavestjo je rasla v njem tudi polit. zavest, da brez odprave socialnih krivic ne bo miru, ne bo pravice za najširše sloje človeštva. Zato je postal komunist, še prej pa je deloval v naprednih slovenskih organizacijah. Že 1948, ko mu je bilo 16 let, je postal odgovoren za Zvezo slov. mladine v Benečiji v sklopu Gorice in Benečije. Ta odgovornost mu je bila potrjena tudi na ustanov-

nem kongresu DFS (Demokratska fronta Slovencev) 1. maja 1949. Ko so 1950 ustanovili konzorcij za izdajanje *Matajurja*, je bil med ustanovnimi člani in tudi že član uredništva. Zaradi slovenstva ter jasne in odločne časnikarske besede je bil preganjan in se je moral braniti na sodiščih. Bil je tudi večkrat zaprt, največ časa od 23. okt. 1953 do 7. maja 1954. Ko se je vrnil iz zapor, je bil maja 1954 izvoljen za tajn. SFS (Socialistične fronte Slovencev) za videmsko pokrajino. Okt. 1955 je bil med ustanovitelji prvega slov. kult. društva Benečije - društva Ivan Trinko v Čedadu. Več let je vodil to društvo kot tajn. in še več let potem kot preds. (od 1960 do 1974). Kot prvi je organiziral Dan emigranta (zdaj tudi Dan slovenske kulture) 1964 in bil pobudnik t. i. Kamenice (1971), tj. srečanje sosednjih narodov. Bil je delegat Benečije na ustanovnem občnem zboru SKGZ in kasneje izvoljen v glavni in izvršni odbor in večkrat izvoljen za podpreds. te krovne slov. organizacije v It. Bil je tudi član teritorialnega odbora SKGZ za videmsko pokrajino. 1956 je bil izvoljen v obč. svet v Grmeku. Na listi KPI je dvakrat kandidiral za deželni svet FJK in enkrat za videmsko pokrajino. 1956 je opravil kot privatist nižjo maturo na slov. sred. š. v Trstu. Več let je bil član pokraj. in dežel. odb. Zveze kmetov (Alleanza coltivatori) in v tem svojstvu organiziral socialno pomoč kmetom v okviru društva I. Trinko, kar je postalo kasneje zaslužen patronat INAC v Čedadu, ki nudi pomoč našim kmetom in predvsem našim emigrantom. P. je tajn. ANPI za vzhodno Benečijo. Od 1. januarja 1974 do konca leta 1985 je bil glavni in odgovorni ur. *Novega Matajurja*. Piše črtice, novele, pesmi. Stalno sodeluje na festivalu beneške pesmi v Lesah (Senjan beneške pesmi). Poznan je predvsem kot avtor narečnih dram in komedij, ki jih je večinoma uprizorilo Beneško gledališče predvsem na Dnevh emigranta v Čedadu: *Modar hlapič* (1970), ki ga je igralo SSG iz Trsta (ponovitev v Čedadu 1979, Beneško gledališče); *Beneška očet* (1976); *Emigrant* (1977); *Zganjarji* (1978); *Kaplan M. Cedermac* (priredba iz Bevkove knjige) (1980); *Prepoved* (1985). Večkrat jo P. v Beneškem gledališču igral glavne vloge. Po radiu Trst A so bile izvedene vse njegove drame in komedije, *Emigrant* pa celo na lj. TV. P. je zaslužen tudi zato, ker je bil med tistimi pobudniki, ki so ustanovili Beneško gledališče in je bil tudi njegov preds. Avtor je besedila znane

beneškoslovenske himne *S strani Matajurja*, ki jo je uglasbil Ubald Vrabec. P. je največ pisal po časopisih in revijah (PDK, Matajur, NMatajur, TKol, JKol); v Matajurju in NMatajurju ima že več let staro in priljubljeno satirično rubriko *Piše Petar Matajurac*. Napisal in objavil je v PDK novelo *Usodni intermeco*, ki je bila kasneje ponatisnjena v Matajurju; v knjižni obliki je izšla njegova povest *Mali Tonček noče biti »sclav«* (Trst 1971); deset njegovih pesmi je objavljenih v zbirki *Oj božime* (Čedad 1966), ki jo je sestavil Anton Birtič-Mečanac; besedila P-ovih pesmi (6) za »Senjan beneške pesmi« so v zbirki *Pustita nam rože po našim sadit* (Trst 1984). Pomembna je tudi njegova predavateljska dejavnost o problematiki Benečije: 1966 na študijskih dnevih v Dragi (Trst) in na več krajih, predvsem po Sji, v Trstu in Gor. Imel je referat na manjšinski konferenci v Trstu (1974) in nastopil je tudi na konferenci o etnično-jezikovnih skupinah v Vidmu 1978. Za svoje delovanje je dobil več priznanj: odličje OF 1971, odličje boja in dela SKGZ 1979, medaljo za hrabrost predststva SFRJ 1981, odličje svobode z zlatim listom, ki mu ga je dala ZKO Sje 1979, »garibal-dinsko zvezdo« od VZPI-ANPI 1978.

Prim.: J. Koren, I. Predan-Dorič se je srečal z Abrahamom, PDK 8. maja 1982 s sl.; osebni podatki; Gorazd Vesel, Pogovor z I. Predanom..., PDK 22. mar. 1983 s sl.

B. Z.

PREDAN Marko, kipar, r. 21. sept. 1921 v Zabdardu pri Kravarju (Zabrida presso Cravero), obč. Sv. Lenart v Benečiji, živi v Bruslju (Bruxelles, Belg.). Oče Jožef, delavec, mati Petra Sibau. Njegova družina so emigranti in najprej so odšli z malim Markom v Francijo. Od tod jih je pregnala druga svet. vojna domov, 1948 pa je odšel P. v Belgijo in delal pet let kot rudar, nato kot varilec in taksist, zraven pa hodil v večerne šole za likovno umetnost, da bi uresničil svoje nagnjenje do kiparstva. In res se je kmalu razvil v uglednega kiparja v jaklu in železu. Prva značilnost njegovega kiparstva je monumentalnost. Ne gre samo za velika dela, ampak tudi za izrazito govorico njegovih mogočnih figur, oblečenih v jeklene plošče. Druga posebnost je oblika: poudarjena je monumentalnost, ki je izražena v dekorativnosti, detajlih, eleganci sami in rafinirani kompoziciji, v moči snovi. P. ustvarja tudi srednjeveške bojvniške figure,

dalje simbolične in naturalistične elemente, ki živijo in govorijo iz trde jeklene snovi. Priredil je več osebnih razstav in sodeloval na skupinskih, npr. na Mondo di tutti, v Gal. Pili-pili, v Gal. d'Egmont idr. Prejel je več nagrad, najvažnejše so: Kraljevske akademije iz Bruslja, Akad. Molembek in Akad. iz St. Gillesa. 1975 je dobil medaljo obč. Waluwe-Saint Pierre. Pri vsem delu in časteh ni nikoli pozabil rojstnega Kravarja. Da bi počastil domačo vas, je izdelal iz jekla veliko kravjo glavo in jo postavil na visok cementni stebel pred vhodom v vas. V soboto, 19. jul. 1975, je umetnik sam odkril spomenik pred številnimi Benečani iz vseh dolin, slavnostni govor je imel Izidor Predan, za kult. spored pa so poskrbela beneška kult. društva (opis slovesnosti v NMat. 1.-15. avg. 1975). P-ov spomenik rudarja stoji od 1982 pred občinsko hišo v Špatru. Njegov kip strašnega človeka stoji pred neko hišo v Sovodnjem (Savogna). Od 24. jan. do 9. febr. 1984 je priredil z dvema belg. umetnikoma v Bruslju razst. Expo metal, ki jo je podprla tudi franc. komisija za kulturo.

Prim.: Krstne knjige iz Kravarja v podutanskem žup. arhivu (Sv. Lenart); Kravar an skulptor M. P., NMat. 1.-15. apr. 1975 s sl. kravje glave; Simpatičen večer z M. P. Pred vasjo postavljen spomenik — simbol vasi u podobi kravje glave, NMat. 1.-15. avg. 1975 s sl. spomenika in P-ovo fotografijo; P. Petricig, M. P., artista affermato, NMat. 1.-15. dec. 1978 s sl. bojevnika; An Benečan na Expo metal, NMat. 30. jan. 1986.

B. Z.

PREDJAMSKI vitez, goriško-kranjski plemeni-taši (Burggrafen von Lueg, Lueger, tudi Luger, v it. virih Logar in Luogar). S. Rutar in po njem J. Gruđen domnevata, da je bila to slov. plemiška družina Logarjev, ni pa dokazano. Ze 1202 se pojavi to ime med vazali goriških grofov, pozneje so bili znani deželni maršali goriško-gradiščanski, od 1463 kranjski deželani; rod-bina je izumrla v 16. stol. Prvi znani vitez von Lueg je Friderik; 1462 je z drugimi kranjskimi plemiči rešil cesarja Friderika III., ki je bil v nevarnosti zaradi upora na Dunaju.

Bolj znan je Nikolaj, od 1452 do 1466 glavar v Devinu; 1466-68 v Vipavi, 1466-72 cesarski namestnik na Krasu, od 1472 tudi v Pordenonu za Furlanijo. 1463 je zatrl upor beneške stranke v Trstu in bil postavljen za cesar. komisarja, febr. 1468 pa za glavarja v Trstu. Ob ponovnem upor, 15. avg. 1468, se je moral umakniti iz Trsta, verjetno v Devin, a jul. 1469 je mesto

s 3.000 vojaki spet zavzel. Cesar Friderik III. ga je na pritožbo Tržačanov, da je krut in hoče odpraviti mestno samoupravo, odstavil in ga dal zapreti. Nikolaj naj bi se rešil tako, da je novi devinski grad odstopil cesarju. Ta odstop sta morala potrditi sinova Jurij in Erazem (v tistem času oskrbnik v Kamniku) zase in za brata Andreja in Miklavža. Nikolaj Predjamski je umrl v Trstu pri svojem zetu Nikolaju baronu Ravbarju, trž. glavarju, ki je bil poročen z Dorotejo Predjamsko (to sta starša Krištofa pl. Ravbarja, poznejšega lj. knezoškofa).

Erazem Predjamski, Nikolajev brat ali sin, slovi tudi v ljudskem izročilu. Z bratoma Urhom in Friderikom se je odlikoval kot vojak, zato je bil poklican v službo na dvor Friderika III. Kasneje, po Valvasorju, naj bi padel v nemilost, ker je zaradi žaljene časti prijatelja Andreja Baumkirchnerja ubil cesarjevega maršala Papenheima. Moral naj bi zbežati z dvora in naj bi se (zoper cesarja) zvezal z ogrskim kraljem Matijo Korvinom. Drugi se bolj nagibajo k temu, da je iskati razlog za Erazmov preganjanje v njegovem očitnem simpatiziranju s Korvinom in v cesarjevih ukrepih proti sorodniku Nikolaju. To možnost podpira tudi dejstvo, da je Erazem 1478, ko je bil Nikolaj Predjamski odstavljen od tržaškega glavarstva, podpiral (najel?) 2.000 Ogrov, da bi napadli Trst. To naj bi bil čas, ko naj bi Erazem postal roparski vitez, ki je napadal trgovce in potnike, ki so potovali čez Kras. V ljudskem izročilu se je ohranila vest, da je pomagal revežem. Zaradi stalnih pritožb je cesar ukazal trž. glavarju Gašperju Ravbarju (nečaku Nikolaja Ravbarja), naj Erazma ujame živega ali mrtvega. Jeseni 1483 se je tako začelo obleganje gradu Jama (Predjamski grad). Oblegovalci pa so si bili na jasnem, da je nedostopen in neosvojljiv. Tudi poskus, da bi oblegance strli z lakoto, ni uspel, saj so si po skrivnem rovu lahko pre-skrbeli svežo hrano. Kot pravi pripoved, so z njo celo izzivali Ravbarja. Šele spomladi 1484 je Ravbarju uspelo, baje po izdajstvu, s topičem ubiti Erazma v gradu. Ni znano, ali je bil Erazem poročen in imel kaj potomstva. Po njegovi smrti je grad postal deželnoknežja komorna posest. Po Czoernigu (Görs und Gradisca, 767) se je Erazmova hčerka in edina dedinja Ana omožila s Krištofom Kobenclo, vitezom na Proseku in Kontovelu. Janezu Kobenclu je 1589 nadvojvoda Karel prodal grad Jama.

Rod Predjamskih je nadaljeval Jurij, Nikola-jev sin, ki je po očetu podedoval obsežna posestva v Polhograjskem pogorju, v okolici Škofje Loke, v Selški in Poljanski dolini in nekaj hiš v Kamniku, Lj. in Škofji Loki.

Njegov sin Franc je vsa posestva prodal bratrancu, Francu grofu Thurnu, sinu Janeza grofa Thurna (della Torre) in Doroteje Predjamske, vdove po Nikolaju Ravbarju. Franca Predjamskega pa so 1552 baje ustrelili biriči v njegovi hiši v Kamniku. Z njim je rod izumrl.

Sam Predjamski grad je doživel po Erazmovi smrti temeljita popravila. Sredi 16. stol. se omenja za lastnika gospostva Jakob pl. Oberburg; dedovanje ni bilo zelo jasno. Znano je, da ga je 1551 podedoval Karel pl. Purgstall. Po njegovi smrti 1553 usoda gradu ni točno znana, dokler ga ni dobil že omenjeni baron Janez Kobencel. Ta družina je grad večkrat zastavila ali celo prodala, čeprav je znano, da so dali narediti na gradu več popravil. Grof Janez Gašper Kobencel je 6. jun. 1711 prodal grad Sebastijanu pl. Reigersfeldu, a ker ta ni mogel poravnati kupnine, je 1719 gospostvo spet prišlo nazaj Janezu Gašperju Kobenclu. Po njegovi smrti 1742 je gospostvo podedoval sin Janez Karel. V rokah Kobenclov je ostal do 1810, ko je umrl Filip Kobencel in v oporoki imenoval za dediča Mihaela Coroninija, po njem pa je postal lastnik gradu in gospostva Variand knez Windischgrätz. Grb grofov Predjamskih je bil razdeljen na štiri polja. V desnem zgoraj in levem spodaj sta bila upodobljena dva vzpenjačja se enorožca. Ostali dve polji pa sta bili spet razdeljeni na štiri sorazmerna polja, v desno diagonalno gledajoči polji sta bili progasti, ostali dve pa enobarvni. - Erazma Predjamskega je opisal Saša Vuga v zgod. romanu *Erazem Predjamski* (Koper 1978, Lj. 1984), pred njim pa Franc Malavašič: *Erazem iz jame* (Lj. 1845).

Prim.: Valvasor IV, 325, 529; VI, 345; IX, 110-11; X, 296, 300; XI, 349, 551; XV, 348; SBL II, 478-79 in tam navedena liter.; Majda Smole, Graščine na nekdanjem Kranjskem, Lj. 1982, 197, 199; Zgod. Slovencev, Lj. 1979, 215; Luigi Foscan-Erwin Vecchiet, I castelli del Carso medievale, fasc. 6, 91-96; fasc. 15, 231; Saša Vuga, Erazem Predjamski, Koper 1978; 7 D, Mrb. 20. in 27. jun. ter 4. in 11. jul. 1985; Tullio Bressan, Dalla distruzione di Trieste all'Unità d'Italia, Trst 1959, 17; Sergij Vilfan, Gospodarska in družbena zgod. Slovencev II, Lj. 1980, 92, 120, 139; Kl. Sje I, Lj. 1968, 261, 262.

Tavčar

PREGARC Aleksij, pesnik, dramatik, igralec, publicist in prevajalec, radijski napovedovalec, r. 28. mar. 1936 v Ricmanjih pri Trstu, kjer živi. Oče Vladimir, električar, mati Valerija Švara, gosposinja. Osn. š. v Ricmanjih, izstopil v 3. razr. Višje real. gimn. (zdaj Licej Fr. Prešeren), dve leti knjig. in poslov. šole v Inštitutu Enenkel v Trstu (1952-54), triletna dramska šola SNG Trst (1955-58), uradnik pri zasebnem podjetju (1952-61), član Rad. odra v Trstu (1958-61 in 1972-75), svobodni umetnik v Lj. (1962-64), igralec v Prim. dram. gled. (PDG) v N. Gorici (1964-69), delavec v Podgorski predilnici pri Gor. (1969-71), honorarni napovedovalec na Radio Trst A in igralec v SSG Trst (1972-75), stalni član umet. ansambla istotam (1975-77), od 1977 redni napovedovalec na Radiu Trst A. Član je Društva slov. pisateljev od 1983 in Združenja dramskih umetnikov Sje od 1972. - P. je začel objavljati pesmi 1958, odtlej nepretrgoma priobčuje v revijah in časopisih leposl. in publ. prispevke. Doslej so izšle naslednje zbirke: Dvojezična zbirka *Poesie - Pesmi*, izdal Circolo culturale G. Salvemini v Gor. 1974, prevod v it. Jolka Milič, uvod Gianni Anglisani; slov. besedila so napisana s P-evo roko. V 12 pesmih poje o stiskah sodobnega človeka-človečka, o socialnih vprašanjih v predilnici, o ljubezni idr. - *Moja pot do tebe* (Obz. Mrb. 1982) obsega dva dela in 40 pesmi. V prvem delu zna prepričljivo opevati nezdravo življenje v predilnici, v drugem iskanje ljubezni in stiske v sodobnem svetu. - Grafično-pesniška mapa v zbirki *Il collaboratore*, Ed. Art. Gallery Club, Marina di Carrara 1984. It. vsedrž. nagrada Europa 2000. - *Temelji mojega vrta* (DZS Lj. 1985) poje o temeljih svojega življenja, na katerih je zgradil svojo osebnost. »Trdno zgrajena celota, ki zagotavlja Temeljem mojega vrta vidno mesto v sodobni slov. liriki« (Kaj. Kovič). Iz zbirke je razdelek Stigmatu uglasbila prof. Dina Slama kot skladbo za glas, kljunasto flavto in violo (1984); 1986 je bila zbirka prevedena v maked. - *Tri podobe tri pesmi* (slov.-it. pesniško-grafična mapa - Al. Pregarc-Edi Žerjal, Trst 1985, samozal.), s kraškimi motivi. - *Duh po apnencu* (ZTT Trst 1986): »Apokaliptično prikazana stvarnost našega obmejnega kraško-tržaškega sveta ob koncu zadnje vojne« (Jože Javoršek). - Dramatika: P. je napisal več radijskih iger: *Rudi, moj Rudi* (1968, nagrada na natečaju RAI Trst A); *Razpetost*, rad. kriminalka (R Trst A 1969); *Zelena vstaja* (1971 R Trst A, R Koper 1983 v it., R

Skopje 1984 v maked.); *Spone* (objavljena v PiČ 1974, R Lj. 1975, R Trst 1976, R Sarajevo 1986 v srbohrv.); *Begunki*, rad. igra za otroke (1973, nagrada na natečaju R Trst A); *On, ona in drugi*, rad. nanizanka v 13 delih (R Koper 1973); *Slov. Baragov oratorij*, odrska lepljenka (upriz. v Gor. 1969); *Hoja za pradednimi častmi*, odrska lepljenka (upriz. v Gor. 1970); *Na pragu Niča*, drama (RTV Lj. 1986, R Skopje 1986); *Izkustvo vrtnice*, drama (neupriz.). - Za R Trst A je dramatisiral več del, med važnejšimi so iz slov. liter.: N. Slastnikov, *Na Mars za vsako ceno*, mlad. povest, v 5 delih (1969); R. Bednarik, *Beli grad - zakleti grad*, zgod. pripoved, v 4 delih (1975); Nada Kraigher, *Mojsin v Kirgiziji*, mlad. povest, v 6 delih (1976); iz srbohrv.: B. Pavlovski, *West-Aust*, roman, v 9 delih (1984, 1986); TV scenarij: P. Zidar, *Marija Nerinu Zulfikar*, novela (RTV Lj. 1986). - V prozi je napisal 10 črtic in novel, npr.: *Zmagoslavje gospe Marije* (1965, literarna nagrada R Trst A, izvedena istotam, objav. Sreč 1969); *Dekle iz ulice Donota* (R Trst A 1973, R Lj. 1974, Dial 5/77, liter. nagrada PDK 1981); *Babna hiša* (R Lj. in R Trst A 1975, Delo Lj. 1975). - Igralec: P. je kot igralec nastopal v gled. v Lj.: MIG, Ad hoc, Eksperim. gled. in Oder 57, MG/PDG N. Gor., SNG-SSG Trst in Teatro Stab. F-VG v it. Nekaj važnejših vlog: Čevljar (G. Lorca, *Čudovita čevljarka*); Ščuka (Cankar, *Za narodov blagor*); Pinedus (Paolo Levi, *Zadeva Pinedus*); Jetnik in adjutant (Mrožek, *Policaji*); Klovn (Seiler, *Klovn in njegov cirkus*); Schultz (Benedetič-Košuta, *Rižarna*); več vlog v Faraguna-Carpinterjevi lepljenki *L'Austria era un Paese ordinato*. Odigral je več pomembnejših vlog tudi na R Trst A in TV Lj., npr. Tenente v TV igri *Rudnik je naš*, Sin v TV igri *Slovenska balada* in kot recitator po lastnih scenarijih na TV v oddajah *Po domače* in *Čez tri gore, čez tri vode*. - Režiral je pri amaterskih gled. skupinah na gor. območju in vodil v Gor. dvoletni gled. tečaj, po preselitvi v Trst je nadaljeval na Krasu. - Nalašč za R Trst A je prevedel več it. iger: Telloli, *Dan upanja se bliža* (1972); Maffioli, *Čudež na Dunaju* (1973); Flajano, *Prekinjeni razgovor* (1974); Damiani-Grisancich, *Čimprej vsi domov* (1974); Ginzburg, *Oglas* (1975); iz srbohrv. T. Arsovski, *Taksistova izpoved* (1982). - Publicistika: Od srede 70 let dalje se je oglašal kot gled. kritik in glosator v Sreč, Ob, M(Trst), po odhodu iz PDG v PrimN in Sreč (1969-72), s kritikami in gled. prispevki v

Dial in Večeru (1978-81). - Nekatere P-eve pesmi so prevedene v it., srbohrv., rušč., franc. in maked. Za pesmi je dobil 1. častno nagrado II giullare, Trst 1975, in 2. abs. nagrado Europa 2000, Marina di Carrara 1984; za kult. sodelovanje priznanje OF SZDL Lj. 1984.

Prim.: Osebn. podatki; SGL II, 543; MSE; o igralski in režiserski dejavnosti so sproti poročali časopisi in revije: PDK, KatG, PrimN idr.; o pesn. zbirkah so pisali: Jevnikar, Zam. lit. (M)Trst 1973, 17; 1975, 78; 1983, 37-38; *Poesie - Pesmi*: M. Kravos, PDK 27. okt. 1974; KatG 12. dec. 1974; J. Hočvar, Ob 1975; D. Poniž, NRazgl 5. dec. 1975; J. H., Delo 22. maja 1975; A. Damiani, Panorama, Reka, mar. 1976; *Moja pot do tebe*: I. Žerjal, uvod v knjigo; J. Tavčar, PDK 28. dec. 1982; J. Javoršek, Lj. dnevnik maj 1983; P. Kolšek, NRazgl 23. dec. 1983; D. Poniž, Sreč 1983, št. 39-40; *Temelji mojega vrta*: T. Kermauner, Radio Trst A 2. maja 1984; J. Tavčar, PDK 16. maja 1985; Magda Jevnikar, Radio Trst A 31. maja 1985; M. Crnković, Delo 14. nov. 1985; E. Sferco, Sreč 1985, št. 57-58; Kaj. Kovič, Knjižna panorama, DZS Lj. 2/1985; *Duh po apnencu*: J. Javoršek in T. Kermauner, arh. ZTT.

Jem.

PREGARC Ida, roj. **KAVČIČ**, igralka, r. 1897 v Rabu na otoku Rabu v Dalmaciji, u. 18. mar. 1986 v Beogradu. Mladost je preživljala v Trstu in tu je obiskovala dram. š. hrvaškega igralca in režiserja Leva Dragutinovića, ki je prišel v Trst 1910 in visoko dvignil Slov. gled. (PSBL I, 315). Prvič je nastopila v neznatni vlogi v Bahrovi komediji Koncert, hitro pa je prešla na vloge mladih deklet in naivk. Prva svet. vojna je ohromila gled. dejavnost, takoj po vojni pa je prevzel vodstvo Slov. gledališča Milan Skrbinšek in P-eva je pod njim poleg drugih odigrala več ženskih postav v Cankarjevih delih: Grudnovka (*Za narodov blagor*), Lojzka (Hlapci), Milena (Lepa Vida), Jacinta (Pohujšanje), ki jo je pozneje predstavljala še v Lj., Splitu in Zgbu. V jeseni 1919 je odšla v Lj. za dve sezoni, nato v Split za 4 leta, 1925 je bila v Novem Sadu, nazadnje v Zgbu. Izmed njenih vlog so najbolj ugaľale: Strindbergova Julija, Bernsteinova Marie Louise, Ibsenova Hedda Gabler, Wildova Salome, Helena v Shakespearovem Sen kresne noči idr. P-eva je bila »prava salonska dama, elegantna in koketna, južnjaško temperamentna, morda tudi malo teatralna« (C. Debevec).

Prim.: SGL II, 543-44; Ciril Debevec, Slovenske igravke, Slov. žena, Lj. 1926, 159.

Jem.

PREGARC Rade (v krstni knjigi **Jakob**), gledališki igralec, režiser, vzgojitelj, prozni in dramski pisatelj, prevajalec, r. 5. jan. 1894 v Rojanu pri Trstu, u. 29. jul. 1952 na Reki (Hrv.). Oče Jakob, zidar in hišni posestnik, mati Antonija Višnovec. Osn. š. in nižjo gimn. je dovršil v Trstu, učiteljsiše v Gor. 1912. Odšel je v Firence in na Akademiji lepih umetnosti »leto dni poslušal predavanja prof. Luigia Rasija«, ki je bil pisatelj, igralec in dramatik, mojster govora in učitelj Eleonore Duse (M. Mahnič). Iz Firenc je odšel v Nemčijo, obiskal evropska gledal. središča, Dunaj, Berlin in živel nekaj časa v Parizu. V jeseni 1912 je stopil v poklicno Slov. gledališče v Trstu in ostal v njem dve sezoni. Obe leti sta vodila gledališče režiser Lev Dragutinović (PSBL I, 315) in dirigent Mirko Polič (gl. čl.). P. je igral drobne vloge, porabili so ga tudi za opero in opereto. »Ocene v E niso ugodne, kaže, da mu kritik ni bil naklonjen« (Mahnič). Med prvo svet. vojno je bil od 17. avg. 1914 do 31. maja 1919 v Rusiji vojni ujetnik, v Odesi in Moskvi, in tukaj »sem študiral teater na čisto novi podlagi, namreč na podlagi slavnega Stanislavskega in Nemiroviča-Dančenka. Rusija me je povsem prerodila in vrnil sem se iz nje duševno znatno bogatejši« (J 16. mar. 1936). Dne 1. okt. 1919 je podpisal pogodbo v Lj. gled. konzorcijem za dve sezoni. V prvi je nastopil v 21 delih, v drugi v 6; bil je župnik v Cankarjevih Hlapcih in župan v Pohujšanju. Največ vlog je bilo drobnih, vendar nekaj tudi z umetniško ceno. Ansambel je bil maloštevilen, jezikovno neubran in P. se ni počutil dobro. Sam je izjavil: »V Lj. sem hotel uveljaviti ruske ideje v gledališču, a naše razmere so bile preozke« (Večernik 17. mar. 1936). Da bi razčistil pojme o gled. in preobrazil domače igralce, je začel pisati načelne in strok. članke, npr. *Naša drama, igralci in kritika* (S 13., 16. in 17. mar. 1920). Ustanovil je prvo slov. in jsl. gled. revijo *Maska* (od okt. 1920 do jul. 1921, skupno 10 št. na 168 straneh). Bil ji je pisec, organizator in odg. ur. (zadnji dve št. je uredil A. Danilo). Bil je tudi preds. lj. pododbora Udruženja gled. igralcev SHS. Začel je voditi ostro borbo za izboljšanje položaja gled. igralcev, kar je pripeljalo nov. 1920 do stavke, vendar je propadla. Začele so se spletke proti njemu, uprava je P. nekoliko bojkotirala, zato je 26. febr. 1921 podpisal pogodbo s splitskim gled., da pride v jeseni tja. V Split sta ga vabila dva razloga: upal je, da bosta obmorski zrak in sonce kori-

stila njegovemu zrahljanemu zdravju; splitsko gled. je bilo takrat šele ustanovljeno, zato so se P. nudile široke možnosti, da uresniči svoji srčni nagnjenji: režiranje in vzgajanje igralskega naraščaja. Postal je desna roka upravnika Nika Bartulovića in tako lahko močno vplival na umetniško vodstvo Drame. Najprej je režiral Cankarjevo Pohujšanje in z njim potrdil svoje znanje in novo gledališče. Prve večje uspehe je dosegel z režijami klasičnih del: Shakespeara, Molièra, Ibsena, Vojnovića, Sterije Popovića in Cankarja. Posebnih zaslug za splitsko gledališče pa si je pridobil z gledališko šolo, ki je rodila lepe uspehe: odkrila je skrite sile mladih, ki jih je vzgajal najprej teoretično, potem pa praktično izpopolnjeval na odrskih deskah. S svojim delom je utemeljil Narodno gledališče za Dalmacijo v Splitu. V Splitu se je tako močno poslabšala njegova bolezen v grlu, da so ga 8. jul. 1926 operirali v Zgibu na laringološki kliniki. Potem se je zdravil v Zgibu in Rogaški Slatini do jan. 1927, od okt. do dec. 1927 je bil na Hvaru, od avg. do dec. 1928 se je zdravil v Klenoviku v hrv. Zagorju, od mar. do maja 1929 na Rabu. Iz Splita si je želel v ožjo domovino in po dolgih pogajanjih je prišel v sezoni 1927/28 v Mrb. za igralca, režiserja, dramskega vodjo in učitelja igralskega naraščaja. V Mrbu je hotel uresničiti svoje hrepenenje: ustanoviti komorno gledališče, ki bi se popolnoma posvetilo odkrivanju in gojenju resničnih dramskih umetniških vrednot. Po njegovem mora biti zato režiser »i igralec i slikar i glasbenik in celo pisatelj«, saj so to v Rusiji »že zdavnaj ustvarili Jevrejinov, Tairov, Mayerhold in še pred njimi Nemirovič-Dančenko«. Pri igralcih je vso svojo silo »oprl na notranje, individualno izboljšanje igranja. Do mojega ideala: psihološkega teatra, kjer bo poedinec samo kot sestavni del celote prišel sploh do veljave, kjer ne bo razlike med "glavnimi" in "postranskimi" vlogami, do tega ideala je še daleč« (J 29. jul. 1928). Njegov prvi mrb. program je bil odločno slovanski in tako izbran, da ga tedanja Lj. ni zmogla. Najprej je s hudožestveniško intenzivnostjo predstavil Gogoljevega *Revizorja*, za njim Wedekindovo *Glasbo*, Predićevega *Polkovnika Jelića*, Leskovčeva *Dva bregova*, Caillavetovo *Lepo pustolovščino* in Dostojevskega *Idiota*. Sezona je odlično uspela, toda P. je bil na koncu utrujen in bolan. Bolehal je tudi vso naslednjo sezono, zato je postal na oder le Ibsenovo *Divjo raco*, *Romea* in

Julijo, Krležovo V agoniji, ki je bila sploh prvi Krleža na Slov., in Očeta Boštjana. V Mrbu je odprl tudi igralsko šolo za 12 učencev in iz nje je izšlo lepo število prvovrstnih talentov, med njimi trž. igralec Rado Nakrst (PSBL II, 490-92). Mrb. predstavlja višek P-evega gledal. ustvarjanja, vendar ga je zaradi utesnjenih razmer po dveh sezonah zapustil in odšel v Beograd (1929-30), v Sarajevo (1930-36) in v Banja Luko (1936-37). V teh mestih so pomembne njegove vloge: Kantor, Glembaj in Lembach v glembajevskem ciklu, Herman Celjski, Helmar (Ibsen), Jago, Shylock (Shakespeare), Herod (Wilde), Rogozin (Dostojevski), Klešč (Gorki) idr. Režiral je več Shakespeareovih, Ibsenovih, Gogoljevih, Schillerjevih, Molièrovih in drugih del, izmed modernih Pirandellove, Galsworthyjeve, Vojnovičeve, Cankarjeve idr. Na hrv. ozemlju je v repertoarju močno upošteval slov. dramatik, iz katere je največ sam prevajal. Ko sta mu začela pešati vid in sluh, je moral igranje opustiti, zaposlil pa se je pri igralski strok. organizaciji in pri ured. gled. listov v Bgdu in Zgbu: *Mi i Vi*, *Glumačka reč* in *Gluma*. Tudi sam je v liste veliko pisal. Po zadnji vojni je živel na Reki. - P. je prevedel iz tujih slovstev naslednja dela: Petar P. Pecija, *Gozd*, igra v 3 dej. (upriz. Lj. 14. nov. 1919); Ulderico Donadini, *Brezdno*, drama v 4 dej. (Lj. 31. jan. 1920); Srđan Tucić, *Golgota*, drama v 3 dej. (Lj. 21. mar. 1921); Caillavet Gaston Armand & Flers Robert & Rey Etienne, *Lepa pustolovščina*, kom. v 3 dej. (Mrb. 2. maja 1928); Evgenij P. Petrov, *Otok miru*, kom. v 4 dej. (Lj. 28. dec. 1948); Norman Krasna, *Draga Ruth!*, kom. v 3 dej. (Lj. 4. dec. 1952); Frank Wedekind, *Glasba*, npravstvena igra v 4 slikah (Mrb. 10. jan. 1928); Milivoj Pređić, *Polkovnik Jelić*, drama v 4 dej. (Mrb. 25. jan. 1928); Eugène Cormon & Eugène Grangé, *Oče Boštjan*, ljudska igra v 3 dej. (Mrb. 28. maja 1929); André Paul Antoine, *Leseni konji*, kom. v 3 dej. (Mrb. 11. apr. 1931); Arkadij T. Averčenko, *Kupčija s smrtjo*, kom. v 3 dej. (Lj. 30. dec. 1939); Evgenij P. Petrov, *Otok miru* (Lj. 28. dec. 1948); Emmanuel Roblès, *Montserrat*, drama v 3 dej. (Mrb. 14. okt. 1951); neuprizorjeni sta ostali D. S. Merežkovski, *Pavel Prvi* in Ferigni, *Sveti Frančišek*. Pisal je izvirne igre, ki so jih uprizorili na raznih odrih, a niso izšle v tisku, zato so nedostopne in neznane, npr.: *Kozaška kri*, *Marija in Marta*, *Cvetje iz papirja*, *Dolma in njeni*, *Pozlačeni rojak*, *Tovarišica Nata*, *Baston*. Nekaj iger je napisal tudi v hrv. V trž.

narečju je spisal ljudsko igro v 4 dej. *Sagra*, ki ji je napisal glasbo O. Kjuder (PSBL II, 51-52) in jo je uprizorilo SSG v Trstu 20. okt. 1956. V igri »smo našli Lorcovo snov, njegov zaplet, a nikjer njegove edinstvene, visoke pesmi« (B. Pahor). V trž. narečje je prenesel in lokaliziral za SSG v Trstu Držičevega *Dundo Maroje* pod naslovom *Japa Mija*. V slov. in hrv. revijah je pisal novele, potopise, članke itd., ki še niso zbrani. Po vojni je priobčil v trž. Razgledih naslednje novele in črtice iz svojih mladih let in trž. okolice: *Stabat Mater* (II. letnik), *Matija Bat* (III.), *Ded in vnuk* (IV.), *Povest o oslu*, *Rade Pregarc o sebi* (V.), *Nina bo velika gospa* (VI.), *Netila* (VII.). P. je nastopil svojo igralsko pot pripravljen v ruski šoli hudožestvenikov, toda znašel se je v skromnih in utesnjenih slov. razmerah po prvi svet. vojni, zato je moral Lj. kmalu zapustiti. M. Mahnič je o njegovi tedanji usodi zapisal, »da je bil tistikrat najizrednejši mož našega gledališča in da je njegova takratna zgodba ena najbolj tragičnih v zgod. ne le ljubljanskega, ampak vsega slov. gledališča«. Kot igralec je poustvarjal svoje vloge realistično in psihološko, najrajši je igral krepke značaje. Kot režiser je oblikoval igro v zaokroženi celoti, izdeloval je podrobnosti in bil zvest pisateljevi misli. To smer je zastopal tudi kot učitelj v dram. šolah in v strok. člankih.

Prim.: SBL II, 479; SGL II, 544-45; K. Dobida, Jubilej slov. igralca, S 15. mar. 1936; B. Borko, J 16. mar. 1936; J. T., Naši veliki pokojniki, R. P., JKel 1953, 52-53 s sl.; And. Budal, O R. P. in njegovi Sagri, GL SSG Trst 1956/57, 1. pos. št., 14; B. Pahor, Zalostna »Sagra«, Tokovi, Trst 1957, 75-76; Repertoar slov. gledališč, 1867-1967, Lj. 1967, na več mestih; M. Mahnič, Rade Pregarc v Trstu in Ljubljani (1912-1921), Dokumenti Slov. gled. muzeja, IX, Lj. 1973, 93-124 s sl. in bogato bibliografijo; Isti, R. Pregarc v Mariboru (1927-1929), Dokumenti SGM, X, Lj. 1974, 45-76 s sl. in izčrpno bibliografijo; SLNP 244.

Jem.

PREGARC Vida, aktivistka OF, r. 20. jun. 1920 v Trstu (Sv. Jakob), u. 31. avg. 1942 v Lj. Oče Rudolf, zidar, mati Marija Kocjančič. Bila je sedmi in najmlajši otrok. Pri Sv. Jakobu je obiskovala slov. Ciril-Methodovo š. (zadnje leto šolanja je opravila v it. jeziku). Jan. 1932 se je preselila z družino v Lj., sem se je zatekel (zaradi polit. razlogov) njen oče že 1930. P. se je aktivno včlanila v sokolsko organizacijo in se ukvarjala s telovadbo. V OF se je vključila že

1941. Polit. je delovala v tovarni Saturnus, kjer je bila sicer redno zaposlena. Zaradi izdaje jo je it. policija izsledila in jo 31. avg. 1942, ko je tovarno Saturnus obkolila, tudi zajela. Pri njej so našli part. liter., po zaslišanju pa so jo še isti dan na tovarniškem dvorišču ustrelili. Ilegalno so jo pokopali naslednji dan. Po P. je poimenovana osn. š. v Lj. (Moste).

Prim.: LdP 31. avg. 1946; SPor 31. avg. 1945; Ljubljana v ilegali, 1, Lj. 1959, pass.; Junaška Ljubljana 1941-1945, 1, Lj. 1985, pass.; podatki iz arhiva NSKT.

Plah.

PREGELJ Ivan, pisatelj, dramatik, pesnik in esejist, r. 27. okt. 1883 pri Sv. Luciji (Most na Soči), u. 31. jan. 1960 v Lj. Oče Mohor, krojač iz Modrejc, mati Marija Kovačič, p.d. Lovrčeva od Sv. Lucije; oba sta zgodaj umrla, zato sta dečka vzgajala stara mati Ana Carli in župnik Jože Fabijan, ki ga je poslal v gor. šole in zanj očetovsko skrbel do svoje smrti med prvo svet. vojno. Po dveh letih pripravnice v Alojzijevišču je P. obiskoval gimn. in po maturi 1903 začel z bogosl. študijem v gor. semenišču, a je že po treh mesecih izstopil in se začasno zaposlil pri odv. A. Franku. Jeseni 1904 je šel s Fabijanovo pomočjo na Dunaj študirat slavistiko in germanistiko. Promoviral je 1908 z disertacijo *P. Rogerius Labacensis, Palmarium Empyreum* (v slov. izšla 1910 v VBV). Bil je prof. v Gor. (1909-10), Pazinu (1910-11), Idriji (1911-12), Kranju (1912-24) in v Lj. (1924-38). V 55. letu starosti ga je zadel mrtvoud. Pozneje si je še opomogel, toda poučevanju se je moral odpovedati in je opravljal lažje službe. Upokojen je bil 1946. Zadnjih 13 let je preživel v popolni odmaknjenosti in osamljenosti. Dočakal je izbor svojih del *Moj svet in moj čas* (Buenos Aires 1954, ur. T. Debeljak), ne pa *Izbranih del* v 7 knjigah, ki jih je uredil F. Koblar in so izhajala od 1962-70 pri MD v Celju. Kolikor je znano, ni razen Debeljaka in Koblarja v 40 povojnih letih skoraj nihče strok. obravnaval Pregljevega opusa. V akad. letu 1969-70 je pripravila Vera Tuta doktorsko tezo na U v Padovi pri prof. M. Jevnikarju *Podoba duhovnika v delih Ivana Preglja*. Šele ob stoletnici pisateljevega rojstva je prišlo do ponovnih in podrobnejših raziskav. Slov. matica je priredila znanstveni simpozij, katerega gradivo je izšlo v *Pregljevem zborniku 1984*. Na mednar. simpoziju o slov. ekspresionizmu na U v Lj. je bilo več referatov posvečenih Pregljevim delom (gradivo

izšlo 1984). Poleg ponatisov in študije M. Dolgana *Kompozicija Pregljevega pripovedništva* je 1983 izšla tudi knjiga pisateljve hčere Bazilije Pregelj *Moj oče*, ki nekoliko dopolnjuje sicer skopo biografijo. - Svojo liter. pot je P. začel s poezijo. Prvi poizkusi so iz gimn. let, ko je objavil odlomek žalostinke ob smrti prof. A. Kraglja v listu Gorica 1901, št. 93. Priložnostne in lirске pesmi je nato objavljval od 1904 dalje v dij. Zori, ki jo je 1905-06 sam urejal. Obenem je objavljval pesmi v Sn in V. V knjižni izdaji so izšli: cikel Mar. pesmi *Spominčice* (1905), nemški prevodi Gregorčičevih pesmi *Adria Klänge* (1907) in zbirka *Romantika* (1910), vse v Gor., prvi dve založil žpk Fabijan. Posamezne pesmi so izhajale tu in tam še dve desetletji (KolMD, Slov. družina, M, Odmevi in S, največ jih je v DS), večidel pod psevdonimi Ivo Zoran, I. Mohorov in B. Petrič. Najznačilnejše pesmi so zbrane v Romantiki. Pozna se jim vpliv Gregorčičeve miselne lirike, slov. impresionistične poezije in fin de siècle. Pesnika zanima predvsem abstraktni svet, mučijo ga vprašanja o Bogu in človeku, o dobrem in zlem, o duši in telesu. Za verz P-eve Romantike gl. študijo T. Pretnarja v Pregljevem zborniku (1984). Med poznejšimi pesmimi je tudi kak utrinek iz osebnega življenja, nekatere pa imajo baladni značaj (npr. *Idile*) in rapsodske razsežnosti (*Od Brezij do Kranja, Rapsodova zahvalna molitev*). - V letih 1908-13 je P. pisal za KMD preproste krajše zgodbe z vzgojno vsebino, npr. *Blagovestnika* (1908), povesti v verzih *Sosedje* (1909) in *Jurko pastirček* (1910) ter povest iz protest. dobe *Kranjski apostol* (1913). Med njimi izstopa klasična večerniška povest *Mlada Breda* (izšla 1913 v 67. zv. SV), ki se navezuje na motiv iz ljudskega pesništva in v črno beli tehniki, tj. na osnovi svetlobe in sence prikazuje težko življenje v tolminskih hribih. Naslednja leta pomenijo v P-evem pripovedništvu prehod v umetniško rast in še posebej preusmeritev v romantično realistično domačijstvo. P-ev liter. razvoj je od prvih objav do Mlade Brede potekal počasi. V gimn. letih so mu bili glavno čtivo antična in nemška klasika do romantike, domači poet. realizem do Gregorčiča, zraven pa še nemška vzgojna literatura. V dunajskih letih in še kasneje je prebiral svetovne pripovednike in študiral njihova dela. Disertacija o Rogerijevem delu ga je seznanila s slov. in svetovnim baročnim pridigarstvom in ga uvedla v bogoslovno snov. Poznal je tudi staro kršč. književnost. V

svojih pogledih na literaturo je izhajal iz Mahničeve idejne in estetske usmeritve. Poleg raznih sodobnikov je nanj najbolj vplivala katol. idealistična smer slov. ekspresionizma, sicer pa je bil v svojih najboljših delih oblikovno in slogovno izviren, povsem svojski. Na začetku novega obdobja v P-evem leposl. ustvarjanju sta dve barviti sliki iz domačega kraja, *Stari Lovrič* (DS 1913) in *Ožep* (DS 1914). Nato se je pisatelj lotil zgodovinske snovi v delu *Tlačani* (DS 1915-16), s poznejšim naslovom *Tolminci* (Gor. 1927). V tem kolektivnem romanu, svojevrstni tol. epopeji, je prikazal dogodke okrog velikega tolminskega punta 1713. Snov se opira na ustno izročilo, na domačo zgod., zlasti na Rutarjevo Zgodovino Tolminskega, in na arhivske vire. Osrednji motiv je trpljenje tlačanov in smrtna obsodba tol. »jogrov«. Z epsko širino ter v baročnem in mestoma arhaičnem jeziku opisuje P. ljudske množice, njihove življenjske usode in strasti, trpljenje in upornost. Pri krajinskih opisih se včasih poslužuje temnih in mračnih barv, s katerimi ustvarja notranjo napetost dogajanja. Baladnost in dramatičnost ustvarja tudi z ekspresionistično oblikovanimi besedili. Pogosto uporablja latinske besede in stavke ter pravno zgod. izraze. Take in podobne značilnosti kažejo tudi druga P-eva zgod. dela. Tolmince je nadaljeval v romanu *Zadnji upornik* (DS 1918-19), posvečenem dr. J. E. Kreku, v I. zv. Izbranih spisov 1928 z naslovom *Štefan Golja in njegovi*, ter v ekspresionistični noveli *Matkove Tine prečudno romanje* (M 1921), pozneje *Matkova Tina* (tudi v I. zv. Izbr. spisov), ki je nekaj epilog Tolmincev in velja za eno prvih P-evih umetnin. V Štefanu Golji, sinu enega od obglavljenih upornikov, je P. upodobil domačega duhovnika, ki na Tolminskem v času hudih sporov med cerkv. in svetno oblastjo brani svoje kmete, samega sebe in svobodo vesti. Podobno snov je kmalu nato obdelal v romanu *Plebanus Joannes* (DS 1920, v knjižni izdaji 1921 v Trstu in 1925 v Kranju), le da je tu prestavil dejanje v prvo pol. 16. stol. Osnovni motiv se opira na upravne spore med tol. gosposko in čedajskim kapitljem, zlasti glede duhovniške podrejenosti in gospodarskih razmer v deželi. Posamezna dejstva in osebe so zajete iz Rutarjeve Zgodovine Tolminskega. V Plebanusu se je P. poglobil v problem duhovništva, ki je postal ena tematskih značilnosti njegove proze, in prikazal, kakor pozneje v *Bogovcu Jerneju* (DS 1923), vso silnost in usodnost erotičnosti v

človeku. V prvem delu je upodobil vikarja Janeza Potrebuježa, katoliškega duhovnika, v drugem pa bogovca Jerneja, protestantskega pridigarja, oba močne čutne narave in občutljive duše. Dogajalni prostor je v prvem Tolminska, v drugem Gorenjska. Kot v zgod. tematiki se tudi v teh delih izraža P-ev ekspresionizem, in ker je predmet ekspr. proze predvsem »drama duše«, so njeni osrednji liki skoraj vedno protislovne osebnosti. Taka sta tudi vikar Janez in bogovec Jernej, razklana med duhom in telesom. Plebanusa je P. prikazal v pretresljivi človeškosti in v nenehnem boju za svetost poklica. Erotične in religiozne prvine so tu usmerjene v preizkušnjo in нравno zmago, v Bogovcu pa se na ozadju ugašajočega protestantizma napoveduje in tudi uresniči razkroj teh prvin. Plebanus Joannes in Bogovec Jernej sodita v vrh P-evega pripovedništva. Nenavadna in za sodobne razmere in miselnost izizzivalna tematika nekaterih P-evih del je vzbudila živahen odmev in zlasti na katol. strani nasprotovanje in odklonilna stališča (prim. Okrožnico prečestiti duhovščini nadškofa F. B. Sedeja 17. nov. 1921, lj. Škofijski list 1922, VI, 37 in LZ 1922, A. Kacin, Petdeset let lepega slovstva, Zbornik ob 50-letnici Goriške Moh. družbe, Gor. 1974, 73-76). Novela iz samostanskega življenja *Dom gospe matere Serafine* je začela izhajati v Slovenki 1919, a je bila po 4 pogl. zaradi domnevne kočljive vsebine ustavljena. V celoti je izšla v Izbr. sp. VII. V tem delu je P. skušal doumeti in upodobiti svet življenjske odpovedi, hrepenenje po popolnosti in realistično-mistično pričakovanje smrti. V vrsto tol. motivov spadajo še druge zgod. novele in groteske kot *Gospoda Matije zadnji gost*, *Rutharius christianus* (oboje DS 1921) in *Sin pogubljenja* (1925). V rodno pokrajino je P. postavil tudi vedre in sončne slike iz sodobnega življenja *Otroci sonca* (1919), ki jih je nadaljeval v *Gloriosi* (M 1922) in veliko pozneje z *Idilo v Sopotih* (1933). Dokončna razvrstitev (prim. Kobl. Izbr. d. II) je: *V Sopotih*, *Heleša*, *Slavica*. Otroci sonca so svojevrstna trilogija, v kateri se spajata domačijstvo in kulturna iskanost, realizem in romantika. V številnih delih iz tolminskega cikla je P. opisoval tudi Gorico in njeno okolico. Tako je Goriška prizorišče za *Zgodbe zdravnika Muznika* (Gor. matica 1923). Anton Muznik je zgod. oseba iz 18. stol., gor. protomedicus, ki je pisal članke o vzrokih bolezni in je 1781 izdal knjigo *Clima Goritiense* o gor. podnebjju in

njegovem vplivu na zdravje. P. je zgodbe kasneje dopolnil z novimi mojstrskimi besedili. To so *Runje* (DS 1925) in *Zdravnika Muznika štiri vigilije* (Izbr. sp. IV). Avtobiografska je pripoved *Stara Tolminka in njeni vnuki* (M 1921), grenak spomin iz pisateljevega otroštva. P. ni navdihovala samo ožja domača pokrajina, temveč vsi tisti kraji, ki jih je поблиže spoznal. Tako je poleg tolm. zgodb ustvarjal podobe gorenjske zemlje in njenih ljudi. Krajinska opisa *Z Visokega proti Sv. Jakobu* in *Okvir brez slike* sta izšla v DS 1922. Istega leta je izšla ljudska povest iz gorenjske kult. zgodovine *Peter Pavel Glavar* (75. zv. SV), ki ji je P. v III. zv. Izbr. sp. dal naslov *Odisej iz Komende* in ji kot II. del dodal *Zapiske gospoda lanspreškega*. Slednji obsegajo novele in razmišljanja: *Propoved ob uljnaku*, *Confiteor mihi*, *Regina Roža ajdovska*, *Krivda*, *o moja velika krivda* (o glasbeniku Jakobu Zupanu) in *Bičanje v Kranju*. Regina Roža ajdovska se opira na zgod. in ustno izročilo ter upodablja baročni čas po zgledu romantičnih novel. Velja za eno najčistejših P-evih umetnin. V I. delu se je P. posluževal Glavarjevega rokopisnega gradiva, v Zapiskih pa se je bolj prepustil domišljiji in duhu zgod. časa ter ustvaril izvirna umetn. besedila. V Kranju je nastalo svojevrstno delo *Šmonca* (DS 1924), v Izbr. sp. z naslovom *Simon iz Praš*. P. je skušal v šestih prerezih zajeti življenjsko pot Simona Jenka in v obliki mozaika podati njegovo celotno podobo. V analitični tehniki zgrajena domačijska idila *Osmero pesmi* (DS 1926) opisuje prof. Franca Orešca, ki je vrsto let poučeval v Gor., povest *Na vakance* (M 1927) pa pretresljivo doživetje iz mladosti Matije Valjavca. V daljših časovnih presledkih so izhajale *Balade v prozi* (DS 1917, 1925, 1927, M 1917/18). Gre za baladne prilike iz verske ontologije, legende, psihološko zasnovane zgodbe iz sodobnega kult. življenja in balade 17. vojnega časa. 1927 sta v DS izšli dve svetopi-semki črtici: *Nikodem in Skušnjavec* (v Izbr. sp. *Torrentes Belial*). V vrsto ljudskih povesti s kult.-zgod. podlago sodijo *Božji mejniki* (1925) z motivi iz življenja in trpljenja istrskega ljudstva. V povesti, ki je nato izšla v Gor. z naslovom *Oče, budi volja Tvoja!*, se P. spominja velikega škofa in nar. buditelja Jurija Dobrila. 1925 je nastal tudi *Magister Anton*, obj. v gor. Družini 1929/30. P. ga je postavil v protestantsko dobo in v kraški svet ter ga posvetil spomenu škofa A. Mahniča in svojega dobrotnika

J. Fabijana. V *Petru Markoviču* (1929) je upodobil baročno Lj. ter življenje njenih meščanov in študentov, v povest *Božje poti* (1928) je vgradil življenjepis Valentina Staniča, v povesti iz koroškega življenja *Umreti nočejo* (1930) je razvil narodnoobrambni motiv. Besedila kot *Bratom v tolažbo* (M 1921) ali pesem *Od Gorice do Tolmina* (1924) pričajo, da je prizadeto spremljal tragedijo prim. ljudstva v času potujčevanja in preganjanja. Tudi pozneje napisani tekst *Osahlo vrelo* (1933) vsebuje aluzije na obdobje fašizma. Splošno slov. problematiko obravnavajo vizija *Slovenska legenda* (1923) in *Slovenske glose* (1927). P. je večkrat pisal o vprašanju slov. naroda, ogroženega v polit. in jezikovnem pogledu, ter o funkciji slov. književnosti (prim. T. Peršak, Ivan Pregelj in slovenstvo, Sd 1983, 10). Znamenit je P-ev slavospev materini besedi (*Zdravnika Muznika štiri vigilije*, uvod). Svojevrstno ekspresionistično delo so *Usahli vrelci* (DS 1929), liter. in psihol. novela, v kateri P. razmišlja o svojem leposl. ustvarjanju in o slov. slovstvu nasploh. 1930 je v DS pod naslovom *Lebupha* izšla študija za zgod. roman Leonovi iz Soluna o sv. Cirilu in Metodu, ki pa je ostal nedokončan. Skoraj na koncu svoje pisateljske poti je P. objavil problematično novelo *Thabiti kumi* (Sd 1933), v kateri je obnovil znani motiv iz Plebanusa in ga stopnjeval do skrajnosti. Že postaranemu in bolehnemu vikarju Janezu iz Thabiti kumi ni dano, da bi se notranje uravnovesil, kakor se je po težkih bojih s samim seboj vikar v Plebanusu. Ko prestopi mero dopustnega, se izneveri načelom, ki mu jih narekujejo njegova vera in poklic. Nasprotja med duhovnostjo in telesnostjo ne razreši, temveč ga še bolj zaostri, kar privede do tragičnega razkroja njegove osebnosti. Odzivi na novelo so bili ob izidu in še potem v glavnem negativni. Najnovejša liter. kritika postavlja Thabiti kumi skupaj z novelama Matkova Tina in Regina Roža ajdovska ob najboljših P-eve romane. Nekateri spisi so nastali kot dopolnitev ali nadaljevanje prejšnjih motivov, npr. *To je moje ceste pesem* (M 1923), *Glejte, človek!* (M 1927), *Tolminske matere sveta noč* (S 1927, št. 291). *Tolminski Tit Manlij Torkvat* (Izbr. sp. I. zv.). Drobnji spomini iz otroških let, spomini na Gor. in njeno okolico, razne glose ipd. so izhajali večidel v DS še do 1943, *Glosa vnuku* pa je izšla v KMD 1953. - Prvi P-evi dramski poskusi so se pojavili v Zori 1911. Preprosta, ljudsko vzgojno odrska besedila so npr.

Smrt sv. Cirila (1919), pravljica igra *Za mamico* (Slov. družina 1918) in *Komposteljski romarji* (1925). V DS so izšle tri groteske: *Berači*, *Katastrofa* (v Izbr. sp. *Vesti*), obe 1917, in *V Emav*s (1925). *Azazel* (DS 1921) je lirsko epska svetopisemska tragedija z Judovo in Magdalenino zgodbo, *Salve virgo Catharina* ali *Ljubljanski študentje* (DS 1928) pa tragikomedija, ki na podlagi zgod. virov prikazuje baročno Lj. in njeno družbo, predvsem usodo treh študentov. - Večina P-evih del je bila prvič urejena v *Izbranih spisih* I-X (Lj. 1928-35), za katere je pisatelj marsikaj vsebinsko in slogovno predelal. Naslednji izbor je izšel v Buenos Airesu 1954 z naslovom *Ivan Pregelj, Moj svet in moj čas*. Njegov urednik Tine Debeljak v uvodu pojasnjuje, da je bila knjiga zamišljena ob pisateljevi 60-letnici z izčrpno monografijo in bibliografijo. Pri pripravi tega dela mu je pomagal pisatelj sam in mu že pregledal izbor. Gradivo je Debeljak nesel s seboj v begunstvo in ga pripravil za objavo ob pisateljevi 70-letnici. Izboru je dodal opombe ter oris življenja in dela (279-339). P-ovo *Izbrano delo I-VII* (Moh. družba v Celju 1962-1970) vsebuje doslej najtemeljitejši prikaz P-vega življenja in dela. Uredil ga je in opremil z opombami France Koblar. V VII. knjigi je izšla njegova zaključna študija *Ivan Pregelj, Poizkus monografije* (403-503). Razporeditev del: I.: Tolminci, Stefan Golja in njegovi, Matkova Tina; II.: Ograjnica, Dom gospe matere Serafine, Otroci sonca, Stara Tolminka in njeni vnuki; III.: Plebanus Joannes, Bogovec Jernej, Azazel, Novele; IV.: Odisej iz Komende, Zgodbe zdravnika Muznika; V.: Zdrava, zemlja!, Simon iz Praš, Osmero pesmi, Na vakance, Balade v prozi, legende in glose, Groteske; VI.: Magister Anton, Salve virgo Catharina, Peter Markovič, Usahli vrelci; VII.: Iz pesmi, Zgledi zgodnje proze, Spomini, glose in zadnje novele, Slovstvene razprave in kritike. - V pripravi je P-ovo *Zbrano delo*. - P. je svojevrsten besedni umetnik, ki ga niti njegov niti poznejši čas nista popolnoma doumela. O sebi je napisal: »Oblikovali so me Tolminka, dobrotniki, knjige in Previdnost.« Njegovo obsežno leposlovno delo je raslo iz bogatega in temeljitega znanja ter iz vznemirljivih duhovnih globin. Razglabljal je o pglavitnih vprašanjih človeka in sveta, izpovedoval sebe in iskal svoje lastno očiščenje. Posebno občutljiv je bil za družbena in narodna vprašanja. Njegovi junaki so majhni, navadni ljudje, največkrat šibki in

celo slabiči. V boju za svojo usodo so navadno poraženi, vendar je vsak izmed njih po svoje velik, izjemen. Opazovanje narave, ljudi in samega sebe je P. oblikoval v najrazličnejših slovstvenih zvrsteh, najraje v starinskem ali svetopisemskem slogu in skozi prizmo daljne preteklosti. Povsem upravičeno sodi med velikane slov. pripovedništva. - Ob leposl. snovanju se je P. posvečal liter. kritiki in esejistiki. Pisal je o sodobnem dogajanju v slov. in svet. književnosti. Članki, sintetične monografije in drobne ocene so izhajali v Mentorju, DS, Č in še kje. V M so izšle npr. *Zanimivosti iz nemškega slovstva* (1915/16); *Dve sliki iz moderne slovenske lirike: 1. O. Župančič, 2. S. Sardenko* (1916/17); *Ivan Cankar, literaren uvod v Podobe iz sanj* (1917/18); *Kratek pregled hrv. in srb. slovstva* (1918/19); *Osnovne črte iz šolske književne teorije* (1933/34, v knjižni izdaji 1936). V DS so izšle zgoščene monografije o Cankarju (1919 in 1920), Emilu Leonu, Finžgarju, Mahničju (1921), Aškercu in Medvedju (1923); *Besede o kritiki* (1924) in *Glosa* (1930) z značilnim zagovorom in izpovedjo o lastnem delu. Važni so drobni prispevki za slovstv. zgodovino (1917-19) in *Misli* (1918-19). V Času so izšle razprave: *Misli o slov. slovstvu* (1919), *Mahnič in slov. slovstvo* (1921), *Novejše srbsko slovstvo* (1923). Kritična razprava *Problematične misli o našem slovstvu* je izšla v SMI 1926. Pripravil je tudi nekaj šolskih priročnikov: *Slovstvena zgodovina Slovencev, Hrvatov in Srbov v vprašanjih in odgovorih* (skupaj s F. Tomšičem, Lj. 1938); *S. Gregorčiča Izbrane pesmi* (Cvetje 1., 1934) in *S. Jenka Izbrano delo* (Cvetje 7., 1935). Sodeloval je pri Slov.-nem. slovarju (Lj. 1939) in sestavil *Srbsko početnico za Slovence* (Lj. 1925). - Razen katol. lit. in kult. revij je sodeloval pri NR, Istri, AS, AM, pri gor. listih Naš čolnič, Družina, pri istrskem Dobrilovem zborniku (1912), pri hrv. Luči, Hrv. Prosvjeti, Knjiž. Jugu, Prager Presse in Litter. Echo (1917-19). Za popolnejši pregled P-ve liter. kritike in esejistike gl. SBL II, 484-85. P. je prevedel v slov. mdr. Goethejeve, Schillerjeve, Heinejeve in Uhlandove klas. balade (M 1915/), Jese in Marija Handel Mazzettijeve in librete za Donizettijevo opero Linda de Chamonie, za Verdijevo Aido in Mascagnijevo Cavalleria rusticana (1935). - P-eva dela v prevodih: Božji mejniki v srbohrv. (prim. M 1926, 314), Gospoda Matije zadnji gost v nemšč. (Des Herrn Mathias letzter Gast, prev. J. Glonar, Slowenische Erzähler, NZ 1933) in angl. (Vicar Mathias'

last Guest, prosto po nem. prev., *The Slavonic East European Review* 1934, prim. Sd 1934, 384), Ošpice v it. (Il vaiolo, prev. E. Damiani, *Novellieri slavi*, Roma 1946), Plebanus Joannes v češč. (prev. B. Vybíral, Olomouc 1930) in srbohrv. (prev. T. Potokar, Novi Sad 1979), Stefan Golja in njegovi v srbohrv. (prev. A. Kmet' 1974), Regina Roža ajdovska v srbohrv. (prev. J. Hrvčanin, Bgd 1957), Tolminske matere sveta noč v španšč. (*La nochebuena de una abuela de Tolmin*, prev. M. Fr. de Castro, Madrid 1952), Matkova Tina v franc. (Tina de Matko, prev. A. Lück, *Le livre slovène* 1983, 49-56). Skupaj z drugimi pripovedniki v madž. (*Europa* 1973) in v slovašč. (zbirka *Za križom*, prev. K. Geraldini, Turčansky Sv. Martin 1942). - P. je napisal *Avtobiografijo* (GL LjD 1923/24, 1). Obdelan je v vseh povojnih slovstv. zgodovinah, odlomki njegovih del so vključeni v šolske antologije in druge izbore. Na Goriškem je po Preglju poimenovana osn. šola v Rupi. Spominska plošča na P-evi rojstni hiši je od 1967, spomenik v rojstnem kraju od 1983.

Prim.: F. Koblar, P. I., SBL II, 481-86 in tam nav. liter. do 1944; I. Brelih, I. Pregelj - sedemdesetletnik, PrimN 4. dec. 1953; Soča 19. dec. 1953; L. Legiša, I. Pregelj sedemdesetletnik, PDK 25. okt. 1953; I. Pregelj 70-letnik, LdP 27. okt. 1953; J. Traven, Ob sedemdesetletnici I. Preglja, GL LjD 1953-54, št. 3 s. sl.; L. Legiša, Sredi obletnic, JKol 1954, 59-50 s. sl.; A. Geržinič, Azazel v Buenos Airesu, Medd. 1/1954, 143-47; NL 12. maja 1955; R. Jurčec, Pregelj in naš čas, Medd. II/1955, 114-16; M. Jevnikar, I. Pregelj, Vsebine slov. leposl. del, III, Trst 1955, 28-96; Delo 2. febr. 1960; Zas., Pisatelj Ivan Pregelj, KatG 4. febr. 1960; F. Koblar, Slovo od pisatelja I. Preglja, Knjiž. glasnik MD 1960, št. 1/2 s. sl.; B. Borko, Ob smrti I. Preglja, NSd 1960, št. 3, 247-48; J. Dolenc, I. Preglju v spomin, KolMD 1961, 123-27 s. sl.; T. Debeljak, Ob smrti dr. I. Preglja, ZbSS 1961, 20; F. Zdravec, Matkova Tina, JiS 1962/63, 129-30; H. Glušič, Zgodovinska in pisateljska resnica v Pregljevem tolminskem ciklu, JiS 1965, št. 5, 139-45; A. Kacin, I. Pregelj, letopisec tolminski, KolGMD 1962, 68-71; S. Vuga, Rapsod tolminskih duš, NRazgl 7. okt. 1967; L. Zorzut, Pisatelj I. Pregelj je dobil spomin. ploščo, GS 1967, št. 8, 50; A. Pagon-Ogarev, Spominski utrinki, PDK 21. okt. 1967; A. Uršič, Slog in jezik v delih I. Preglja, Sreč 1969, št. 17, 53-54; V. Tuta, Prispevek k poznavanju pisatelja Preglja, Zaliv 1970, št. 26/27, 284-92; J. Vidmar, O I. Preglju. Zapisal Z. Jan, Sreč 1971, št. 31, 152-55; M. Breclj, I. Pregelj, GL PDG 1971/72, št. 20 s. sl.; Pisatelj I. Pregelj, popotnik z lučjo vere, Ognjišče 1973, št. 11, 7-9; J. D. (J. Dolenc), I. Pregelj in Moh. družba, KolMD 1973, 141-43; M. Kmecl, Pregljav

Plebanus Joannes, Slav. revija 1976, 1, 71-82; L. Premru, I. Pregelj, pisec Tolminske, PDK 27. jan. 1980; J. Mahnič, Spomin treh velikih Tolminev, KolMD 1981, 71-74; Pregelj Ivan, Sov. književnost, Leks. CZ 1982, 278-80; V. Beličič, I. Pregelj - lik katoliškega pisatelja, KolGMD 1983, 55-59; Isti, Pisatelj Pregelj - naša vez, KatG 19. maja 1983; L. Bratuž, Goriška v delih I. Preglja, Osnovna šola Rupa, Gor. 1983; Ista, Se o(b) stoletnici Pregljevega rojstva, PrimSreč 1984, št. 44, 396-98; J. Dolenc, Stoletnica rojstva I. Preglja, JKol 1983, 190-96; C. Gobon-Vuk, Vprašanja ob neki stoletnici, Delo 17. febr. 1983; V. V. (Vili Vuk), Napol znan pisatelj, Večer 17. febr. 1983; S. Vuga, Svoji tolminski domovini zvest, Sd 1983, št. 11, 970-78; H. Jug-Kranjec, Podoba človeka v Pregljevem ekspresionističnem romanu, JiS 1983/84, 4-18; H. Glušič, I. Pregelj, črvinav slovène, Le livre slovène 1983, št. 3/4, 57-58; Ista, Ob stoletnici rojstva pisatelja I. Preglja, PKol 1983, 129-30 s. sl.; Pisatelj I. Pregelj, Druž. prakta 1983, 64-66 s. sl.; B. Pregelj, Iz spominov na očeta, Sd 1983, št. 18/19, 726-30 s. sl.; Ista, Moj oče, CZ Lj. 1983; M. Dolgan, Kompozicija Pregljevega pripovedništva, Lipa Koper 1983; T. Peršak, I. Pregelj in slovenstvo, Sd 1983, 10, 962-66; F. Zdravec, Pregljeva ekspresionistična proza, Seminar slov. jezika, liter. in kult. 1983, 7-22; L. Premru, Življenje in delo pisatelja I. Preglja, PDK 3. nov. 1983 s. sl.; I. Artač, Moj profesor I. Pregelj, KolGMD 1983, 81-83; S. Barbarič, Tema umetništva v Pregljavih Usahljih vrelcih, Obdobje ekspresionizma v slov. jeziku, književnosti in kulturi, Lj. 1984; Hermina Jug-Kranjec, Skladenska in pomenska zgradba besedila v Pregljevem romanu Bogovec Jernej, prav tam; I. Verč, Lirizacija ekspresionistične besede v Pregljavi noveli Thabiti kumi, prav tam; V. Nartnik, Od podmetov do simbolov Matkove Tine, prav tam; Pregljav zbornik, Predavanja z znanstv. simpozija ob stoletnici Pregljevega rojstva, SM 1984; B. Marušič, Nekaj pripomb k Pregljavi podobi zdravnika dr. A. Muznika, EstEuropa 1, Univ. degli Studi di Udine, Udine 1984, 107-12; F. Pappež, Ob stoletnici rojstva I. Preglja, Meddobje XXI/1985, 255-67. Spremnne besede k ponatisom posameznih del: Bogo Pregelj, Spremnna beseda in opombe, Tolminci (Kondor 76), Lj. 1965; J. Gregorič, Dr. Ivan Pregelj in Peter Pavel Glavar, P.P. Glavar, lanšpreški gospod, Moh. d. 1983; M. Dolgan, Izbrane Pregljeve novele, Thabiti kumi (Kondor 213) Lj. 1983; I. Hergold, Vprašanje moči in upornišтва v Pregljavih Tolmincih, Tolminci, ZTT 1983; T. Kermauner, Besna proza samokaznovanja in samoodreševanja, Plebanus Joannes (Kondor 157), Lj. 1975; Isti, Ljubezen je preslegla pravico moža (Prolegomena za razumevanje Preglja, a še posebej Plebanusa Joannesa), Plebanus Joannes, Obzorja Lipa 1985.

L. B.

PREK Stanko, glasbenik, r. 12. mar. 1915 v Solkanu, živi v Lj. Oče Jakob, uradnik, mati Frančiška Marolt. Osn. š. v Kočevju, učiteljišče v

Lj. (matura 1937), 1941 je diplomiral iz kitare na glasbeni akademiji v Münchnu, 1944 je diplomiral iz kompozicije na glasb. akad. v Lj. Vrsto let je poučeval na centru za glasb. vzgojo v Lj. Nato je bil prof. PA v Mrbu (1965-80), 1980 je postal izredni prof. L v Mrbu. Istočasno je honorarno poučeval na sred. glasb. š. »Blagoje Bersa« v Zgbu (1970-74), bil je honorarni docent in izredni prof. glasb. akad. v Zgbu (1974-80). Od 1938 je deloval kot koncertant na kitari (samostojni nastopi v Jsli, Nemčiji in Švici), nastopal je v gledališču, na radiu in TV. Istočasno se je posvečal in se še komponiranju, glasb. priredbam (redakcijam), pisanju učbenikov za glasbo ter objavam narodopisnega gradiva. Uglasbil je večja orkestralna dela (Simfonia v cis-molu, Preludij, Nokturno, Menuet, Mladinska suita), komorne (Godalni kvartet, Menuet), solistične instrumentalne (Nokturno, Miniature za kitaro, Preludij in fuga, Kristalna vaza za klavir) in vokalne skladbe (zbori, samospevi) ter scensko glasbo. Več je njegovih priredb glasbe drugih avtorjev, predvsem za kitaro (N. Paganini, J. S. Bach, R. de Visee, F. Carulli, F. Sor itd.). Obširen je seznam P-ovih publikacij, veliko jih je izšlo v ponatisih: *Šola za kitaro* (I-II, Lj. 1950, 1952); *Akordi za kitaro, durmol* (Lj. 1951); *Slovenske narodne pesmi za glas in kitaro ali harmoniko* (I-III, Lj. 1951); *Akordi za kitaro* (Lj. 1956); *Teorija glasbe* (Lj. 1960; 10. izdaja Lj. 1985); *Začetnica za kitaro* (Lj. 1966); *Početnica za gitaru* (Zgb 1966); *Šola za klasično kitaro* (1-6, Lj. 1966-70); *Pesmarica za nižje razrede osnovnih šol* (Lj. 1966); *Pesmarica za višje razrede osnovnih šol* (Lj. 1967); *Teorija glazbe* (skupaj z J. Završkim, Zgb 1973); *Metodika klasične gitare* (I, skupaj z M. Orličem, Zgb 1977). S področja narodopisja sta več objav doživeli P-ovi knjigi *Ljudska modrost trden je most. Slovenski ljudski pregovori in reki* (Mrb. 1972) ter *Tristo narodnih in drugih priljubljenih petih pesmi* (Lj. 1964; 10. izdaja, Lj. 1982). P. je sodeloval na raznih strok. sestankih o glasb. pedagog. (Lj., Ohrid, Esztergon itd.), njegovi referati so bili objavljeni (Grlica, Muzika i škola itd.). Kot član komisij na strok. seminarjih se je udeležil 24 seminarjev o strok. usposabljanju glasb. pedagogov v Jsli. Deluje v strok. organizacijah slov. in jsl. glasbenikov. Za svoje delo je prejel nagrado A. Lajovca za kompozicijo (1942), diplomu Zveze glasb. pedagogov Jsle (1976) in zlato plaketo PA v Mrbu (1980).

Prim.: GLLJO 1947-1948, št. 1, 10-12; MSE 3, 146; MuzE², 124; Večer 24. okt. 1977; Osebn. podatki; Primorska poje 85, Nova Gor. 1985, 10; Leksikon jugoslavske muzike 2, Zgb 1984, 206.

B. Mar.

PRELC Gašper, duhovnik, r. 24. sept. 1927 v Podgradu, župnija Rodik, u. 4. jan. 1985 v Portorožu, pokopan v Izoli. V družini je bilo deset otrok, dve sestri sta redovnici. Gimn. je obiskoval v Gor. in Kopru, bogoslovje na Reki in v Lj. in bil 29. jun. 1952 posvečen. Takoj po novi maši je odšel za župnij. uprav. v Kubed, kjer je ostal 11 let. Popravljal je po vojni poškodovane cerkve, poglobljal versko življenje v župniji, pomagal v drugih župnijah in sodeloval pri ljudskem misijonu v Dekanih, prvem na Koprskem po drugi svet. vojni. Iz Kubeda je odšel za šest let v Predloko pri Crnem Kalu. Najprej je moral postaviti župnišče, ki je bilo med vojno požgano in porušeno, potem skrbeti za 11 podružnic, predvsem pa se je načrtno lotil pastoralnega dela. 1969 je postal žpk v Izoli, kjer je sedem kapel in podružnic. Z duhovniki sodelavci in z uršulinkami je nadaljeval delo prednikov, toda sredi maja 1973 ga je zadela možganska kap in od tedaj si ni več popolnoma opomogel. Kot invalid je živel najprej pri Luciji pri Portorožu, nato v Portorožu, kjer ga je velikodušno sprejel pod streho njegov prijatelj zdravnik dr. Anton Rehar. Dokler je mogel, je pomagal pri spovedovanju v obalnih župnijah, bil povezan z bolniki in invalidi, jim pisal, naučil se je pisati z levico, ker je bila desnica od kapi prizadeta, in se čutil ovrednotenega vse do zadnjega. »Ves čas boleznimi je izžareval veselje, pogum, izredno voljo do življenja, ljubeznivost, se držal reda, gojil globoko notranje življenje« (Družina), ker je že prej »običajno prvi dve uri dneva prebil pred tabernakljem«. Pogreb je vodil koprski škof Jenko ob sodelovanju 40 duhovnikov in udeležbi vernikov iz vseh krajev, kjer je deloval.

Prim.: Letopis Cerkve na Slov. 1985, Lj. 1985, 274; M., G. P., Družina 20. jan. 1985.

Jem.

PRELOVEC Zorko, skladatelj, zborovodja in glasb. pisec, r. 11. febr. 1887 v Idriji, u. 25. febr. 1939 v Lj. Oče je bil sodni oficial. Poklicno je bil 25 let uradnik pri Mestni hranilnici v Lj. Osn. š. je opravil v Idriji, gimn. v Kranju, 5. razr. v Novem mestu, višjo realko v Idriji (1908). Že v osn. š. je študiral violino. Njegova učitelja

sta bila v Idriji organist in skladatelj Ivan Počak in v Novem mestu Ignacij Hladnik. V š. letih je vodil najprej zbor Dijaškega godbenega in pev. društva Struna in od 1906 do odhoda v Lj. 1909 številni zbor Delavskega bralnega društva. To društvo mu je tudi izdalo in založilo prve njegove pesmi. Po prihodu v Lj. je bil pevec GM pod vodstvom M. Hubada. Gmotne razmere mu niso dopuščale študija v Pragi ali na Dunaju, kamor so odhajali drugi glasbeniki. V Lj. je najprej vodil zbor društva Merkur, zatem 25 let (1910-35) zbor LZ, v okviru katerega je deloval tudi oktet. Od 1922 je bil prvi pevovodja Zveze slov. pev. društev, pozneje Ljubljanske Hubadove župce. Na njegovo pobudo je pev. zbor Ljubljanski zvon začel 1920 izdajati nove skladbe. To vlogo je 1925 prevzel mesečnik Zbori, ki ga je 10 let, do 1935, urejal sam P. V reviji je izšlo nad 300 skladb, posvetnih in tudi cerkv. ter mnogo člankov, razprav in poročil. P. je prispeval 16 zborovskih skladb in številne članke. O oper. in koncertnih prireditvah je pisal v revije in časopise. P. je bil izrazit melodik, preprost in ljudsko občuten, v romantično občutje in izražanje je vnašal sodobna izrazna sredstva. Spomnimo se njegovih *Sedem si rož*, *Oj Doberdob*, *Skrjančku*, *Poljana toži*, *Jaz bi rad rudečih rož*. Glavna njegova dela so: *Idrijske narodne pesmi* (1908); *Pesmarica moških zborov* (1929); *Album za srednji glas in klavir* (1929); *Petnajst samospevov* (1933); *Lepa Vida* za meš. zbor in klavir (ork.) (1936); *Idrijske ljudske pesmi* za moški in meš. zbor (1939). Pisal je tudi cerkv. pesmi, kakor *Mariji Zaplaški*, *Mati žalostna* za meš. zbor, *Ave Marija* za sopran, mešani zbor in orgle.

Prim.: Leksikon jsle muzike II, 207; Jelerčič, 172-73; Trobina, 183; D. Cvetko, Stol. slov. glasbe 238, 269, 273; Cvetko III, 368, 472; Priročni leksikon 555; E. Adamič, Jaz in Prelovec, J 1925, 230; S. Premrl, Z. Prelovec, CG 1939, 3-4; V. Ukmar, Z. Prelovec, S 1939, 55; MSE III, 147; SBL II, 488; I. Peruzzi, Z. Prelovcu na pot, J 1939, 50; B. L., Skladbe Z. Prelovca, Istra 1940, 10; M. Gaspari, Iz galerije slov. pevovodij, Ilustrirani S 1925, 25; MuzE III, 125; M. Dodič, 225 let novo-meške gimn., Novo mesto 1971, 380.

Har.

PREMERL Franc, strokovnjak za organsko kemijo, r. 27. sept. 1906 v Trstu, živi v Lj. Oče Ivan z Ubelskega, carinski stražnik, mati Magdalena Errath iz Ukeve pod Sv. Višarjami, gospodinja. V Trstu osn. š. v ul. sv. Frančiška in

I. razr. klas. gimn. (1917-18), po zlomu A. O. se je preselil v Lj. in maturiral na klas. gimn. 1926. Vpisal se je na odd. za kemijo Tehn. fak. U v Lj. in diplomiral 1932. Služboval je v tekstilni tov. Mautner v Mrbu (1932-33), pomožni asist. na U v Lj. pri prof. dr. Maksu Samcu (1934), asist. na U v Zgbu (1934-37), asist. na U v Lj. (1937-45), referent za živil. in kemij. industr. Sje pri ministru Leskošku (1945-47), docent za organ. kem. tehnol. na U v Lj. (1947-54), izredni prof. (1954-61), redni prof. (1961-76), ko je stopil v pokoj. Poleg tega je honor. predaval na Agron. fak. v Lj. organ. kem. in biokem. (1947-49), na U v Mrbu anorgan. kem. in organ. kemij. tehn. (1960-71), na Pedag. akad. v Mrbu organ. kem. in tehn. materiala (1962-71). 1955 je zastopal jsl. zvezno akadem. znanosti v Rimu na kongresu nafologov. 1959-60 je delal kot gost DAAD na Inštitutu za raziskavo zemeljskega olja v Hannoveru pri prof. Schultzu, kjer je izdelal habilitacijsko delo *Kritični študij štirih metod strukturne analize nafte*. Napisal je knjigi: *Mazanje strojev*, Lj. 1949 (pogl. Kemija mineralnih olj in tekočih goriv, str. 6-36); *Gradiiva v gradbeništvu*, Tehn. zal. Sje, Lj. 1983, str. 310; učbeniki: *Organska kemija za agronome in gozdarje*, Lj. 1951; *Organska kemijska tehnologija*, Lj. 1956; II. del, Lj. 1961, skupaj 559 str.; *Nafta in njeni derivati*, Lj. 1958; *Navodila za vaje iz tehnologije maščob, nafte in njenih derivatov*, Lj. 1960; *Intermediati*, Lj. 1961; *Splošna in anorganska kemija v dveh delih*, Mrb. 1961, 875 str.; *Pregled organske kemijske tehnologije*, Mrb. 1963; *Tehnologija materiala*, Mrb. 1964; *Kemija in tehnologija maščob in maščobnih derivatov*, Lj. 1967, 600 str.; *Kemija in tehnologija premoga in nafte*, Lj. 1970; *Sinteze v organsko kemijski industriji*, Lj. 1973; članki in razprave: *Studien über Pflanzenkolloide XXXI. Zur Bestimmung der mittleren Teilchengröße einiger Stärkesubstanzen und Stärkederivate*. Kolloid-Beihfte 37, Dresden und Leipzig 1932, 1-2, 91-118 (skupaj s prof. M. Samcem); *Na čem temelji trdnost rastline?*, Proteus 1938, 118-23; *Kemijske in fizikalne značilnosti slov. voskov*, Zbor. Prirodosl. društva 2, Lj. 1941, 34-37 (skupaj s prof. Jenčičem); *Domače surovine za našo industrijo*, Industr. vestnik, Lj. 1946, 91-92; *Osnove pravičnega čiščenja strojnih delov*, Industr. vestnik, Lj. 1947, 135-37; *Kako si razlagamo pralni učinek mila?*, Proteus 1949, 300-06; *Kako se barvajo tekstilne vlaknine?*, Proteus 1950, 260-67; *Pridobivanje aromatov iz*

lendavske nafte, Nova proizvodnja, Lj. 1950, 128; *O postopku kvantitativnega določevanja mila, ki je bilo vezano na tekstilne vlaknine*, KemZb 1951, 47-58; *Solvent extraction*, Chemical Abstracts, London 1954, 1; *Nafta*, Obz 1954, 22-26; *O brinovem olju*, Vestnik Slov. kem. društva 1954, 79-81; *Proizvodnja in uporaba pen v industriji*, Proteus 1955, 71-77; *Oxydation von Paraffinen durch Luftverteilung mit Hilfe des Hohl-mischers*, Fette-Seifen-Anstrichmittel, Hamburg 1958, 578-80; *Prispevek k štud. staranja transformatorskega olja*, Vestnik Slov. kem. društva 1960, 1-5; *Prispevek za čiščenje tall-olja*, Kemija v industr. 1965, 9; *Predlog za razvoj velike organske industrije v Sji*, Nova proizvodnja 1962, št. 3, 225-42; *Pogoji za razvoj petrokemije v Sji*, Nova proizvodnja 1962, št. 5, 335-42; *O koroziji nafte in naftnih derivatov*, Antikorozijski zbornik 1963, 155-61. - P. je po vojni pomagal vzpostaviti proizvodnjo v živilskih in kemičnih tovarnah Sje, ki so bile deloma porušene oz. so jim okupatorji odpeljali važne dele strojev in naprav. 1948 je bil imenovan za gradbenega gospodarja odd. za kemijo. Spravil je z mrtve točke zidavo novega poslopja v Murnikovi ul., v katero so se začeli seliti posamezni inštituti že 1949. Od 1947 dalje je zaprispeženi stalni sodni izvedenec za organ. kem. tehnologijo. Raziskoval je kemijo in tehnol. nafte, goriv, zdravil, površinsko aktivnost sredstev, maščob in maščobnih derivatov, barvil in herbicidov (natančneje ULjBB II, 209-10). Ima tudi celo vrsto izvedenih del (seznam ULjBB I, 282-83).

Prim.: Osební podatki; Znanstveniki na kongresu in politiki za njegovimi kulisami, LdP 19. jun. 1955; Skromnost, realnost in ekonomičnost, LdP 30. jan. 1957; Sestorica pronalazača, Vjesnik (Zgb) 1957 s sl.; Wir trafen im Werk Prof. Premerl, Blätter vom Hause-Henkel, 10 s sl.; ULjBB I, 281-83; II 209-10; III 358; Objave U v Lj. 1959, št. 18, 195-97.

Jem.

PREMERSTEIN Janez (Ivan), notar, r. 16. apr. 1810 v Ljubevču (Jelični Vrh) pri Idriji, u. 18. mar. 1900 v Tolminu. Oče Štefan, posestnik, mati Terezija Hladnik. Osn. š. je obiskoval v Idriji, gimn. v Lj. in Kopru, modroslovje v Gradcu, kjer je pričel študirati tudi pravo, kasneje je doštudiral na Dunaju. Ko je postal doktor prava, je pričel službovati v Trstu, pozneje je bil odvetnik v Podgradu, nato v Sežani in Komnu. 1856 je prišel za notarja v Tolmin, kjer je ostal do smrti. Uveljavljal se je v javnem življenju

Tolmina. Bil je 1862 med ustanovitelji tamkajšnje čitalnice in jo kasneje (po Lavričevem odhodu iz Tolmina) tudi vrsto let vodil. Kot govornik je nastopil na taboru pri Vižmarjah (1869) ter v Tolminu (1. maja 1870), ko je govoril o potrebi znižanja davkov. 1871 je kupil še neprodani del posesti nekdanjega tolminskega gospodarstva (zadnji lastnik A. S. Kremer), ko je prevzel upravo teh posestev od dr. Lavriča. Uradoval je slov. in ob smrti je list Soča (22. mar. 1900) zapisal: »Bil je odločen bojevnik za naše narodne pravice še v tisti dobi, ko je ogromna večina naroda še spala trdno spanje pravičnega.«

Prim.: Podatki žup. urada v Tolminu; podatki P-ove vnukinje Milene Putik, roj. Gabrijelčič, iz Lj. (17. jul. 1886); Soča 20. in 24. jan. 1906; F. Oblak, Dr. K. Lavrič in njegova doba, Gorica 1906, 2, 3; Gabršček I, 63, 199; B. Marušič, JKol 1962, 178-81; Isti, Primorski tabori, GorLtk 1974, 57-58.

B. Mar.

PREMRL Franc, prevajalec, dramatik, nabožni pisatelj, duhovnik, r. 5. mar. 1899 v Vrhpolju pri Vipavi, živi v Oseku. Oče Franc, kmet, mati Rozalija Nussdorfer, gospodinja. Po štirih razr. osn. š. v domačem kraju (1906-11) je obiskoval nem. pripravnico v Gor. (1911-12), 1. in 2. razr. gimn. zaradi vojne napovedi It. Avstriji le do maja 1915 prav tam, 3.-8. razr. na Gnidovčevo povabilo na Skof. klas. gimn. v Šentvidu nad Lj., matura 1921. Bogoslovje v Gor. (1922-26), eno leto prekinil zaradi bolezni na želodcu. Posvečen 29. jun. 1926 v Gor. Kaplan v Tolminu (1926-28), župnik v Podragi pri Vipavi (1929-67), od 1967 dalje kot upokojenec in duhovni pomočnik v Oseku pri Šempasu. - Prvo P-ovo samostojno tiskano delo je nabožne vsebine: *Marijine zgodbe*. Šopek majniškega cvetja v čast Materi božji (Trst 1939). Istega leta je izšla v Gor. pri Sigmí zbirka humorističnih pripovedi *Zaroka in poroka - malo smeha malo joka*, ki so prevod iz nem., bolje podomačitev. Od tedaj dalje se je njegovo delo gibalo le na tej ravni; iz nem. in tudi it. je podomačil številne kratke, le včasih tudi daljše tekste, in to predvsem iz dela Sebastiana Riegra, bolj poznane kot Reimmichla. Vendar tekstov ni le prevajal, ampak jih je prelivljal tudi v dramsko obliko. Kot samostojne publikacije v knjigi so izšla dela: *Kdo je gospodar v hiši?* Resno-šaljiv prikaz iz družinskega življenja, ali zgled, kako je mož prepirljivo ženo ozdravil; *Pogodba*. Burka v

dveh prizorih; *Snubač v pasti*. Predpusna burka v dveh prizorih; *Učinkovito zdravilo*. Resno-šaljiv prizor iz družinskega življenja, ali zgled, kako se pijanca ozdravi (vse štiri so dramatisirane Reimmichlove črtice, vsaka je izšla v samostojnem zvezku Nove Talije, št. 47, 44, 45, 46 pri tiskarni L. Lukežič v Gor. 1947). Istega pisatelja povest *Kraljiček* (*Der Zaukönig*) je prevedel med zadnjo vojno in je izhajala najprej kot podlistek v *Domoljubu* v Lj. (1942-43), 1962 je izšla pri GMD kot samostojna knjiga (161 str.) pod naslovom *Janez in Majda*; pisatelj je označen s črkama R.L. (Reimmichl). Prav tako je povest istega pisatelja *Hlapec Ferjan* (*Florian, die Geschichte eines Knechtes*) izhajala kot podlistek v *Slov. Primorcu* (Gor. 1947). Več prevodov istega avtorja je v KolGMD: *Deklica z venčkom* (1940), *Pot v nebesa* (1946), *Možiček in ženica* (1947), *Kapucineček* (1962), *Samski davek* (1963), *Odpri noč in dan so groba vrata* (1965 - dr. I. Klug). Nekaj P-ovih prevodov je tudi v KolGorM. Njegove dramatizacije, ki so nezahtevne, so preromale prim. društvene in drugačne odre in s tem opravile tudi narodno vlogo. Vrsto Reimmichlovih prevodov ima še v rkp.

Prim.: Klinec, GMD 59, 210; Letopis Cerkve na Slov., Lj. 1985, 272.

R. K.

PREMRL Franc, organist, zborovodja in skladatelj, r. 12. jun. 1884 v Vrhpolju pri Vipavi in tam u. 8. febr. 1948. Oče Franc, kmet in krojač, mati Marija Jamšek, gospodinja. V Vrhpolju je opravil osn. š. V Lj. je 1911 končal orglarsko š. Z ženo Ivano Carli sta imela 9 otrok, ki so povečini umrli že kot otroci. Ne majhno posestvo in tudi ne krojaški poklic mu nista prinašala dovolj zaslužka, da bi mogel dostojno preživljati družino. Orgljanje pa je dajalo in daje malo zaslužka. V času njegovega orgljanja je bilo cerkv. petje v Vrhpolju na višku. Učil je kar v lastni hiši, le za večje praznike je imel vaje na cerkv. koru. Na pomoč so ga klicali tudi v Vipavo, Ajdovščino, Šturje. Zunanja šibkost in majhnost ter revščina sta mu vtisnila otožen značaj, da je najraje igral in prepeval postne pesmi. 1929 se je pred faš. nasiljem umaknil čez mejo v Šmartno pod Šmarno goro, kamor je prišla tudi njegova družina. 1941 se je pred Nemci zatekel v Lj. Po vojni se je vrnil domov. Učil je cerkv. in po-

svetno petje. - Napisal in izdal je med drugim: *K oltarju božjemu stopimo*, slov. maša za meš. zbor in orgle (CG 1937); *Odpri se grob*, 5 velikonočnih za meš. in moški zbor (1937); *Trudna noč na oljke lega*, 8 postnih za meš. zbor (1937); *Cvetice že oltar krase* (Lj. 1938); *Skrivnostni roži božji*, 8 Marijinih za meš. zbor (1939); *Pet nagrobnic za moški zbor* (1939); *Pozdrav božjemu Detetu*, 6 božičnih za meš. zbor (1940); *Kraljici miru*, 8 Marijinih za meš. zbor (1941); *Vstajaš, Vladar*, 5 velikonočnih za meš. in moški zbor (1941); *Jezus, Tvoji ljubljenci*, dvoglasna maša za mladino (Lj. 1943); *Naj slava v višavi Bogu se glasi*, 4 božične za meš. zbor (Lj. 1943); *Jezus me vabi*, 5 obhajilnih pesmi za meš. zbor (Lj. 1943); *Hvali, Sion, Rešenika*, 4 cerkv. pesmi za meš. zbor (Lj. 1944). Pisal je tudi posvetne skladbe. Tako so v Pevcu izšli njegovi zbori: *Slovo, Zalostinka, Scherzando*.

Prim.: Podatki župnika Jožka Berceta; Trobina, 218-19; Jelerčič, 184-85; MSE III, 148; SBL II, 490.

Har.

PREMRL Janko-Vojko, partizanski borec in poveljnik, narodni heroj, r. 29. febr. 1920 v Podnanosu (prej Šembid pri Vipavi), u. v noči od 21. na 22. febr. 1943 na Brinovem griču pri Črnem Vrhu. Oče Franc, trgovec, mati Silva Balanč, učiteljica, sestra Radoslava (gl. čl.). Izhaja iz narodno zavedne slov. družine. V mladosti je veliko bral in si kot vedoželjen in bister otrok širil znanje. Stroga in načelna družinska vzgoja, narodno zavedno in antifaš. vzdušje, ki je vladalo v družini, ter prirojena upornost so P. že v mladosti utrjevali značaj. Svoj odnos do it. okupacije in faš. je pokazal še kot učenec osn. š., ki jo je obiskoval v domačem kraju. Znan je njegov odpor do uniforme faš. mlad. organizacije Ballila. Po končani osn. šoli je obiskoval Avviamento Commerciale v Gor. in dopisno Scuole riunite per corrispondenza iz Rima. Veliko se je tudi sam izpopolnjeval, učil se je tujih jezikov, matematiko, astronomijo itd. Ukvarjal se je tudi s športom in krepil telo. 1940 je pričel služiti vojaški rok v južni It. (Sicilija in Campania). Ob izbruhu sovražnosti z Jslo je bil na dopustu. Tedaj so it. oblasti po v naprej pripravljenih seznamih polit. nezanesljivih in nevarnih oseb aretirale in zaprle njegove starše, njega pa odposlale k vojakom. Jeseni 1941 je bil P. na bolniškem dopustu. Tedaj se je seznanil z osvob. gibanjem. Vanj se je vključil v za-

četku 1942, ko si je ponovno izposloval dopust. 2. febr. 1942 je postal partizan Pivške čete. Sodeloval je v njenih akcijah. 18. apr. 1942 se je s svojim vodom boril na Nanosu, zatem je deloval na Trnovski planoti in v zgornji Vipavski dolini. Postal je poveljnik Vipavske in nato Trnovske čete. Hrabrost, moralne vrednote, vojaško znanje in uspehi Trnovske čete tako pri vojaških akcijah kakor pri pridobivanju novih part. borcev so krepili P-ov ugled. Še za življenja je postal legendarni prim. part. junak in simbol boja. Jun. 1942 je posebno sodišče za zaščito države, ki je v Runu sodilo na Nanosu zajetim part. in drugim ujetim somišljenikom osvob. gibanja, obsodilo P. v odsotnosti na smrt. Dne 20. avg. 1942 pa je goriška prefektura razpisala tiralico za P. in obljubila visoko nagrado tistemu, ki bi ga ubil ali zajel. To je še povečalo P-ov ugled. 2. febr. 1943 je štab Alpske operativne cone preuredil poveljniški sestav Soškega odreda in P. imenoval za poveljnika Gregorčičevega bataljona. Še preden je P. izročil vodstvo Trnovske čete svojemu dotedanjemu namestniku Alojzu Cotiču-Boristu, je v zvezi s poveljem štaba Soškega odreda o uničenju manjših sovražnikovih postojank v Trnovskem gozdu zasnoval napad na postojanko it. gozdnih miličnikov, ki je bila okrepljena z vojniki pehotne divizije Veneto in se je zavoljo part. groženj nameravala 15. febr. 1943 umakniti z območja. Z dvema skupinama borcev je P. v zasedi pričakal it. posadko in jo napadel. Med napadom, ki ga je tudi sam vodil in usmerjal, je bil ranjen. Part. so potem, ko je bil P. ranjen, napad prekinili in se umaknili v četni tabor na Brinovem griču. Hudo ranjenemu so part. poskušali preskrbeti zdravniško pomoč. Ker zdravnik iz Idrije ni prišel, so prosili glavno poveljstvo slov. part. čet v Polhograjskih dolomitih, vendar je bila zdravniška pomoč predaleč, smrt pa preblizu. Štirje borci Trnovske čete so ga skrivaj pokopali na Brinovem griču pri Črnem Vrh. Ko je P. ležal smrtno bolan, ga je sekretar CK KPS Franc Leskošek-Luka, ki je bil na poti na Glavno poveljstvo, sprejel v KPS. Med tem časom so P. imenovali tudi za poveljnika prim. narodnoosvob. brigade »Andrej Laharnar«, ki je po P-ovi smrti in zaradi nove preureditve part. vojske na Prim. niso ustanovili. P-ova smrt je bila hud udarec za NOB na Prim. Štab Prim. operativne cone je P. proglasil za narodnega heroja 18. mar. 1943. Tedaj je tudi ukazal, naj

se drugi bataljon Severnopr. odreda poslej imenuje Vojkov bataljon. 1. okt. 1943 je Operativni štab za zapadno Sjo ustanovil 16. SNOB in jo imenoval po P. Njegovo ime so nosile tudi druge ustanove NOB in tudi danes ga nosijo nekateri objekti (spominska koča na Brinovem griču, planinski dom na Nanosu itd.) in javne ustanove (osn. š. v Kopru, v Črnem Vrh nad Idrijo itd.). Jeseni 1945 so P-ov grob prekopali, posmrtno ostanke so prepeljali na pokopališče v Ajdovščini. 25. febr. 1946 so jih prenesli na pokopališče v rojstnem kraju, od tu pa so bili 1949 položeni v grobnico narodnih herojev v Lj. Spomenik ima P. na Nanosu (avtor M. Keršič-Belač), v Kopru (avtor J. Pohlen) in v Podnanosu (avtor M. Pogačnik), spominske plošče v Idrijski Beli, v Idrijskem Logu in v Podnanosu. Za narodnega heroja je bil ponovno potrjen 28. apr. 1944; njegovo part. ime je Vojko.

Prim.: Narodni heroj Janko Premrl-Vojko. Izdal POOF za Slov. Prim., 1944 (razne part. tehnike); Za Vojkom, glasilo XVI. SNOB Janka Premrla-Vojka (spominska izdaja), 1944; F. Bevk, V spomin narodnemu heroju Janku Premrlu-Vojku, Trst 1949; I. Renko, Vojkov vod, Koper 1953 (1973²); S. Petelin, Kronika Vojkove brigade, Lj. 1963, pass.; L. Bezljaj-Krevel, Za Vojkom, Nova Gor. 1968; Radoslava Premrl, Moj brat Vojko, Zaliv št. 2/3 - 37, 1966-72; T. Pavšič, Junak Vojko, Sreč 37-38/1972, 6-7; T. Ferenc, Komu nagrado za Vojkovo glavo, Borec, št. 2, 1973, 81-84; F. Skerl, Zadnji tedni Vojkove part. dejavnosti, Borec, št. 2, 1973, 66-80; Isti, Nekaj pripomb k Vojkovi smrti, Borec, št. 6-7, 1973, 406-07; Narodni heroji Jsle, Bgd 1975, 2, 111; T. Ferenc, Primorska pred vseljudsko vstajo, Lj. 1983, pass.; GorLtk 7/1980, 199-202.

Plah.

PREMRL Radoslava Frančiška, por. PAHOR, kulturna delavka, r. 22. sept. 1921 v Šembidu pri Vipavi, zdaj Podnanos, živi v Trstu. Oče Franc, trgovec; po dovršeni realki v Lj. je moral prevzeti trg. podjetje, ker sta starejša brata izbrala intelektualni poklic; mati Silva Balanč iz Senožeč, učiteljica; brat Janko-Vojko, narodni heroj (gl. čl.). Po osn. š. v Šembidu je odšla 1931 v Gor. in končala 1937 trg. šolo, potem je pomagala doma v trg. in vodila knjigovodstvo. Po it. napadu na Jslo 1941 je vodila tudi trg. in skrbela za domačijo, ko so it. oblasti aretirale starše in brata Cirila (brat Janko je bil vojak na it. jugu, sestra Božena pa v Gor. v šolah). Jeseni 1941 je začela sodelovati z osvob. gibanjem, dala bratu Janku, ki je prišel pozimi

1941 na bolezenski dopust, potrebne informacije, da je prišel v stik s part., katerim se je pridružil na Svečnico 1942. Na večer velikonočne sobote 1942 ga je prvič in zadnjič videla kot part., ker so jo 11. apr. 1942 z očetom in materjo zaprli v gor. sodnijske zapore. Konec jun. 1942 so jo z materjo poslali v internacijo v Ome-gno (prov. Novara) in tu je ostala do jeseni 1943, ko je pobegnila in se vrnila na Vipavsko. Doma ni mogla živeti, ker so ji It. požgali dom, vendar pa se je takoj lotila kmetovanja. Starši, brat in sestra so se vrnilli poleti 1944. Konec 1943 je bila P-ova imenovana za učiteljico na part. eno-razrednici v vasicah Lože-Manče. V jeseni 1944 je organizirala pouk na enorazrednici v Pod-kraju, pozneje je do osvoboditve poučevala v Lozicah. V šol. letu 1945/46 je poučevala na osn. š. v Vipavi. 1947 je zapustila poučevanje in se zaposlila kot uradnica v Trstu, najprej pri UIVOD-u, pozneje pri pomor. agenciji Russo, na-zadnje pri Adriaimpex, od koder so jo odpustili spomladi 1954, ker je njen mož Boris Pahor za-čel 1953 izdajati neodvisno trž. kult. revijo Si-dro. - P-ova je že med vojno sodelovala s krat-kim življenjepisom o bratu Janku-Vojku za bro-šuro *Za Vojkom*. Od 1966, št. 2-3, do 1972, št. 36-37, pa je objavljala spomine na brata in dru-žino v reviji Zaliv pod naslovom *Moj brat Janko-Vojko*; v predzadnjem nadaljevanju je do-stavila »in njegova družina«. V delu je z veliko umetniško močjo predstavila brata Janka, s ka-terim sta bila že od otroških let zaveznika in zaupnika do konca, lepo je predstavila vso dru-žino in tragični konec sestre Božene, ki so jo ob umikanju četniki 30. apr. 1945 odpeljali, zabodli in ustrelili. Prav tako pa je natančno in verno prikazala razmere v domačih krajih in v inter-naciji. Delo bi zaslužilo natis v knjigi. Vrsto let sodeluje na RAITrsta pri liter. listih, prevaja pravljice (Gianni Rodari) in daljše tekste, zadnji njen prevod so spomini Renata Ferrarija *Fabia-nijevi iz Kobdila*. Prevaja tudi za revijo Zaliv, pri kateri je od 1971, št. 30-31, upravnica.

Prim.: Osební podatki.

Jem.

PREMRL Rafael (Rafko), duhovnik, šolnik, na-rodni delavec, r. 29. dec. 1906 v Vipavi, u. 7. jan. 1983 v Gor., pokopan v Vipavi. Oče Rafael, za-družni in prosv. delavec, mati Alojzija Novljan. Osn. š. je obiskoval v domačem kraju, gimn. v Škofovih zavodih v Šentvidu nad Lj. in matu-

riral 1925. Stopil je v gor. semenišče, a se je čez eno leto prepisal na Teol. fak. v Innsbru-cku, obiskoval nato Visoko šolo za zunanjo tr-govino na Dunaju in tam diplomiral. Vrnil se je ponovno v gor. semenišče in bil posvečen v duhovnika 14. jun. 1930. Prvo kaplansko služ-bo je opravljal v Cerknem in bil 1932 preme-ščen kot župnik v Žabnice, ki so takrat spadale pod gor. škofijo. Tu je ostal do 1940 in v tem času poskrbel, da so šolske sestre dobile svoj dom v Zabnicah in Beli Peči. V njegovo pristo-jnost je spadalo tudi svetišče na Sv. Višar-jah, ki ga je dal popraviti in poklical Toneta Kralja, da je poslikal cerkev. Tu so se poleti zbirali zavedni duhovniki in razni študentje, ki so staro božjo pot spremenili v center za narodno delo. 1936 je po odhodu župnika Vikto-rina Staniča (gl. čl.) prevzel še župnijo Ukve. Ko so se ob začetku druge svet. vojne razmere v Kanalski dolini zaostrele, je P. prepričeval prebivalce slov. narodnosti, naj ne optirajo za Nemčijo ali Italijo, ampak naj ostanejo v svo-jem kraju. Zaradi tega je postal tarča raznih napadov in 1940 so ga izgnali, ker »politično vznemirja ljudstvo«. Postal je župnik v Poljanah pri Opatiji v Istri, kjer je kmalu stopil v stik z aktivisti in partizani. Ko so part. sept. 1943 razorožili karabinjerje, so P. aretirali in ga in-ternirali v Argento blizu Ravenne, od koder se je kmalu vrnil. 5. dec. 1943 so ga ponovno are-tirali, peljali v Lovran, zaprli na Reki in po ne-kaj mesecih odvedli v Trst, kjer je bil najprej zaprt v Rižarni, nato v Coroneu. Tu je bil po atentatu na nem. oficirsko menzo vključen v seznam talcev, ki so jih apr. 1944 obesili v ul. Ghega v Trstu, a je po naključju ušel smrti zaradi primera homonimije. Odpeljali so ga v Dachau, kjer je bil v veliki skupini duhovnikov iz raznih evrop. držav. Tu so mu vcepili trop-sko bolezen, ki ga je potem še dolgo mučila. Po osvoboditvi je šel s slov. interniranci v Lj. in bil kot partizan mobiliziran. Ko je dobil 30 dni dopusta, je šel prek Opatije, Vipave in Bu-kovice v Gorico. Tu se je težko znašel, »ker se je v Dachau dokopal do novih spoznanj, ki jih je narekoval smisel za sožitje med razno-mislečimi, ... ker je tam spoznal, da bo treba po drugi poti, po tisti, ki jo je pozneje izbral papež Janez XXIII. in naslednji papež in zlasti 2. vat. koncil« (Premrlova izjava v oddaji Četr-tkova srečanja RAITrsta); ker je bil »prepričan, da je treba v nasprotnikih videti predvsem lju-

di, (se je) čutil v povojni Gorici, kjer so vladala huda politična nasprotja, nezaželen in bil večkrat napaden« (istotam). 25 let ni dobil cerkvene službe. Naselil se je pri bratu Stanku, župniku v Štmavru, se vpisal na Fak. za pol. vede v Trstu in tam diplomiral, nato opravil v Rimu še habilitacijo za poučevanje. Učil je 8 let na zavodu Malignani v Vidmu, 2 leti na zavodu Fermi v Gorici, nato na slov. višjih in nižjih sred. šolah v Gor., zadnji 2 leti do upokojitve 1975 na liceju Primož Trubar v Gor. Sestavil je *Zgodovino novega veka* za sred. š. (Gorica, ok. 1959, cikl.). Druga izdaja je izšla 30. avg. 1961, ravno tako ciklostilirana. Medtem je bil 1971 imenovan za župnika v Štmavru. Tu je dal prenoviti cerkev, ki jo je slikar Stane Kregar opremil s slikanimi okni, uredil za župniščem igrišče za mladino in pospeševal župnijsko in društveno aktivnost. Kot napreden duhovnik je pozorno sledil novim teološkim pogledom, gledal kritično na nekatera stališča Cerkve in bil včasih v odprti polemiki z gor. slov. kat. krogi.

Prim.: Žpk arhiv v Vipavi; M. Rener, Četrtekova srečanja, RAITrsta sept. 1979; pismo PDK 1. okt. 1979; mw (Marko Waltritsch), Umrl je dr. Rafko Premrl, PDK 9. jan. 1983 s sl.; KH (Kazimir Humar), Ob smrti Rafkota Premrla, KatG 13. jan. 1983 sl. s Trinkom; bp, Umrl je prof. Rafko Premrl, NL 13. jan. 1983; M. Rijavec, Moralni lik prof. Rafku Premrla, Izvestje drž. šol s slov. učnim jezikom v Gorici 1975-1985, 240-41 s sl.

ldt

PREMRL Stanko, glasbenik, skladatelj in orgelski virtuoz, r. 28. sept. 1880 v Šentvidu pri Vipavi (danes Podnanos) premožnemu kmetu Ivanu in Kristini Planinc, u. 14. mar. 1965 v Lj. Po osn. š. v domačem kraju je obiskoval klas. gimn. v Lj., na kateri je glasbo poučeval A. Foerster, hkrati pa šolo GM. Po maturi (1899) je stopil v bogoslovje in bil ordiniran (1903). Po enoletnem kaplanovanju na Vrhniki je šel na Dunaj nadaljevat študije. Prvi dve leti je študiral kontrapunkt in fugo, naslednji dve leti pa kompozicijo, vse pri R. Fuchs. V 3. in 4. letniku si je za glavni predmet izbral orgle pri Dietrichu. Po dveh letih je diplomiral iz orgel s »summa cum laude« in s srebrno kolajno (1908). Prva tri leta je bil vpisan tudi na muzikološkem odd. Filoz. fak. dunajske U. Istega leta je z odliko opravil drž. izpit iz glasbe (orgle in petje). Po vrnitvi v Lj. je bil imenovan v odbor Cecilijinega društva in prof. na Orglarski šoli

(OŠ). 1909 je v treh ključnih službah nasledil A. Foersterja: kot ravn. stolnega kora in organista, kot vodjo OŠ in kot ur. prilog Cerkvenega glasbenika (CG). Ko je bil leto pozneje glavni ur. Andrej Karlin imenovan za tržaškoprskega škofa, je P. prevzel vodstvo revije. Vse te službe je opravljal do začetka oz. konca druge svet. vojne. Obenem je učil petje v semenišču in po njeni ustanovitvi na Teološki fak.; prav tako harmonijo, orgle in oblikoslovje na konservatoriju in po njeni ustanovitvi na Akademiji za glasbo kot redni prof. za orgle do upokojitve 1945. P-ovo glasbeno delovanje lahko motrimo pod vplivom, ki ga je imel na slov. (cerkveno) glasbo. - A) Skladatelj: a) Cerkvene skladbe: 1) vokalne (z obvezno ali neobvezno orgelsko ali drugo instrumentalno spremljavo): latinske maše (*Missa in honorem s. Laurentii* 1901, s. *Christinae* 1904, *BMV Salutis infirmorum* 1914, s. *Josephi* 1921, s. *Nicholai* 1935, s. *Stanislai Kostkae* 1942, s. *Familiae* 1951, *BMV Immaculatae de Lourdes* 1958); maše za rajne (*Requiem* 1912 in drugih pet); slov. maše (*Pred stolom tvoje milosti* 1948, *Vstopna maša* 1952, *Uvodna maša* 1961, *Slovenska maša* 1962); mašne pesmi (10 mašnih pesmi, 1914, 10 mašnih pesmi, 1925, 4 mašne darovanjske, 1946, 4 mašne, 1948, 4 mašne, 1956); evharistične (13 obhajilnih, 1926, 12 *Tantum ergo*, 1919, 4 blagoslovne pesmi, 1947, 8 evharističnih, 1953); božične (10 božičnih, 1922, *Le spi*, 1927, *Božične skrivnosti* - 16 samospenov, 1928, dva graduala za božič, 1929, 9 božičnih, 1948, 8 božičnih, 1950, 6 božičnih, 1954); postne (*Slava sv. Križu* 1915, *Miserere* 1925, postne pesmi, 1948, 8 postnih, 1954, spevi za veliki teden, 1956); velikonočne (3 velikonočne, 1918, 4 velikonočne, 1946, velikonočni gradual s sekvenco, 1927, 4 velikonočne, 1948, 4 velikonočne, 1952, 4 velikonočne, 1954, 4 velikonočne, 1958); Marijine (12 Marijinih, 1900, 10 šmarničnih, 1916, *Marija, dobrotno nam ohrani dom in rod* 1919, *Godovnice nebeški Materi* 1919, *Hvalnice nebeški Gospe* 1927, 18 Marijinih, 1930, 10 Marijinih, 1948, 4 Marijine, 1951, 6 v čast Kraljici maja, 1952, 6 v čast Brezmadežni, 1954, 9 Marijinih, 1957, 4 Marijine, 1959, 4 majniške, 1959, 3 za Svečnico, 1960, 18 Marijinih, 1961); svetniške (*Himne v čast sv. Cirilu in Metodu* 1910, 20 svetniških, 1913, 4 v čast sv. Jožefu, 1957, 12 svetniških, 1960); priložnostne (*Pozdrav vladiki* 1928, *Tebe Boga hvalimo* 1933, 4 v čast Sv. Duhu, 1955); kantate (*Sončna pesem sv. Frančiška* 1916, *Kri-*

žu povišanemu 1933, *Sveta noč* 1950, *Brezmadežna* 1954) in oratorij (Sv. Jožef 1951); 2) orgelske skladbe: Dvanajst zbirk orgelskih skladb od 1912 do 1963, dva zvezka pastoral za orgle, 1955 in 1960, štiri skladbe, 1940, variacije na škroupovo papeško himno, 1942, na Lepa si roža Marija, 1952, na Nizko se kristjani, 1957, preludij in fuga v A-duru, 1943; b) Svetne skladbe: 1) za mladinske zборе (10 mladinskih, 1941, 20 mladinskih, 1960); ženske (štirje ženski zbori, 1925); moške in mešane zборе; 2) samospevi (3 samospevi za nižji glas in klavir, 1938, 3 samospevi za visok glas in klavir, 1940, 3 pesmi za glas in klavir, 1951, 6 samospevov za glas in klavir, 1960); 3) klavirske (sonatni stavek, 1941, tema z variacijami, 1940, variacije, 1964); 4) za orkester (scherzo, 1959, 4 pastore, 1964). - Poleg teh samostojnih izdaj je P. objavljajl v revijah (CG, Novi akordi, Glasbena zora, Zbori, Nova muzika, Pevec, Grlica, Naši zbori, Slovenska glasbena revija in tudi v neglasbenih revijah, npr. DS) in zbirkah, ki jih je uredil sam ali drugi glasbeniki (V. Vodopivec, *Božji spevi* 1929, *Gospodov dan* 1930, *Zdrava Marija* 1933). - P-ov umetniški razvoj je najbolj očiten v harmoniji. Ta lok se pne od prve (1900) do zadnje kompozicije (1964). Ločimo tri dobe ustvarjanja. Prva doba (1900-16) obsega študijska leta do *Sončne pesmi sv. Frančiška*, s katero sklene svoj glasbeni razvoj. V tem času je vodilna osebnost ne cerkv., temveč slov. glasbe sploh. V drugi dobi (1916-30) komponira svoje najboljše in najbolj značilne skladbe: ofertorij *Ascendit Deus*, velikonočni gradual s sekvenco, spremenljivi deli maše Kristusa Kralja, božična graduala in predvsem *Missa s. Josephi*. Značilnost te dobe je harmonska barvitost, ki se prevaja v alteriranih in vzporednih akordih. Tu je P. pravi postromantik z začetnimi prijemi impresionizma. Izrabi skoraj vse elemente tonalnosti, vendar se njenega obroča ne upa streti. Tretja doba (1930-65) gre do smrti; v njej komponira v slogu, ki ga je dosegel v prejšnji dobi, katerega pa tudi počasi zapušča. - P. je najplodnejši slov. skladatelj. Samo cerkvenih vokalnih skladb ima čez 1000, orgelskih pa čez 600. Njegove najbolj uspešne skladbe bi bile naslednje: a) cerkvene: 1) ljudske pesmi: *Do Marije, Kristus je vstal, Kristus Kralj, O srečni dom nad zvezdami, O sveti Jezusov rednik, Pozdravljena Mati dobrega sveta* (v G), *Tebi večni Bog nebeški*; 2) rbovorske: *Bodi pozdravljena, Danes odprto je sve-*

to nebo, Danica svetila, Dete je mati v jasli dala, Dvigni pesem glase svoje, Jezus premagavec groba, Le spi, Ozri Srce se na gorje, Poglej na nas z višave, Poglejte duše, Pozdravljena Mati dobrega sveta (v F), *Pozdrav z neba, Pred tvoj oltar, Sem kakor oljka, V deželi daljni jutrovi, Veliko noč praznujmo, Za gore že sonce hiti, Z glasnim šumom s kora, Življenje novo se budi*; 3) orgelske: Preludiji in fuge, Pastore, Variacije in druge; b) svetne: *Zdravica*, ki velja za najboljšo uglasbitev tega Prešernovega besedila. - B) Ravnatelj stolnega kora. S to službo je vplival na razvoj slov. cerkv. glasbe. Najprej z interpretacijo del. S tem zborom je izvajal svoja in dela drugih avtorjev. Ustvaril je »Premrlovo šolo interpretacije«, kjer sta igrali glavno vlogo ne le agogika in dinamika, temveč tudi prava deklamacija, ki daje petju bistvo prave interpretacije. Ni pa vplival le z interpretacijo, temveč tudi z izborom skladb. Ko je prevzel stolni zbor, je bil njegov repertoar skoraj izključno cecilijanski. S pravilnim izvajanjem »modernih« skladb je usahnil prenekateri predsodek. Ni zapostavljajl starejših skladb, če so le imele umetniško vrednost. - C) Organist. Nemogoče je popisati vse njegovo delo v vlogi organista lj. stolnice skozi 31 let. Poleg rednega dela je prirejal orgelske koncerte v stolnici in drugod. Ni bil pa le dober interpret, temveč tudi odličan improvizator. Moč njegovih improvizacij je bila v slogu, v katerem igrata melodija in harmonska barvitost glavno vlogo. - D) Prof. in vzgojitelj. Dolgi 32 let je vodil OS. Po gojencih te šole ni vplival le na cerkv., marveč na slov. glasbo sploh, saj so bili ti organisti pionirji slov. glasbe na deželi. 1925 je pripravil nov učni program, ker stari ni več ustrezal zahtevam časa. Bolj kot ravn. je vplival na učence kot prof., predvsem kot prof. harmonije, ko jim je neposredno prenašal svoj slog. - E) Urednik. Najširši krog je zajel, čeprav le posredno, kot ur. liter. dela in glasb. prilog CG, kakor tudi kot pisec člankov in razprav. Ko je revija pod njegovim urednikovanjem preživela apologetično dobo, je začela objavljajl temeljito zasnovane strok. članke in razprave z raznih področij slov. glasbe. Znał je pritegniti k sodelovanju veliko najpomembnejših glasb. osebnosti svojega časa. Razvoj pa so doživele pod P-ovim vodstvom tudi glasb. priloge. Tako se je idejna rast v knjižnem delu dopolnjevala z novejšimi skladbami. Uredil je tudi naslednje zbirke: *Slav-*

va Brezmadežni 1911, *Slava presv. Evharistiji* 1914, *Cerkvena pesmarica za mladino* 1916, *Cerkvena ljudska pesmarica* 1928, *Cerkveni moški zbori* 1929, *Božične starejših slov. skladateljev* 1923 (z J. Sicherlom), *Velikonočne starejših in novejših skladateljev* 1923 (z J. Sicherlom). - F) Pisec člankov. Največ jih je objavil v CG. Obravnaval je vse strok. probleme slov. cerkv. glasbe, poročal o novostih, o sodobnih in drugih cerkv. skladbah ter o domačih in tujih skladateljih, seznanjal je s koncertnim življenjem v Lj. in Sji, ocenjeval skladbe domačih in tujih skladateljev (preko 500 ocen). Pisal pa je tudi v druge revije: DS (o Sattnerjevi Assumptio 1912, Zagovor slov. moderne glasbe, 1917), BV (Ob 30-letnici Piļevega Motuproprija in obnovi tradicionalnega korala), Pevec, Slovenec in skoraj vse članke o glasbenikih v SBL. - P. je največja cerkvenoglasbena osebnost 20. stol. Cerkv. glasbo je rešil cecilijanskih vezi, s svojimi skladbami ji je vpeljal novejšje glasbene izraze in jo vsestransko temeljito prenovil, da je mogla stopiti v korak z evropsko glasbo.

Prim.: a) Publikacija o Premrlu: E. Škulj, Stanko Premrl - cerkveni glasbenik, Lj. 1981; b) Članki oz. razprave o Premrlu: Cvetko D., P. S., MGG X, 1611; Isti, P. S., MuzE III, Zgb 1977, 125; Faganel T., Premrlov Cerkveni glasbenik, CG 73 (1980), 62; Ferjančič F., K 25-letnici msgr. Premrlovega uredništva, CG 59 (1936), 40; Kimovec F., Msgr. S. P., S 31. nov. 1940; Isti, Msgr. S. P. 50-letnik, S 28. sept. 1930; Koporc S., Premrl in slov. cerkv. glasba, CG 53 (1930), 141; Pfeifer V., Gospodu monsignorju St. P. za peti decenij, Z 6 (1930), 35; Snoj V., Sedemdesetletnica St. P., SGR 1 (1951), 8; Škulj E., Las misas de Stanko Premrl, Roma 1972 (rkp.); Isti, St. P. - ob desetletnici smrti, Družina 24 (1975), 11-12; Tozon M., Moji spomini na Premrla, CG 70 (1977), 20; Trošt J., St. P. - liturgično glasbeni vzgojitelj, CG 69 (1976), 95; Ukmar K., St. P., Delo 18. mar. 1965; Ukmar V., Obisk pri skladatelju St. P., NZ 15 (1960), 25; Zabret F., St. P., P 1 (1921), 9; Cerkvena glasba med Slovenci, Oznaniilo 5 (1951), 21; Msgr. St. P., Družina 14 (1965), 77; c) Članki in knjige, ki tudi govore o Premrlu: Ačko F., Vita e opere di Ugolino Sattner, Roma 1952 (rkp.); Cvetko, Stoletja..., Lj. 1964; Isti, Zgod. glasb. umetnosti na Slovenskem I-III, Lj. 1958-60; Hoefler J., Idejno izoblikovanje cecilijanskega gibanja na Slovenskem, Kron 15 (1967), 46; Škulj E., Bibliografsko kazalo CG, Lj. 1978; Isti, Kazalo slov. skladb, ocenjenih v Sveti Ceciliji, CG 72 (1979), 84; Isti, Sodelovanje slov. glasbenikov pri Sveti Ceciliji, SC 48 (1978), 133; Špendov V., Organ music in Slovenia, Lemont 1973; Trošt J., Kompozicijske tehnične lastnosti skladb, objavljenih v CG, CG 72 (1979), 74; SBL II, 490-91; Trobina, 145-52 s sl. Škulj

PREMROU Branko, pravnik in strok. pisatelj, r. 16. jan. 1909 v Gor., u. 12. nov. 1986 v Lj. Oče Rihard Svetoslav iz Trsta, zadružni strokovnjak in pisatelj (gl. čl.), mati Alojzija Helena iz Gor., gospodinja. V Lj. je dovršil osn. š. na Ledinu (1915-20), klas. gimn. (1920-29) in Pravno fak. (1929-34). Služboval je: avskultant pri okraj. sod. v Tržiču (1934-35), odv. priprav. pri dr. Vovku na Jesenicah in pri dr. Benkoviču v Lj. (1935-39), odv. v Kočevju (1940-8. sept. 1943), na prisilnem delu v Salzburgu (1. jan. 1944 - avg. 1945), preds. komisije za vojno škodo PNOO Ajdovščina (1945), namestnik načelnika Odd. PNOO za trgovino Št. Peter na Krasu (zdaj Pivka) in podpreds. planske komisije PNOO Ajdovščina (1945-47), načelnik Odd. za statistiko Min. za lesno industr. v Lj. in šef. komercialne Uprave gozd. gosp. v Lj. (1947), na Min. za lesno industr. in gozd. v Lj. načelnik eksportnega odd., vodja dispečerske grupe, planer materialne bilance in dir. nabavnega podjetja (1947-51), Glavna uprava SRS za vodno gosp. - sekretar (1951-52), Zavod za nizke gradnje - sekretar (1952-53), Rep. sekretariat oz. sekretariat Izvršnega sveta za zakonodajo - svetnik (1953-63), prav tam rep. sekretar (1963-72). Ob tem je veliko javno deloval: kot dijak in mladenič je deloval pri Sokolu, pri plavalnem društvu Primorje in pri lj. gozdoznikih. Ukvarjal se je z glasbo in igral klavir, gosli, kitaro in trobento, vodil tamburaški zbor PD Vodnik v Šiški (Lj.) in neki c. pev. zbor. Med vojno je deloval v terenskem in rajonskem odb. OF v Kočevju, bil nekaj časa v Zapadno-dolenjskem odredu, ob kapitulaciji It. v pravnih vrstah OF in kot branilec na kočevskem procesu od 9. do 11. okt. 1943, na katerem so sodili 21 organizatorjev in poveljnikov vaških straž in plave garde, ki so jih zajeli v Turjaku in Grčaricah. Dec. 1943 so P. zaradi izdaje ujeli Nemci in obsodili na smrt, ob part. napadu na Kočevje pa so ga porabili za parlamentarca za pogajanja s part., zato so ga pomilostili in poslali na prisilno delo v Salzburg. Tudi tu je sodeloval pri organizaciji in vodstvu odb. OF, kasneje jsl. komiteja, kjer je bil tajn. in vodil obveščevalno službo. Po vojni je bil na Primorskem član komisije za prevzemanje cone A od Anglo-Amerikancev. Pozneje je imel še vrsto drugih funkcij, izmed katerih so bile najvažnejše: kot prisednik je sodeloval v arbitražnem svetu, kasneje pri Višjem gosp. sodišču SRS; podpreds. rep. komis. za investicijske programe; sodelovanje v raznih

ured. odb. (GospV, Javna uprava, Pravnik, Občan - 1957-83); v svetu Radia Lj. (1958-60); član oz. sekretar ustavnih komisij (1962-71); v svetu za vodno gosp. SRS; v raznih komisijah. - P. je v nižji gimn. urejal, pisal in izdal razr. list *Svit* (1923-24), kasneje je kot gozdovnik napisal in objavil razne članke o gozdovništvu v revijah oz. posebnih izdajah Gozdovnika, Jsl. srednješolca in PV (1927-29). 1931 je dobil Svetosavsko nagrado za delo *Institut dispencij po pravu vzhodne in zahodne Cerkve*. 1947 je objavil več člankov s področja gosp. v časopisu Primorska borba v Ajdovščini. Z letom 1953 so se začeli pojavljati številni članki, razprave in študije s pravno problematiko v Ljudski upravi, kasneje preimenovana v Javno upravo, v Občanu, Vprašanjih naših dni, Delu, Novi proizvodnji, Pravniku, zgb. Informatorju idr. Najvažnejše razprave so: *O lastnini in priposestevanju vodnih zemljišč* (Ljud. uprava 1953, št. 10); *Agrarne skupnosti* (prav tam 1954, št. 1); *Še o premoženju agrarnih skupnosti* (prav tam 1954, št. 8); *Varstvo voda pred odplakami* (s potovanja po Avstriji) (prav tam 1959, št. 1/2); *Lastnina v novem ekonomskem sistemu* (Pravnik 1962, št. 11/12); *Pravna osebnost pripada izključivo podjetju* (Informator, Zgb 19.XI.1968, št. 1531); *Advokatura postaje društvena služba a advokat društveni radnik* (prav tam. 28.XI. in 2.XII.1964, št. 1119 in 1120); *Zemljiška politika* (Pravnik 1972, št. 1); *Varstvo okolja* (Nova proizvodnja 1972, št. 1). Izdelal je številne pravne študije o polit., gosp. in prav. sistemu za IS in Skupščino SRS, ki niso bile objavljene. Za Mednar. simpozij Die Zukunft der Alpen v Trentu 1974 je pripravil referat *Ein Bericht über die rechtlichen Grundlagen der Alpenen Weltprobleme in Jugoslawien*, objavil ga je v Alpeninstitut für Umweltforschung, München, dec. 1975, pod naslovom Internationale Symposium »Die Zukunft der Alpen«, Trient 1974, »Dokumentation ausgewählter Beiträge«. - P. je vse življenje razumel pravo kot sistem norm, ki naj dajejo človeku zagotovilo, da se bo v zgod. lahko zmeraj bolj uveljavljal kot svobodna, demokratična in enakopravna osebnost. Prava ni razumel kot neko abstraktno znanost, ampak le v normah izražen zgod., polit. in gosp. sistem. Vendar pa je v pravu nekaj — kar se postopoma uveljavlja že od Babiloncev pa do danes (čeprav ga včasih zgod. vleče tudi nazaj) — to je, postopno, zmeraj širše uveljavljanje človeka kot svobodnega bitja, ki mu je

cilj življenja zmeraj večja enakopravnost vseh na vseh področjih življenja. Da bi to idejo o pravu uresničil, se je po svojih močeh trudil od mladeniških let dalje. Za svoje delo je dobil več odlikovanj in priznanj: red dela II. reda; red zaslug za narod s srebrnimi žarki; red republ. s srebrnim vencem; red dela z rdečo zastavo; zlata značka železn. gosp. Lj.; odlikovanje Zveze društev pravnikov v gosp. Jsle.

Prim.: Osebn. podatki 19. mar. 1984 (arhiv PSBL); Ob 70-letnici dr. B.P., podpis »Sodelavci v sekretariatu za zakonodajo« (= dr. Jan. Smidovnik), Pravnik 1978, št. 10-12, 389-90; Kojevo 2, 842; po kočevskem procesu Slov. dom 18. dec. 1943, S 13. jan. 1944; slike: Vprašanja naših dni, Lj. 10. jan. 1963; Delo 23. dec. 1965 in 17. jan. 1969; sodelavci na rep. kom. za zakonodajo, B.P., Delo, 21. nov. 1986 s sl. Jem.

PREMROU Miroslav, zgodovinar, r. 4. nov. 1871 v Gor., u. 5. mar. 1944 prav tam. Oče železniški uradnik Ljudevit (udeleženec vojaške ekspedicije nadvojvode Maksimilijana v Mehiki), mati Josipina Vilhar, hčerka pesnika Miroslava. Osn. š. in gimn. je obiskoval v Gor. (matura 1890). Potem je študiral pravo na Dunaju in v Gradcu. Kot koncipient pri notarju dr. Pučku v Krškem se je seznanil z Marijo Mencinger, hčerko pisatelja Janeza. 1898 se je z njo poročil, a je že 1902 postal vdovec. Iz Krškega se je preselil v Gor. (delal je v pisarni notarja Kavčiča). Od 1900 dalje je bil notar v Kobaridu in opravljal notarske posle tudi v Tolminu in Bovcu. 1915 ga je ob smrti sina prizadela lahka možganska kap, od dec. 1915 je živel v Rimu in tu ostal tudi po okrevanju vse do jul. 1924. Iz Rima je prišel v Trst, se preselil nato v Gor., kjer se je 1927 ponovno poročil z Antonijo Hribar (sestra gor. trgovca). V Gor. se je povsem posvetil študiju, zadnja leta mu je pešal vid in sluh, nazadnje je popolnoma oslepel. - P. je v javno življenje na Gor. stopil v študentovskih letih, sploščka je deloval v društvu Sloga, ob razkolu 1899 se je odločil za dr. A. Gregorčiča. Delal je v tedanjih gor. slov. organizacijah (v odb. Centralne posojilnice itd.). P-jev dnevnik, ki ga je pisal med 29. sept. 1893 in 19. nov. 1894 je zanimiva podoba gor. slov. razmer (objavljen v JKol 1974, 1975, 1976). P. je zelo zgodaj pričel publicistično delovati. Prvi članek je objavil v LZ že 1892 (o Juriju Juričiču), tudi kasneje se je v reviji še oglašal. Že prve objave in dnevnik kažejo na P-jevo izredno zanimanje za arhivsko gradivo (v dnevniku pograja S. Rutarja, ker ni

rabil arhiv. gradiva pri pisanju zgod. Goriške; opisuje svoje vtise ob obisku nekaterih nahajališč arhiv. gradiva itd.). Očitno mu je notarska praksa ponudila dovolj priložnosti za zbiranje arhiv. gradiva pri privatnih imetnikih. To lahko sklepamo tudi že po bežnem pregledu njegove zapuščine, ki je še vedno neurejena v Lj. Narodnem muzeju. Po nekaj objavah v LZ in SS (1893-94) je za dalj časa opustil pisanje. 1919 je v Lj. objavil knjigo *Monimenta slavenica. Petit choix tiré de la collection des documents recueillis et annotés par Miroslav Premrou notaire à Kobarič et Bovec*. P-jeva knjiga je zbirka dokumentov in odlomkov iz literature, z njo se je vključil v takratno polit. gibanje ob določanju meja slov. ozemlja v okviru nove jsl. države, dokazujoč slovansko in slov. prisotnost že od najstarejših dob dalje. Fr. Ramovš (LZ 1919) je knjigi očital diletantizem. P. je odgovarjal (S 12. nov. 1920), da mu nihče ne more zabraniti, če utemeljuje avtohtonstvo Slovanov. Knjiga je že deloma sad P-jevih raziskav v rimskih arhivih in lastnih spoznanj o tem, kako malo It. poznajo slov. razmere. Delo v rimskih arhivih, predvsem v vatikanskih (*V Rimu sem našel dosti prilike, da razširim in poglobim svoje "diletantstvo" Posečal sem redovito dve leti pravno in filozofsko fakulteto ter sem vzporedno, in kasneje izključljivo, ves svoj prosti čas prebil v raznih bibliotekah in arhivih.*), je P. ponudilo mnogo gradiva za kasnejše objave. Med leti 1920 in 1933 je v znanst. publikacijah objavil vrsto člankov, ki so predvsem objave arhiv. gradiva, pomembnega za cerkv. zgod. slov. in jsl. dežel zlasti v 16. in 17. stol. Preko 20 člankov je izšlo v *Archeografo Triestino*, *StudG*, *ČJKZ*, *GMDS*, *Archivium Franciscanum historicum*, *Arhiv za arbanasku starinu* (Bgd), *Scuola cattolica* (Milano) itd. Največ P-jevih objav je posvečenih protireformacijskemu času na Slov., sicer pa je pisal tudi o cerkv. razmerah v Bosni in Hercegovini, o armenski koloniji v Bgdu, o cerkv. razmerah v Dalmaciji. Posebej se je dotikal tudi gor. in tržaške zgodovine in objavil v prevodu listinsko gradivo o velikem tolminskem kmečkem uporu 1713 (Edinost 1926, št. 42, 52, 72, 76, 81) iz gor. pokrajinskega arhiva. Raziskoval je zgod. kmečkih upornih gibanj na Gor., kar kažejo zapisi v njegovi zapuščini. Kakih 10 razprav je zapustil neobjavljenih. Kot zgod. in zbiralec arhiv. gradiva je P. samosvoja pojava, ki bi jo kazalo do dna preučiti, za kar nudi lepo

priložnost njegova zapuščina. Opozarjal je na bogato gradivo vatikanskih arhivov, vendar ni med Slovenci do danes še nihče sprejel njegovih opozoril in skušal nadaljevati dela, ki ga je začel.

Prim.: SBL II, 492-93 in tam navedena liter.; S 12. nov. 1920; JKol 1974, 159-65; 1975, 157-63; 1976, 241-52; B. Marušič, *Primoški čas pretekli*, Koper 1985, 320-33; Veliki tolminski punt leta 1713, Tolmin 1973, 16, 37, 40, 70-71.

B. Mar.

PREMROU Rihard Svetoslav, združni strokovnjak in pisatelj, r. 3. sept. 1879 v Trstu, u. 20. febr. 1935 v Tržiču na Gorenjskem, pokopan pri Sv. Križu v Lj. Oče Peter iz Razdrtega (r. 1840), po zgraditvi železnice se je preselil v Trst, kjer je bil fijakar, u. v Gor. 1913; mati Katarina Konjedic iz Deskel (r. 1850), gospodinja, u. v Lj. 1924. V Trstu je dovršil osn. š., pet razr. gimn., trg. akademijo in enoletni tečaj za drž. računovodstvo. 1898 je dobil službo knjigovodje pri mizar. podj. Iv. Doljak v Solkanu, 1900 podobno mesto pri Gosp. zvezi v Lj., vendar je že proti koncu leta odšel za knjigovodja h Kmet. društvu v Šempeter pri Gor. 1901 je postal združni revizor pri Centralni posoj. v Gor., ki je začela delovati 31. maja 1900. Ustanovili so jo pristaši dr. A. Gregorčiča in dr. Jos. Pavlice proti liberalni Goriški ljudski posojilnici in Trgovsko-obrtni zadrugi. 1905 je P. postal uradni vodja in revizor Goriške zveze gospodarskih združenj in društev v Gor., ki so jo ustanovili isti ljudje kot Centralno posoj. 28. dec. 1903. Leta 1907 je odšel v Lj. za tajn. in revizorja Zadrugne zveze, vendar se je že 1908 vrnil h Goriški zvezi, kjer je bil ravn. in revizor do 1920, ko je moral zaradi polit. razmer zapustiti Gor. Nato je bil prokurist centrale Jadranske banke v Lj. do 1926, a 1928 je prevzel službo ravn. tovarne čevljev Peko v Tržiču na Gorenj., kjer je ostal do smrti. - P. je veliko strok. pisal in javno deloval. Kmalu po prihodu v Gor. je izdal knjigo *Navod za poslovanje slov. raiffeizenskih posojilnic* (Gor. 1902, samozal.), ki je bila v veliko pomoč podeželskim posojilnicam na Gor., kjer je do 1914 delovalo 86 slov. posojil. zadrug. Knjiga je prinesla P. velik ugled med Slov. in v uradnih krogih. Pomagala mu je, da je bil 1905 imenovan za sodnega združ. revizorja za okrož. sodišče v Gor. in za trgov. in pomor. sodišče v Trstu. Ko je bil 1907 revizor Zadrugne zveze v Lj., je opravljal enake posle za sodni okrožji

Lj. in Novo mesto. Pri okraj. in okrož. sodniji v Gor. je ponovno opravljal sodno-izvedenske posle v civilnopravnih in kazenskih zadevah. 1906 je bil delegiran v širši odb. za mednar. zadr. kongres na Dunaju, o katerem je napisal daljše poročilo z zgod. slov. zadr. zadr. deloma v tedniku Gorica, celotno pa v knjižici *Vtisi s prvega zadr. shoda na Dunaju leta 1906 z ozirom na slov. zadr. zadr.* (Gor. 1907). 1908 se je udeležil kot delegat Poljedel. ministrstva mednar. zadr. kongresa v Piacenzi; v letih 1909-20 je bil zastopnik gor. dežel. odbora v kuratoriju zavoda za pospeševanje obrti v Gor.; 1910 je bil z ministr. razpisom imenovan za predavatelja iz zadr. zadr. tečajih za osnovnošol. učiteljstvo, ki so zaporedoma potekali nekaj let pred prvo svet. vojno v prostorih nekdanje slov. dežel. kmet. šole v Gor. Poleg tega je poučeval trg. predmete v Šolskem domu in v Trg. društvu, predaval o zadr. v gor. bogoslovnem semenišču in v nekaj letih vzgojil vrsto večših delavcev na polju lepo se razvijajočega gor. zadr. zadr. Na prošnjo škofa A. Mahničja je pred prvo svet. vojno organiziral zadr. tudi po Kvarnerskih otokih. 1915 se je ob izbruhu vojne z It. umaknil v Lj. in bil odb. Posredovalnice za gor. begunce. 1917 ga je namestništvo v Trstu imenovalo za člana dežel. gosp. sveta za obnovo gor. dežele; člani sveta so bili še dr. Al. Franko, I. Berbuč, dr. Ign. Kobal, dr. J. Krek in dr. K. Triller. P. je izdelal razpravo za dunajski parlament in v njej strok. obdelal vso gosp. in polit. zgod. Prim., Trsta in Istre (kopijo je izročil sin dr. Branko GorMuz). Ob prevratu je prišel kot blag. v gor. Nar. svet, v katerem so bili še dr. K. Podgornik, I. Berbuč, dr. Peter Medvešček, dr. Dinko Puc idr. V Lj. je deloval po letu 1920 v Zvezni tiskarni in knjigarni, kjer je osnoval Splošno knjižnico. Med 1923-27 je bil preds. društva lastnikov tiskarn za Sjo, član gremija tiskarnarjev, ud. raznih tarifnih odsekov skupne tiskarske organizacije, med drugim ud. tarifnega razsodišča. 1926 ga je predsedstvo dežel. sodišča imenovalo za sodnega izvedenca za splošno, trg., industr. in zadr. knjigovodstvo pri lj. dežel. sodišču. 1927-28 je vodil pod imenom Revorga lastno izvedeniško pisarno, ki je med drugim opravila mirno likvidacijo Slovenske banke. - Poleg že omenjenih knjig je B. priobčil v DS 1906 *Dvojno knjigovodstvo in njegove oblike*. Mnogo njegovih strok. člankov je izšlo v Narodnem go-

spodarju (NGp), glasilu Zadr. zveze v Lj., zlasti v dobi od maja 1907 do mar. 1908, ko ga je urejal. Sodeloval je pri Bančnem vestniku, dr. Gregorčičevi Soči, Mahničevem Pučkem prijatelju in gor. Primorskem gospodarju. Za Gabrščkove Goriške Slovence je napisal obširno študijo o zadr. zadr. in denarstvu na Prim., a je ostala v rkp. Kot človek je bil srčno dober, resen in silno delaven. Njegova največja zasluga je, da se je zadr. zadr. tako razcvetelo na Goriškem. Z vso strok. pripravljenostjo se je lotil obnove porušene Goriške, a so mu polit. razmere preprečile uresničitev načrtov. Imel je ogromno knjižnico (preko 3000 knjig), med drugim vse, kar je zgod. in zemlj. Primorske izšlo po Paolu Diaconu v ital., nem., slov. in lat. Ko se je preselil v Tržič in ni dobil za knjižnico posebnega prostora, jo je pustil v zabojih na podstrežju tovarne čokolade v Lescah. Tam so se knjige porazgubile, ker so jih odnašali vsi. - Sin dr. Branko, pravnik (gl. čl.).

Prim.: SBL II, 493 in tam navedena lit.; Mar. Waltritsch, Slov. bančništvo in posojilništvo na Goriškem, Gor. 1982, pass.; podatki sina dr. Branka 4. apr. 1984 (arh. PSBL).

Jem.

PREMRU Jožef, šolnik in jezikoslovec, r. 19. apr. 1809 v Vrhpolju pri Vipavi, u. 20. avg. 1877 v Gradcu. Oče Janez, kmet, mati Ana. O študiju ni znano. Bil je prof. v Celju in Gor., 1851-60 rav. velike gimn. v Zgbu, 1860-74 rav. gimn. v Celju, kot upok. je živel v Gradcu. Ob odhodu iz Gor. so se njegovi učenci poslovili od njega s pesmijo, natisnjeno v N 1851, 189, v kateri ga imenujejo zvestega sina Slave, svojega preljubznivega očeta in vedno prijaznega svetovalca. Za njegovega rav. v Celju so mogli slov. gimnazijci ustanoviti svoje društvo Besedo (1873). V Zgbu se je spremenil po Trdinovih besedah »v zakrknjenega nem. birokrata, vajenega nem. uradovanju in pogovoru«, vendar se mu ne more očitati »nemškutarskega fanatizma«. O hrv. je bil prepričan, »da se še ni dovolj razvila, da bi se mogla rabiti s pridom v gimnazijah... kako silno so se povzdignile na Hrv. sred. šole, odkar je zavladal v njih nem. jezik« (Bahovi huzarji in iliri, ZbD III, 393). O hudem nemškutarstvu govorita hrv. zgod. R. Horvat (Povjest Hrvatske, 559) in A. Cuvaj (Gradja za povj. školstva II, 562; IV², 235, 401), drugačnega mnenja je E. Lilek v knjigi Slov. v tujini službujoči šolniki (II, 44-52). Da je bil v Gor. zaveden Slov.,

kaže tudi to, da je napisal tretji priročnik slov. jezika za It. in Nem. (prva dva sta napisala It. Alasia da Sommaripa, Vocabolario italiano e schiavo, Udine 1607; Vincenzo Franul de Weisenthurn, Saggio grammaticale italiano-cragno-lino, Tr. 1811). Naslov P-eve knjige je: *Nuova raccolta di dialoghi italiani, tedeschi e sloveni - Neue Sammlung... - Nova nabéra laških, nemških in slov. pogovorov* (Gor. 1850, 255 str.). V uvodu pravi, da je postala slov. dandanes zelo potrebna in da bi olajšal It. in Nem. njen študij, je sestavil po najboljših vzorih zbirko teh razgovorov v treh jezikih. Prave slovnice je le tri strani, kjer govori o črkah in njihovem izgovoru, nato našteva na 117 str. dosti besed, predvsem glagolov in dela z njimi kratke stavke v pripovedni, nikalni, vprašalni in velelni obliki; v drugem delu je 48 krajših pogovorov; vsa knjiga je natisnjena v treh kolonah. Doživela je velik uspeh, ker so jo sedemkrat natisnili (1850, 1865, 1882, 1892, 1900, 1905, 1910). Tretji natis je izboljšal in razširil duhovnik Ivan Rejec (Šebrelje pri Cerknem 1838 - Doberdob 1880, gl. čl.) in spremenil naslov v *Laški, Nemški in Slovenski pogovori*. Naslednji natisi se drže Rejčevih izboljšav, peti izdaji pa je založnik dodal »kratko slovnico slov. jezika«. - P. je bil ud. Zgod. društva za Štajersko, Koroško in Kranjsko ter Kmetijske družbe v Gor.

Prim.: SBL II, 493-94 in tam navedena liter.; J. Trdina, Bachovi huzarji in iliri, ZbD III, Lj. 1951, 393, 428, 463, 607; M. Jevnikar, Le grammatiche della lingua slovena per gli italiani attraverso i secoli, Il Mondo slavo, III, Padova 1971, 95-114, in v A. Kacin, Grammatica della lingua slovena, Lj.-Trst 1972, Prefazione, 5-14; žup. arhiv Vrhpolje.

Jem.

PREMRU Lado (Vladimír), kulturni in prosvetni delavec, r. 12. jul. 1912 v Novem mestu, kjer je bil njegov oče Anton, mizar iz Razdrtega pri Postojni, dve leti zaposlen pri gradnji železnice, mati Karolina Frankovič iz Boke Kotorske, gospodinja, živi v Trstu. Osn. š. v Razdrtem (1918-26), krojaški vajenec in pomočnik v Postojni (1926-31), tu je dve leti obiskoval večerni tečaj obrtne šole (1927-29). 1931 je prišel v Trst in delal v nekaterih krojaških delavnicah, 1933 se je osamosvojil in delal v Ul. Ferriera, nato v Ul. Ginnastica do upokojitve 1974. V Trstu je vsak prosti trenutek posvetil lastnemu izobraževanju in si kot samouk nakopičil znanje zlasti s področja slov. književnosti. Knjige so ga

zanimale že v rani mladosti in je prebral vse, kar je dobil v knjižnici gasilskega društva v Razdrtem. V Trstu si je počasi nabavil zelo dragoceno zasebno knjižnico v zamejstvu, v kateri ima redke prvotiske: del Dalmatinove Biblije, prvo in drugo izdajo Prečernovih Poezij, prvo izd. Krsta pri Savici, Kranjsko čbelico, Vodnikovo Pismenost, Ciglerjevo Srečo v nesreči, celotnega Levstika, Jurčiča, Gregorčiča, Cankarja in druge člane moderne, Stritarjev Dunajski Zvon, ves LZ in druga dela do sodobnosti. Ima tudi urbar iz 1690, ki mu ga je odstopil zadnji lastnik Rossettijevega posestva v Razdrtem. Takoj se je vključil v šentjakobsko slov. družbo, ki se je zbirala v gostilni Jadran in prepevala, dokler se je dalo. Sodeloval je v c. pev. zboru pri Sv. Jakobu, ki ga je najprej vodil kpl. I. Omersa, od božiča 1933 pa Vlado Švara in ga dvignil v enega najboljših zborov na Prim. 1938 so ustanovili iz c. pevcev in drugih Narodni zbor. Ta zbor je priredil več izletov v Soško dolino, Idrijo, Vipavo, k Sv. Luciji idr., da je širil slov. pesem. Naštudiral je Kovačevega študenta in ga uprizoril na Lovcu (Trst) v dvoranci Gerdolove gostilne, 1939 je priredil v svoji dvoranci v ul. sv. Frančiška javni koncert, mar. 1940 drugega in zadnjega pred vojno. Začela se je vojna, z njo aretacije in konfinacije: med prvimi je bil konf. zborovodja Švara, od 17. jun. do 10. sept. 1943 je bil zaprt v Coroneu P., ker je na svojem domu sprejemal aktiviste OF. Takoj po vojni je začel pev. zbor ponovno delovati in kot prvi je nastopil na slov. radijski postaji že 12. maja. Zbor je postal v jeseni 1945 sestavni del šentjakobskega PD Ivan Cankar, v okviru katerega je bila ustanovljena tudi dramska skupina, tamburaški zbor in knjižnica, za katero je P. prispeval nad sto knjig iz svoje knjižnice. V okt. 1947 je začelo društvo izdajati svoje glasilo Cankarjev listič. Urejal ga je P. in pisal Kotiček za smeh s prirojeno šaljivostjo in satiro. Ko je društvo prenehalo z delom, je P. pristopil k zboru Jacobus Gallus. Bil je tudi prvi preds. po vojni ustanovljene Ljudske knjižnice v Ul. Geppa. - P. je napisal celo vrsto člankov v PDK o slov. pisateljih in pomembnejših kult. dogodkih, da jih je približal bralcem; rad je posvetil tudi v manj znane dogodke. Posegel pa je tudi v zgod., npr. *Nečloveška faš. mučenja in brezmejna vera v svobodo* (19. jul. 1973). Važni so tudi članki v JKol, npr.: *Spomini na stoletnico Gregorčičevega rojstva* (1973),

Majhni dogodki izza velikih dni (1974), *Slov. pet-je pri Sv. Jakobu* (1976), *Prepoved slov. pridig in petja pri Sv. Justu leta 1891* (1980). Pisal je tudi v trž. revijo Dan. V PDK sta izšla dva njegova izvirna soneta o Prešernu: *Prešernu v grob* (9. febr. 1964) in *Za Prešernov dan* (8. febr. 1970) (omenjena v Prešernovi Bibl., 345). Za svoje kult. delo je dobil Trubarjevo diplomu Zveze kult. organizacij Sje (22. nov. 1982). SKGZ v Trstu pa mu je 15. dec. 1985 podelila Plaketo boja za dolgoletno publicistično delo in aktivnost v korist Slovencev na Tržaškem.

Prim.: Vprašalna pola; J. Koren, Ob 60-letnem življenjskem jubileju L. P., PDK 14. jul. 1972 s sl.; Olga Ban, O kult. in društvenem delu od leta 1927 do danes (pri Sv. Jakobu), Sv. Jakob, Trst 1980, 218-39; Prešernova Bibl., 345; L. P. Trubarjevo priznanje za uspehe pri širjenju bralne kulture, PDK 23. nov. 1982 s sl.; BibliJkol 42.

Jem.

PREMRU Sergij, časnikar, r. 18. maja 1947 v Trstu, kjer živi. Oče Vladimir (gl. čl.), mati Fausta Rotter. Šolal se je v Trstu, kjer je 1966 maturiral na takratni realni gimn., nato je študiral sociologijo v Trentu, kjer je diplomiral 1971 s študijo o *Procesih odločanja v jugoslovanskem samoupravljanju*. Pri PDK je najprej sodeloval kot korektor, po diplomi pa je dobil redno časnikarsko službo, kjer je ostal do 1975, ko je prestopil v televizijsko agencijo AA (Alpe Adria). Za poročanje o potresu v F-JK je dobil Tomšičevo nagrado. Iz naslednjih let je vrsta dokumentarcev (bojevniki Polisario, esesovski poveljnik v Begunjah Druschke, dve posebni oddaji o Trstu) in intervjujev z it. politiki, ki jih je izdelal za TV Koper. Veliko potuje (zlasti v tropski pas), reportaže in potopise pa je objavljial v reviji Dan in v Teleksu. 1983 je pustil časnikarstvo in se posvetil menažerskim poslom v okviru finančne družbe Ponteco, ki je vezni člen med RTV Koper in it. poslovnim svetom.

Prim.: Osebne izjave v apr. 1986.

S. P.

PREPELUH Janez (psevdonim Mihael Jeras), pisatelj in dramatik, r. 30. maja 1923 v Lj., u. 11. sept. 1969 v San Franciscu (ZDA) za srčno kapjo. Oče Albin (psevdonim Abditus), znan socialdemokratski politik in publicist, mati Pavla Pirker, učiteljica, ki je pred prvo svet. vojno poučevala tudi na Ciril-Methodovi š. v Trstu. Maturiral na trg. akad. v Lj. in študiral na Ekon.

fak. U v Zgbu. 1955 je prišel k sestri Marjani (gl. čl.) v Trst, leto kasneje se preselil v Avstrijo, najprej v Salzburg, nato na Dunaj. Od tam se je 1957 izselil v ZDA. Po krajšem postanku v New Yorku se je naselil v Kaliforniji, kjer je v kraju Monterey nekaj časa poučeval slovenščino na jezikovni š. amer. vojake. Nato se je preselil v San Francisco, kjer je bil dejaven v raznih eksperimentalnih gledališčih do smrti. P. je svoje pisateljske sposobnosti dokazal predvsem med svojim razmeroma kratkim postankom v Trstu, kjer je za Radio Trst A napisal naslednja dela: tridejanko *Mladost je prepovedana*, štiridejanko *Penzion Križ*, komedijo v 3 dejanjih *Gospodična s potovalnega urada*, *Veliko noč 1833* (večkrat igrano na odru, tudi v Kulturnem domu ob slov. kult. prazniku), dramo *Spis nezaključen*, petero *Dunajskih povesti* (Program za drevi, Avtostop za ženske, Pekel na domačiji, Konstanca, Človek se vedno poslavlja), komedijo *Večer belih vrtnic*, ki jo je najprej uprizoril Slovenski oder. Poleg teh celovečernih iger je P. napisal za radio še 10 enodejank, 7 mladinskih iger, 2 radijski noveli ter prevedel 6 drugih del. V tem času je napisal tudi »misterij« *Tržaška legenda*, ki ga je uprizoril Slovenski oder na prostem na Repentabru, 1962 pa ga je v nadaljevanjih objavila M(Trst) (št. 8, 9 in 10). Vsa P-ova dela so zasnovana izvirno in duhovito. Dialogi so napeti in življenjski, z izostrenim čutom za sodobne psihološke in družbene probleme. Za Radio Trst A je prevedel tudi tri igre. P. je bil soustanovitelj revije *Mladika*, ki ji je v začetku dal tudi zunanjo podobo. Večkrat je predaval mladini v SKK v Trstu in v Ukvah na Jerasovi trati. Tako je mladina poimenovala po njegovem psevdonimu trato, kjer ga je rada poslušala. P. je bil zelo zavzet za slov. kulturo, imel je izbrušen okus in težnjo po estetski kulturni višini. Razen nekaterih drobcev, priobčenih v tržaški *Mladiki* in *Meddobju*, je vse njegovo delo netiskano in čaka ovrednotenja.

Prim.: Podatki njegove sestre Marjane; SGL II, 547-48 (V. S. in E. S.); KatG 1956, št. 27; NL 1969, št. 761 (Umrli je pisatelj J. P.), št. 762 (fj, Umrli je dramatik in pisatelj J. P.); M(Trst) 1969, št. 8, 139 (J. Peterlin, Zbogom, Mihael Jeras); 20 let RO, Trst 1966, 28, 33, 34 (tu so našeta njegova radijska dramska dela, ki so bila odigrana v letih 1955-57); M. J., J. P. - J. umrl, Sij slov. svobode, Buenos Aires 30. sept. 1969; SLNP 246.

M. Bajc

PREPELUH Marjana, por. **LAPORNIK**, radijska pisateljica, igralka in režiserka, r. 19. jan. 1926 v Lj. Oče Albin (Abditus), znan socialdemokratski politik, pisec in publicist, mati Pavla Pirker, učiteljica, ki je pred prvo svet. vojno poučevala tudi na Ciril-Metodovi š. v Trstu. 1946 maturirala na I. ženski realni gimn. v Lj., v letih 1946-51 študirala na germansko-romanskem odd. Filoz. fak. U v Lj. 1951 se je preselila v Avstrijo, se tam poročila, kmalu nato pa prišla v Trst. 1952 se je pridružila Radijskemu odru, radijski igralski skupini na Radiu Trst 2 (predhodniku Radia Trst A) v okviru Italijanske radiotelevizijske ustanove RAI. Vse njeno umetniško ustvarjalno delo je potekalo v tej radijski skupnosti. Z Radijskim odrom in s samostojnimi pogodbami z ustanovo RAI je odigrala na tisoče vlog. 1955 je prevzela radijsko oddajo Pomenek s poslušalkami, najprej enkrat, potem dvakrat tedensko ter jo s svojimi teksti vodila 12 let. 1976 je prevzela več ciklov oddaj (Tjavan, Prijateljsko iz studia in druge). 1977 se je lotila tudi radijskih režij. Do konca 1984 se jih je nabralo nad sto. Občasno je tudi poučevala nemščino na sr. š. P-ova je nadarjena igralka. Njena kulturna razgledanost in občutljivost ter razumevanje vseh duhovnih vidikov sodobnega sveta ji omogočajo polno interpretacijo tudi najbolj zamotanih čustev v tolmačenju posameznih vlog. Napisala je radijsko otroško igro *Dar ubogih otrok* (v oddaji 1975, 1979, 1983), prevedla 7 radijskih iger, ki so bile večkrat v oddaji, prevedla in obenem za radio dramatizirala 7 del, dramatizirala 10 del (nekatero s samega vrha svetovne književnosti, npr. Pasternakov roman Doktor Živago in Tolstojev Ana Karenina), dramatizirala 12 pomembnih slov. del (nekatera v več nadaljevanjih) ter za radio priredila 4 dela.

Prim.: Osebn. podatki; 20 let Radijskega odra, Trst 1966, več skupinskih fotografij; Josip Tavčas, Portreti naših igralcev - Marjana Prepeluh (v oddaji Radia Trst A 29. dec. 1979).

M. Bajc

PRESCHERN Simon, trgovec in posestnik, narodni delavec, r. 21. nov. 1921 v Ukvah v Kanalski dolini, živi na Trbižu. Oče Valentin, krojač, trgovec in gostilničar, ki je imel 10 otrok, mati Jožefa Kandut, gospodinja. Osn. š. v domači vasi, strokovna na Trbižu. Najprej je bil vajenec v večji trgovini in nato bančni uradnik na Trbižu. Še mlad se je osamosvojil ter odprl trgovino za električni material na Trbižu, najprej kot na-

jemnik, pozneje kot lastnik. Ker ni mogel obiskovati šol v slov. jeziku, se je naučil brati in pisati v materinščini pri verouku pod župnikom Staničem. Preko Staniča in prijateljskega obče-
vanja z bratrancem Jakobom Kandutom (PSBL II, 17), ki se je šolal v Gor., je prišel v ožji stik z gor. študenti in kulturniki ter s tržaškimi politiki. Te je večkrat vodil na Dolince ali Bistriško planino v mejnem območju, kjer so se sestajali s prijatelji in somišljeniki iz Avstr. in Jsle (dr. Besednjak idr.). Že kot ministrant se je srečal s številnimi slov. duhovniki in navezal mnogo osebnih stikov. Tako si je razširil spoznanja, izkustva in izobrazbo. Zlasti se je zanimal za zgod. in življenjepise velikih polit. osebnosti. Naročen je bil na številne slov. časopise in revije in jih mnogokrat finančno podprl. Obzorje si je razširil tudi na številnih potovanjih. Že 17-leten je s prijateljem prekolesaril It. do Rima. Bil je na skrajnem severu, v Afriki, Palestini, Ameriki in Avstraliji. Evrop. države je obiskal tudi po večkrat. 1946 se je poročil z Olgo Meze iz Podnanosa na Vipavskem. - P. se je vedno zanimal za svetovna dogajanja in razvoj v slov. polit. in kult. zgod. Pogosto je sodeloval v raznih akcijah in odločno nastopal. Težil je po gosp. neodvisnosti in trdil: »Vse naše polit. in kult. delo mora sloneti na neki gosp. osnovi, brez katere se bomo morali stalno naslanjati na druge in ne bomo mogli samostojno nastopati.« Ob opcijah, ki so zajele poleg Južne Tirolske tudi Kanalsko dolino, je bil hud nasprotnik nacizma. V brezupju je tvegala beg v Švico, a na meji je padel v roke Nemcem. Ko so ga vprašali, kakšne narodnosti je, je diplomatsko odgovoril: »Doma v družini govorim slovensko, Mussolini me je prisilil, da sem hodil v it. šole, moji starši so optirali za nem. državljanstvo, povejte mi vi, kaj sploh sem.« Nemci so ga zaradi znanja tujih jezikov pridržali kot civilnega tolmača. Ker pa se niso nanj zanesli, so ga kmalu vtaknili v vojaško suknjo in obdržali v Kanalski dolini, kjer je imel zveze s pristaši osvob. gibanja; preprečil je marsikatero zlo in predvsem nepotrebne žrtve. Ob koncu vojne je sodeloval skupaj z dr. Al. Dolharjem (PSBL I, 302) pri štiritedenski part. upravi Kanalske doline in se z njim zavzemal pri angloamer. oblasti za narodnostne pravice slov. manjšine. Čeprav je deloma prevzel vodstvo trgovine sin Janko, je še vedno spreten trgovec in podjeten gospodarstvenik. Velikokrat je preprečil, da bi prešla zemlja domačinov v tuje ro-

ke. Svoje štiri otroke je poslal po osn. šoli v slov. šole in zavode v Trstu in Gorici. Večkrat je kandidiral za Slov. skupnost. Sedaj je član Sveta slov. organizacij v Gor. Pri nastopih za slov. pravice je večkrat zastopal Slov. Kanalske doline. Večkrat je član deputacij pred it. in jsl. oblastmi. 10. in 11. maja 1984 je bil v Bgdu glede globalne zaščite z dr. Dolharjem, prof. Bratužem idr. Neko svojo planinsko kočo na Ukovski planini je poimenoval po prof. Jožetu Peterlinu.

Prim.: Osební podatki; lastni arhiv; časopisna poročila o njegovem delu; KatG 19. sept. 1985.

Kandu:

PRESL Mihajlo, šolnik, r. 25. okt. 1879 v Gor., u. 2. maja 1965 v Lj., pokopan na Zalah. Po maturi na realki v Gor. 1900 se je vpisal na Tehn. visoko šolo v Pragi ter opravil 1910 usposobljenostni izpit za pouk matem. in fiz. na sred. š. 1905 je bil nameščen kot suplent na gor. gimn., od 1911 pa je bil prof. na obrtni š. v Lj., od 1919 dalje pa na tamkajšnji Sred. tehniški š., kjer je poučeval matem., fiz. in kem. Od 1927 do upokojitve 1950 je bil inšpektor za sred. strok. š. v Sji. Napisal je naslednje strok. knjige in učbenike: *Namen, razvoj in organizacija obrtnega in strok. šolstva drugod in pri nas*, Lj. 1920; *Računstvo za občine in strok. nadaljevalne šole*, Lj. 1928 (z dvema ponat.); *Strokovnošolska politika*. Studija, Kranj 1934; *Matematične tabele*, Lj. 1946; *Nemško-slov. strok. slovar za kovinarje in električarje*, Lj. 1948. V Pedag. zborniku XXII/1925 je objavil *Nekaj misli o reformi obrtnega nadaljevalnega šolstva*, v Spominski knjigi, ki jo je izdala 1938 Tehnična sred. šola v Lj. ob svoji 50-letnici, pa prispevek *Obrtno in industrijsko nadaljevalno šolstvo*, kjer obravnava njegov razvoj v Sji (str. 217-28). Strok. članke je priobčeval tudi v dnevnem časopisju.

Prim.: Spominski almanah slov. strok. pisateljev, publicistov in projektantov, Lj. 1938, 325; tu je na str. 175 njegova slika; arh. Republ. zavoda za pokoj. in invalid. zavarovanje.

Svk.

PRESL Miro, šolnik in prosvetni delavec, r. 18. jul. 1899 v Bazovici pri Trstu, u. 1. dec. 1985 v Izoli, pokopan v Bazovici. Oče Andrej, poštni upravnik, mati Marija Sokol, posestnica. Osn. š. je obiskoval v Bazovici, gimn. v Gor., učiteljsko pripravnico v Tolminu, učiteljske v Gor. in 1918 maturiral v Trstu tik pred odhodom k vojakom v Radgono, Gradec, Szekesfehervar (Stol-

ni beli grad) na severu Blatnega jezera. Med znanim uporom v Radgoni je bil zaprt. Po razpadu Avstro-Ogrske se je vrnil v Bazovico in z drugimi povratniki in domačini ustanovil na Gruntarjevem dvorišču Narodni svet. Prvo službeno mesto učitelja je dobil na šoli na Katinari, nato v Bazovici kot ravn. in od 1925 spet na Katinari, kjer je bil po Gentilejevi šolski reformi odpuščen. 1926 je emigriral v Jslo. Nameščen je bil na drž. mešč. š. v Ljutomeru do 1938 in potem na mešč. š. v Črnomlju do jul. 1942. Zaradi sodelovanja z OF med okupacijo je bil jul. 1942 aretiran in po krajšem zaporu v Novem mestu odpeljan v internacijsko taborišče v Monigo pri Trevisu in nato v Gonars. V taborišču je bil član notranje organizacije OF. Jul. 1943 se je vrnil v Črnomelj in odšel v NOV. Opravljal je razne odgovornosti na terenu in v vojski ter poučeval. Po osvoboditvi maja 1945 se je vrnil v Bazovico. Po enem letu poučevanja na osn. š. v Bazovici ga je ZVU odpustila. Kljub vsakoletnemu vlaganju prošenj je bil ponovno sprejet v službo šele 1954 kot ravn. osn. š. v Bazovici, a le kot »nestalni učitelj«, kar je ostal do upokojitve 1966. - V kulturno-prosvetno in vsestransko družbeno delo se je vključil že v Ljutomeru kot šolnik in kot član Sokola, pri katerem je deloval kot telovadec, dramski igralec in član orkestra. Po osvoboditvi je bil v Trstu v letih 1949-50 organizacijski tajn., 1951 tajn. namestnik in od 1952 do 1953 ponovno organizacijski tajn. Slovensko-hrvaške prosvetne zveze (SHPZ) in nato Slovenske prosvetne zveze (SPZ), od 1954 tudi vodja Ljudske knjižnice s sedežem v Ul. Roma do njene spojitve z NŠKT. Kot vodja Ljudske knjižnice je bil tudi ustanovni član SKGZ. V Bazovici je bil član odbora in pevec pri PD Lipa, od njegove ustanovitve je bil član, častni član in pevec Tržaškega part. pev. zbora Pino Tomažič s sedežem v Bazovici.

Prim.: Osební podatki; j. k. (J. Koren), M. P. - 70-letnik, PDK 18. jul. 1969 s sl.; Isti, 85 let M. P., PDK 18. jul. 1984 s sl.; Isti, M. P. v slovo, PDK 3. dec. 1985.

Koren

PREŠEREN (PRESCHERN), gospodarsko uspešna, a narodnostno neosveščena družina.

Jurij, veletrgovec, r. 9. apr. 1772 v Zabreznici na Gorenjskem, u. 31. jul. 1847 neznano kje. Oče Tomaž, mati Neža Gollmayer iz Hlebc. V Trstu vsaj od 1810, ko je istočasno kupil hišo in se poročil z Anno Klerr. Pri uspešnem trgovanju,

tudi v družbi z Antonom Legatom, je močno obogatel. Njegovo premoženje je 1846 znašalo 594.451 gold. Zapustil ga je vnukom brata Janeza, voznika, ki se je poročil s sestročno Marijo Legat, vdovo Pezdir, na Brezovico pri Lj.

Franc, rentnik in plemič, r. 17. okt. 1802 na Brezovici pri Lj., u. 18. nov. 1887 neznano kje. Bil je župan v domači občini, vsaj do 1834 član Kmetijske družbe za Kranjsko, od 4. apr. 1837 hišni posestnik v Lj. in od 30. jan. 1838 lj. častni meščan. Potem ko so otroci podedovali premoženje strica Jurija, je živel tudi v Trstu, kjer je spomladi 1861 dobil plemstvo z naslovom von Heldenfeld.

Janez Krstnik, rentnik in občinski svetovalec v Trstu, r. 5. avg. 1829 na Brezovici pri Lj., u. 12. jan. 1885 v Trstu. Sin Franca in Marije Kotnik z Verda. Z bratoma Francem in Henrikom je 1847 podedoval po prastricu Juriju premoženje v Trstu, po očetu pa dobil plemiški naslov. Poročil se je z Erminio Bazzoni, sestro kasnejšega tržaškega župana, in bil 1869 izvoljen za občinskega svetovalca.

Roberto, rentnik in občinski svetovalec v Trstu, r. pribl. 1853, u. 14. mar. 1932 v Gradcu. Sin Janeza Krstnika. Po maturi na ital. gimn. v Trstu je absolviral pravo. 1887 je bil izvoljen za občinskega svetovalca. Že pred 1913 se je izselil v Gradec, kjer je njegov rod živel še 1984.

Prim.: SBL II, 515-16; Zemljiška knjiga k.o. Trst, vložki 151, 922, 995, 1000, 1278, 1676, 1677, 1678, 1772, 2007, 2039, knjiga listin, t. 47, str. 44-51; Notarski arhiv, oporoka št. 3157; Lib. bapt. VII ž. Radovljica; Arhiv obč. pokop. v Trstu; Sematizmi za Kranjsko 1833-48; Zgod. arh. Lj.: V. Fabjančič, Knjiga hiš, II, 494, Knjiga meščanov, 38; Osservatore triestino 1. maja 1861; Lib. bapt. V, VI ž. Brezovica pri Lj.; Lib. cop. VI, 22, ž. Vrhnika; Per il primo cinquantenario del ginnasio superiore comunale »Dante Alighieri« 1863-1913, 81; Verballi del consiglio della città di Trieste, 1869, 1887.

Samo Pahor

PREŠEREN Jože, msgr., duhovnik, verski organizator, publicist, r. 4. febr. 1909 v Smolenji vasi pri Novem mestu kot tretji izmed 11 otrok Franca, kmeta, in Franciške Cimermančič iz Podgrada pod Gorjanci. Osn. š. v Šmihelu, gimn. v Novem mestu (matura 1929), bogoslovje v Lj., posvečen 2. jul. 1933. Prvo službo je kot tajn. škofa dr. G. Rožmana opravljal od 1934 do konca vojne, dejansko do 1. maja 1941, ko je na

lastno željo odšel študirat v Rim, kjer je bival v franc. semenišču. Na papeški U Gregoriana je 20. jul. 1944 »s pohvalo« obranil doktorsko disertacijo iz cerkvenega prava *De administratoribus laicis (victricis, syndicis) bonorum ecclesiasticorum in terris Slovenorum* (delni samostojni natis 1946 v Trstu). Sept. 1945 se je naselil v Trstu, kjer ga je škof A. Santin (gl. čl.) sprejel v škofijo, v katero je bil od 1966 tudi inkardiniran. Malo po obnovitvi slov. bogoslužja pri Novem sv. Antonu (avg. 1945) je postal kpl. za Slov. in tam ves čas že nad 40 let skrbi za dragoceno versko žarišče sredi mesta. Ob tem je bil 1977-80 tudi kpl. za Slov. pri Sv. Jakobu, od 15. maja 1982 do 29. dec. 1985 pa žpk upravitelj v Trebčah, kjer je med drugim obnovil župnišče in po koncilskih navodilih prenovil cerkv. prezbiterij. Več let je bil sodnik pri škof. cerkv. sodišču v Trstu. Prva tri leta po vojni je po nalogu škofije urejal nastavitve katehetov na slov. šolah. V š. l. 1945/46 in 1946/47 je poučeval filoz. na Višji real. gimn., do š. l. 1973/74 pa je nato poučeval verouk na različnih slov. š.: od 1949-50 do 1951-52 in od 1954-55 do 1973-74 na nižji sr. š. pri Sv. Jakobu (kasneje drž. sr. š. I. Cankar), od 1952-53 do 1954-55 na učit., več let na nižji trg. strok. š. pri Sv. Ivanu, na osn. š. v ul. sv. Frančiška, na strok. zav. J. Stefan in na osn. š. v Štramarju. - P. je že na gimn. 1921-29 deloval pri dij. org. Vesna, pri Orlu, v dij. kongregaciji in pri prosv. društvih. Kot škofov tajn. je bil 1935-41 v 4-članskem vodstvu dijaške KA (»mladci«) s prof. E. Tomcem, dr. J. Jagodicem in dr. Ign. Lenčkom. Od 18. sept. 1936 do 4. apr. 1941 je bil predstavnik konzorcija, ki je izdajal njen tednik Mi mladi borci, v katerega je tudi pisal. V Rimu je s p. dr. Antonom Prešernom DJ ustanovil društvo slov. družinskih pomočnic, imel z njimi tedenske sestanke in zanje razmnoževal list Slovenka, ki menda ni ohranjen. Med vojno je poročal v imenu lj. škofa Ap. se-dežu, kaj se dogaja v zasedeni Sji. Ob koncu vojne ga je bivši minister dr. M. Krek naprosil, da je potoval na Koroško, kjer je obiskal Vetrinj in škofa Rožmana. Kreku je prvi poročal o prisilnem vračanju domobrancev v Jslo. V Trstu je po vojni s katehetom dr. Ivanom Vrečarjem (gl. čl.), duh. Jožetom Jamnikom (PSBL I, 566) idr. začel zbirati na sestanke kat. dijake, dijakinje, izobražence, učiteljice in otroke. Po posredovanju škofa Santina so dobili sobico nad zakristijo pri Novem sv. Antonu, kjer je bilo

tudi do 18 sestankov na teden. Ob nedeljah so vpeljali slov. dij. mašo v armenski cerkvi v ul. Giustinelli. 1947 je skupaj s slov. učiteljicami in nekaterimi didaktičnimi rav. organiziral prvo slov. otroško kolonijo v Žabnicah (300 otrok). Naslednje leto je bila v Naborjetu, nato spet v Žabnicah. Ko so 1950 dosegli drž. podporo za kolonije, se z njimi ni več vodilno ukvarjal, pač pa je od 1947 do 1958 prirejal ločena poletna letovanja za dijake in diakinje, prvič v Žabnicah, drugič v Tinjem Logu, nato pa v Ukvah. V tem obdobju je živahno delala verska vzgojna mlad. org. Slovenska dijaška zveza (pravila je škofija potrdila 8. apr. 1949). Ko je 1959 prenehala, se je P. z vso vnemo posvetil skavtizmu, ki ga je 1951 uvedel v zamejstvu duh. L. Zupančič (gl. čl.). Pri Novem sv. Antonu je 1959 ustanovil 5. četo Slovenskih tržaških skavtov in ji postal duhovni vodja. Istočasno je ustanovil žensko org. Slovenskih tržaških skavtinj (od 1976 sta povezani v Slovensko zamejsko skavtsko organizacijo), ki ji je bil glavni duh. vodja od 1959 do razhoda jeseni 1972. Prve voditeljice so bile nekatere članice skupine učiteljic, ki jo je vodil 13 let. Vsa leta je bil v vodstvu, na poletnih taborih, prirejal je duhovne obnove idr. Da bi skavtizem poglobil in izpopolnil, je obiskal vodstva kat. skavtov v ZR Nemčiji, Franciji in Vel. Britaniji. Zbiral je gradivo in poskrbel za izvirne pesmi (Matija Tomc, priredbe mednar. Marijana Kosa - PSBL II, 130), slike (Tone Mihelič - PSBL II, 420, Klavdij Palčič - PSBL II, 574-76), izrazoslovje (Jakob Šolar), sodobno opremo itd. Leta 1963 je uredil in dal natisniti *Skavtski priročnik*, ki je prvi in edini te vrste v slov. (475 str., P. in več drugih avtorjev), 1968 pa razmnožil svoj prevod nemške knjige *Akela* (48 str.) Anne Buchberger za voditelje volčičev. V letih 1965 in 1966 je izdal po eno tiskano številko glasila *Ob tabornem ognju*, močno pa je poudarjal skavtizem tudi v mesečniku *Pastirček*, kar je pripomoglo k osnovanju gibanja tudi na Gor. Ob zlati maši, ko ni bil več aktiven v org., je jun. 1983 izdal molitvenik *Kažipot za skavte in skavtinje* (221 str.), ki ga je popravljenega ponatisnil jan. 1984 (vendar brez oznake, da gre za 2. izdajo). Pomembnejše razprave o skavtizmu je objavil v razmnoženi brošuri več avtorjev *Duhovna rast skavtizma* (Trst 1965), v KolGMD 1971 in 1973, v *Pastirčku* in *Jamboru* (npr. *Začetki delovanja Slovenskih tržaških skavtinj*, Jambor 1984-85, št. 2,

8-14). Da bi priskrbel primernejše prostore za mladinske dejavnosti, je 1960 kupil enonadstropno hišo z vrtom v ul. Scrocola 26, kjer je uredil dvoranico in igrišče. Tja se je tudi preselil, saj sta ga prej od 1945 gostili sestre Pelan (PSBL II, 604-05). Do izgradnje novega Marijinega doma v ul. Risorta 3 je bil tam sedež skavtinj in številnih dejavnosti skavtov. P. je že 1956 začel pomagati voditelju Marijine družbe Marije Milostljive v ul. Risorta Ivanu Omersi (PSBL II, 529). Od 1956 do 1963 je vodil njen Rafaelov odsek, 1963 je postal dejansko, 1967 pa tudi uradno njen voditelj, kar je še danes. Ves čas skrbi za nedeljska srečanja, mesečne duhovne obnove, letne duhovne vaje, prireditve, romanja in izlete. Ko je postal uradni voditelj, je začel misliti na nov sedež. Podrli so stari Marijin dom in zgradili (blagoslovitev 26. okt. 1969) sodobno štirinadstropno stavbo z dvorano, kapelo, prostori za sestanke družbe in skavtov, čitalnico, sobami za ostarele članice itd. Ob 75-letnici družbe je popisal njeno zgod. in delovanje v knjigi *Marijina družba »Marije Milostljive« v Trstu* (Trst 1975, 139 str.). V letih 1962-72 je vodil tudi manjšo skupino Marijine legije. V 70-ih letih je večkrat v tisku in javnih nastopih opozarjal na potrebo, da se dušno pastirstvo Slov. v mestu uredi z ustanovitvijo ene ali več personalnih župnij v Trstu. Po preosnovi Marijinih družb po svetu poudarja pomen ustanavljanja Skupnosti krščanskega življenja. Že ob ustanavljanju slov. š. je s sodelavci začel misliti na kat. otroški list, ki je potem začel izhajati kot *Pastirček* v Gor. Od š. l. 1963/64 do 1975/76 je mesečnik izhajal v Trstu, ured. pa so zaupali P., ki ga je spremenil v mladinski list večje oblike, sodobne opreme in zelo pisane vsebine z do 15 rednimi sodelavci. Sam je opravljal vse tehnično delo in kril stalno izgubo. Za odrasle dijake je dal jeseni 1945 pobudo za list *Mlada setev*. Prvo št. je uredil prof. Rado Lenček (PSBL II, 277-80), a je P. ni dal v promet, ker bi lahko natis uvodnega pisma gor. škofa C. Margottija (PSBL II, 356-57) napačno razumeli. Mlado setev je nato z novo l. št. urejal prof. Jože Peterlin (PSBL II, 645-47). P. je poskrbel za natis nekaterih veroučnih knjig za osn. š. V salez. zbirki Knjižice je 1959 izdal *Ples* (40 str.). Poskrbel je za natis naslednjih del: Albin Škrinjar DJ, *Jezus Kristus, Premišljevanja*, I, Trst 1962, 418 str., II, Trst 1963, 480 str.; Luđvik Čepon, *Bežna srečanja z verami Indije, južnoazijskih dežel in Ja-*

ponske, Trst 1964, 224 str.; H. Faure, *Tolažba vic*, Trst 1966, 166 str. Izdal je nekaj občasnih listov za Novi sv. Anton in Marijino družbo, razmnoženi glasili Slovenske dijaške zveze Zarja (1954) in Zarja na Jadranu (1955-56), sodeloval pa prve čase pri M(Trst), dalje pri Našem vestniku, KatG idr. Na RAITrsta je 1962-67 vsako jutro prispeval duhovno misel. Velikokrat je predaval in vodil duhovna srečanja. V novem Marijinem domu je prva leta prirejal nize teol. predavanj uglednih slov. strokovnjakov.

Prim.: Osební podatki; razni šematizmi in šolska Izvestja; skavtski arhiv; Actes et Documents du Saint-Siège relatifs à la seconde guerre mondiale, V, Rim 1969, 322-23, in VIII, Rim 1974, 391-92; Jakob Kolarič, Skof Rožman, II, Clc 1970, pass., in III, Clc 1977, pass.; J. Prešeren, Marijina družba »Marije Milostljive« v Trstu, Trst 1975, pass.; Dr. Jože Prešeren 70-letnik, SvSI 1. mar. 1979, 3; Nadja Maganja, Trieste 1945-1949, Nascita del movimento politico autonomo sloveno, Trst 1980, pass.; Mariza Perat, Razgovor z dr. Jožetom Prešernom, Pastirček 1982-83, št. 8, 184-86 s sl.; Krotki Bivol (Ivo Jevnikar), Dr. Jože Prešeren zlatomašnik, Jambor 1982-83, št. 8, 22; F.(elicit) V.(odopivec), Dr. Jože Prešeren - zlatomašnik, KatG 14. jul. 1983.

ij

PREŠEREN Jurij, duhovnik, brat pesnika Franceta Prešerna, r. 29. mar. 1805 v Vrbi, u. 7. okt. 1868 v Ovčji vasi pri Žabnicah (Kanalska dolina). Oče Šimen, kmet, mati Mina Svetinova iz Zirovnice. V Lj. je prišel v jeseni 1819 in dokončal gimn. in licej 1828. Ker od rojstva ni imel desnega uhlja, ga škof Wolf ni hotel sprejeti v semenišče, čeprav je bil dober študent. Bogoslovne nauke je nato obiskoval kot zunanji študent, nato pa odšel v celovško bogoslovje in imel za spirituala A.M. Slomška. Posvečen je bil 5. avg. 1832, novo mašo pa je pel v domači fari na Breznici. France je prišel s svojo družbo v Vrbo šele popoldne. Služboval je na Koroškem med Nemci. Kpl. v Irschenu (Rženo) pri Zg. Dravogradu (do 1833), v Lieseregg (Jezerek) nad Milstatskim jezerom (do 1834), kurat v Fresach (Brezje) pri Paternionu in medtem opravil župni izpit. Žpk v Št. Lorencu nad Šmohorjem (1836-42), v Št. Rupertu (Št. Ropretu) nad Beljakom (do 1856 - tu ga je obiskal brat France). Kot duhovnik je bil vzornega vedenja, dober nem. pridigar, slabši slov. Že 1834 se je preselila zaradi sporov doma k njemu mati Mina in ga spremljala na njegovih službenih postojankah do smrti v Št. Rupertu 25. apr. 1842. Dalj

časa sta bili pri njem tudi sestra Lenka in Urška. Z bratom pesnikom sta se odtujila, vendar ga je med boleznijo podpiral z denarjem. Pozneje se je vdal pijači in zbolel na umu. Stopil je v pokoj in so mu dodelili lažje župnije: Wallburgen pri Mostcu v dolini Krčice, Otok na Vrbskem jezeru. »Zadnja štiri leta je bil Jurij v počitku v Ovčji vasi, pol ure od Žabnice. Oskrbovanja mu ni kaj bilo, ker je v tej fari le malo ljudi. Opravljati bi pa tudi velikega ne bil več mogel, ker je popolnoma opešal« (Lenka Prešeren Tomu Zupanu). Njegov nagrobni kamen je vzidan na levi strani glavnih vrat v cerkveno pročelje in ima slov napis: »Tukej počivajo / častitljivi / gospod fajmošter / JURI PREŠERN, / ki so službo fajmoštra / 30 let opravljali. / Rojeni 24. marca 1805, / umerli 7. oktobra 1868. / Blagor jim, kateri v / Gospodu zaspe. / V slavi nebeški se / tam prebude.« Kamen in napis sta dobro ohranjena (zgrešen je rojstni dan).

Prim.: SBL II, 512-13 in tam navedena liter.; Tomo Zupan, M 1934, 64-65; M. Gariup, Valbruna/Ovčja vas, Trst 1986.

Jem.

PRETNAR Stojan, pravnik mednarodnega ugleda, strok. za intelektualno lastnino in znanstvena odkritja, s posebnim poudarkom na industr. lastnini, r. 23. jan. 1909 v Bovcu, živi v Lj. Oče Rudolf, davčni uradnik z Bleda, nazadnje šef davčne uprave v Novem mestu, mati Klementina Gaspari, učiteljica iz Komna. Osn. š. v Bovcu, nekaj mes. v Pazinu, dve leti v Podgradu, nekaj mes. v hrv. š. v Voloskem-Opatiji, gimn. v Novem mestu (1919-27), pravo na U v Lj. (1927-32). Po enoletni praksi na sod. v Lj. je postal 1933 koncipient v Mrbu in tam odprl 1937 odv. pisarno. Med okupacijo je bil begunec v Lj. in Cerknici, od koder so ga jun. 1942 odpeljali v internacijo v Gonars in Renioci. Po padcu faš. je delal kot aktivist OF v Lj., dokler ga niso poslali na prisilno delo v Salzburg. Po vojni je bil načelnik prav. odd. na Min. za industr. in rud. LRS do konca 1949. Od 1. maja 1950 je bil docent, od mar. 1952 izred. prof., od 1957 do upok. redni prof. za gosp. pravo na Prav. fak. v Lj. 1941 je užival 4 mes. Turnerjevo štipendijo v Firencah, 1956 šestmes. štipendijo franc. vlade za študij ekonomike in organiz. s področja industr. lastnine v Franc. - P. se je uveljavil doma. Bil je član dveh odb. Trgov. zbornice SRS. V letih 1958-61 je bil član ožjih redakcijskih komisij za zakone o patentih in tehn. izbolj-

šavah, o vzorcih in modelih ter o blagovnih in storitvenih znamkah. V letu 1961 je samostojno izdelal osnutek uredbe o zakonu kvalitete, ki je bila uveljavljena 1962. Sodeloval je na vseh pomembnih konf. in simp. o gosp. in prav. problematiki industr. lastnine v Jsli. Maja 1958 se je udeležil 2. kongr. pravnikov v Zgbu s koref. o pravnem položaju gosp. organizacij v Jsli. Okt. 1958 je bil uradni diplom. delegat Jsle na mednar. diplom. konferenci v Lizboni, ki je obravnavala revizijo mednar. (pariške) konvencije za varstvo industr. lastnine. Okt. 1963 se je udeležil medfakult. konf. pravnih fakultet Jsle v Novem Sadu z refer. o nalogah jsl. pravnikov pri teoriji podjetja. V okt. i.l. je aktivno sodeloval in pripravil dva refer. o problematiki izumiteljstva in razvoja tehnike za sim. v Lj. v organizaciji Zveze ekonomistov SRS ter Združenja izumiteljev in avtorjev tehn. izboljšav SRS. 1965 je bil imenovan za člana odb. za gosp. napredek SRS pri Gosp. zbornici SRS, še prej pa je postal član in glavni poročevalec komisije za industr. lastnino pri isti zbornici. Od 1. jan. 1969 do 30. sept. 1972 je bil dir. Zveznega zavoda za patente v Bgdu. Mar. 1975 je bil izvoljen za dopis. člana SAZU, apr. 1981 za rednega. Predaval je na drugih jsl. prav. fak., aktivno sodeloval na raznih simp. v zvezi z izumiteljstvom in drugimi kategorijami industr. lastnine, npr.: o problematiki individualizacije blaga, storitev in opreme ter nelojalne konkurence (Portorož 1969), uvodni ref. na simp. o problematiki inovacij v Jsli in v svetu (Mrb. 1971, Opatija 1973). Preds. je bil sveta za informatiko pri Raziskovalni skupnosti SRS, preds. komis. za industr. lastnino pri Gosp. zbor. SRS in sodelavec Centra za proučevanje sodelovanja z drž. v razvoju, pri katerem je prevzel vodstvo večletnega načrta Transnacionalna podjetja in interesi držav v razvoju. V letih inovacij in varstva industr. lastnine (1975-76), ki sta jih razglasili zvezna in rep. skupščina, je bil delegat v organih na rep. in zvezni ravni ter član izvrš. odb. zveznih in rep. let inovacij. Aktivno je sodeloval pri organ. in delu dveh mednar. srečanj v Jsli: 1971 na svetovnem kongr. mednar. organ. Mir ob pravu (Peace Through Law) v Bgdu in 1975 na mednar. konf. v organiz. ZIS in UNCTAD, ki je bila posvečena temi Države v razvoju in transfer tehnologije; obakrat je pripravil referat *La crise de l'Union de Paris* (pariško unijo sestavljajo države, podpisnice pariške konvencije). Razprava je bila

objavljena v franc. v zborniku ob 25-letnici izhajanja ital. revije Rivista di diritto industriale (naslov zbornika: Problemi attuali del diritto industriale, Giuffrè ed., Milano 1977). - Še večji ugled si je pridobil P. v tujini. Od 1953 do 1976 je sodeloval kot stalni delegat jsl. nacionalnega komiteja pri Mednar. trgov. zbornici v Parizu (Chambre de Commerce Internationale - CCI) v komisiji za zaščito industr. lastnine kot tehn. svetnik (conseiller technique) ter arbiter njenega Mednar. razsodišča (Cour d'Arbitrage). Kot pravni izvedenec se je udeležil kongresa te zbornice 1953 na Dunaju in 1961 v Kopenhagenu. Večkrat je razsojal mednar. trg. spore kot arbiter mednarod. trg. arbitraže pri Mednar. trgov. zbornici v Parizu in pri zunanjetrg. arbitraži pri Gosp. zbornici Jsle. Pri neuradnem mednar. združenju za zaščito industr. lastnine (Association Internationale pour la Protection de la Propriété Industrielle - AIPPI) je bil od 1954 član izvrš. odb. in s prispevki in udeležbo v razpravah je sodeloval na njegovem zasedanju v Madridu (1971) in na kongresih v Benetkah (1969), Mexicu (1972), San Franciscu (1975). Član je Société pour la législation comparée v Parizu od 1953; International Law Association (ILA) v Londonu od 1959; Internationale Gesellschaft für Urheberrecht v zah. Berlinu od 1960. Na povabilo Mednar. birojev za intelektualno lastnino v Ženevi (od 1967 dalje Svetovne organiz. za intelektualno lastnino - World Intellectual Property Organisation - WIPO) je občasno sodeloval kot njen zunanji izvedenec, zlasti z uvodnim referatom na vseafriškem simp. za industr. lastnino v Brazzavillu (bivši franc. Kongo) 1963, pozneje pa je kot direktor Zveznega zavoda za patente redno sodeloval na njenih konferencah in posvetovanjih (1969-72). Tako na diplom. konf. za sprejem konvencije za sodelovanje na področju patentov (Patent Cooperation Treaty - PCT) 1970 v Washingtonu, na simp. o problematiki blagovnih znamk 1971 v Montreuxu, na konf. o podeljevanju enotnega evrop. patenta 1973 v Münchnu. 1968 so ga naprosili, da izdela za indijski parlament pregled zakonodaje social. držav glede pravnega varstva farmacevtskih izumov; osebno ga je predstavil pred posebno zakonodajno komisijo v New Delhiju jan. 1969. Bil je dopis. član Mednar. lige proti nelojalni konkurenci (Ligue Internationale contre la Concurrence Déloyale - LICD) in se udeležil njenega kongr. v Pragi 1968. V okviru OZN je bil trikrat njihov

izvedenec: 1968 in 1973 je obiskal pet frankofonskih držav Afrike glede problemov držav v razvoju v zvezi z industr. lastnino; 1971 se je kot izvedenec in svetovalec udeležil ožje konf. izvedencev o transferju tehnologije v N. Yorku. Na povabilo organiz. OZN UNCTAD (United Nations Conference on Trade and Development) je 1966 izdelal ref. o organiz. ukrepih za prenos tehnol. znanja od razvitih na nerazvita področja sveta. Povzetek iz ref. je bil vključen v poročilo UNCTAD gener. skupščini OZN. Na povabilo znanst. inštituta pri patentnem uradu ČSSR se je udeležil zborovanja pravnikov in patentnih strok. vseh social. držav Evr. v Pragi v dec. 1966 in imel ref. o jsl. zakonodaji s tega področja. V jan. 1965 je Münchenski Institut für Ostrecht organiz. mednar. simp. pod naslovom Gewerblicher Rechtsschutz in Ost und West, na katerem je P. sodeloval z enim izmed treh uvodnih ref. Got gostujoči prof. je predaval na številnih evr. U, med drugim na Mednar. fak. za primerjalno pravo v Luksemburgu (splošna teorija podjetja) v spomlad. in jesen. tečajih 1960-66. Pozimi 1964-65 in spomladi 1966 je predaval na doktorantskih tečajih Prav. fak. drž. U v Kairu in Aleksandriji, prvič o splošni teoriji podjetja, drugič Uvod v primerjalno trg. pravo; o obojem je napisal v franc. učbenika. V plenumu mednar. simp., ki so ga priredile države SEV in Jsl. v Moskvi jan. 1974 na tematiko o znanstveno-tehnol. revoluciji in družbenem napredku, je imel ref. *Znanstveno-tehnološka revolucija in države v razvoju* (izšel v TiP 1974, 155-64). Njegova veljava v mednar. znanst. svetu je bila dokazana s tem, da je bil imenovan za glavnega poročevalca za zakonodajo in teorijo izumitelj. prava v social. državah pri izdaji Mednar. enciklopedije primerjal. prava (International Encyclopaedia of Comparative Law) pod okriljem UNESCA. Že od 1954 sodeluje z Inštitutom Maxa Plancka za mednar. in primerjalno patentno, avtorsko in konkurenčno pravo v Münchnu. - P. je usmeril svoja znanst. prizadevanja na široko področje teorije podjetja in z njo povezane teorije kroženja blaga in storitev, zlasti trga in njegovih zakonitosti. Ta teoretična izhodišča so podlaga pri posebej pozornem študiju intelektual. kreacij. Tako je v svoje znanst. zanimanje vključil zlasti celotno področje industr. lastnine ne samo v njegovem pravem izrazu, temveč tudi v njegovih družb. prvinah. V svet. liter. je sprožil problem mednar. režima

industr. lastnine (patentov, blag. označb) v luči razmerja med drž. različnih razvojnih stopenj v *La protection internationale de la propriété industrielle et les différents stades de développement économique des Etats* (La Propriété industrielle, Bern LXIX, 1953, 213-21 in 223); razprava je izšla kot priloga v celoti tudi v nem. in angl. V isti reviji je polemično odgovoril nanjo S. Ladas, takrat najpomembnejši predstavnik amer. doktrine na tem področju. P-eva stališče je potrdil poznejši razvoj na tem področju. Drugo področje je teorija znanstvenih odkritij. O tem je napisal razpravo *Pravice avtorjev znanstvenih odkritij*. Najprej je izšla v Zborniku znanst. razprav jurid. fak. v Lj. 1962, 143-74, ponatis v Bgdu v Jugoslovensko pronalazaštvo in Strani pravni život 1962, končno v La Propriété industrielle, Bern 1962 v franc. in angl. Razprava je bila glavni referenčni vir za diplom. konf. o mednar. registraciji znanst. odkritij v Ženevi 1978, ki je sprejela P-eva stališča. Razpravo pogosto citirajo, avtorja Beier-Straus pa sta svojo monografijo o istem vprašanju (*Der Schutz wissenschaftlicher Forschungsergebnisse*, 1982) v uvodu posvetila P-ju. Podobne odmeve je imelo tretje P-evo teoretsko področje, splošne teorije intelektualnih pravic, glede katerih je na podlagi marksistične blagovne teorije razvil tezo, da so predmet in vsebina teh pravic samo tiste intelektualne stvaritve, ki se v končni posledici lahko oblikujejo (materializirajo) v blagu. Razpravo o tem je objavil v zborniku, posvečenem prof. Al. Trollerju, z naslovom *Die Ware als Grundlage der gewerblichen Schutzrechte und des Urheberrechts* (Luzern/Basel 1976, 37-56). Zadnje uspešno delo je obsežna študija, ki je bila objavljena v zborniku ob 25-letnici Inštituta za uporedno pravo v Bgdu 1981 pod naslovom *Industriska svojina i društveni poredak*, v razširjenem obsegu v La Propriété industrielle apr. 1981 v franc. in angl., nato še v celoti v vodilni zah. nem. reviji Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, Internationaler Teil, jan. 1982; v izvečku je bila objavljena tudi v NDR. - P. je napisal naslednje knjige: *Iznajdilska delavnost in njena ureditev v naši državi* (z zakonitimi besedili v dodatku) (1951); *Vloga in pomen patenta v družbeno-ekonomski ureditvi naše države* (1951); *Oris primerjalnega trgovinskega prava*: I. del: Podjetje (1953), II. del: Trgovinske družbe (1955); *Nedopustna konkurenca* (1957); *Zakon o patentih in tehničnih izbolj-*

šavah s pojasnili, Gosp. in finančni predpisi, 5. zv. (1961, istega leta v hrv. v Zgbu); *Gospodarsko pravo v FLRJ*. Prvi del: Gosp. organizacije (1962); Drugi del: Posli blagovnodenarnega prometa (1963); Tretji del: Pravo vrednostnih papirjev ter menično in čekovno pravo (1964, ponat. 1972); *La théorie générale de l'entreprise sous les aspects spéciaux du droit yougoslave* (Kairo 1965); *Introduction à l'étude de Droit commercial comparé* (Kairo 1966); *Gospodarsko pravo SFRJ* (1969, skupaj z B. Zabelom); *Uvod v pravo industrijske lastnine* (1974); *Transfer tehnologije u zemlje u razvoju sa posebnim osvrtom na ulogu patenata i "kodeksa ponašanja"* (Lj. 1975, skupaj s petim sodelavci). Napisal je nad 60 važnih razprav in prav toliko poljudnih člankov, poročil in kritik (seznam glej v ULjBB I, 132-33; II, 127-28; III, 174-75). Pisal je v slov., shr., nem., franc., ital. in angl. Za svoje delo je dobil Red zaslug za narod s srebrno zvezdo (1963), Red dela z rdečo zastavo (1980) in Kidričevo nagrado za življenjsko delo na področju prava industrijske lastnine (1980).

Prim.: Osební podatki; Objave U v Lj. 1957, št. 6, 26-27; ULjBB I, 131-33; II, 126-28; III, 172-75; Kojeko 2, 843; SAZU ob štiridesetletnici, Lj. 1978, 39-40 s sl.; Gabr. Devetak, St. P. petinsedemdesetletnik, Delo 25. jan. 1984 s sl.

Jem.

PRETNER Egon, koleptereolog in speleolog, r. 22. febr. 1896 v Trstu očetu Mateju (gl. čl.) in materi Mariji Dekleva, u. 4. febr. 1982 v lj. bolnišnici, pokopan v Velikem Otoku pri Postojni. Po osn. š. in klas. gimn. v Trstu, kjer je 1914 maturiral, je bil mobiliziran v avstro-ogrsko armado in bil nato kot rezervni artilerijski častnik v glavnem na it. bojišču v Dolomitih. Ko je končal 1920 enoletni tečaj na Trg. visoki š. Revoltella v Trstu, se je vpisal v Zgbu na Prav. fak. Naslednje leto se je v Trstu zaposlil v veletrgovini z žitom in mlinskimi izdelki F. Prime, 1933 pa v zavarovalnici Herceg-Bosna, poznejši Zedinjeni zavarovalnici v Lj. 1936 je odšel v Zgb k podjetju ing. O. Scheibel, od 1939 dalje pa je s prekinitvami zaradi vojne delal pri podjetju ing. K. Okretič ter bival nekaj časa v Slavonskem Brodu in Bihaču. Povezan s partizani jim je dobavljal strelivo in različen tehnični material. Po osvoboditvi je bil do 1947 računovodja pri gradb. podjetju svojega brata Aleksandra v Lj., nato pa že kot priznan krasoslovec dodeljen upravi Postojnske jame. Tu je postal

v začetku 1948 pomočnik upravnika dr. Alfreda Šerka, še isto leto pa po njegovi tragični smrti vršilec dolžnosti ravn. Postojnske jame, poznejšega podjetja Kraške jame Slovenije. 1952 je prešel k Inštitutu za raziskovanje Krasa SAZU, kjer je delal nazadnje kot znanstveni svetnik redno do upokojitve 1975 in zatem prav do smrti. Pod vplivom svojega gimn. prof. dr. Josipa Müllerja, ki mu je bil kasneje mentor, se je že kot 12-letni deček spuščal v kraške jame na Tržaškem in tam nabiral živali, zlasti hrošče. Takoj po maturi, ko je bil s starši na Gorenjskem, se je odpravljal v jame v okolici Bleda in Domžal, vsako možnost takih podvigov pa je izkoristil tudi na fronti v Dolomitih. Njegov prvenec je spis *Neue Hydrophylliden aus dem örtlichen Mittelmeergebiet* (Coleopterologisches Centralblatt, Berlin 1929, 199-205); 1930 sta izšla dva prispevka v It., naslednje leto pa še trije. Seveda pa se je šele v Postojni, ko mu je bilo zagotovljeno nemoteno strok. delo, lahko ves posvečal raziskavam, predvsem biospeleologiji in entomologiji v toliki meri, da je postal neprekosljiv poznavalec Krasa široko po Jugoslaviji in zlasti še njegovega podzemeljskega živalstva. Zelo dobro je poznal kraški svet tudi drugod po Evropi, tako v It., Avstr., Franc., Rom., Bolg. itd., še zlasti se je poleg vseh speleoloških kongresov v Jslji udeleževal tudi mnogih mednarodnih, kjer je nastopal običajno z zanimivimi in tehtnimi referati. Tako je našel pri nas doma in v tujini lepo število posnemalcev. Kako so ga biologi upoštevali, priča vrsta novo odkritih živali, ki so jih poimenovali po njem. Ker ga je odlikovala znanstvena etika, je mnogo zoološkega materiala, ki ga je odkril, dal v obdelavo drugim specialnim biologom. Objavil je nad 50 strok. razprav. Pomembna in obširna so med njimi: *Rodovi Oryotus L. Miller, Pretneria G. Müller, Astagobius Reitter in Leptodirus Schmidt* (Acta carsologica SAZU I, 41-71); *Rod Ceuthomonocharis Jeannel* (prav tam, II, 263-84); *Biološke najdbe v Skakavcu in Biološka istraživanja u Srbiji* (prav tam, III, 131-47); *Najdišča jamskega hrošča Spelaedromus Pluto Ritter 1881* (prav tam, IV, 221-27); *Leptodirus Hochenwarti velebiticus, Astagobius hadzii z Velebita, Astagobius angustatus deelemani, Astagobius angustatus driolii iz Like, Pripombe h katalogu Laneyriejevi novi klasifikaciji Bathysciniae (Coleoptera) in Pojasnila h katalogu Bathysciniae - Catalogus Faunae Jugoslaviae* (Pret-

ner 1968) (prav tam, V, 341-65); *Zgodovinski pregled koleoptereoloških raziskovanj v jamah Slovenije* (prav tam, VI, 307-16); *Aphaobius budnarlipoglavski, spec. nov. A. tiscinensis spec. nov.* in opis samca vrste *Pretneria saulii* G. Müller ter *Prispevek k poznavanju anaftalmov iz Slovenije* (Razprave SAZU, prirodosl. odsek 4, 1949, 121-58); *Antrosedes longicelis sp. n. iz Bosne, razprostranjenost vrste Blattoformus herculeus Reitter, rod Pheggomisetes v Srbiji* (Razprave SAZU, IV. razred, 1970, 152-64); *Catalogus Faunae Jugoslaviae* (3/60, 1-60, Svet akademij SFRJ, Lj. 1968); *La biospeleologia in Jugoslavia nel dopoguerra* (Bollettino di Zoologia, Torino 1972, 491-520); *Koleoptereološka istraživanja fauna pećina i jama Hrvatske* (Krš Jugoslavije, JAZU, 8/6, 1-239, Zgb 1973); *Geschichte der biospelaeologischen Forschungen in Bosnien, Herzegovina und angrenzenden Gebieten* (Glasnik Zemaljskog muzeja, Prirodne nauke, 243-53, Sarajevo 1976); *Pregled podzemne faune koleoptera Crne Gore* (Glasnik CANU, Odj. Prir. nauka II/1977, 91-186, Titograd). V knjigi *Slovensko Primorje v luči turizma* (Lj. 1952, 135-66) je opisal *Podzemeljski svet Slovenskega Primorja*, v knjigi *160 let Postojnske jame 1818-1968 Živalstvo Postojnske jame* (59-78), v knjigi *Ljudje in kraji ob Pivki* (Lj. 1975, 37-54) pa *Podzemeljsko živalstvo Pivške kotline*. Zadnje čase je pisal monografijo o jamskih hroščih Sje, ki je pa zaradi smrti ni dokončal. - P. je obiskal po svojih zapisih 1492 jam: 649 na Slov., 773 v drugih pokrajinah Jsl, 70 v drugih pokrajinah ter sestavil kataster za večino kraških jam v Jsl. Prejel je vrsto priznanj in odlikovanj. Bil je častni preds. Slov. entomološkega društva ter častni član Jsl. in Franc. entomološkega društva. Za znanstveno delo je prejel Prešernovo nagrado in od lj. U Jesenkovo nagrado. Ob 80-letnici ga je odlikoval preds. Tito z redom dela z zlatim vencem.

Prim.: Biografije in bibliografije znanst. in strok. sodelavcev SAZU, Lj. 1976, 285-88; J. Carnelutti, Egon Pretner (1896-1982), Acta entomol. Jugosl., vol. 18, Zgb 1982, 7-14; T. Novak, M. et A. Kranjc, In Memoriam E. P. (1896-1982), Memories de biospéologie, tome X, Béziers 1982.

Svk.

PRETNER Matej, pravnik in narodni delavec, r. 13. sept. 1858 (ne 1859, kot piše SBL) v Zagorici pri Bledu, u. 1. okt. 1944 v Lj. Oče Jožef, kočar, mati Margareta Pogačar. Po osn. š. na Bledu

in gimn. v Lj. (matura 1879) je študiral na dunajski U najprej filoz., potem pravo (do 1885), iz katerega je doktoriral 7. jul. 1886. Med 1885-91 je bil koncipient pri odv. dr. Edvardu Devu v Postojni, nato eno leto v praksi pri dežel. sodišču v Trstu. Mar. 1892 je odprl v Trstu odv. pisarno, ki je začela poleg dr. Gregorinove prva poslovati slovensko. Iz nje so izšli poznejši znani trž. odvetniki: dr. Abram, dr. Benkovič, dr. Kimovec, dr. Komavli, dr. Kuhelj, dr. Okretič idr. P. je bil med ustanovitelji Tržaške hranilnice in posojilnice (ustanov. 1885, registrirana 3. nov. 1891) in dolgo let njen podpreds. Tudi v Kmetijski družbi je bil do njenega konca 1924 podpreds. in pomagal v njenem okviru ustanavljati v trž. okolici zadrage za zavarovanje goveje živine. 1904 je bil med ustanovitelji Tržaške podružnice Slov. planinskega društva s sedežem v Trstu, ki je bila uradno priznana 30. apr. 1904. Ustanovni občni zbor je bil 7. maja in P. je bil izvoljen za preds. in to mesto je obdržal do 1924. SPDT se je moralo boriti z dvema (it. in nem.) planinskima društvoma, zato se je trudilo, da bi slov. zemlja obdržala svoj naravni videz. Označevali so planinske poti s slov. ledinskimi imeni in postavljali napise in kažipote v slov. jeziku. Upravljali so kraški jami Vilenico pri Divači in Dimnico pri Slivnem in 1912 izdali zemljevid *Okrožje Trsta* s slov. kraji in naselji. Po it. zasedbi Trsta je P. preosnoval trž. podruž. društva Pravniki v Lj. v samostojno društvo Pravniki v Trstu in mu bil preds. do nasilne razpustitve 1928. Društvo je izdajalo od jan. 1921 do 1928 svoje mesečno glasilo *Pravni vestnik*, list za pravoslovje in pravosodje. V njem je P. priobčil naslednje razprave: *Pravni pregled leta 1920 v zasednem ozemlju* (I, št. 1, 2, 3, 4); *O konferenci držav nasledujočih Avstrijo* (I, št. 9); *Kako se bodo plačevali dolгови, nastali pred 10. mar. 1919 v avstro-ogrskih kronah mej prebivalci v It. in prebivalci v Jsl* (IV, št. 11); *O odškodnini za razlašene nepremičnine, določitvi in plačilu te odškodnine v razlastitvenem postopku* (V, št. 6, 7); *Pravice do skupnih in občinskih gozdov in pašnikov in obči užitek v Jul. krajini z ozirom na kr. odlok-zakon od 22. maja 1924, št. 751, o ureditvi občin užitkov* (V, št. 12); *Katere vode so javne in kdo ima pravico do rabe in oddajanja istih v smislu kr. odloka-zakona od 9.10.1926, št. 2161* (VI, št. 10); *Formalnosti pri rekurzu na državni svet kot sodno oblast* (Consiglio di Stato in sede giurisdizionale) (VI, št.

10, 11); *Kreditni zavodi v It. z ozirom na nove odredbe v zaščito njih upnikov* (VII, št. 9, 10-11-12). Veliko je dopisoval v E, SP, PV in zgb. Bankarstvo. Ko 1934 ni mogel več opravljati odv. poklica v Trstu, se je 1936 preselil v Lj. in tam odprl odv. pisarno. 1939 ga je društvo Pravniki imenovalo za častnega člana. Pisarno v Trstu je prevzel njegov zet dr. H. Okretič (PSBL II, 525).

Prim.: R. Andrejka, P. M., SBL II, 568 in tam navedena liter.; Dušan Jelinčič, *Zgod. SPDTrst*, Trst 1984, 14-52 pass.; Nadškálj; slika J 1944, št. 228.

Jem.

PRETNER Miroslav (Friderik), šolnik, prosvetni delavec, r. 6. jul. 1871 v Lj., u. 1. febr. 1959 v Rabelčji vasi pri Ptuj. Oče Anton, posestnik, mati Jera Vodnik. Nižjo gimn. je obiskoval v Lj. in tam maturiral na učiteljski 1892. Po maturi je učil na deški petrazrednici CM šole pri Sv. Jakobu v Trstu do 1896, ko je postal ravn. drž. pripravnice za gimn. prav tam. Medtem je v prostem času v š. letu 1908/09 učil na vzporednicah CM šole na Acquedottu. Ob koncu vojne se je izselil v Lj. in postal voditelj osemrazredne dekl. in štirirazr. deške manjšinske osn. š. v Lj., leta 1920 je bil nadzornik za črnomeljski, 1924 za kamniški okraj in 1927 za lj. okolico. Po upokojitvi je živel v bližini Ptuja. V svojem trž. obdobju je bil aktiven v raznih društvih. 1904 je dal pobudo za ustanovitev Planinskega društva, ki je dobilo naslov Tržaška podružnica Slov. plan. društva s sedežem v Trstu (SPDT). Ob ustanovnem občnem zboru je odklonil preds. niesto, sprejel pa je tajniško. Kasneje, ko je preds. dr. Matej Pretner odstopil, je sprejel še načelstvo. Društvo si je zadalo za nalogo: markacijo poti, izlete, predavanja in prireditve. Kot organizator izletov in prireditev je bil P. izredno aktiven. Tržaško podružnico je zastopal še jeseni 1919 na zboru delegatov podružnic SPD. V Trstu je pisal v E in PV. Za to glasilo SPD je napisal članek *Polet v Beneško Slovenijo* (1910, 197 in 210), kjer je opisal izlet tržaške podružnice v Benečijo. Med prvo svet. vojno je sodeloval pri sestavi čitank za ljudske šole na Prim. V letih 50 je poslal Zorku Jelinčiču nekaj slik in podatkov o prvih letih delovanja SPDT in v pismu opisal njegove začetke in delo, kar je pomenilo izreden doprinos za zgod. SPDT, glede na dejstvo, da je ves arhiv zgorel ob požigu Narodnega doma. Material je

Z. Jelinčič uporabil v spominskem članku ob 50-letnici društva za PV 1954.

Prim.: Anagr. urad Lj.; SBL II, 568; podatki SAZU, ods. SBL; A. Šavli, PDK 11. jan. 1978; Sv. Jakob, 119-20; Z. Jelinčič, Ob petdeseti oblet. ustanovitve Slov. plan. dr. v Trstu, PV 1954, 477-81; D. Jelinčič, *Zgodovina SPD Trst*, 1984, 21-39, sl. 27. ldt

PRIBAC Humbert (Bert), pesnik, prevajalec, esejist, bibliotekar, časnikar, urednik, r. 16. jan. 1933 v Sergaših pri Kopru; oče Simon, kmet, mati Terezija Dodič, kmetica. Osn. š. obiskoval v Gažonu (it.), 1945 stopil v slov. š. in 1948 napravil v Kopru malo maturo, nato še časn. karski tečaj na Bledu (1949), nakar je delal tri leta kot časnikar-pripravnik v Kopru. Slov. gimnazijo v Kopru je obiskoval od 1952 in na njej maturiral 1955. V letih 1955-59 je študiral primerjalno književnost na U v Lj. Kot dijak v Kopru je priobčeval pesmi in urejal časopis Naša misel, kot dijak in študent je sodeloval v Mladih potih, ki so mu objavila več značilnih pesmi (npr. *Oj solata grandičel* - zapis narodne, *V Istri, Morjak, Ciprese, Večerni dež*). V času študija je obiskal Francijo in Poljsko; živahno se je udeleževal vseh mlad. aktivnosti. Pred diplomo je ilegalno zapustil Jso in se 1959 znašel v Zah. Nemčiji (gl. pesem *Spomin na neko odločitev...*). Naslednje leto je z ženo in sinom prišel v Avstralijo, kjer je bil najprej čistilec v bolnišnici, potem poštni uradnik v Melbourneu. Po delu se je učil jezika in 1965 napravil maturo iz angleščine, nato končal študij bibliotekarstva (1966-68) ter slednjič dosegel še magisterij na U Novega Južnega Walesa v Sidneyu (1977-79). Zdaj je zaposlen kot šef bibliotekarske in dokumentacijske službe avstralskega ministrstva za zdravstvo. V tem svojstvu je bil na povabilo Svetovne zdravstvene organizacije večkrat svetovalec v azijskih državah. Avtor je številnih strok. del o bibliotekarstvu in dokumentaciji na zdravstvenem področju ter član raznih znanst. in strok. društev in ustanov v Avstraliji in drugod, med drugim New York Academy of Sciences in Slovene Studies Society of North America. Od 40 večjih enot njegove strok. bibliografije vsaj nekaj glavnih: *Core journals in the Health Sciences* (1970, magistrska teza); *Life Science Libraries in Australia* (skrajš., 1981); *Suggested readings for students and researches of biomedical Libraries in Australia* (1981, 1985); *Health Libraries in Hong Kong* (WHO, Manila 1985). - Tudi nje-

govo kulturno in literarno delovanje je sila bogata in pisano. Najbrž je edini slov. pesnik, ki živi in ustvarja v Avstraliji (biva blizu Canberre), pa objavlja bodisi v Argentini (Meddobje), Trstu (Most, Mladika), ali Lj. (Rodna gruda). Če njegovih krajših časnikarskih prispevkov v prvih letih sploh ne štejemo (SlovJ, Mladina, Kmečki glas), je bera njegovih liter. objav tako bogata, da je ni mogoče vse predstaviti. Že dolga leta sodeluje v slov. avstralskih časnikih (Slovenski vestnik, Slovenska vest, Resnica, Svobodni razgovori idr.) z izvirnimi pesmimi in prevodi, razmišljanji in eseji ter že deset let pripravlja tedenske polurne radijske oddaje za avstralske Slovence. 1962 je Slovensko društvo v Melbournu izdalo prvo Pribčevo pesniško zbirko *Bronasti tolkač*, ki obsega 43 pesmi (71 str.), to je hkrati prva slov. knjiga v Avstraliji! Naslov se nanaša na tolkač na vratih stare palače sedanjega koprškega muzeja. To je lirika človeka, ki je zapustil domačo istrsko zemljo, postal mnoge preizkušnje in skuša živeti na novi celini. Druga Pribčeva zbirka je izšla 1973 v Canberri v samozaložbi (The Lapwing Private Press) in nosi naslov *V kljunu golobice* ter podnaslov *Pesmi izseljenca in potepuha*, s čimer že nekoliko nakazuje vsebino in občutje; obsega 25 pesmi na 42 straneh. 1985 je v Avstraliji izšel *Zbornik avstralskih Slovencev 1985*; založil ga je Slovensko-avstralski literarno umetniški krožek (SALUK-SALAC), pri tem je pomagala tudi Izseljenška matica Sje pa tudi tiskali so ga v Lj. P. je pomagal pri zbiranju gradiva in ima objavljene naslednje pesmi: *Pogovor z materjo*, *Valežanska cerkev*, *Dokler se giblje ta krog*, *Kadar mi razpadejo peruti*, *Vse dni*. P-ove pesmi in prevode so brali na Radiu Lj., Trst, Celovec in na avstralskem radiu. Pomembno je njegovo prevajalsko in antologijsko delo, ki je še v polnem teku. Za Cankarjevo založbo je pripravil *Antologijo sodobne avstralske poezije*, ki obsega okr. 70 avtorjev oziroma okr. 250 pesmi in bo izšla v letu 1986 ali 1987. Že 1986 pa bo (po načrtu) v Avstraliji izšla antologija sodobne slov. lirike (zadnjih 20 let) v izboru Leva Detela in Berta Pribca, slednji bo (skupaj z drugimi) prevedel pesmi v angl.; knjiga bo nosila naslov *Carnations from Carniola*. Prav tako bo čez nekaj let izšla večja antologija slov. poezije 20. stol. v angl. (izbor pesmi N. Grafenauer). P. ima v pripravi še dva rokopisa, ki bosta izšla 1986 ali 1987, bodisi da zanju najde založnika ali

pa ju izda v samozaložbi; gre za zbirko okrog 70 izvirnih pesmi v angl. ali prevodov iz poprej objavljenih slov. pesmi pod naslovom *The Magic Circle on the Sea (Ris na Oceanu)* in zbirko 50-60 izvirnih, še ne objavljenih (oziroma nekaj objavljenih v časopisih) v slov., ki bodo izšle pod naslovom *Pesmi o hvaležni prisotnosti in s podnaslovom (Razmišljanja o sebi, ljudeh in Bogu)*. Iz njegove esejistike le nekaj značilnih naslovov: *Avstralska lirika*, Most, 29-30, 1971; *Kaj je Tomaž Šalamun zakrivil*, Most 2 (6/7, 1965); *19.th Century Slovenian Cultural and Reading Societies*. Paper presented at a Conference on Awakening of Eastern Europe, 9-13 July 1980 at the Australian National University, Humanities Research Centre; *Misli o umetnosti in kulturi*, Svobodni razgovori, Sidney, 2 (1), 1984; *Še eno mišljenje o svobodi*, Svobodni razgovori, Sidney, 2 (2), 1984; *Razmišljanja po strtih jedrih*, Svobodni razgovori, Sidney, 2 (3), 1984.

Prim.: Osební podatki; Jevnikar, Zam. liter., M(Trst) 1971, 56 in 1974, 79; Isti, Druga slov. knjiga v Avstraliji, LitV XXV, 1973/74, 128; L. Detela, B. Pribca poetična kozmologija in še intervju, Glas SKA, Buenos Aires nov.-dec. 1974; Isti, Nad Miljami poleti 1974, Glas SKA, Buenos Aires mar.-apr. 1975; Isti, Pesnik Istre in tujine, Most, 33-34, 41-45; T. Debeljak, Trideset let zdomske emigracijske književnosti, 1945-1975, ZbSS, Buenos Aires 1975, 381-437; M. Jurak, Pesniško ustvarjanje slov. izseljencev, Delo (KL) 14. okt. 1975; Isti, Poetry writers by Slovene Immigrants in Australia, v zborniku Australian Papers, izd. U v Lj. 1983; Bert Pribac — 50-letnik, Nova doba, Sidney 28. febr. 1983; F. Forstnerič, Zameki liter. življenja med Slov. v Avstraliji, Delo (KL) 19. maja 1983; Starejši so z eno nogo še v domovini, Delo 5. avg. 1983.

Pšč.

PRIJATELJ Anton, zdravnik. specialist medicine dela, r. 30. jan. 1931 v Sarajevu; živi v Novi Gor. Oče Anton, poštni uradnik, mati Kristina Valenčič, gospodinja. Osn. š. in klas. gimn. (1941-49) je obiskoval v Lj. Na lj. U je študiral medicino in diplomiral 22. dec. 1956. Po vojaščini (1957) je stažiral v Vipavi, v Šempetru pri Gor. in v Lj. (1958). Od 1958 do 1971 je bil zdravnik in uprav. obratne ambulante v tovarni pohištva Meblo v Novi Gor., nato v dispanzerju za medicino dela v Zdravstvenem domu Nova Gor., ki ga je 1971 sam ustanovil (1971-74 vodja dispanzerja za medicino dela, 1975-78 tudi dir. Tozd splošnega zdravstva Nova Gor.). 1952 se je poročil z Ivo Hribar (1928-83), prof. biologije

ter ima dva otroka, Matjaža in Alenko. - P. je bil prvi zdravnik medicine dela na Prim. in je skupaj s peščico sodelavcev postavil temelje za razvoj te medicinske panoge v vseh njenih odtenkih, od zdravljenja in preprečevanja poklicnih bolezni bo skrbi za boljše delovne razmere in urejanje ter prilagajanje delovnega okolja in dela človeku. 1960 mu je bila odobrena specializacija iz medicine dela, postdiplomski študij medicine dela 3. stopnje je opravil v letih 1963-64 na Skoli narodnog zdravlja »Andrija Štampar« v Zgbu, specialistični izpit iz medicine dela v Lj. (jul. 1964). Čeprav je zaposlen zunaj osrednjih slovn. znanstveno raziskovalnih ustanov, P. ob rednem zdravniškem delu vseskozi vneto raziskuje zdravstv. razmere delavcev in vpliva delovnega okolja na njihovo zdravje. Začel je z analizo zdravstv. stanja delavcev v Meblu in nadaljeval z letnimi preverjanji poškodb pri delu v istem kolektivu. Medic. problemi ob pridelavi in predelavi lesa so nasploh dolgoletna rdeča nit v P-evem raziskovalnem delu. Tako je opravil raziskave o akutni zastrupitvi s hlapi organskih lepil, o invalidnosti in poklicni obolezlosti gozdnih delavcev in o nesrečah na lesno predelovalnih strojih, z raziskavo *Delovanje lesnega prahu na dihalni sistem*, izpeljano v Meblu in v KLI Logatec pa je 1975 magistriral na U v Zgbu. V praksi in teoriji se P. posveča problemom bolehanja in odsotnosti z dela zaradi bolezni, spremlja gibanje bolehanja (vnet statistik) in raziskuje vzroke zanje. Dognanja s tega področja medicine dela je strnil v doktorski disertaciji *Vpliv nekaterih socialnih dejavnikov na začasno delanemožnost zaradi bolezni, poškodb pri delu, zunaj dela in nege družinskega člana* (raziskovalni vzorec 2000 delavcev Iskre iz Šempetra pri Gor. in Mebla). Doktoriral je 1983 na U v Lj. S področja medic. dela je objavil številne strok. članke in razprave (ZdrV, Les, Ergomija, GozdV, Zdravstveno varstvo, Delo in varnost) in sedem samostojnih publikacij. S predavanji je sodeloval na jsl. kongresih medicine dela (Sarajevo 1975, prim. Zbornik radova; Ohrid 1979, prim. Supplementum; Novi Sad 1983, prim. Zbornik radova), na jsl. kongresu za preventivno medicino (Ohrid 1968, prim. Zbornik radova) in na simpoziju o zdravstv. zaščiti v zdravstv. domovih (Sarajevo 1977, prim. Zbornik). - P. je objavil več stotin poljudnih člankov v časopisih (npr. PrimN), revijah (Les, NŽ, Sreč) in tovar. glasilih (Meblo, Gostol, KK Vipava itd.); ta obsežni

zdravstv. vzgojni in razsvetljiteljski opus večje dopolnjuje z govorno besedo na radiu (Radio Koper in Lj.) in na televiziji (npr. v priljubljeni rubriki Zrno na RTV Lj.), strok. pa kot predavatelj o zdravstv. vzgoji in preventivni medicini na postdiplomskih študijih medicine dela za zdravnike (1972, 1973-75, 1977-79, 1981, 1983), na postdiplomskih študijih javnega zdravstva, predmet Zdravstvena vzgoja v medicini dela pa je predaval tudi na vseh postdiplomskih tečajih iz medicine dela za višje in srednje medic. sestre (Nova Gor., Lj. 1972-73, Lj. 1974-75, 1975-76, 1977-78, 1979-80, 1980-81, Koper 1979-80, 1984). Posebej rad se P. preizkuša v zgod. medicine, posebno na Prim., z intervjuji, leksikalnimi gesli in portreti v Sreč, ZdrV, PSBL, v biltenu Delo in varnost je predstavil vrsto zdravnikov (dr. i. Hribernik, dr. D. Sardoč, dr. F. Marušič, dr. Pavla Jerina Lah). P. je aktiven družbeni delavec, vse njegove številne funkcije so vedno izraz njegovega temeljnega življenjskega namena, tvorno prenašati spoznanja stroke v življenjski vsakdan. Od 1959 je P. član sekcije za medicino dela Slov. zdrav. društva, član IO te sekcije in v letih 1972 do 1975 tudi njen preds. V tem času je bil tudi član gl. odb. Udruženja medicine rada Jsle. 1972 je P. ustanovil in nekaj let zapored tudi urejal (ponovno je ur. po letu 1981) Bilten sekcije za medicino dela, po letu 1981 Delo in zdravje (Bilten sekcije medicine dela Slov. zdrav. društva in univ. Inštituta za medicino dela). Od 1972 je P. član IO Slov. zdrav. društva in njegove komisije za informiranje (preds. komisije od 1980 dalje), prav tako pa je od 1984 član komisije za informacije Saveza lekarskih društev Jsle. Od ustanovitve Inštituta za medicino dela na U v Lj. (1971) je P. član njegovega kolegija predstojnikov in preds. komisije za zdravstv. vzgojo. P. je aktiven v organizaciji RKS (1964-65 podpreds. obč. odb. RKS v Novi Gor., član gl. odb. RKS 1965-67, član centra za prvo pomoč RKS od 1971 dalje, član centra za zdrav. vzgojo pri predsedstvu RKS) in Jsle (član odb. za zdrav. vzgojo delavcev pri zveznem odb. RK), v Zvezi sindikatov Sje (ZSS) (zdravstvena vzgoja delavcev, vloga sindikata pri uresničevanju zdravstv. varstva delavcev, član komisije za zdravstvo in socialno politiko pri RO ZSS) in v SZDL Sje (1966 izvoljen za člana glav. odb. SZDL Sje, od 1984 član koordinacijskega odb. za načrtovanje družine pri predsedstvu RK SZDL Sje). Druge funkcije: 1965-70 član komisije za zdrav. var-

stvo pri republ. komiteju za zdrav.; član odb. za plan in svobodno menjava dela PoRS 9; član območnega programskega sveta medobč. zdravst. skupnosti v Novi Gor. Posrečeno združevanje stroke, zdravst. tribunstva in časnikarske spretnosti ter organizacijske prodornosti je P. privedlo v ured. časopisov in revij, tako ZdrV, Ergomije, biltena Delo in zdravje, Srečno, Biltena lekarskih organizacija Jsle. Njegov »Zdravniški kotichek« v PrimN je priljubljeno ljudsko branje (podobno rubriko je urejal in polnil v reviji NŽ). Za vsestransko delo je bil P. odlikovan z redom dela s srebrnim vencem (1968), ima pohvali in diplomo komisije za vzgojo in varnost v cestnem prometu SNZ Sje (1962, 1965, 1970), značko z zlatim vencem Sveta za preventivno vzgojo v cestnem prometu (1973), srebrni znak RK Sje (1970), plaketo Slov. društva za poklicno usmerjanje, zahvalnico in plaketo Udruženja medicinske rada Jsle (1979, 1983) in priznanje z zahvalo ured. odb. Slov. zdrav. društva (1979).

Prim.: Osební podatki; M. Gorše, Portret, Delo in zdravje 5, 1985, 6; M. Tavčar, Dr. Prijatelj, strokovnjak medicine dela, PrimSreč 45, 1984, 25; vloga za uvedbo postopka za izvolitev v naziv docent za predmet medicine dela kadrovske komisiji Medic. fak. v Lj., 1984.

Svd.

PRIJON Toni, kajakaš, mizar, r. 23. jun. 1929 v Solkanu, živi v Roseinheimu v ZRN. Oče Anton, mizar, mati Alojzija Strosar, gospodinja. It. osn. š. v Solkanu (1936-41) in poklicno š. (1941-44). Nato se je kot mizar zaposlil v očetovi delavnici. Bil je 1946 med ustanovitelji broderskega društva Solkan, kjer so že kmalu izdelovali tudi tekmovalne čolne z lesenimi žebli. Med služenjem vojaškega roka v Zemunu (1949-50) se je udeležil drž. prvenstva, kjer je v spustu s kajakom na divjih vodah dosegel prvo mesto. Kot vojak je bil odgovoren za dezerterstvo enega svojih vojakov, zato je bil tri leta zaprt v Foči. Nato zaposlen v športni delavnici v Solkanu, ki je po očetovi smrti (1950) postala družbena last. Po odhodu v tujino se je vključil v nem. kajakaško reprezentanco, s katero se je udeležil prvega svet. kajakaškega prvenstva. Tu je 1959 osvojil zlato medaljo v spustu. Apr. 1961 je v Roseinheimu odprl svojo delavnico za izdelavo čolnov, ki se je kasneje izredno razširila. Izdelavo čolnov nenehno izboljšuje, prava svet. posebnost pa so njegovi samo 4,5 kg težki čolni. Zanj izdelujejo čolne v skoraj vseh državah

po svetu. Njegovi čolni zmagojujejo v Nem. od začetka drž. prvenstev. Od njegovih štirih otrok je bila hčerka Renate (1961-81) članica nem. drž. kajakaške reprezentance in dvakrat svet. prvakinja v slalomu, sin Toni (r. 1962) je tudi stalni član nem. drž. kajakaške reprezentance, 1983 je osvojil srebrno medaljo na svet. prvenstvu v slalomu, 1985 pa je bil ekipni svet. prvak.

Prim.: Osební podatki.

Lil. Trampuž

PRIMOŽIČ Anton, šolnik, šolski nadzornik, r. 14. jan. 1855 v Pevmi pri Gor., u. 17. apr. 1944 v Zgbu. Oče Valentin, kmet in mlinar, mati Katarina Bensa. Osn. š. je opravil v Št mavru, normalko v Gor., 1866-74 je bil odličnjak na gorginn. Njegov sošolec je bil kasnejši nadšk. F. B. Sedej. Nato je študiral klas. filologijo v Innsbrucku, kjer je diplomiral 1878, 1879 pa promoviral za dr. filozofije. V času študija se je vzdrževal kot inštruktor v druž. viš. gor. dež. sodnika Ferfogle. Službovati je začel jeseni 1879 kot suplent v Trstu, po vojaški službi je postal prof. (1882) na gimn. (Iglavo). 1892 so ga postavili na Dunaj, kjer je med drugim poučeval slov. v Terzijanišču. Delal je kot korektor za it. knjige pri drž. založbi š. knjig, bil član raznih društev. Sodeloval je pri načrtih za preosnovo srednjih š., pri sestavi š. pravilnikov. 1904 je postal vladni svet., 1906 pa dežel. š. nadz. Slov. je bil naklonjen in je podpiral njihove zahteve. 1913 je postal dežel. nadz. za ljudsko š. v Dalmaciji in dvorni svet. Napisal je dve deli o šolstvu v hrvaškem jeziku. 1918-20 je bil v Zadru, 1920 v Zgbu, kjer je bil 1922 upokojen. P. je bil potovalec in hribolazec. Preplezal je vrhove Kamniških Alp, Julijce in hrvaške gore. Kot dijak je prehodil domovino in Tirolsko, kasneje pol Evrope. Pisal je znanstvene strok. članke, sodeloval pri raznih publikacijah doma in v tujini.

Prim.: SBL II, 383-84 in tam navedena liter.

Ured.

PRIMOŽIČ Ivan, slikar in polit. delavec, r. 13. sept. 1898 na Srpenici, u. 6. okt. 1971 v bolnišnici v Šempetru pri Gor., v tem kraju tudi pokopan. Oče Ivan, trgovec, mati Marija Melihen. V Gor. je končal ljud. š. in pet razr. gimn. Izbruh prve svet. vojne ga je zatekel na neki angl. ladji, kasneje pa se je znašel v Boki Kotorski, kjer se je povezal z nasprotniki Avstro-Ogrske. Bil je ujet in obsojen na 10 let zapor pod pogojem, da se prostovoljno javi v avstro-ogrsko armado.

1915 je bil poslan na soško fronto, vendar je dezertiral in se javil, da odide v Črno goro h komitom. 1918 je bil ponovno ujet in obsojen na smrt, a je s pomočjo komitov v zadnjem trenutku pobegnil. Ob premirju so ga ujeli It. in odpeljali v internacijo v Gaeto, tudi od tam je ušel in se za nekaj časa ustalil v Lj. Pridružil se je komunističnemu gibanju, bil ranjen ob stavki železničarjev na Zaloški cesti in se kasneje vrnil na Prim. v Gor. Deloval je v sindikatu gradbenih delavcev in polit. sodeloval s Korsičem, Tuntarjem, Srebrničem in drugimi. V Gor. je izdeloval propagandne plakate in okrasil dvorano v Delavski zbornici. Zaradi nekega spopada s fašisti se je prek Švice zatekel v Pariz. Začel je študirati slikarstvo, slikal propagandno gradivo za sindikate in franc. KP. Moral je ponovno v Švico, od tam pa na Dunaj in v Berlin. Tu je izdeloval grafike za komun. propagandne brošure, klišeje za ponarejanje potnih listov in osebnih izkaznic ter postal kurir Rdeče pomoči. Ponovno se je naselil v Parizu, kjer mu je 1923 uspelo prirediti razst. v gal. na Rue de Maistre, potoval je tudi v Venezuelo in restavriral slike v rezidenci preds. Gomeza. V Parizu se je spoprijateljil s slik. Mauricom Utrillom. Preživljal se je s priložnostnimi deli, tudi z restavracijami, in obiskoval slik. akad. Julien. Naselil se je v neki pariški predmestni obč., kjer je dobil delo kot izdelovalec plakatov, transparentov in podobnega propagandnega gradiva. Mali trgovci na Montmartru so mu uspeli prodati več slik, tako da je lahko odplačal vse dolgove. Po izbruhu španske držav. vojne je sodeloval pri organiziranju pomoči republikancem, skupaj s slik. Mateosom je izdelal dekoracije za Institut Hispanique na Rue Gay Lussac v Parizu (arh. Lambla de Soria). Ob začetku druge svet. vojne je živel v Bonnac, kjer je slikal pokrajine in pomagal interniranim španskim borce, nato se je vrnil v Pariz in tu prešel v popolno ilegalo. Kasneje se je skrival v Montpelieru in Toulousu in s ponarejenim potnim listom nameraval v Jslo. V kraju Passau an der Donau ga je policija ujela, spet je pobegnil, preko Švice in Francije je odšel v Spanijo, kjer je bil ponovno ujet in zaprt. 1944 je odšel na Portugalsko z namenom, da se kasneje zateče v Mehiko. V tej državi se je povezal z opozicijo proti Salazarju. Dec. 1944 je bil aretiran in zaprt v trdnjavo Caxias blizu Lizbone. Po posredovanju jsl. ambasade je bil jul. 1945 izpuščen in

je z ladjo odpotoval v Haifo v Palestini. Odločil se je, da se naseli v Egiptu, kjer je ostal do 1958. Tu je precej slikal in tudi razst., upodabljal je predvsem motive iz Sje, Dalmacije in Egipta. Bil je tudi v Libanonu, kjer je slikal in restavriral. V Egiptu je več slik poklonil jsl. klubu. 1949 je za kapelo doma onemoglih, ki so ga upravljale slov. redovnice, izdelal kopijo Marije Pomagaj z Brezij, prav tako več slik z motivi iz Sje. Istega leta je razst. v Salon du Caire v Kairu. Po vrnitvi v domovino je živel najprej v Lj., kasneje pa se je preselil na Goriško v Kanal. - Njeg. slik. dar je prišel do izraza že na soški fronti, kjer je upodabljal motive z bojno tematiko, manjšo razst. z revolucionarnimi motivi pa je po prvi svet. vojni priredil v Delavski zbornici v Gor. Poleg Pariza je večkrat razst. tudi v Egiptu, kjer je slike tudi dobro prodajal. Po vrnitvi v domovino je sodeloval na razst. v Kopru, Piranu, Ajdovščini, Bovcu, Kobaridu, Tolminu, Kanalu, Lj. V letih po prvi svet. vojni ga je zamikal sintetični kubi- zem s svojo abstraktnostjo, kasneje pa se je bolj približal naravi. P. Krečič ugotavlja, da je glavni motiv postala »pariška ulica, skoraj prazna z barvami, ki izražajo sivino pozabljenih ljudi, isti motiv, ki je vlekel tudi Utrilla in druge umetnike proletarce v Parizu«. Na slikah iz zadnjih let življenja je opazno, da so ga začele zapuščati moči, vendar je še našel voljo, da se je predstavil na razst. DSLU v Lj. Motivno prevladujejo v tem obdobju krajine in vedute iz domačih krajev, pri katerih je v slogovnem pogledu očiten kolorizem pariške šole. Sicer pa je slikar gojil tudi portret in tihožitje. Več P-evih slik hrani njegova vdova, prav tako GorMuz na gradu Kromberk. Med temi deli so še posebej značilne vedute iz Pariza in Egipta.

Prim.: Podatki vdove Slavice Primožič iz Kanala; sporočilo Krajevnega urada Kanal; dokumenti iz slikarjeve zapuščine, shranjeni v GorMuz; *Réalités égyptiennes* 19. avg. 1950; *PrimN* 11. sept. 1970; Delo 7. in 8. okt. 1971; *PDk* 10. okt. 1971.

M. V.

PRIMOŽIČ Jožef, družbenopolitični delavec, r. 1. mar. 1909 v Planini pri Cerknem, u. 19. jan. 1979 v Sempetru pri Gor. Delal je kot kmečki hlapec, zatem se je zaposlil pri lesnem trgovcu v Cerknem. 22. apr. 1928 je pobegnil v Jslo, kjer je ostal do 27. febr. 1937. Delal je v raznih krajih na Gorenjskem in se vključeval v delavsko in stavkovno gibanje. Avg. in sept. 1936 je sodelo-

val pri stavki gradb. delavcev podjetja Slograd na Jesenicah in bil tudi član stavkovnega odb. Zaradi tega je izgubil službo. Nato se je zaposlil pri jeseniški občini. Febr. 1937 je kot prostovoljec nameraval odpotovati v špansko republ. vojsko. V noči na 1. mar. ga je na Braču zajela jsl. policija in zaprla v Splitu in v Lj. Od tam so ga jsl. oblasti izgnale v Avstrijo, avstr. oblasti pa so ga predale It. V Gor. je preстал en mesec zapora, zatem je moral v it. vojsko v Firence. V odsotnosti ga je gor. sodišče obsodilo na eno leto zapora in na pet let pogojne prostosti. V NOB se je vključil apr. 1942. Postal je član okraj. odb. OF za Cerkljansko, od dec. 1942 do avg. 1943 je bil član okraj. komiteja KPS za Cerkljansko, 2. maja 1943 pa je postal član okrož. komiteja KPS za Cerkljansko, za tem je bil sekretar okrož. komiteja KPS za Cerkljansko, član okrož. Komiteja KPS za Baško, kasneje za kanalsko okrožje. Bil je tudi član okrož. komiteja in okrož. odb. OF za severnopr. okrožje ter podpreds. okrož. NOO za isto okrožje in upravnopolit. inštruktor pri PNOO za Slov. Prim. Od srede aprila 1945 je bil član okrož. komiteja KPS in okrož. odb. OF za zapadnopr. okrožje. Tudi po osvoboditvi je opravljal polit. funkcije. Bil je član okrož. kom. KPS in okrož. odb. OF za gor. okrožje, sekretar poverjenišva enotnih sindikatov za cono B za Slov. Prim. Bil je sekretar okraj. kom. KPS in okraj. odb. OF za Idrijo, sekretar okraj. kom. KPS in preds. okraj. odb. OF za Gor., član Obl. kom. KPS in Obl. odb. OF za Goriško v Postojni, pomočnik ministra za novoosvojene kraje v Bgdu (1949-51). Zatem je opravljal pomembne funkcije v okraj. kom. KPS za Ilirsko Bistrico, Postojno, Tolmin in Gor. Nov. 1948 je na II. kongresu KPS postal kandidat za člana CK KPS, naslednje leto pa njegov član, na III. kongresu KPS (1954) je postal član revizijske kom. CK KPS (do 1969). P. se je udeležil številnih pomembnih zborovanj in kongresov. Opravljal je tudi mnoge voljene funkcije v okraj. ljud. odb. Gorica, Postojna, Ilirska Bistrica. Bil je poslanec zvezne in repub. ljudske skupščine in član sveta republike. Za polit. delo je prejel številna priznanja in državna odlikovanja. P. je položil temeljni kamen Novi Gor. (13. jun. 1948).

Prim.: PrimN 27. febr. 1959, 13. avg. 1976, 22. jul. 1977; PDK 1. mar. 1969; TV 15 19. maja 1977; Dnevnik 26. jan. 1979; Komunist 2. febr. 1979; GorLtk 7/1980, 284-85.

Plati.

PRIMOŽIČ Robert, operni pevec in režiser, r. 20. febr. 1893 (v SBL nepravilno 11. mar. 1893) v Trstu (Rojan), u. 16. dec. 1943 v Lj. Oče Franc, kamnosek, mati Ana Višnovec. V Trstu je obiskoval šolo, a se je že v mladih letih popolnoma posvetil petju. Studiral je pri Escherju in De Filippiju in pri 19 letih nastopil v Narodnem domu v operi Nikola Šubić Zrinski (sezona 1912/13). Med prvo svet. vojno je nekajkrat pel z it. opernimi skupinami v Trstu in na Reki. 1916 je odšel v Osijek, se nato izpopolnjeval v Milanu in 1918 podpisal pogodbo z zagrebško Opero za baritonske vloge. V Zagrebu je ostal 11 sezon in se povzpел med prve pevce hrv. Opere. V tem času je kot gost nastopil v Li., Pragi, Bratislavi, Budimpešti in v Trstu v gledališču Rossetti v operi Krišpin in njegova botra (F. in L. Ricci). Na njegovo pobudo so kasneje to opero uprizorili tudi v Lj. 1927 je sprejel angažma v Budimpešti, kjer je ostal le eno leto. Bil je na višku kariere in je imel v repertoarju približno 90 vlog. V tej dobi se je začel ukvarjati tudi z operno režijo, 1928 ga je Mirko Polič poklical v Lj. in postal je član lj. Opere. Tu je pel v baritonskih vlogah, režiral in za nekatere predstave pripravil scenografski osnutek. Nastopil je v vlogi Borisa Godunova v Politeama Rossetti ob drugem gostovanju lj. Opere v Trstu jul. 1939. Dvorano so tisti večer skoro v celoti zasedli fašisti, ker se je prvo gostovanje 1937 spremenilo v navdušeno manifestacijo slov. občinstva. Medtem ko se je P. zahvaljeval občinstvu za aplavze, je dvignil roko v rimski pozdrav, kar je izzvalo ogorčenje pri trž. Slovencih in tudi pri dirigentu Mirku Poliču, ki je na predstavi vodil orkester. Polič potem dolgo ni govoril s P., vendar je to gesto takole komentiral: »Primožič je res pozdravil po rimsko, in sicer po svoji veliki ariji, s katero je vzbudil velik aplavz. To je naredil izključno iz nekakšne zanesenosti spričo navdušenja občinstva, nikakor iz kakega političnega vzroka, ker se ni nikoli navduševal za fašizem.« (Ustna pričevanja). Na predlog Prosv. ministristva je bil P. 31. jan. 1941 predčasno upokojen. Odlok je bil preklican z odredbo Civilnega komisarja za sedeno ozemlje maja 1941. P. je bil ponovno sprejet v službo NG v Lj. kot operni pevec in glavni režiser Opere, posvetil pa se je predvsem režiji. 16. dec. 1943 je po vaji in vodstveni seji v Operi stopil v gostilno, kjer ga je vinjen nemški vojak ne pričakovano ustrelil. - P. je bil pevec velikega

formata z lepim in obsežnim glasom ter odličnim igralcem. V njegovem baritonemskem in bas-baritonemskem repertoarju so bile najvažnejše vloge: Rigoletto, Scarpia (Tosca), Figaro (Seviljski brivec), Grof Luna (Trubadur), Zrinjski, Knez Igor, Wotan (Valkira), Mefisto (Faust), Boris Godunov, Johanaan (Saloma), Jago (Othello), Evgenij Onegin in Arcezij (Mrtve oči). Nastopil je tudi v Bravničarjevem Hlapcu Jerneju in bil prvi Lorenzo v Kogojevih Črnih maskah. Kot interpret si je izoblikoval osebni stil, ki bi ga lahko imenovali naturalistično-romantičnega, pri katerem je razvil celo paleto čustev. V režiji je skušal usklajevati odrsko igro z izvajanjem orkestra. V tedanjem gledal. snovanju je predstavljal zmernejšo smer (J. Sivec). Med režiranimi deli velja omeniti Borisa Godunova, Kneza Igorja, Othella Tosco, La Boheme in Sneguročko, ki je bila njegova zadnja dokončana režija.

Prim.: 2. urad Rojan (Trst); SBL II, 584 in tam navedena liter.; L. Rehar, Liki iz naše preteklosti, RAITrsta 19. maja 1971; J. Sivec, Dvesto let slov. opere, 25; SGL II, 552; Rojan skozi čas, 91 (tu priimek Primož namesto Primožič); Sardoč, 111, 271; dokumenti v Gled. muzeju v Lj. ldt.

PRINCILJEV Herbert, stavbenik, r. neznano kdaj v Beljaku, u. 16. dec. 1453 v Čedadu. Imenuje se tudi Everard ali Gerard, sin arhitekta Janzila. Ime Princiljev je pokvanjeno iz Janciljev. Po smrti stavbenika Daguroja so mu poverili nadaljevanje zgradbe »hudičevega mostu« čez Nadižo v Čedadu. Bil je čedaški meščan.

Prim.: Po Fr. Steletu, P. H., SBL II, 584, kjer je tudi liter. Ur.

PRINČIČ Alojz, pravnik, prof., r. 20. sept. 1909 v Gornjem Cerovem 57, u. 8. maja 1976 v Sežani. Oče Alojz, mati Katarina Stekar. Starši so bili trgovci, mati se je izučila trgovine na Zgornjem Avstrijskem. S Cerovega so se preselili v Trst, kjer je P. obiskoval osn. š. Pred faš. so se umaknili v Laško, kjer so imeli trgovino s sadjem. Oče je kot vojni invalid vodil trafiko in za trgovino nabavljal zgodnje sadje v Gor. Brdih. Mati je organizirala lupljenje bosanskih sliv in jih izvažala. Gimn. je obiskoval v Celju, maturiral pa v Kočevju. Vpisal se je na Visoko šolo za polit. in ekon. na Dunaju, kjer je diplomiral 8. jul. 1931 in pozneje diplomiral še na Pravni fak. v Lj. Službo je nastopil pri Jadranski zavarovalni družbi d. d. direkcija za Jsl. v Zgbu. 1939 je bil kot organizacijski šef filialne direkcije pre-

meščen v Lj. Hkrati je opravljal sodno in notarsko prakso in opravil pravosodni izpit. 1941 je služboval na Okraj. sodišču v Laškem, od koder so ga Nemci izselili na Hrvaško, kjer je preživel vojno. Po vojni se je vrnil v Laško, že 1945 pa je nastopil službo kot tajnik-pravnik pri Denarnem zavodu Sje v Gor. in pozneje kot prokurist Kmečke banke v Gor. Sledilo je delo pri PNOO v Trstu, odd. za finance, ter pri Finančni družbi za medn. promet d. d. 1948 je bil poklican v Koper in OLO Koper ga je postavil za rednega prof. pomor. prava in ekon. ved na Slov. pomorski akad. v Semedeli in nato v Piranu. Honorarno je poučeval tudi na Pomorski in Ribiški šoli. 1963 se je zaposlil kot pravnik v Luki Koper in postal naslednje leto pravni svetnik. V zvezi z dejavnostjo Luke je objavil strokovne članke v Gosp. vestniku (Lj.), Verkehr, Wien, Internazionale Zeitschrift für Transport u. Verkehrswesen, ICHCA. Od 1962 do smrti je honorarno deloval na Višji pomor. š. v Piranu, kjer je izdal skripti *Pomorsko imovinsko pravo - Havarije* (1969) in *Ekonomika luk* (1975). Bil je tudi izpraševalec izpitne komisije pri luški kapitaniji Koper. 1969 je postal namestnik sodnika za prekrške obč. Piran, hkrati je bil stalni sodni tolmač za nem., angl., it. in franc. jezik. Bil je tudi član Mestnega muzeja v Piranu in preds. ali član številnih društev in organizacij. Pozneje se je posvetil Mestni galeriji Piran, katere preds. je bil od njene ustanovitve do svoje smrti. Kot študent je igral violino v Zdraviliškem domu v Laškem. Že v gimn. je pričel slikati akvarele in nato olja. V Piranu so ga prevzeli obmorski motivi in maja 1958 je imel samostojno razst. s 30 olji pod naslovom *Obmorski motivi iz Pirana in okolice*.

Prim.: Delo 18. maja 1976; Pismo žene Jelke Prinčič iz Pirana (pri avtorju); 10 let Višje pomorske šole Piran, Portorož 1970, 28, 34; 20 let Pomorske šole Piran, Portorož 1967, 79; Plakat za razstavo (od 25. maja do 2. jun. 1958 v Piranu); Razglednice z morskimi motivi A. Prinčiča, ki jih je izdala Luka Koper.

Stres

PRINČIČ Evgen, glasbeni pedagog, r. 5. mar. 1936 v Medani; oče Evgen, mati Natalija Prinčič, kmetovalca. Osn. š. je obiskoval do 1950 v Medani, nižjo gimn. v Lj. (Poljane) 1950-54, učiteljske v Lj. 1954-59, vojaščino služil v Bileci (šola za rez. ofic.) in Vinkovcih (1959-60). Najprej je bil zaposlen kot učitelj glasb. pouka na osn. š. na Dobrovem. Na višji pedagog. š. v Lj. (1962-64) je

diplomiral kot predmetni učitelj glasbe. Na osn. š. S. Kosovel v Sežani je delal v letih 1963-81, zadnja tri leta je bil predstojnik osn. š. v sklopu Vzgoj. izobraž. centra S. Kosovel Sežana. Od 1981 je ravn. glasbene š. v Sežani. Strok. se ukvarja z glasbo, zlasti zborovsko, na glasb. š. tudi z instrumentalno. - Kot pevec je sedem let pel pri »vodopivcih« (PAZ Vinko Vodopivec), kar 16 let pa v Učit. pev. zboru E. Adamič. Občasno bil tudi korepetitor; z obema zboroma se je udeležil številnih pomembnih gostovanj v tujini. Še kot dijak je 1957 in 1958 vodil meš. zbor v DIC in DAC (dij. domova I. Cankarja oz. Anice Černejeve v Lj.). V Medani je vodil dve leti manjši moški zbor (1960-61), na osn. š. Dobrovo je ustanovil otroški in mlad. zbor. S 110-članskim zborom je dosegel velik uspeh v Medani in na okraj. sreč. v N. Gorici. Z otroškim in mlad. zborom iz Sežane, ki ju z enoletno pavzo vodi od 1963, je dosegel vidno raven na Celjskem festivalu (1972-76). Šest let je vodil moški zbor Sežana (1963-68), ženski zbor v letih 1972-78 (z njim štirikrat nastopil na reviji Prim. poje), v letih 1977-81 je vodil tudi moški zbor Lipa Bazovica. Od 1980 vodi moški zbor Vasilij Mirk - Prosek Kontovel, z njim je naštudiral več koncertnih programov, sodeloval na Prim. poje in 1982 na tekmovanju v Mrbu dobil bronasto medaljo. Ta zbor je priredil srečanje z it. zbori v Trstu, čemur je sledilo srečanje v Benetkah in potem festival zborovske glasbe v Cluzoneju pri Bergamu; enako je zbor tudi zasnoval redno pev. srečanja zborov s Proseka-Kontovela, iz Železne Kaple, Brežic in Stražišča pri Kranju (od 1980). Njegove zборе je večkrat posnel Radio Koper, pa tudi Trst A. Na tel. oddaji o zamejski Primorski 1983 v Cankarjevem domu v Lj. je nastopil z zborom V. Mirk. S tem zborom sodeluje tudi harmonikarski orkester GlasbM v Trstu. - P. je dobil številna pev. priznanja in sodeluje v raznih odborih glasb. in kult. društev ter organizacij na obč., republ. ali drž. ravni (npr. član predsedstva Društva glasb. pedagogov Jsle od 1984, preds. Društva glasb. pedagogov Sje od 1981). Bil je tudi preds. ZKO Sežana in delegat zbora združenega dela skupščine SRS. Spada med prve organizatorje revije Primorska poje in sodi med vodilne zborovske dirigente na Prim.; deluje na obeh straneh meje. O njegovem delu največ najdemo v poročilih s koncertov v PDK.

Prim: Osebni podatki.

Pšč.

PRINČIČ Ivan, industrialec, narodni delavec, r. 13. jun. 1898 v Kozani (Gor. Brda), u. 13. jul. 1980 v Vidmu, pokopan v Krminu. Oče Anton, kemični inženir, je nekaj let deloval v Astrahanu v Rusiji, mati Emilija Debenjak, gospodinja. Ivan je bil edini sin, imel pa je še štiri sestre. Osn. š. je obiskoval doma, realko pa je dokončal v Gor. 1919-21 je hodil na višjo trg. š. v Lj. in tam maturiral ter uspešno opravil abiturientski tečaj. Že kot študent je iz Lj. skrivaj prenašal slov. knjige v Brda in v Kozani ustanovil prosvetno društvo. Vpisal se je tudi na trž. U, a ni diplomiral, ker je moral zaradi očetove smrti skrbeti za vso družino. 1922 se je poročil z domačinko iz Brd Gizelo Fabrizio in imel z njo troje otrok, sinova in hčer. V tem času je nastopil svojo prvo službo kot uradnik pri Ljublj. banki v Gor. Ker je faš. It. že takrat začela delati težave vsem slov. ustanovam, si je P. poiskal nove službe. Nekaj časa je vodil knjigovodstvo pri majhnem lesnem podjetju v Krminu, pozneje pa postal družabnik pri lesnem podjetju Picech, prav tako v Krminu. 1928 se je osamosvojil in ustanovil lastno mizarско podjetje, ki je v kratkem času doseglo lepe uspehe, saj se je uvrstilo med največja podjetja na Krminskem. Po drugi svet. vojni pa je bilo treba začeti vse znova. 1957 je P. začel s serijskim izdelovanjem pohištva. Prodajni trg podjetja se je tedaj razširil na vso It. Pri tem sta mu pomagala oba sinova, ki sta z njim prevzela lesno trgovino in tovarno pohištva. Svoje gosp. izkušnje je v tem obdobju začel posredovati tudi drugim slov. in it. ustanovam, zlasti še v korist splošnih ekon. interesov krminske občine. Priložnost za to mu je bila dana, ko je bil za nekaj časa izvoljen za krminskega podžupana, in še bolj v obdobju, ko je bil občinski odbornik za finance in ekonomijo (assessore alle finanze). Dokler se ni namreč osnovala na Goriškem Slov. skupnost, je P. deloval v okviru it. Krščanske demokracije, pri tem pa je predvsem predstavljal slov. življenja na Krminskem in branil njegove pravice. To je bilo še posebno potrebno po letu 1947, ko je dokončna razmejitev med It. in Jslo prisodila krminski občini tudi nekatere zaselke (Plešivo, Ceglo), ki so prej spadali pod Medano. Nastala so tako za krminske Slov. nova polit., gosp., šol. in cerkv. vprašanja. - Najbolj pa mu je bila pri srcu ustanovitev slov. š. v Krminu. In prav nje-mu gre zasluga, da se je takoj po drugi svet. vojni 1945 ta šola tudi ustanovila. Takoj se je

vpisalo čez 80 učencev. Toda slov. š. v samem središču mesta je postala trn v peti nekaterim krminskim pronapetežem. Tudi nekateri slov. kratkovidneži so nasedli na limanice in smatrali, da bo šola bolje uspevala, če se preseli v bolj »slovensko« okolje na Plešivem. To se je zgodilo 1952; že prej pa je število učencev padlo, ker je prosv. minister Gonella 16. jan. 1950 izdal odlok, da se otroci optantov za it. državljanstvo ne smejo vpisati v slov. šole. Prenos šole iz Krmina na podeželje se je izkazal, kakor je P. predvideval, za poguben. Vendar P. šole ni zapustil. Skrbno je sledil njenemu delovanju in jo vsestransko podpiral. - Druga velika P-eva zasluga je bila, da se je na Plešivem ali bolje v cerkvi pri Sv. Subidi ustanovil nekak verski center za vse slov. vernike na Krminskem. O zadevi se sam izraža takole: »Zanimivo je vedeti, koliko let prizadevanja je bilo potrebnih, da smo slov. verniki po zadnji vojni dosegli dušnopastirsko oskrbo v lastnem jeziku. Prva prošnja v tej zvezi je bila naslovljena na knezo-nadškofa Karla Margottija v Gor. že 17. okt. 1945. Sledile so potem na njegove naslednike druga, tretja in četrta prošnja. Šele sedanji gor. nadškof msgr. P. Cocolin je leta 1973 ugodil naši upravičeni želji; to je celih 28 let potem, ko smo prvič zaprosili« (I. Prinčič, *Na skrajnih obronkih Goriških Brd*, KolGMD 1980). Leto dni pred svojo smrtjo je P. z zadoščenjem lahko zapisal: »Zadnja leta je med našimi slov. ljudmi na območju Plešivega in Krmina prišlo, skoraj bi rekli, do pravcatega kulturnega preporoda« (ib). Pri tem pa je imel prav gotovo P. glavno zaslugo. Zaradi svoje narodne zavednosti je bil P. za časa faš. štirikrat aretiran in pretrpel marsikatero krivico.

Prim.: Osebo podatki; I. Prinčič, Na skrajnih obronkih Goriških Brd, KolGMD 1980; K. H., Ivanu Prinčiču v spomin, KolGMD 1981, 93-94 s sl.

Rij.

PRINČIČ Stanko, učitelj, r. 26. dec. 1899 v Biljani, u. 6. jan. 1974 v N. Gor. Oče Anton, mati Rozalija Kožlin, kmetovalca. P. je po dovršeni osn. š. v Biljani obiskoval priprav. učiteljsišča v Gor. Vojna je 1915 prekinila šolanje. P. je bil odgnan v begunstvo v sred. It., kjer je v San Severino (Marke) tri leta obiskoval dekorativno profesionalno š. Med obiskovanjem šole je s pesnikom Ludvikom Zorzutom organiziral pevske in tamburaške zbor, s katerima je ob občudovanju it. domačinov budil med sorojaki narodno

zavest in spomine na domovino. Že kot 14-leten mladenič je igral violino v orkestru biljanskega prosv. društva in tudi kasneje kot učitelj. Godbo na pihala in orkester je mnogo let vodil P-ev stric Ignac Kožlin. P. je bil najboljši učenec v š. San Severino in rav. šole ga je ob koncu vojne ustno in pismeno vabil ter mu nudil zelo ugodne pogoje, naj ostane in dokonča šolo, ki bo ponosna nanj. P. se je iz ljubezni do slov. zemlje vrnil v porušeno Biljano in v zelo težkih razmerah poučeval na š. v Biljani. Poleti 1922 je napravil zrelostni izpit na tolm. učiteljsišču. Pet let je poučeval v Zavrhu, a 1. okt. 1928 so ga faš. oblasti kot slov. rodoljuba premestile v vas Asola (Lomb.); v jeseni 1929 je zapustil It. in se izselil v Jslu, opravil dodatne izpite in poučeval na Čatežu od 24. dec. 1929 do 12. jul. 1932, ko je bil premeščen v Genterovce (Prekmurje). Komaj si je ustanovil družino, je že bil apr. 1941 četrtrič na begu pred okupatorji, ki so ga oropali vsega imetja; z ženo in otrokoma je živel v Vrhovcih pri Lj. v zelo slabih gmotnih razmerah in je 11. nov. 1941 sprejel uč. mesto v Ajdovcih (Suha krajina). Zaradi sodelovanja z NOB je bil izdan in 28. avg. 1942 so ga It. aretirali in postavili pred eksekucijski vod. Odločna intervencija žene in vaščanov ga je rešila smrti, a je bil odpeljan v koncent. taborišče na Rab, kjer je zbolel in bil prepeljan v boln. na Reko, nato v koncent. taborišče Visco. Po padcu faš. It. se je 13. sept. 1943 vrnil bolan v rodno Biljano. Ker ga je komis. NOVJ spoznala za nesposobnega v vojski, je kot part. učitelj poučeval v Biljani in Kozani, prirejal veselice, vodil pev. zbor, sestanke, uč. konference, uč. tečaj z 52 uč. začetniki v Višnjeviku in poučeval slov. P. so Nemoi zasledovali in ga zaprl v Krminu nov. in dec. 1943, a se je vselej rešil. Zaradi sodelovanja z NOB in kult. dejavnosti je bil oproščen vojaščine, čeprav je bil 5. jan. 1945 potrjen za vojsko. V Biljani je 15. okt. 1944 pripravil uspelo proslavo stoletnice rojstva S. Gregorčiča. ZVU ga je premestila iz Biljane v Kojsko, nato pa odpustila iz službe, toda bil je ponovno nameščen. P. je ZVU 11. jul. 1946 suspendirala in med čakanjem na namestitev je bila Primorska priključena Jslu. P. je poslej stalno poučeval v Kojskem do upokojitve 1964, obenem je vodil pev. zbor in knjižnico ter organiziral več prireditvev.

Prim.: P-ev življenjepis in pripovedovanje; PrimN jan. 1974 s sl.

Rut.

PRINČIČ Vesna, prevajalka, r. 2. febr. 1959 v Sempetru pri Gor., a ima stalno bivališče v Gor. Cerovem pri Kojskem. Oče Teofil, kmet (r. 1931) v Gor. Cerovem; kmetijo je prevzel zelo mlad, ker je umrl njegov oče Ivan 1945 v taborišču Mauthausen. Njegov brat Niko Prinčič, učitelj, Nova Gorica, je pripravil knjigo z naslovom *Onkraj dobrega*, v kateri je z gradivom v dokumentarni obliki opisal življenje v Goriških Brdih, s poudarkom na vzhodnih, v času od 1915 do 1943. Rokopis leži pri Zal. Lipa v Kopru. Mati Irena (po domače Slavica) Humar, gospodinja in kmetica (r. 1931 v Števerjanu), najprej služila, po vojni delala v Kromberku v Tovarni pohištva, 1957 se je poročila v Gor. Cerovo. - P-eva je obiskovala osn. š. v Gor. Cerovem, Kojskem in na Dobrovem, pedagoško gimn. v Novi Gor. in Tolminu, kjer je maturirala 1977. Istega leta se je vpisala na Fil. fak. lj. U na oddelek za slovanske jezike in književnosti. 1981 je diplomirala iz B-predmeta: rus. jezik s knjiž. pri prof. A. Skazi z nalogo: *Groteska v dveh novelah Dostojevskega Bobek in Sanje smešnega človeka*. 1982 je diplomirala iz slov. jezika in knjiž. (A-predmet) pri prof. T. Logarju z nalogo: *Govor vasi Gornje Cerovo v Brdih*. Na U je obiskovala lektorat polj. jezika, nato je bila na tečaju polj. jezika v Varšavi 1979 in 1981. Od 1981 je zaposlena pri DO KOMPAS Jsla, na odd. za vzhodnoevrop. države v Lj. Opravlja poslovno korespondenco v rus., polj. in angl. jeziku. Poučuje rus. jezik preko Delavske univ. Cene Štupar v Lj. Občasno tudi lektorira. - P-eva prevaja iz ruš. in polj. v slov. in iz slov. v ruš. Važnejši prevodi: Konstantin Rudnicki, *Dramaturgija Mihaila Bulgakova*, GL MGL 1978/79; Krystyna Milobedzka, *Domovina*, rev. Lutka 1979; L. Moszczyński, J. Witkowski, *Guignol v škripcih*, Lut. gled. Lj.; Zbigniew Herbert, *Pesmi*, RLj 1980; Jacek Sawaszkiwicz, *Samomor Abu Mhopulosa* (znanst. fantastika), RLj. Preko Društva slov. znanst. in tehn. prevajalcev in preko Kompasa (odd. za kongresni turizem) prevaja tehn. in poljudna besedila. Veliko prevaja v ruš. za podjetja Kostroj Grosuplje, TIM Laško in Kompas.

Prim.: Osebni podatki; SLNP 376.

Jem.

PRINČIČ Vladimir, glasbenik, r. 1. dec. 1888 v Vipolžah na Goriškem, u. 11. mar. 1972 v Lj. V vasi je opravil osn. š. v letih 1894-97, nadaljeval na gor. normalki od 1897 do 1900 in končal klas. gimn. 1908. Po kratkem študiju na Poljedelski

visoki š. na Dunaju je 1909 postal uradnik finančne direkcije v Trstu. 1921 je bil iz polit. razlogov odpuščen iz službe, a je še istega leta dobil enako službo v Lj., kjer je ostal, razen premora 1925-26 v Novem Sadu, do upokojitve 1946. Prvo glasb. izobrazbo je dobil pri sestri. V Gor. ga je med 1902-04 učil violine in klavirja stolni organist Fr. Setničar. Pozneje se je spopolnjeval v dijaškem pev. zboru in ork. V letih 1906-07 se je učil harmonije pri Jos. Michlu (PSBL II, 418) na š. Pev. in glasb. društva v Gor. V letih 1913-15 se je na GlasbM v Trstu učil pri Teplyju violine, pri Adamiču klavirja in na Vramovi š. v letih 1918-19 violončela. Od 1922 je sodeloval v ork. GM v Lj. kot violinist. V letih 1924-28 je pri prof. Škerjancu na konservatoriju v Lj. študiral kompozicijo. V amaterskem glasb. življenju je deloval kot instrumentalist in pevovodja. V letih 1930-38 je igral v komornem šramel-kvartetu, za katerega je zložil in priredil nad 50 skladb. Od 1946 je bil vodja pev. zbora sindikalne podružnice finančnih uslužbencev. Vsa leta je P. sodeloval v raznih instrumentalnih zasedbah in pev. zbora, za katere je prispeval predvsem poljudne skladbe, 134 po številu. Nekaj jih je bilo tiskanih: *Šest skladb za mlade violiniste s spremljavo klavirja* (Lj. 1939), *Venček jsl. narodnih pesmi za kromatično harmoniko ali klavir* (Lj. 1929), *Šopek partizanskih za meš. zbor s spremljavo salonskega ork. ali klavirja* (Lj. 1946), *Šopek partizanskih za pihalni ork.* (Lj. 1946) itd.

Prim.: SBL II, 584-85; Naš val, Lj. 1934, št. 10 s sl. in št. 15; Telesna kultura 1972, 3-6, 56; Jerličič, 99, 171; NZb 8/4-5, 20.

Har.

PROSEN Dragotin (Karel, Ludovik, Edvard), geograf, univ. prof., r. 24. jul. 1907 v Ilirski Bistrici, u. 18. febr. 1984 v Bgdu. Oče Ivan iz Brezovice pri Lj., sodni oficial, mati Marija Tavani iz Gor., gospodinja, brat Milan, častnik (gl. čl.). Po očetovi premestitvi je dovršil nižje šole na Sušaku, Vojno akad. v Bgdu 1928; 1931 je diplomiral na Geodetski vojni šoli, 1936 na Višji vojni akad. v Bgdu. V teku študija do 1941 je bil sodelavec Vojnega geograf. inšt. v Bgdu, vzporedno se je posvečal raziskovanju. 1933 je bil član Mednar. ekspedicije za merjenje zemeljske dolžine, da bi preverili hipotezo o horizontalnem premikanju kontinentov. Malo pred drugo svet. vojno je dokončal merjenja razlike pospeška težnosti med Potsdamom in Bgdom, potem med Bgdom in Zgbom. Med vojno je bila ta dokumentacija

uničena, delo je nadaljeval šele 1951 in meril z gravimetrom med Parizom in Bgdom ter določil vrednost težnosti v Bgdu. Kmalu nato je vzpostavil osnovno gravimetrijsko bazo od Subotice do Skopja ter organiziral merjenja na baznih gravimetrijskih točkah Jsle. Od 1941-43 je bil vojni ujetnik v It., po premirju je pobegnil v Švico in postal sodelavec Filoz. odd. U v Zürichu. Po koncu vojne 1945 je delal pri Vojni misiji Jsle v Parizu. Po vrnitvi v Jslo je bil imenovan za načelnika Astronomsko-geofizičnega odd. Vojnogeograf. inštit., a je kmalu odšel za načelnika Oddelka za geofiziko zveznega geološ. zavoda. Z njegovim prihodom v ta zavod se je organiziralo geofiz. raziskovanje v Jsli, kar je končno pripeljalo do ustanovitve Geofiz. inštit. v Bgdu. - Na bgd. U je začel 1948 predavati iz geofizike, 1951 so ga izvolili za izred. prof., 1956 za rednega na Rudarsko-geol. fak. Ustanovil in do upokojitve je vodil stolico za geofiz. in bil šef Geofiz. odd. na fak., več let pa je bil tudi dekan. 20 let je bil preds. Geofiz. komisije Karpatsko-balkanskega geol. društva (do 1981) in v tem času je pripravil vrsto mednar. sestankov komisije in njenih delovnih skupin, kar je veliko prispevalo k razvoju geofiz. v sred. in vzh. Evropi. Bil je začetnik in vodja preučevanja zgradbe zemelj. skorje z uporabo globokega seizmološkega sondiranja. Uspešno je bilo njegovo delo tudi v Odboru za geodinamiko Srbske akad. znan. in umet., posebno v Geozavodu Bgd, kjer je dolgo vodil geofiz. službo. Na podlagi svojih raziskovanj je objavil iz problematike sondiranja 11 del v raznih jezikih in si zaslužil znanst. ugled na tem področju. Izbrali so ga tudi za preds. delovne skupine za vzh. Evr. Komisije za globoko seizmološko sondiranje Evr. seizmološke komisije. Njegovo sodelovanje z mnogimi geol. organizacijami v Jsli in udeležba na kongresih geologov Jsle je zapustila vidne sledove v domači geologiji. Sodeloval je na vseh povojnih kongresih Karpatsko-balk. geol. društva in bil dvakrat (Budimpešta, Kijev) načelnik jsl. delegacije. - P. je bil zelo izobražen človek, obvladal je franc., nem., it., angl., rušč. Bil je član Mednar. geodetske in geofiz. unije, Evr. društva za uporabno geofiz., Jsle komisije za geofiz. idr. Za delo je dobil več odlikovanj: red dela I. stopnje, red dela z zlatim vencem, častna diploma Komiteja za geofiz. in Komiteja za inž. geologijo in hidrogeol. Zveze društev inž. in tehn. Jsle. - Veliko truda je vložil v

vzgojo strok. kadrov iz uporabne fiz. Pri njem je diplomiralo nad sto geofizikov in šest znanst. doktorjev. - P. je avtor okr. 60 strok. in znanst. publikacij, pisec več učbenikov in ur. več publikacij, med katerimi tudi *Geofizične terminologije* (v okviru Geologije Srbije). Za počastitev njegove 70-letnice je izdala Rudarsko-geol. fak. v Bgdu (v sodelovanju z UNESCO) posebno knjigo z naslovom *Metalogeny and Plate Tectonics in the Northeastern Mediterranean* (Bgd 1977). P. je dal trajni doprinos uporabni geofiz., ki jo je utemeljil na bgd. U in s katero se je vse življenje bavil. Seznam njegovih del je v brošuri Dragoljub Stefanović, *In memoriam Dragutin Prosen*, Bgd 1984. - Važnejše P-ove razprave so: *Upoređivanje četiri metode određivanja geografske širine i to: Talkotove, Pjevcovljeve, Struveove metode i metode posmatranja četiri zvezde u prvom vertikalnu* (Biblioteka Vojnogeogr. institut., Bgd 1936); *Berechnung Newtonischer Felder - Diagramme* (Eidgenössische Technische Hochschule, Zürich 1944); *Proučavanje polja sila teže* (sa M. Grašićem) (Posebna publikacija Zavoda za geol. i geofiz. istraživanja, Bgd 1961); *Crustal structure of southeastern Europe according to the data of deep seismic soundings* (s petimi drugimi) (Bollettino di Geofisica teorica ed applicata, Vol. X, N° 39, Trieste 1968); *Teorija i uputstvo za primenu metoda interpretacije rezultata seizmičkih refrakcionih ispitivanja* (Biblioteka Geofiz. inst. Geozavoda, Bgd 1973); *Osvrt na metode seizmičke mikrorejoneizacije* (za izvođače geofizičkih ispitivanja) (Fond Biblioteke Geofiz. Institut. Geozavoda, Bgd 1976); *Quelques remarques concernant les dangers en Slovenie, provoqués par le tremblement de terre et concernant l'influence des éléments tectoniques sur la seismicité d'une localité* (Report in Udine [Italy] on the occasion of the earthquake in Furlania, 1976).

Prim.: Zpk urad Ilir. Bistrica 27. maja 1986; Dragoljub Stefanović, *In memoriam Dragutin Prosen*, Bgd 1984 s sl., življenjepisom in bibliografijo spisov (iz časopisa Zapisnici Srpskog geol. društva za 1983. godinu).

Jem.

PROSEN Milan, generalštabni podpolkovnik, r. 21. sept. 1902 v Irnovem - Ilirska Bistrica, živi v Londonu. Oče Ivan iz Brezovice pri Lj., sodni oficial, mati Marija Tavani iz Gorice, brat Dragotin, univ. prof. (gl. čl.). Vojno akademijo je dovršil v Bgdu, prav tam tudi generalštabni

tečaj, nato je tri leta študiral na École militaire v Parizu. Bil je visoko kvalificiran vojaški strokovnjak in je na bgdski Vojni akad. nekaj časa predaval taktiko. 1941 je bil jsl. vojaški ataše v Ankari, po razpadu Jsle je odšel v Egipt in se pridružil kraljevi jsl. vojski. 20. jun. 1941 so ustanovili v taborišču Agani pri Aleksandriji gardni ali jsl. bataljon iz prim. ujetnikov, ki so bili it. vojaki. P. je postal komandant in se v sev. Afriki boril z bataljonom, ki je bil v sklopu VIII. britanske armade. Spomladi 1943 je vodil v Alžiru delegacijo jsl. kraljeve vojske, ki je »v ujetniških taboriščih iskala prim. Slovence in istrske Hrvate, da bi jih zvabila v vojsko kralja Petra« (Klun, 76). Ko se je jsl. bataljon 10. jul. 1943 odločil, da odide v Jslo k partizanom, je P. odšel v London in se sestajal z Iz. Cankarjem, I. Šubašičem in kraljem Petrom ter delal načrte za povojno jsl. vojsko, ki naj bi imela v vsaki federativni državi domač poveljevalni jezik. Imenovan je bil za pribočnika jsl. kraljice vdove Marije in ostal v tej službi do njene smrti. Pred leti se je precej redno udeleževal slov. sestankov v Londonu, potem se je kot upokojenec osamil. Njegovo življenje in delo še ni raziskano.

Prim.: Žup. urad Ilir. Bistrica; podatki znanec; Alfredo Breccia, Jugoslavija 1939-1941. Diplomazia della neutralità, Milano 1978, 429; Ferenc, Tiger 261; Isti, Izidor Cankar, Londonski dnevnik 1944-45, Lj. 1985 pass.; Bogdan Krizman, Jugoslovanske vlade u izbjeglištvu 1941/43, Zgb 1981, 166, 289; Branko Petranović, Jugoslav. vlade u izbjeglištvu 1943/45, Zgb 1981, 235; Alb. Klun, Domovina je ena, Lj. 1986, 76; A. Novačan, Jeruzalem-Kairo. Spomini 1942-1945, Lj. 1986, pass.

Jem.

PRUNK Josip, časnikar, r. 18. sept. 1876 v Trstu, u. 7. mar. 1954 v Lj. Oče Josip, nosač, mati Antonija Ažbe, hišnica; oba sta prišla v Trst za delom. P. je dovršil osn. š. in gimn. (matura 1894) v Trstu, pravo na Dunaju. Od 1. nov. 1902 do prevrata 1918 je bil vodja pri podružnici c. kr. dopisnega urada v Trstu; 1912-13 je bil dopisnik tega urada v Rimu. 1904 se je v Trstu poročil s pesnico Ljudmilo Modic iz Lj. (glej Prunk Ljudmila) in leto pozneje se mu je rodila hči Ksenija (gl. čl.). 1919 se je z družino in materjo (oče je u. 1906) preselil v Lj. in po naročilu Nar. vlade organiziral Dopisni urad Pokrajinske uprave za Slovenijo in ga vodil do 1922, ko ga je odpravila osrednja vlada v Bgdu. Tedaj je bil P. upokojen, toda že 1. apr. istega

leta je stopil v službo pri Zadrudni banki v Lj. in v njenem območju vodil Zvezno tiskarno, knjigarno in knjigoveznico. 1927-28 je pomagal pri sanaciji Slov. banke. 1. apr. 1928 je prevzel tajn. pri ured. Jutra. Več let je bil poslovodja časnikarske organiz. in zadruga Novinarski dom. 1921 je izdajal in ur. ilustr. polmesečnik *Plamen* (izh. od 14. jan. do 24. jun. 1921, 148 str.). Pri Zvezni tiskarni in knjigarni je zasnoval Splošno knjižnico, v kateri je izšlo okr. 60 zv. leposlovnih in 10 zv. znanstvenih knjig.

Prim.: Anagr. urad Trst; SBL II, 587.

Jem.

PRUNK Ksenija, mladinska pisateljica in ilustratorica, r. 30. maja 1905 v Sežani, živi v Lj. Oče Josip, časnikar (gl. čl.), mati Ljudmila Prunk Modic, pesnica (gl. čl.). Osn. š. Trst in Rim (1912-13), gimn. Trst in Lj. II. drž. real. gimn., matura 1925. Na U v Lj. diplomirala iz franc., primerjalne in slov. knjiž. in nem., obiskovala štiri leta ris. pri M. Sternenu na odd. za arh. na tehniki v Lj. Med 1931-40 je bila prof. na Mestni ženski real. gimn. v Lj., po ukinitvi te šole dodeljena magistratnim uradom. Po zadnji vojni je bila prof. v Lj., Postojni in spet v Lj. - Mlad. spise je objavljala v NR, V, Zk in v podlistku J, po vojni v Cicibanu. Za te liste je risala tudi ilustracije. Izdala je slikanico *Barčica po morju plava* (Lj. 1937), za J je napisala in ilustr. *Miček Tiček* (1929). Ilustr. je vrsto mladinskih knjig: svoje matere Ljudmile Prunk Kraguljčki (1924), Otroške pesmi in slikanica Krtek Buc (1951); Fr. Bevk, Tovariša (1934); Pav. Šivic, Mikijev god (1936); Jos. Ribičič, Pisane lutke (1938); Fr. Roš, Dija (1939); Hafner-Ločniškar, Drugo in Tretje berilo (1939, 1940); Rad. Rudan, Živali in živalce (1944); M. Valjavec, Pastir (1944); v M 1937 je prispevala 8 ilustr. k zgodbi Sonje Severjeve Grad martinčkov (130-36); v KMD 1942 je narisala 12 zaglavij za mesece; v KMD 1952 je narisala 10 podob k Lovrenčičevi Pesmi o Piki (145-52); za MK v Lj. je ilustrirala: S. Maršak, Mucin dom (1947); Anica Černež, Sredi domovine (1953), Vesele pesmice (1957) in Bratci, zima bo (1957); Gus. Strniša, Mi pa hlebčke pečemo (1961); Manica Koman, Hop čez planke na uganke (1961).

Prim.: SBL II, 587; St. Janež, Zgod. slov. knjiž., Mrb. 1957, 610; Mohčib, pass.; BiblMK 1945-1966, pass.

Jem.

PRUNK Ljudmila, roj. **MODIC**, pesniško ime **Utva**, mladinska pesnica, r. 4. jul. 1878 v Lj., u. 29. mar. 1947 tam. Osn. š. Lj., Novo mesto, Kostanjevica na Dol., kamor so se preselili starši. S 14 leti je odšla (1892) v Trst k sorodnici in se tu sama izobraževala; gospodar, pri katerem je teta gospodinjala, ji je dal na razpolago svojo bogato knjižnico, da se ni seznanila samo s slov. slovstvom, ampak tudi s sodobnim svetovnim, predvsem se je oklenila Heineja. Začela je zlagati pesmice in jih pošiljati v Vrtec in Angelčka (1897-1908). Tako je postala ena izmed prvih slov. pisateljic za mladino. Pesmi so čustvene in sanjave, pristne in resnične, primerne otrokovi duševnosti. 1900 je napravila v Gor. izpit za učiteljico v otroških vrtcih. 1904 se je poročila s časnikarjem Jos. Prunkom (gl. čl.) in ga spremljala na njegovih službenih krajih: 1904-18 Trst, vmes 1912-13 Rim, od 1919 do smrti v Lj. S pesmimi je sodelovala v *Ski* (od 1901), pri *Zk, LZ* (1903-10), *Sn* (1903-11), po prvi svet. vojni pri *Vesni* in *Plamenu* (1921), *NR*, *Grudi* in *Cicibanu*, istočasno je pisala podlistke v *E* in *SN*. Njen pesniški svet se je z ustvaritvijo družine spremenil, prevladali sta hudomušnost in šala. Posvetila se je tudi mlad. pripovedništvu. 1913 je izdala z Miro (Zemlja) *Pravljice*. Ilustriral jih je V. Cotič, založila MD v Lcu v 79.000 izvodih. 1915 je izbrala svoje najboljše pesmi iz Vrtca in jih izdala v založbi knjigarne Štoka v Trstu pod naslovom *Kraguljčki*. Pomnožena ilustr. izd. je izšla 1924 v Lj. (ilustr. hči Ksenija). Priredila je *Andersonove pravljice za slov. mladino* (Lj. 1923) in pripravila več priložnostnih spevoiger za šol. prireditve v Tr. in Lj. M. Klopčič je uredil zbirko njenih najboljših *Otroških pesmi* (Lj. 1951); iz istega leta je slikanica *Krtek Buc* (obe ilustr. hči Ksenija). Pri MK v Lj. je izšla 1953 slikanica *Kaj je videl Mižek Figa*; slike je po njeni pesmi izdelal D. Petrič. P. je kot gospodinjska pisateljica sodelovala pri *Ženskem svetu* (izh. 1923-41), *Gospodinji* (izh. 1932-42) in *ŽiS* (izh. 1927-39). Urejala je *Gospodinski koledar*, ki je izšel za 1919 v Trstu (Štoka), za 1922-32 pri Jsl. Matici, 1933-37 v samozaložbi. - Pseudonimi: Utva; Ljudmila Modičeva, Ksaverija (V in A); Mila in Utva (Ska).

Prim.: SBL II, 587 in tam navedena liter.; Vida Horvat, Utva, Slov. žena, Lj. 1926, 97-99 s sl.; St. Janež, Zgod. slov. knjiž., Mrb. 1957, 610; A. Cronia - M. Jevnikar, La letteratura giovanile jugoslava, Milano 1968, 150; Z. Pirnat-Cognard, Pregled mlad. knjiž. jsl. narodov, Lj. 1980, 397-98; Slov. knjiž., CZ Lj. 1982, 288; SLNP 247. Jem.

PUC Boris, pravnik, r. 15. maja 1907 v Gorici, u. 15. maja 1975 v Lj. Oče Dinko, odvetnik in politik (gl. čl.), mati Olga Draščik iz znane gor. pekovske družine. Osn. š. v Gor. (1914-16), nato v Lj., Dolenjskih Toplicah in spet v Lj., kjer je nato študiral na poljanski gimn. (matura 1927) in po pravni fak. (dipl. 1931, dokt. 1933) nastopil kot koncipient v očetovi pisarni. 1932 se je poročil s pisateljico Miro Kramer (pozneje por. Mihelič), od katere se je 1948 ločil in se 1951 drugič oženil. Član šport. društva Primorje, Zveze kult. društev, na U pa Jugoslovanskega naprednega akademskega društva Jadran, ki je izdajalo glasilo Omladina in mu je bil nekaj časa preds. Ko je Omladina JNS začela pozivati k narodni enotnosti in k združitvi mladih liberalcev različnih skupin, je 11. febr. 1941 sodeloval pri razglasu *Na skupno delo*. Že kmalu po okupaciji se je povezal z OF in med vojno postal član KPS. V Lj. je opravljal razne ilegalne funkcije, jeseni 1943 pa je preko Notranjske odšel v partizane v Črnomelj. Bil je inštruktor pri sodnem odseku glavnega štaba NOV in POS, tajnik belokranjskega voj. področnega sod., nato na Prim. preds. voj. sod. pri IX. korpusu, član komisije za ugotavljanje zločinov okupatorjev in njihovih pomagačev kot poverjenik za Prim., končno pa prvi preds. Višjega narodnega sodišča za Slov. Prim. in Trst. Na Prim. je izvedel organizacijo civilnega in delno voj. part. sodstva (o tem je napisal članek *Civilno sodstvo v Slov. Primorju med NOB*, Pravnik 1946, 359-62). Odv. A. Sfiligoj (gl. čl.) poroča, da ga je P. ob koncu vojne rešil iz part. zapora. Član PNOO v Trstu, po sotajnikih dr. Bogdanu Breclju (PSBL I, 130-31) in inž. Dragu Benčiču (PSBL I, 58) je bil zadnji tajnik PNOO do razpusta 23. febr. 1947. Ustan. član založništva PDK in v njegovi upravi od 1. sept. 1945 do 4. dec. 1946. Vrnil se je v Lj. in 1947 ustanovil Komite za zunanjo trgovino, ki ga je vodil do 1951, ko je stopil v dipl. službo. Gosp. svetnik veleposlanštva na Nizoz. (poldrugo leto) in v Turčiji, nato v Bgdu in devet mes. v delegaciji za obmejne sporazume v Rimu (1954-55). V Lj. nekaj mesecev svetnik pri Izv. svetu, nato sekretar za blagovni promet LRS do 1961, ko se je vrnil v odv. poklic. Kot specialist za gosp. zadeve je imel bleščeče nastope na arbitražah v Jsl, Švici in ZRN. Ustanovil je Delovno skupnost odv. v Lj., kasneje pa postal preds. Zveze društev pravnikov Sje in član vodstva Odv. zbornice.

Prim.: Podatki sina Matjaža Puca; Slavko Kremenšek, Slovensko študentsko gibanje 1919-41, Lj. 1972, 383; Stanislav Renko, PNOO za Slovensko Primorje in Trst, JKol 1975, 58-68; j.(ože) k.(oren), Umrl je dr. Boris Puc, PDK 17. maja 1975; Rudi Selih, Dr. Boris Puc, Pravniki 1975, 199-200; Avgust Sfiligoj, Boj Slovencev pod fašizmom za narodne pravice, Gor. 1984, 162; Mira Mihelič, Ure mojih dni, Murska Sobota 1985, pass.; Drago Košmrlj, Društva kmetijskih fantov in deklet - nosilci naprednega mladinskega kmečkega gibanja, v D. Košmrlj in Janko Liška, Pot kmečkega ljudstva v OF, Lj. 1986, 142.

ij

PUC Dinko (Domlnik), politik, r. 6. avg. 1879 v Lj., u. 23. febr. 1945 v taborišču Dachau. Oče Franc iz Podklanca pri Zireh, sodni sluga, mati Marija Skrbè iz Žužemberka. Kljub revščini je v Lj. dovršil gimn. 1898 in se obetavno poskušal v leposlovju. V almanahu lj. abiturientov *Na razstanku* (Gor. 1898) je priobčil črtice iz lj. meščanskega življenja *Silhouette*, pozneje pa ni več objavljajal. Po krajšem obdobju semenišča je tudi s pomočjo Knafljeve štipendije študiral pravo v Gradcu in na Dunaju (dokt. 15. jul. 1904). Že nov. 1903 se je naselil v Gor., kjer ga je sprejel za koncipienta odv. D. Treo in kjer se je 1904 oženil z Olgo Draščik iz zavedne slov. gor. družine. Nov. 1910 je v Trstu opravil odv. izpit in takoj odprl svojo pisarno v Gor. Do dokončnega umika v Lj., kamor je 1920 preselil svojo odv. pisarno, je bil med vodilnimi liberal. politiki na Gor., s Prim. pa je ostal povezan do smrti. Dne 21. avg. 1904 je predsedoval shodu v Gor. za slov. osn. in mešč. š. v Gor in slov. U v Lj. Jan. 1905 je bil med ustanovitelji Narodne prosvete, postal njen tajnik (1907 podpreds.), ustanovil njeno javno knjižnico in uvedel stalne gled. predstave v Trg. domu. Junija 1906 član načelstva Trg.-obrtne zadruge. 1907 je ustanovil Zvezo narodnih (od 1910: kulturnih) društev na Gor. in ji bil preds. do 1914. Soustanovitelj akad. ferialnega dr. Adrija. Jan. 1907 je postal član izvršnega odb. preosnovane NNS za Gor. Imel je veliko predavanj in polit. shodov po deželi, 18. febr. 1912 npr. pomemben nastop o novem obč. statutu Gor. na velikem protestnem shodu gor. Slov. Na prosv. in polit. področju je veliko delal z dr. D. Marušičem (PSBL II, 377-79), ki je bil nekaj časa P-ov koncipient, pozneje je bil P. za njim ban v Lj., 1942 pa njegov zagovornik pred voj. sod. v Lj. Ob izbruhu I. svet. vojne je bil prve dni avg. 1914 med prvimi gor. Slov. zaprt na gor. gradu zaradi srbo-

filstva. Jun. 1915 izpuščen in poslan na soško fronto kot rez. častnik. Po zlomu je bil vojni referent pokraj. odseka Nar. sveta v Gor. in preds. aprobacijske komisije za sprejem bivših a.-o. častnikov ter je dal prve dni nov. 1918 voj. zasesti ključne položaje v Gor., želez., poštne in brzojavne urade ter živilska skladišča. Ko je ob it. zasedbi Nar. svet v Lj. dal pobudo za Pisarno za zasedeno ozemlje (1. program 8. dec. 1918), je bil P. eden izmed 4 članov njegovega osebja. Kot zastopnik Gor. je postal 1. mar. 1919 član začasnega nar. predstavništva v Bgdu. Ob preosnovi Pisarne za zas. oz. je bil na ust. obč. zboru (Lj. 31. jan.-2. febr. 1920) izvoljen za podpreds. Narodnega sveta za neodrešeno domovino, ki pa je z rapalsko pogodbo prenehal. V tem letu je izdal več propagandnih brošur o Prim. v angl., franc. in nem. Dne 3. sept. 1920 je ustanovil društvo Soča za zbiranje prim. rojakov v Lj. in mu bil do konca preds. in predavatelj. Na P-ovo pobudo je Soča 7. sept. 1939 odkrila na Napoleonovem trgu v Lj. spomenik Zdenka Kalina (PSBL II, 13-14) pesniku Simonu Gregorčiču (PSBL I, 482-491). Strankarsko se je P. v Lj. vključil v liberal. JDS (pozneje: SDS, od 1933: JNS) in zagovarjal centralizem. Zanj je bil 26. apr. 1921 izvoljen v lj. obč. svet. Po njegovem razpustu je bil 10. nov. 1924 imenovan v gerentski svet, ki mu je predsedoval do 7. okt. 1926. Na novih volitvah 2. okt. 1927 je bil kot nosilec liste spet izvoljen v obč. svet, ki ga je 29. nov. 1927 izvolil za župana. Po novem razpustu zavoljo kraljeve diktature je bil 14. febr. 1929 postavljen za lj. župana, kar je brez volitev ostal do imenovanja za bana 8. febr. 1935. Na čelu lj. obč. je bil torej več kot 9 let. V tem času je slov. gl. mesto znatno povzdignil na področju javnih del in urbanistične ureditve, kar pa je prineslo tudi hudo zadolžitev in polemike. Pod P-ovim vodstvom je obč. povečala mestno klavnico, okrepila vodovod, v več predelih uredila kanalizacijo, tlakovala vse večje trge in ulice, okrepila cestno razsvetljavo, uvedla tri nove tramvajske proge, gradila manjša delavska stanovanja, a tudi bloke (npr. Rdečo hišo na Poljanah), postavila Delavski dom in dotlej največjo osn. š. (za Bežigradom), povečala zavetišče za onemogle, kupila stavbišče, kjer je potem zrasla NUK, itd. Za urban. in umet. preosnovo Lj. ima P. zaslugo, da je arh. Plečniku omogočil, da je preoblikoval cele četrti, reguliral Gradaščico, preoblikoval več ulic in

trgov, razširil Tivolski drevored in sprehajališča na gradu, restavriral rimski zid na Mirju ter grajsko poslopje. Dne 13. okt. 1929 je imel P. slavnostni govor ob odkritju Ilirskega stebra na Napoleonovem trgu. Naslednje leto je zrastle Plečnikovo Tromostovje, 1932 Čevljarski most. Na Gradaščici so postavili 3 mostove. V letih 1931-33 so prenovili mestno hišo. Dne 8. febr. 1935 je bil P. postavljen za 3. bana Dravske banovine, kar pa je ostal le do 10. sept. 1935, ko so ga zamenjali z dr. M. Natlačenom (PSBL II, 496-498). Začasno se je umaknil iz polit. in se posvetil odv. pisarni. Začel se je odmikati od JNS in 21. febr. 1937 izdal 1. št. tednika Slovenska beseda (od jan. 1939 do 7 mar. 1941 mesečnik, a P. ni več omenjen kot predstavnik konzorcija), ki mu je 25. febr. 1939 pridružil novo polit. društvo z istim imenom. Pri gibanju je sodeloval socialist dr. Milan Korun. V uvodniku prve št. je glasilo poudarjalo, da je treba med polit. skrajnostma tistega časa ustvariti enotno fronto, ki ne bo boljševiska, temveč socialna, in ne reakcionarna, temveč napredna. Vrniti se je treba k demokraciji in parlamentarizmu ter doseči narodno enakopravnost v Jsli, na gosp. področju v prvi vrsti okrepiti gosp. moč vse države, v drugi vrsti pa povečati blaginjo posameznih stanov. Novo polit. gibanje (1939), nastalo iz kritike uradne liberal. politike, naj bi pospeševalo gosp. in soc. znanje, ustvarjalo medsebojno strpnost, predvsem na kult. področju. Zaradi težkega mednar. položaja naj bi sporazumno uredili nacional. odnose v državi, tako da bi vsak narod sam urejal svoje zadeve. Slov. naj bi načrtno posvetili skrb meji in uvedli skupno narodnoobrambno delo. Ob napadu na Jslo je 6. apr. 1941 stopil v Nar. svet kot zastopnik demokratsko radikalne smeri. O Povem zadržanju med vojno ni podrobnih podatkov. Imel naj bi zveze s Praprotnikom in se nato »pasiviziral« (Saje). V. Krivic je 15. dec. 1942 poročal E. Kardelju, da P. in dr. Žitko »snujeta nekako "sredino" proti beli gardi in OF« (Dok. rev.). Dne 2. avg. 1943 naj bi P-ova skupina prosila za vstop v OF (Lj. v ilegali), 9. avg. 1944 pa je M. Svetina poročala, da je P. obljubil sodelovanje z OF (Mikuž). V letu 1944 je P. vsekakor začel zbirati nekdanje pristaše za polit. delo. Ob uporu v Varšavi je bil 11. sept. 1944 med 12 vidnejšimi politikami, ki jih je poklical k sebi gen. L. Rupnik (gl. čl.) in jih z besedami »Memento Varšava, memento Pariz!« opozoril, da jih bo

imel za osebno odgovorne, če bi se kaj zgodilo tudi v Lj. P. je odgovoril, da ne morejo odgovarjati za vse dogajanje, Rupnik pa je končal srečanje z besedami: »Kar sem rekel, sem rekel«, kot poroča dr. M. Poštovan (gl. čl.), ki je bil v dvanajsterici. Naslednjega dne je bil P. aretiran, potem pa poslan v nem. koncentracijsko taborišče Dachau pri Münchnu, kjer je umrl za pegastim tifusom.

Prim.: SBL II, 589-90 (Rudolf Andrejka); izjava dr. Mateja Poštovana 24. okt. 1986; Gabršček II, pass.; Silvo Kranjec, Slovenci v Jugoslaviji, Spominski zbornik Slovenije, Lj. 1939, 88, 94, 102, 104, s sl. na str. 125; Franček Saje, Belogardizem, Lj. 1952², 25, 204, 224; ZSS IV (Anton Slodnjak), 142; Metod Mikuž, Oris zgodovine Slovencev v stari Jugoslaviji 1917-41, Lj. 1965, pass.; Dokumenti revolucije IV, 182; Ljubljana v ilegali IV, Lj. 1970, 616; Kacinova 44; Jože Bajec, Slovenski časniki in časopisi 1937-1945, Lj. 1973, 119; M. Mikuž, Pregled zgodovine NOB v Sloveniji, IV, Lj. 1973, 235-36; Ferenc, Tiger 235; Dušan Nečak-Andrej Vovko, Dejavnost Slovencev in Hrvatov iz Julijske krajine v emigraciji v Jugoslaviji, PZD 1981, 113-27; Mira Mihelič, Ure mojih dni, Murska Sobota 1985, pass.; sl. v PDK 29. dec. 1985.

ij

PUCER Dino, družbenopolit. delavec, r. 26. nov. 1940 v Trstu, živi v Sežani. Njegov rod izvira iz Puč pri Šmarjah. Oče Marjan, vinogradnik, mati Ljudmila Hlaj. Osn. š. je obiskoval v Pučah, sred. ekon. š. v Kopru (matura 1959). Na lj. U je študiral ekonomijo (diplomiral 1966). Spočetka je bil mladinski polit. funkcionar, nato pa zaposlen na vodilnih mestih v gosp. organizacijah (Agraria Koper, Preskrba Sežana, Kras Sežana). Preden je postal vodja kolektivnega poslovnega organa SOZD Timav Sežana (1982), je bil sekretar medobčinskega sveta za kraško-obalno področje. Imel je več funkcij v občinskih in medobčinskih organih. Bil je republiški posl., član je CK ZKS in podpreds. družbenopolit. zbora skupščine SRS.

Prim.: Osební podatki.

B. Mar.

PUCICH Josip, gozdarski strokovnjak, po rodu Hrvat, r. 14. jan. 1850 v Zminju pri Kanfanaru v Istri, u. 25. mar. 1911 v Trstu. Po končanem gozdarskem študiju na Visoki š. za poljedelstvo na Dunaju je nastopil drž. službo 1874 pri Gozdarski direkciji v Gor. Naslednji dve leti je bil v kraju San Michele di Leme (danes uradno Klostar) blizu Vršarja ob Lemskem zalivu go-

zdar. asistent, 1878 pa kot gozdar. pristav predstavljen v Postojno, kjer se je posvečal problemu pogozdovanja krasa in akciji za ustanovitev Turistično-olepševalnega društva. 1892 je postal gozdar. komisar v Gor., od 1895 pa gozdar. nadzornik v Trstu. Od 1896 do smrti je bil predsednik Kranjsko primorskega gozdar. društva. Kot samostojni publikaciji sta izšli njegovi študiji *Die Karstbewaldung in österreichischen illyrischen Küstenlande nach dem Stande mit Ende des Jahres 1899*, Trst 1900, in *La commissione d'emboscamento del Carso sul territorio della Città di Trieste durante 1897-1901, rispettivamente durante la sua esistenza di 25 anni 1882-1906*, Trst 1907.

Prim.: GozdV 18/1960, 312.

Svk.

PUČNIK Gorazd, deseterbojec, r. 5. okt. 1964 v Slovenj Gradcu, tam živel dve leti, kjer je mati, pesnica Irena Žerjal, doma iz Ricmanj pri Trstu (gl. čl.), poučevala na Ravnah, oče Jože, univ. prof. v Zah. Nemčiji. 1966 se je z materjo preselil v Ricmanje. Tu obiskoval osn. š., sred. š. S. Gregorčič v Dolini, Znanst. licej Fr. Prešeren v Trstu z maturo 1983. Vpisan na ISEF v Padovi. Aktivno se je začel ukvarjati s športom kot smučar in nogometaš. Ob vpisu na licej se je odločil za atletiko pri Boru pod vodstvom trenerja Vojka Cesarja. Razvil se je v deseterbojca in dosegel vrsto pomembnih uspehov na dežel. in drž. ravni. V peteroboju je kot naraščajnik 10. in 11. maja 1980 postavil dežel. rekord. Prvo mesto je dosegel v peteroboju tudi na drž. prvenstvu za naraščajnike v Mantovi 11. in 12. okt. 1980. Naslednje leto, 16. in 17. maja 1981, je v deseteroboju s 6.446 točkami dosegel dežel. in društveni rekord. Skupno je na drž. prvenstvu nastopil štirikrat; enkrat na mladinskem in trikrat kot naraščajnik. 1982 in 1983 je bil izbran za športnika leta.

Prim.: Osebn. podatki; IzvTrst 1982/83; PDK 14. maja in 14. okt. 1980; 19. maja 1981; 31. dec. 1982; 30. dec. 1984 s sl.; BOR-Aletika, nov. 1980; sept. 1981; apr. 1982.

Tavčar

PUGELJ Alojz, mehanik, tigrovec, borec NOVJ, r. 3. okt. 1912 v Ilir. Bistrici, u. 20. okt. 1980 tam v nesreči na lovu. Oče Franc, zidar, mati Antonija Dolgan. Osn. š. doma; tri leta vaje. š., 1938 večer. industr. š. v Bgdu. P. je sodeloval 1931-32 v mlad. organ. KP in v ileg. organ. TIGR z Vikt.

Bobkom (PSBL I, 92), skupaj sta nosila iz Jsle čez drž. mejo na Snežniku antifaš. ileg. tisk, knjige in orožje. P. je večkrat nosil v Jslo Bobkovo pošto, ki jo je v Starem trgu oddajal tigrovčema učit. Fr. Mercini in Fr. Kruhu, v Lj. pa Danilu Zelenu, pri katerem je tudi prenočeval, pomagal razmnoževati na ciklostil letake in liste in jih pri ileg. povratku čez drž. mejo prinašal na Prim. v Ilir. Bistrico. P. in njegov sodelavec Jos. Ujčič, ki je bil na drugem trž. procesu obsojen na 30 let težke ječe, sta imela skupno skrivališče orožja v zidni luknji P-eve hiše. P. je imel mnogo sodelavcev. Po Bobkovem navodilu je nosil ileg. protifaš. tisk v Jelšane Fr. Brozini in Kar. Udoviču, v Zavrhek v Vrem. dolini Jan. Vatovcu, v Bitnje Jos. Grahorju, v Vrvico T. Gržini, ki je bil 24. avg. 1942 ustreljen v Rimu s 4 domačini (Vin. Hrvatini iz Trepčan, Jos. Rojc in Jos. Žefrin iz Vrvice, Fr. Vičič iz Vel. Bukovice, Jan. Primc pa obsojen na dosmrtno ječo), v Staro in Novo Sušico, v Gor. in Dol. Zemon in še drugam, a mnogim jo je delil v Ilir. Bistrici in drugod. Mnoge tigrovce je spoznal pri Bobku, med njimi tudi voditelje. Najel je avtomobil in vozil Bobka v Jelšane, Žeje, Trst, Gor. ter ponoči z materialom, ki so ga trojke prinesle iz Jsle, v Novo Sušico. P. je 1937 zaplenil faš. motorno kolo, ki so ga tigrovci spravili čez mejo v Jslo za TIGRa. Tigrovci so v Lj. na sodišču skušali osvoboditi Fr. Kruha, ki je bil iz it. zaporov priveden v Lj. kot priča, da zaprti Vinko Baraga ni ubil financarja Giuseppe Manca. P. je z avtom čakal pred sodiščem, da bi odpeljal Kruha, a ta si je prerezal žile na roki, da bi ga dali v bolnišnico, kjer bi bilo reševanje omogočeno, toda so ga hitro obvezali in vrnili It. na Rakeku. P. in Ujčič sta si uredila skupno delavnico. Tu sta okt. 1938 karabinjerja hotela aretirati P., a jima je na kolesu ušel in pobegnil v Jslo. Aretiran je bil Ujčič in tri mes. zaprt. P. je bil povezan s TIGRom v Jsli in tudi v Bgdu, kjer se je zaposlil v tovarni letal. Iz Bgda ga je Alb. Rejec poslal v Lj. za ureditev zvez s Kastavom in Sušakom. Odšel je domov v Ilir. Bistrico in jih uredil. Po nem. zasedbi Bgda je delal za NOB in 6 mes. skrival Rejca, ki ga je Gestapo vztrajno iskala. Rejec je zasledovanju ušel, P. pa je bil okt. 1941 aretiran, hudo mučen in zaprt z mnogimi v podzemlju na Banjici (kuća smrti). Nemci so jih streljali vsak dan, P. pa so po 6 mes. izpustili. Nato je skrival ranjenega Iv. Zafreda iz Stare

Sušice, poznejšega narod. heroja, in vzdrževal zveze med njim in njegovim bratom Ant., oba v NOVJ. 1943 je bil ponovno zaprt in na prisilnem delu, 1944 se je pridružil NOVJ, 30. vojvodinski diviziji, 3. brigadi Po demobilizaciji 1946 sta skupaj z Ujčičem vodila okraj. avtomehanično delavnico v Ilir. Bistrici in jo dvignila v podjetje, kjer je bil upokojen.

Prim.: Osební podatki; T. Rutar, Še en zapis o TIGR na Prim. Tigróvci so se od vsega začetka vključili v OF, PDK 15. febr. 1981; Isti, Krivične trditve o vodstvu TIGR, Bistriški zapisi 1984, št. 2, 71-103.

Rut.

PUHALJ Joso, finančník, r. 13. apr. 1895 v Pulju, u. 24. febr. 1957 v Trstu. Oče Jakob, trgovec, mati Marija Busdon, gospodinja. Šole obiskoval v Pulju. Po končanem študiju na Trgovski akad. in vojaščini se je posvetil bančni stroki. Po prvi svet. vojni je bil prokurist goriške podružnice Ljubljanske kreditne banke, 1922 se je preselil v Trst, kjer je prevzel ravn. Trgovsko-obrtno zadrugo (kasneje preimenovane v Kreditni konzorcij za trgovino in industrijo), ki je bila po likvidaciji Jadranske banke in podružnice Ljubljanske kreditne banke zelo pomemben slov. denarni zavod v Trstu. To mesto je obdržal do 1941, ko so ga ob napadu na Jsló aretirali in zavod, ki ga je vodil, zaprli. Vrsto let je preživel v konfinaciji v Iserniji in drugih mestih It. Ob povratku iz konfinacije so ga 1945 aretirali še nacisti. Po vojni se je osamosvojil ter se z velikim uspehom uveljavljal v tržaški gosp. in finančni sredini. P. je bil eden najpomembnejših slov. gospodarstvenikov, ki je temeljito poznal borzno in bančna vprašanja Trsta in njegovega zaledja. Poleg strokovne sposobnosti sta ga odlikovala globoka narodna zavednost in široko srce. Živahno je deloval v gosp. in polit. življenju slov. in hrv. manjšine v It. Rad je pomagal vsem, ki so pri njem iskali nasvete ali pomoč. Bil je med prvimi, ki so se pridružili povojnemu demokratskemu gibanju na Tržaškem in sodeloval pri ustanovitvi njegovega glasila Demokracija.

Prim.: Demokr. 1. mar. 1957 s sl.; NL 26. febr. 1957; Gosp 8. mar. 1957; KatG 28. febr. 1957.

B. S.

PUNČUH Fran, šolski upravitelj in gospodarstvenik, r. 19. jan. 1866 v Idriji, u. 5. dec. 1932 v Vipavi. Oče Matevž, krojač v Idriji, mati Barbara Vončina, gospodinja. Osn. š. in realka v Idriji,

učiteljske v Lj., kjer je 1886 maturiral, 1890 pa opravil strok. izpit. Učiteljeval je 1888 kot pomožni učitelj na 2. mestni deški šoli v Lj., od 1889-92 v Podkrajju pri Colu, med tem nekaj časa v Košani, od jeseni 1892 na Slapu pri Vipavi, od 1899 do 1903 v Vipavi, potem do upokojitve 1924 v Vrhpolju pri Vipavi šol. upravitelj. Kot dober gospodarstvenik je povsod spodbujal ljudi k umnemu kmetijstvu, sadjarstvu in vinogradništvu. Na Slapu pri Vipavi, kjer je bila do 1886 Sadjarska in vinarska šola, so ljudje gojili predvsem marelice, ki so jih prodajali v Postojno, Lj. in na Dunaj. Tja so pošiljali tudi vino. Ker so denar hranili doma v skrinjah, jih je P. začel navduševati za gosp. zadrugištvu, kot ga je propagiral Vošnjak. Za to zamisel je navdušil tudi župnika Valentina Klobusa in vipavskega dekana Matijo Erjavca. Ze 10. sept. 1893 je ustanovil Posojilnico na Slapu pri Vipavi, registrirano s tem imenom 30. sept. 1893 (Cons I 381 16) na sodišču v Lj. Bila je prva posojilnica med Postojno in Gor. na eni ter Idrijo in Nabrežino na drugi strani. P. je postal član glav. odb. Zveze posojilnic v Celju, kamor je bila včlanjena tudi slapenska posojilnica. Začel je propagirati ustanavljanje posojilnic po bližnjih in bolj oddaljenih krajih Vipavske doline, Krasa in tržaške okolice. Najbolj so prepričale njegove pozitivne izkušnje na Slapu, kjer je imela posojilnica svoje prostore kar v šoli. Učitelj P. je vodil cerkv. pev. zbor in orglal v cerkvi, v nedeljo po maši pa uradoval v posojilnici, obenem je na šolskem vrtu učil cepiti drevje in gojiti plemenite vrste vrtnic, kar mu je pozneje v Vrhpolju prineslo nagrado Deželnega šol. sveta za lepo obdelan šol. vrt. Ko se je 1899 z družino preselil v Vipavo, se je z njim preselila tudi posojilnica, ki je nenehno širila svoje področje in vpliv. Na njegovo pobudo je podpirala Dijaški kuhinji v Idriji in Kranju in tako omogočila revnim dijakom iz Vipavske doline študij, študentom na Dunaju, zlasti medicincem, pa je dajala študijska posojila. Med prvo svet. vojno je preskrbel s Češkega vagon semenske pšenice in prepričal kmete, da so preorali travnike in jih posejali s to novo kulturo. Medtem je zaradi polit. trenj nastala v Vipavi še ena posojilnica, vendar sta imeli obe dovolj dela. P-ove zveze so segale do Lj. k dr. I. Tavčarju in I. Hribarju, v Trst k dr. Slaviku, dr. J. Vilfanu in v Gor. k dr. Podgorniku. 1916 je bil z mnogimi drugimi slov. rodoljubi zaprt

na lj. gradu. Po prvi svet. vojni je bil P. dolga leta član glav. odb. Zadrúžne zveze v Trstu, ki se je 2. jun. 1921 iz društva spremenila v drugo. (Njena članica je bila tudi Posojilnica na Slapu pri Vipavi s sedežem v Vipavi, registrirana na sodišču v Gor. 29. apr. 1922 - Cons V 196). Kot odličn organizator je P. veliko prispeval k razvoju tržaške Zveze in k njeni uveljavitvi na slov. ozemlju, ki je pripadlo It., saj je bil poleg učitelja A. Možine edini odbornik s podeželja. Ko so se zaradi faš. pritiska začeli tudi kmetje izseljevati v Jslo, je P. prevzel njihova posestva, poiskal domače kupce, v posojilnici zamenjal denar in poskrbel za plačilo novih posestev, večinoma na Štajerskem. Vipavska dolina je ostala v slov. rokah, ne pa posojilnica, ki jo je kmalu po njegovi smrti prevzela Cassa di Risparmio di Gorizia.

Prim.: Podatki Slov. šol. muzeja v Lj.; Lelja Rehar, Fran Punčuh, RAI TrstA 28. sept. 1977; podatki hčerke Marije Punčuh o posojilnici na Slapu, 28. jan. 1982; Marko Waltritsch, Slovensko bančništvo in posojilništvo na Goriškem, Kmečka banka v Gorici 1982, 255.

Lelja Rehar

PUNČUH Leopold, šolski nadzornik, prosvetni in javni delavec, r. 10. okt. 1856 v Idriji, u. 4. jan. 1938 v Dolenjem Logatcu. Oče Matevž, krojač v Idriji, mati Barbara Vončina, gospodinja. Osn. š. in realka v Idriji, učiteljsiše v Lj., kjer je 1876 maturiral. Strok. izpit 1880. Prva učit. služba v Košani pri St. Petru (zdaj Pivka) na Krasu. 1887 služboval v Podvelbu, od 1888-89 na Colu, od 1889 do 5. maja 1900 v Sp. Idriji, potem nadučitelj v Gorenjem Logatcu. 1923 imenovan za okraj. šol. nadzornika za šol. okraj Logatec. Že v Košani in na Colu je P. organiziral ljudsko prosvetno delo, posebno se je posvečal pevskim društvom, jih ustanavljal, kamor je prišel, in tudi sam vodil. V Sp. Idriji je bil prvi učitelj na novo ustanovljeni dvorazredni ljudski š. V desetih letih službovanja v tem kraju si je pridobil naklonjenost vsega prebivalstva, predvsem s poučevanjem kmetov v umnem sadjarstvu in kmetijstvu. Ustanovil je kmetijsko podružnico z lepo urejeno drevnico, vodil pev. zbor bralnega društva, režiral igre in ustanovil knjižnico. Za delo je dobil 1898 odlikovanje - srebrni zaslúžni križec s krono. Vsestransko prosv. in pedagoško vzgojno delo je nadaljeval kot šol. upravitelj v Gorenjem Logatcu, kjer so ga 1909 iz-

volili za župana. Na tem mestu je ostal do 1923, ko je bil imenovan za okraj. šol. nadzornika. Upokojen po 47 letih šol. službe se je preselil v Dolenji Logatec, kjer je organizacijske sposobnosti posvetil predvsem sokolskemu društvu, pri katerem je bil prosvetar.

Prim.: Podatki Slov. šol. muzeja v Lj.; knjiga: Logaško okrajno glavarstvo, Logatec 1889, 106; SN 5. jan. 1938.

Lelja Rehar

PUNTAR Ivan, part. borec in poveljnik, družbenopolit. delavec, r. 24. apr. 1914 na Proseku pri Trstu, u. 24. apr. 1986 v Kopru. Oče Ivan, mati Marija Verša, brat Milko (gl. čl.). Osn. š. je dokončal v domačem kraju, obrtno š. v Trstu in se izučil za elektromonterja. Po vojni je dokončal Višjo vojaško akad. in postal docent za vojaške vede. Da bi se izognil mobilizaciji v it. vojsko in odhodu v Etiopijo, je 1935 emigriral v Jslo. Tu ni imel stalne zaposlitve. Delal je v raznih krajih pri gradbeništvu in v rudnikih. Pred vojno se je vključil v levo usmerjeno delavsko gibanje. Po napadu na Jslo 1941 se je z družino preselil na Dolenjsko, od tam pa v Lj. Delal je v rudniku Senovo in v Kočevju pri poslovalnici podjetja Djukić. Tu se je aktivno vključil v osvobod. gibanje. Dne 2. jan. 1942 so ga it. oblasti v Lj. zajele in aretirale. Zaprt je bil v šempetrski kasarni, od tu so ga odpeljali v tržaške zapore in ga zavoljo dezerterstva obsodili na eno leto zapor. Kazen je preživel kot vojak v Piemontu. Od tu je 6. nov. 1942 pobegnil in se prebil do part. na Tolminskem. Bil je borec 3. čete 1. bataljona Soškega odreda, kmalu je napredoval v četnega intendanta, nato v komandirja 5. čete batalj. Deloval je predvsem na Bovškem, v okolici Rajbla in Trbiža. Apr. 1943 je postal namestnik komisarja batalj. v Gradnikovi brigadi in z njo je potem odpotoval v osrednjo Sjo. Kapitulacijo It. je dočakal v Novem mestu. Mesto je z enim bataljonom in četo tudi zasedel. Tu so ga imenovali za polit. komisarja Komande mesta Novo mesto. Funkcijo je opravljal do nem. ofenzive. Tedaj je postal vodja mehaničnih delavnic pri glavnem štabu, nato pa se je že po nekaj dneh vrnil v Gradnikovo brigado in postal komisar bataljona. Ob koncu 1943 so ga premestili v Vojkovo brigado. Tu je postal namestnik komisarja brigade. Sept. 1944 se je vključil v 30. divizijo in postal varnostni oficir, 7. mar. 1945 pa je prišel

v štab IX. korpusa kot pomočnik varnostnega oficirja. To nalogo je opravljal do 1. maja 1945, ko je bil imenovan za vodjo vojaške varnostne službe v Trstu, jul. 1945 pa za pomočnika načelnika oddelka OZNE vojaške oblasti IV. armade JA, avg. 1945 je že postal njen opolnomočenec za vipavsko vojno področje. V tej funkciji je odkril gestapovsko skupino »Bele halje« v postojnski vojaški bolnišnici. V JLA je ostal do 1964 in delal v varnostni službi in v službi za zveze. Pred upokojitvijo je delal na področju obveščevalne in varnostne službe pri republ. sekretariatu za ljudsko obrambo SRS. P-jevo ilegalno ime je bilo Gubec.

Prim.: Gradivo Arhiva CK ZKS Lj.; osebna izjava; Rastko Bradaškja, Ivan Puntar Gubec, PrimN 6. avg. 1976; Govedarica Miodrago, Uporniški puntar Guhec, Ned. dnevnik 24. jul. 1977; Stanko Petelin, Vojkova brigada, Lj. 1968, pass.; Isti, Gradnikova brigada, Lj. 1983, pass.

Plah.

PUNTAR Milko, part. borec, r. 6. avg. 1906 na Proseku, padel 18. apr. 1942 na Nanosu. Oče Ivan, mati Marija Verša, brat Ivan (gl. čl.). Osn.

š. je dokončal v domačem kraju in se izučil za kovača. Ukvarjal se je s potapljaštvom in dosegel naslov potapljača III. stopnje. 1932 je emigriral v Jslo. V emigraciji je sezonsko delal v raznih krajih. Aktivno se je vključil v emigrantsko društvo Tabor, povezal se je tudi s predvojnimi voditelji delavskega gibanja Miletom Špacapanom (gl. čl.), Francem Ravbarjem (gl. čl.) in drugimi. 1936 je postal član KPS. V osvobod. gibanje se je vključil 1941, dne 16. jun. 1941 je že odšel v part. v Molniško četo, od tu pa na Mokerc, kjer je postal komandir četnega taborišča. Udeleževal se je part. akcij, med drugimi tudi napada na Turjak 31. avg. 1941, ki ga je vodil Ljubo Šercer (gl. čl.). Sredi sept. 1941 je prišel z Dolganovo četo na Prim. Bil je njen komisar in bil proti koncu nov. 1941 ranjen. Zdravil se je v tržaški bolnišnici. Dne 7. jan. 1942 se je povrnil v četo in sodeloval v njenih akcijah. Udeležil se je bitke na Nanosu 18. apr. 1942 in tu padel.

Prim.: Andrej Pagon-Ogarev, Resnica o prvih prim. partizanih, Borec 1962/1; Vera Puntar, Spominski zapis, Arhiv GorMuz (rkp.).

Plah.

Q

QUAGLIA Renato, pesnik, pisatelj, kult. in socialni delavec, r. 31. mar. 1941 v Solbici (Rezija), živi v Vidmu. Oče Luigi je bil odpeljan v Nemčijo in je u. 11. nov. 1944 v taborišču pri Frankfurtu, mati Maria Lettig. Osn. š. v Solbici (1.-4. razr.) in Huminu (5. razr.), sred. š. in gimn. v Castelleriu (malo semenišče), licej in prvi letnik bogoslovja v Vidmu, 2., 3., 4. letnik v Veroni (semenišče za Latinsko Ameriko). Posvečen v duhovnika 29. jun. 1965 v Vidmu. Kpl. v Villi Santini v Karniji (1965-67), nato na U v Louvainu (Belg.) študiral psihologijo (1967-69). Nekaj mesecev je bil kaplan v Tablji (Pontebba), 6 mes. v Ekumenskem centru S. Egidio pri Sotto il monte (Bergamo). Potem je pustil duhovsko službo in delal nekaj časa v tovarni pri Vidmu, nato od

1971-77 pri neki zavarovalnici. Od 1978-83 je bil dežel. vodja Associazione regionale cooperative agricole, ki je vključena v Lega delle cooperative. 1977 je ustanovil kmet. zadrugo »Ta rožina dolyna«, da bi poživil gosp. dejavnost v Reziji. 1983 se je začel ukvarjati z drugim načrtom, ki se je uresničil z ustanovitvijo majhnega, a tehnološko razvitega obrata MIR, ki mu načeluje od 1985. Te pobude skušajo oživiti rezijsko dolino, zaustaviti emigracijo ter rešiti skupnost počasnega izumiranja. - Napisal je dvojezično knjigo (it.-slov.) *Resia, il linguaggio della terra e del pane - Rezija: jezik zemlje, jezik kruha: načrt družbenogospodarskega in kulturnega razvoja Rezije*, ZTT Trst 1981. Kot kaže naslov, opisuje načrt za družbeni, gosp. in kult. razvoj Rezije.

1985 je izdal pri isti založbi svojo prvo pesniško zbirko *Baside* in se z njo uveljavil kot eden najboljših modernih rezijanskih pesnikov. Pesmi so napisane v rezijanskem solbiškem narečju, Marko Kravos jim je dodal prevod v knjižni slov. in spremno besedo. Vseh pesmi je 27 in so razdeljene v dva dela: osebne izpovedi in pesmi o Reziji. - Prvič je Q. predstavil prof. Pavle Merku v lj. Sodobnosti 1980, št. 1, kjer je priobčil šest pesmi. Drugič so izšle njegove pesmi v it.-rez. antologiji *Autori resiani* (1984). - Za zbirko *Baside* je dobil 7. febr. 1986 nagrado Prešernovega sklada.

Prim.: Osebni podatki; Novi Matajur 1985, št. 43 (intervju); P. Merku, *Sd* 1980, št. 1; M. Kravos, *Baside*, ZTT 1985, spremna beseda in na ovitku s sl.; PDK 30. sept. 1982; Delo 8. avg. 1985; Prešernovi nagrajenci 1986, Delo 8. febr. 1986 s sl. in utemeljitvijo; Ace Mermolja, Nagrajenec Prešernovega sklada R.Q. (intervju), PDK 8. febr. 1986 s sl.; Pesnik R.Q. dobil nagrado Prešernovega sklada, Novi Mat. 13. febr. 1986 s sl.; B. Zuanella, R.Q. je prvi Slov. iz vid. pokrajine, ki je dobil nagrado Prešernovega sklada, Dom 14. febr. 1986 s sl.; prav tam, G.B., R.Q.: *Riscoprire la propria identità e le proprie radici* (intervju); Jevnikar, Zam. lit., M(Trst) 1986, št. 1, 16; M. Vertovec, NMat. 20. febr. 1986 s sl.

B. Z.

QUAGLIO (QUALIA, QUALEUS, QUALIUS) Giulio, slikar, iluzionistični freskant, r. 1668 v Lainu ob Comskem jezeru, u. 3. jul. 1751 prav tam. Prve slikarske napotke je dobil pri stricu Domenicu Quagliu, sicer ne ravno prvovrstnem umetniku. Za poznejše delovanje je bilo odločilno predvsem šolanje pri bolonjskem slikarju Marcantoniu Franceschiniju, hkrati pa tudi študijski postanki v Parmi, Piacenzi in Benetkah. Kot mnogi drugi predstavniki umetniške rodbine, iz katere je izvirala, je tudi sam v poletnih mesecih izvrševal razna naročila v tujini, pozimi pa se je vračal domov. V prvem desetletju samostojnega umetniškega delovanja (1692-1702) je gostoval v Furlaniji, kjer je s freskami okrasil vrsto palač, vil in cerkva v Vidmu (npr. Palazzo Strassoldo, Palazzo Antonini di Patriarcato, Santa Chiara), Čedadu, Pušji vasi in Cavenzanu. Najobsežnejše delo iz tistega časa so bile freske na oboku in slavaloku *goriške stolnice*, ki jih je naredil 1702 po naročilu župnika Janeza Križaja. Slikarije so bile v prvi svet. vojni skoraj povsem uničene. Mojster se je pri poslikavi kule v Gorici še trdno oklepal Franceschinijeve kompozicijske sheme, ki je temeljila na rene-

sančnih formulah. Vse drugače se je odrezal v Lj., kjer ga je spomladi 1703 pričakalo njegovo največje in najznamenitejše delo - poslikava ravnokar dograjene *stolnice*. Tu se je zadržal kar tri leta. Tokrat je tudi v stilnem pogledu prestopil prag 18. stol., saj je eklektistične elemente v svojem iluzionističnem konceptu (Caraccijski, P. da Cortona, L. Giordano) približal naprednejši rešitvi po vzoru rimskega arhitekta in slikarja Andrea Pozza, avtorja načrta za lj. stolnico. 1706 je slikal v graščinski kapeli v Puštalu pri Škofji Loki, isto leto pa je okrasil tudi kapelo sv. Jožefa v tržaški stolnici. 1708 je okrasil eno izmed dvoran v graški Vili des Meerscheingartens, leto zatem pa rezidenčno salzburškega škofa v Klesheimu. Po dolgem premoru, ko je za nekaj časa opustil potovanja v tujino in se ukvarjal s poslikavo domačih spomenikov ob Comskem jezeru in na Bergamaškem, se je v letih 1721-23 vrnil v Lj. s sinom Rafaelom, da poslika šest stranskih kapel stolnice in strop semeniške knjižnice. Kot vse kaže, je delo pod očetovim vodstvom izvedel sin Rafael. Enako velja tudi za poslikavo Marijine cerkve v Obršljanu pri Komnu 1723. - Q. je odločilno vplival na razvoj baročnega slikarstva na Slovenskem, s svojim iluzionizmom še posebno na našega zadnjega baročnega freskanta Franca Jelovška.

Prim.: Iz. Cankar, Giulio Quaglio. Prispevek k razvoju baročnega slikarstva, v: DS 1920, 77-84, 131-37, 186-92, 240-43; SBL II, 609-10; Thieme-Becker XXVII, Leipzig, 494 (starejša lit.); Remigio Marini, Giulio Quaglio e il suo primo decennio in Friuli, v: Arte Veneta, IX, Venezia 1955, 155-70; Isti, Giulio Quaglio, La maturità e la vecchiaia, v: Arte Veneta, XII, Venezia 1958, 141-57; Giuseppe Bergamini, Arte nell'Isontino tra gotico e barocco, v: StudG 1981, 53-54; Giov. Trinko, Notizie su Giulio Quaglio pittore, Accademia di Udine 1934.

B. Ur.

QUALIZZA Antonio (Toninac), glasbenik in etnomuzikolog, r. 19. jan. 1938 v Srednjem v Benetkah, živi v Čedadu. Oče Attilio, kmet, mati Angela Qualizza. Osn. š. v Srednjem, sred. š. v kraju Follina blizu Trevisa (Collegio Servi di Maria), gimn. v Vicenzi, licej v Čedadu. Tri leta je obiskoval U v Trstu (Filoz. fak.). Dve leti je učil kot suplent na liceju Jacopo Stellini v Vidmu. Obiskoval je glasb. tečaje v Vicenzi (klavir in kompozicija), nato v Vidmu pri prof. Piganiju (orgle in kompozicija). Od 1979 je poštni uradnik v Premarjagu. Od 1983 je organist v glavni čedadski cerkvi, uči na glasb. š. v Špetru, ki je

odsek GlasbM iz Trsta. Vodil je zbor Rečan iz Les in zbor od Sv. Lenarta, za katera je harmoniziral več modernih in polifonskih skladb na it., furl. in slov. tekste. Sodeloval je pri publikaciji *Canti popolari delle valli di S. Leonardo - Piesmi od doline S. Lienarta*, Udine 1979 (zbral, raziskal in harmoniziral omenjene pesmi). Sodeloval je pri prireditvah Senjam beneške piesmi na Lesah s številnimi izvirnimi kompozicijami. Trenutno vodi tudi cerkv. pev. zbor v Srednjem. V listu Dom objavlja od 1985 slov. ljudske in nabožne pesmi z napevi iz Nadiških dolin in jih ustrezno komentira. Napisal je nekaj člankov glasbene vsebine tudi v Novem Matajurju. Njegove pesmi so posnete na kasetah *Beneška Slovenija - danes*: ljudska, zborovska in umetna pesem... Radio Koper - ZTT Trst - RTV Lj. 1979, in *Ljudske pesmi Benečije*, poje meš. pev. zbor Pod lipi iz Barnasa, ZTT Trst 1984. V zborniku *Pustita nam rože po našim sadit* (1983) je natisnjenih 11 pesmi, ki jih je uglasbil, dve pa je tudi sam zložil.

Prim.: Osební podatki; *Pustita nam rože po našim sadit*, Trst 1983, 164 in pass.; mesečnik *Il Punto* 1985, št. 2, 62.

B. Z.

QUALIZZA Giorgio, strokovni pisec in pesnik, r. 21. febr. 1951 v Gor. Tarbiju (Tribil Superiore), obč. Srednje (Stregna), kjer živi. Mati Maria Qualizza. Po osn. š. v domači vasi je dovršil nižjo gimn. v semenišču v Castellerio, naslednje štiri razr. v semenišču v Vidmu, maturiral pa je kot privatist na Klas. liceju Paolo Diacono v Čedadu 1970. Tega leta se je vpisal na Filoz. fak. tržaške U in diplomiral 27. febr. 1980 s tezo *Proverbi e detti sloveni nelle Valli del Natisone - raccolti e analizzati secondo il lessico e la struttura*. Vmes je učil it. na Liceju Fr. Prešeren v Trstu (1972-74), odslužil voj. rok (1976), delal v stolarni E. Livoni v S. Andratu (Corno di Rosazzo) (1978-79) in vodil oddajo Nediški zvon na RAITrsta (od 2. maja do 24. avg. 1979). 1980 se je vpisal na Fak. za tuje jezike in liter. U v Vidmu, da bi študiral rušč. in polj. Od 1980-82 je poučeval liter. predmete v nekaterih šolah vid. pokrajine, od 20. nov. 1984 do 19. jul. 1985 je s štipendijo zunanjega ministr. študiral na U v Varšavi polonistiko in slavistiko. - Q. se je začel zanimati že kot študent za krajevno kulturo. Sodeluje v Domu in tu je priobčil niz člankov *Medezine naših starih judi* (1973-77) in *Naše stare*

jedila (1979-81). V NMat. je izšla 1974 pravljičica *Dva geida an dan mrujak*. - 1980 je izšla v Scienze umane, 5, ed. Dedalo, Bari, njegova razprava *Per una definizione del proverbio*. Za slavistični odd. U v Varšavi je 1983 napisal razpravi: *Tipologia della comparazione in alcuni detti e proverbi delle Valli del Natisone* (v tisku) in *Alcune considerazioni ipoteriche suggerite dalla lettura del Cours de linguistique générale di Ferdinand de Saussure* (še v rkp.). V polj. je prevedel tudi že objavljeno razpravo o pregovorih (v tisku). - Od 1979 dalje je napisal več slov. pesmi v domačem narečju, 50 v it. in 2 v polj. Izšli sta samo dve v zborniku *Pustita nam rože po našim sadit* (1984), in sicer *Paršla je pomlad* (iz 1979) in *Beneška čečica* (iz 1982). Pripravljen ima pesniško zbirko, v kateri je 18 narečnih pesmi z it. prevodi in 23 it. pesmi. Ustvaril si je lastno pisavo, ki jo razlaga v daljšem it. uvodu, prav tako je komentar k posameznim prevedenim pesmim it.

Prim.: Osební podatki.

B. Z.

QUALIZZA Marino, duhovnik, prof. dogmatike, publicist, urednik, r. 6. okt. 1940 pri Sv. Lenartu v Benečiji, živi v Vidmu. Oče Giovanni, kmet, mati Elena Duriavig. Osn. š. pri Sv. Lenartu, leto pozneje, okt. 1952, je stopil v videmsko nadškof. semenišče in tu dovršil gimn. in licej; okt. 1961 je odšel v Rim in kot gojenec Pontificio Collegio Lombardo študiral teologijo na papeški U Gregorijani. Jun. 1965 je dovršil študije in bil 29. jun. istega leta posvečen v duhovnika v vid. stolnici. Okt. 1967 je postal pov. prof. za klas. jezikoslovje na gimn. v nadškof. semenišču. Jun. 1969 je na Gregorijani doktoriral v dogmatiki s tezo *Israele nella storia della salvezza secondo san Tommaso*; poročevalec prof. p. Maurizio Flick. Teza je izšla kot samostojna knjiga v Brescii 1979 pri Morcelliani. Okt. 1970 je bil imenovan za prof. dogmatike v bogoslovnem semenišču v Vidmu, kjer je še vedno. Istočasno je ravn. Višje teološke šole (Scuola superiore di teologia) v semenišču, 1977 je ustanovil in vodi večerno teološko šolo za odrasle; vodi tudi razne teološke tečaje za laike in redovnice. Poleg tega je kanonik vid. kapitlja, od febr. 1984 stolni žpk in msgr. - Prof. Q. piše o teoloških vprašanjih v revijo *Credere oggi* in v vid. tednik *La vita cattolica*; pri tem je posebno dragoceno njegovo seznanjanje it. krogov s slov. beneško pro-

blematiko. Redno piše v Dom, ki mu je od nov. 1983 odg. ur., o družbenih in verskih problemih ter o vprašanih slov. skupnosti v vid. pokrajini. Deluje v raznih beneških društvih in je član odb. Studenci. Veliko se je ukvarjal s Trinkom in o njem predaval v Špetru, pri Sv. Lenartu in v Trstu, sodeloval je v dvojezični knjigi *Ivan Trinko*, ki jo je izdalo Kult. društvo I. Trinko v Vidmu 1979; njegov je esej *Ivan Trinko politik*. Sept. 1983 se je udeležil simpozija o Trinku, ki ga je organiziral papeški zavod Slovenik v Rimu; govoril je o Trinku filozofu. Sodeloval je tudi v knjigi o Trinku, ki jo je izdala 1986 vid. pokrajina. Vorskega značaja sta publikaciji: *Eucarestia e Comunità locale*, dve razpravi za pripravo na narodni evharistični kongres, AGRAF 1972, in *Teologia della Chiesa locale*, v Varietas Indivisa, Paideia, Brescia 1983. - 1981 je govoril na študijskih dnevih Draga o *100 let Slovencev ob zah.*

narodnostni meji (izšlo v zborniku Draga '81, Trst 1982, kjer je tudi kratek življenjepis s sl.). Bil je tudi član komisije, ki je pregledala furlan. prevod Sv. pisma. Aktivno deluje na raznih področjih pri obrambi narodnostnih pravic Benečanov. Tako je v nedeljo, 5. jan. 1986, govoril na 23. dnevu emigranta v Čedadu in se odločno zavzel za odobritev zaščitnega zakona tudi za Benečane, ki so vsi skupaj pravi in revni emigranti, ker nimajo šol v svojem jeziku, kulture in so izgubili vse, kar je povezano z njihovim življenjem. Zato zahteva: »Hočemo zakon, ki nam bo pustil, da bomo lahko ostali to, kar smo.«

Prim.: Osební podatki; Letopis Cerkve na Slov., Lj. 1985, 500; Draga '81, Trst 1982, 81-110 s sl.; Bojan Brezigar, Odločen poziv M. Qualizze na 23. dnevu emigranta v Čedadu, PDK 7, jan. 1986 s sl.; časopisna poročila o njegovem delu.

B. Z.

R

RABATTA, furlansko-goriška plemiška rodovina iz Firenc, ki se je naselila v Gor., razširila po Furlaniji in se počasi uveljavila v gor. mestnem življenju. Prvi podatki o njih so skromni, v glavnem le imena in poklic. Tako je neki **Anton Rabatta** 18. jul. 1337 kupil štiri zemljišča, eno v Podgori, drugo morda v Krepljah. **Giovanni R.** je bil 1399 in 1411 kapitan Gorice. **Bernard R.** je bil 1534 kapitanov namestnik v Gor. Povzpeli so se v 16. stol., dosegli plemiško čast in se uveljavili v diplomaciji ter v vojaškem in cerkvenem poklicu. Važnejši so:

Jožef, diplomat in vojak, r. neznano kdaj v Gor., ubit 31. dec. 1601 v Senju. Bil je general in komisar praškega cesarskega dvora in svetnik na dvoru nadvoj. Ferdinanda v Gradcu. 25. dec. 1595 je postal vicedom vojvodine Kranjske. Proti koncu 1598 ga je nadvoj. poslal v Rim k papežu Klementu VIII. in v Benetke kot svojega poslanika, da bi rešil zapleteno uskoško vprašanje v Senju, ki je grozilo z vojno med Benet-

kami in Avstrijo. Ker pogajanja niso uspela, ga je nadvoj. dec. 1600 imenoval za svojega komisarja v Senju. Naročili so mu, naj zamenja uskoško posadko z nemško, preseli uskoke v Otočac, begunce iz beneške Dalmacije pa prežene ali izroči Benečanom. R. je prišel v Senj 29. jan. 1601, zaprl mesto in začel trdo in okrutno nastopati z uskoki. Nekaj beguncev je vrnil Benečanom po spisku, ki so mu ga dostavili, kakih dvesto jih je preselil v notranjost za posadko proti Turkom, ubiti je dal ugledne uskoške vojvode, kneza Martina Posedarskega in Marka Margitića ter slavnega uskoka Jurija Maslarda, ki je prišel iz Dubrovnika. Ko je hotel kaznovati s smrtjo Juriša Sučića (Juriša Senjanin v ljud. pesmi), ki se je s svojim odredom vrnil v Senj, namesto da bi šel na bojišče, so se uskoki uprli, oblegali R. v dolnjem gradu, s topovi porušili zid, pobili njegovo nem. posadko in tudi njega ter ga obglavili. Pokopali so ga v Gor. pri frančiškanih. R. in njegovo delo v Senju je opisal hrv. pisatelj Avgust Še-

noa v povesti *Čuvaj se senjske ruke* (1875). (Morelli III, 425-34, ponatis 1974; EJ, 7, 3).

Anton, grof, diplomat, Jožefov sin, r. neznano kdaj, u. 1650. L. 1618 se je poročil z grofico Felicito Colloredo Mels in imel vsaj štiri sinove. Od 1622 je bil kapitanov namestnik v Gradiški. od 1632 kapitan. Tega leta je bil cesarski odposlanec pri it. republikah, da bi jih pridobil za zvezo proti protestantom, vendar ni uspel; 1637 je bil imenovan za poslanika v Benetkah. Napredoval pa je tudi v družbeni lestvici: najprej je bil gospod Kanalski, 1622 baron Dornberški, 1634 grof. (Morelli III, 334-37).

Jožef, 12. lj. škof od 1664-83, Antonov sin, r. ok. 1620 ali 1621 (Dimitz in Morelli navajata 1625, a tedaj se je po SBL rodil mlajši brat Janez Bernard), u. 28. febr. 1683 v Lj., star 62 let. Že mlad je stopil v red malteških vitezov, se izobrazil na Malti, 1639 prestopil v veliki priorat v Pragi in postal komendator redovnih posestev na Češkem in v Avstriji. V letih 1641-42 je bil na vojni s Turki, nato je prepotoval več evrop. držav in se ustalil na Dunaju. Cesar Ferdinand III. ga je dal svojemu sinu Ferdinandu za poveljnika telesne straže, po njegovi smrti nadvoj. Karlu Jožefu za vrh. upravitelja dvora in vzgojitelja (1659). Ko je umrl tudi ta, je postal R. duhovnik in že istega leta (9. apr. 1664) ga je Leopold I. imenoval za lj. škofa. V Lj. je prišel 12. sept., posvečen pa je bil 16. nov. 1664. Imel je uglašen nastop, izrazit baročni umet. čut, smisel za slovenščino, ki jo je obvladal in v njej pisal ljudstvu. J. Schönlebu je naročil, naj pripravi 2. izd. Cadek-Hrenovih *Evangelijev in listov* (1672). Sam je poleg uradnih objav (direktorijev) izdal pri Mayru v Lj. 1679 *Directorium agendorum tempore Pestis*, kjer so dušnopastirski in higienski napotki za čas kuge, posneti po vodilnih avtorjih. Zahteval je stalni nedelj. verouk v poletnih mesecih in od duhovnikov dobro pripravo za pridigo, kar je strogo nadziral. Tako je vsaj posredno obnovil gojenje slovenščine in izhajanje slov. knjig (Matija Kastelec idr.). Dosledno je izvajal določbe tridentinskega koncila in dosegel natančno spisovanje matičnih knjig in statistike ter uvedel družinske knjige (status animarum). Dal je prezidati veliko cerkva v baročnem slogu in podaljšati lj. stolnico. Redno je opravljal vizitacije in vplival pomirjevalno na javnost. (Po dr. M. Miklavčič, SBL III, 1-2, kjer je bogata liter.; Morelli III, 338-40).

Ludvik, Antonov sin, kapitan Gorice, r. 23. febr. 1624 v Gradiški, u. 1664 v Gor. Leopold I. ga je 30. sept. 1661 imenoval za kapitana Gorice, a je ostal na tem mestu samo tri leta, ker je umrl. (Morelli II, 100-01).

Rudolf, tretji Antonov sin, je znan le po tem, da je bil maršal in da je umrl na Dunaju.

Rajmund Ferdinand, škof v Passauu, r. 4. febr. 1669 v Gorici, u. 28. okt. 1722 v Passauu. Oče Giovanni, mati Isabella della Torre. Gimn. je študiral v Lj. in Gradcu, na Dunaju je dovršil filoz. z doktoratom. Dobil je kanonikat v Olmützu, z 19 leti mu je papež Inocenc XI. 1688 podelil drugega v kapitlju v Passauu. Odšel je v Rim in tu študiral teologijo in kanonsko pravo. Ko se je vrnil v Passau, se je odpovedal prvemu kanonikatu, ker nista bila združljiva. Skrbel je za ekon. in cerkv. zadeve in bil več let generalni vikar dela škofije. 1700 je vizitiral celo škofijo. 18. jan. 1713 je bil izbran za passauskega škofa. 1716 je obiskal Gorico, po kateri se mu je vedno tožilo. (Morelli III, 341-42).

Prim.: Zlasti Morelli II. in III., SBL III, 1-2 in EJ 7, 3.

Jem.

RACE Boris - Žarko, gradbeni tehnik, družbeno polit. delavec, r. 31. okt. 1916 v Hrpeljah pri Sežani, živi v Trstu. Oče Franc, zidarski mojster, mati Rozina Jager, brat Božidar (gl. čl.). Osn. š. dovršil v Hrpeljah, 4 razr. gimn. (nižjo sred. š.) v Gorici; 1931 se je družina preselila v Lj. in je tam dovršil Tehniško sred. š., arhitektonsko-gradbeni odsek. V letih 1937-43 je bil v službi v arhitektskih pisarnah (arh. Lado Kham in arh. Gustav Ogrin), na gradbenem nadzorstvu (osn. š. v Kranju) in pri gradb. podjetjih (Tönnies, Lj.). Takoj po razpadu Jsle se je organizacijsko povezal v OF. Zbiral je orožje, širil ilegalni tisk, zbiral sredstva, oskrboval skladišča za tehniko (v skupini Milan Skrlavaj-Petrač, Oskar in Leo Kovačič idr.). Po reorganizaciji je bil povezan z dvema sabotažnima skupinama, poleg tega povezan po strok. liniji. V dec. 1941 je preko arh. E. Mihevca prišel prvič v stik s Centralno tehniko (Dušan Kraigher). V prvih mesecih 1942, ko je prevzel tehniko Petrač, so se dogovorili za gradnjo bunkerja v novo zgrajeni hiši v Lj. na Kodeljovem, v katero se je v jeseni 1942 preselila družina Race. V bunkerju je bila poleg majhnega tiskarskega stroja nameščena cinkografija. Od avg. 1942 je tiskala brošure, krušne

karte, izdelovala žige ipd. Prve dni apr. so it. okupacijske oblasti odkrile vrsto bunkerjev in tudi tega. 27. jul. 1943 je bil obsojen na 30 let ječe. Za člana KPS je bil sprejet 2. nov. 1942. Iz kaznilnice v Parmi je bil izpuščen 31. dec. 1943. Od začetka jan. do mar. 1944 je bil aktivist v Hrpeljah (član okraj. komiteja KPS) in nekaj tednov poučeval v part. šoli v Hrpeljah. 10. mar. 1944 so ga Nemci zalotili na poslovilnem sestanku (naslednji dan je bil določen za prevzem ciklostilne tehnike Slavnika), a jim je ušel. Naslednji dan je prevzel vodstvo »Slavnika« na Suhorju v Brkinih. Zaradi večje varnosti so zgradili v gozdu v bližini Suhorja nov podzemni bunker. Na povabilo pokraj. tehnika KPS za Slov. Prim. Cirila Lukmanja-Anja, s katerim je sodeloval že v Centralni tehniki v Lj., je prevzel jun. 1944 vodstvo gradbenega odd. pokraj. tehnika KPS za Slov. Prim. Odd. je pod njegovim vodstvom zgradil in opremil v gozdu pod Ogalcami na Vojskem Tiskarno Slovenijo, sestojčo iz treh lesenih barak in avtonomne električne centrale. V tej tiskarni so se tiskali Partizanski dnevnik in drugi listi, izdelovale štampiljke in podobno. Tiskarna je delovala od 18. sept. 1944 do 1. maja 1945. Oddelek je v tem času zgradil sedež za pokraj. forume pod Pisančami, do konca 1944 pa obsežni baraki za novo tiskarno »Doberdob« nad Stopnikom, ki bi morala biti opremljena z linotipovim avtomatičnim tiskarskim strojem in cinkografijo. Dec. 1944, po Lukmanovem odhodu, je R. postal namestnik pokraj. tehnika Martina Kokalja-Aleša. Pokraj. tehnika je imela 7 oddelkov. - Maja 1945 je R. prešel k PNOO za Slov. Prim. in Trst. Najprej je postal vodja tehn. odd. Urada za tisk, ki je do jun. 1945 prevzel nadzorstvo nad tiskarnami, pozneje pa skrbel za tehnično stran narodnoosvob. tiska na Tržaškem in Goriškem. Mar. 1946 je prešel v kabinetno pisarno PNOO do 1. mar. 1947, ko je postal tajn. gospod. komisije pri PNOO. Po resoluciji Informbiroja je v sept. 1948 prešel na polit. delo KP STO in bil 1949 na kongresu izvoljen v njen centralni komite in tajništvo s posebno zadolžitvijo za agitacijo in propagando. Istega leta je bil izvoljen za tajn. Slov.-hrv. prosv. zveze (pozneje SPZ in današnje ZSKD). Tajnik SPZ je bil do 1957, ko je bil izvoljen za njenega podpreds. Mar. 1953 se je vrnil v svoj poklic in vstopil v gradb. podjetje, ki ga je vodil do 1981. Dne 28. nov. 1954 je bil na ustanovnem občnem zboru SKGZ izvoljen v njen

izvršni odbor, katerega član je še danes. V jeseni 1962 je zaradi obolelosti preds. Jož. Dekleva s funkcijo podpreds. vršil posle preds. 1964 je bil izvoljen za preds., v letih 1968-70 je prevzel načelstvo za javno obveščanje, 1970 ponovno izvoljen za preds., kar je še danes. - V svojem polit. delovanju je napisal poročila na občnih zbiorih SPZ analitičnega in programskega značaja, posebno poročilo iz leta 1951: *O nacionalnih problemih Slovencev na Tržaškem*. Poročila na občnih zbiorih in na glavnih odborih SKGZ od 1962 do 1985 (vsa poročila objavljena v PDK). Podobne vsebine so v istem obdobju tudi uvodni članki v PDK, JKol in občasni članki v osrednjem slov. časopisju in periodiki (Delo, NRazgl). Pričevanje na mednar. konferenci o manjšinah v Trstu 1974: *Politični boji Slovencev na Tržaškem, na Goriškem in v Benečiji za svoje narodne pravice*. - R. je nosilec part. spomenice 1941, priznanja OF 1970, reda Bratstva in edinosti z zlatim vencem, reda Bratstva in edinosti 2. stopnje, reda za hrabrost in reda za zasluge za narod 2. stopnje.

Prim.: SBL III, 2; Zrod. arhiv CK KPS; Pomniki naše revolucije, MK Lj. 1961; Ljubljana v ilegali, Mestni odbor SZDL Lj.; Portret tedna, Delo 16. jan. 1971 s sl.; Milko Škrab, Spominska knjiga iz fašističnih zaporov v Parmi, ZTT 1977; Jože Kralj, Partizanske tiskarne na Slovenskem, Knjižnica NOV in POS 1972; Isti, Partizanske tiskarne na Slovenskem - primorske tiskarne, Knjižnica NOV in POS 1973; Isti, Partizanske ciklostilne tehnike v Slov. Prim., Knjižnica NOV in POS 1984; J. Koren, B.R. sedemdesetletnik, PDK 31. okt. 1986 s sl.; B. Samsa, Razgovor z B. R., prav tam 2. nov. 1986. Koren

RACE Božidar, diplomirani ekonomist in univ. prof., r. 3. jan. 1904 v Hrpeljah pri Sežani, živi v Bgdu. Oče Franc, zidarski mojster, mati Rozina Jager, brat Boris (gl. čl.). Po osn. š. v domači vasi je študiral na realki v Lj. in Idriji, kjer je 1922 maturiral. Ekonom. komercialno visoko šolo je obiskoval v Trstu, Zgbu in Bgdu, kjer je 1941 diplomiral. Po maturi in vojaščini se je zaposlil v Trstu v lesni trgovini Emilio Antonini, kjer je ostal do 1929, ko je moral ilegalno emigrirati v Jslo. Obsojen je bil na 3 leta ječe in visoko denarno kazen, »ker je prekoračil drž. mejo iz polit. razlogov«. Do odhoda v Jslo je deloval med mladino v domači vasi in bil zadnji preds. N.K. Jadran pred razpustom. - V Jsli se je zaposlil v železniški delavnici v Zgbu, kjer je ostal 10 let. Delal je v emigrantskih krogih (Društvo Istra, Istrski akademski klub).

Ob delu je študiral in izdelal popolnoma novo organizacijo enotnega obračuna stroškov, ki so jo hitro vpeljale vse ostale želez. delavnice. Zaradi tega so ga prestavili v Generalno direkcijo JDŽ v Bgdu. - Njegovo pravo strok. in znanst. delo se je začelo ob koncu 1944 po osvoboditvi Bgda, ko so ga vključili v skupino za pripravo novih predpisov o enotnem računovodstvu v gospodarstvu. Mar. 1945 so ga predstavili v Drž. revizijski zavod pri Gospod. svetu FLRJ, kjer je delal na poenotenju sistema računovodstva v gospod. Ko so zavod razpustili, je prešel R. na Zvezno finanč. ministr. v Oddelek računovodske službe ljudskega gospod. Pripravljal je obvezne kontne plane za posamezne gospod. panoge in enotno organizacijo sistema evidence, zasnovane na računovodskih podatkih. Tu je ostal 10 let, a je opravljal tudi druge dolžnosti. Tako je bil 1952 na čelu odd. službe dohodkov iz gospod. Občasno je delal pri Vrhovnem gospod. sodišču FLRJ. Od 1956 je delal kot samostojni svetnik pri izdelavi gospod. sistema, posebno pri obdelavi sistema razdelitve skupnega dohodka gospod. organizacij. V letih 1947-54 je ob službi honorarno predaval na Ekon. fak. v Bgdu predmet Teorija in osnove knjigovodstva z industr. knjigovodstvom. Predaval je tudi na Višjem ekonom. kurzu, ki ga je organiziral Gospod. svet FLRJ, na Višjem finanč. tečaju in na Višjem knjigovodstvenem tečaju, ki ju je ustanovil Zvezni sekretariat za finance. Za potrebe študentov je napisal *Kratki kurs industrijskog knjigovodstva*, I. in II. del (Bgd 1948, 1949). Knjiga je bila nekaj časa učbenik tudi na več fakultetah. 1952 je bil izvoljen za izred. prof. za knjigov. na Ekon. fak. v Lj., a zavoljo službenih potreb v Zvezni upravi mesta ni mogel sprejeti. 1963 so ga izvolili za rednega prof. na Ekon. fak. v Subotici in tu je ostal šef stolice za knjigovodstvo do upokojitve 1980; med 1966-69 je bil dekan Fak. Njegova ustvarjalnost je vse globlje prodirala v znanstveno-teoret. vidike praktičnih problemov na področju računovodstva, knjigovodstva, razdelitve in družbenih računov. Bil je med ur. prvega *Knjigovodskega leksikona* (Bgd 1968) in 6 let glav. in odgov. ur. časopisa *Knjigovodstvo* (1959-65). Aktivno je sodeloval na domačih in mednar. simpozijih, kongresih, konferencah in sestankih, v Evropski uniji računovodskih in finančnih strok. (UEC - Union européenne des experts comptables et financiers) je bil v komisiji za izdelavo predloga za evrop. kontni plan.

Veliko je predaval v sindikatih, Soc. zvezi, v strok. in družbenih organizacijah. Izdal je vrsto knjig, razprav in referatov, najvažnejše so: *Jednoobrazno računovodstvo sa naročitim osvrtnom na obračun pogona* (Bgd 1946, izdajatelj Vizas, Novi Sad); *Načela i komentar računskih planova za industriju i trgovinu* (Bgd, Prosveta 1946, sodelovali: Metod Dular, Zdenko Knez in Miljenko Šarić); *Stepen korišćenja kapaciteta i planiranje i obračun troškova* (Ekon. fak. Subotica 1964); *Samoupravljanje, utvrđivanje i raspodela dohodka u preduzeću i pripreme za primenu novih propisa* (Savremena praksa, Bgd, nov. 1968); *Računovodstvo sa mehanografijom* (Ekon. fak. Subotica 1971, skripta); *Sistem tehnokoekonomskih standarda* (Ekon. fak. Subotica 1972); *Računovodstvo sa osnovama organizacije i savremene obrade računovodstvenih podataka* (Ekon. fak. Subotica 1978, učbenik, sodelovali: B. Race, J. Bandin, I. Mamužić, S. Meznerić in J. Rekecki, ur. R.); *Nastajanje in razvoj računovodstva v novi Jslji* (Lj. 1980, Zveza računovod. in finanč. delavcev Sje). Sam ali z drugimi je priredil več zbirk predpisov s komentarji s področja gospodarstva. - Za svoje delo je dobil več priznanj in odlikovanj: Oktobrska nagrada za znanost mesta Subotice za leto 1969; Red dela III. in II. stopnje in Red zasluge za narod s srebrnimi žarki. Dobil je tudi zlato značko Zveze računov. in finanč. delavcev Srbije.

Prim.: Osební podatki z bibliografijo (10. okt. 1986), v arh. PSBL; Koješko 2, 858.

Jem.

RACE Edvard (Edl), zborovodja, kulturni delavec, komercialist, r. 12. apr. 1947 v Rodiku pri Kozini. Oče Anton, komercialist, mati Jožica Glavič. Osn. š. v Rodiku in Divači, gimn. v Postojni, glasb. š. v Sežani. Dipl. na Pedag. akad. v Lj. na oddelku za glasbeni pouk. Zaposlen kot vodja izpostave mednar. špedicije Fersped Ljubljana na mejnem prehodu pri Kozini. 1960 je vodil Mladinski zbor v Rodiku, 1962 je prevzel Mešani cerkv. zbor v Rodiku, ki ga vodi še danes. V letih 1967-68 vodil Moški zbor Fantje izpod Slavnika - Hrpelje-Kozina. Vodil je tudi zbor v Podgorju in Lokvi. Od 1971 vodi Moški zbor Divača in še istega leta je tam obnovil meš. in žen. sestav. 1973 je prevzel vodstvo Meš. zbora Novega sv. Antona v Trstu. Tu je ustanovil tudi istoimenski Moški zbor. Oba navedena zbora vodi še danes. Član je Strok. komisije pri Sent-

viškem taboru v Šentvidu pri Stični, član komisije za odrasle zборе pri Združenju pev. zborov Primorske, preds. Odbora za glasbeno dejavnost pri skupščini občine Sežana. Na Šentviškem taboru je dvakrat dirigiral združene meš. zборе. Združene žen. zборе pa je razen tega vodil še v Krškem, Celju, Titovem Velenju, Mrbu, Cankarjevem domu v Lj. in dvorani Vatroslav Lisinski v Zgbu. 1985 je vodil božični koncert v Trstu. Meš. zbor Divača je pod njegovim vodstvom z leti umetniško napredoval in v slov. okviru postal pomembno pevsko telo. Prireja številne koncerte in nastope doma in v tujini. Za opravljeno delo je zbor prejel številna občinska in repub. priznanja, med katerimi je najvažnejši Red zaslug za narod s srebrnim vencem, ki je bil zboru podeljen 1981. Za doseženo izvajalsko raven je R. dosegel naslednje nagrade: Kosovelovo nagrado občine Sežana, nagrado OF, Gallusovo priznanje, številna priznanja Šentviškega tabora, Društev upokojencev Sje ter 15. aprilsko nagrado leta 1986.

Prim.: Osebn. podatki; Zlati pevovodja iz Divače («Nova prog», apr. 1976); Divača, Divača 1979 (brošura); Delo 24. jun. 1981 s sl.

T. Simčič

RADICS (RADITS, RADIČ) Peter (Jožef, Janez), zgodovinar in časnikar, r. 26. sept. 1836 v Postojni, u. 24. sept. 1912 v Lj. Oče cestni komisar in bivši častnik, mati Leopoldina Binder. Osn. š. v Postojni, niž. gimn. v Lj., viš. gimn. v Gradcu z maturo 1854. Študiral zgod. in zemlj. v Gradcu in na Dunaju, a študija zaradi bolezni ni dovršil. Suplent na gimn. v Lj. 1858-62, nato odšel na Dunaj in živel kot publicist brez stalne službe do smrti. Po lastni izjavi je bil potomec hrv. uskoške vojaške družine, po neposrednih prednikih in vzgoji po »Kranjec stare korenine in smeri«. Po značaju dobrodušen in uslužen. Ker na Dunaju ni dobil službe, je 1864 v Zgbu urejal uradno *Agramer Zeitung*, v Lj. pa od jan. 1865 do 3. apr. 1866 nem. pisani list *Triglav*, ki ga je dvakrat tedensko izdajal Jan. Bleiweis. Od 1866-76 je bil spet na Dunaju, a že 21. jun. 1866 je odšel na it. bojišče kot vojni poročevalec za dunajske liste; prisostvoval je bitki pri Custozi in prejel posebno zahvalo za svoje poročanje. Kot časnikarski poročevalec je bil na sestanku treh cesarjev (Berlin 1872) in se udeležil Franc Jožefovega potovanja v Benetke na stanek z it. kraljem (1875). 1869 se je poročil s

Hedviko, hčerjo gornjeavstr. pesnika Kaltenbrunnerja, ker pa je začela bolehati, se je zaradi milejšega podnebja 1876 dokončno preselil v Lj. Tu je bil od jeseni 1880 do 29. mar. 1884 ur. uradne *Laibacher Zeitung*, nato samo publicist. Sodeloval je pri ustanovitvi Otroške bolnišnice, Ljudske kuhinje in Salezijanskega zavoda v Lj. - R. je bil silno plodovit pisatelj, pravi »historiograf kranjski«. Preučeval je zlasti Valvasorja in o njem napisal v nem. debelo knjigo (1910), ki mu je prinesla naslov »cesarski svetnik«. Raziskoval je slov. reformacijsko dobo (Vodnikov album 1859, Kres 1882, Argo 1894, Sn 1908 idr.). Obogatil je prešernoslovje, prvi je pisal o zgod. slov. univerze (BK 1861, SP 1893), o slov. pravni zgod. (SP 1900-03), raziskoval je kranjsko gledal. zgod. (BK 1863), nem. gledališče v Lj., jezuitske gledal. predstave v Lj. (LMS 1878, MMK 1894, LZg 1911), slov. gledališče (LZ 1893, Sn 1904, 1905), pisal o lj. preteklosti, o plemiških družinah, slavnih slov. možeh itd. Prvi je pisal v nem. revije o lovu in turizmu na Kranjskem. - Zaradi naglice je bil včasih površen, »mnogo previhralast« (Levstik), vendar si je prizadeval pisati objektivno, saj je zajemal iz prvih, to je arhivskih virov, kar je bila tedaj redkost.

Prim.: Silvo Kranjec, R. P., SBL III, 47 z bogato liter. in navedbo naslovov vseh R-evih spisov.

T. P.

RADINJA Darko, geograf, r. 11. jan. 1927 v Pevmi pri Gor. učitelju Antonu iz Štmarva in Franji Mikluš iz Pevme. Po zgodnjem otroštvu se je družina tri leta za očetom, ki so ga premestili v notranjo Italijo, 1930 preselila v Kamnik, nato v Črnomelj, kjer je R. začel obiskovati osn. š. in 1936 v Lj. Tu je po gimn. maturi 1940 študiral na U geografijo kot glavni, etnologijo, fiziko z meteorologijo ter geologijo in mineralogijo kot stranske predmete. 1950 je prejel študentsko Prešernovo nagrado za razpravo *Stratigrafske in tektonske razmere terciarnih sedimentov v laški sinklinali*. Po diplomi je bil gimn. prof. v Lj., 1959 pa je bil nameščen kot asistent na Geografskem inštitutu lj. U. 1965 je doktoriral z disertacijo *Morfogeneza Vipavske doline in obrobja*, ki je izšla 1964 kot samostojna publikacija. 1966 je bil izvoljen za docenta, 1972 za izrednega in 1983 za rednega vsuč. prof. geografije. V študijskem letu 1967/68 se je izpopolnjeval v fizič-

ni geografiji na moskovski in leningrajski U. 1954 je začel na njegovo pobudo izhajati Geografski obzornik, ki ga je urejal do 1960, od 1983 pa je glavni ur. Geografskega vestnika. Strok. sodeluje z Inštitutom za geogr. na U, z Geografskim inštitutom SAZU in z Zavodom SRS za šolstvo, aktivno pa se udeležuje slov. republ. in zveznih jsl. zborovanj geografov in nekaterih mednar. geogr. kongresov. V svojih razpravah obravnava predvsem stratigrafske in tektonske razmere na Slov., vrh tega pa kraško geomorfologijo, hidrografijo in naravne nesreče, obravnava pa tudi slov. geogr. izrazoslovje, študij na U in metodiko geogr. pouka na sred. šolah. Njegovi elaborati za Sklad Borisa Kidriča niso izšli v tisku. V Geogr. vestniku je objavil razprave: *Sava na Ljubljanskem polju* (XXIII/1951, 67-84); *Morfogenetske poteze Goriškega polja* (XXXIX/1967, 21-74); *Renške Dobrave - pokrajinski stik med fluvialno akumulacijo Soče in periglacialno akumulacijo Vipave* (XLI/1969, 61-73); *Geografija in varstvo človekovega okolja* (XLVI/1974, 110-20); *Geografsko proučevanje poplavnih področij v Slov.* (skupaj s F. Lavrenčakom, M. Kolbeznom, M. Natkom in M. Šifrerjem, XLVI/1974, 131-46); *Plavajoči mlini v Jugoslaviji* (L/1978, 3-15); *Osnovne smernice za proučevanje kvartarnih sedimentov in njihove izrabe na Slov.* (skupaj z I. Mezetom in M. Šifrerjem, L/1978, 177-90); *Geografsko raziskovanje vodnih mlinov in mlinarstva na Slov.* (LI/1979, 121-45); *Onesnaženost slov. rek in njene pokrajinske značilnosti* (LI/1979, 3-18); *Sodobna oskrba s pitno vodo v SR Slov. in njeno vodno omrežje* (LVII/1985, 19-33). - V Geogr. zborniku SAZU: *Vremska dolina in Divaški Kras* (X/1967, 159-69); *Doberdobski Kras* (XI/1969, 225-78); *Usad nad Podrago v Vipavski dolini* (XII/1970, 267-318); *Senožeško podolje* (XIII/1972, 83-126); *Zakrasovanje v Slov. v luči celotnega morfogenetskega razvoja* (XIII/1972, 199-242); *Geografske značilnosti poplavnega področja ob Pšati* (XV/1976, 13-68). - V *Acta carsologica*: *Matični Kras v luči širšega reliefnega razvoja* (VI/1974, 23-33). - V *Geografica Slovenica*: *Pokrajinske značilnosti onesnaženosti v Slov.* (IX/1979, 75-83); *Degradacija okolja v Radovljiški kotlini* (XIV/1983, 64-72). - V *Geographica Yugoslavica*: *Alpine lages in Yugoslavia* (V/1983, 37-46). - V Geogr. obzorniku: *Projektirana HE Trnovo v Soški dolini* (XII/1965, 114-19); *Geografska problematika hidroenergetskega izkoriščanja Soške doline* (XIII/1966, 98-104); *Morfogenetska pro-*

blematika matičnega Krasa (XIII/1966, 108-14); *Škavnica - kraška mikroreliefna oblika* (XIV/1967, 60-63); *Medejska gora - najzahodnejši del matičnega Krasa* (XIV/1967, 92-99); *Načrti o zaščiti kraške pokrajine na Tržaškem* (XIV/1967, 117-21); *O obliki in genezi kraškega drobirja* XV/1968, 12-16). V tisku so izšli naslednji referati: *Iz problematike geografske nastave* (Zbornik rado-va V. kongresa geografa FNRJ, Cetinje 1959, 365-71); *Neka iskustva gruboklastičnog materiala sa morfometrijskom metodov* (Zbornik VI. kongre-sa geografa FNRJ, Lj. 1962, 235-43); *Rečni režimi v Zgornjem in Srednjem Posočju* (Zbornik X. zborovanja slov. geografov, Lj. 1978, 101-25); *Usadi na Sotelskem v pokrajinski luči* (Zbornik Voglajnsko-sotelska Slovenija, Lj. 1974, 81-95); *Caracteristiques fondamentales de la carstification en Slovénie* (Symposium an Karst-morpho-genesis, Budapest 1973, 158-70); *La corrosion dans les moraines carbonates au pied des Alpes sud-est* (XXIII Congres international de géographie, Moskva 1976, 137-47); *Urbana naselja Slov. v po-krajinsko-ekološki osvetlitvi* (Jsl. simpozij o ur-bani in industrijski geografiji); *Usadi v subpa-nonski Sloveniji in Zledne ujme v Slov.* (5. Zbor-nik Naravne nesreče v Slov., 1973, 67-74 in 107-15); *Oskrba s pitno vodo v novomeški občini* (Zbor-nik Dolenjska in Bela krajina, Lj. 1984, 111-28); v publikaciji *Geografsko proučevanje primerno-sti proizvodnih celic na Koroškem* je priobčil študijo *Mlinarska in žagarska raba tekočih voda v Zgornjem Pomežju ter možnosti za njihovo ponovno rabo s pomočjo malih elektrarn* (Lj. 1984, 1-30); v publikaciji *Za ekološki jutri pa širjenje onesnaženega zraka v mestu in indu-strijskem kraju* (Lj. 1985, 19-33). Priobčil je še več drugih tehničnih prispevkov, vrh tega pa šte-vilne ocene in poročila o domačih in tujih geogr. delih.

Prim.: ULjBB II, 56-57; III/1, 76-77. Kojeko; osebni podatki.

Svk.

RADOVICH Natalino (**RADOVIČ** Božo), slavist, r. 3. dec. 1927 v Nabrežini pri Trstu, živi v Padovi. Oče Anton, uradnik, mati Amalija Furlan, gospo-dinja. Osn. š. v Nabrežini in Trstu, klas. gimn., nato učiteljske kot privatist v Sondriu 1946. Di-plomiral iz slavistike na Istituto Universitario Orientale v Neaplju 1956 in iz čiste filoz. na U v Lj. 1962. V slovan. jezikoslovju se je izpopol-njeval v Pragi, Varšavi, Moskvi in Sofiji, v gla-

golski in cirilski paleografiji na JAZU v Zgbu 1959, v hebrejskem jeziku in kulturi v Izraelu na International Hebrew Study Center - Natania 1965. Izpit za poučevanje na univ. iz slovan. filologije (libera docenza) je napravil 1965. Od 1953-63 je poučeval na slov. sred. šolah v Trstu (Dolina, Prosek, Katinara, Rojan, Sv. Ivan) slov., zgod., zemlj., it. in nem. Nato je poučeval na Istit. Univ. Orient. v Neaplju: slov. jezik in književnost (1964-70), srbohrv. jezik in knjiž. (1966-68) in cerkvenoslovan. knjiž. (1968-70); na U v Benetkah: slovan. filol. (1970-72); v Padovi: slovan. filol. od 1970 do danes, vmes tudi rus. jezik in knjiž. (1972-74) in slov. jezik in knjiž. (od 1975 dalje). Od 1972-75 je bil izredni prof., od 1975 dalje pa je redni prof. za slovan. filol. Od 1972 dalje je ravn. Scuola di perfezionamento in Filologia slava, prav tako je bil ravn. Istituto di filologia slava. - R. je moral svoje študente slaviste v Neaplju oskrbeti z modernimi učnimi pripomočki, zato je že prvo leto izdal *Testi del Vangelo in slavo ecclesiastico antico* (Napoli 1964). To so odlomki iz Vajsove izdaje Evangelija sv. Marka, iz Jagičeve izdaje Marijanskega kodeksa, iz Kurzove izdaje Assemanijevega kodeksa in iz Ščepkinove izdaje Savine knjige. Istega leta je izdal za vaje *Crestomazia slavo-ecclesiastica*, 1965 pa obširno in moderno napisano starocerkvenoslovan. slovnico *Slavo ecclesiastico antico. Grammatica e bibliografia*. 1967 je izdal kopijo *L'apocalisse croata glagolitica del 1563. Parte I. Testo*. Sledili so: *Le pericopi glagolitiche della «Vita Constantini» e la tradizione manoscritta cirillica* (Napoli 1968); *Profilo di linguistica slava, I-III* (Ediz. Cymbra, Napoli 1969). Obsega primerjalno slovnico slovan. jezikov, slovan. lingvistični atlas raznih fonoloških in morfoloških problemov in fotokopije svetopisemskih odlomkov iz 42 slovan. izdaj. Istega leta je pri isti zal. izšel *Un frammento slavo del «Proto-vangelo di Giacomo»*. To je kritična izdaja ljubljanskega fragmenta Protevangelija sv. Jakoba (Cod. glag. Lub. C. 163 a/2 II): tekst v fotokopiji, transliteracija, grški tekst in moderna transkripcija, dodane so kritične opombe in sklep o raziskavi. *Glossario morfematico dello slavo ecclesiastico antico* (Napoli 1971). *Il testo russo antico della «Guerra giudaica»* (v Flavio Giuseppe, La guerra giudaica) (Fondazione L. Valla - Mondadori 1974). *Analisi insiemistica del lessico slavo-ecclesiastico antico* (Padova 1974). *Glossario greco-slavo ecclesiastico antico dei Vangeli, I*

(Padova 1980). *Grammatica dello slavo ecclesiastico antico* (Padova 1982). *Pericopi dei Vangeli in slavo ecclesiastico antico, I-III* (Padova 1981-83). Važnejše razprave: *I sistemi grafici sloveni del Cinquecento* (Annali dell'Istit. Univ. Orient., Napoli 1964 in separatni odtis); *Teorija dell'informazione e filologia slava* (Studi in onore di A. Cronia, Padova 1967); *L'articolazione linguistica del mondo slavo* (Il mondo slavo, Padova 1970); *La simbologia di un «Physiologus» russo del sec. XV* (Ricerche slavistiche, Roma XVII-XIX, 1970-72); *O Vukovem prevodu Novog zavjeta* (Naučni sestanek slavista u Vukove dane - 1973); *La codificazione del «Canon Missae» in quattro manoscritti glagolitici* (Euroasiatica, Napoli 1974). - R-eve knjige so v glavnem namenjene študentom univ., kjer je učil. Z njimi jim je dal vse, kar potrebujejo za študij in osebno izbiro. Z njimi pa se je uvrstil med najuglednejše slaviste v It.

Prim.: Osební podatki; R. Kolarič, Sedem let znanst. dela prof. B. Radoviča, Zaliv 1970, št. 26-27, 307-08; Annuario dell'Università di Padova per l'anno accad. 1970/71 in naslednja, pass.; knjige so bile ocenjene v revijah: Poradnik jezykowy, Pamietnik Slowianski, Biblische Zeitschrift, Slovo (Casopis Staroslav. zavoda u Zagrebu), Henoch (Studi storico-filol. sull'ebraismo).

Jem.

RADOVIĆ Sergij, glasb. pedagog in zborovodja, r. 25. dec. 1937 v Nabrežini pri Trstu in tam u. v prometni nesreči 6. avg. 1980. Oče Anton, elektromehanik, mati Irma Brana, frizerka. Osn. in nižjo sred. š. je opravil v Nabrežini, Trg. akad. v Trstu. Glasbo je študiral na drž. kons. Tartini v Trstu, diplomiral je iz klavirja v Bologni v razredu pedagoginje Nives Caetani Buzai. Tudi podiplomski študij je opravil v Bologni in dosegel akademsko diplomo, ki jo je podpisal tudi znameniti dirigent Sergio Celibidache. Po triletnem tečaju v Rimu za poučevanje glasbe na šolah, ki ga je organiziralo rimsko skrbništvo, je napravil izpit in zmagal stolico na trž. sred. š. A. Manzoni. V Ravenni je obiskoval drž. tečaj za zborovsko petje. Kot vesten in zagnan glasb. delavec, ki je težil za čim večjo popolnostjo, se je udeleževal vseh mogočih tečajev, natečajev in tekmovanj. - Delo: Bil je vodja podružnice GlasbM v Nabrežini, kjer je poučeval klavir, teorijo, solfeggio. Po opravljenem drž. izpitu je učil na omenjeni š. A. Manzoni. Poleg š. pouka je učil v Nabrežini moški zbor I. Gru-

den, otroški zbor Kraški slavček in dekliški zbor. Z zbori se je udeleževal zborovskih tekmovanj v Arezzu, Gor., Celju in Mrbu. - Priznanja: 1968 je dobil priznanje za sodelovanje na mladinskem zborovskem tekmovanju v Zagorju ob Savi, 1980 od Združenja pev. zborov Primorske za desetletno plodno sodelovanje na zborovski reviji Primorska poje, 1978 od PD I. Gruden za desetletno delo kot zborovodja. 1981 je prejel odličje svobode z zlatim listom za delo in trud pri vzgoji in vodenju zborov.

Prim.: La Cartellina - Rivista trimestrale di musica e canto corale, ann. IV, n. 16, ott. 1980; Picc. 7. avg. 1980 in 9. mar. 1984; PrimN 12. avg. 1980; KatG 21. avg. 1980; NL 7. avg. 1980; PDK 29. sept. 1977 (s sl.), 6., 8. (s sl.), 10., 11. in 14. avg. 1980, 24. maja 1981 (s sl.); 29. sept. 1981, 4. maja 1984.

Har.

RAIČ Vekoslav (v rojstni knjigi **Alojzij REICH**), ured. in publicist, r. 10. apr. 1844 na Cvenu pri Ljutomeru, u. 15. jul. 1929 v Zgbu. Oče Ivan, kmet, mati Uršula Skuhala (Skuchala). Obiskoval je gimn. v Mrbu (3. in 4. razr.), po petem razr. (1864) ni več omenjen. Okr. 1867 je postal zavarovalni agent družbe Victoria v Trstu, od konca 1887 ali začetka 1888 pa je bil uslužbenec zavarovalne zadruga Croatia v Zgbu. Tu je 1889 postal tehnični poslovodja, kasneje knjigovodja in prokurist. Od 1907 je bil rav. namestnik Croatia in bil v visoki starosti 1. jun. 1922 upokojen z naslovom rav. V času, ko je R. prišel v Trst, se je začelo zlasti med okoličani živo čitalniško delovanje, delal je v rojanski čitalnici (govornik, recitator, igralec). 1869 je sodeloval pri ustanovitvi slov. delavskega društva Čbelica v Trstu (prvi občni zbor 6. jun. 1869), ki ga pa oblast ni dovolila. Verjetno je ob ustanovitvi R. izdal brošuro *Potrebe delavcev društva za Slovence v Trstu* (Trst 1869) in se zavzemal za delovanje na podlagi samopomoči. SBL navaja, da je bil ur. Pianovega (PSBL II, 659-60) Slovenskega Primorca in da je 1871 postal lastnik in odg. ur. lista. Očitno gre za pomoto, ker pisec gesla ne loči med Pianovima listoma Slovenski Primorec in Primorec, ki sta izhajala med leti 1867-1869, ter med štirinajstdnevnikom *Primorec*, političen in podučiven list, ki ga je R. izdajal vse leto 1871. R-ev Primorec je bil liberalno glasilo, spočetka je kazalo, da bo osrednji list za Primorsko, a ker ni prišlo do pravega sporazuma med Goričani in Tržačani, je list deloval le na Trža-

škem, Goričani pa so imeli Sočo. Med listoma je bila stalna polemika. Prav tako 1871 je R. izdal v Trstu almanah *Pomladansko cvetje*, ki je prinesel pesniške in prozne sestavke nekaterih manj uveljavljenih slov. literatov. Po prenehanju Primorca je R. očitno prenehal javno delovati.

Prim.: SBL III, 13 z nav. liter.; F. Rozman, Začetki delavskega gibanja na Primorskem, Sreč 3/1968, št. 15-16, str. 67-68; F. Vatovec, PDK 10. jan. 1971; B. Marušič, Primorski čas pretekli, Koper 1985, 96-98, 345, 362; podatki Pokraj. arh. Mrb. (pismo 10. jul. 1986).

B. Mar.

RAJER Albert, družbenopolit. delavec, r. 3. jul. 1920 v Lokavcu pri Ajdovščini, živi v Novi Gor. Oče Albert, učitelj, mati Ljudmila Vrtovec, gospodinja. Osn. š. je obiskoval v Hotedršici in Lj., kjer je na učiteljsko maturiral (1941). 1942 je odšel v part. (Dolomitski bataljon) in po delu na terenu in v Vojkovi in Prešernovi brigadi (propagandni odsek) odšel v zimi 1943/44 na polit. delo na Koroško (sekretar KPS za velikovski okraj), kasneje je bil komisar komande mesta za Solčavo in Ljubno in komisar bataljona Serčerjeve in Zidanškove brigade. Ob koncu vojne je bil v Mrbu komisar komande mesta. Po vojni je služboval najprej kot učitelj (Limbuš, Rače), nato je šel v Lj. na Minist. za trg. vlade LRS; kasneje je odšel v Bgd, kjer je bil uslužbenec Minist. za drž. nabave. Vrnil se je v Lj., deloval na Minist. za rudarstvo ter postal nato načelnik odd. za šolstvo v celjskem okraju. Od 1955 živi v Novi Gor., kjer je bil najprej načelnik odd. za šolstvo pri OLO Gor., potem pri okraj. odb. SZDL in nato polnih petnajst let (1. febr. 1961-30. sept. 1976) rav. GorKnj, ko je stopil v pokoj. Vzporedno s to službo je opravljal več javnih funkcij (med drugim je bil preds. ZZB NOV obč. Nova Gor.). Ilegalno ime Borut.

Prim.: Osebn. podatki; LdP 8. mar. 1955; S. Petelin, Prešernova brigada, Nova Gor. 1967, 254, 256; M. Fajdiga, Zidanškova brigada, Lj. 1975, 652, 661, 672, 686; Zbornik Gor. knjižnice Fr. Bevka, Nova Gor. 1979, 183.

B. Mar.

RAKAR Angela, gledališka igralka, r. 15. maja 1887 v Lj., u. 14. nov. 1966 prav tam. Oče je bil čevljar v lj. predmestju. Po šolanju je vstopila 1908 kot pevka v operni in operetni zbor Slov. gledališča v Lj., prevzemala pa je tudi manjše

dramske vloge v Drami. V letih 1909-11 je obiskovala v Lj. dramatično šolo, ki jo je vodil igravec in režiser Hinko Nučič. V sezoni 1912-13 je bila angažirana kot zboristka v Hrv. dežel. gled. v Zgbu, 1915 v Danilovem Malem gledališču v Lj., od jeseni 1918 do 1945 pa je bila dramska igralka v Narodnem gled. v Lj., od 1945 do upokojitve 1953 članica SNG v Trstu. V teku 44 let je ustvarila vrsto kmečkih tipov, dekel, babic, mater, delavk, beračic, čarovnic — tu je bila doma, tu ni potrebovala režiserja, njen umetniški izraz je bil izviren, enkratno in neposnembljiv. S smislom za realistično igro je ustvarila vrsto karakternih komičnih in grotesknih vlog v domačih in tujih delih, tudi v mladinskih igrah. Vloge: Jermanova mati (Cankar, Hlapci), Lužarica (Cankar, Kralj na Betajnovi), Tarbula (Grum, Dogodek v mestu Gogi); v Trstu je odigrala 26 novih vlog: Dekla Urša (Jurčič-Delak, Deseti brat), Vdova Rošlinka (Golar, Vdova Rošlinka), Neža (Bor, Raztrganci), Marty Owenova (O'Neill, Ana Christie), Fjokla Ivanovna (Gogolj, Ženitev), Gospa Seddon (Galsworthy, Srebrna tobačnica), Kata (Božič, Umik), Teta Daga (Nušič, Gospa ministrica), Mati na Niskavuoriju (Woulijoki, Žene na Niskavuoriju) idr. (seznam vseh njenih vlog v Trstu je v GL SNG Trst, 1953, št. 1, 18-19). V sezoni 1947-48 je sodelovala pri snemanju prvega slov. umetniškega filma *Na svoji zemlji* v vlogi Dragarice.

Prim.: Janko Traven, R. A., SBL III, 17 in tam navedena liter.; V. Smolej, SGL III, 569; VI. Bartol, A. R. v spomin, GL SNG Trst, 1953, št. 1, 15-17 s slikami, ponatis v PDK 1953, št. 46 s sl.; v istem GL Seznam vlog A. Rakarjeve v SNG Trst, str. 18-19.

Jem.

RAKAR Attilj, strokovnjak za ital. književnost, publicist, r. 7. mar. 1931 v Movražu v Istri. Oče Ivan, delavec, mati Ivana Kocjančič, gospodinja, oba iz Movraža. Osn. š. v Movražu, gimn. Koper, Gor., Lj., matura 1950 na klas. gimn. v Lj. Na lj. U je na Filoz. fak. študiral romansko-slovan. skupino z it. jezikom in književnostjo kot glavnim predmetom in slov. knjiž. kot stranskim. Za temo *Barok v pridigah Janeza Svetokriškega* je dobil Prešernovo nagrado za študente. Diploma 1957. Učil je na ekon. sred. š. v Kopru slov. in it. (1957-62), 1962 je postal asistent na Filoz. fak. V štud. letu 1962-63 se je izpopolnjeval na U v Firencah s štipendijo it. vlade, 1976 je bil na trimes. tečaju it. jezika in knjiž. na U za tujce v Perugii. Apr. 1975 je bil

z disertacijo *Troje tem v genezi Sabove poezije* promoviran za doktorja liter.-zgod. znanosti in jun. istega leta izvoljen za docenta zgod. it. knjiž. Predstojnik je Odd. za roman. jezike in knjiž. na Filoz. fak. v Lj., član ured. odb. revije *Acta Neophilologica*, član uprav. sveta mednarodnega združenja za študij it. jezika in knjiž. A.I.S.L.L.I. (Associazione Internazionale per gli Studi di Lingua e Letteratura Italiana). - R. je izdal vrsto znanst. razprav v slov. in it. Važnejše so: *Barok v pridigah Janeza Svetokriškega* (Bori I, 1955, 320-39); *Pubblicazioni dantesche in lingua slovena* (v Dante nel mondo, Firenze 1965, 313-18, skupaj s prof. S. Škerljem); *Dante v slov. publicistiki v obdobju 1922 do 1964* (Zbornik o Danteju, Bgd, Prosveta 1968, 159-62); *Tematska struktura prvega Sabovega Canzoniera* (FF, PZE za roman. jezike in knjiž., 1971, 71); *Troje tem v genezi Sabove poezije* (FF 1974, 382 - delna disertacija); *Nekatere značilnosti Sabovih pesmi iz dvajsetih let* (Linguistica 15, 133-53); *Il Saba dei Versi militari* (La Battana, n. 48, sept. 1978, 5-23); *Liki in prizori iz Tomizzove Istre* (PrimSreč 21/22, avg. 1980, 150-53); *Rerum vulgarum fragmenta* (Petrarca, Stih, Lj. 1980, 158-91, spremna beseda); *Quattro poesie omonime, un tema e le sue implicazioni* (Per una lettura di Saba) (Acta Neophilologica XIV, 1981, 85-103); *Katedra za zgod. it. knjiž. in njene naloge na slov. univerzi* (Anthropos 1981, št. IV-VI, 352-55); *I concetti di malattia e di salute nei romanzi di Italo Svevo* (Acta Neophilologica XV, 1982, 97-103); *L'«ora grande» di Saba* (La Battana, n. 67, mar. 1983, 5-20); *La stagione sabiana di Figure e canti* (Acta Neophilologica XVI, 1983, 25-47); *Nekateri motivi Sabove lirike in njihovo ozadje* (PrimSreč 43, okt. 1983, 335-38); *Alcune caratteristiche della narrativa di Svevo* (Cultura meridionale e letteratura moderna, I modelli narrativi dell'età moderna, Atti dell'XI Congresso dell'Associazione Internazionale per gli Studi di Lingua e Letteratura Italiana, Napoli 1985, 617-32).

Prim.: ULjBB II, 100; III/1, 105; Mar. Breclj, PrimSreč 26. jul. 1981, 94-96; osebni podatki 10. sept. 1985.

Jem.

RAKOVEC pl. RAIGERSFELD (Rakhersfeld) Franc Henrik, višji avstr. drž. uradnik in poslovni mož, r. 6. jul. 1697 v Lj. in u. prav tam 31. mar. 1760. Oče Janez Boštjan, deželni knjigovodja, mati Marija Izabela Sorger pl. Sorgfeld. Študiral je v Lj., Gradcu in na Dunaju, pravo

na Dunaju in v Lövainu, prepotoval Evropo in se z veliko podjetnostjo še mlad pognal v poslovno življenje. Kot družabnik podjetja Giacomo d'Orlando z Reke je vstopil v Orientalско družbo in bil kot njen zastopnik tudi na Portugalskem, kjer je iskal trgovske stike. Ko pa je bil 1732 imenovan za cesarskega in deželnoknežjega komisarja pri preiskovalnem mitniškem in tarifnem uradu v Trstu, se je zavedel velikih razvojnih možnosti takrat še majhnega in nepomembnega mesta in je veliko pripomogel k rasti trgovske naselbine na solinah. Že ob prihodu je sam zasnoval terezijanski Trst, kakor je malo pred smrtjo zapisal v dnevnik. Stalno se je zavzemal za dosledno spoštovanje olajšav, »ki jih je ob razglasitvi za svobodno pristanišče obljubil že cesar, s katerim naj bi privabili tuje koloniste«. Prihodnost novega Trsta »je videl predvsem v davčnih ugodnostih, spregledu nekaterih zločinov, storjenih zunaj meja monarhije, doslednem spoštovanju izvetja izpod mestne jurisdikcije in podobno« (Prelovšek). Potegoval se je, da bi sanacija solin in kasnejša pozidava novega mestnega jedra potekali kar se da načrtno in sistematično, kar je veljalo tudi za pristanišče. R. je zato stalno nagovarjal pristojne dunajske kroge in dvor, naj z nadaljnjimi ugodnostmi privablja nove naseljence. Izkoristil je svoje pristojnosti, da je naročal načrte po lastni zamisli (Fusconijev projekt iz leta 1736), ki je predvidevala tudi gradnjo kanala in zasaditev drevoredov. Štiri vrste lip je dal celo nasaditi na lastne stroške. R. je v Trstu ostal do 1737 in se ves čas pritoževal nad počasnostjo gradnje novega naselja na solinah. V tem času je tudi likvidiral imetje razpuščene Orientalске družbe in preosnoval carinsko in mitniško službo. R-ev prispevek pri urbanističnem snovanju nove naselbine se je končal s preselitvijo v Gradec in na Dunaj. 1747 pa ga je Marija Terezija imenovala v Gubernijsko reprezentanco in komoro za Kranjsko, Goriško, Trst in Reko, kjer je sodeloval pri uvajanju nove državne uprave. Izvirne ideje je uveljavil tudi glede prometa po Savi, pri izkoriščanju idrijskega rudnika in pri kopanju premoga v Zagorju.

Prim.: Bogata bibliografija o rodbini Rakovec-Raigersfeld je v SBL III, 13-15; arh. dokumenti o Fr. Henrik R. pa so v članku Damjana Prelovška, Terezijanski Trst, primer habsburškega uradniškega urbanizma 18. stol., ki je bil objavljen v reviji Most, št. 71/72, 1985.

S. P.

RAKOVEC pl. RAIGERSFELD (Rakhersfeld) Janez Luka, avstr. diplomat, r. 20. maja 1735 v Trstu, u. 1817 v Londonu. Oče Henrik (gl. čl.), mati Marijana Elizabeta Erberg. Po šolanju na Terezijanski akademiji je stopil v avstr. diplomatsko službo in bil poslan 1756 na prvo delovno mesto v London, kjer je ostal do smrti. Kot poslaniški svetnik je 1813 nadomeščal odsotnega avstr. veleposlanika na pogajanjih, na katerih je nastala druga koalicija proti Napoleonu. Poročil se je z Angležinjo Elizabeto Steward in imel sina Jeffreya, ki je v angl. mornarici dosegel čin kontraadmirala in je u. 7. sept. 1844 kot zadnji iz rodu Raigersfeldov. Napisal je zanimive spomine iz pomorskega življenja tedanjih dni.

Prim.: SBL III, 14 (Ara).

S. P.

RAKOVEC Lovro, duhovnik, publicist, r. 10. avg. 1832 v Zabukovju, obč. Kranj, u. 22. sept. 1903 v Dragi pri Trstu. Oče Jakob, kmet, mati Gertruda Markuža, gospodinja. Gimn. je dovršil v Lj. in bil vsaj v 6. razr. Levstikov sošolec, teologijo v Lj., a ga lj. škof ni hotel posvetiti v duhovnika, ker je rad pil, vendar mu je dal »dimissoriae«. Zato je prosil za sprejem v trž. škofijo in bil posvečen 11. nov. 1857 v Trstu, novo mašo pa je pel 22. nov. 1857 v Smartnem pri Kranju. Služboval je: kaplan in učitelj v Sušnjevi v hrv. delu Istre (od 1858), v Munah, pri Sv. Ivanu v Trstu, 1864 v Rodiku. Od 1864 do 1871 je bil kurat pri vojni mornarici in bil 1874 ali 1875 odlikovan zaradi bitke pri Visu. Nato je bil kpl. v Škocjanu pri Divači (1871-82), v Podgorju pod Slavnikom (1884-86), župn. uprav. v Gročani pri Bazovici (1886-93), kpl. v Dragi pri Trstu (1893 do smrti). - R. je 1874 posegel v Slov. narodu (SN) v kult. boj, ki se je razvnel med obema slov. strankama in ga je vodil zlasti pisatelj Janko Kersnik v svojih podlistkih *Postna premissljevanja*. Peti podlistek je napisal R. pod psevdonimom Cismontanus in v njem naslikal nizko stanje morale pod vladarstvom papežev (SN 29. mar. 1874). Povod so mu dale Novice, ki so pisale o novih verskih postavah, za katere so glasovali v dunajskem parlamentu tudi štirje slov. liberalni poslanci. Nato je R. priobčil še osem bojevitih podlistkov *Nasledki prisilnega celibata* (SN 1874, št. 88-91, 93-96).

Prim.: ŠkATrst; SBL III, 19 in tam navedena

liter.; Dr. I. Prijatelj, Janka Kersnika Zbr. spi- si VI, 1. sešitek, 241-42; J. Kersnik, ZbD V, 1952, 499-500.

Skerl

RAKOVEC Slava, roj. **LIPOGLAVŠEK**, geogra- finja, r. 12. nov. 1912 v Gor. orožniku Ivanu iz Drč pri Boštanju na Dolenjskem in Matildi Pav- lič iz Vipavskega Križa. Po upokojitvi je bila v Vižmarjah pri Lj. Po preselitvi staršev 1919 iz Gor. na Vrhniko je tu obiskovala osn. š. V Lj. se je šolala na meščanski š. in zatem na realni gimn., kjer je maturirala 1932. Na Filoz. fak. je študirala geografijo, geologijo, paleonto- logijo in meteorologijo ter diplomirala 1936. Prof. izpit je opravila 1941. Po triletni brezposelnosti je poučevala od 1936 do 1945 na real. gimn. v Lj., nato pa do upokojitve 1975 v Trziču na nižji gimn., po šolski reformi pa na tamkajšnji osem- letki. Izven vsestranske pedagoške dejavnosti je objavila vrsto razprav: v Geografskem vestniku (GV) razen ocen nekaterih pomembnih slov. del: *Obdelana polja v Jugoslaviji* (XVI/1940, 76-88); *Slovenski izseljenci, geografski pregled predvoj- nega stanja* (XXII/1950, 3-60); *Krška kotlina*, štud- ija o geomorfološkem razvoju (XXIII/1951, 85- 108). V Geografskem zborniku je izšla razprava *Tržič, mestna geografija* (II/1954, 115-84). V KL Sje I je obdelala tržiško občino in vsa pripada- joča naselja (I. knjiga 1968, 433-44). Prevedla in priredila je *Turistični vodnik po Italiji* (1978), *Avstriji* (1979), *Madžarski in Grčiji* (1980). Več po- ljudnoznanst. prispevkov je izšlo v Geografski čitanki, mnogo informativnih člankov o Trziču in njegovem širšem zaledju v Glasu, glasilu SZDL za Gorenjsko, v Trziškem vestniku pa tu- di o kult. prireditvah in likovnih razstavah v tem kraju. Častna članica je Geografskega druš- tva Sje.

Prim.: Sv. Ilešič, Ob življenjskem jubileju prof. Slave Rakovec, GV XLIV/1972, 209; osebni po- datki; SLNP 251.

Svk.

RAKOVŠČEK Jože, učitelj, kult. in gosp. delavec, r. 18. jan. 1870 v Kobaridu, u. 18. jun. 1957 v Celju. V domačem kraju je dovršil osn. š. in pripravnico, učiteljske v Kopru, matura 1889. Prvo učit. službo je dobil v Kobaridu, kjer je bil tudi tajn. Okraj. posojilnice in oskrbnik dre- vesnice Sadjarskega društva. Vrsto let je bil preds. učit. društva za tolminski okraj. Ker je bil zaveden Slov., je bil trn v peti okraj. glavaru De Marenziju. Čez noč je bil razrešen učit.

službe v Kobaridu in šele po pritožbi na upravno sodišče na Dunaju je dosegel ponovno name- stitev na enorazrednici na Šentviški gori. Po- zneje je prišel kot nadučitelj v Cerkno, kjer je ustanovil podružnico SPD. Kot njen preds. je veliko prispeval k postavitvi planin. koče na Poreznu 1907. Pred prvo svet. vojno in med njo je služboval pri Sv. Luciji (Most na Soči). Kraj je bil v letih 1915-17 na frontnem območju in R. je bil tudi župan. Vrsto let je bil član okraj. šol. sveta kot zastopnik učiteljstva oz. kot iz- vedenec v šolstvu. Na njegovo pobudo je bila ustanovljena in je uspešno delovala potujoča okraj. učit. knjižnica. Po premiku bojišča na Piavo 1917 je bil R. premeščen v Breginj, ker je bilo treba obnoviti šolstvo v Breginjskem kotu. Po vojni se je vrnil na Most na Soči. V obdobju delovanja Zveze jsl. učit. društev v Jul. krajini so bili na Mostu Zvezini učit. socialni tečaji. R. je bil kot preds. tolminskega učit. društva član uprav. odb. Zveze. 1927 so ga od- pustili iz službe, ker se ni hotel vpisati v faš. stranko. Odšel je v Jslo in učil na mešč. š. v Loki pri Zusmu, nato v Lembergu pri Šmarju. 1928 se je poročil z učit. Marijo Petrič. 1. sept. 1929 pa je bil upokojen. Kot upokojenec je ži- vel najprej v Braslovčah, potem v Celju, kjer je bil preds. prim. emigrant. društva Soča. Spo- mladi 1941 so ga Nemci pregnali v Čuprijo v Srbiji, kjer je preživel vojna leta. Po osvobo- ditvi se je vrnil v Celje.

Prim.: Šavli, PDK 25. nov. 1977 s sl.; Vilhar, 88 (piše Rakušček Jože); podatki ge. Minke Pa- hor iz Zgod. ods. NŠKT.

Jem.

RAKUŠA Franc, šolnik, publicist, r. 22. nov. 1859 (v SBL in knjigi Sv. Jakob napačno dec.) v Cvetkovcih pri Ormožu, u. 25. apr. 1905 v Trstu. Oče Franc, mati Jožefa Dominko, kmeta. Obi- skoval je učiteljske v Mrbu in maturiral 1880. Učil je na Humu pri Ormožu, bil šol. upravitelj pri Sv. Bolfenku na Kogu in v Dobovi pri Bre- žicah. 1. apr. 1896 je prevzel vodstvo šole CMD pri Sv. Jakobu v Trstu, a tržaški magistrat ni potrdil imenovanja. Učil je kot suplent od 16. jan. 1897 do apr. 1898, nato sprejel službo urad- nika pri Trž. hranilnici in posojilnici. Istočasno je pričel aktivno delovati v društvenem življe- nju šentjakobskega okraja, kjer je bil preds. Bratovščine sv. Cirila in Metoda ter med sousta- novitelji Delavskega konsumnega društva (1899)

in Šentjakobske čitalnice (1901). V obeh društvih je prevzel tajn. mesto, vodil čitalniški orkester in pevski zbor. Ob desetletnici njegove smrti so šentjakobska društva organizirala nabirko za podaljšanje ohranitve pokojnikovega groba in priredila 9. jul. 1915 slovesno mašo zadušnico, pri kateri je pel zbor, sestavljen iz članov raznih tedanjih šentjakobskih društev. Kot strok. pisec je R. segel na najrazličnejša področja. 1886 je po načrtu posebnega odbora uredil zemlj., zgod. in krajepisni del *Domoznanstva ormoškega okraja*, ki je prva tovrstna publikacija na Slovenskem; 1888 je napisal knjižico o Francu Jožefu; 1890 *Slovensko petje v preteklih dobah* z življenjepisi in slikami slov. skladateljev. Objavil je še spis *Dom in šola* (1892), *Je zmeta kratka - dolg je kes* (E 1896 in pos. izdaja), *Slovenska družina* (1901) ter urejal *Gospodarski list*, uradno glasilo Kmet. družbe za Trst in okolič (1901-02).

Prim.: AS v Lj.; SBL III, 20 in tam navedena liter.; drž. arh. v Trstu; Šolska kronika šole CMD pri Sv. Jakobu v Trstu, NSKT, Ods. za zgod.; Sv. Jakob, 120 pass., slika na ovitku.

ldt

RANT Alojzij, pravnik in vseučiliški prof., r. 1. jun. 1874 v Šturjah pri Ajdovščini v kmečki družini, u. 27. jul. 1943 v Lj. Kje je začel študirati, ni ugotovljeno, 7. in 8. razr. gimn. je z maturo dovršil 1893 v Novem mestu. Potem je odšel k mornarici in postal 1896 mornariški komisar, nato višji komisar, koncipist pri pomorski oblasti v Pulju, nazadnje v vojnem ministr. na Dunaju. Tu se je vpisal na pravo in bil 1909 promoviran. Po prvi svet. vojni so ga sprejeli v jsl. mornarico kot intendantskega majorja, 1920 je prestopil k finančni delegaciji v Lj. ter do upokojitve 1925 napredoval do finanč. svetnika. Na Prav. fak. Lj. U je bil honorarni predavatelj (1920-24) in prof. (1925-29) za državno računovodstvo. Istočasno je bil tajn. Društva bančnih zavodov (1921-29) in načelnik finanč. odd. mestne občine Lj. Napisal je brošuro *Resnica o lj. občinskem gospodarstvu*. Dr. Adlešič in Slovenec ter prejšnja obč. uprava - sedanja obč. uprava (Zgb 1939).

Prim.: D. Potočnik, R. A., SBL III, 25-26; Zgod. slov. U v Lj. do leta 1929, Lj. 1929, 479; M. Dođić, 225 let novomeške gimn., Novo mesto 1971, 381, 427; KL Sje I, 20.

Jem.

RANT Gvido, krstno ime **Anton**, bogoslovni pisatelj, r. 16. jan. 1880 na Premu, u. 7. mar. 1956 v Lj. Oče Matija iz Martinj Vrha nad Škofljo Loko, učitelj in ugleden sadjar, je učil tudi na Prim. v Trnovem pri Ilir. Bistrici, Šturjah in na Premu (1871-85 skupaj). Osn. š. na Dobrovi pri Lj. in v Lj., gimn. v Lj. (1891-95) in Novem mestu (1895-97), stopil v franč. red in po noviciatu dovršil zadnja dva razr. na domači gimn. v Gor. (1898-1900). Bogoslovje v Lj., samo drugi letnik v Kamniku, posvečen 1902. Leta 1905 je napravil na U v Innsbrucku izpit za lektorja bogosl., 6. nov. 1907 pa na U v Friburgu (Švica) doktorat iz bogoslovja z disertacijo *Die Franziskaner der österr. Provinz. Ihr Wirken in Nieder-Oesterr., Steierm. und Krain bis zum Verfall der Kustodie Krain und ihrer Klöster* (Kamnik 1908). Od 1907 je bil lektor na franč. bogosl. učilišču v Kamniku, od 1912 v Lj., 1920 gvardijan lj. samostana, 1921 uprav. lj. franč. župnije, 1931-34 in 1934-37 provincial, v letih 1935, 1936 in 1938 je kot generalni vizitator obiskal franč. province v Dalmaciji, na Hrv. in v Avstr. - Pisal je versko-zgod., filoz. in vzgojne razprave v VBV (1909-11), Čas (1912, 1914, 1916-18, 1926-27) in v Cvetje z vrtov sv. Frančiška (1909, 1931-35) in izdal knjigo *Postanek sveta na podlagi naravoslovja in biblije* (Mostar 1920, v zbirki Savremena pitanja).

Prim.: Dr. Fr. Lukman, R. G., SBL III, 26 in tam navedena liter.

Ur.

RAPOTEC Fran, kulturni delavec in skladatelj, r. 7. okt. 1887 v Nabrežini pri Trstu, u. in pokopan 15. decembra 1976 v Zagrebu, na Šestinah. Brat publicista Vinka Rapotca (1889-1960) (gl. čl.) in sin narodnega buditelja Franca Rapotca (1859-1933) in Alojzije Uršule Tance. Osn. š. v Kozini in Hrpeljah, gimn. v Pazinu (1899-1907) in tam tudi maturiral, pravo na U na Dunaju (1907-10) in v Pragi (1910-12), kjer je promoviral za doktorja prava 13. dec. 1913. Potem je služboval kot poštni praktikant v Pazinu (1913), koncipist v Trstu (1914-18) in tajnik direkcije PTT v Lj. (1918-20), sekretar, kontrolor in svetnik v Min. PTT v Bgdu (1920-24), dir. direkcije PTT v Skopju (1924), višji svetnik in inšpektor v Min. PTT v Bgdu (1924-37), dir. direkcij PTT na Cetinju (1937-39), v Bgdu (1939) in Sarajevu (1939-41) ter višji svetnik v direkciji PTT v Zgbu (1941-50). Po upokojitvi (9. jun. 1950) je še honorarno služ-

boval do 31. dec. 1951. - S kult.-prosv. delom in petjem se je začel ukvarjati že kot dijak v Kozini in Pazinu, kot študent je aktivno sodeloval pri akademskih društvih »Slovenija« in »Slovenska beseda« na Dunaju (1907-10) in »Adrija« v Pragi (1910-12), pozneje se je v vseh mestih svojega službovanja z veliko vnemo vključeval v delo kult. in zlasti glasb. društev (Hrvatska čitaonica Pazin, GlasbM Trst in Lj., Prvi beogradski pevački kor, PD Kornelije Stanković in Slov. klub Bgd, KUD Vilim Galjer, Slov. dom in Društvo prijatelja Lužičkih Srba, Zgb), vodil dramske in glasb. prireditve in imel številna predavanja. V Kozini je ustanovil Ljud. knjižnico in tamburaški zbor pri društvu Venec (1906), v Trstu je bil soustanovitelj slov. društva Balkan (1907), podpreds. Južnoslovenskog pevačkog saveza v Bgdu (1936-37) in funkcionar različnih društev. Odlikovan je bil z redom sv. Save 5. stopnje (1928), 4. stopnje (1936) in 3. stopnje (1939), a Savez muzičkih društava Hrvatske mu je podelil diplomu za 60-letno amatersko glasb. delo (1962). - Osnovni glasb. pouk je R. posredoval frančiškan Fridolin Stöckl (1905-07), dopolnil Matko Brajša-Rašan (1911), pozneje tudi Kosta Majnolović (1920) in Krsto Odak (1946), vendar je bil in ostal pravzaprav le glasb. samouk in amater-skladatelj, ki je pisal skladbe in priredbe za pevske in tamburaške zборе, katere je vodil. Tako je nastalo več desetlin (nad 60) njegovih skladb, in sicer največ zborovskih (*Napitnica* 1907; *Kozinska koračnica* 1908; *Ave Marija* 1937; *Na kamelah jezdi* 1938; *Ej, Durmitore* 1938; *Velikonočna* 1944; koračnici *Mi poštar* 1945 in *Na rad* 1946; *Poslijeratna idila* 1946; *Ko za biser kapljom* 1950; *Smjelo smo pošli iz mraka* 1951; *Gesla* 1954; *Za rodjendan Tita* 1959; *Bodi zdrava nam, Jugoslavija* 1965 idr.), a nekatere so tudi natisnjene, tako: *Slavniku in Pesem Krvavcu* (PV 1958, 605; 1967, 588). Od samospenov in dvospevov s klavirjem omenimo: *Glej, ljubezen je moja brezmejna*; *Le padaj danes, padaj, tih dežek*; *U album* itd. Razen tega je priredil vrsto slov., hrv. in lužikosrb. ljud. pesmi za zборе. Nekatere njegove skladbe so izvajali na Radiu Bgd, Lj., Trst in Koper, v glavnem pa so jih imela na programih svojih prireditev amaterska društva. Pisal je tudi tekste za svoje skladbe in različne prigodnice v verzih (več sto pesmi v rokopisnem zvezku), od katerih omenimo natisnjeno *Crnogorski slavospev* (50 let slov. akad. društva Balkan v Trstu 1907-1957, Trst 1957, 31-32).

V NZb 1961 je izšla umetna pesem za moški zbor *Pa dekle pšeničko žanje*. Objavil je tudi nekaj člankov, med njimi historiat KPD Slovenski dom v Zgbu (NZb XVI, 1962, št. 5, glasb. knj. priloga, 33-34) in spominska sestavka (Spomen knjiga 70 godina Pazinske gimnazije 1899-1969, Pazin 1973, 33-37, 55-56).

Prim.: Osebni podatki (1970-76); Avtobiografija R. Rapotca ob 75-letnici (rkp. 1962); Muzej PTT Zgb, arh. direkcije PTT Zgb, osebne mape (1924, 1937, 1944, 1952); Arh. Zavoda za socialno osiguranje SR Hrvatske, Zgb, mapa IM-105451; Naša Sloga, Pulj 23. jun. 1904; Narodni list, Zgb 26. maja 1955; SlovJ 8. jul. 1955; 11. okt. 1957 (isto tudi: Prosveta L. Chicago 1957); 26. sept. in 10. okt. 1958; VUS-Vjesnik u srijedu, Zgb 13. febr. 1957; 50 let slov. akad. društva Balkan v Trstu 1907-1957, Trst 1957, 31-32; V. Mazi, Splošno kazalo za šesto desetletje PV 1951-1960, Lj. 1961, 12; SBibl 1958, 264; J. Munda - L. Zepić - F. Zupan, Gore v besedi, podobi in glasbi, Lj. 1965, 174-75; V. Mazi, Splošno kazalo za sedmo desetletje PV 1961-1970, Lj. 1972, 22; F. Rapotec (Spomen knjiga 70 godina Pazinske gimnazije 1899-1969, Pazin 1973, 44-47, 55-56); B. Milanović (ibid., 54-55); Jelerčič, 186; portret SlovJ 11. okt. 1957; osmrtnica Delo 18. dec. 1976.

Lc.

RAPOTEC Josip, zdravnik, zborovodja, r. 16. febr. 1898 na Kozini, u. 11. okt. 1968 v Kopru. Oče Franc, poštni uslužbenec, mati Alojzija Tence, brata Fran, pravnik in glasbenik (gl. čl.), in Vinko, pravnik in publicist (gl. čl.). Osn. š. je obiskoval v Hrpeljah, gimn. pa v Pazinu do 1916, ko je moral v vojsko v Karpate. Po vrnitvi v domovino je šel kot Maistrov borec na Koroško. Po vojni je študiral medicino na Dunaju, kjer je promoviral 1926. Leta 1927 je študij nostrificiral v Sieni. Kot zdravnik je služboval v bolnišnici v Trstu do 1939, nato do 1955 kot samostojni zdravnik na Kozini, nakar je deloval v bolnišnici v Kopru in Ankaranu do 1965. Bil je priznan in iskan zdravnik na obsežnem ozemlju Istre, Čičarije in Brkinov. Slovel je kot izvrsten pevec in zborovodja, saj je vodil domači moški zbor na Kozini in v Ocizli-Klancu. 1946 je dirigiral na veličastni prireditvi na stadionu 1. maj v Trstu. Med vojno je deloval kot zdravnik-kirurg v part. bolnišnicah na Reki. Tu je bil po vojni odlikovan s priznanjem red zasluge za narod. Po vojni je bil pionir medicine na Prim. Organiziral je sistematične šolske preglede, cepljenja proti raznim boleznim ter večkrat opravljal delo stomatologa, porodničarja,

kirurga. Bil je član Slov. zdravniškega društva. Ljudje se ga še danes radi spominjajo kot pravega ljudskega zdravnika.

Prim.: Podatki sorodnikov.

T. Simčič

RAPOTEC Stanislav, slikar in društveni delavec, r. 4. okt. 1913 v Trstu, živi v Sydneyu v Avstraliji. Oče Ivan, uslužbenec pri železnici, mati Marija Ivančič, gospodinja. Osn. š. je obiskoval najprej v Rodiku na Krasu, nato v Lj., kamor se je oče preselil že 1918. Maturiral je 1931 na Trg. akad. v Lj. Po vojaškem roku v šoli za rezervne častnike pehote v Sarajevu se je vpisal na Ekon.-komerc. vis. š. v Zgbu (1932-38), kjer pa zaradi zavzetosti z društvenim delom ni napravil zaključnih izpitov. - R. se je z vnmom vrgel v tedanje razgibano študentovsko življenje v Zgbu. Med 1933-35 je bil predsednik Strok. društva študentov Ekon.-komerc. vis. š. in Jsl. kult. društva na isti šoli; 1935-37 je bil glavni tajn. Zveze študentov Male antante s sedežem v Pragi, nato v Zgbu; deloval v Jsl. akad. čitalnici (JOC) in v omladinski organizaciji Jugoslovenske nacionalne stranke (JNS). Bil je med pobudniki ustanovitve Zveze jsl. nacionalnih akad. organizacij (1935-37) in je aktivno sodeloval v gibanju Narodne omladine v Zgbu, ki je v letih 1933-36 izdajalo istoimensko mesečno revijo, knjige in organiziralo prve študentske počitniške delovne akcije. Ko je to gibanje 1936 razglasilo v Lj. izhajajoči štirinajst-dnevnik *Naša misel* za svoje glasilo, je bil R. glavni zvezni člen med obema skupinama. Da bi R. ob delu opravil zadnje visokošolske izpite, se je 1. jan. 1940 zaposlil pri Drž. hipotekarni banki v Splitu. Ko so ga vpoklicali jan. 1941 k vojakom v Bjelovar, je aprila po nem. napadu na Jslu padel v vojno ujetništvo. Po treh dneh je pobegnil in se vrnil v Split. Pridružil se je odporiški skupini polit. prijateljev, ki so mu v sodelovanju v Narodnim odborom v Lj. poverili, da se preko Zgba, Bgda, Sofije in Carigrada prebije na Srednji Vzhod za vzpostavitev zveze z jsl. vlado v emigraciji in z zavezniškimi vojaškimi oblastmi. Kljub pomanjkljivim dokumentom in številnim zapletljajem mu je uspelo, da je sept. prispel na cilj in naslovnikom predal polit. poročila ter šifre za vzpostavitev zvez z domovino. V Kairu je bil dodeljen Obveščevalnemu odd. jsl. vojske na Sred. Vzhodu. Kot tak je nov. dobil nalogo,

da se z angl. podmornico izkrca na dalmatinski obali za vzpostavitev zveze z gibanjem Draže Mihajlovića in z drugimi zaupnimi odporiški osebnostmi, posebno z nadšk. Stepincem, ki naj s pomočjo Vatikana poskrbi za dotok pomoči Rdečemu križu v Bgdu za begunce, in z voditeljem Hrvatske kmečke stranke dr. Mačkom. Prvi poskus ni uspel, a z drugim se je R. 26. jan. 1942 v spremstvu radiotelegrafista izkrca na otoku Mljetu. Obiskal je Mostar, Split, Sarajevo, Zgb, Bgd in številne druge kraje ter sproti pošiljal radijska poročila v Kairo. Najdalj se je zadržal v Zgbu, kjer je šestkrat govoril z nadšk. Stepincem, ki mu je potrdil svojo in hrv. privrženost ohranitvi Jsl. Dr. Maček pa je bil tako strogo nadzorovan, da ni mogel z njim dobiti stika niti preko njegovega osebnega zdravnika. Po polletnem bivanju v domovini se je R. prav tako tvegano kot prvič preko Bolgarije, Turčije in Palestine vrnil na svoje službeno mesto v Kairu. 1. avg. 1942 je bil imenovan za komandirja čete bataljona kraljeve garde, ki je v sestavi britanskih sil deloval v Palestini. 10. jan. 1944 je napredoval v čin kapetana, in ko so se okt. istega leta pripadniki bataljona opredeljevali za odhod k Titovim enotam v domovini ali ostati v tujini, se je v soglasju s svojimi nazori in spoznanji odločil za slednjo izbiro. V Egiptu se je formirala nova jsl. vojaška enota, v kateri je nato kot komandir čete služil v sestavi britanskih sil na Sred. Vzhodu, v glavnem na področju Sueškega prekopa, vse do demobilizacije avg. 1948. Ko je bil postavljen pred izbiro, kje naj začne novo življenje, se je odločil za Avstralijo. Naselil se je v mestu Adelaide, kjer je 1949-52 ob zaposlitvi v pisarni trgovine z lesom nadaljeval na tamkajšnji U študij gosp. ved in diplomiral. Po prvih letih prilagajanja tamkajšnjemu življenju pa je v njem zmagalo njegovo mladostno nagnjenje in hrepenenje. Že kot mlad fant je v sebi čutil posebno ljubezen do slikarstva, da bi v njem izrazil svoja notranja doživljanja. Kot študent se je rad družil z umetniki in v mestu Adelaide se je, čeprav samouk, odločil, da se posveti izključno temu, v čemer je videl svojo življenjsko nalogo. Najprej je upodabljal v bolj realističnem slogu krajine notranje Avstralije, ki so ga spominjale na tiste, ki jih je videval v Palestini. Od 1955, ko se je preselil v Sydney, ki je postal njegovo stalno bivališče, pa je s sproščajočim poudarkom prešel

k abstraktnemu ekspresionizmu, v katerem je dosegel svojstven višek. - R. je na samem začetku umetniške poti naletel na priznanje kritike in naklonjenost ljubiteljev umetnosti. Svoj okus in tehniko je izpopolnjeval in še izpopolnjuje s pogostimi in dolgimi obiski v svetovnih umetniških središčih: 1963-64 poldrugo leto v Londonu, 1972-76 v Parizu, 1977-78 v Rimu, 1984 eno leto v New Yorku itd. Čustveno navezan na slov. zemljo obiskuje od 1976 vsako leto za kakšne tri mesece Koroško, kjer ima v vasi Sveče svoj atelje in v kiparju Francetu Goršetu prijatelja. Danes je R. svetovno priznan umetnik. Navdihujejo ga posebno veličastne katedrale in templji ter verski rituali, ki so prevladujoč motiv njegovih velikih upodobitev. Samostojno je ponovno razstavljal v vseh glavnih avstralskih mestih, 1965 v Londonu, 1975 v Parizu, 1979 v Tinjah na Koroškem, 1982 mu je priredila osebno razstavo avstralska ambasada v Parizu in 1984 je razstavljal v New Yorku. Že od 1950 sodeluje na številnih pomembnih razstavah avstralskih umetnikov doma in v tujini (1954, 1960, 1963 in 1972 v Londonu, 1959 v San Franciscu, 1961 v Braziliji in 1984 v Washingtonu). Njegove slike visijo v narodnih gal. vseh avstralskih zveznih držav, v Art Gallery v Wellingtonu (Nova Zelandija), v vatikanski Galeriji sodobne verske umetnosti, v Musée d'Art Moderne v Parizu ter so zastopane v številnih zasebnih zbirkah v Avstraliji, v ZDA, Vel. Britaniji in Novi Zelandiji.

Prim.: Osební podatki; intervju v reviji Celovški Zvon, jun. 1935, št. 7, 57-64, s sliko avtorja in štirimi barvnimi reprodukcijami njegovih del; Anne Fairbairn, Rapotec at Seventy (revija Quadrant, nov. 1983, Sydney - z dvema fotografijama umetnika in tremi črnobelimi posnetki njegovih del). Re-vo medvojno delovanje omenjajo: F.W.D. Deakin, The Embattled Mountain, London 1971; Prof. D. Marjanović, Draža Mihajlović izmedju Britanaca i Nemaca, Bgd 1979; V. Kljaković, Dalmacija u obavještenosti i akciji jugoslavenske vlade u emigraciji i Velike Britanije 1941/42 ter Cetništvo u Dalmaciji: politički aspekt (Zbornik Inštituta za historiju radničkog pokreta Dalmacije, Split 1972 in 1975); V. Terzić, Jugoslavija u aprilskom ratu 1941, Titograd 1963; A. Novačan, Jeruzalem-Kairo, Lj. 1986, pass.

B. S.

RAPOTEC Vinko, odvetnik in publicist, r. 2. febr. 1889 v Nabrežini pri Trstu, u. 17. apr. 1960 v Opatiji. Oče Franc (1859-1933), poštar, narodni buditelj in kult. delavec v Kozini, brat Fran Ra-

potec, poštni ravnatelj in skladatelj (gl. čl.). Osn. š. obiskoval v Kozini, gimn. v Pazinu (1900-08), pravo na U v Pragi (1908-12) in tam tudi doktoriral (1914), nakar je bil odvetniški kandidat v Lj. (do 1921) in odvetnik v Mrbu (do 1941). Med okupacijo je bil interniran v Pescari (1941-43) in na otoku Ponza (1943-44), potem pa služboval pri PNOO v Trstu in pri Radiu Koper. Zadnja leta je preživel kot upokojenec v Opatiji in tam tudi umrl. Pred zadnjo vojno je bil častni konzul Francije, preds. Angleško-jsl. društva in preds. Rotary-kluba. S publicistiko se je začel obširneje ukvarjati šele po drugi svet. vojni. Objavil je brošuri: *Praksa Italije s Slovenci in Hrvati 1918-1940* (Koper 1952) in *Iz življenja škofa Dobrile* (Trst 1953). Od njegovih člankov je zlasti omeniti: *La Marche Julienne* (Razgl I, Trst 1946, 187-89); *Ekonomске in finančne določbe glede STO v mirovni pogodbi z Italijo* (KolOFSTO 1948, 36-40); *Enakopravnost na STO* (KolOFSTO 1949, 104-06); *Moji spomini na Vladimira Nazorja* (LdTd IV, 1949, št. 173, 12); *Istra v oblasti Kraljevine Italije - Polit. pravice Jugoslovanov, I-VII* (PDk 1952, št. 14-20); *Škof dr. Juraj Dobrila, politik in voditelj Istranov* (PDk 1952, št. 148, 149).

Prim.: Podatki vdove Luciane (Opatija) in brata Frana Rapotca (Zgb); A. Rejec, LdP 1952, št. 25, 11; J. Rijavec, Zbornik Prim. založbe Lipa, Koper 1956, 94-105; SBibl 1952, 296, 324; SBibl 1945-1950, 74, 454; Spomen knjiga 70 godina Pazinske gimnazije 1899-1969, Pazin 1973, 185.

Lc.

RASPET Jakob, kipar in podobar, r. 13. jul. 1836 v Cerknem, u. v ubožnici v Trstu okr. 1886. Oče Anton, mizar in kolar, mati Marija Florijančič, gospodinja. Dovršil je osn. š. v Cerknem, nato se je šel učiti podobarstva in slikarstva k mojstru Juriju Tavčarju (1820-92) v Idrijo. Tu se je kmalu izkazal in 1865 mu je dekan Jeram zaupal izvršitev novega glavnega oltarja v ž. c. sv. Ane v Cerknem. Leto pozneje je že stal velikanski oltar: oltarna višina se dviga do visokega prezbiterijevega oboka, izpolnjuje pa za malo manj kot 1 m celotno širino prezbiterija. Oltar je umetniško zamišljen in arhitektonsko dobro izpeljan. Delimo ga lahko v tri dele: menza s tabernakljem in ekspozitorijem je nekako pritličje ali v cerkvenem smislu oltar sam, potem se dviga prvo nadstropje z glavno sliko sv. Ane, delo beneških mojstrov, vrhni nastavek nosi šestero marmoriranih stebrov in vse skupaj le-

po sklepa oltar in obkroža R-ovo sliko sv. Frančiška Ksaverija. Ob tabernaklju mólita angela, nad njim se razpenja v obliki kupole streha ekspozitorija. Med tremi desnimi in tremi levimi stebri stojita v enaki višini sv. Boštjan in sv. Rok v naravni velikosti; posebno umetniško izdelan je sv. Boštjan, R-ovo najboljšo delo. Na robu vrhnjega nastavka sta dve svetnici, več je angelov in plastičnih okraskov. Za sliko sv. Ane je vdolbina s kipi sv. Joahima, sv. Ane in njune hčerke Marije; skupina je šibko izdelana in jo je napravil po ustnem izročilu R-ov pomočnik Matej Dežela (PSBL I, 282). R-ova sta tudi stranska oltarja: na prvem je slika smrti sv. Jožefa, na drugem smrt sv. Štefana. Obe sliki sta mojstrsko izdelani, pri prvi se R. poslužuje tudi svetlobnih učinkov, ki prihajajo od sveče, ki jo drži Marija ob Jožefovi smrtni postelji. R-ove so tudi slike na les v obliki medaljona, ki krasijo spovednice. V cerkvi v Zakrižu pri Cerknem so vsi trije oltarji R-ovi, na njih pa slike sv. Andreja, sv. Antona Puščavnika in sv. Antona Padovanskega. Za Zakriž je izdelal na les tudi Srce Jezusovo, na platno pa za Cerkno. R-ove oltarne slike so še v Novakih (sv. Tomaž), na Straži (sv. Pavel) idr. Večinoma so proste kopije, vendar lično izdelane. Vse njegove slike so gladke in svetle, v umirjenih barvah in do potankosti izdelane, barve je tako dobro pripravil, da so še danes žive. Poskusil se je tudi v freskah, toda pročelje ž. c. v Cerknem je preveč pokvarjeno, da bi mogli reči, če je njegov tudi prazbiterij v Zakrižu; kaže, da se na tem področju ni uveljavil. - V Idriji se je poročil z Idrijsanko in odprl lastno delavnico. Toda z ženo se nista razumela, zato se je sam preselil v Cerkno, a se je kmalu vrnil v Idrijo. Izgubil je veselje do dela in se začel zanemarjati. Obubožanega, duševno potrtega moža je občina oddala v tržaško hiralnico, kjer je še ne petdesetleten umrl. - F. Bevk je poustvaril njegovo življenje in delo v domačijski povesti *Soha svetega Boštjana* (DS 1928, Izbrani spisi III, Lj. 1953).

Prim.: St. Staníř, Dva cerkljanska umetnika, M 1921, 107-09 s sl. glavnega oltarja v c. sv. Ane in sv. Boštjana; KL Sje I, 67-68; knjiga umrlih v ubožnici (zdaj ECA) v Trstu iz tistih let ni ohranjena.

Jem.

RAUBER Fran-Rado, časnikar, kult. delavec, r. 24. febr. 1912 v Trstu, u. 20. jul. 1969 prav tam. Oče Ivan, delavec, mati Terezija Sosič,

gospodinja in delavka, oba rojena na Opčinah pri Trstu. V osn. š. je hodil na Opčinah v letih 1918-20, leta 1920 se je družina izselila v Mrb. in osn. š. je dokončal v Kamnici pri Mrbu. 1925 se je vpisal na klas. gimn. v Mrbu, 1929 pa je odšel v frančiškanski noviciat v Tacen pod Šmarno goro in dokončal 6. in 7. razr. Škof. klas. gimn. v Šentvidu nad Lj., nato je izstopil iz samostana in se vrnil v Mrb., kjer je 1934 maturiral na klas. gimn. Istega leta je odšel v Lj. in se vpisal na Filoz. fak. - smer klas. filologija. Diplomiral je 1940. Po okupaciji so ga it. oblasti jan. 1942 mobilizirale v it. vojsko in je služboval kot navaden vojak na Siciliji do kapitulacije It. Sept. 1943 se je vrnil v Lj., a so ga nem. okupatorji že nov. 1943 zaprli in nato odpeljali v taborišče Dachau, od koder se je vrnil po koncu vojne v Lj. V začetku je bil prof. na gimn. v Lj., konec 1945 je prišel v Trst in bil uslužben pri prosv. komisiji PNOO. Od febr. do jun. 1946 je bil prof. na slov. Niži gimn. v Trstu, po odpustitvi od nov. 1946 časnikar pri PDK, pri Ljudskem tedniku in od nov. 1949 do smrti ponovno pri PDK kot ur. za kulturo. Sodeloval je tudi v JKol, kjer je priobčeval *Seznam tržaškega in goriškega tiska* od 1958 do 1968 (JKol 1960-69), napisal pa je tudi nekaj drugih člankov. - R. je bil v univer. letih član levičarsko usmerjenega akad. društva Slov. klub in sour. levičarskega študent. časopisa 1551. Po vojni je bil od 1960 do 1967 upravnik in od 1967 do smrti preds. uprav. sveta Slov. gled. v Trstu. Za to gledališče je prevedel iz it. Pirandellovi deli *Čepica s kraguljčki* in *Patent* (1962). Za Radio Trst A je prevedel: Giacinto Gallina, *Botrova družina* (1965); Aldo de Stefani, *Veliki igralec* (1966); Anton Pavlovič Čehov, *Ivanov* (1966); J.W. Goethe, *Götz von Berlichingen* (1966).

Prim.: Kartotečni list personalnega oddelka ZTT št. 8 z dne 4. dec. 1948 in dopolnjeni osebni kartotečni list ZTT z dne 11. maja 1949; Delavska knjižica STO z dne 15. maja 1950; arh. SSG; osebni arh. J. Korena; ustna izjava sestre Ivanke Rauber vd. Tommasini (Trst) in bratranca Iva Vidava (Lj.); BiblJKol 43-44; SLNP 252; SGL III, 573; slika JKol 1970.

Koren

RAUNIK Marija, kult. delavka, r. 24. avg. 1935 v Gor., živi v Trstu. Oče Avgust, zavarovalni agent iz Kanala ob Soči, mati Olga Škarabot, gospodinja iz Gor. Po 4. razr. it. osn. š. se je

1945 vpisala v prvi razr. slov. Nižje sred. š. v Trstu in maturirala jul. 1953 na Klas. liceju. Doktorirala je 1960 na trž. U iz modernih leposl. ved s tezo iz rus. slovstva: *Puškin letterato e storico e la rivolta di Pugačev*. Usposobljenostni izpit za poučevanje it. in lat. na slov. sred. š. je dosegla 1971, za poučevanje it. jezika in slovstva na slov. višjih sred. šolah 1973. Že od 1957 je poučevala it., redni prof. je postala 1974 s stalnim mestom na sred. š. Fr. Erjavec v Rojanu-Trst. V šol. letu 1976/77 je poučevala it. na učiteljskišči A. M. Slomšek v Trstu in tam opravljala ravn. posle po upokojitvi dr. J. Ježa (PSBL I, 593-94). Od 1982-83 poučuje it. jezik in slovstvo na Znanst. liceju Fr. Prešeren. Od 1975-76 poučuje slov. tudi na Ljudski univ. v Trstu. - R. je sodelovala v dij. letih v dijaški reviji LitV z likovnimi kritiki. Od 1957 sodeluje na Radiu Trst A, najprej kot igralka Rad. odra, potem pri šol. in mlad. oddajah. Vodila je mlad. oddaje: *Čudoviti otroški svet* (1977), *Odraslim prepovedano* (1979, 1980), *Mladi pred mikrofonom* (1980, 1981, 1982), dalje *Pomenek s poslušalkami*. Za Radio je tudi prevajala radijske igre iz angl., franc. in it. Več poletij je odšla na mednar. simpozij v Strasbourg.

Prim.: Osebn. podatki; 20 let RO, Trst 1966, 16; IzvTrst 1957-.

Pan.

RAVALICO (RAVALIC) Luigi, pionir misijonov v Nagalandu (Indija), r. 6. mar. 1906 v Trstu, u. 17. dec. 1967 v Shillongu, Indija. Oče Dominik Ravalič, mati Alojzija Renko (doma iz Čepovana). Prve razr. š. je naredil v Trstu. Med prvo svet. vojno je bil s starši izgnan v južno It. 1919 je stopil v salez. zavod v Mogliano Veneto, kjer je bil za predstoj. začetnik salez. dela v Lj. Mosè Veronesi, in dokončal nižjo gimn. 1923 je začel pripravo za vstop v salez. družbo in naslednje leto v Este postal salez. Še isto leto je v dec. odpotoval v Indijo. Teol. je študiral v Shillongu in bil posvečen 31. mar. 1932. Že kot študent filoz. in teol. je pokazal izredne organizacijske in pisateljske sposobnosti. Takoj po ordinaciji je začel misijon v kraju Tezpur (Assam). Med delavci na čajnih plantažah je odkrival priseljence katoličane; ti so postali začetniki mnogih misij. kršč. skupnosti. V Tezpurju, na bregu reke Brahmaputra, je zgradil veličastno cerkev sv. Janeza Boska; danes je to katedralna cerkev. Po sedmih letih je bil prestavljen

v Liluah, kjer ga je zajela druga svet. vojna. Kot it. državljani je bil interniran v koncent. taborišče. Po več kot petih letih ujetništva je bil izgnan iz Indije. Odšel je v Portugal. kolinjo Goa in začel danes cvetoče salez. delo v tej deželi. 1950 je bil v Madrasu in spet gradil. Isto leto je začel novo obliko dela: za mlado neodvisno indijsko državo in kat. Cerkev v njej, potrebno podpore, je iskal dobrotnikov po Evropi in Ameriki. Bil je desna roka škofa Marenega, prvega škofa novoustanovljene škofije Dibrugarh v sev. Assamu (ust. 1951); bil je škof. ekonom. Pet let kasneje je odšel v Imphal (drž. Manipur), do takrat za kat. nedostopno področje in postavil temelje Cerkve. Tu je razvil vse svoje moči. Veliko je potoval, oznanjal, gradil. Ustanovil je številne misijone in pridobil nove misijonske delavce. Postavil je obsežen zavod za vzgojo duhov. poklicev. Zadnja leta je kljub velikim bolečinam in razrahljanemu zdravju preživel med kandidati za salez. redov. življenje v Shillongu, kjer je ustan. »Savio Juniorate«. 1967 je zadnjikrat obiskal Evropo, iskal dobrotnike in moči za misij. delo. Takrat je obiskal tudi Sjo in na Rakovniku v Lj. spregovoril o svojih slov. koreninah. Mati ga je naučila slovensko. Vse življenje pa je živel in delal med It. in Indijci. Dolga siva brada in močna postava sta skrivali težko bolezen. Tri mesece po vrnitvi v Indijo je umrl. - R. je bil spreten pisec. Napisal je spomine na delo v Indiji *Trent'anni d'India*, Torino 1954, preko sto člankov za Bollettino Salesiano, L'Osservatore Romano in druge revije. Sodeloval je pri urejanju spominov indij. nadškofa L. Mathiasa *Quarant'anni di missione in India*. Zelo obsežna je tudi njegova korespondenca.

Prim.: A. Alessi, D. L. Ravalico, v: *Profili di missionari Salesiani e Figlie di Maria Ausiliatrice*, Roma 1975, 506-08; Isti Don Ravalico, v *Bollettino Sal.* XCII/1968, št. 5, 25-27; Posmrtni list salez. družbe.

B. Kolari

RAVBAR ALOJZ, pisatelj in publicist, r. 17. mar. 1912 na Proseku pri Trstu, u. 22. febr. 1972 ne nadoma v bolnišnici v Ankaranu, pokopan v Kromberku. Oče Alojz, kmet, umrl v prvi svet. vojni, mati Ivana Husu, gospodinja; živeli so v težkih gosp. razmerah. Po osn. š. se je zaposlil v hotelu Pošta v Trstu in se učil tujih jezikov. 1930 je odšel kot antifaš. v Jslo, od tod pa v Francijo, kjer je ostal 4 leta. Stanoval je pri

neki španski družini in se naučil španščine in francoščine. Začel je zbirati gradivo o španski drž. vojni. Po vrnitvi v Lj. je delal med prim. emigranti in začel pisati. Napisal je komedijo, ki jo je lj. D sprejela, a je zaradi vojne ni uprizorila. Že 1941 je začel sodelovati z OF, 1943 je odšel v partizane in se boril na Dolenj., Gorenj. in Prim. ter bil ranjen. V JLA je ostal do 1952, ko je bil invalidsko upokojen kot kapetan. Tedaj se je ves posvetil pisanju in sodeloval v PDK, PrimN, TV 15 in Kmečkem glasu. Pisal je daljše črtice, novele, reportaže in zgod. dela. Izdal je tri samostojne knjige: *Iz viharjih dni* (Borec 1963, 360 str.) obsega deset novel iz vojnih časov, zajetih iz lastnih doživetij, iz part. in nasprotnega tabora, polnih dogodkov, a v črno-beli tehniki. *Zakaj je propadla španska republika* (Borec 1971, 706 str.) je prikaz španske zgodovine od 1902 do propada republike 1939. Pripovedovanje je zgrajeno na dokumentih in bogato ilustrirano. Za delo je dobil I. Kajuhovo nagrado za leto 1970. Zadnje delo je *Kdo je izdajalec?* (CZP Kmečki glas 1972, 86 str.). R. je bil samouk, a je obvladal it., nem., špan., franc., pasivno angl. in rušč. Po upokojitvi je živel z družino v Solkanu (N. Gor.).

Prim.: Žpk arh. Prosek; Slov. književnost 1945-1965, I. knj., Lj. 1967, 370; Slov. knjiž., CZ Lj. 1982, 293; o knjigah so pisali: *Iz viharjih dni*: Sl. Rupel, Borec 1963, 416; PDK 1963, št. 166; Knjiga 63, 92; *Zakaj je propadla špan. repub.*: Sl. Rupel, Borec 1971, 719 in PDK 31. okt. 1971; Fr. Vrečar, Delo 18. sept. 1971; D. Zeljeznov, Komunist 17. sept. 1971 in TV 15 7. okt. 1971; P. Vodopivec, ZC 1972, št. 1/2, 173-78; Knjiga 71, 511-12; ob smrti: PDK 23. febr. 1972; PrimN 25. febr. 1972; Kmeč. glas 1. mar. 1972; TV 15 2. mar. 1972.

Jem.

RAVBAR Bojan, duhovnik, r. 7. febr. 1936 v Dutovljah na Krasu, živi v Kopru. Oče Miroslav, kmet, mati Milka Ravbar, gospodinja. Osn. š. v domači vasi, klas. gimn. v Malem semenišču v Pazinu, kjer je maturiral 1955. Študij teologije je končal v Lj. 1963. Škof A. Vovk ga je posvetil v duhovnika 1962. Od 1963-68 kpl. v Kopru. Od 1968 do 1972 študiral v Rimu (Accademia Alfonsiana) in doktoriral iz teologije z disertacijo *Dall'opposizione al dialogo tra la Chiesa Cattolica e lo Stato nella Jugoslavia socialista*. Kasneje je diplomiral še na oddelku za časnikarstvo U Pro Deo v Rimu. Od 1972 je stolni žpk v Kopru. Skupno s Fr. Boletom je ustanovil mladinski list *Ognjišče* (1964) in bil njegov prvi

odgov. ur. Prevajal je iz franc.: *Dračje za poživitev plamena* (Lj. 1960), *Proti vetru* (Lj. 1961, Koper 1974) in *Iskre* (skupno s S. Čukom, Koper 1978) F. Lelottea; *Kdo vam bo povedal resnico?* (Lj. 1962 in več ponatisov, Trst 1962) A. Pereira; *Kdo mi bo odgovoril?* (Lj. 1963 in več ponatisov) Anne-Mirie. S članki različne, predvsem verske vsebine sodeluje v slov. in hrv. tisku, nastopa kot predavatelj. Prizadeva si za duhovno prenovo Kopra ter za ohranitev in obnovo koprsko bogate kulturne dediščine.

Prim.: Osební podatki; Letopis Cerkve na Slovenskem 1985.

Ropot

RAVBAR Franc, politični delavec, aktivist OF, r. 2. avg. 1913 v Vrhovljah pri Sežani, u. 14. jan. 1943 v Srednji vasi-Poljane. Oče Štefan, železničar, mati Marija Ravbar, brat Miroslav (gl. čl.). Družina se je 1919 preselila v Jslo. R. je dokončal osn. š. v Trzinu pri Lj. Tu se je zaposlil v Tovarni strojne livarne. Vključil se je v ilegalno delavsko gibanje in najprej postal član sindikata, nato pa SKOJa. 1932 so ga odpustili iz službe zaradi polit. dejavnosti. 1936 je postal član KPJ, še isto leto so ga vpoklicali v vojsko. Služil je v Zemunu pri letalstvu in pri avtomobilski enoti. 1938 se je vrnil iz vojske in se zaposlil v tovarni Unitas. Tedaj je postal član raj. komiteja KPS za Ježico in Posavje, jeseni 1940 pa član okrož. komiteja KPS za Lj. ter namestnik sekretarja okrož. vojaške komisije. Ob izbruhu vojne z Jslo je ustanavljal in vodil borbene skupine v Lj. Po napadu Nemčije na SZ se je izognil nem. policiji in se aktivno vključil v NOV, sodeloval pri ustanavljanju Rašiške čete, jul. 1941 pa je prišel v Lj. in postal aktiven član VOS ter član njegove centralne komisije. Spomladi 1942 je postal tudi član pokrajinskega vodstva KPS za Lj. Ko so it. oblasti obdale mesto z žico, je postal član poverjenstva CK KPS, ki je imelo svoj sedež zunaj Lj. in imelo nalogo, da vzdržuje zveze z ostalimi slov. pokrajinami in CK KPS. Pri opravljanju tega dela je padel v roke it. policiji. Skupaj z Borisom Kraigherjem so ga internirali v koncentracijskem taborišču Gonars. Tu je sodeloval pri znanem kopanju rova in konec avg. 1942 skupaj z osmimi sointerniranci zbežal iz taborišča. V Brdih se je priključil prim. part. Postal je član PK KPS za Slov. Prim., nato je odšel na Gorenjsko, kjer je bil imenovan za komisarja Alp-

ske operativne cone. Zaradi nagle preureditve štaba cone pa je postal načelnik VOS 1. grupe odredov. Sredi jan. 1943, ko je bil R. v zemljanki Gorenjskega odreda, so part. presenetili nem. vojaki. V spopadu se je R. sam ubil. Za narodnega heroja je bil imenovan 5. jul. 1951. Njegovo ilegalno ime je bilo Vitez.

Prim.: Narodni heroji Jslc, Bgd 1975, 2, 148; SBL III, 36-37 in tam nav. liter.; Ljubljana v ilegali, I, V odločilnih dneh, Lj. 1959, 476; Ivan Jan, Kokrški odred, I., II., Lj. 1980, pass.

Plah.

RAVBAR (RAUBER) Krištof, drugi lj. škof, r. neznanokje 1466, u. 26. okt. 1536 na Dunaju, pokopan v Gornjem Gradu. Izhajal je iz kranjske plemiške družine, ki je izumrla v 19. stol. Oče Nikolaj, cesar. glavar v Trstu, mati Doroteja Logar (morda tudi Lueger) iz viteške družine Predjamskih (gl. članek o njih). Šolal se je najbrž v Trstu, univ. v Padovi in na Dunaju, kjer je dosegel doktorat iz civil. in cerkv. prava. 1488 je umrl lj. škof Lamberg in cesar Friderik III. je na to mesto imenoval 22-letnega Krištofa Ravbarja, ki je bil tesno povezan z dvorom. Rim s tem imenovanjem ni bil zadovoljen, ker je bil kandidat premlad in ni bil še niti duhovnik. Papež Aleksander VI. je šele po štirih letih na ces. pritisk popustil in R. potrdil za škofa 1493, ko je prejel mašniško posvečenje in bil 1497 posvečen za škofa ter dejansko prevzel vodstvo škofije. Škof R. je bil sicer cerkveni knez, predvsem pa drž. diplomat in vojskovodja. Kot škof je veliko potoval po škofiji, sezidal sedanji škofijski dvorec, uredil svojo priljubljeno rezidenco v Gornjem Gradu in jo primerno utrdil. To je bilo potrebno zaradi pogostih turških vpadov, kmečkih uporov pa tudi že nastajajočih verskih nemirov. Škofijo je povečal z župnijami Kranj, Dob in Slovenj Gradec. Spore je imel tudi s Primožem Trubarjem in pristaši, ki so se nagibali k Lutrovi veri, vendar še ni slutil, da so nevarni. Poleg lj. škofije je vodil vrsto let še benediktinski samostan Admont na Gor. Štajerskem in upravljal sekovsko (graško) škofijo. Obe zaupani mesti je s pridom in vestno upravljal. - Škof R. pa je bil predvsem vojak in državnik. Bil je svetovalec ces. Maksimilijanu I. in Ferdinandu I. V ces. imenu je opravil tudi pomembna posredovanja pri papežu Juliju II. (1505) v Rimu in Neaplju. Na dunajskem kongresu 1515 je škof R. posredoval v sporih med

kršč. vladarji v nastopih zoper Turke. 1517 bi bil moral iti v Moskvo, a je določil bratranca Sigmunda (Zigo) Herbersteina (PSBL I, 532-33), da je šel namesto njega. Nato je posredoval med poljskim kraljem in ruskim velikim knezom. Ces. Ferdinandu I. pa je svetoval v vseh polit. poslih. V teh misijah je obiskal Ogrsko in Hrvatsko. 1509 je postal glavar v Postojni in na Krasu, 1519 kranjski deželni glavar in 1532 še ces. namestnik za Nižjo Avstrijo. Velika je bila R-jeva vloga v prvi avstrijsko-beneški vojni (1508-15). Takrat je R. postal varuh mesta Trsta, oskrbnik ces. vojske, vojni komisar in poveljnik dela avstr. vojske. Osebnost se je udeleževal spopadov proti Benečanom, ker so segali po slov. zemlji. Čeprav ni bilo odločilnih bitk, so vojaki obeh strani počenjali grozovitosti. Nazadnje je vsakdo ohranil, kar je z orožjem držal, in stalne meje ni bilo mogoče postaviti. 1518 so končno sklenili premirje za pet let, mir pa so sklenili v Wormsu 1521, po katerem so Habsburžani obdržali Goriško. - R. je moral braniti tudi Gornji Grad in Admont proti upornim kmetom in rudarjem (1525). Leto kasneje so mu uporniki ujeli in obglavili brata Gašperja Ravbarja. 1529 je R. posegel tudi v hrvat. razmere. Ogrski plemič Ivan Zapolja je hotel postati ogrski in hrvat. kralj. Večji del hrvat. plemstva pa je bil na Ferdinandovi (cesarski) strani. Sam Zagreb je bil oblegan in rešil ga je škof R. 1532 se je R. udeležil vojne proti Turkom kot cesarjev namestnik Nižje Avstrije. Moral se je boriti tudi proti divjim roparjem. Zadnja leta pred smrtjo se je umaknil posvetnim poslom in se posvetil zgolj cerkvenim. Z listino 26. maja 1533 mu je cesar Ferdinand podelil za zasluge knežji naslov, ki je veljal tudi za njegove naslednike. R. se je na Dunaju spoznal z Vergerijem, kasnejšim koprskim škofom in Trubarjevim mentorjem. V času R-jevega škofovanja je Trubar prišel v Lj. za stolnega pridigarja. Spomladi 1536 se je R. mudil na Dunaju in tam resno zbolel ter 26. avg. istega leta umrl. Prepeljali so ga v Gornji Grad in škof Hren mu je dal postaviti nagrobnik. Med lj. škofi se je R. povzpел do najvišjih dostojanstev in opravljal posle državnika, vojaka in cerkvenega kneza.

Prim.: SBL III, 37-39 in tam navedena liter.; Zgod. slov. naroda; Pio Paschini, Storia del Friuli, Udine 1954.

Šah

RAVBAR Miroslav, prosvetni delavec, liter. zgo-dovinar, prevajalec, brat Franca R. (gl. čl.), r. 21. dec. 1911 v Vrhovljah pri Sežani, živi na Črnučah pri Lj. Oče Štefan, železničar, mati Marija Ravbar, gospodinja. Družina se je 1919 izselila v državo SHS, ker so prim. železničarje premeščali v notranjost It. R. je živel najprej v Podsmreki pri Višnji Gori, nato v Trzinu in na Črnučah. V vseh teh krajih je obiskoval osn. š. (1918-23), nato klas. gimn. v Lj. (matura 1931). Na lj. U je diplomiral iz jsl. književnosti (1936; prof. izpit 1941 oz. 1946). Kot suplent je služboval na gimn. v Murski Soboti (1938-41) in bil nato prof. v Novem Sadu (1941-44). Po vojni (1945-46) je bil okraj. prosv. referent, prof. in ravn. gimn. v Murski Soboti, nato v Trstu referent za sred. š. pri PNOO za Slov. Prim. (1946-47). V coni B STO je bil referent za prosveto pri VUJA za koprski in bujski okraj, nato v Trstu tajn. SNG (1948-50) ter član glav. odb. SHPZ. Nato se je vrnil v Jslo, kjer je bil ravn. klas. gimn. (II. gimn.) (1951-64), od 1964-71 pa pomočnik glav. tajn. lj. U (zadolžen za študijska in znanstvenoraziskovalna vprašanja). Vrsto let je bil član repub. sveta za šolstvo, preds. Združenja prof. in predmetnih učiteljev LRS, nato podpreds. Združenja učiteljev in prof. LRS, član sveta za prosv. in kult. LRS, član fakult. sveta Prirodoslovnomatem. in filoz. fak. (1954-59), član glav. odb. Prešernove družbe in član založniškega sveta Moh. družbe v Celju. - R. je napisal daljšo razpravo o antičnih elementih v Prešernovi poeziji (Razgl 1949), pripravil za tisk *Svobodi do smrti je služil vaš glas* (Lj. 1955), spominsko knjigo o prosv. delavcih, padlih med NOB. Sodeloval je pri drugi, popravljeni izdaji Janeževe *Zgodovine slov. književnosti* (1957) ter sam (razen eno pogl.) spisal *Pregled hrvatske, srbske in makedonske književnosti* (1958). Ta knjiga je izšla 1960 v drugi dopolnjeni izdaji s pregledom slov. književnosti izpod peresa Stanka Janeža z naslovom *Pregled jugoslovanskih književnosti*. R. je objavil več člankov, poročil in kritik v časopisju in revijah (v: Mladi Prekmurec, Razgl, LD, PDK). - Prevajal je iz različnih jezikov: A. N. Ostrovski, *Donosna služba*, 1949; Vjekoslav Kaleb, *Čudoviti prah*, 1955, 1965², 1975³; Graham Greene, *Mirni Američan*, 1959; Finn Søborg, *Takšni so pač*, 1960; Cesare Pavese, *Tovariš*, 1961; *Preden petelin zapoje*, 1962; Oskar Davičo, *Črno na belem*, 1962; William L. Shirer, *Vzpon in propad Tretjega rajha*, 1962; Egon Erwin

Kisch, *Odkritja v Mehiki*, 1964; Mario Soldati, *Pisma s Caprija*, 1965; Emmanuel Roblès, *Vezuv*, 1967; Laszlo Kovago, poglavja o Prekmurju iz madžarskega izvirnika o južnih Slovanih na Madžarskem, 1979. - R. je bil sour. 1939-40 (z Vaneikom Siftarjem) Mladega Prekmurca, ur. (maj 1945) Vestnika maribor. okrožja, po Bevkovem odhodu iz Trsta ur. liter. revije Razgledi (1948-50), ki jim je bil še 1951 sour. (z Boštjanom Zagarjem kot ur.).

Prim.: Kojeko, 601; SBL III, 39; Leksikon CZ-Slov. književnost, 293; SLNP, 252; Vl. Bartol, PDK 21. dec. 1961; A. Ingolič, Prosv. delavec 10. jan. 1962; osebni podatki.

Ur.

RAVNIK Anton, živinozdravniški strokovnjak, r. 11. dec. 1898 v Kanalu. Oče Anton, trgovec in obč. svet., mati Terezija Faletič. Osn. š. v Kanalu in Gor., gimn. v Gor., po begunski poti v Dolenjske Toplice pa v Lj. (matura 1919). Studiral na Veter. fak. U v Brnu (1919-22) in Turinu (1922-24), kjer je doktoriral, da bi lahko delal v domačem kraju pod It. Okrajni živinozdravnik v Kanalu 1924-47. Kot zaveden Slov. je imel težave s faš. režimom. Pri GMD je 1928 izdal knjigo *Kako zdravimo živino* (112 str., prevod v hrv.). Ob razmejitvi se je z družino preselil v Gor., ni pa optiral za it. državljanstvo, da so lahko otroci študirali na slov. š. Na Trž. in Gor. opravljajal privatno prakso do izselitve vse družine v Kalifornijo (ZDA) 1951. Začel je kot delavec (2 leti) in pomočnik živinozdravnika, po 1954 zaposlen v Cutter Laboratories in Berkeleyu pri raziskavah o cepivu proti poliomelitisu, končno 9 let v Virus Laboratory U of California v Berkeleyu pod vodstvom Nobelovca W. Stanleya. Živi v Oaklandu, v San Franciscu pa je aktiven v slov. kult. in verskem življenju. Poročen od 1931 z učit. Štefko Rutar iz Tolmina. Otroci Anton, kardiolog, Aljoša, farmacevt, Ivo, prej prof. polit. ved v San Franciscu, zdaj sindikalni funkcionar, Mirjam, v trg. stroki.

Prim.: Podatki sina Iva Ravnika.

ij

RAVNIK Franjo, narodni buditelj v Istri, r. 4. nov. 1832 v hiši »pri Novinovi« v Smokuču pri Breznici na Gorenjskem posestniku Tomažu in Ani Šeuder, u. 22. jun. 1883 v Kortah, sedanjih Dvorih nad Izolo. Po lat. šolah v Lj. je 1850 obiskoval bogoslovje v Gor., zadnje leto v Trstu, kjer je postal učenec tamkajšnjega stolnega žpka

in poznejšega znamenitega trž. škofa Juraja Dobrile (PSBL I, 290-92). Po posvetitvi v mašnika 1855 je nastopil prvo duhovniško službo v Črnem Vrhu, sedanji Brtonigli v Bujščini. Ker so bile takrat šole še v cerkv. upravi, je na njej poučeval tudi R. Iz ohranjenih dokumentov tamkajšnjega župn. urada izhaja, da je prvi zapisoval v krstne, poročne in mrliške knjige po naše in po slov. pravopisu. Ko je 1860 odšel v Kastav, je postal učitelj in hkrati uprav. novo preurejene hrv. osn. šole. Tu je neutrudno prigovarjal staršem, naj šolajo nadarjene učence čim dlje. Tako se je Matko Mandić, po rodu iz sosednjih Mihočev, kot istr. dežel. poslanec zavzemal za hrv. in slov. narodne pravice, eno leto mlajši Vekoslav Spinčić iz bližnjih Spinčev pa je bil istrski dežel. in drž. poslanec na Dunaju ter dolgoletni prof. v Kopru in Gor. Hkrati se je v tem času zelo razgibalo v Kastvu tudi narodno društveno življenje. 1862 se je R. končno zasedel v Slov. Istri. V Kopru je bil vikar stolne cerkve in uprav. cerkve sv. Basa, kjer je imel slov. pridige, ker so jo obiskovali koprski in okoliški Slov. Posebno dejaven pa je bil na koprski gimn., kjer je od jeseni 1862 do jeseni 1871 poučeval slov. in hrv. Sestavil je hrv. slovnico in sprva organiziral pouk kar v treh oddelkih. Toda It. niso molčali. Na šoli je zavladalo nestrpno razporedenje. 1864 je bil ukinjen neobvezni pouk slov. za it. dijake, tri leta kasneje pa je postal obvezen le pouk it. jezika za vse dijake. Vendar R. ni klonil. Po uvedbi zloglasnega dualizma v Avstr. 1867 je začel utrjevati stike s starimi hrv. prijatelji in bivšimi učenci ter postal učitelj bednega hrv. ljudstva v Istri. 1868 je bil v Lj. tiskan *Istran*, Narodni koledar za godinu 1869, ki ga je sestavil s sodelovanjem nekaterih svojih hrvaških učencev. V njem so članki poučne vsebine iz različnih področij življenja na vasi. V Lj. je izšel tudi koledar za leto 1870. V njem je zlasti tehten članek *Naše rane*, ki odkriva bedno stanje našega življa v Istri in zaradi nevednosti skrajno zaostalo kmetovanje kljub plodni zemlji. Medtem je R. posegel tudi na polit. polje. Ko so bile po odstopu zastopnika veleposestnikov Pavla Sardoča na Koprskem 1869 razpisane v istrski dežel. zbor v Poreču nadomestne volitve in so Slov. kandidirali R., so presenetljivo zmagali. Ker pa je bil kot Slovan docela osamljen, je po poslanski prisegi izjavil, da se odpoveduje v zbornici govoriti v materinščini, ker bi govoril zidovom. Ko je bila 1870 razpuščena istrska dežel.

zbornica in so bile razpisane nove volitve poslancev, so se Slov. ponovno zedinili za R., saj je medtem postajal vedno bolj popularna osebnost. Ko so sredi maja svečano odprli v Boljuncu čitalnico, je nastopil kot slavnostni govornik, nekaj dni kasneje je govoril tudi na ljudskem taboru v Sežani. Da bi It. preprečili njegovo ponovno izvolitev, so spremenili volilna okrožja in s tem uspeli. Ker so poraženi istrski Slov. ostali v dežel. zboru brez poslanca, ki bi tolmačil njihove zahteve, so sklicali tabor v Kubedu. To je bila 13. avg. 1870 prva množična manifestacija prebujajoče se Slov. Istre. Med govorniki je bil R., ki je v uvodu poudaril, da govori na slov. tleh. Ta izjava mu je prizadela toliko neprilik na gimn. in zunaj nje v Kopru, da si je želel mirnejšega življenja. Prosil je za mesto žpka v Kortah. Tu je 13. okt. 1871 krstil prve otroke in prevzel vsakodnevni pouk dečkov. S tem je postal utemeljitelj tamkajšnje ljud. šole. Napisal je njeno kroniko, ki jo hrani župn. arhiv in je bila objavljena v istrskem zborniku. Na R-ovem grobu v Dvorih stoji spomenik, ki je bil postavljen 1. nov. 1883 v prisotnosti odposlancev koprške čitalnice. S tem so se oddolžili njegovemu spominu.

Prim.: Geslo Ravnik Franjo v SBL III, 42-43, kjer so navedeni viri; posebno: R. Savnik, F. R., Bori, jesen 1954, 89-101; J. Kramar, Prvi tabori v Istri, Koper 1970.

Svk.

RAVNIK Miha, družbenopolitični delavec, r. 27. avg. 1938 v Lj., živi v Novi Gor. in Lj. Oče Jožef, delavec, mati Marija Švigelj. Osn. š. in nižjo gimn. je končal na Jesenicah na Gorenjskem. Industrijsko š. pohištvene stroke pa v Novi Gor. (Solkan), kasneje je ob delu doštudiral sred. tehn. š. in višjo komerc. š. v Mrbu. Zaposlil se je v novogoriški tovarni pohištva (danes Meblo) in začel delovati kot mladinski polit. aktivist. Najprej je bil sekretar občin. komiteja LMS v Novi Gor. (1956). Leta 1958 se je zaposlil pri okraj. komit. LMS v Novi Gor., tu je bil zadolžen za mladinske delovne akcije. 1961 je postal član CK LMS in 1963 sekretar okraj. komit. LMS za okraj Koper. Kasneje je opravljal dolžnost organizacijskega sekretarja pri občin. komit. ZKS v Novi Gor. Med opravljanjem polit. funkcij se je vračal na svoje delovno mesto v tovarno Meblo, kjer je bil do 1973 vodja prodaje. Med 1973 in 1978 je bil R. sekretar med-občin. sveta ZKS za sev. Prim. s sedežem v

Novi Gor. Ko je v četrto prišel v tovarno Meblo, je postal njegov generalni direktor (1978-82), po štirih letih pa se je znova vrnil v polit. življenje in od 1982 opravljal dolžnost sekretarja predsedstva CK ZKS vse do 10. kongresa ZKS (1986). Še pred potekom mandata je bil 26. mar. 1986 izvoljen za preds. Zveze sindikatov Sje. Poleg tega je opravljal še vrsto drugih polit. in strok. nalog. Bil je poslanec družbenopolit. zbora skupščine SRS (1963-67), član CK ZKJ (1974-78), član predsedstva CK ZKJ (1975-78). Kot član najvišjega foruma ZKJ je obiskal številne tuje države kot Kubo, Mongolijo, Severno Korejo, Češkoslov., Madž. itd. Številni so njegovi javni nastopi in razprave v okviru organov ZKJ in ZKS, vrsta je njegovih priložnostnih in javnih govorov. Več njegovih referatov in razprav je bilo objavljenih v dnevnem tisku. Izven polit. dela se je posvečal in se še posveča organizaciji športa, tako je bil poleg drugega več let preds. Skupščine telesnokult. skupnosti Sje in član Jsl. olimpijskega komiteja.

Prim.: Delo 15. nov. 1973; 1. mar. 1975; 25. avg. 1979; Start (Zgb) 25. maja 1981; Komunist (Lj.) 18. apr. 1982; PrimN 20. apr. 1982; Dnevnik 21. sept. 1982; osebni podatki (21. okt. 1986).

B. Mar.

RAVNIKAR Matevž, prvi tržaško-koprski škof, »oče slov. proze«, r. 20. sept. 1776 na Vačah pri Litiji, u. 20. nov. 1845 v Trstu. Oče Jurij, krojač in mali kmet, mati Neža, gospodinja; Matevž je bil edinec. Vaški kaplan Jurij Stendler je spoznal njegovo izredno nadarjenost in pregovoril starše, da so ga poslali v Lj. v šole, kjer ga je kpl. ves čas podpiral, R. pa ga je o počitnicah do njegove smrti obiskoval. Gimn. in filoz. je dovršil z odliko (1799), med filoz. je bil domači učitelj pri dežel. glavarju grofu Juriju Jakobu Hohenwartu. Po maturi je stopil v lj. bogoslovje in ga zaradi izrednih razmer in želje predstojnikov dovršil v treh letih (posvečen 31. jul. 1802). Prav tako se je na željo predstojnikov udeležil natečaja za izpraznjeno stolicu dogmatike na lj. bogoslovnem učilišču. Zmagal je in od 1802 do 1827 poučeval dogmatiko, istočasno je bil vodja semenišča (1802-23), prof. in nedeljski pridigar na liceju (1805-17), pod franc. Ilirijo kancler centralnih šol v Lj. (1810-13), kjer je predaval filoz. in svetopis. vede. Po odhodu Francozov ga je cesar Franc I. imenoval za direktorja filoz. študijev (do 1827). 15. dec. 1815 je s posebno prošnjo na dunajsko vladu dosegel ustanovitev sto-

lice za slov. jezik na lj. liceju; predavanja so morali poslušati bogoslovci II. letnika, smeli pa tudi licejci. To je »nedvomno ugodno vplivalo na jezik mlajših pridigarjev in na jezik nabožnih knjig tiste dobe, a tudi marsikateri posvetni pisatelj... se je le z njeno pomočjo jezikovno usposobil za slov. literarno delo« (Fr. Kidrič). 1816 se je zavzemal za razširitev filoz. študija s tretjim letnikom in za ustanovitev pravoslovne fakultete, vendar ni uspel. Od 1817 je bil kanonik Lambergovega kanonikata (od 1828 do smrti častni) in škof. cenzor. 1818 in deset let pozneje se je brezuspešno potegoval, da bi prišel v lj. gubernij. 1827 so mu ponudili škofijo v Tarnovu (Galicija), a jo je odklonil, češ da je oče prestar, da bi mogel vzdržati tako dolgo potovanje, sprejel pa je mesto svetovalca pri prim. dežel. poglavarstvu v Trstu (1827-30), kjer je bil referent za verske in študijske zadeve. Cesar Franc I. ga je 18. sept. 1830 imenoval za prvega tržaškoprskega škofa, 31. sept. 1831 ga je novi papež Gregorij XVI. potrdil; trž. del škofije je prevzel 15. jan. 1832, koprškega 5. febr. 1832. Na tem mestu je ostal do smrti. - R. ima izredne zasluge za slov. jezik. Pridružil se je odboru (po sept. 1809) za nov prevod Sv. pisma, ki ga je dolgo zagovarjal J. Kopitar, uresničevati pa začel Ž. Zois. R. je skoraj sam prevedel iz hebr. Mojzesov *Pentatevh* (peteroknjižje), ki pa je ostal nedokončan v rokopisu. Nato se je lotil prevajanja verskih knjig. Na novo je prevedel Gollmayerjev prevod (Méseguy) molitvenika Sv. maša ino keršansko premišljevanje iz sv. pisma za vsak dan mesca (Lj. 1813, 1826 in ponatisi); v uvodu je poudaril, da je v prevodu uporabljal jezik, »kakor se res govori med nami«, slov. je »očejena« od »nemških in drugih tujih besedi«. Istega leta je prevedel iz nem. (Gall) *Perpomočnik Boga prav spoznati* in častiti in pot prave sreče (1813). Sledil je prevod Krištofa Schmida *Zgodbe svetiga pisma za mlade ljudi*. Pervi del: *Zgodbe stariga zakona* (Lj. 1815). Drugi del: *Zgodbe noviga zakona*. Od Kristusoviga roistva, do njegoviga terplenja (1816). Tretji in četrty del: *Zgodbe noviga zakona* (1817) - skupaj 981 strani. S tem je odprl v slov. slovstvo pot najbolj znane in najbolj prevajanemu nemškemu mladinskemu pisatelju, avtorju Pridnega Janezka in hudobnega Mihca, Krištofu Schmidu (1768-1854), ki so ga Slovenci pridno prevajali do prve svet. vojne in na veliko posnemali. Z Zgodbami je R. postavil liter. jezik na temelj kmetove (ljudske)

govorice in pomembno usmeril njegov razvoj v prihodnost. Po Kopitarjevih in lastnih dognanjih o slov. skladnji in jezikovnem slogu je vpeljal številne jezikovne izboljšave. Tako je med drugim utrdil rabo nikalnega rodilnika, odpravil nem. prislov pri glagolih (gori jemle: sprejema). vpeljal pravilno vezanje glagolov (Trubar: varite se pred temi falš preroki, R.: varujte se lažnih prerokov), pravilno rabil nedovršnike v prepovedi. Zapeljali pa so ga drugi slovan. jeziki, da je preveč zagovarjal pretekli deležnik na -ši, -vši (zato si je prislužil znani Prešernov epigram). Vendar pa je treba pripomniti, da je deležnike priporočal v uvodu v *Zgodbe*, sam jih je razmeroma malo uporabljal in večinoma pravilno delal. Z *Zgodbami* si je pri sodobnikih pridobil naslov »oče slov. proze«. Anonimno je izdal še *Abecednik* za šole na Kmetih v ces. kral. deželah (1816) in predelal Debevčeva *Majhine* prepovedvanja v *Male povesti* za šole na kmetih (1816). Po odhodu Francozov se je trudil, da bi se osn. in nadaljevalne šole popolnoma poslovenile, zato je z *Vodnikom* popravil Aličeve tri šol. knjige in katekizem. 1820 se je R. s preroditelji Metelkom, Kalistrom in Šlakerjem udeležil sestanka, ki ga je sklical Kopitar na Dunaju in se ga je udeležil tudi češki jezikoslovec Dobrowsky, da bi reformirali slov. abecedo. R. je predlagal nekaj novih črk, vendar se niso zedinili, nastala pa je nova abeceda metelčica, ki jo je zagovarjal tudi R., bolj iz nujnosti kot iz prepričanja. Bil je tudi pristaš Kopitarjeve panonske teorije, tj., da je domovina stare cerkvene slovanščine Panonija. Po *Vodnikovi* smrti je uradno ocenil njegovo rokop. zapuščino in iz nje kupil gradivo za besednjak ter ga podaril Metelku. Iz nem. (Leonhard) je prevedel in anonimno izdal *Keršanski katoliški navuk* s vprašanji in odgovori (1822). - Kot škof v Trstu je našel zelo neurejene razmere. V Trstu ni bilo škofa od 1803, v Kopru od 1810, upravljali so ju kapitularni vikarji. Primanjkovalo je duhovnikov in posebno v Istri so bili duhovniki malo izobraženi in slabo plačani. R. jim je gmotno pomagal, zlasti še če niso zmogli stroškov za preselitev, in jim kupoval teološke knjige da so se izobraževali. Z njimi je ravnal kot oče s sinovi, jih tolažil, nagrajeval, a tudi kaznoval. Pri srcu mu je bila verska vzgoja mladine, zato je spodbujal duhovnike, naj gredo med mlade in jih vzgajajo z očetovsko prijaznostjo, naj ne ponavljajo suhih besed iz katekizmov, ki jih je imenoval

»mršav seznam bolj znanih verskih resnic«. Tudi sam je v Trstu in na vizitacijah zahajal med mlade, se z njimi pogovarjal, jih spraševal o veri, jim delil darila, postal njim enak. Redno je opravljal vizitacije po dekanijah, birmoval, pridigal, učil, pregledoval stanje župnij, proti večeru pa se odpeljal v drugo župnijo. Pri tem ni maral bučnih sprejemov, dovolj je bilo zvočenje. Oblačil se je kot preprost kanonik in delal od jutra do večera, tako je s svojo vztrajnostjo in nadarjenostjo dosegel, da sta se oba dela škofije primerno dvignila. Bil je zares cerkven človek in z vsem dostojanstvom je znal braniti pravice Cerkve. Istočasno je utrjeval tudi pravice slov. v trž. cerkvah. V oporoki je določil šest dijaških ustanov (dve za kranjsko, štiri za trž.-kopr. škofijo), v denarju pa šest tisoč florintov za dobre teološke ali dušnopastirske knjige, ki naj se vsako leto razdelijo duhovnikom in bogoslovcem, in štiri tisoč florintov za nabožne ljudske knjige, ki naj jih župniki razdelijo vernikom. - R. je očistil slov. in jo obogatil z neupoštevanimi ljudskimi izrazi. Naslonil se je na kmečki jezik, zato je zbudil tudi kritiko (Prešeren, Čop), »vendar za več kot desetletje prekašal najboljšega od sodobnikov. Vplival je na vrsto prizadevnih nabožnih pisateljev (Metelko, Jerin, Burger, Zalokar, Potočnik), po njem je ostaleli *Vodnik* popravljali svoje pesmi, učenec Metelko pa nadaljeval njegovo tradicijo tja do Levstika« (SBL III, 47). Bil je srčno dober, kot janzenist strog in dosleden do sebe in drugih, vendar ni pretiraval. Vse življenje je posvetil študiju, zato je živel precej osamljen, največ skrbi je posvetil dviganju slov. jezika. Kot prvi je v šol. katalogih (1811) pisal slov. krajevna imena. Kopitar ga je zelo cenil in hvalil, o njem govorijo vse slov. liter. zgovine.

Prim.: ŠkATrst; SBL III, 46-48 in tam navedena liter.; označen v vseh liter. zgodovinah, zlasti ZSS II, 45-48 in pass.; Pogačnik-Zadravec II, 34 in pass.; M. Jevnikar, Kristof Schmid v slov. prevodih, SJ II, št. 3-4, 189; slika ASK 7; za trž. razmere (Kovačič-Kandler), Biografia di Monsignor Matteo Raunicher, Vescovo di Trieste e Capodistria. Traduzione dal tedesco. Trieste nell'anniversario del suo obito, 1846 (v ŠkATrst).

Jem.

RAVNIKAR Tine, gospodarstvenik, r. 3. febr. 1911 v Domžalah, u. 19. maja 1985 v Lj. Oče Franc, tesarski mojster, podjetnik v Lj., mati Marija Škerjanc, gospodinja. Solal se je v Lj.,

1934 je končal Tehniško sred. š. - arhitektonsko gradb. odd. Po šoli se je zaposlil kot lokalni gradbeni nadzornik v tovarni v Vevčah (1934), nato pri banski upravi v Lj. (1936), po vojaščini (neborec, Zemun 1939) pa v očetovem podjetju (1939) in ostal tam do 1945. Od sept. 1941 je bil član in blagajnik terenskega odb. tehnikov, po aretaciji organizatorja in vodje odb. M. Pengova (apr. 1942) pa do razpada skupine (febr. 1943) je odb. tudi vodil. Do konca vojne podporni član OF. Med vojno (1942) se je poročil s Cilko Mermolja iz Celja. Član KPS od 1948. Takoj po osvoboditvi je bil R. imenovan za delovodjo v očetovi delavnici, avg. 1945 je bil po nalogu PNOO za SlovPrim. postavljen na žagi Rizzato v Ajdovščini za strok. vodjo, po 12. jun. 1946 pa je bil tu začasni upravnik. 1. jan. 1947 je bil imenovan za šefa lesne industrije novo ustanovljenega notranjsko-goriškega gozdnega gospodarstva v Postojni in ostal do 22. jan. 1947, ko je bil imenovan za pomočnika ravn. pri takrat ustanovljenem Goriškem gozdnem gospodarstvu. 1. maja 1947 je bil po združitvi tega podjetja imenovan za obratovodjo obrata Ajdovščina s priključnimi obrati na Colu in v Vipavi, nov. 1947, ko je bilo osnovano Lesno industr. podjetje Ajdovščina (sedanja Lipa), pa je postal ravn. tega podjetja. 19. febr. 1948 je bil R. z dekretom Ministr. za gozdno in lesno industrijo LRS imenovan za ravn. novega lesnega kombinata v sklopu Nove Gorice (najprej Tovarna pohištva Solkan, po 10. maju 1948 Tovarna pohištva E. Kardelj, sedaj Meblo), ki ga je vodil od 1. mar. 1948 do konca nov. 1962. Takrat je R. prevzel mesto dir. v lj. Lesnini. Upokojen 1974. V očetovem podjetju se je R. specializiral v stavbnem pohištvu ter montažnih lesenih konstrukcijah, projektiral in gradil lesne objekte po Sji in Jsli (planinski dom v Kamniški Bistrici). Izkušnje, tudi tiste o industrializaciji slov. lesne obrti, je s pridom uporabil v obnovi in gradnji lesne industrije na Prim. po vojni. V Ajdovščini je vodil obnovo lesno industr. podjetja in napravil zanj vse tehnološke rešitve (žaganje lesa, izdelovanje embalaže, barak in hangarjev). Izpeljal je obnovo parketarne na Colu (1947), ki je obratovala do požara 1957. V Novi Gor. je vodil gradnjo nove tovarne (1948-50, začetek proizvodnje 1. maja 1950) in organiziral sočasno proizvodnjo na Crocettijevi žagi v Solkanu, kjer so že sredi leta 1948 izdelali prvo spalnico v novi tovarni. Prav furnirane

spalnice so uveljavile Meblo v svetu, že 1951 so bile prve prodane na angl. trgu (prvi jsl. povojni izvoz pohištva). Industr. proizvodnje pohištva je terjala tudi novo organizacijo dela in prelom s tradicionalnim mizarstvom (vpeljava oddelkov), uvajanje novih obratov (tapetništvo) in izdelkov. V letih 1954-58 je R. izpeljal v Meblu prvo večjo rekonstrukcijo (neustrezno leseno konstrukcijo so zamenjali sodobni gradbeni materiali), drugo pa v letih 1960-62, ko se je vsa proizvodnja osredotočila na enem mestu (preselitev žage iz Solkana, uvedba proizvodnje — prve v Jsli — enoslojnih ivernih plošč, proizvodnja posteljnih vložkov »jogi«, nova organizacijska shema: obrat za primarno obdelavo lesa, obrat pohištva in obrat tapetništva). V času njegovega vodenja je Meblo postal moderno industr. podjetje. R. je 1948 zasnoval v Solkanu lesno industr. šolo (sedanja Srednja lesarska šola v Novi Gor.) in v njej šest let poučeval tehnologijo lesa. Izdelal je projekte za tehnološki proces za okoli 15 pohištvenih tovarn (npr. Miren, Idrija). Močno je pospešil razvoj Lesnine z uvajanjem novih tehnološko proizvodnih procesov in sodobnih metod poslovanja. R. je bil pobudnik za oblikovanje Unilesa, v katerem je združenih več slov. lesnih tovarn. Poslanec v skupščini LR Sje (1959-63), član Združenja inž. in tehnikov gozdarstva in lesne industrije, preds. Društva inž. in tehnikov Prim., član uređ. revije Les. V reviji je objavljial strok. članke (npr. *Pohištvo in naša zunanja trgovina - analiza angleškega trga*, Les 5, 1953, 25-28; *Pet let Tovarne pohištva Nova Gorica*, Les 7, 1955, 17-21; *Lesna industrija Furlanije*, Les 9, 1957, 41-42; *Kako smo orali ledino*, Les 33, 1981, 7-8, 175-77). V članku *Spoštujmo, kar imamo in znamo*, Les 37, 1985, 125-30, je skiciral zgod. razvoj lesarstva na Slov.; po upokojitvi je deloval v komisiji Izvršilnega odb. Splošnega združenja lesarstva Sje za muzealsko dejavnost in izdelal predlog ureditve lesarskega odd. v Tehničnem muzeju Sje (prim. *Vabilo tehničnega muzeja Slovenije vsem, ki žive z lesno industrijo*, Les 31, 1979, št. 3-4, 70-71; *Bistra - lesno tehnični muzej*, Les 36, 1984, št. 1-2, 3-4). Pisal je tudi v Glas upravljalca (*Razvoj, delo in perspektive podjetja*, 28. nov. 1962, leto 1, št. 1); *Težka, vendar najlepša dela mojega življenja*, 25. apr. 1973, leto 12) in v Lesninar. - R. je bil 1960 odlikovan z redom dela z zlatim vencem, 1973 z redom dela z rdečo zastavo, 1974 je prejel nagrado Borisa Kraigherja.

Prim.: osebni življenjepis, Solkan, 12. sept. 1948 in Lj., 11. dec. 1973 (rokopis); V. Arh, In memoriam T. Ravnikar, Glas upravljalca 2. jul. 1985; A. Leb, In memoriam T. Ravnikar, Les 37, 1985, št. 5-6, 123-24; Isti, T. Ravnikar, Delo 24. maja 1985; Umrl je T. Ravnikar, Uniles, letnik 3, jun. 1985, št. 4; P. Brglez, Našemu nekdanjemu dolgoletnemu glavnemu direktorju tovarišu T. Ravnikarju v slovo, Lesninar 5, maj 1985, 13; Letošnji Kraigherjevi nagrajenci, Delo 5. jan. 1974.

Svd.

RAVNIKAR Vojteh, arhitekt, r. 4. apr. 1943 v Lj., živi prav tam. Oče Tine (gl. čl.), mati Cilka Mermolja. Gimn. je obiskoval v Novi Gor. (maturiral 1961), diplomiral na odd. za arhitekturo FAGG U Lj. (1972). Od 1977 je zaposlen v projektivnem biroju SGP Kraški zidar iz Sežane. Skupaj z arhitekti Markom Deklevo, Matjažem Garzarollijem in Egonom Vatovcem je projektiliral naslednje že izvedene objekte: stavba blagovnice v Kozini (1978), trgovina in pošta v Vremskem Britofu (1978; skupina je prejela za arhitekturo republiško Borbino nagrado), osn. š. v Dutovljah (1980), zgradba skupščine občine v Sežani (1978/79), hotel v Lipici (1980/81), poslovilni objekt na sežanskem pokopališču (1985). Skupaj z arh. Mladenom Marčino je izdelal načrte za poročno dvorano v Lipici (1982) ter turistično naselje Punta skala pri Zadru (1986). Po njegovih projektih se zida kulturni dom v Sežani, prav tako tudi prizidek k hotelu Piran v Piranu. Skupina, v kateri je R. sodeloval, je 1980 prejela nagrado Prešernovega sklada.

Prim.: NRazgl 21. okt. 1983, št. 20, 579, 588; Arhitektov bilten št. 73/74, 1985, 43.

B. Mar.

RAZMOVSKI Stojan, slikar, r. 29. okt. 1929 v Vevčanih v obč. Struga v Makedoniji. Oče Jakov, gradbeni tehnik, mati Sara Duckinova, gospodinja. Osn. š. je obiskoval v času druge svet. vojne v Vevčanih, sred. š. (Srednja rezbarska strojiteljna škola) pa v Ohridu. 1953 se je vpisal na ALU v Zgbu in jo dokončal 1958. V š. letih 1958/59 in 1959/60 je poučeval likovno umetnost na gimn. »Branko Semenčič«, v š. letu 1960/61 pa likovni in tehnični pouk na osn. š. v Prestranku. V letih 1961 in 1962 je živel v Parizu in tu občeval s priznanimi ustvarjalci, kot so npr. André Lhote, Veno Pilon, Johnny Friedlaender. Od 1958 živi in dela v Postojni. Status svobod. umet. je dobil 1963. Do 1980 je bil član Hrvatskog društva likovnih umjetnika, odtlej

pa Društva slov. likovnih umetnikov. - R. izhaja iz revne »pečalbarske« družine, kjer je bilo očetu težko nahraniti četvero otrok, zato je družino kmalu zapustil in se po diplomi na Akademiji za stalno naselil v Postojni. Po mnenju kritikov je R. razmišljujoč in čuteč človek, čigar umet. snovanje izhaja iz stoletne kult. dediščine rojst. kraja, ki se ob spoznanjih in proučevanjih zahodnoevrop. umetnosti preoblikuje v svojstveno izpoved. Aurelio T. Prete iz Rima je zapisal, da se v njegovih delih realizem izraža z mehкими potezami čopiča, s pomočjo katerih razvija ključno temo. Zanj so tudi značilni reliefni barvni nanosi ter ženska figuralika. Žensko prikazuje mavrično, v tonu in čutno, vendar v najbolj mensemenem smislu, in z motivi, ki odsevajo kar najboljšo izbiro subjektov in sugestivnih ozadij, še posebej takrat, ko umetnik ustvari sliko v sliki. R. se je še bolj kot doma uveljavil v tujini, posebno v It. Doslej je v 25 letih pripravil več kot 54 samostojnih in več kot 50 skupinskih razstav. Samostojno je razstavljal predvsem v večjih it. mestih, med skupinskimi razstavami pa bi omenili Le salon des nations à Paris centre international d'art contemporain v Parizu (1982), 1° Biennale Europea di Pittura e Grafica v Palermu (1982) in 1° Ex aequo (1982). Prejel je 24 mednar. priznanj, med katerimi bi omenili Gran Prix (Viareggio, 1972), Teatradramma Dóro Roma (1974), Oscar Europeo (Madrid, 1979), Zlati lev »Il Marzocco« (Firence, 1982). R. je tudi član sedmih mednar. akademij: Burchardt Academie, Basilea Roma; Accademia Pro pace, Roma; Michigan, U.S.A.; Accademia Mario Gori, Gela; Accademia Teatradramma, Roma; Accademia Italia, Salsomaggiore; Accademia Città di Boretto. O njegovih delih in razstavah so pisali številni tuji in domači pisci in kritiki, npr. Paolo Rizzi, Pino Zenchi, Mario Ulivi, Luigi Serravalli, Josip Depolo, Marjan Zlobec, dr. Mirko Juteršek. Po velikem priznanju »zlati lev«, ki ga je 1982 prejel v Firencah, je spomladi 1984 izšla njegova monografija (založnik Bugatti, Ancona), ki ga tudi uvršča v Nacionalno enciklopedijo it. umetnikov. Čeprav je naslov knjige omejen na it. umetnike, so v njej upoštevani tudi tujci, ki so v zadnjih letih razstavljali ali tesneje sodelovali s sodobno it. likovno umetnostjo.

Prim.: Osebni podatki; Postojnski slikar v Trstu, Delo 1975, št. 100; Lojze Bajc, Modernizem in bizantinske tradicije, PrimN 1980, št. 35; Razmovski v mednarodni enciklopediji, Delo 1984,

št. 122; Gianna Pagani Paolino, Luigi Serravalli, Razmovski, febr. 1983, Enciclopedia nazionale degli artisti della rivista «Dossier Arte»; Razmovsky (priložnostna zloženka v it., slov. in srbohrv. jeziku); Stojan Razmovsky, Accademia Italia (IBM System); Razmovski v pariški enciklopediji, Petkov teden, od 16. do 22. avg. 1986; Prijetna osvžitev v Modrijanovem mlinu, PrimN 1986, št. 61.

Nsn.

RAZPET Martin, zdravnik, r. 3. nov. 1826 na Bledu, u. 26. apr. 1888 v Novem mestu. Oče je bil logar. Gimn. je končal v Lj., medic. pa je študiral na Dunaju, kjer je 1858 promoviral. Kot študent medic. je najprej 1854 prevzel vodstvo epidemijske bolnišnice železničarskih delavcev v Bujah, kjer pa je tudi sam zbolel za tifusom in kolero. Nato je 1855 in 1856 skrbel za kozave bolnike v Košani. Po promociji je prevzel mesto okraj. zdravnika v Postojni. Tudi tu se je moral precej ukvarjati z epidemijami nalezljivih bolezni. 1859 je zdravil bolnike ob epidemiji škrlatinke v Ilirski Bistrici, kasneje pa tudi ob epidemiji malarije in kolere. 1870 so ga imenovali za člana kranjskega sanitetnega sveta, vendar se je čez tri leta temu mestu odpovedal zaradi pomanjkanja časa. Ukvarjal se je tudi z zdravljenjem živine, še posebej ob epidemijah goveje kuge v letih 1865 in 1874. Leta 1884 se je preselil v Novo mesto, kjer je delal kot okrajni zdravnik do svoje smrti.

Prim.: SBL III, 55-56.

A. Pr.

RAZPET Rafael, gospodarstvenik in družbenopolitični delavec, r. 23. okt. 1932 na Bukovem (danes občina Idrija), živi v Mrbu. Oče Jakob, kmet. mati Marija Feltrin, gospodinja. It. osn. š. obiskoval na Bukovem (1939-42), ko je bila zaradi narodnoosvob. boja prekinjena, peti razr. dokončal v šol. letu 1945/46. Nižjo gimn. v Cerknem (1946-49), s šolanjem nadaljeval na Sred. tehniški š. v Lj. in 1953 pridobil diplomu metalurškega tehnika. Po končanem šolanju se je zaposlil v Litostroju v Lj., 1955 pa v Tovarni dušika v Rušah. Jeseni 1959 je prekinil zaposlitev in nadaljeval z rednim študijem na l. U, kjer je 1964 diplomiral na odd. za metalurgijo. Kot dipl. inž. metalurgije se je ponovno zaposlil v Tovarni dušika Ruše in prevzel mesto obratovodje ferolegur in karbida. 1968-78 je bil v Tovarni dušika v Rušah generalni direktor (1976-77 tudi generalni direktor SOZD-a KEMA). Spomladi 1978 je bil izvoljen za preds. Skupščine občine Mrb., 1982

pa za preds. Skupščine mesta Maribor. 1984 je postal preds. Mestnega komiteja ZKS v Mrbu. Na 9. kongresu ZKS (1982) je bil izvoljen v CK ZKS in za člana njegovega predsedstva, na 10. kongresu ZKS (1986) ponovno izvoljen za člana predsedstva CK ZKS. Strok. se je izpopolnjeval in angažiral predvsem na področju vodenja poslovnih procesov ter na področju razvijanja družbeno ekon. in družbeno polit. odnosov. Svoje prispevke in ocene je objavljial predvsem v tovarniškem glasilu Tovarne dušika v Rušah in v vrsti javnih govorov in v referatih ob pomembnih prireditvah v Mrbu in na različnih konferencah. - Za svoje delo je prejel Red republike z bronastim vencem, za uspehe na področju gospod. pa Srebrni grb mesta Maribora in še vrsto drugih priznanj.

Prim.: Osebni podatki; Kojeko 2, 891.

Samo Bevk

RAZTRESEN Stane, gledališki igralec in prosv. delavec, r. 12. apr. 1913 v Tolminu, živi v Trstu. Oče Ivan, gledališki krojač, mati Marija Feigel, šivilja. Osn. š. obiskoval v Ajdovščini in Lj. Tam tudi nižjo gimn. Solopetje (pri Angelci Trošt), balet (pri P. Golovinu) in dramatiko (pri prof. Osipu Šestu) je študiral na GlasbM in konservatoriju v Lj. Privatno se je izpopolnjeval pri M. Skrbinšku in F. Lipahu. Igrati je začel 1933. Prvo redno zaposlitev kot igralec je dobil v Lj. 1937-38. Član SNG Lj. je bil od sezone 1939-40 do jeseni 1945, ko je odšel v Trst k takratnemu SNG za Tržaško ozemlje, kjer je ostal do upokojitve (31. maja 1973). Pomembnejše vloge v gledališču: Jože (Goldoni, Primorske zdrahe), Vincentio (Shakespeare, Ukročena trmoglavka), Corbaccio (Ben Johnson, Volpone), naslovna (Cankar, Martin Kačur), Vitez Tobija (Shakespeare, Kar hočete), Serajnik (Žižek, Miklova Zala), Dacar (Cankar, Pohujšanje), Sorin (Čehov, Utva), Bernot (Cankar, Kralj na Betajnovi), Joe Saul (Steinbeck, Živi plamen), Jošt (Kreft, Celjski grofje), Tybalt (Shakespeare, Romeo in Julija), Horatio (Shakespeare, Hamlet), Ma (Klabund, Krog s kredom), Ben (Miller, Smrt trgovskega potnika), Lodovico (Shakespeare, Othello), Ivan (Sartre, Umazane roke), Stric Franc (Lukež, Prgišče zemlje), Simon (Benedetič, Ne vedno kakor lastovke), Klement (P. Kozak, Kongres), Dr. Haymann (P. Kozak, Dialogi), naslovna (Vuga, Bernardek), Cosini (Svevo, Zenova izpoved), Dr. Reiser (Nušić, Dr.), Griža Dnikovca (Držić, Laz' r s p'd

klanca), Ferapont (Čehov, Tri sestre), Medjedjev (Gorki. Na dnu), Nadučitelj (Cankar, Hlapci), Ripafratta (Goldoni, Mirandolina), naslovna (F. Bevk, Kaplan M. Čedermac), naslovna (Cankar, Hlapec Jernej). R. je nastopal tudi na radijskih postajah Trst A in RTV Lj. ter v filmu (nad 20 slov. filmov in koprodukcij). Pripravil je več samostojnih recitalov po šolah, v prosv. društvih in na kult. prireditvah (Slov. balade in romance, Slov. bridke in pikaste, Hlapec Jernej in njegova pravica, Naši pesniki in pisatelji o naši zgodovini, Monolog hlapca Jerneja pred dežel. sodiščem, Tri stanovske pridige Janeza Svetokriškega, Cankarjeva ura). R. je recitator Tržaškega part. pevskega zbora. Ko je ta zbor nastopil v Rimu, je R. ponesel slov. besedo tudi tja, da je prvič zvenela na rimskem Campidogliu. S tem zborom je nastopil tudi po sovjetskem telev. omrežju. R. je v svojem kulturnem in prosvetnem delovanju zrežiral nad sto celovečernih amaterskih gledaliških prireditev. Prejel je naslednje nagrade: umetniško prvomajsko, ki mu jo je podelilo Združenje gledaliških igralcev Sje (1965), Severjevo nagrado (1974) in Nagrado Prešernovega sklada (1975).

Prim.: Osebn. podatki; V. Smolej, SGL III, 575-76; Mestno gledališče v Lj., 97 s. sl.; GL in Zborniki SSG Trst od prvega (1945-50) do sedmega (1975-80) s številnimi fotografijami; PDK 7 febr. 1982 s. sl.

M. Bajc

RAŽEM Hrabroslov (Andrej), organist, pevovodja in skladatelj, r. 27. nov. 1863 v Bazovici pri Trstu, u. 5. dec. 1908 tam. Oče Mihael, zidar, mati Katarina Grgič. Že mlad je odšel v Barkovlje in se izučil za krojača, vendar sta ga bolj zanimala petje in glasba. Prvi pouk v glasbi je dobil pri uč. Martelancu na Katinari, izpopolnjeval se je pri uč. Mih. Urbančiču v Bazovici. Najprej je bil organist v Lokvi, potem v Barkovljah, od 1896-1905 v Bazovici; istočasno je vodil pevske zборе v Padričah, Borštu, Rojanu, pri Sv. Jakobu in Kolo v Trstu. V Barkovljah je bil prvi pevovodja pev. društva Adrija (ust. 1889), ki je bil najprej moški, potem mešani zbor. Po Dr. Godini je uglasbil naslednje pesmi (danes izgubljene): *Himna pev. dr. Zarja* iz Rojana (podpis Hrabro R.); *Studenček*; *Adrijaška*, himna pev. dr. Adrija v Barkovljah (10. maja 1890); *Ne vdajmo se* (Hrabro Andrej Ražem bazovsky 1891); *Dva gospoda, eden sluga* za solo, duete in klavir; *Hitro sem in hitro tje*, mazurka za

meš. zbor; *Ribničan*, variacija na znano Vre, vre...; *Gospod Lukin*. Spisal J. Štokovič (Jaka Štoka), uglasbil H. Skalovič (Ražem), 1897; *Sredi vasi*, meš. zbor; *Vso srečo ti želim*, prvi in drugi tenor in bas s klavirjem; *Prisluženo plačilo*, ljudska pesem, harmoniziral za meš. zbor; in še dve neznani cerkv. pesmi. »Ražmove pesmi so pravzaprav narodno blago, ker H. R. ni bil izšolan glasbenik in skladatelj, marveč je imel samonikel glasbeni talent...« (Drago Godina). V mlajših letih je bil tudi igralec. R. je bil na prelomu stoletja med vodilnimi pevovodji in je močno povzdignil cerkveno in društveno petje. - Tudi njegov sin **Srečko**, r. 14. dec. 1888 v Bazovici, u. 13. febr. 1960 tam, mati Ivana Škabar, po poklicu cestar, je bil organist v Bazovici od 1905-46. Z 18 leti je prvič nastopil kot pevovodja in dirigiral meš. zbor PD Lipa iz Bazovice. Temu društvu je bil več let tajn. in blag. Petje je učil tudi v Lipici, Gropadi, Padričah in dr.

Prim.: Z. arh. v Bazovici; Dopis iz Lokve, E 15. nov. 1886; Dr. Godina, H. R., pevovodja in skladatelj, PDK 30. jun. 1957 s. sl.; R. Pertot, Dr. Simon Pertot - prosekter, JKol 1966, 170; Isti, Zgod. barkovljanskega zborovskega petja, JKol 1968, 160; M. Jevnikar, Rojstne hiše naših velikih mož na Tržaškem, KolGMD 1986, 81-82.

Jem.

RAŽEM Joahim, organizator in prosvetni delavec, r. 14. avg. 1886 v Bazovici pri Trstu, u. 22. dec. 1966 v Lj. Oče Ivan je bil kmet in vaški načelnik (hišno ime »pri Županovih«), mati Terezija Žagar. Osn. š. dovršil v Bazovici, gimn. v Kranju (1900-08). Po vojaškem roku pri češ. polku se je vpisal na Pravno fak. v Pragi in jo dovršil 1913, doktoriral 1916. Leta 1914 je praktical pri trž. sodišču, 1916 so ga poklicali k vojakom v Gradec, kjer je bil sodnik, branilec in tolmač. Nov. 1918 se je vrnil v Trst in bil koncipient pri odv. dr. Edv. Slaviku (gl. čl.), opravil odv. izpit in 1921 odprl lastno odv. pisarno v Trstu. 1930 se je zaradi polit. razmer preselil v Lj., dobil državljanstvo in odprl odv. pisarno. 1941 so ga it. zasedbene oblasti med prvimi aretirale in internirale v Iserniji, Bariju, S. Maria di Leuca, zavezniki pa so ga prepeljali v sev. Afriko (El Ariš, El Šat). Po vojni se je vrnil v Lj. in nadaljeval s poklicnim delom do upokojitve. R. je bil v Trstu odb. polit. društva E, Ljudskega odra in Trgovsko-obrtno zadruga ter zadnji tajnik Dramatičnega društva do požiga Narodnega doma. Bil je med ustanovitelji

tednika *Novice* (izh. od 3. jan. 1924 do 29. sept. 1927) ter jim napisal prvi programatični članek. *Novice* so začele 1926 izdajati prilogo vsakih 14 dni na 8 straneh *Za našo deco*, namenjeno otrokom, ki so ostali brez slov. šol. Po prvi svet. vojni je predaval po vsej Julijski krajini o aktualnih vprašanjih, od 1924-26 je učil pravne vede na slov. trg. šoli v Trstu. V E je pisal članke in se med vojno zavzemal za narodno zedinjenje. Pripravil je knjižico *Narava in kultura starih Slovanov* (XIV. poglavje kulturnega oddelka Slovanskih starožitnosti). Napisal L. Niederle, prof. Karlove univ. v Pragi (Štoka, Trst 1926, str. 54). R. je v uvodni besedi razložil značaj knjige. Napisal je tudi razpravo *Poroka in ženitovanjski običaji pri starih Slovanih* (KGM 1928, 53-55). V Lj. je bil v društvu Soča vodilni član in dolga leta načelnik predavateljskega oddelka.

Prim.: Ž. arh. Bazovica; SBL III, 56; Miša Šalamun, Slov. prim. časopisje, Koper 1961, 49, 52, 84-85; V Lj. je umrl dr. J. R., PDK 30. dec. 1966, 3 s sl.

Jem.

RAZEM Vladimir, ljubiteljski slik. in pomorščak, r. 5. jun. 1908 na Opčinah. Oče Anton, trgovec, mati Marija Živec. Osn. š. je obiskoval v rojstnem kraju, pri Sv. Jakobu pa Ciril-Metodovo ž. 1921 se je z družino izselil v Lj., kjer so odprli gostilno na Zabjeku. Tu je dokončal meščansko š., s slikarstvom pa se je spoznal pri kiparju Ivanu Zajcu in slik. restavratorju Mirku Šubicu. Šest let je preživel v vojni mornarici, nato pa je dolgo dobo prebil na morju na trgov. ladjah. Med drugo svet. vojno je bila it. ladja *Restrello*, na kateri je služil, torpedirana, iz morja so ga rešili Nemci in prepeljali v Trst. Od tu je odšel na zdravljenje na deželo in nato v partizane, kjer je postal član pomorske obalne komande Trst, ki so jo ustanovili v Trnovskem gozdu. Po odhodu jsl. vojske iz Trsta je bil demobiliziran in se vrnil na morje, kjer je ostal do upokojitve 1967. Naselil se je pri Sv. Mariji Magdalen v Trstu. Največ je plul pod honduraško zastavo in tudi sprejel državljanstvo te države. Slikati je začel pod vplivom razgibanega življenja na morju, ki ga je doživljal v nasprotjih od neskončne mirne gladine do bučnih orkanov. Svoje slik. znanje je izpopolnjeval z obiski gal. in muzejev po vsem svetu. Razstavljal je še kot mornar, zlasti v ZDA (New York in New Orleans), prvič pa se je predstavil v Trstu jan. 1966 na

kolektivni razst. V tem mestu je razst. skupinsko še dec. 1968 in maja 1969. Predstavil se je tudi v Neaplju, kjer je bil nagrajen, prvič pa je samostojno razst. nov. 1969 v gal. *Pro loco* v Gor. Na ogled je postavil marine, po mnenju kronista v PDKu »kljub neki zapoznelosti okusne in prepričljive, nekatere že s precejšnjim interpretativnim poudarkom«. 1970 je skupaj s Silvestrom Godino razst. v Prosv. društvu v Škedenju. O njem so pisali kritiki Amadei, Bambič, Milic in Sofianopulo. R. kot izrazit marinist nadaljuje bogato izročilo dveh najstarejših prim. slik. Pavla Klodiča in Alberta Sirka.

Prim.: Sporočilo ž. u. Opčine; PDK 2. in 8. nov. 1969, 27. mar. 1970.

M. V.

REBEC Franc, publicist in prevajalec, r. 24. mar. 1841 v Brestovici pri Povirju, u. neznano kdaj v Rusiji. Oče Jakob, mati Barbara Furlan. Gimn. je končal v Trstu (1862). Študiral je klasične jezike in slov. najprej v Pragi (1862-64), nato na Dunaju. Študija ni končal, od jeseni 1865 dalje je bil tri leta suplent na gor. gimn. Okt. 1868 je bil odpuščen, ker ni opravil potrebnih izpitov. Iz Gor. je odšel na gimn. v Trst, potem je učil na neki gimn. v Gradcu. Tu se je zelo verjetno seznanil s protojerejem M. F. Rajevskim, ki je deloval pri ruski ambasadi na Dunaju, in slovanofilom A. F. Hilferdingom, ki sta mu dala priporočilo, da je postal 1. maja 1871 gojenec slovanskega učiteljskega inštituta v Petrogradu. Odločil se je, da bo svoje službovanje nadaljeval kot srednješolski učitelj v Rusiji. Bilo je več Slovencev, ki so takrat službovali v Rusiji. V zvezi z drž. šol. reformo (1864) je namreč tej državi primanjkovalo zlasti učiteljev klas. jezikov. Na petrogradskem zavodu so se slušatelji, ki so prihajali iz tujine, učili predvsem ruskega jezika, zgod. in rus. zakonodaje. Rajevski ga je priporočil kot »odličnega pedagoga-filologa« in velika škoda bi bila, če bi ga ne sprejeli (svoje priporočilo je Rajevski gradil na potrdilu »gimnazije v Gradcu«). R. je učiteljski zavod zapustil 10. okt. 1872 in bil dodeljen gimn. v kraju Berdjansko ob Azovskem morju kot učitelj klasičnih jezikov. Še ko je bil študent v Petrogradu, je prišla za njim iz Trsta v Rusijo žena. Z delom v Berdjansku je bil zadovoljen (pismo članu sveta ministrstva prosvete A. I. Georgijevskemu 1876). Potem se je preselil v moldavski Kišinev, kjer je učil na gimn. (1875-82), nato pa v Simfero-

pol na polotoku Krimu. 1887 je podaljšal svoje službovanje na simferopolski gimn.; prejel je rusko državljanstvo. Drugih vesti o R-evem bivanju v Rusiji ni, niti niso znani podatki o njegovi smrti. Verjetno je služboval tudi na Uralu. - R. se je začel kot publicist uveljavljati kot študent v Pragi, od koder je pošiljal dopise v N, predvsem so ga zanimala novice o družbenem in gledališkem življenju. V Pragi je tovariševal z Josipom Staretom; na R. pa je postal pozoren tudi F. Levstik, ki ga je predvidel za dopisnika snujočega se lista Slovenski jug. 1866 je R. prevedel za Slov. matico delo Čeha Jožefa Erben *Vojvodstvo Koroško in Vojvodstvo Kranjsko*. Potem se je odločil za prevajanje gled. del iz češ. jezika. Objavljen je bil le en njegov prevod, *Na mostu* (Lj. 1867), ostali prevodi so ostali v rkp. Iz it. je prevedel Silvia Pellica *Moje ječe* ter burko *Novci za diplomu*, tudi ta prevoda nista bila objavljena. Prav tako ni objavljena njegova gled. predelava (*Spokorjena žena*), izvirnik je D. Trstenjak objavil v LMS (1867). R-eva publicistično delovanje v Rusiji ni dovolj raziskano, poznani sta dve njegovi objavi *Iskustva muz i gimnastika kak vospitatel'nije sredstva po Platonu* (Kišinev 1878) in *Dialog Platona »Menon«*. *Otnoženije etogo dialoga k »Protagoru«* i podlinnost ego (Odessa 1879). R. je bil marljiv narodnopolit. delavec tudi za svojega delovanja v Gor.; na binkoštni ponedeljek 1868 je govoril na prireditvi čitalnice v Skopem (Primorec 21. jun. 1868). Na njegovo narodno vzgojo sta imela vpliv tudi njegov stric Jernej Rebec (gl. čl.) in pesnik Fr. Cegnar, ki ga je na tržaški gimn. učil slov. jezika. J. Stare je R-ev lik upodobil v noveli *Vinko* (LZ 1884).

Prim.: SBL III, 56-7 in tam nav. liter.; podatki žup. urada Povir (1986); I. V. Čurkina, Jugoslavjanske stipendisti slavjanskogo učiteljskega instituta v Peterburge (1866-1882 gg.), Slavjanskoe vozroždenie, Moskva 1966, 123-38; SGL III, 576.

B. Mar.

REBEC Ivan, etruskolog, strokovnjak za antično zgodovino, r. 5. febr. 1908 v Narinu (Postojna), živi v Kopru. Oče Ivan, železniški uslužbenec, mati Ivanka Zadel, gospodinja. Po osn. š. v Trnovem pri Ilir. Bistrici je študiral na učiteljskišči v Tolminu, maturiral 1929 v Rovigu, kamor je bil oče leto dni prej premeščen. Vpisal se je na Istituto Radio Tecnico Nazionale v Rimu in dobil 1930 diplomu za mednar. radio-telegrafijo. Upal je, da se bo s tem laže po-

služenju voj. roka zaposlil pri mornarici, toda poslali so ga k sanitetni enoti v Firencah (1930-31) in mu s tem zaprli pot v poklic. Navezal je stike z rav. aristokratskega zavoda Scuole Pie Fiorentine in ta mu je preskrbel službo učitelja v Istituto Calasanzio v Empoliju, kjer je poučeval od jeseni 1931 do jan. 1933, ko je moral zavod zaradi polit. pritiskov na vodstvo zapustiti. Spomladi 1933 je odšel v Bgd in se zaposlil pri Agenciji Avala na Radiotelegrafski postaji na Pašinem brdu. Ko so ga zavoljo varčevanja odpustili, je odšel na pošto v Lj., Šmarje pri Jelšah, Ptuj, kjer je ostal do osvoboditve. Nato je delal na Ministr. za trgov. in preskrbo, najprej v notranji in pozneje zunanji trgovini. Zadnje njegovo delovno mesto je bilo pri Kemija Import Export v Lj., kjer je ostal do upokojitve 1970, nakar se je preselil v Koper. - R. se je prvič srečal z zgod. v 3. razr. osn. š. v pozni jeseni 1917, ko so madž. vojaki pri kopanju strelskih jarkov na Gradišču nad Ilirsko Bistrico odkopali velik, dragocen meč (So bili Etruščani Slovani?, 103 in 105, op. 19; sporočilo 13. jun. 1986). O počitnicah 27. jul. 1927 sta s študentom St. Starcem odkrila na Gradišču grob z lončeno žaro, ki pa se jima je zdrobila. Med pepelom in črepinjami sta našla bronasto zapenko. Odprla sta še devet grobov in našla nekaj bronastih novcev, zaponk ipd. Naslednji dan so ga karabinjerji aretirali, zaprli v Trnovem pri Ilir. Bistrici ter uvedli proti njemu sodni postopek, češ da je skrunil rimske predzgod. grobove in dragocene predmete tihotapil v Jblo. Ker niso imeli dokazov, so ga oprostili (dokumenti v Pokraj. muzeju v Kopru). Ko je bil študent v Rimu, je v njem utrdil še večje zanimanje za antično zgod. neki upokojen univ. prof., s katerim se je vsako nedeljo shajal na Rimskem forumu. Razlagal mu je o svojih odkritjih in ga navajal na študij latin. zgod. To je delal v Firencah in Empoliju, kjer je obiskoval knjižnice in muzeje ter izkopavanja v Viterbu, Sori, Tarquiniji idr. Tako je od 1930 do 1970 zbiral domačo in tujo liter. z namenom, da objavi iz antične zgod. to, kar je bilo o Slov. spregledano ali namenoma zamolčano. 1974 sta se v Kopru srečala z Antonom Berlotom (PSBL I, 67) in sklenila najtesnejše sodelovanje: R. bo raziskoval antično zgod. slovanskih ljudstev na Apeninskem polotoku, B. bo dalje razvijal branje etruščanskih napisov na slovanski jezikovni podlagi. In tako je prišlo do dvodelne razprave

Ali so bili Etruščani Sluveni?, ki je izhajala v ITD v Lj. od 29. okt. 1976 do 18. mar. 1977, v 19 nadaljevanjih. Uvodni zgod. del je napisal R., branje etrušč. napisov Berlot. Razprava je vzbudila ostre kritike in polemike, a tudi odobravanja. R. je kritikom odgovarjal: *Obisk pri prednikih* (Delo 24. jul. 1976); *Etruščani, Slovani in Däniken* (ITD 4. febr. 1977 - odgovor J. Makaroviču); *Zakaj slepa vera v tuje zgodovinarje* (ITD 8. apr. 1977 - odg. J. Makaroviču in Gluhaku); *Izvirno pionirsko delo* (ITD 20. maja 1977 - odg. dr. Čopu); *O abecedi in pisavi etruščanskega jezika* (PrimSreč 1978, št. 7). Odločila sta se, da izdasta svoja dognanja v posebni knjigi, in sta dolgo iskala založnika, končno je rokopis sprejela Založba Lipa v Kopru in ga izdala v knjigi Anton Berlot-Ivan Rebec, *So bili Etruščani Slovani?* Branje etruščanskih napisov na slovanski jezikovni podlagi (1984, 262 str.). R. je prispeval *Uvod in Zgodovinske izsledke o Etruščanih* (113 str.), Berlot Branje. Ker je Berlota potrla nasprotovanje kritikov in je začel bolehati, je vse delo za knjigo prepustil R. O tem je pisal v že omenjenem sporočilu: »V ilustracijo težav, s katerimi sem se boril, naj povem, da je najina razprava pred izidom imela 5 recenzorjev, od nekaterih je bila recenzirana po dvakrat ali celo trikrat. Iz navedenih razlogov sem moral Berlotov in svoj tekst razprave recenzorjem prilagajati in marsikaj, kar bi dejansko sodilo v tisk - izločiti, ker sicer bi knjiga *So bili Etruščani Slovani?* leta 1984 ne bila izšla.« Knjigo sta avtorja predstavila v Književnih listih Dela 8. nov. 1984, vendar pa ni vzbudila toliknega odmeva, kot je bilo pričakovati. Oglasil se je J. Kastelic z *Etruščani - Sluveni* (Delo 31. jan. 1985), R. pa je odgovoril: *Etruščani Slovani?* (NRazgl 8. mar. 1985 - odg. M. Snoju) in *Protislovja v etruščanskem letu* (Delo 26. sept. 1985 - odg. kritikom). R-eva razprava dokazuje temeljito poznanje antičnih narodov Apeninskega polotoka, avtor zagovarja slovensko avtohtonost, z Berlotom pa slovansko poreklo Etruščanov.

Prim.: Osebni podatki 13. jun. 1986; izbor kritik v Dodatku knjige *So bili Etruščani Slovani?*, 227-44; življenjepis na ovitku knjige; Dr. Svoljšak, pis. zapis.

Jem.

REBEC Jernej, duhovnik, r. 12. avg. 1789 v Brestovici pri Povirju, u. 5. nov. 1863 v Trstu. Oče Jurij, mati Uršula. Imel je burno mladost (ušel je biričem, ki so ga lovili kot vojaškega obvez-

nika). Na Hrvaškem je bil za strežaja pri nekem madž. grofu, istočasno pa je obiskoval gimnazijo, da je tako mogel kasneje stopiti v bogoslovje. Posvečen je bil 19. sept. 1829, potem ko se je vrnil v domače kraje. Najprej je služboval v Avberju, 1832 je postal kaplan v Barkovljah (Trst) in tu pri sv. Jerneju služboval 20 let. Zelo verjetno je prav pod vplivom hrv. ilirskega gibanja pričel tudi v Barkovljah narodno-osveščevalno delovati. Pobudil je slov. osn. š. v kaplaniji (1832) (obiskovali so jo nekateri ugledni trž. Slov. kot G. H. Martelanc, Simon Pertot, Andrej Černe itd.). Prebudno je vplival tudi na svojega nečaka Franca (gl. čl.), ni pa pri študiju podpiral treh bratov Sila iz Povirja, ki so postali duhovniki (tako piše namreč R-eva biografija v PDK 10. dec. 1952); za njihovo šolanje ima zasluge predvsem njihov stric, tržaški kanonik Mihael Žvab. R. je bil vsaj deset let edini učitelj na š. v Barkovljah, od 1843 pa je, ko je prišel poklicni učitelj, poučeval verouk. 1852 je izgubil vid, preselil se je v Trst, kjer je skromno in nekako osamljeno živel vse do smrti. R-eva ime je postalo znano v dogodkih revolucije 1848. V dogodke tistega leta je bilo vpleteno tudi tržaško mesto, njegovo пристanišče so blokirale ladje sardinskega kraljestva. Prebivalstvo Trsta in okolice se je tedaj pripravljalo, da bi preprečilo morebitni poskus izkrcanja it. vojske na kopno. V obrambno delo je bil vključen tudi R., ki je v noči od 23. na 24. maj 1848 dal biti plat zvona, potem ko je videl, da so se it. ladje približale obali z morebitno nalogo izkrcanja. Verjetno so takrat R. in Barkovljani preprečili izkrcavalno akcijo R-eva dejanje je avstr. oblast pohvalila in je bil 2. dec. 1849 odlikovan z zlato kolajno. Po ugotovitvah it. zgod. literature ter v zgod. virih ni mogoče najti pravih osnov za povečevanje R-ega dejanja. Med Barkovljani je ostalo ohranjenih nekaj anekdot o R. Tako naj bi bil šel s palico nad delavce, ki pri gradnji železniškega mostu pri Barkovljah niso spoštovali nedelje. Za njegovega kaplanovanja je bil v Barkovljah zgrajen zvonik (1838) s tremi zvonovi; dva zvonova, ki sta imela slov. napise, je vzela prva svet. vojna. 1836 je bilo postavljeno novo pokopališče.

Prim.: SKATrst (msgr. Škerl); J. Pertot, J. Rebec barkovljanski kaplan in junak leta 1848, JKol (Lj.-Zgb) 1937, 97-99; La Venezia Giulia e la Dalmazia nella rivoluzione nazionale del 1848-49, Udine 1949, v. 1, 43-44; PDK 10. dec. 1952; S.

degli Ivanisovich, Barcola, Trieste 1976, 47; Barkovlje. Pri nas je bilo tako... Trst 1982, 34, 38, 53, 55.

B. Mar.

REBEC (Lojze) Slavko, učitelj, pesnik, publicist, planinec, jamar, r. 23. sept. 1928 v Idriji. Oče Slavko, doma iz Postojne, urar, mati Antonija Lapajne iz Idrije, gospodinja. Živi v Gor. It. osn. š. je končal v Idriji, štiri razr. it. klas. gimn. v Postojni (do sept. 1943), petega v Trstu kot privatist (1944), po vojni slov. klas. licej v Gor., kjer je maturiral 1947. Dve leti kasneje je opravil še maturo na slov. učiteljski v Gor. študija medic. na U v Padovi gmotno ni zmogel. Kot učitelj je najprej poučeval na osn. š. v Šempolaju, Trebčah, na Opčinah, v Sv. Križu in v Barkovljah, bil tri leta inštruktor za latinščino in vzgojitelj v slov. dijaškem domu v Gor., suplent in učitelj na slov. strok. š. (1956-62) in na slov. klas. liceju v Gor. Leto dni je poučeval na Istituto professionale per il commercio (1963-64) v Gor. in bil učitelj v Doberdobi, v Jamljah in v Sovodnjah. Upokojen 1984. Udeleženec NOV 1943-45. Poleg več kot četrstoletnega poučevanja latin., ital., slov., zgod. in zgod. umetnosti na slov. zamejskih šolah je R. zmogel še vrsto dejavnosti na različnih področjih. V Sv. Križu, spodbujen od okolja, Krasa, morja in vožnje z vlakom na delo, je R. pričel pesniti. Pesmi je objavljajl v Razgl (1952, št. 7-8, 315-16; št. 9, 393-94; št. 10, 448-50; št. 11, 494-97), v Sidru (1953, št. 1, 23) in v Mladih vzorih, almanahu gor. slov. srednješolcev za leto 1951-1952 (1953, 5-11, 23-26), v tem slednjem pod psevdonimom Ahasver. Njegova pesem *Svetli privid* je objavljena v zbirki Pesmi o morju (Koper 1955, 145). Leta 1952 je začel v PDK z ocenami filmov, predvajanih v Gor. (rubrika Novi filmi, prim. Pandora, 9. febr. 1952, št. 35, 2), kasneje pa je filmsko kritiko razširil še na likovno področje. V tem času je pripravil v akad. klubu S. Gregorčič v Gor. razstave R. Saksida, R. Hlavatyja, K. Palčiča in D. Ceja in »Razstavo najmlajših« (Katol. knjigarna, 1955). V PDK je (1960) skrbel za tekstovni del rubrike »Spoznavajmo naše mesto«. Poučeval je preko radia (Radio Trst A - Radio za šole, 1965-76, naravoslovje, zgod.) in s podobno tematiko v barvni prilogi mlad. revije Galeb (1975-85; prim. Naša mala domovina 1-4, 1979). Posnel in javno predvajal je film (8 mm) o aragonitni jami v Ravnah pri Cerknem in več filmskih zapisov o slov. gorah (Sprehodi).

Prejel je 1. nagrado SPD Trst za film o proslavi ene od obletnic SPD v Gor., katerega preds. je bil tri leta (od 22. mar. 1967 do 8. apr. 1970). V okviru SPD Gor. je R. ustanovil 1969 jamarski odsek (prim. Nekaj misli o jamarskem odseku SPD, Slovensko planinsko društvo v Gorici 1911-1971, Gor. 1971, 64-66), iz katerega je zrasel prvi slov. zamejski jamarski klub Kraški krti, ki še vedno deluje v okviru SPD. R. je bil njegov prvi (1972) in dolgoletni preds. V tem času so se Kraški krti uveljavili z nekaj pomembnimi odkritji (jama v Pogrižah, jami Vивиšče I in II) in z intenzivnim raziskovanjem udejanili R-evo željo, naj slov. zamejski Kras in njegovo podzemlje raziskujejo slov. jamarji, ki ga tudi najbolj razumejo in poznajo. Jama na Pogrižah in obe VIVIŠČI so tudi pomembne arheol. postojanke, z dokazi o poseljenosti doberdobskega Krasa v prazgod. (bronasta doba, starejša železna doba; prim. L. Rebec, U. Furlani, La grotta di Pogriže di San Michele - Carso Goriziano, I rinvenimenti archeologici, Atti III Convegno di Speleologia del Friuli-Venezia Giulia, Gor. 1977, 158-65). Pri vходу v jamo »Kraljica Krasa« na Vrhu (odkrita 1972, D. Grilj, S. Kosič; prim. S. Rebec, Kraljica Krasa, Dan 1974, št. 8, 11) so si Kraški krti zgradili svoj jamarski dom (1973), ki je tudi edina postojanka SPD Gorica. R. je sodeloval pri raziskovanju Pološke jame na Tolminskem (prim. S. Rebec, Pološka jama - najgloblja v Jugoslaviji, Dan 1971, št. 2, 21-22). Društvo za raziskovanje Krasa (Jamarska zveza Sje) mu je za zasluge pri raziskovanju Krasa in za organizacijske prijeme podelilo srebrni častni znak (Kranj, 1974). S prispevki o jamarstvu in planinstvu je R. sodeloval v PDK. Ves čas izhajanja revije Dan (1971-81) je bil R. član njenega ured.

Prim.: Osební podatki; Dan; Slov. plan. društvo v Gor. 1911-1971, Gor. 1971, 59; PDK.

Svd.

REBEC Slavko, časnikar, dramatik, prevajalec, r. 11. avg. 1900 v Trstu, u. 14. nov. 1959 prav tam. Njegovo življenje ni raziskano, javno je začel nastopati po vojni v okviru Radijskega odra, kateremu je bil nekaj časa preds., in na amaterskem Slovenskem odru. V obeh organizacijah je igral in režiral. »A ustvaril je množico likov, neznatnih, vsakdanjih in velikih ljudi. Vse pa z nenavadnim veseljem. Morda je bil večji v tistih majhnih ljudeh. Živel je pač njihovo

življenje. Nekaj tistega bajnega doživljanja junakov si je osvojil in živel nad trdoto življenja nekako dvignjen, kot zaslanjan* (J. Peterlin). Za Radio Trst A je napisal naslednja radijska dela: radijska enodejanka *Tramontana* (1949); veselo-igra v 1 dej. *Mandrijske hlače* (1949); zgodba groze v 1 dej. *Smrt na mesarskem mostu* (1950); drama v 5 dej. *Jugunda, bela dama devinska* (1957), ki jo je igral Slov. oder tudi na prostem; drama v 3 dej. *Saturnovi otroci* (1957); igre za otroke: *Čudežna škaticica* (1952); *Skrivnostni možiček in štiriperesna deteljica* (1953); *Petpedi* (1953). Za Radio Trst A je prevedel 23 radij. iger it. avtorjev (seznam v SLNP, 253-54). Dramatiziral je nekaj Andersenovih pravljic za radio. Režiral je vrsto svetovnih avtorjev in Jos. Tavčarja *Sanjači* ter *Ivan in Ivanka*.

Prim.: J. Peterlin, Zgod. drama devinskega gradu M(Trst) 1958, 102-03 s sl.; Isti, Slovo od prijatelja, M(Trst) 1959, 148 s sl.; 20 let RO, Trst 1966, pass., str. 34 seznam iger, na več skupin. slikah; SGL III, 576-77; SLNP, 253-54; O Jugundi, NL 17. jul. 1958; R. S. umrl, NL 19. nov. 1959.

Jem.

REBEK Anton, polit. upravni uradnik, r. 23. maja 1857 v Trsteniku nad Trstom, u. 9. febr. 1934 v Trstu. Normalko je dovršil v Idriji, gimn. 1877 v Trstu, pravico 1882 na Dunaju. 1883 je nastopil službo pri c. kr. namestništvu v Trstu, postal 1885 koncipist, 1888 v službi na okraj. glavarstvu v Kopru, Pazinu, Lošnju in spet v Trstu (1894-1901), kjer je napredoval za namestnikovega tajn. 1901 je vodil okraj. glavarstvo v Sežani, 1904 je postal pravi okraj. glavar in 1909 svetnik namestništva. Ko je vodil glavarstvo v Sežani, je bil znan kot dober uradnik in poznavalec kraških razmer in potreb. Skrbel je za pogozdovanje kraških goličav in za napeljavo pitne vode, za obrt in industrijo. 8. sept. 1904 se je osebno udeležil kot okraj. glavar ljudskega shoda v Nabrežini, na katerem so zahtevali narodne pravice, šolstvo, pravico do ljudske izobrazbe. 19. okt. 1911 je bil R. imenovan za vodjo okraj. glavarstva v Gor. in s tem za vladnega predstavnika v dežel. zboru. Bil je prvi Slovenec, ki je postal namestnikov svetnik v Gor. 1914 je nastopal v obrambo slov. prebivalstva pred avstr. vojaštvom. Po umiku iz Gor. je posloval v Opatjem selu. Po avstr. zmagi pri Kobaridu je R. v Gor. uspešno vodil obnovitveni urad do zloma monarhije. 9. jul. 1914 je F. kot namest. svetnik zaprisegel novega gor. župana Jurija Bombiga in

poudaril, da bo novi župan gotovo vse storil, da bo Gor. napredovala, in Bombig je odgovoril: »Mi ne odnehamo nikdar od programa, ki smo mu sledili doslej, da obdržimo nespremenjen svoj narodni značaj, svojo avtonomijo, svoj jezik in neoporečno pravico, da smo mi sami gospodarji v svoji hiši...« It. pa so se sklicevali (dr. Cesciutti), da je treba varovati »svetli it. značaj Gor.« Še 1915 je R. pomirjevalno vplival na tedanje polit. razmere, a 22. jan. 1915 je kot c. kr. namest. svetnik izdal ukaz o ustavitvi časnika Soča od 18. jan. 1915 dalje. Po zlomu Avstrije je R. stopil v pokoj in živel prva leta v Sežani, nato do smrti v Trstu.

Prim.: SBL III, 57-58 in tam navedena liter.; Gabršček II, pass.

Šah

REBEK Ivan, organizator obrtništva, kult. in polit. delavec, r. 18. okt. 1863 v Kamnjah pri Ajdovščini, u. 5. jan. 1934 v Celju. Do 14. leta je živel pri teti v Črnem Vrhu nad Idrijo. Po š. v Gradcu in pomočniški dobi je odprl ključavničarsko delavnico v Lj., obenem je sodeloval v narod. društvih Sokol, Slavec in v Kat. slov. rokodelskem društvu. Na prigovarjanje dr. I. Dečka in drugih rodoljubov si je uredil ključavničarsko delavnico v Celju, a se je moral pod nem. pritiskom kmalu umakniti v mestno okolico (Breg). Šele 1897 je mogel spet odpreti delavnico v Celju, ki jo je z uvedbo strojev spremenil v veliko podjetje; 1928 ga je izročil sinu Antonu. 1912 je izdal prvi katalog tehtnic in svoje podjetje označil kot Prvo jsl. izdelovalnico tehtnic. - R. se je uveljavil tudi kot kult. in polit. delavec. Osnovel je Dram. društvo, nastopal na diletantskih odrih in sodeloval pri celj. slov. pev. društvu. V okviru Obč. slov. obrtnega društva je 1898 organiziral gibanje proti nem. trgovcem in obrtnikom in pospeševal slov. obrt na shodih in v tisku, zlasti v Domovini, kalendarjih in Kažipotu po spodnještajerski slovenski obrti (1905). 1909 je nastopil na državnozbor. volitvah iz pete kurije spodnještaj. mest in trgov, a ni zmagal. Z novo Zvezo južnoštaj. zadrug je 1910 osamosvojil slov. zadruge (prej so bile združene v Gewerbebundu v Gradcu), z ustanovitvijo Slov. delavskega podpornega društva 1913 pa delavstvo. Po 1918 je bil član Narodnega sveta v Celju in prvega slov. občin. sveta celjskega, načelnik kovinarske obrtne zadruge, preds. š. odb. celjske nadalj. š., svetnik zbornice TOI (Tr-

govine, obrti, industrije, 1921-26) in častni preds. Slov. obrtnega društva in Splošne zveze obrtnih zadrug. 1893 je prišel kot izvedenec za novelo obrtnega zakona na Dunaj, kjer je imel v odseku za obrtništvo v parlamentu izvrsten referat v slov. jeziku. R. je napisal veliko dobrih člankov o vprašanih obrtništva.

Prim.: INK (Ilustrovani narodni kol.) 1910, 152; Spominška knjiga ob petindvajsetletnici Zveze obrtnih zadrug v Lj. 1928, 12 (slika), 17, 18, 37-39; OV (Obrtni vestnik) 1933, št. 22-23 (slika), 1934, št. 2 (slika); J 1934, št. 4 (slika); R. Andrejka, Znameniti slov. obrtniki, 1940, 19 (slika); SBL III, 58.

Har.

REBEK Marius, eden utemeljiteljev slov. kem. znanosti in univ. študija te stroke, r. 25. mar. 1889 v Barkovljah pri Trstu, u. 15. avg. 1982 v Gradcu, pokopan v Trstu. Oče Anton (1857-1934), pravnik iz Trstenika (Trst) (gl. čl.). Osn. š. in gimn. v Trstu, matura 1907, po enoletnem vojaškem roku je študiral kem. in fiz. na dunajski Filoz. fak. in 1913 doktoriral iz organske kem. Nato je služboval kot asistent v kem. laboratoriju dunajske U. Kot rezervni častnik se je udeležil prve svet. vojne, bil na fronti in v rudar. in plavžarskem laboratoriju voj. ministrstva na Dunaju, po demobilizaciji pa spet univ. asistent. 1919 je bil med znanstveniki, ki so sprejeli povabilo novoustanovljene lj. U. Postal je asistent dr. Maksa Samca, prvega prof. kem. na lj. U, pomagal mu je organizirati študij na tem strok. področju. Napredoval je prek docenta in izred. do rednega prof. organske kemije 1933. Že kot asistent je napisal prvi slov. učbenik o kvalitativni analizi: *Analitska kemija* (Lj. 1920). Nato se je raziskovalno usmeril v organsko kem. in še posebej na področje celuloze, pri čemer je sodeloval s kolegi Samcem, M. Perparjevo, V. Kramaršičem idr. Objavljal je v raznih strok. glasilih, poljudnozn. članke pa tudi v Proteusu. Ko je z lj. U. zašel v obdobju med obema vojnama v krizo tudi njen kem. inštitut, se je tudi publicistično boril za obstoj in razvoj tega univ. oddelka. Vojna pa je dokončno pretrgala njegovo delo. Po koncu vojne 1945 je zapustil Lj. skupaj z ženo, ki je bila kot Nemka izgnana v Avstrijo. Nekaj časa je bil v begunskem taborišču, služboval je kot natakav v Celovcu, vendar pa so ga že 1946 povabili predavati na U v Gradec. Tu je 1955 postal na Tehn. visoki š. predstojnik Inštituta za kem. in kem.

tehnologijo celuloze in papirja. Na tem oddelku je organiziral tako znanstveno kot pedagoško delo, za kar so mu 1959 avstr. papirničarji podelili častno priznanje dr. Karla Kellnerja. Duhovno svež in telesno čil je dočakal visoko starost, še kot 90-letnik je v izvirnem jeziku in na pamet obnavljal odlomke iz Homerja, Danteja, Goetheja, pa tudi slov. knjiž. s Prešernom in Cankarjem.

Prim.: M. R., Analitska kemija, Lj. 1920; članki v raznih avstr. in nem. strok. časop. od 1913 do 1958; poljudnozn. čl. v Proteusu v letih 1934, 1935, 1938; o začetkih kem. na lj. univ. v Vestniku Slov. kem. društva 1954; Zgod. slov. univ. v Lj. do leta 1929, 525; Č. Nučič, R. M., SBL III, 58-59; S. Sitar, Utemeljitev moderne kemije, Življenje in tehnika 1981, št. 12, 15; M. Tišler, Prof. M. R., Vestnik Slov. kem. društva 1982, št. 3.

SAS

REBEK Rudl, polit. in gosp. delavec, r. 30. jul. 1924 v Ajdovščini, živi v Kopru. Oče Ludvik je bil izučen tekstilec in je z družino 1930 emigriral v Jslo, najprej v Celje, ker ni mogel dobiti službe, v Zgb in tu je delal na železnici ter z dopolnilnim šolanjem dosegel naslov višji gosp. pomočnik; v Ajdovščino so ga na prošnjo premestili 1948 (tu so mu 1943 ustrelili očeta); u. 1975, star 78 let; mati Angela Fučka, gospodinja in delavka v Zgbu in Ajdovščini v Fructalu. V Zgbu je kot najboljši dijak dovršil mešč. š. in se na očetovo željo vpisal na Industrijsko tehn. š. pri železnici. Po šolanju se je redno zaposlil v kurilnici JDŽ v Zgbu, kar je bilo odločilno za njegovo polit. usmeritev. 1940 je postal član SKOJ-a, 1948 je bil sprejet v KPJ. V kurilnici je bila ena najmočnejših zgb. ilegalnih partij. celic in jedro odpora. R. je bil ves čas vojne vodja SKOJ-čvske diverzantske skupine in sekretar SKOJ-a v kurilnici pod ileg. imenom Črni. Bil je sodelavec heroja člana prezidija SRH Stjepana Debeljaka. Ves čas dela na železnici se je ukvarjal tudi s kulturo, bil je sprejet v Dobrovoljno kazalište, kjer so se zbirali mladi nadarjeni talenti, po vojni je bil sprejet v Akad. za gledališče, a je ni mogel obiskovati, ker so ga vpoklicali v novo ustanovljeni Odred JNA za Svob. trž. ozemlje (STO) s sedežem v Portorožu (1946-47). Ker so se starši vrnili v Ajdovščino, se je tudi on preselil k njim in začela se je njegova druga pot. Najprej je bil pri Gradbenem podjetju Primorje šef mezdnege odd. (1948-50); Tovarna

likerjev Ajdovščina (Fructal) komercialni dir. in zanesel glas o njej po Jsli in svetu (1951-53); Mlinotest Ajdovščina, dir. gosp.-računskega sektorja, imel levji delež za osnovanje in razvoj kombinata, integracije, investicije itd. in mu predlagal tudi ime (1953-71); Cestno podjetje Koper, vodja gosp.-računskega sektorja, kjer je veliko vplival na izgradnjo cest na Ajdovskem in Koprskem (1971-78), ko je stopil v pokoj. - V Ajdovščini je bil osem let odbornik občinske skupščine (1962-70), istočasno preds. sveta za kult. in prosveto ter preds. sveta za proračun in finance. 1970 je bil izvoljen za poslanca repub. skupščine (do 1975) in bil član odb. za proračun in finance. Kot poslanec se je boril, da bi dobile občine več sredstev za razne potrebe, za razvoj kmetijstva je predlagal reguliranje instrumentov pri nabavi kmet. opreme, predvsem za zasebni sektor, za razvoj prim. turizma se je trudil, da bi modernizirali ceste (Velike Žabljice-Ajdovščina, Ustje-Ajdovščina, Stanjel-Manče-Vipava) in restavrirali Vipavski Križ, Zemono in izvire Hublja, Vipave in Lože. Izčrpno je posegel v razpravo o osnutku zakona o kult. skupnostih, govoril o davku na vino in se stalno zanimal za kmet. in vinogradništvo na Vipavskem in drugod. Opozarjal je na kritične razmere slov. mlinske industrije zaradi neurejenosti odkupnih cen pšenice in konkurenčnosti drugih podjetij, ki jim to omogočajo dotacije iz Zveze. Pospešil je izgradnjo šole v Vipavi, ki je bila v delu, in bolnišnice v Šempetru. Ves čas pa je zagovarjal zgraditev avtoceste Razdrto-Gorica in Razdrto-Koper, Trst. V Kopru je predelal in moderniziral načrte za novo izgradnjo Tovarne poljedelskega orodja v Lokavcu in dobil zanjo denar pri Kreditni banki Koper. - R. je 20 let aktivno deloval na Ajdovskem na kult. področju, organiziral, recital (častni član pev. zbora Srečko Kosovel) in tudi pisal. Napisal je *Nanoško legendo*, pesnitev-recital o prvi bitki med part. in it. fašisti na Nanosu 19. apr. 1942. Avtor je za tradicionalno nanoško srečanje ob Dnevu borca 4. jul. 1969 priredil legendo za izvajanje na prostem in jo zrežiral. - Za delo je dobil več priznanj in odlikovanj: red zaslug za narod s srebrno zvezdo; zlato značko Finanč. in računov. delavcev Jsle z diplomom; zlato plaketo Finanč. delavcev Sje, Koper; veliko plaketo — bron — Združenja cestnih podjetij Sje, ZZB Lj., idr.

Prim.: Osební podatki; Koješko 2, 892; »Nanoška legenda«, PrimN 12. jul. 1969; Predstavljajo se, R. R., PrimN 5. apr. 1969 s sl.; Z vinom bo poslej drugače, PrimN 18. sept. 1970; Kakšen naj bo zakon o kult. skupnostih?, Delo 16. jun. 1970.

Jem.

REBEK Stanko, salezijanec in ljudski misijonar, r. 7. jun. 1908 v Trstu, žup. Sv. Justa, u. 28. apr. 1972 v Lj. Oče Franc, mati Marija Lozar. Dva sinova sta postala duhovnika. Mlajši brat Vladimír deluje v Istri. Dvanajstleten je šel (1920) na Rakovnik v Lj., kjer je nadaljeval ljud. š. Nižja gimn. v Veržetu na Štaj. Na Radni pri Boštanju je delal noviciat in 15. sept. 1926 postal salezijanec. Višja gimn. na Rakovniku in na Radni. Po maturi je bil štiri leta (1929-33) vzgojitelj (Rakovnik, Kodeljevo, nadškof. konvikt v Zgbu, Radna). Teologijo je študiral na Visoki bogoslovni šoli na Rakovniku in bil 4. jul. 1937 posvečen v duhovnika. Na Rakovniku sta z bratom Vladom imela tudi novo mašo. Prvih devet let duhov. dela je bil vzgojitelj v sal. domovih (Zgb, Murska Sobota, Split, Reka). 1946 je postal žpk na Reki (župnija Marije Pomočnice) in tri leta zatem ravn. edinega še preostalega salez. zavoda v novi Jsli. Sprejemal je tudi slov. kandidate za duhov. R. je nato vodil župnije v Rovinju tri leta (1952-55), štiri leta v Zadru-Arbassu (1955-59) in spet na Reki tri leta (1959-62, župnija Marijinega Vnebovzetja). Zavzeto je skrbel za cerkve in žup. občestva. Zadnjih deset let je preživel kot ljudski misijonar, vmes je leto dni (1970-71) vodil župnijo Ig pri Lj. in skrbel za ekonomska vprašanja salez. inšpektorije sv. Cirila in Metoda ter za Zvezo don Boskovihih sodelavcev. Za mladino je priredil povest *Usodna noč* (izd. Mlad. zal. v Lj. 1944). Slovel je kot dober pevec, mnogokrat je predstavil lik sv. Miklavža v Gržinčičevi opereti Miklavž prihaja. Med vojno je požrtvovalno pomagal preganjanim in stiskanim. Kot ljudski misijonar je pridigal po vsej Sji. Veliko se je mudil na Prim. Šel je tudi med katoličane v Srbijo (Niš, Bgd). Statistika desetih let misij. dela je zgovorna: sodeloval je na 44 misijonih, imel 2.380 govorov in bil priljubljen spovednik (kar blizu 50 tisoč spovedancev). Rad je vodil duh. obnove, celodnevna čiščenja, duh. vaje, različne žup. praznike. Vsak njegov nastop je bil slovesen, prazničen. Tako izrečene in zapisane besede kot požrtvovalna predanost nalogi so prinesli odprt sprejem pri vseh, s katerimi se je srečal.

Prim.: Mrtvaško oznanilo salez. družbe; Družina 21. maja 1972; Zvon Marije Pomočnice 1972 št. 2, 28-29; Okrožnica nadškof. ordin. v Lj. 1972, št. 5, 42.

B. Kolar

REBULA Alenka, por. **TUTA**, književnica, r. 14. apr. 1953 v Loki pri Zidanem mostu, živi v Sosljanu. Oče Alojz, mati Zora Tavčar (gl. član-ka), prof. in pisatelj. Osn. in sr. š. je obiskovala na Opčinah, klas. licej Fr. Prešeren v Trstu (matura 1972), psih. smer na Fil. fak. trž. U pa je dovršila 1977. Leta 1975 se je omožila z Igorjem Tuto (gl. čl.) in imata otroka Jasno in Tanjo. Dissertacijo je priredila in izdala v knjigi *La questione nazionale a Trieste in un'inchiesta tra gli operai sloveni* (Trst 1980, 181 str.). To je pomemben poskus globljega pogleda v mehancizme nacionalnega zapostavljanja slov. delavcev v zamejstvu. Kot psihologinja je službovala eno leto na trž. obč., od š. l. 1977/78 do 1980/81 je poučevala pedag., zgod. in zemlj. na vzgojiteljski š. učit. A. M. Slomšek v Trstu. Zadnja leta vodi tečaje na področju globinske psih. in komunikacije, tečaje za animacijo in za kult. delovanje ter komunikacijo med ljudmi. Na devinsko-nabrežinski obč. je pedag. konzulent. - Že v dij. in štud. letih je bila R. dejavna v skavtski organizaciji, v SKK (preds. 1969-70 in 1970-71), v dij. in štud. gibanju. Nato je bila med pobudniki Mladinske skupine (nastopna izjava *Mi smo tu* v NL 16. apr. 1970), ki je delala na narodnem, socialnem, verskem (tesni stiki z lj. skupino 2000) in polit. področju. To v krogu SSk, iz katere pa je R. kasneje izstopila. Za tedensko rubriko Mladinske skupine *Naši pogledi* v NL v delovnem letu 1970-71 je veliko pisala. Po končanem študiju polit. ne dela. - S prozo in poezijo je sodelovala v LitV od 1964-65 do 1971-72. V letih 1967-68 je objavila celoletno povest *Cvet trnovske gimnazije*. Z lit. prispevki, članki in esejmi se je oglašala še v NL, KG, PDK, M(Trst), Novi Mladiki, Sd, Zalivu, Jamboru (skavtsko ime Potonika) in Znamenju, kjer je bila 1978-84 v izdajateljskem svetu. Na teol. tečaju jeseni 1982 v Lj. je predavala na temo *Strah in pogum* (objava v zborniku *Vse premore v Njem*, Lj. 1983, 216-33). Izbor poezij je objavila v zbirki *Mavrični ščit* (Trst 1983, 62 str.). Severin Šali jih je 4 uvrstil v antol. *Lirika slovenskih pesnic 1849-1984* (Lj. 1985). Nekaj jih je bilo prevedenih v franc., hrv. in polj. Na RAITrsta sodeluje z zapisi, novelami, rubrikami, nizi oddaj o psih.

otroka, o človeku in naravi ipd. Od 1972 do 1985 je prevedla iz it. 15 radijskih iger. 1971 je z delom *Plamenka* prejela I. nagrado na natečaju za izvirno mlad. igro, 1986 pa je napisala otroško igro *Pravljica o deklici, ki jo je zmeraj zeblo*.

Prim.: Osebn. podatki; arhiv RAITrsta; M. Jevnikar, Alenka Rebula - Mavrični ščit, M(Trst) 1983, 154-55; Taras Kermauner, Poezija slov. Zapada, RAITrsta 30. maja 1984; František Bernhart, Nuja in nuja s prvenci, Sd 1985, 408; sl. na ovitku zbirke Mavrični ščit.

ij

REBULA Alojz, pisatelj, r. 21. jul. 1924 v Šempolaju (Trst) pri »Vitezovknih«, živi od 1953 na Opčinah (Trst). Oče Alojz, železničar, Mestre (Benetke), mati Ivanka Zidarič, gospodinja in kmetica, oba iz Šempolaja. It. osn. š. je dovršil v domači vasi, po dveh letih industr. strok. šole (avviamento) v Nabrežini je 1936 odšel v nadšk. klas. gimn. v Gor., kjer je nanj posebno vplival prof. Jožko Bratuž. Ko so 1940 semenišče spremenili v vojaško bolnišnico, je odšel v malo semenišče v Videm, kjer je Bratužev humanistični vpliv nadaljeval prof. Giovanni Zanier. Tu se je poskusil s prvimi liter. sestavki: z latin. pesmijo na zavodski proslavi, z dramskim prizorom iz Avguštinovih *Izpovedi*, s sestavkom v jeziku Trecenta za maturitetni razhod (1944). V letih 1945-49 je na lj. U študiral klas. jezikoslovje (pod A), arheologijo (pod B) in angl. (pod C); študij je dokončal z diplomsko nalogo o *Propercovem pesniškem jeziku*. Ob začetku študija je za prof. Mirka Rupla preli v šempolajsko narečje Goldonijeve *Primorske zdrahe*, med študijem pa sodeloval v Novem svetu in Razgledih. Po diplomu je od 1949 v Trstu poučeval na slov. Nižji sred. šoli pri Sv. Jakobu liter. predmete, od 1953 pa uči lat. in gršč. na Klas. liceju Fr. Prešeren. 1960 je doktoriral v Rimu pri prof. Giovanniju Maverju z razpravo *La Divina Commedia nelle traduzioni slovene* (objava v Ricerche slavistiche VIII, Rim 1960, 199-252). 1951 se je poročil s prof. Zoro Tavčar in ima tri hčere. Bil je sour. revij: *Sidro* (1953), *Tokovi* (1957), *Most* (1964), pozneje (1983) *Celovški Zvon*. - Po gimn. liter. poskusih je objavil prvo stvar v KolGregZal 1946, in sicer črtico *Vedež ob Jadranu*, pod Nietzschejevim stilnim vplivom. Kot študent je sodeloval v Novem svetu (psevd. Jadran) s pesmimi v ekspres. duhu in s prozo (novela *Mali John* s prim. vojnim motivom), v trž. Razgledih pa z

daljšo pesmijo v prozi *Skrivnost severne stene*, posvečeno spominu Klementa Juga. Po vrnitvi v Trst 1949 je največ sodeloval pri Razgl (1948-52), poleg tega pozneje še v LdP, PDK, JKol, Sldru, NL, NSd, NO-jih, KMD, Tokovih, Gosp, TT, M(Trst), v Novi poti, Znamenju, Zalivu, Božji besedi in Lovskem vestniku (oba v Torontu), Meddobju (Buenos Aires). V noveli *Srečanje s Pennadorom* (1949) je obdelal motiv o vsebini umet. ustvarjalnosti in narodnostne pripadnosti; v *Dečku od Misisipija* (1949) je ob narodnostnem motivu prikazal propadanje stare kmečke morale v stiku s tujim mestnim svetom; v *Septembru na vasi* (1950) se ukvarja z vprašanjem smrti, s smislom narodne zvestobe in umet. ustvarjanja; v noveli *Votel je Kras* postane slov. učiteljica renegatka in nesrečna; v *Vrnitvi* (v Razgl 1952 *Pozabljena kri*) je združil narodni, erotični in obstojnofiloz. motiv v vlogi izobraženca sredi tujega, neprijateljskega okolja; narodnostni motiv je prizadeto obdelal v noveli *Vinograd rimske cesarice* (1953). - Prvi R-ov roman je *Devinski sholar*, ki je izhajal kot priloga trž. dij. revije Literarne vaje 1953-54 (v knjigi maja 1954). Dejanje se odvija na devinskem gradu in v patriarhalni slov. kraški skupnosti. Graščak Lamoral vzame k sebi svojega nezakonskega kmečkega dečka Gomerja, ko je povzročil smrt njegovih staršev, in ga pošlje v šole, tudi v Padovo. Toda fant se ne more znajti v tujem svetu, in čim bolj dorasča, tem bolj spoznava, da je njegova edina rešitev, da se vrne v rodno okolje. Samo med svojimi bo enakopraven, samo tam bo našel smisel in celovitost življenja, toda tik pred uresničitvijo sklepa tragično konča: narodnostni in socialno amoralni tujec prinaša neizogibno zlo. Pisatelj je skrbno izdelal Gomerjev duševni razvoj. Ob njem je upodobil vrsto živih ljudi različnih slojev in naslikal več poetičnih pejsažev, še natančneje pa je izrezljal več drobnih slikic iz narave in vsakdanjega življenja, ki Gomerja dvigajo in mu pomagajo, da spozna smisel svojega življenja. Neprisiljeno je vdela obred ustoličevanja koroškega vojvode, ki se ga je udeležil tudi Gomer in zmagal v tekmovalstvu plemiških sinov. - 1956 je izdal pri mrh. Zal. Obzorja devet najboljših in najznačilnejših novel v knjigi *Vinograd rimske cesarice*. Tu so združeni pomembnejši motivi, ki jih R. v poznejših letih razvija in dopolnjuje. - Vprašanje obstoja kraškega doma je obdelal R.

v povesti *Klic v Sredozemlje* (Večernice MD v Celju 1957). V njej je prikazal tri rodove, ki se od začetka stoletja do konca zadnje vojne zvrste na kmetiji, se bore, garajo, obe svetovni vojni jim poruša dom, zatirata jih fašizem in gospodarska kriza, toda ljubezen do doma in zemlje zna premagati vse ovire in odstraniti vse ruševine. Ko pa se začne v ljudeh notranji razkroj, ko se začno izneverjati kmečkemu delu in okolju, ko se iz želje po udobnosti ali pod pritiskom selijo v mesta, začno moralno in narodno propadati, rušiti pa se začne tudi dom. In pisatelj ga reši samo s tem, da pripelje na pol italijanskega nečaka, ki se hitro vživlja in asimilira v slov. okolje. Pripovedovanje je živahno, razgibano, v raznih podrobnostih zelo svojstveno, ljudje so pristni Kraševci. - Osrednje R-ovo delo prvega obdobja je roman *Senčni ples* (SM 1960), v katerem je združil vse dotedanje motive in probleme in jih podal skozi dušo glavnega junaka Silvana Kandorja. Ta je ves razdvojen in razbolel: rodil se je na Krasu, s katerega pa se je odtrgal, da je šel v šole in se izobrazil, ni pa pretrgal vseh vezi z domom. S svojim rojstvom je usodno postavljen v tujo in domačo etično-moralno sredino, ki je s svojim tujim elementom napadalna in asimilacijska. Zato se mora ves čas boriti za svoj del sveta in ga primerjati s tujim, ki je tako močan, da se mu mora prilagoditi, ali pa te osami. Roman se začne s smrtjo, ki je podana kot ekspresionistično oblikovana elegija, za uvod in utemeljitev Kandorjevega duševnega sveta. Po ženini smrti se je vrnil iz Jugoslavije domov na Kras in dobil službo v Trstu pri ZVU. Smrt žene, »edine ljubezni njegovega življenja« in edinega intimnega življenjskega smisla, je zasekala v njegovo dušo popolno praznino, začel se je vročiti »senčni ples« brezupnih intelektualnih naporov, iskanje smisla nadaljnjega obstoja in početja. Zatekel se je na dom, ker je mislil, da bo tu varen in trden, toda tudi dom je že izpodjeden, brat ni mogel dobiti stalne službe na železnici, zato je odšel v Avstralijo. Kandor se je reševal v pisateljsko ustvarjanje in pisal za list Čupo roman o slov. obrtniku, ki je prišel iz vasi v mesto in se odtujil narodu in morali. Pisal je počasi, s težavo, brez odmeva in priznanja v javnosti. Poskušal se je dokopati do političnih idealov, vendar ni našel v tem pravega smisla. Obiskoval je bivšega prof. De Martinisa (lik je povzet po prof. Fabiu Cu-

Rut	Tone Rutar, učitelj in časnikar v p., Nova Gorica
Samo Bevk	Samo Bevk, kustos v Mest. muzeju v Idriji
Samo Pahor	dr. Samo Pahor, prof., Trst
SAS	Sandi Sitar, pisatelj in znanst. delavec, Lj.
Sirk	dr. Ivan Sirk, prof., Gorica
S. P.	Sergij Pahor, časnikar na RAI TrstA, Trst
Stres	Peter Stres, prof., Dobrovo v Brdih
Svd.	Drago Svoljšak, muzejski svetnik, Gor. muzej, Nova Gorica
Svk.	Roman Savnik, višji znanst. sodel. SAZU v p., Lj.
šah	dr. Maks Šah, ravn. v p., Trst
Škerl	dr. Lojze Škerl, škofov vikar, Trst
Škulj	dr. Edo Škulj, duhovnik, urednik, Lj.
špac.	dr. Bernard Špacapan, zdravnik, Gorica
Tavčar	Marko Tavčar, radij. sodelavec, Trst
T. P.	dr. Tone Požar, prof. na Srednji verski šoli v Vipavi
T. Simčič	dr. Tomaž Simčič, prof., Trst
-u	dr. Pavle Merku, programist na RAI TrstA, Trst
Ured.	urednik in sodelavci
V-č	dr. Verena Koršič, umet. zgod., Gorica-Pariz
Vh	dr. Jožko Vetrih, prof., Gorica
Vik	Vilma Krapež, knjižničarka štud. knjiž., Koper

POPRAVEK

PIANO Ivan, u. 22. apr. 1880.

OSMUK Bernarda - avtor članka je Svd. (Svoljšak Drago), ne Svk. (Savnik Roman).